VILIS HĀZNEKS

LAIKS, TELPA, LAUDIS

Annuska Lipcsey.

1977. január.

Londonó.

LAIKS

TELPA

ĻAUDIS

A. Nulītis — SILTUMA MEKLĒTĀJI NAKTĪ
(E. Krūkas īpašums, Toronto, Kanadā.)

LAIKS. TELPA. LAUDIS

DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJAS PIRMIE 25 GADI

VĒSTURES APCERE

PIRMĀ DAĻA

DV ORGANIZĀCIJAS DIBINĀŠANAS PRIEKŠVĒSTURE,
IZVEIDOŠANĀS UN DV CENTRĀLĀS VALDES DARBS
LAIKĀ NO 1952. LĪDZ 1972. GADAM.

DAUGAVAS VANAGU CENTRĀLĀS VALDES IZDEVUMS

Vāku zīmējis Ed. Dzenis

Rediģējis Vilis Hāzners

Grafiskais iekārtojums E. Treilona

DAUGAVAS VANAGU APGĀDS, 1974

PRINTED BY AMBER PRINTERS & PUBLISHERS LTD. TORONTO, CANADA
COPYRIGHT 1974 BY DV CV

Priekšvārdi

Pēc Vācijas kapitulācijas, 1945. gada rudenī Beļģijā — Cēdelgemas drūmajā gūstekņu nometnē — 11.723 Latviešu leģiona kaŗavīri bija kaŗa gūstekņi. 1945. gada ziema turējās auksta, ar asu jūras vēju. Novietojums šādiem laika apstākļiem nebija piemērots. Apģērbs un uzturs ļoti trūcīgs. Izmantojot gūsta uzspiestās bezdarbības laiku, šajās, varbūt, visdrūmākajās gūsta dienās dažiem kaŗavīriem bija radusies laimīga doma dibināt un izveidot jau gūsta laikā savu cīņas un aprūpes organizāciju, kuŗai īstais darba lauks gan pavērtos pēc atlaišanas no gūsta. Cēdelgemiešu lielākā daļa ideju par šādas organizācijas dibināšanu atbalstīja, kaut arī netrūka kritizētāju. Daļa kaŗavīru domāja, ka dibināmā organizācija izputēs, tikko pavērsies dzeloņstiepļu vārti, atlaižot gūstekņus brīvībā. Citi atkal ieskatīja, ka tāda organizācija vispār nav vajadzīga.

1945. gada 28. decembrī Cēdelgemas gūstekņu nometnes II nodaļījuma teātŗa barakā tomēr sanāca 289 delegāti, kas pārstāvēja 7787 radāmās organizācijas pirmbiedrus - dibinātājus. Šajā delegātu sanāksmē tad arī ievēlēja jaundibināmās biedrības organizācijas komisiju 9 personu sastāvā.

Jau dienu vēlāk pirmajā sēdē pulcējās dibināmās biedrības organizācijas komiteja un nolēma jauno organizāciju nosaukt — Latviešu aprūpības biedrība Daugavas Vanagi.

Pagājuši Daugavas Vanagu 25 darbības gadi, un mēs redzam, ka DV organizācija tālu pārsniegusi Cēdelgemā spraustos mērķus.

Arī pēc kaŗavīru atlaišanas no gūsta organizācija nav izputējusi, kā savā laikā pesimisti pareģoja, bet Daugavas Vanagu darbības apjoms un panākumi, tāpat arī organizācijas biedru skaits, gadu no gada pastāvīgi auguši.

Ja pirmajos pēckaŗa gados Daugavas Vanagi visu vērību veltīja aprūpes darbam, tad laika tecējumā organizācija pēdējos gados bijusi spiesta arvien vairāk iesaistīties arī kultūras dzīves veidošanā, arī latviešu trimdas jaunatnes problēmu risināšanā un jaunās audzes iesaistīšanā Daugavas Vanagos. Pašreiz, kad latviešu tautas eksistence okupētajā Latvijā lielā mērā apdraudēta, Daugavas Vanagi nevar palikt pasīvi vērotāji, bet tiem jāsniedz tautiešiem okupētajā dzimtenē un izsūtījumā iespējamā informācija, jāatbalsta tie un kaut morāliski jāstiprina cīņā pret sarkano okupācijas varu.

Visus aizvadītos 25 gadus komūnisti centušies ar tiem piemītošo viltību, meliem, uzbāzību un neatlaidību sagraut Daugavas Vanagu organizāciju. Tomēr viņu propaganda un DV organizācijas atsevišķu darbinieku diskriminācija palikusi bez sekmēm.

Daugavas Vanagu saime šajos 25 gados pierādījusi, ka tās nacionālā stāja un cīņas gars nav sagraujami. Par DV organizācijas vienotību un saderību liecina ziedojumi mūsu slimajiem, invalidiem un trūkumā nonākušajiem, arī lielā kultūrālā rosme, kuŗā bez bijušajiem kaŗavīriem jo aktīvi piedalās rosīgās vanadzes un mūsu jaunatne. Daugavas Vanagu saime ir cīnītāju cilts, kuŗa ar ieročiem rokās cīnījusies kaujas laukos nesenajā pagātnē un — kaut ar citiem ieročiem — cīnās vēl šodien.

Daugavas Vanagi sauc un aicina visus latviešus uz cīņu par brīvu un neatkarīgu Latviju.

Latvija bija un būs!

To atbrīvot un atjaunot lai palīdz mums visuvarenais Likteņa Lēmējs.

Daugavas Vanagi, sasauksimies!

V. Lasmanis

VILIS JANUMS

Vilis Janums dzimis 1894. gada 7. janvārī Bauskas apriņķa Codes pagastā. Pirmajā pasaules karā dienējis 4. Vidzemes latviešu strēlnieku pulkā, piedaloties kaujās pie Rīgas. Beidzis Orānienbaumas kara skolu. Sākoties Latvijas brīvības cīņām, brīvprātīgi iestājies Baloža brigādes 2. Cēsu bataljonā un, sākot ar 1919. gada 1. jūniju, piedalījies Latvijas atbrīvošanas cīņās kā rotas komandieris. Pēc kara īsu laiku studējis mežkopību Latvijas universitātē, pēc tam atsācis militāro dienestu. 1930. gadā beidzis Augstāko kara skolu Čechoslovakijā, pēc tam dienestu pildījis Armijas stāba operātīvajā daļā. No 1934. gada darbojies par mācības spēku Latvijas augstākajā kara skolā. 1939. gadā paaugstināts par pulkvedi un iecelts par Kurzemes divīzijas stāba priekšnieku. Pēc Latvijas armijas likvidācijas 1941. gada ziemā izceļojis uz Vāciju, bet Latvijā atgriezies pēc gada — 1942. g. janvārī. Vienu gadu nostrādājis Latvijas pašpārvaldes Iekšlietu ģenerāldirekcijā par referentu, bet 1943. gada 7. aprīlī viņu iesauca Latviešu leģionā. Tur visu laiku komandēja 33. grenadieru pulku, piedaloties visās smagajās Krievijas atkāpšanās un ielenkuma kaujās, līdz beidzot iesaistījās Pomerānijas un Meklenburgas kaujās Vācijā, šo kauju nobeigumā — 1945. gada 27. aprīlī ar savu kaujas grupu pāriedams pie Amerikas Savienoto Valstu armijas vienībām, tā paglābdams savus karavīrus no kara beigu jukām un zaudējumiem.

Gūsta laikā Cēdelgemā aktīvi darbojies DV organizācijas dibinātāju iniciātoru grupā. 1945. gada 28. decembrī ievēlēts par šīs organizācijas priekšnieku; šai amatā viņš palika līdz 1969. gada 31. decembrim, pēc tam ievēlēts par Daugavas Vanagu organizācijas goda priekšnieku.

Visu laiku trimdā darbojies aktīvi arī latviešu centrālās organizācijās — LCP, LCK, LAK EC un BPLA, no 1950. gada līdz 1969. gada beigām arī bijis LCK priekšsēdis.

Neatkarīgās Latvijas laikā apbalvots ar Viestura ordeņa 3. šķiru un citām goda zīmēm, bet Otrā pasaules kara laikā ar vācu armijas Dzelzs krusta II un I šķiru, kā arī Vācu krustu zeltā. Pirmais DV organizācijā apbalvots ar krūšu nozīmi zeltā.

Par pulkvedi Janumu 1969. g. Stokholmā iznākusi grāmata „No Kalpaka priedes līdz Minsterei".

Važu rāvēji Latvijas Brīvības piemineklī, Rīgā.

LĀČPLĒŠU DZIESMA

Viļa Plūdoņa teksts *Komponējis Jēkabs Graubiņš*

Še kopā mēs, biedri, kam lemts nebij mirt,
Dzīves laivu kas savu var tālāku irt,
Kas var še jaunu sauli ik dienas vēl sveikt,
Var strādāt un sapņot un daudz ko vēl veikt.
Refr.: *Daugavas vanagi, sasauksimies,*
Kas vēl dzīvi, kas vēl dzīvi
Esam palikušies!

Kāds prieks paša sētā nu taku ir mīt,
Kāds prieks paša līdumā vagu ir dzīt.
Tu stāvi un smaidi, kad sētais viss zeļ,
Kad vējš rudzu druvā vilni līganu veļ.
Refr.: *Daugavas vanagi, sasauksimies,*
Kas vēl dzīvi, kas vēl dzīvi
Esam palikušies!

Lai nelūko naidnieks mūs aiztikt neviens, —
Mēs stāsimies pretī tam visi kā viens!
Sauc, tēvija, sauc mūs, mēs steigsim tūlīt
Pret arklu un izkapti zobenu mīt!
Refr.: *Daugavas vanagi, sasauksimies,*
Kas vēl dzīvi, kas vēl dzīvi
Esam palikušies!

Ak, retākas rindas ik gadus mums tiek,
Viens biedrs pēc otra galvu kapenēs liek.
Cits, vārgodams lēni, kā svece vēl kūst,
Cits pēkšņi kā koks, vētrai brāžoties, lūst.
Refr.: *Daugavas vanagi, sasauksimies,*
Kas vēl dzīvi, kas vēl dzīvi
Esam palikušies!

Piezīme: Vilis Plūdons šai dziesmai ir devis pavisam sešas vārsmas, bet trešo un ceturto komponists Jēkabs Graubiņš bija atmetis, un koros vai cīnītāju sabiedrībā dziedātas tikai četras vārsmas.

Lāčplēšu dziesma

V. Plūdonis

J. Graubiņš

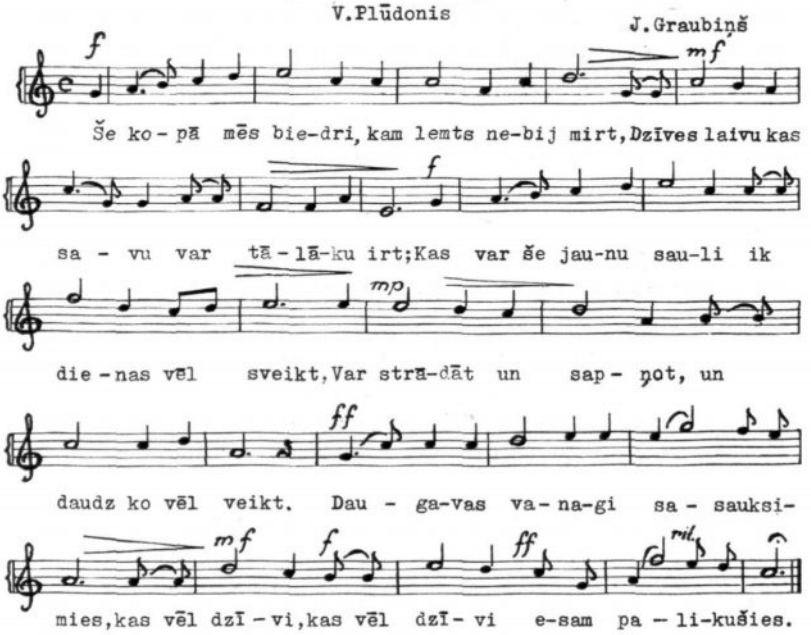

VILIS HĀZNERS

Ievadvārdi

Ideja par DV organizācijas dzīves dokumentēšanu grāmatā pirmo reizi radās DV CV sēdē 1961. gada 18./19. martā Londonā. Gadu vēlāk — 1962. gada 2./3. jūnijā DV CV sēdē Kaizerslauternā jau izveidota pirmā redakcijas kollēģija un nolemts grāmatas saturā ietvert DV organizācijas darbības pirmos 20 gadus.

Laika tecējumā DV CV par šīs publikācijas jautājumiem runājusi katrā nākošā valdes sēdē, jo zināmas grūtības grāmatas tapšanā radīja redaktoru jautājums. Vispirms grāmatas uzrakstīšanu uzņēmās Alfrēds Vinčels, viņam sekoja Jānis Andrups, pēc tam Pauls Strante un kopš 1972. gada beigām Vilis Hāzners. Pirmie trīs redaktori pēc kārtas no darba atteicās, katrs atrazdams savus pamatotus iebildumus. Visvairāk tomēr pie darba bija ķērušies Jānis Andrups un Pauls Strante. Visus iepriekš sagatavotos materiālus saņēma šīs grāmatas redaktors Vilis Hāzners.

Kopš 1967. gada DV CV sēdes 26./27. augustā Bīlefeldā pastāvēja lēmums grāmatu sarakstīt par DV organizācijas darbu un dzīvi 25 gados.

Redakcijas kollēģijā savā laikā darbojās arī DV priekšnieks Vilis Janums, vanadžu priekšniece Marija Ķeņģe un DVF pārstāvis Fricis Kursietis. Pēdējais arī savāca un sakopoja manuskriptus, pārskatus un citus dokumentus grāmatas rakstīšanas sākumam. Minētais liecina, ka šis izdevums ir DV atbildīgo darbinieku kollektīvs darbs.

DV darbs 25 gados tiks dokumentēts vairākās grāmatās. Pirmo grāmatu sarakstot, par līdzstrādniekiem darbojušies: Pauls Strante (nodaļas — Daugavas Vanagu organizācijas pirmsākumi, Atbrīvošana no gūsta un darbības atsākšana Vācijā, Daugavas Vanagu organizācijas tālākās uzbūves gaita un Cīņa par karavīru tiesībām), Herberts Balodis (Latviešu kara invalidu un citu kara upuru sociāltiesiskais stāvoklis Vācijā), bet materiālus saturam ir devuši: Oskars Caunītis, Alfreds Jānis Bērziņš, kā arī Kārlis Augstkalns, Roberts Ancāns, Vilis Akermanis, Jānis Andrups, Pēteris Balodis, Rūdolfs Kociņš, Elmars Krūka, Artūrs Silgailis, Jānis Rucelis, Alfrēds Vinčels, Herberts Zāgars un vēl daudzi citi, kuru palīdzība izmantota arī nākamās grāmatās.

Nav attēlojama arī visa tā palīdzība, kuru redaktoriem snieguši daudzie DV zemju darbinieki, bet par visu vairāk — v i s a DV saime, jo ja nebūtu bijis tās darba, nebūtu arī šīs grāmatas.

Mana sirsnīgākā pateicība visiem, kuri pielikuši savu darbu, roku un sirdi, lai šis izdevums taptu.

Daugavas Vanagi, sasauksimies!

Vilis Hāzners

1973. gada septembrī

I

LATVIEŠU KAĻAVĪRS OTRĀ PASAULES KAĻĀ

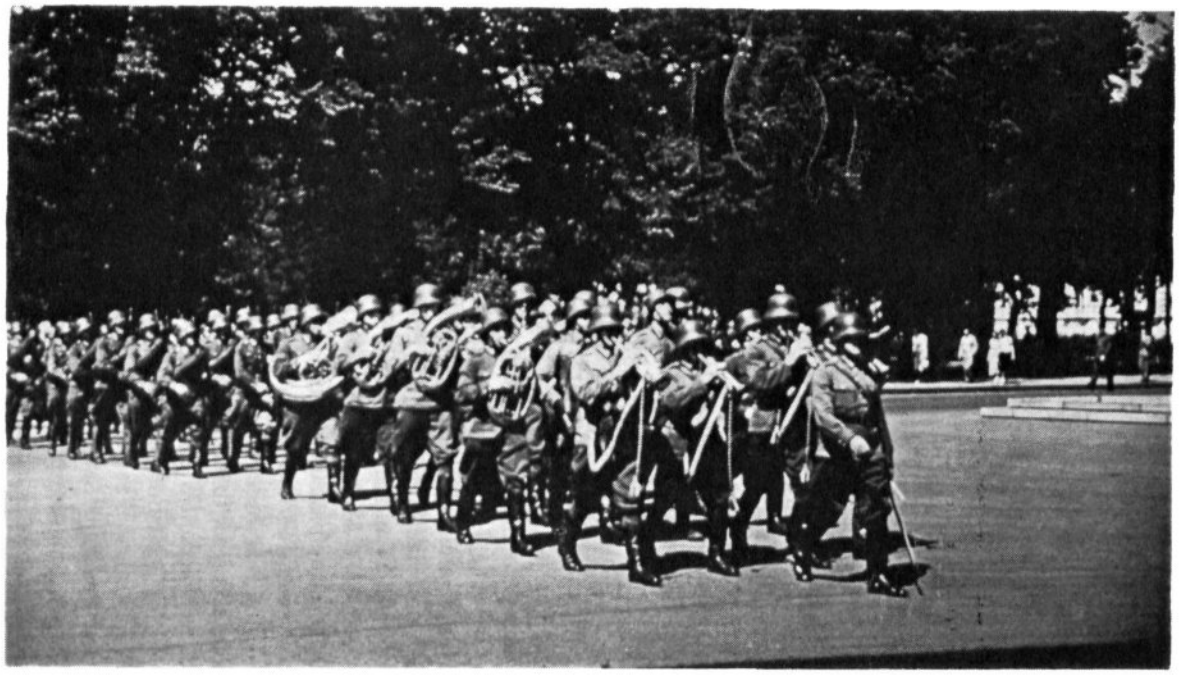

Sardžu izvadīšana Rīgā 1940. gadā.

Latvijas neatkarības aizstāvēšanas iespējas Otrā pasaules karā

Otrais pasaules karš sākās 1939. gada 1. septembrī. Tai pašā dienā Latvija deklarēja savu neitrālitāti. Bet 1939. gada 5. oktobrī Padomju Savienība piespieda Latviju parakstīt t.s. militāro bažu līgumu, pēc kuŗa Padomju Savienība Latvijas telpā izraudzītās bazēs novietoja 30.000 savu karavīru. 1940. gada 17. jūnijā, laužot visus līdz tam laikam slēgtos savstarpējos līgumus, Padomju Savienības karaspēks okupēja Latvijas territoriju. 1918. gada 18. novembrī dibinātā Latvijas valsts bija beigusi pastāvēt.

Latvija kapitulēja Padomju Savienībai bez militāras pretošanās. Kādēļ? Uz šo jautājumu vēl 1972. gadā atbildes deva divi neatkarīgās Latvijas militāri speciālisti. Viņu atbildes pēc vairāk nekā 30 gadiem ļāva šo jautājumu apskatīt no vēstures perspektīvas, kas vieglāk ļauj pašu notikumu un iespējas izvērtēt.

Virspulkvedis Artūrs Silgailis, neatkarīgās Latvijas Augstākās kara skolas mācībspēks un pēdējais Zemgales divīzijas štāba priekšnieks (tagad dzīvo Kanadā) 1972. gada rudenī apciemoja Eiropu, lai piedalītos Daugavas Vanagu dienās Bedfordā (Lielbritanijā) un apciemotu arī citus lielākos latviešu centrus Eiropā. Viņš lasīja referātu par tematu „Kādēļ mēs neizrādījām bruņotu pretestību Padomju Savienībai 1939./40. gadā, bet vēlāk cīnījāmies Vācijas bruņoto spēku ietvaros". Laikraksts Londonas Avīze 1972. g. 6. oktobrī šo referātu atstāsta sekojoši:

„Man bieži jautā, kādēļ mēs necīnījāmies, un rodas iespaids, ka jautātāji it kā sagaida mūsu toreizējās rīcības nosodīšanu. Lai rastu atbildi uz šo jautājumu, mums vispirms jāiepazīstas ar apstākļiem, kādi toreiz bija Latvijā.

Krievija, vienalga — sarkana vai balta, vienmēr tieksies paplašināt savu pieeju Baltijas jūrai, tiklīdz to atļaus starptautiskā stāvokļa spēku faktori. Pēc Pirmā pasaules kara un tam sekojošiem pilsoņu kariem Padomju savienība bija galīgi sabrukusi un militāri vāja. Arī Vācija tai laikā bija tuvu saimnieciskam sabrukumam un, atrazdamās Versaļas diktāta spaidos, militāri nenozīmīga.

Ar Rietumu sabiedroto atbalstu tai pat laikā Eiropas austrumos bija izveidojusies jauna, militārā ziņā ļoti efektīva lielvalsts Polija. Būdama ievērojams spēka faktors austrumos, Polija bija arī netiešs Baltijas valstu neatkarības nodrošinājums. Aiz stratēģiskiem apsvērumiem Polija nedrīkstēja pieļaut Baltijas telpas nokļūšanu Padomju savienības vai Vācijas rokās, jo līdz ar to Polijas ziemeļu flanks būtu atklāts un bīstami apdraudēts.

Kad trīsdesmitajos gados Padomju savienība kaut cik sāka atspirgt un pastiprināti bruņojās un Vācija pēc Hitlera nākšanas pie varas bija patvaļīgi atbrīvojusies no Versaļas miera līguma militārajiem ierobežojumiem, Polijas nozīme kā Austrumeiropas status quo sargātājai jūtami mazinājās.

Polijas vietā Baltijas valstīm tagad bija radies jauns ārpolītisks drošības faktors — nacionālsociālistiskās Vācijas un komūnistiskās Padomju savienības pasaules uzskatu pretešķības, bet galvenā kārtā abu šo lielvalstu diametrāli pretējās stratēģiskās intereses Baltijas telpā. Baltijas valstu neatkarība nodrošināja Vācijai hegemoniju Baltijas jūrā, un ar samērā maziem jūras spēkiem tā būtu spējusi izolēt sarkano floti Somijas jūras līcī. Turpretī Padomju savienībai Baltijas valstu neatkarība bija drauds, jo šīs valstis ne tikai ierobežoja sarkanajai flotei operācijas brīvību, bet tās varēja jebkurā brīdī kļūt brīvprātīgi vai piespiesti par kādas citas lielvalsts flotes bazēm. Tāpēc abas šīs lielvalstis bija stratēģiski ieinteresētas, lai Baltijas telpa nenokļūtu pretējās lielvalsts pakļautībā.

Ar Vācijas un Padomju savienības neuzbrukšanas līguma parakstīšanu 1939. g. 23. augustā šī situācija izbeidzās, un bija

skaidrs, ka tiešs militārs drauds Baltijas valstu neatkarībai ir tikai laika jautājums, ja tuvākā nākotnē nerodas kādi jauni Baltijas valstīm labvēlīgi apstākļi.

Kādas bija mūsu pašu aizstāvēšanās iespējas tai brīdī?

Lai neciestu valsts saimnieciskā dzīve un apgāde, mēs kara gadījumā teorētiski varējām iesaukt armijā ap 200.000 vīru. Diemžēl, šo skaitu iesaukt neatļāva ieroču trūkums. Pēc mobilizācijas plāna mūsu armijas stiprums kara laikā bija paredzēts tikai apmēram 130.000 vīru sastāvā. Izejot no šī skaita, armijas stābs bija paredzējis papildināt līdz pilnam kara laika sastāvam esošās 4 kājnieku divīzijas un pārējās armijas vienības, kā arī izveidot šādas jaunas vienības: 3 kājnieku divīzijas, 3 motorizētās grupas, katru apmēram viena baltaljona stiprumā, 3 vai 4 atsevišķus riteņbraucēju bataljonus no aizsargiem, 3 atsevišķus jātnieku divizionus un pastiprināt artileriju ar 3 vai 4 divizioniem. Aizmugurē bija paredzēta viena rezerves divīzija papildinājumu sagatavošanai kaujas vienībām ar blakus uzdevumu — Latvijas jūras piekrastes apsardzība.

Minētais kaujas vienību skaits — 7 kājnieku divīzijas — bija par mazu, lai izšķirīgi aizstāvētu mūsu austrumu robežu, kas gaisa līnijā no Igaunijas robežas līdz Piedrujai pie Daugavas bija ap 200 km gara. Tāpēc arī mūsu armijas kara darbības plāns pirmajām kara dienām neparedzēja izšķirīgu aizstāvēšanos, bet tikai vilcināšanās pretošanos.

Mūsu armijas vispārējā manevra ideja bija īsumā šāda: ar jau miera laikā tuvāk austrumu robežai novietotām divām kājnieku divīzijām — Zemgales un Latgales (bez 12. Bauskas un 8. Valmieras pulka) un Daugavpilī novietoto jātnieku pulku segt armijas mobilizāciju un aizstāvības poziciju ieņemšanu uz vispārējās līnijas: Krustpils — Lubānas ezers — Pededzes upe, pieslienot armijas kreiso spārnu Igaunijas armijai. Šī aizstāvēšanās pozicija bija nedaudz īsāka par mūsu austrumu robežu un tās aizstāvēšanu atvieglināja Lubānas ezera purvainais apvidus un lielie mežu masīvi ziemeļos no Lubānas ezera.

Mūsu sedzēju vienību uzdevums bija neielaisties ar pretinieku izšķirīgā cīņā, atiet ar kauju un kavēt ienaidnieka virzīšanos valsts

iekšienē, lai iegūtu laiku mobilizācijas īstenošanai uz iepriekš minētās līnijas. Sakarā ar padomju armijas straujo pieaugumu īsi pirms Otra pasaules kara, armijas stābs bija spiests pakāpeniski samazināt savās aplēsēs sedzēju vienību laiku ienaidnieka aizturēšanai — pēc pēdējām aplēsēm tas bija tikai 12 stundas.

Būdams Zemgales divīzijas stāba pēdējais priekšnieks, sīki pārzināju šīs divīzijas segšanas plānu un zinu, kāds grūts un gandrīz neizpildāms uzdevums sedzējām vienībām bija paredzēts.

Šis uzdevums prasīja ļoti kustīgas un ar prettanku ieročiem bagātīgi apbruņotas vienības. Diemžēl, mums tādu vienību bija gaužām maz. Abām sedzējām divīzijām no kustīgām vienībām bija tikai 3 riteņbraucēju rotas — pa vienai rotai 7., 9. un 10. kājnieku pulkos un jātnieku pulks.

Sevišķi problēmatiska mūsu valsts aizstāvēšana kļuva brīdī, kad mūsu ārlietu ministru aizsauca uz Maskavu militāro bāzu līguma parakstīšanai. Igaunija, kas dažas dienas iepriekš bija pieņēmusi Maskavas diktātu par militārajām bazēm tās territorijā, līdz ar to bija atklājusi mūsu armijas ziemeļu flanku un pagarinājusi mūsu frontes līniju par apmēram 300 km. Armijas stābs tāpēc savā pēdējā mobilizācijas sadalījumā bija spiests atvilkt paredzētās aizstāvēšanās pozicijas kreiso spārnu uz Stāmerienes ezeriem un Apes augstieni.

Vēl ļaunākas bija mūsu aizstāvēšanās iespējas 1940. gada jūnijā. Mums ne tikai nācās aizstāvēties pret sarkanarmiju austrumos, bet arī pret tās garnizoniem Kurzemes bazēs, un kad Maskava uzstādīja Latvijai ultimātu, Lietuva jau bija okupēta un līdz ar to atsegts mūsu dienvidu flanks un fronte pagarināta par 400 km.

Bez tam jāievēro, ka mūsu armijas apbruņojums bija ļoti trūcīgs un nepiemērots cīņai ar moderni apbruņotu ienaidnieku. Vienīgi strēlnieku rotu apbruņojumu varēja uzskatīt par kaut cik apmierinošu, lai gan arī tas bija vecs, no Pirmā pasaules kara krājumiem. Sliktāks jau bija apbruņojums ar smagajiem kājnieku ieročiem. Kājnieku pulkam bija paredzēta tikai viena kājnieku baterija, apbruņota ar sešiem 70 mm kājnieku lielgabaliem vai sešiem 81 mm Stoksa granātmetējiem un četriem 47 mm prettanku lielgabaliem. No šiem smagajiem kājnieku ieročiem savu vērtīgumu Otrā pasau-

les kaŗā pierādīja Stoksa granātmetēji. Arī 47 mm prettanku lielgabalu varēja uzskatīt par apmierinošu, bet to skaits bija ļoti mazs, salīdzinot ar mūsu aizstāvēšanās frontes gaŗumu. Mūsu armijas rīcībā bija tikai 96 šādi lielgabali. Otra 96 lielgabalu partija bija gan pasūtināta un pat daļēji samaksāta, bet nebija vēl saņemta. Divīzijām un pat armijai nebija nekādu speciālu prettanku vienību.

Artilerijas mums nebija daudz, un tās materiālā daļa pa lielākai daļai bija veca, ar samērā mazu tālšāvību. Katrai divīzijai bija tikai viens artilerijas pulks, apbruņots ar sešiem 18 mārc. angļu lielgabaliem un trim 4'5" resp. 105 mm haubiču baterijām (4 lielgabali katrā baterijā). Trūcīga bija mūsu smagā artilerija, kas skaitījās armijas rīcībā. Tās nedaudzie divizioni bija apbruņoti ar 42" kanē un 150 mm haubicēm. Lielgabali bija ar zirgu velkami, mazkustīgi.

Neilgi pirms Otra pasaules kaŗa artilerija saņēma vienu modernu haubiču bateriju un dažas 40 mm zenītlielgabalu baterijas. Pārējā zenītartilerija sastāvēja galvenokārt no veciem krievu 3 collu viegliem lauku artilerijas lielgabaliem, kas bija pielāgoti gaisa mērķu apšaudei.

Rīgas aizsardzībai pret uzlidojumiem bija pasūtināts un samaksāts viens vidēja kalibra zenītartilerijas divizions. Bija jau nozīmēta komisija šī diviziona pieņemšanai Anglijā 1939. gada 1. septembrī, bet sākās kaŗš, un tā mēs pie šī diviziona netikām. Armijas rīcībā bija vēl dažas vieglās lauku artilerijas baterijas ar lielgabaliem, kas novietoti uz smagajiem auto. Visumā mums bija pārāk maz artilerijas un pie tam vēl ļoti mazkustīga darbībai tik plašā frontē.

Vēl bēdīgāks bija mūsu apbruņojums ar tankiem. Nedaudzos vieglos Vikersa izlūku tankus, kas bija mūsu rīcībā, bija paredzēts kaŗa gadījumā piedalīt pa 3 divīziju izlūkošanas bataljoniem. Ja nemaldos, mums bija 12 vai 15 šādi tanki. Pārējie tanki bija veci no Pirmā pasaules kaŗa krājumiem. Tie bija domāti vairāk mūsu kaŗavīru iepazīstināšanai ar tanku darbību un apmācīšanai prettanku aizsardzībā.

Labākā stāvoklī nebija arī mūsu aviācija. Īsi pirms Otra pasaules kaŗa bijām gan iegādājušies tai laikā modernus 26 „Gloster-

Gladiator" iznīcinātājus, ar kuŗiem britu aviācija sāka Otru pasaules kaŗu, kā arī kādas 6 jaunas izlūku lidmašīnas. Pārējās lidmašīnas bija vecas un tā laika kaujas prasībām nepiemērotas. Mūsu aviācijas darbība būtu varējusi izpausties vienīgi izlūkošanā frontes tuvākās joslās un varbūt bumbošanā nakts uzlidojumos. Šādus uzdevumus veica Latvijas aviācijas leģions Otrā pasaules kaŗā. Mūsu nedaudzie lidlauki bija ienaidniekam labi zināmi un droši vien jau pašā kaŗa sākumā būtu iznīcināti masveida uzlidojumos.

Arī transports neatbilda paredzētai mūsu armijas operātīvai darbībai, kas prasīja lielu kustīgumu, lai atsvērtu padomju armijas lielo skaitlisko pārsvaru. Mums pa lielākai daļai bija zirgu velkmes transports. Kaŗa gadījumā bija paredzēts piedalīt divīzijām pa vienai auto transporta rotai galvenokārt municijas piegādei.

Sevišķi sāpīgs bija ieroču apgādes un municijas papildināšanas jautājums. Mums savas kaŗa rūpniecības nebija, tāpēc bijām pilnīgi atkarīgi no ārzemju, galvenokārt Anglijas, piegādes. Mūsu arsenāla darbnīcas ražoja vienīgi kājnieku un parasto artilerijas municiju, bet ne kaŗa laika vajadzībām atbilstošā daudzumā. Bez tam municijas ražošana bija atkarīga no ārzemju izejvielām. Tā kā ar Otra pasaules kaŗa sākšanos bija ņemtas iespējas papildināt mūsu krājumus, tad var spriest, ka artilerijas un citas speciālas municijas sāktu pietrūkt jau pirmajās divi nedēļās, bet kājnieku municijas apmēram pēc mēneša.

Miera laikā nebija nekas darīts apvidus sagatavošanai, lai aizturētu sarkanarmijas iebrukumu. Kādi tam motīvi, man nav zināms. Iespējams, ka bez financiāliem bija arī vēl ārpolītiski apsvērumi, lai nedotu Padomju savienībai pamatu apsūdzībai, ka mūsu deklarētā absolūtā neitrālitāte ir vienpusīga. Armijas krājumos bija gan zināms daudzums ceļa un prettanku mīnu un sedzēju divīziju stābi bija savos kaŗa darbības plānos paredzējuši izdarīt sprostojumus uz varbūtējiem sarkanās armijas virzīšanās ceļiem, bet nespētu kaut cik nozīmīgi aizkavēt ienaidnieka kustības. Nebija arī neviena dabiska apvidus šķēršļa starp mūsu austrumu robežu un Krustpils-Lubānas ezera līniju, ko sedzējas vienības varētu izmantot.

Vēl grūtāk bija aizsargāt mūsu apmēram 470 km garo jūras piekrasti, jo mūsu rīcībā esošie spēki un līdzekļi šādam uzdevumam bija ārkārtīgi ierobežoti, it sevišķi tāpēc, ka mūsu piekraste katrā vietā ir pieejama ienaidnieka desantiem. Mūsu jūras spēki sastāvēja no 2 mazām zemūdenēm un 3 maziem mīnu trāleriem. Nebija mums arī sauszemes karaspēka, ko norīkot piekrastes apsardzībai. Vienīgās daļas šim nolūkam bija rezerves divīzija un krasta artilerijas pulks, kurā neilgi pirms Otra pasaules kara sākšanās iedalīja mūsu bruņotos vilcienus, lai radītu kustīgas krastu baterijas. Bet to darbības iespējas bija atkarīgas no dzelzceļu tīkla. Tās būtu varējušas darboties vienīgi Liepājas un Ventspils ostu aizstāvēšanai, kā arī gar Rīgas jūras līci no Saulkrastiem līdz Slokai, kur dzelzceļš gāja līdztekus jūras piekrastei. Pirms manas iecelšanas Zemgales divīzijas stāba priekšnieka amatā biju pēc mobilizācijas plāna Latvijas krasta aizsardzības stāba priekšnieks. Atceros, ka izstrādājot piekrastes aizstāvēšanas plānu, dažreiz ilgi gudrojām, vai varēsim piemēram, Užavas bākas aizstāvēšanai paredzēt 2 vai tikai vienu patšauteni.

Dabīgi, ka šādos apstākļos un it sevišķi pēc Polijas sakāves mēs kaŗot nevarējām. Tas, ka mūsu armija bija labi apmācīta un kaŗavīros, tāpat kā tautā, mājoja liela tēvzemes mīlestība un cīņas gatavība, nevarēja atsvērt sarkanarmijas ārkārtīgo pārspēku. Padomju savienībai toreiz bija iespēja sakoncentrēt pret mums tādu pārspēku, lai jau pašā sākumā nedaudzās stundās iznīcinātu visus mums aizstāvībai svarīgos objektus, kā lidlaukus, kaŗa noliktavas, tiltus, dzelzceļu mezglus u.t.t., un līdz ar to pilnīgi paralizēt mūsu mobilizāciju un kaŗa darbību. Tai pat laikā sarkanās armijas masas būtu netraucēti vēlušās pāri mūsu robežai. Kāds šis padomju militārais pārspēks bija, par to pārliecinājāmies 1940. gada 17. jūnijā.

Aizrādījums, ka mazā Somija viena pati cīnījās pret sarkano milzi, kāpēc tad mēs, latvieši, to nevarējām, neiztur kritiku. Somijas ārpolītiskie un militārie apstākļi lielā mērā atšķiras no mūsējiem un bija tai daudz labvēlīgāki. Pirmkārt, Somiia nebija galīgi atgriezta no ārpasaules un spēja saņemt palīdzību. Otrkārt, Somijas apvidus apstākļi ar daudzajiem ezeriem un lieliem mežu masīviem ir ļoti izdevīgi aizstāvībai ar nelieliem spēkiem. Treškārt, Somija bija

militāri labi sagatavota un nebija miera laikā žēlojusi līdzekļus pirmklasīgas aizstāvēšanās — t.s. Mannerheima līnijas izbūvei.

Modernos karus vairs neizšķir vienīgi kaujas laukos, bet gan ar rūpīgu sagatavošanos miera laikā kā militāri, tā arī saimnieciski un ar tālredzīgu politiku, ko nedrīkst vadīt jūtas, simpatijas, vēsturiskās tiesības, ilūzijas vai personīgas ambīcijas, bet gan vienīgi laika momenta reālās dotības. Diemžēl, viena mūsu tautiešu daļa to izprast negribēja un sekoja uzskatam: „Mēs cīnījāmies atbrīvošanas karā un uzvarējām, un mēs cīnīsimies un uzvarēsim atkal, kad tas būs vajadzīgs."

Vai mums 1939./40. g. būtu bijis jācīnās vienīgi cīņas dēļ bez vismazākajām izredzēm uz panākumiem, ir abstrakts jautājums, un pieeja šim jautājumam būs vienmēr subjektīva. Vēsture gan slavē varonīgus cīnītājus, bet nosoda vadītājus, kas dzinuši šos cīnītājus nāvē. Latvija necīnījās 1939. un 1940. gadā aiz apsvēruma saglabāt dzīvības, bet cīnījās leģionā, lai saglabātu Latviju. Ka latvju tauta nav brīvprātīgi iekļāvusies Padomju savienībā, ir pierādījis latviešu leģions ar savām izmisuma pilnajām cīņām Otrā pasaules karā."

Majors Kārlis Augstkalns, Latvijas armijas stāba pēdējais operātīvās nodaļas priekšnieks, 1972. gada Latvijas virsnieku apvienības izdevumā Kadets savā rakstā ‚Izšķirīgi lēmumi' cita starpā saka: „Mēģināšu izšķirīgos lēmumus iztirzāt no šādu jautājumu viedokļa: tautas gatavība cīnīties, sagatavošanās karam, apbruņojums un mobilizācijas iespēja.

Tautas gatavība cīnīties jāiztirzā divās plāksnēs — politiskā un nacionālā.

Politiskā ziņā sevišķu bēdu nebija, jo komūnistu ietekme bija ļoti niecīga. Lielākā daļa to, kas kādreiz vēlēšanās bija balsojuši par komūnistiem, to bija darījuši saimniecisku, ne ideoloģisku apsvērumu dēļ, un 1939. gadā saimnieciskie apstākļi bija daudz labāki nekā vēlēšanu laikā. Bija jārēķinās ar vienu otru nodevēju, varēja notikt nelielas sabotāžas, bet bez izšķirīgas nozīmes. Zināmas raizes nacionālitāšu ziņā radīja neziņa par krievu nostāju. Nebija iespējams noteikt, cik no tiem kara gadījumā paliks lojāli Latvijai, cik nosvērsies Krievijas pusē. Krievu minoritāte bija koncentrēta galvenokārt valsts austrumu daļā; tas radīja zināmas grūtības mo-

bilizācijas ziņā, ja gribēja izvairīties no to saplūšanas lielākā skaitā dažās vienībās. Vispārīgais vērtējums bija, ka tauta ir gatava cīnīties. Tagad varam lasīt, ka tāds pats vērtējums bijis ārzemniekiem, kas tai laikā sekojuši notikumiem Latvijā.

Valsts sagatavošanu karam apskatīšu no diviem viedokļiem — saimnieciskā un valsts territorijas sagatavošanas. Saimnieciskā ziņā Latvijai bija visu mazu valstu, kam nav savu izejvielu, degvielu un kara rūpniecības, liktenis. Pārtika un apģērbs neradītu rūpes pat ilgākas cīņas gadījumā. Nerunājot par apbruņojumu, vissāpīgākais bija degvielu un gumijas izstrādājumu jautājums. Nedrīkst aizmirst, ka mazai valstij nav saimnieciski iespējams vajadzīgā daudzumā uzkrāt importējamas mantas ilgstošākai kara darbībai. Armijas štāba Kara saimniecības daļa reģistrēja visus nozīmīgākos krājumus un regulēja to izlietošanu, bet tā varēja rīkoties tikai ar to, kas bija. Nedrīkst aizmirst, ka kara gadījumā Baltijas valstis būtu pilnīgi izolētas no pārējās pasaules Baltijas jūras blokādes dēļ. Arī no Vācijas nebija cerību saņemt palīdzību, jo neilgi pirms tam bija parakstīts Molotova-Ribentropa pakts un Vācijas interesēs bija nenonākt konfliktā ar Padomju Savienību. Vislabāk mūsu stāvokli raksturo mēģinājums papildināt niecīgo degvielu krājumu. Pēc kara izcelšanās un Baltijas jūras šaurumu blokādes mēģināja degvielas ievest caur Zviedriju. Zviedri sūtījumu aizturēja.

Latvijas robežas nenodrošināja nekādi dabiski šķēršļi, kas atvieglinātu aizstāvēšanos. Visa territorija bija piemērota visu ieroču šķiru darbībai, tikai, varbūt, izņemot nelielo Lubānas ezera baseinu. Lubānas ezera līmenis bija pazemināts, un kā notikumi 44. g. vasarā pierādīja, tad arī tas nekādu nopietnu šķērsli neveidoja. Dabiski bija prasība izveidot kādu nocietinājumu līniju vai vismaz nocietinājumu mezglus galvenajos virzienos, lai ienaidnieka virzīšanās ātrumu samazinātu un karavīros radītu ticību aizstāvēšanās iespējai. Par teorētisku plānošanu tālāk netika. Nezin, vai Somija bez Mannerheima līnijas būtu varējusi pretoties? Ceļu tīkls pamatā bija palicis tāds pats, kādu pārņēmām no Krievijas — labvēlīgs kustībai no austrumiem. Tas netika pārveidots atbilstoši mūsu stratēģiskām prasībām, tikai techniski uzlabots. Visilgāk armijas vadība cīnījās par Rīgas - Madonas dzelzceļa izbūvi, bet tas netika pabeigts, jo saimnieciski neatmaksātos. Minētā līnija bija militāri

nozīmīga, jo Madonas, Lubānas rajonā bija paredzēts novietot virspavēlnieka rezerves. Pieņemot, ka līnija tiks izbūvēta, Cekulē iekārtoja municijas un degvielu noliktavas, lai šīs mantas varētu plūst uz fronti, neskaŗot Rīgas ceļu mezglus. Bez šīs līnijas izbūves visam vajadzēja plūst atpakaļ uz Rīgu.

Iztirzājot kaŗa darbību vai apsveŗot jautājumu — kaŗot vai nekaŗot, liela nozīme ir apbruņojumam un spēku salīdzinājumam.

1. pasaules kaŗa beigu posmā arvien lielāka nozīme bija diviem jauniem cīņas līdzekļiem — lidmašīnām un tankiem. Posmā starp abiem kaŗiem lidmašīnas un tanki (ieskaitot vienību motorizāciju) un līdzekļi to apkaŗošanai piedzīvoja ļoti strauju attīstību. Šo cīņas līdzekļu straujā attīstīšana un masveida ievešana apbruņojumā sagādāja ļoti lielas grūtības mazām valstīm. 1939./40. gadā mums nebija neviena tanka, kas atbilstu tā laika techniskai attīstībai. Mums bija 96 prettanku lielgabali, kas nozīmē, ka vienam lielgabalam būtu bijis jāsedz vairāk nekā 2 km frontes, ja visi būtu ievietoti kaujas ešelonā. Mums bija 26 „Gloster-Gladiator" iznīcinātāju lidmašīnas. Šīs lidmašīnas nebija no vismodernākajām, bet kaujas darbībai piemērotas. Principā Latvijas armijas apbruņojums bazējās uz 1. pasaules kaŗa technikas un ieročiem. Var jautāt, kādēļ valsts un armijas vadība negādāja laikam atbilstošu apbruņojumu? Atbilde ir vienkārša — trūka valūtas; bet tas vēl nav viss. Rūpniecības valsts ieročus labprāt pārdeva politiski mierīgā laika periodā, bet arī ne visjaunākos modeļus un, kaŗam izceļoties, šai laikā pirktie ieroči jau bija sākuši novecoties. Politiska saspīlējuma laikā katra valsts pirmā kārtā gādāja pati par sevi.

Nav nozīmes mēģināt salīdzināt Latvijas un Padomju Savienības militāro spēku. Mēs varējām uzstādīt 7 kaut cik apbruņotas un apgādātas kaujas divīzijas un dažas atsevišķas speciālas kaŗaspēka daļas. Padomju Savienībai tikai bija jāizlemj, cik daudz tā vēlas vērst pret mums. Vienu man gribētos izlūgties no visiem tiem, kas nopietni domā par pretošanās iespēju 1939./40. gadā. Ņemot Rīgu par centru, apvelciet apli 1.500 km radiusā. Tas parādīs, no cik plašas Padomju Savienības territorijas resp. no cik daudz lidlaukiem krievi varēja vērst aviācijas uzbrukumu pret mums bez spēku pārgrupēšanas, saskaņojot tikai laiku un mērķus, jo viņiem bija pilnīga rīcības brīvība.

Cik ir izdevies novērot, jautājumam par mobilizācijas iespēju mūsu vēsturnieki pārslīd pāri, vai arī ielaiž rupjas kļūdas, ja tam pieskaras. Tas saprotams, jo mobilizācijas lieta tika turēta iespējami lielākajā slepenībā. Runājot par mobilizāciju, jāatdala 1939. gada rudens un 1940. gada jūnijs dažādu miera laiku dislokāciju un dažādu mobilizācijas plānu dēļ.

1939. g. 5. oktobrī, t.i. bažu līguma parakstīšanas laikā, spēkā bija 4. mobilizācijas sadalījums. Miera laika dislokācija galvenos vilcienos bija šāda: Vidzemes div. visa sakoncentrēta Rīgā, Zemgales div. Daugavpils cietoksnī, Kurzemes div., izņemot 3. k. p., Liepājas kara ostā, vienīgi Latgales div. izklaidēta, kas atvieglotu tās mobilizēšanos. Ja nemaldos, pēc 4. mob. sadalījuma pamatplāna mūsu armijai vajadzēja būt samobilizētai un izvērstai apm. 30 km no austrumu robežas 5 dienu laikā. Plānā izdarīja pārkārtojumus, un domāju, ka teorētiski bija panākta lielākās daļas vienību novietošana darbības iecirkņos 3 dienu laikā. Bet dotajos apstākļos nebija lielas starpības — 3 dienas, vai 5. Galvenais bija, ka apm. ¾ mobilizēto cilvēku un rekvizēto transporta līdzekļu bija vispirms jāsaplūst Rīgas, Daugavpils un Liepājas rajonos un pēc tam jānokļūst uz darbības iecirkņiem. Visas kustības galvenokārt bazējās uz dzelzceļiem, kas bez kaut cik nopietnas aizsardzības bija pakļauti ienaidnieka aviācijas uzbrukumiem. Kara darbības norise Polijā parādīja, cik smagā situācijā nonāk bruņotie spēki, ja jāmobilizējas tad, kad techniski pārāks ienaidnieks jau sācis uzbrukumu. Minētā situācija bija viens no galvenajiem tik ātras Polijas sakāves iemesliem. Cik mobilizācijas jautājums bija izšķirīgs, to mēģināšu raksturot ar kādu sarunu. Bijām divi vien ar Operātīvās daļas priekšnieku, cilvēku, kas vissīkāk pārzināja visu mobilizācijas norisi. Es viņam vaicāju, vai mūsu apstākļos ir iespējama kaut cik plānveidīga mobilizācija pēc kara darbības sākšanās. Viņš neatbildēja tieši uz jautājumu, bet teica, ka mums jāmēģina mobilizēties pirms kara darbības sākšanās. Kāda bija mūsu situācija 1939. g. 5. oktobrī? Mūsu vienības bija pastiprinātas ar nedaudz iesauktiem rezervistiem, bet visas atradās iepriekš aprakstītajās miera laika novietojumu vietās. Padomju Savienība bija sapulcinājusi lielākus spēkus pie mūsu robežām. Operātīvās daļas priekšnieks mani informēja, ka esot trīs grupējumi: viens pret

Abrenes, Kārsavas iecirkni, otrs Zilupes, Osvejas ezera rajonā un trešais dienvidos no Daugavpils okupētās Polijas territorijā. Pirmā un otrā grupējumā katrā esot vismaz viens moto-mechanizētais korpuss un kavalerijas vienības. Trešajā grupējumā esot galvenā kārtā artilerija, domājams, Daugavpils cietokšņa graušanai. Par cik šie dati bija pamatoti, nevaru pateikt, bet krievi savas izdarības nemaz necentās slēpt. Visaktīvākais bija Zilupes, Osvejas ezera grupējums. Ne vienu vien reizi, izvērsti kaujas iekārtā, jātnieki vai tanki pilnā gaitā tuvojās Zilupei, un kustību pārtrauca tikai īsi pirms robežas sasniegšanas. Iespējams, ka viņi mēģināja izprovocēt uguns darbību no mūsu Zilupē novietotās vienības, tā gūstot iemeslu sākt uzbrukumu. Jāpieņem, ka bažu līguma neparakstīšanas gadījumā, dienu ātrāk vai vēlāk, Padomju Savienība sāktu uzbrukumu ar kaujas gatavībā esošajām un izejas stāvoklī novietotajām vienībām, piepalīdzot arī aviācijai. Mūsu mobilizācijai un bruņoto spēku izvēršanai būtu jānotiek tiešā kaujas darbības ietekmē. Nav šaubu, ka šādos apstākļos mēs nevarētu izrādīt kaut cik nopietnu pretestību.

1940. g. 17. jūnijā situācija mobilizācijas ziņā bija citāda. Miera laika dislokācija bija stingri mainīta, vienības bija izklaidētas pa visu valsts territoriju, kas atvieglināja mobilizācijas norisi. Spēkā bija 5. mobilizācijas sadalījums; pēc tā 3 dienu laikā 4 divīzijām bija jābūt izvērstām austrumu frontē uz Lubānas ezera līnijas, 2 divīzijām pret bazēm gar Ventu un 1 div. Rīgas rajonā stratēģiskā rezervē. Ja kaŗa darbība Kurzemē ritētu labvēlīgi, rezerves divīziju pārvietotu uz Madonas rajonu. Nav nozīmes pie visa tā tuvāk kavēties, jo 15. jūnijā ar Lietuvas okupāciju situācija pilnīgi mainījās. Atklājās visgaŗākā mūsu sauszemes robeža, robeža ar Lietuvu, kuŗas aizsardzībai nebija paredzēta neviena vienība. Ja mēs būtu mobilizāciju izsludinājuši 15. jūnijā, pēc krievu uzbrukuma mūsu robežsargu posteņiem, tad 17. jūnijā vienības būtu formēšanas un kustības stāvoklī. Ja mobilizācija būtu izsludināta agrāk un vienības izvērstas pēc plāna, dienvidu robeža tāpat būtu palikusi atklāta. 17. jūnijā galvenie krievu spēki nāca no Lietuvas.

Bieži izteikta doma, ka ar bažu iekārtošanu mēs zaudējām aizstāvēšanās iespēju. Tā nebija. Sevišķi ziemā, kad Baltijas jūŗas ziemeļu daļa bija aizsalusi un sarkanā flote nevarēja operēt. Kas

aizstāv šo domu, lai papētī notikumu norisi Somijā 1941. gadā. Krievu galvenā baze atradās netālu no Helsinkiem, somiem ļoti neizdevīgā vietā, bet somi sāka kaŗa darbību un bazi pakāpeniski likvidēja, jo krievi nevarēja sakoncentrēt lielākus spēkus pret Somiju. Arī mums izšķirīgais bija, ar cik lieliem spēkiem krievi varēja pārnākt mūsu robežu.

Esmu mēģinājis iespējami īsi un vienkārši raksturot apstākļus 1939. g. rudenī un 1940. g. vasarā, kad mūsu valsts un armijas vadībai bija jāpieņem izšķirīgie lēmumi. Domāju, ka neviens nevarēs apstrīdēt atzinumu, ka 1939./40. gadā dotajos apstākļos mums nebija iespējams izrādīt kaut cik ilgu un nopietnu pretestību. Ir cilvēki, kas atzīst teikto, bet izsaka domu, ka pretoties tomēr vajadzēja. Viņu motīvējums īsumā skan šā: nevarēja notikt nekas ļaunāks par to, kas ir noticis nepretojoties, bet nākošajām paaudzēm būtu atstāts lepnuma mantojums un iegūta cieņa citu tautu acīs. Te ir izteikta varbūtība, kuŗai pretī var likt tikai varbūtību, jo pretošanās nenotika, un trūkst konkrētu, redzamu rezultātu. Lai ir atļauts iztirzāt pretošanās piekritēju izteiktās domas. Skaidrs, ka Latvija būtu okupēta un tauta nospiesta verdzībā — pretojoties vai nepretojoties, bet lēmumu pieņemšanas brīdī sevišķi 1939. g. rudenī, to nebija iespējams pateikt. Pretošanās piekritēji, izsakot filozofisko varbūtību, pārslīd pāri dažām reālitātēm. Pretošanās gadījumā mūsu zemi kaŗa darbība būtu skārusi vienu reizi vairāk un postījumi būtu lielāki, bet tas nav visizšķirīgākais. Izšķirīgākais ir tas, ka pretošanās gadījumā visi mūsu kaŗavīri un arī nemobilizētā aizsargu daļa, kam būtu bijuši rokā ieroči, būtu krituši gūstā un nonāktu vergu nometnēs — apm. 150.000 vīru pašos spēka gados. Kas teikto apšauba, lūdzu noskaidrot, kas notika ar poļu kaŗavīriem, kuŗi nokļuva krievu rokās. Ikvienu pretošanās aizstāvi es lūdzu apdomāt — ko nozīmē 2 miljonu lielai tautai apm. 150.000 spēka gados esošo vīriešu izņemšana no tās sastāva dažu dienu laikā. Iespējams, ka laika tecējumā neliela daļa atgrieztos, bet kā kropļi. Taisnība, ka notikumu norisē mūsu tauta cieta smagus zaudējumus, desmitiem tūkstošu palika kaujas laukā, tūkstoši un tūkstoši nonāca vergu nometnēs, bet tas notika drusku garākā laika tecējumā un ne tādā apjomā. Lai atļauts šaubīties, ka mums būtu jaunās paaudzes, kas pārņemtu lepnuma mantoju-

mu. Ir arī jārēķinās ar varbūtību, ka tautas dzīvības uzturēšanas instinkts, kas akceptē zināmu dzīvā spēka zaudējumu, šai gadījumā lepnuma vietā būtu izraisījis lāstus.

Runājot par cieņas iegūšanu citu tautu acīs, lai ļauts atgādināt dienvidslavu ģenerāļa Draga Michailoviča likteni. 1941. g. pavasarī dienvidslavu valdība parakstīja uzspiestu draudzības līgumu ar Vāciju. Ģenerālis Michailovičs sacēlās pret valdību, gāza to un uzsāka cīņu ar vāciešiem, vēlāk pārejot uz partizānu karu. Viņa izraisītā cīņa 1941. g. pavasarī nolietoja vērā ņemamu daudzumu vācu vienību un vēlāk prasīja samērā lielus okupācijas armijas spēkus. Šo spēku vāciešiem pietrūka austrumu frontē. Kādu cieņu Draga Michailovičs ieguva no citām tautām? Viņu pakāra visas pasaules acu priekšā, jo viņš gribēja pasargāt savu tautu arī no komūnisma jūga.

Latvijas valsts un armijas vadība, pieņemot izšķirīgos lēmumus 1939./40. gadā, nevarēja paredzēt notikumu precīzo norisi, tā nevarēja filozofēt un fantazēt, kā mēs to darām šodien. Tā zināja, ka pretošanās nedos labvēlīgus rezultātus, bet prasīs no tautas ļoti smagus upurus. Domāju, ka viņi cerēja uz labvēlīgākas situācijas izveidošanos notikumu tālākā norisē.

Mūsu visu cerība būtu piepildījusies, ja vadošās vācu aprindas nebūtu spraudušas sev par mērķi samīt un iznīcināt citas tautas. Ja Latvija būtu atbrīvojusies no komūnistu jūga, visi šodien slavētu valdību par pareiziem lēmumiem."

Andrejs Eglītis

LATVJU LEĢIONS

Ar kauju saputotiem okeaniem
Mums apkārt horizonts bij liesmās grimis, —
Pie mūsu tautas asiņainiem sāniem
Bij latvju leģions reiz šausmās dzimis.

Pār laikiem nemirstīgs šalc kaujas gājiens
Ar veļiem izdzītiem no kapu snaudas;
Vēl šodien izbalojies kaulu klājiens
Sniedz krievu polārnakšu pūces gaudas.

Tas tautas brīvestības gars, kas dzina
Pret rītiem, vakariem, krist cīņā bargā —
Ar pīšļiem sajukušiem, laiki zina,
Tas mūsu Termopīlas šodien sargā.

Un, neuzvarēts upuros un slavā,
Vai Kursas Pastarā, vai prūšu klajos,
Iet Dieva lemtā vienreizībā savā
Tas latvju tautas sapņos mūžīgajos.

Latviešu leģions

Latvijai jau no seniem laikiem atrodoties lielvalstu kaŗa lielceļu malā, arī Otrais pasaules kaŗš un tā pavadonis posts vēlās pāri visā bargumā gandrīz jau no pirmajām sadursmes stundām. Pēc Latvijas suverēnitātes iznīcināšanas ar 1940. gada 17. jūnija varas aktu un nelikumīgi iekļaujot Latviju Padomju Savienības juridiskajā un politiskajā pakļautībā un aizbildniecībā, komūnistiskais režīms nekavējoties stājās pie plānveidīgas latviešu tautas fiziskās iznīcināšanas, kas izpaudās deportācijās, iedzīvotāju slepkavošanā un visa latviski nacionālā izskaušanā.

Komūnistu vardarbību un terroru pārtrauca Vācijas kaŗa pieteikums Padomju Savienībai 1941. gada 22. jūnijā. Vācu armija, kuŗa austrumu kaŗa gājiena sākumā varēja lepoties ar straujiem panākumiem, jau tā gada jūlija pirmajā pusē sarkanās ordas no Latvijas territorijas bija padzinusi. Šajos panākumos lieli nopelni pienācās arī latviešu nacionālajiem partizāniem, kas vēl pēdējā brīdī aizkavēja daudz boļševiku terrora aktu un lielā mērā pasteidzināja sarkanarmijas izvākšanos no Latvijas. Reizē ar to krievu okupāciju nomainīja vācu vara.

Tā kā vācu armija bija vienīgais spēks, kas tai laikā ar ieročiem apkaŗoja boļševismu un tā terroru, cīņā aktīvi sāka piedalīties arī latviešu kaŗavīrs, lai apdraudējumu Latvijas austrumu robežām palīdzētu iznīcināt pavisam. Tai laikā latviešu kaŗavīram ne brīdi nebija šaubu, ka cīnās par brīvu, neatkarīgu Latviju, kaut arī sa-

Partizānu goda sardze pie Brīvības piemineklļa, Rīgā, 1941. gada 1. jūlijā.

gadīšanās devusi rokās citas valsts kaldinātus ieročus. Šo latviešu cīnītāju stāju vislabāk raksturo kāda vienkārša, toreiz dziedātā, karavīru dziesma:

Mēs sitīsim tos utainos,
Pēc tam tos zili pelēkos . . .

Ar šo skaidri bija pateikts, ka pagaidu ieroču brālība ar „brūno" Vāciju ir īslaicīga un apstākļu uzspiesta. Latviešu karavīru cīņas mērķis bija tikai viens: suverēna Latvijas valsts. Lielā tēvijas mīlestība prasītu no latviešu cīnītāja reālistisku izšķiršanos arī tādā gadījumā, ja acumirklīgais sabiedrotais pēc kara beigām nedomātu pamest Latvijas robežas.

Kā tas notika?

Latvijas okupācija 1940. gada 17. jūnijā bija nolikusi valsts bruņotos spēkus notikuša fakta priekšā. Atlika ķerties pie jau agrāk paredzētajiem un plānotajiem pretestības paņēmieniem — pagrīdes darbības un partizānu vienību veidošanas.

Šie uzdevumi gan sākumā bija domāti un arī varēja būt vienīgi pasīva rakstura, paredzot, ka Otrais pasaules karš savā attīstībā varētu arī citādi izveidoties un ātri vien varētu rasties apstākļi aktīvai darbībai, ar izredzēm atjaunot valsts neatkarību.

Šiem plāniem patiesībā bija lemts palikt pusgataviem, jo padomju vara jau pašās pirmajās okupācijas dienās ķērās pie apcietināšanām, no bruņoto spēku vadības izņemot daudz vadošu darbinieku. Pašnāvībā devās Robežapsardzības brigādes komandieris ģenerālis L. Bolšteins un Armijas stāba informācijas daļas pr-ks plkv. F. Celmiņš; apcietināja ģen. H. Rozenšteinu, no armijas atvaļināja daudz vecāku virsnieku; uz Vāciju aizbēga pulkveži A. Silgailis un V. Janums, pēdējiem no Lietuvas pievienojās pltn. V. Deglavs; no Vācijas neatgriezās plkv. A. Plensners, daudzi pameta armijas rindas labprātīgi, citus atvaļināja, tā izjaucot sākto pretestības plānu sagatavošanu un daļēju iedzīvināšanu.

Tai pašā laikā (sākot ar 1940. gada augustu) sāka likvidēt arī Latvijas armiju. Tomēr pretestības kustības izveidošanu turpināja un paveica iespējami labi.

Pamazām veidojās arī partizānu vienības, gan pagrīdē. Te pamatus deva no armijas atvaļinātie virsnieki un instruktori, aizsargu un policijas darbinieki.

Visiem bija skaidrs, ka notikumi pasaulē briest. Nenovēršams bija PSRS un Vācijas konflikts. Par to liecināja arī informācija no mūsu Vācijas draugiem un 1940. gada maijā dibinātās Latviešu nacionālās karavīru savienības sakarniekiem Vācijā. (Pēdējo, kā zināms, tur bija nodibinājuši uz Vāciju aizbēgušie latviešu virsnieki, tiem pievienojoties vairākiem Baltijas vāciešiem, bij. Latvijas armijas virsniekiem. Tās vadītājs bija plkv. A. Plensners.)

Pilnīgu apjukumu mūsu pagrīdes (pretestības) organizācijā ienesa 1941. gada 13./14. jūnija deportācijas. Tajās pazuda viss vairums pretestības vienību komandieru, un pavisam izputēja mūsu pretestībnieku organizācija territoriālajā korpusā, jo no Litenes un Lilastes nometnēm paņēma visus mūsu atbildīgos vīrus. Ar to pajuka visa plānotā ieroču apgāde bruņotas sacelšanās gadījumā (tā bija plānota ar Vācijas - Pad. Savienības kara sākuma dienu), un ja mūsu rīcībā nebūtu bijuši aizsargu, policijas un armijas atvaļināto karavīru paslēptie ieroči, tad pesimisms un grūtības uzsākt aktīvu darbību morāli pilnīgi nospiestu.

Tieši šī apjukuma laikā sākās arī latviešu partizānu cīņas, jo deportācijas sadzina mežos jaunus cīnītājus, tiem pievienojās arī izbēdzēji no nedeportētajiem territoriālā korpusa karavīriem. Jau gaisā jūtamais kara sākums Vācijas un PSRS starpā deva cīņām lielu impulsu un cerības, ka ir vislabākās izredzes Latvijas neatkarības atjaunošanai un komūnisma jūga nokratīšanai. Lielisku uzliesmojumu partizānu aktīvitāte sasniedza vācu-krievu kara sākuma dienā — 22. jūnijā. Cīņas uzliesmoja pat pārgalvīgās vietās, kā piem., Rīgas centrā, nereti prasot no latviešu partizāniem nevaiadzīgi lielus upurus, piemēram, pie Alūksnes, kur krita pāri par desmit vietējās ģimnazijas audzēkņu un vairāki virsnieki, arī Rīgas centrā, kur iznīcināja vltn. V. Brašes partizānu rotu. Daudz vietās partizāni guva arī redzamus panākumus, piem., pie Tukuma, Smiltenes un citur, arī Vidzemes jūrmalā. Vācu armiju tauta arī sagaidīja un apsveica kā atbrīvotāju, un vēl tagad apgalvo, ka vācu karaspēks nekur un nekad nav sagaidīts ar tādu sajūsmu kā Rīgā 1941. gada 1. jūlijā.

Latviešu leģionāri pozicijās pie Veļikajas baznīckalna 1944. gada ziemā.

Vēlāk gan latviešu tauta, gan tās karavīri jutās ļoti vīlušies, jo Vācijas ienācēji izrādījās jauni okupanti, kas mūsu brīvības sapņus atbīdīja uz nenoteiktu laiku, parādot, ka visa mūsu griba un cīņa balstāma vienīgi uz pašas latviešu tautas pleciem.

Vēlāk cerības gan deva Latviešu leģiona nodibināšana, saprotams, visu balstot uz latviešu ieroču spēka un slavas, bet arī šis sapnis — gaidot ir Vācijas, ir Pad. Savienības militārā spēka sabrukumu — izira uz ilgiem laikiem un vēl šobaltdien mūsu tautas brīvības atgūšanas jautājumos valda vislielākā neziņa.

Latviešu leģions radās Vācijas kara neveiksmes rezultātā, pavēli par tā formēšanu dodot Ādolfam Hitleram 1943. g. 10. februārī. Hitlers resp. Vācijas tālaika valsts un militārā vara Latviešu leģionam deva SS brīvprātīgā leģiona nosaukumu. Tas neatbilda patiesībai, jo latviešu karavīrus visus mobilizēja resp. Latviešu pašpārvalde un militāro spēku vadība gādāja, lai ikviens latviešu karavīrs

saņemtu (jeb tam uzrakstītu) iesaukšanas pavēli. Tas arī konsekventi tika izdarīts. Latviešu pašpārvalde un latviešu militārā vadība panāca, ka latviešu karavīri cīnīsies tikai austrumu frontē un tikai pret komūnistiem. Arī to konsekventi panāca. Pamats šīm divām prasībām — iesaukšanas pavēlei un cīņai tikai pret komūnismu — bija politiski apsvērumi, lai vēlāk pasaule nevarētu latviešu tautai pārmest brīvprātīgu nostāšanos Vācijas pusē un neierobežotu paklausību nacionālsociālistu vadībai.

Bet kas tad bija Latviešu leģions?

Ar nosaukumu Latviešu leģions saprata visas Otrā pasaules karā iesaistītās latviešu vienības.

Vēl pirms pavēles par Latviešu leģiona saformēšanu bija izveidoti vairāki latviešu kārtības bataljoni. Tie sākumā izveidojās no partizānu vienībām, tad no brīvprātīgiem karavīriem, beidzot no aizsargu un policijas vienībām. Pavisam saformēja 40 šādu bataljonu, tie savā darbā ietvēra gan apsardzības, gan kaujas uzdevumus austrumu frontē no Melnās jūras līdz Ļeņingradai.

Leģiona attīstības gaitā saformēja divas divīzijas — 19. un 15. jeb latviešu numerācijā 2. un 1., vēlāk, pēc abu divīziju sastapšanās 1944. g. februārī Veļikajas pozicijās, abas apvienoja VI SS korpusā. Vēl saformēja 6 robežapsardzības pulkus, 5 būvpulkus, rezerves vai papildinājumu brigādi, aviācijas leģionu un vairākas citas vienības.

Vairums šo vienību Otrā pasaules kara kaujās veica lielus un nozīmīgus uzdevumus. Latviešu leģiona vēsturē uz laiku laikiem paliks ierakstītas kaujas pie Ļeņingradas, Volchovas atkāpšanās kaujas no Volchovas un Staraja Rusas, abu divīziju apvienotās kaujas pie Veļikajas, 1944. g. Jāņu kaujas, cīņas pie Kudeveras, tad kaujas atkāpšanās laikā Krievijā un Vidzemē, sešas lielkaujas Kurzemē un beidzot neizsakāmi smagās kaujas Pomerānijā. Visas tās ierakstījušas latviešu karavīru slavu Otrā pasaules kara vēsturē. 19. divīzija vācu virspavēlniecības ziņojumos pieminēta 21 reizi, vairāk nekā jebkura cita kaujas vienība šai karā. Mūsu karavīri izpelnījās augstus Vācijas militāros apbalvojumus un bieži armijas vadības apbrīnu. Nebija arī tā, ka vienmēr vācu armijas vadība būtu latviešu vienības raidījusi smagākās kaujās, lai savējos saudzētu, bet viņi gan zināja, ka latviešu karavīri savu uzdevumu

veiks labāk nekā viņu pašu. Sevišķi tas notika Krievijas un Latvijas frontēs, kad latviešu cīnītāji stāvēja pie Latvijas robežām vai uz savas zemes.

Leģionā vienību komandieŗi — līdz pulkam ieskaitot — bija latvieši, bet divīziju un augstākie — vācieši. Šai sakarā bija kāds interesants motīvējums: divīzijas komandieŗiem bija „tiesas kungu" (Gerichtsherr) tiesības, tātad prasība pēc Vācijas pavalstniecības. Patiesībā gan šis bija viens no argumentiem, lai nedotu latviešu komandieŗu rokās lielākas vienības. Tomēr jāatzīst, ka vairāki no augstākiem vācu komandieŗiem bija ar izcilām īpašībām, piemēram, divīzijas komandieŗi Šults, Štrekenbachs, grāfs Piklers-Burghauss un VI korpusa komandieris ģenerālis Krīgers bija labi komandieŗi, piedaloties kaujās vēl pēc kapitulācijas Kurzemē.* Ģen. Krīgers krita tikai 1945. g. 20. maijā. Visi vācu virsnieki, līdzīgi latviešu kaŗavīriem, nēsāja uz aproces Latvijas krāsu vairodziņu un bija lepni par to.

Apgāde VI korpusam resp. latviešu divīzijām apbruņojuma un citādā ziņā bija līdzīga vācu kaŗaspēka apgādei, mums šai ziņā pāri nenodarīja. Sliktāks stāvoklis bija kārtības dienesta un policijas vienībās. Pēdējās daudz ļaunuma nodarīja arī vācu tautības sakaru virsnieki, no kuŗiem vairāki bija neprašas gan sadzīves, gan militāros dienesta jautājumos.

Dibinot leģionu, radās arī pārrunas par SS nosaukuma piekabināšanu resp. Latviešu leģiona ietilpināšanu Vācijas SS padotībā.

No komūnistiem pirms kaŗa Vācijā patvērumu atradušie virsnieki, kas bija atgriezušies Latvijā, kādā virsnieku sanāksmē, iztirzājot jautājumu par leģiona dibināšanu izteicās, ka labāk būtu, ja leģionu formētu pie Vācijas armijas resp. Wehrmacht. Toreiz jautājumu izšķīra plkv. V. Veisa ieteikums: „Mums jātiek pie ieročiem. Tos mums tagad piedāvā. Mums tāpat būs jācīnās par savas valsts brīvības atgūšanu. Nav svarīgi, kādos tērpos mūs ietērps. Galvenais šodien ir ieroči." Un tā tas palika.

Latviešu polītiskā vadība vācu okupācijas laikā visumā bija kaŗavīru rokās. Vēlāk dibinātai Latvijas centrālajai padomei, kā pagrīdes organizācijai, bija pavisam maza ietekme uz latviešu

* Schuldt, Hinrich, Streckenbach, Bruno, Krueger, Walter.

tautas lietām vācu okupācijas pārvaldes laikā. Šī padome arī bieži slēpās aiz Latviešu leģiona ģenerālinspektora ģenerāļa R. Bangerska platās muguras.

Latviešu leģions aptvēra 146.000 vīru, t.i., desmitreiz lielākus spēkus nekā bija mūsu armijā neatkarības laikā.

Latviešu leģions bija īpatnēja kaujas vienība: to sastādīja svešas varas mobilizēti vīri, bet tie brīvprātīgi cīnījās tikai savas tautas labā. Aiz tiem toreiz stāvēja visa latviešu tauta. Tas liecina, ka mūsu tauta nav vainojama par to, ka Latvija nokļuva Padomju Savienības varā. Šo liecību vēl pastiprina jau daudzkārt minētās Latviešu leģiona varonīgās cīņas, kas visu laiku norisinājās apstākļos, kuros varonība prasīja vislielākos gara spēkus — vairumā atkāpšanās kaujās un tad, kad bija skaidrs, ka karš ir jau zaudēts. Šie apstākļi Otrā pasaules karā latviešu cīnītāju varonību paceļ gandrīz pārcilvēciskos augstumos. Šīs cīņas ir iegājušas kara vēsturē kā izcils mūsu karavīru izturības, pašaizliedzības un varonības paraugs.

32. pulka grenadieri atpūtas brīdī Veļikajas pozicijās 1944. gada 13. aprīlī.

Mūsu vēsture arī pieminēs tos latviešu komandieŗus, kuŗi, saprazdami, ka tālākie upuŗi lieki, jau laikus padevās sabiedrotajiem, vēl labi pirms kaŗa beigām — plkv. Januma kaujas grupa 1945. g. 27. aprīlī, bet pārējās 15. div. daļas 2. maijā. Vienīgi Kurzemē resp. Latvijā cīnījās vēl 7 gadus pēc kapitulācijas, jo tiem citas izejas nebija.

„Ja Latviešu leģionam nebija lemts pasargāt tēvzemi no nokļūšanas komūnisma jūgā, tad vaina nav meklējama latviešu kaŗavīros. Latviešu kaŗavīrs cīnījās pašaizliedzīgi līdz pēdējai kaŗa dienai; šī cīņa nebija kalpošana kādai svešai idejai vai varai, bet vienīgi savas tautas un tēvzemes labā. Ar izmisuma pilnajām cīņām leģions ir pierādījums, ka latvju tauta nav brīvprātīgi iekļāvusies Padomju Savienībā, bet gan varmācīgi piespiesta", liecina plkv. A. Silgailis grāmatā „Latviešu leģions" (apgāds Imanta, Kopenhagenā, 1962. g.).

Latviešu leģiona ārsts, docents *Dr. med. A. Alksnis* 1967. gada 28. janvārī Daugavas Vanagu apvienības Ziemeļkalifornijā sarīkojumā par latviešu kaŗavīriem Otrā pasaules kaŗā teica šādus vārdus:

„Pasaule mūsu kaŗavīru varonību un mūsu cīņu nozīmi piemin maz. Tas arī saprotams, jo lielās tautas, kas pārvalda pasauli, ir visai neērtā stāvoklī pret mazajām. Tās labāk noklusē mazo tautu izmisuma cīņu pret komūnismu, nekā atzīst, ka pieļāvušas miljoniem cilvēku izsūtīt verdzībā un iznīcināt tikai par to vien, ka viņi mīlējuši savu zemi vai kā kaŗavīri veikuši augstāko pienākumu savas zemes brīvības aizstāvēšanā.

Ir apbrīnojams latviešu leģiona nacionālā gara apdvestais sīkstums un augstā morāle visgrūtākajos un traģiski sarežģītākajos apstākļos.

Latviešu leģions radās un tam bija jāiesaistās cīņās Otrā pasaules kaŗa visgrūtākajos posmos — atvairīšanās un atkāpšanās kaujās, kad iniciātīva jau bija ienaidnieka rokās, ar skaitlisku pārākumu, labākiem un modernākiem ieročiem, kuŗus komūnistiem toreiz piegādāja rietumu sabiedrotie. Atkāpšanās kaujas vienmēr ir grūtas un neaplēšamas. Tajās viegli var izcelties pānika un apjukums. Leģiona kauju gaitās tā tomēr nekad nebija prob-

lēma. Katrs atsevišķs kaŗavīrs izrādījās garīgi ļoti izturīgs, ar dziļu tēvzemes mīlestību un augstu pienākuma apziņu.

Mīlestību pret tēvzemi tik augstā pakāpē, ka cilvēks gatavs upurēt dzīvību savai tautai un tēvzemei, nevar ieliet sirdīs ar mītiņu runām vai skaistiem rakstiem. Šī mīlestība rodas ilgstošā procesā — ģimenē, skolā un sabiedrībā. Brīvajā Latvijā augušajai paaudzei tā ieauga sirdīs jau no bērnu dienām, vērojot savus tēvus un vecākos brāļus cīnāmies par brīvu Latviju Pirmajā pasaules kaŗā, tad brīvības cīņās, vēlāk skolās, klausoties diendienā skolotāju stāstus par tautas pagātni un tās varonīgajām cīņām. Un tā mēs pēc katra 18. novembŗa jutām, ka saaugam ar savu zemi un savas tautas varoņiem uzticībā līdz nāvei.

1943. gadā, kad ar mobilizācijas pavēlēm organizēja Latviešu leģionu, Vācijai vairs nebija cerību kaŗu uzvarēt. Mēs to zinājām. Arī attieksmes Latvijā starp vācu pārvaldes iestādēm un latviešu tautu bija saspīlētas. Mēs nevien nojautām, bet arī daļēji zinājām, ka vācieši nav mums labvēlīgi un arī iespējamas uzvaras gadījumā ar mums nerēķināsies.

Kādēļ tad ļāvām sevi mobilizēt, kādēļ stājāmies zaudētāju pusē, ļāvām sevi cīņās sakropļot, ļoti daudziem pat upurējot dzīvību? Vai nevarējām ļaut vāciešiem vieniem tālāk cīnīties par mūsu zemes robežām un paši mēģināt glābties kur kuŗais? — Bija cienījami vīri, kas šo uzskatu, kaut arī nereālu, aizstāvēja, bet tautas lielākā daļa domāja citādi.

Mēs visi bijām pārdzīvojuši sevī garīgu krizi, kad Padomju Savienība 1940. gada 17. jūnijā okupēja mūsu zemi. Mums likās, ka esam pievīluši savu tautu un tēvzemi, atdodami to bez cīņas komūnistiem. Šo rūgtumu mēs glabājām sirdīs visu laiku, kaut labi zinājām un zinām, ka arī cīņa nebūtu grozījusi mūsu zemes likteni. Bet mēs toreiz bijām parādā savai zemei uzticības apliecinājumu darbos, ka atzīstam Latviju augstāku par visu. Tā mēs aizgājām leģionā, apzinādamies, ka priekšā smags ceļš, ka daudzi no mums zaudēs dzīvību un veselību. Tikai ļoti niecīga tautas daļa izvairījās no mobilizācijas, atrazdama dažādus iemeslus. Lai arī kādi tie bija, morāles svaru kausos tie vērtējami daudz par viegliem, salīdzinot ar tiem vīriem, kas pienākumu pret savu tau-

tu atzina par visaugstāko. Tādēļ Latviešu leģions bija viengabalaina vienība un sastāvēja tikai no uzticīgiem kaŗavīriem, kas cīņās apliecināja neatlaidību un varonību.

Ir grūti izsekot sarežģītajām kaŗa norisēm, bet tās skaudri atklājās kaŗavīru stāstos. Latviešu leģiona kaŗavīri stāsta par nedēļām ilgām cīņām, gaŗiem pārgājieniem salā, dubļos un izsalkumā. Viņi stāsta par tanku milzeņu iznīcināšanu, liekot dzīvību ķīlā, par pašaizliedzīgiem un varonīgiem virsniekiem, kas viņus vadījuši kaujās. Dažus savus vadītājus kaŗavīri piemin ar īpašu cieņu un bijību, viņu tēlojumos tie ieguvuši leģendāru spožumu. Visu leģionāru stāsti liecina, ka cīnītājiem ir bijusi skaidra apziņa, ka latviešu tautai atlicis tikai cīņas ceļš, ja tā gļēvi negrib nogrimt komūnisma verdzībā.

Otrā pasaules kaŗa latviešu kaŗavīru cīņas gars ir lielākā cerība, ka Latvija atkal celsies brīva. Šis varoņu gars un tēvzemes mīlestība nevar zust, tāpat kā nevar zust pienākuma apziņa pret savu tautu. Tā arvien atradīs jaunus ceļus un veidus, kā kalpot brīvībai." (Runa atstāstīta laikrakstā Latvija Amerikā 1967. g. 15. februāŗa izdevumā.)

Ēriks Raisters

LATVIEŠU BATALJONU DZIESMA

Jūs, latvju dēli, rindās stājiet, lai zib durkļu spožums salts,
Kad pāri mūsu galvām plīvo gaisos karogs sarkanbalts.
Nāves kaujā droši ejam ienaidnieka zemi mīt,
Jaunu brīvi savai tautai izcīnīt.

Piedziedājums:
Uz kauju latvjus liktens sauc,
Uz kauju milijoni trauc!
Tur ienaidnieku viegli veiks,
Kurp latvju bataljoni steigs!

Ak, paliec sveika, dzimtā sēta, šūpulis kur reiz bij kārts.
Tur, kaŗa laukā mūsu sirdis sildīs latvju zemes vārds.
Dievs lai svētī to un sargā, Dievs lai stāv mums cīņā klāt,
Kad mēs ejam kaujā bargā ienaidnieku sadragāt.

Piedziedājums (visiem pantiem vienāds).

Lūk, latvju brāļi, latvju māsas tālā trimdā dzītas nīkst;
Lai mūsu zobens, asi trītais, viņu mokas izbeigt tvīkst.
Nezvērs negantais un baigais reiz līdz galam jāsatriec,
Lai uz jaunu dzīvi rokas visas brīvās tautas sniedz.

Piedziedājums.

Jūs, Latvju dēli, rindās stājiet, lai zib durkļu tērauds salts!
Jau pāri mūsu galvām plīvo gaisos karogs sarkanbalts.
Kaujā pēdējā mēs ejam ienaidnieku zemē triekt,
Jaunu brīvi, jaunu dzīvi, jaunu laimi tautai sniegt.

1943. g.

II

LATVIEŠU KAŖAVĪRU STĀVOKLIS PĒC OTRĀ PASAULES KAŖA

Valdemārs Skaistlauks

KAD LIELGABALI KLUSĒ

Kad lielgabali klusē mēmi, sastinguši,
Un kaŗa troksnis rimis pamazām,
Kad kareivji līdz nāvei noguruši
No cīņas pārliecīgām grūtībām
Sev mieru meklē, atpūtu un īsu dusu,
Es Rekviēmu dzirdu plūstam sēri klusu . . .

Tad sirds, no skumjām smaga pielijusi,
Vairs skaisto cīņas prieku nesaprot,
Tā dus, kā visi citi, nogurusi,
Par zelta brīvo rītu sapņojot,
Un velti modināt un saukt un aicināt to spēji
Uz plašo arēnu, kur staigā rīta vēji.

Bet tad, kad pazīstamā skarbā melodija
Pār mežu modušos un kalnu galiem plūst,
Un mūsu vieglā lauku baterija
No jauna karstā cīņas aizrautībā kļūst, —
Es atkal saprotu, cik skaists un varens esi tu,
Kaŗot cīņas prieks par tautas brīvību!

„Letiņš gūstā", I. Laugaļa kokgriezums.

Latviešu kaŗavīru stāvoklis Otrā pasaules kaŗa beigās

Ar Vācijas kapitulāciju 1945. gada 9. maijā, plkst. 00.01, izbeidzās kādas traģiskas vēsturiskas attīstības viens laika posms. Bija beidzies Otrais pasaules kaŗš Eiropas kontinentā. Pie zemes noliekta un totāli iznīcināta bija šī kaŗa galvenā iniciātore, Ādolfa Hitlera vadītā nacionālsociālistiskā Lielvācija. Bet satriektās vācu kaŗa mašīnērijas un brūnās diktātūras vietā Eiropai vēlās pāri jauns militārs un ideoloģisks režīms — sarkanarmija un lielkrievu boļševisms, savai ietekmes sfairai pakļaujot ne tikvien pusi sakautās Vācijas, bet arī visu Austrumeiropu, tātad, arī Latviju. Ap 36.000 (Latviešu leģiona archīvs) latviešu cīnītāju krita krievu gūstā, jo liela daļa no tiem līdz pēdējam mirklim cīnījās par Latvijas pēdējo brīvo zemes stūri — Kurzemi. Otra grupa leģionāru kaŗa darbības rezultātā tika pārvietota uz Austrumvāciju, lai cīnītos pret to pašu ienaidnieku, kas pa otram lāgam bija okupējis Latviju — komūnismu. Šīs grupas kaŗavīriem, pa daļai drāmatiskos apstākļos, izdevās kaŗa gaitas pabeigt, dodoties angļu, amerikāņu un franču gūstā. Tādā kārtā rietumu sabiedroto rokās nokļuva ap 25.000 latviešu kaŗavīru. (O. Caunītis, Latviešu leģiona archīva dokumenti.)

Pēckaŗa pirmajās nedēļās lielākas vai mazākas latviešu cīnītāju vienības bija izkaisītas pa visu rietumu sabiedroto okupēto territoriju. Lielākā daļa kaŗavīru gūstā padevās slēgtās vienībās, jo

svešums un daļēji valodas neprašana mudināja doties nezināmā likteņa rokās prāvākā kopībā. Kāda cita cīnītāju grupa bija izkaisīta vācu slimnīcās, veselības rotās, kā arī atsevišķās vācu vienībās.

Latviešu cīnītāju juridiskais stāvoklis mainījās, tiklīdz kļuva zināma Vācijas oficiālā kapitulācija. Tūdaļ radās jautājums, vai rietumu sabiedrotie piekāpsies krievu prasībām, lai latviešu karavīrus izdotu komūnistiem, pakļautu t.s. „repatriācijas" akcijai. Tas vārda tiešā nozīmē latviešu karotājam nozīmētu jaunu Golgātas gājienu, un šādā ceļā devās arī tie leģionāri, kuŗi krita krievu gūstā, aizstāvot Kurzemi.

Arī lielā pienākuma apziņa, kas raksturīga latviešu karavīram, mudināja neizklīst, bet palikt kopā vecajās, kaujas laukos saliedētajās vienībās. Prāvajā latviešu grupā dzīvs bija uzskats, ka anglo-sakšu tautas ar izteiktu demokratijas izpratni par visu augstāk vērtē tautu pašnoteikšanās tiesības, kā arī individa neaizkaramību un brīvību. Latviešu tauta, kuŗa bija pieredzējusi boļševiku izdarības Baigajā gadā, nevarēja iedomāties, ka šie divi ļoti atšķirīgie dzīves uzskati spēs ilgstoši viens otru paciest. Valdīja ieskats, ka „drīz ies vaļā" un pēc brūnās kārta krist arī sarkanajai diktātūrai. Protams, ka šādā svarīgā akcijā savs nopietns vārds vēl būtu bijis sakāms arī latviešu karavīram.

Šie bija pāris iemesli, kādēļ latviešu leģionāri Otrā pasaules kaŗa beigās neizklīda visos Eiropas vējos, bet labu laiku mēģināja palikt slēgtās vienībās, kaut arī kā kaŗa gūstekņi.

Vēl ilgu laiku pēc kaŗa darbības beigšanās rietumu sabiedroto nostāja pret latviešu karavīriem bija dažāda un daļēji arī neizpratnes vadīta. Visātrāk pareizu ieskatu par mūsu leģiona cīņas jēgu guva angļu augstākā militārā vadība. Atsevišķu armijas komandējošo ģenerāļu acumirklīgam garastāvoklim un politiskam iekrāsojumam bija padoti karavīri, kas krita amerikāņu gūstā. Vismazāk izpratnes latviešu cīnītāju stāvoklis rada franču militārās vadības acīs. Un jāpieņem, ka visvairāk leģionāru krievu rokās nodevuši tieši franči.

Laimīgas sagadīšanās dēļ lielākā daļa rietumos esošo latviešu karavīru gūsta gaitas sāka, padodoties angļu karaspēkam. Šādā kārtā izveidojās pieci latviešu gūstekņu nometināšanas centri:

1) Ap 2500 karavīru bija izvietoti Heides rajonā (ziemeļos no Hamburgas) jeb tā dēvētajā pltn. A. Vīksnes grupā. Tajā pa lielākai daļai ietelpa karavīri, kas bija nākuši no Dānijas, kur kara beigās atradās 15. divīzijas rezerves, kā arī veselības uzlabošanas vienības.

2) Pati lielākā latviešu karavīru grupa — 9735 vīri bija Putlosā (Šlezvig-Holšteinas apgabalā, pie Oldenburgas). Tur nokļuva pie Šverinas kapitulējošās 15. divīzijas galvenā masa. Šai grupai bija pievienojies no Libekas arī pulkvedis A. Krīpens (pēc divīzijas vecāko virsnieku aicinājuma), reizē uzņemoties arī šīs divīzijas vienību komandēšanu.

3) Neuengammas nometnē bija ap 1850 latviešu karavīru no dažādām 15. div. vienībām, vēlāk tos (1945. gada augustā) pārvietoja uz Putlosu un pievienoja plkv. Krīpena grupai.

4) Vesterbūrā (Vācijas Frīzlandes austrumos) bija sapulcināti ap 4000 karavīru; grupas vadība bija plkv. R. Oša pārziņā. Karavīru lielāko daļu turp pārsūtīja no Falingbosteles caurlaides nometnes.

5) Reinbergā (dienvidos no Vēzeles pilsētas) kapitulāciju sagaidīja plkv. V. Januma kaujas grupa ar apm. 1550 karavīriem. Drīz pēc kapitulācijas tos pārcēla uz Vilvordu, beļģu pilsētu netālu no Briseles.

Tā patiesībā beidzot izveidojās četras lielākas karavīru grupas. Bez tam vēl angļu okupācijas joslas mazākās gūstekņu nometnēs un slimnīcās mita ap 1500, amerikāņu gūstekņu nometnēs un okupācijas joslas slimnīcās ap 2000, Italijā gūstā krita ap 500, Francijā ap 1000 un Ēģiptē ap 100 karavīru. Pēdējās vietās tie sastādījās visvairāk no vācu armijā iesauktiem latviešu zēniem — gaisa izpalīgiem.

Kopā rietumu sabiedroto gūstā, tātad, nokļuva 24.735 karavīri. (Latviešu leģiona archīva dokumenti.)

Ne visi mūsu karavīri nonāca aiz dzeloņstieplēm. Sākumā arī Vācijā gūstekņu nometnes apsargāja pavirši vai pat nemaz, kas deva iespējas tās atstāt, un neliela daļa arī šīs iespējas netraucēti izmantoja, it sevišķi tie, kuri bija uzņēmuši sakarus ar piederīgiem vai draugiem.

No četrām lielajām kaŗavīru grupām tikai viena paglābās no tālākām gūsta gaitām. Plkv. R. Osim pakļautā Vesterbūras latviešu kaŗavīru nometne izklīda pa tuvākām bēgļu nometnēm, reizē ar to nokļūstot arī brīvībā. Turpretim pltn. A. Vīksnes, plkv. V. Januma un plkv. A. Krīpena grupām gūsta laiks nebeidzās 1945. gada rudenī, bet šīm vienībām gūstniecības grūtākais laiks tikai sākās.

Novietojuma ziņā apstākļi plkv. Krīpena, plkv. Oša un pltn. Vīksnes grupās visumā bija vienādi — lauku šķūņi, kūtsaugšas, vācu „kneipes" vai citas tai laikā neizmantotas vietas, dažos gadījumos pat dzīvojamās telpas un teltis. Apgāde bija vācu, vācu militāro internēto vienību apgādes stābu ziņā. Turpretim plkv. Januma grupa un Neuengammas ļaudis mita jau aiz stiepļu žoga. Virsnieki bija atšķirti no pārējiem kaŗavīriem. Pirmajās trīs grupās virsnieki bija kopā ar saviem kaŗavīriem, pie tam visi grupas ļaudis bija sadalīti militārās formācijās — pulkos, bataljonos, rotās u.t.t., kā bija bijis kaŗa laikā. Pirmās trīs grupas arī tikpat kā netika apsargātas, bija diezgan brīva satiksme ar „ārpasauli", ko arī internētie kaŗavīri centās izmantot. Novietojumus gan atstāja pavisam maz kaŗavīru — Krīpena grupu daži simti, Vīksnes grupu 36, vienīgi plkv. Oša grupa, kā jau minēts, izklīda.

Vājās uztura devas kaŗavīri papildināja pašapgādes ceļā, dažkārt daudz ko „organizējot". Bet novietojumos valdīja īsts latviešu kaŗavīru gars, daudzi nodevās dažādām sporta spēlēm, un visur darbojās diezgan iespaidīgi sabiedriski-kultūrāli pasākumi, piem.: Putlosā bija arī Roberta Zuikas vīru koris.

Zināma neskaidrība valdīja angļu augstākās militārās iestādēs, — un angļu pakļautībā jau arī bija lielākā latviešu kaŗavīru daļa, — ko ar nevācu tautības gūstekņiem iesākt. No vienas puses, kaŗavīri visur un vienmēr pareizi deklarēja, ka nav cīnījušies vācu politisko mērķu sekmēšanai, bet gan vienīgi aizstāvējuši savu dzimteni pret atkārtotu boļševiku iebrukumu. Atzīstot sevi par latviešiem, cīnītāji noraidīja katru iespēju atgriezties Padomju Savienības okupētajā Latvijā. Stāvokli sarežģīja arī tas, ka latviešu kaŗavīri nevarēja uzrādīt privātas dzīves vietas Vācijā, kas būtu nepieciešams atvaļināšanai. Saskare ar piederīgiem, kas būtu kaŗavīriem sekojuši uz Vāciju, bija vāja. UNRRAs pārraudzītās

bēgļu nometnēs, kuŗu vadībā lielumties bija iefiltrējies latviešu kaŗavīriem naidīgs elements, uzņēma un aprūpēja tikai tos bēgļus, kas varēja pierādīt, ka ir nacionālsociālisma režīma vajāti. Angļu vadībai cits nekas neatlika, kā ievadīt pamatīgu latviešu kaŗavīru stāvokļa izpētīšanu. Tādā kārtā visi vēl neizklīdušie lielākie latviešu gūstekņu grupējumi tika pārvietoti uz Beļģiju — Cēdelgemas ciemu, lai gaidītu stāvokļa tālāku izkārtojumu.

Oficiāli angļu militārā vadība Putlosā paskaidroja, ka latviešu kaŗavīrus pārvietos uz Beļģiju, kur tos „novietos kazarmu apstākļos un ar ziemas apgādi", jo līdzšinējās novietojumu vietās nebija piemērotu telpu ziemas pārlaišanai, un visam vairumam kaŗavīru trūka piemērotu ziemas drēbju, apavu, veļas, jo tie gūstā bija padevušies pavasarī ar „visu mantu mugurā".

Pltn. Vīksnes grupas stābā paskaidrots, ka latviešu bij. kaŗavīrus pārvedīs uz Cēdelgemu, Beļģijā, kazarmu apstākļos, piemērotās ziemas telpās, un viņam par saviem vīriem nebūs jābažījas. Ka būs jāsēž aiz stieplēm, slēpts. Tikai iebraucot Cēdelgemā, atklājās baigā patiesība. Pltn. Vīksnes ešelonā līdzi brauca arī slimnīcas māsas un ģimeņu piederīgie (tos angļu militārā vadība ļāva līdzi vest), kuŗus, ieejot Cēdelgemā, no grupas atdalīja un nosūtīja uz Briseli. Arī ešelons netika apsargāts. Līdzi brauca tikai viens angļu virsnieks un daži kareivji. Angļi ešelona sastādīšanā un brauciena laika norisē nejaucās. Vilcienu pat izpušķoja ar meijām un Latvijas karogiem.

Ceļu uz Flandriju 1945. gada septembŗa sākumā pirmā mēroja plkv. A. Krīpena grupa no Putlosas. 10. septembrī uz Beļģiju devās pltn. Vīksnes grupa no Heides. Plkv. V. Januma grupa Beļģijā jau bija ieradusies 1945. g. vasarā un apmetusies Vilvordā (pie Briseles). Sekojot latviešu sapulcināšanas akcijai, arī šī kaŗavīru grupa 1945. g. 30. novembrī pievienojās Cēdelgemā novietotajiem likteņa biedriem. 1945. g. beigās Cēdelgemas gūstekņu nometnē bija novietoti apm. 12.000 latviešu leģionāru no dažādām vienībām un ieroču šķirām. Viņu vidū netrūka arī pusaudžu — jaunieši, zēni, kas pēdējā brīdī bija iesaukti t.s. „gaisa izpalīgu" vienībās. Bez latviešiem nometnē mita arī igauņi un lietuvieši, izveidojot īpašu baltiešu kaŗavīru nometni. Cēdelgemas tuvumā bija novietoti arī vācu gūstekņi, un pavisam minētā beļģu ciemata

apkārtnē aiz dzeloņstieplēm 1945. g. beigās dzīvoja ap 120.000 dažādu tautību kaŗa gūstekņu.

Baltiešu kaŗavīri bija novietoti vienkopus nometnes trīs nodalījumos. Nometnes administrācija bija angļu militārā personāla noteikšanā, ar pltn. Meihillu (May-Hill) vadībā. Katru atsevišķo nodalījumu pārzināja angļu virsnieks ar attiecīgo personālu.

1. nodalījuma pārzinis bija kapteinis Simons (Simon), otra — kpt. Breds (Bread) un trešā — kāds vecāks virsseržants. Īslaicīgi darbojās arī citi viņu aizstājēji. Angļu komandanta Meihilla adjutants bija majors Fels (Fell).

Nometnes ārējā apsardzība, turpretim, bija uzticēta beļģiem. Iekšējās kārtības, pareizāk, morālās stājas uzturēšanai nometnes angļu vadība apstiprināja gūstekņu pašpārvaldi. Viņi atzina 1. Latviešu divīzijas (kā to sauca Putlosā) iekārtojumu. Divīzijas komandieris pulkvedis A. Krīpens pavēlēja visus nometnes iemītniekus no jauna sadalīt pa pulkiem, bataljoniem u.t.t., izraugot arī attiecīgas amatpersonas. Pavisam saformēja sešus pulkus. (Caunītis, DVM, 1966. g. 1. nr., 24. lpp.)

Šāda latviešu izvietošana kopējā un slēgtā vienībā bija ļoti nozīmīga morāles uzturēšanai un stājas saglabāšanai. Angļu pārvalde nelika vērā ņemamus šķēršļus biedrošanās brīvībai, pašdarbības pulciņu izveidošanai, dažādu kursu izkārtošanai un kultūrālai rosmei. Gūstekņu informēšanai par notikumiem nometnē un ārpasaulē darbojās dienas laikraksts Laika Grieži, kā arī žurnāli un citi izdevumi. (J. Sudrabiņš, Toreiz aiz dzeloņžoga, apg. Vaidava 1966. g.). No raksturā stingrāko un apzinīgāko latviešu gūstekņu — kaŗavīru puses galveno vērību pievērsa, lai latviešu cīnītājs, kaut arī tālu no dzimtenes, ārkārtīgi grūtajos gūsta apstākļos, neziņā par nākotni un piederīgiem nezaudētu gara možumu, morālo stāju un ticību ideāliem, par kuŗiem bija gājis kaujā kā brīvs cīnītājs — domu par brīvu Latviju un tās nākotni. Šo cilvēku uzņēmība un darba griba panāca, ka latviešu kaŗavīrs neatstāja smagās gūsta dienas kā demorālizēts klaidonis, asociāls elements bez tēvijas un mājām, bet Cēdelgemas caurvēja pilnajās barakās kaldināja apņēmīgu ticību Latvijas nākotnei un latviešu tautai, kuŗas strāvojumiem ietekme vēl šodien un kuŗa latviešu trimdiniekus apvieno pāri visiem kontinentiem, atbalsi gūstot arī okupētajā Latvijā.

Ēriks Raisters

PĀRNĀKUŠAIS KAŖAVĪRS

Reiz bija tūkstoši, nu palicis viņš viens,
Mazs pelēks kaŗavīrs ar stīvu koka kāju,
Kam zuda dzimtene, kam nav vairs savu māju,
Tik Dzelzkrusts apsūbis un nodeldējies ciens.

Zem spožiem tankiem drebēja reiz pliens,
Un pulka karogam, kas pauda varoņstāju,
Sveiks! — sauca miljoni caur fanfārmaršu sāju. —
Nu turpu aizveda tik miņu pavediens.

To dienu pēdējo caur asinīm un dūmiem,
Ar nāves pļauju, miroņskatiem drūmiem
Viņš gurdi atceras, kad kaujā lima pulks.

Nekad, nekur vairs gars tas neatspulgs,
Kas toreiz spārnoja, kas cēla krūtis spulgs, —
Sedz draugus velēnas ar sīkiem stepes krūmiem.

Cēdelgema

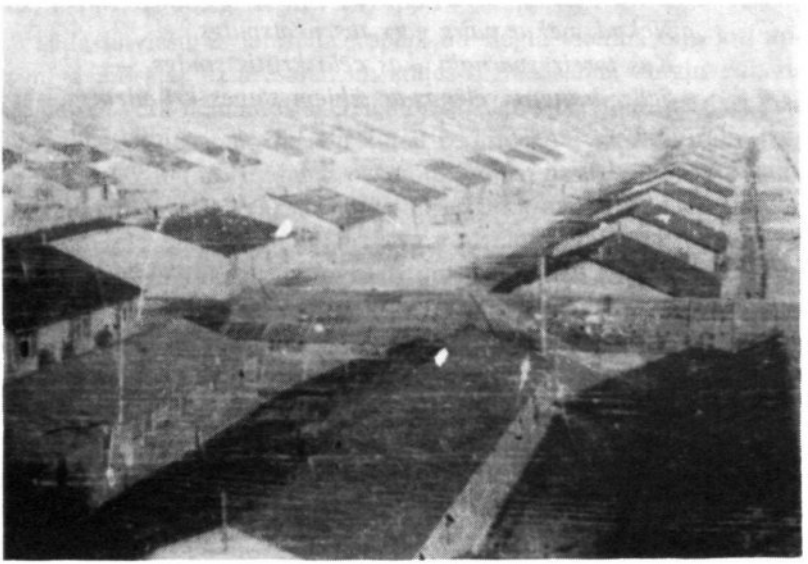

Miglā tītā Cēdelgemas nometne 1945. gada rudenī, skatoties no putna lidojuma.

Roberts Zuļģis

GŪSTA DZIESMA

Te jaunas baumas dzirdamas:
Mums tālā ceļā jādodas,
Kur angļu tērpi, cigāri,
Pat sviests un silti runštiki.
Tā, šķiroties no Putlosas,
Birst vācu meičām asaras.

Piedziedājums:

Ak vai, cik sērīgi!
Nu ir vakars, nu ir vakars,
Nu ir galīgs vakars klāt!

Mēs sēžam lopu vagonā,
Gar acīm slīd mums Beļģija
Ar miermīlīgiem ļautiņiem,
Kas laipni māj mums kulakiem.
Pat dažs „aiz lielas mīlestīb's"
Mūs mēslu dakšās uzdurt grib.

Kad bānīts galā piestāja,
Mūs rindās lika, skaitīja.
Cits prātoja: Nu paiku dos!
Dažs atkal: Tagad uzpīpos!
Bet paikas vietā — ak tu posts!—
Mums vērās dzeloņdrāšu sprosts.

Nav gaisa jaunā nometnē!
Tā domā Žanis Pedere:
Ko palīdz man savs vārāms trauks,
Ja tālu kartupeļu lauks?
Visapkārt te stāv posteņi,
Kas neļauj atstāt nometni.

Te zelta riņķi, pulksteņi
Par tabaku tiek uzsisti;
Bet kam tā drusku neveicas,
No frizūras tam jāšķiras —
Tad skrien tas ātri, lunkani
Uz mazo drāšu būrīti.

Lai neaizsaltu šņaucamie,
Tiek konstruēti sildāmie, —
Dažs labs ap näsīm zeķi tin,
Cits krāsni uzmontierēt zin,
Bet tik ar dūmiem nelaime.
Tie melnu spļauj un funktierē:

Lai izpētītu nākotni,
Sāk strādāt mūsu zīlnieki;
Un koka spainis, skārda trauks
Nu rībēdams ap galdu brauc.
Pats Puškins izsaukts saka tā:
Jūs rīt jau būsiet Kanadā!

Lai brūtes neaizmirstu mūs,
Mēs viņām sūtām sveicienus
Divdesmit piecus vārdus tām
Var rakstīt vienreiz nedēļā.
Bet ko tas līdz, ja meitenes
Vairs neraksta mums atbildes!

Cēdelgema atrodas Beļģijas provincē, Flandrijā, kur Pirmā pasaules kara asiņainajās cīņās izkaldināta tauta pašnoteikšanās ideja. Vēl tagad eiropieši šo cīņu atcerei ik gadu 11. novembrī piesprauž sev pie krūtīm sarkanas magones zīmi. Ja Flandrijas lauku sarkanā magone nebūtu pacelta par visas Eiropas idejisku simbolu, ja Pirmā pasaules kara gados nebūtu atdota angļu un franču labāko dēlu dzīvība cīņā pret varmācību, Latvijas valsts neatkarību varbūt 1918. gadā nemaz nebūtu bijis iespējams proklamēt.

Otrais pasaules karš pašnoteikšanās tiesības samina kājām, un latviešu brīvības cīnītājiem Flandrija kļuva par citā nozīmē apceramu vietu.

Cēdelgemas vārdu flāmiski raksta „Zedelgem" un tā arī izrunā. Bet vācieši bija sākuši lietot nosaukumu savā valodā un to izrunāja „Cēdelgem". Šo izrunas (un rakstīšanas) veidu arī pārņēma latvieši, un laikam nevienam valodniekam to pareizi, pēc flāmu izrunas, vairs mūsu karavīriem iemācīt neizdosies.

Gūstekņu nometne atradās nomaļā vietā, kādus divus kilometrus no Cēdelgemas ciema, purvainā apgabalā, kur beļģiem savā laikā bija bijusi municijas noliktava.

Cēdelgema ir apm. 10 km dienvidrietumos no Briges (Bruegge) un ap 20 km dienvidaustrumos no Ostendes.

Cēdelgemas gūstekņu nometnes oficiālais nosaukums bija „POW Camp 2227".

Nometne bija sadalīta trīs nodalījumos (kēdžos), pie tam pirmie divi bija latviešu, bet trešais visu trīs tautību; sākumā gan tur bija novietoti tikai igauņi un lietuvieši. Igauņu bija apm. 1200

Cēdelgemas pirmā nodalījuma „apšu aleja".

vīru, iedalīti vienā pulkā pltn. H. Stokebija vadībā un lietuvieši ap 700 — iedalīti vienā bataljonā — pltn. J. Žukauskas vadībā. Kā liecina dokumenti Latviešu leģiona archīvā, 1945. gada beigās latviešu gūstekņu skaits bijis šāds: I nodalījumā (galvenokārt plkv. Krīpena grupa) — 5686 karavīri, II nodalījumā (pltn. Vīksnes grupa un citi)—5702 karavīri un III nodal. (latvieši ienāca tikai nov. beigās—Januma grupa) 339 karavīri, kopā 11.727 karavīri. (No tiem šī pārskata laikā 287 bija Ostendes kara slimnīcā.) Katrs nodalījums bija 85 x 850 m liels, un katrā no tiem bija 35 — 40 mūra šķūņi ar skārda jumtu. Ikvienā nodalījumā bija gan arī nedaudz koka baraku. Trešajā nodalījumā bija tikai koka barakas. Katrā šķūnī novietoja 150 karavīru. Barakas lielumties bija neapkurināmas (vēlāk gan apkurināšanu iekārtoja).

Visapkārt nometnei bija divi dzeloņstiepļu žogi, kuru starpā patrulēja beļģu karavīri, sākumā pat ar suņiem. Beļģu sargi ar patšautenēm bija novietoti arī sardžu torņos ap nometni.

POW 2227 galvenais komandants angļu pltn. R. Meihills (May-Hill) savās attieksmēs pret gūstekņiem bija arvien korrekts. Viņš arī iecēla palīgus iekšējās kārtības uzturēšanai nodalījumos no gūstekņu virsnieku vidus:

I nodalījumā — vltn. Arnoldu Salnāju
II nodalījumā — majoru Pēteri Balodi un
III nodalījumā — lietuviešu pltn. J. Žukausku.

Arī tiem bija savs palīgpersonāls — stābs. Katrā nodalījumā darbojās arī nometnes komandantu iecelta pašu gūstekņu policija. Tā visu iekšējo kārtību pārzināja latviešu un lietuviešu virsnieki. Divīzijas komandiera un citu komandieru „komandēšanas" darbs pastāvēja tikai uz papīra, jo disciplīnu un citas ar militāro dienestu saistītas lietas kārtoja paši kaujās rūdītie vīri. Nebija arī neviena bēgšanas mēģinājuma.

Karavīriem ierodoties Cēdelgemas nometnē, visus pirms sadalīšanas pa atsevišķajiem nodalījumiem un barakām angļu vadības personāls izkratīja, atņemot visus militāra rakstura piederumus, pat armijas pulksteņus, bet angļu medicīniskais personāls meklēja karavīriem padusēs „putniņus" (asins grupas ietetovējumus) un visus gūstekņus bagātīgi apkaisīja ar DDT pulveri. To bagātīgi pie-

gādāja visu gūsta laiku un tā pilnīgi izskauda utu vai blakšu parādīšanos. Kaŗavīriem ik pārnedēļu bija jāapmeklē dušu pirtis, kuŗās silta ūdens vienmēr bija pietiekami.

Sākuma laikā viens no nometnes administrācijas ļaunajiem gariem bija kāds angļu seržants, pēc izcelsmes Daugavpils žīds. Vēlāk, kad viņu satika bijušie skolas biedri—gūstekņi un viņš savas zināšanas par komūnismu un Latviešu leģionu bija varējis ievērojami papildināt, arī viņa „uzvešanās" (darot tulka un citus pienākumus) stipri mainījās.

Sanitāro dienestu katrā nometnes nodalījumā pārzināja ārsti no gūstekņu vidus. Vispār sanitārā personāla bija pietiekami. Pirmā nodalījuma sanitārā dienesta vecākais bija Dr. A. Upītis, otrā — Dr. L. Kaufmanis un trešā — Dr. A. Ritums. Bez minētajiem ārstiem ik nodalījumā bija arī vairāki palīgārsti. Ikvienā nometnes nodalījumā darbojās maza ambulance, kuŗā uzņēma vieglāk saslimušos kaŗavīrus. Grūtāk saslimušos vispirms nosūtīja uz CSR (vāciski — Krankensammelplatz), lielāku ambulanci, kas atradās kādus trīs km ārpus POW 2227; tur sapulcināja grūtāk saslimušos kaŗavīrus no visām apkārtnes gūstekņu nometnēm. CSR darbojās arī daži latviešu ārsti, bet galvenais personāls bija vācieši. Tur tad arī slimniekus izšķiroja — vai nu tie kādu laiku palika CSR, vai arī tos sūtīja ārstēšanai uz Ostendes kaŗa gūstekņu slimnīcu (105. Brit. POW General Hospital).

Zobārsti POW 2227 nedarbojās. Zobus ārstēt bija jāiet uz CSR, kur vācu zobārsti tikpat kā neārstēja, tikai izrāva slimos zobus. Medikamentus, gan ierobežotā mērā, nometnes vajadzībām saņēma no angļu pārvaldes, bet gūsta beigu daļā medikamentus saņēma arī no Latviešu kaŗavīru palīdzības un Latvijas Sarkanā Krusta Libekā.

Cēdelgemas nometnē mita arī apm. 700 kaŗa invalidu ar amputētiem vai citādi bojātiem locekļiem, to starpā ap 35 neredzīgo. Invalidu dzīve nometnē, protams, bija visgrūtākā.

1946. gada pavasarī, nometni likvidējot, likvidēja arī Ostendes gūstekņu slimnīcu, no turienes uz Vāciju — Eikelbornu (Eickelborn) pārvietoja 156 slimniekus. No tiem tur mira apm. 25, kuŗi apbedīti Eikelbornas kapsētā pie Lipštates, Vācijā.

CAUROS ZĀBAKOS

Divi bija, divi bija,
Kas gan nezin tos?
Divi bija, draugi bija
Cauros zābakos.

Piedziedājums

Džimlai, džimlai, džimlai rūdi.
Džimlai rūdi bum, bum, bum!
Džimlai, džimlai, džimlai rūdi.
Džimlai rūdi, bum!

Kādreiz Putlosā vai Heidē,
Draugs, jel atceries!
Bet nu Beļģijā aiz drātīm —
Re, kā trāpījies!

Toreiz, nāves jausmās trīcot,
Žēli brēca jērs, —
Un pie kartupeļu lauka
Rēja foksterjers.

Saulei rietot, priedulājā
Ciema skaistule
Elšot tev ap kaklu krita:
„Mīļais, neaizej!"

Šitos brīžus atceroties,
Ģīmi savelk smīns —
Tevi kustināt spēj tikai
Paika, nikotīns.

Un tu punktierē un zīlē:
Cik gan ilgi tā
Salstot liesie stilbi drebēs
Aukstā barakā?

Lūk, tev svētku prieks jau ieīst
Sejā pelēkā,
Cerot vien, ka smēķus sūtīs
Brūte Libekā.

Dienas iedalījums nometnē bija šāds:

Plkst. 06.30 — celšanās, kad arī ieslēdza barakās elektrisko gaismu,

plkst. 07.00 — brokastis;

no plkst. 9.00 līdz plkst. 11.00 visiem barakas iemītniekiem bija jāuzturas ārpus barakas svaigā gaisā. Barakā palika tikai dežūrants. Barakās visi logi bija jāatver;

plkst. 12:00 — pusdienas;

dažos periodos pēcpusdienā visiem (izņemot invalidus) bija jāpiedalās vingrošanā (1 stundu);

plkst. 16.00 — vakariņas;

plkst. 22.00 elektrisko gaismu izdzēsa, un iestājās naktsmiers.

Uzturs nometnē sastāvēja visvairāk no konservētiem produktiem. Arī silto ēdienu gatavoja no konserviem, tikai atsevišķos gadījumos deva svaigas saknes.

Ēdienu kartes piemērs 1945. g. 21. 12.

Brokastīs: auzu pārslu tume ar aprikozēm.

Uz personu: auzu pārslas 21 gr.,
kviešu milti 11,5 gr.,
piena pulveris 32,4 gr.,
aprikozes 7,6 gr.,
sāls 1,9 gr.

Dažreiz šo tumi (porridge) vārīja arī ar nedaudz cukura piedevu.

Pusdienās sakņu vira.

Uz personu: viras konservi 52 gr.,
svaigi burkāni 135 gr.,
svaigi kartupeļi 215 gr.,
zirņi 30 gr.,
kviešu milti 9,6 gr.,
auzu pārslas 7,2 gr.,
tauki 3,7 gr.,
sāls 8,4 gr.

Cēdelgemas „brīvības vārti": pa tiem iegāja un izgāja latviešu karavīri.

Visi šie produkti deva ne visai biezu viru, tomēr samērā garšīgu (līdz 1 ltr. uz personu).

Vakariņās: 270 gr. svaigas baltmaizes (4/13 klaipa),
45 gr. jēra gaļas konservu,
34 gr. viras konservu (gaļa, zirņi, kartupeļi),
25 gr. cukura,
15 gr. margarīna,
1 ābols,
tēja (angļu).

Šajā vienas dienas uztura devā esot 1660 kaloriju. Kaloriju skaits devā gan bija svārstīgs, dažreiz tas sasniedza 1800 kaloriju, citreiz mazāk. Izsniedzamā uztura daudzums jau laikam atkarājās no pievedumiem.

Var teikt, ka vecāko gadu gājumu karavīri ar šo uzturu varēja gandrīz iztikt, turpretim jaunekļiem uzturs bija nepietiekams, un tie strauji nokritās svarā. Vainīgi tomēr bija arī paši karavīri, jo, trūkstot cigaretēm, ieviesās paradums uzturu „sist gaisā" pret smēķiem, kas radīja organisma novājināšanos. Gūstā esošiem

jauniešiem kādu laiku izsniedza nedaudz papildu uztura. Internēto nometnēs Vācijā tomēr karavīriem piešķīra dažas cigaretes dienā, bet nokļūstot Cēdelgemā, iestājās galīgs smēķu bads. Ar beļģu sargu starpniecību un citādos veidos „sisti gaisā" pulksteņi, gredzeni un citas mantiņas pret sīvo beļģu tabaku. Tikai 1945. g. 28. decembrī sāka dalīt Latvijas sūtņa Beļģijā Dr. M. Valtera piegādātās cigaretes, kas ienesa nometnes dzīvē lielu apmierinājumu un varen atslodzīja sabangotos nervus.

Lai gan bija grūtības ar nepietiekamo uzturu, gūstekņu galvenais „ienaidnieks" tomēr bija aukstums. Nometnē nekādus apģērba piederumus, nedz veļu neizsniedza. Kādā tērpā nokļuva gūstā pēc Vācijas kapitulācijas, 1945. g. maijā, — tādā pašā bija jādzīvo arī Cēdelgemas gūstekņu nometnē ziemā. 1946. g. sākumā gan dažiem gūstekņiem izsniegtas angļu segas un daži apģērba gabali. Virsleitnants V. Tauriņš savā dienasgrāmatā 1945. g. 8. decembrī raksta sekojošo:

„Nakts nozvaigžņojusies un pūš ziemeļu vējš. Ļoti auksts. No rīta sals ap 8 gr. zem nulles. Telpās ļoti auksts. Ārā, saulītē, šķiet, ka būtu drusku siltāks. Pēcpusdienā laiks nomācas un sāk snigt. Sniegs viegls — pūkains. Telpās ļoti auksts. Salst kājas un arī ķermenī drebuļi, kaut arī mētelis mugurā. Šāds aukstums šeit vēl nav pierasts, kad pieradīs, varbūt tik traki jau nebūs. Baraka jau arī nav nekāda ziemas mītne, tā pilnīgi šķūnim līdzīga, 48 soļus gara, 12 soļus plata, ar cementa grīdu. (Runa ir par vienu no nometnes koka barakām, kurā bija novietoti virsnieki.) Baraka no ārpuses apšūta ar papi; bet tādu baraku, kuras apšūtas ar papi, ir ļoti maz. Tādās barakās, kurām nav papes apšuvuma, ir vēl aukstāks. Mūsu baraka ir arī no iekšpuses izšūta ar izolācijas platēm, tās arī drusku aiztur aukstumu. Mūsu barakā ir pavisam 14 logi, stipri lieli, logu stiklu vietā caurspīdīgais papīrs, vietām saplīsis un laiž vēju cauri, durvis šķirbainas, bez priekštelpām, tās atverot, viss ārējais aukstums tūliņ gāžas iekšā. Ir iemūrēta maza ķieģeļu krāsns. Ogles krāsnī ļoti slikti deg un dod maz siltuma (ogļu norma — 1 spainis diennaktī). Pie pašas krāsns var rokas apsildīt. Tālāk no krāsns nekādu siltumu telpā nejūt. Gar krāsni pastāvīgi sēd visi apkārt un sildās. Guļot tik auksti gan nav, kad ir labi ko sasegties, tikai kājas negrib atsilt, jo pa dienu stipri sa-

aukstējušās, neatsilst. Pienāk jau rīts, bet kājas vēl tikpat aukstas kā vakarā. Mūŗa barakās ir vēl aukstāks, tur skārda jumts, no iekšpuses pilnīgi no garaiņiem nosarmojis, telpa šķiet mitra, drēgna, dzīvošana daudz sliktāka kā koka barakās. Katrā barakā apgaismojumu dod tikai 2 spuldzes (uz apm. 150 cilvēkiem). Mazgāšanās telpās mazgāšanās trauki noledojuši, ūdens krāni aizsaluši, darbojas pa visu nodalījumu tikai divi. Mazgājoties salst rokas. Labi, ja sals būtu pārejošs. Ja sals arī pieturēsies vēl ilgāku laiku, tad mūsu dzīves apstākļi paliks atkal smagāki."

Cēdelgemas otrs nodalījums „pastaigas laikā" 1945. g. novembrī.

Par spīti drūmajam novietojumam, nepilnīgam uzturam, brīvības ierobežojumiem, sakaru trūkumam ar ārpasauli, neziņai par piederīgiem un citām likstām kaŗavīru garastāvoklis tomēr bija možs. Nometnē jau pašās sākuma dienās iekārtoja baznīcu, izveidoja vairākus teātŗus, iznāca divi laikraksti un vairāki žurnāli, darbojās skautu novads, notika sporta sacensības, vidusskolas mācības, darbojās dažādi kursi, sarīkoja gleznu, daiļamatniecības un citu pasākumu izstādes, notika „starptautiski" šacha un bridža turnīri (ar igauņiem un lietuviešiem) un vēl citas nodarbības, īpaši

pieminot latviešu akadēmiskās kopas darbību. Visam pāri valdīja dziļš patriotisms, biedriskums, paļāvība un uzticība — visas tās cīnītāju saites, kas bija austas kaŗa lauka ugunīs.

Sākuma dienās bija iekārtotas arī trīs virsnieku nometnes, katrā „kēdžā" atsevišķi, no pārējo kaŗavīru nometnēm nodalītas ar stiepļu žogu. Kad latviešu nometnes vadība lūdza angļu administrāciju šos žogus nojaukt, tā ļoti izbrīnījās, jo parasti gūstekņu nometnēs virsniekus taču novietojot atsevišķi. Esot jāsargā pēc neveiksmīgiem kaŗiem to drošība un gods. Kad angļus pārliecināja, ka latviešu virsnieki un kaŗavīri paši sargās savu godu, tad arī stiepļu žogus novāca.

Pašu vadībai, stābam un amatpersonām bija nepieciešams būt nomodā par kaŗavīru morāli, jo kaŗavīrus turot bezdarbībā, tie visvairāk un visātrāk zaudē kopības sajūtu. Gūsta apstākļos vislabākais priekšniecības ierocis bija pašu likteņa biedru nodarbināšanas atrisināšana, un tā radās visi pieminētie pasākumi, kuŗus veicināja arī nometnes angļu administrācija. Ir gan taisnība, ka daudzi šie pašdarbības pasākumi radās jau internēto nometnē — Putlosā un Heidē.

Interesantākie nometnes pasākumi Cēdelgemā bija abi latviešu varietē teātŗi — Gājputni un Runči sprostā. Pirmais radās jau Lundenā pie Heides, pltn. Vīksnes grupā. Ienākot Cēdelgemā, tam jau bija savas tradicijas un prakse. Šī teātŗa „garīgais tēvs" bija Auseklis Zaļinskis, kuŗa sacerētās bezbēdīgās gūsta dziesmas vēl tagad dzied bijušie cēdelgemieši savās sanāksmēs. Šī teātŗa orķestris N. Miķelsona vadībā varbūt vēl šodien būtu viens no labākiem latviešu tā dēvētiem estrādes orķestŗiem, un akordeonists E. Rekevics ar savu anekdotu krājumu vēl tagad varētu smīdināt visus līdz asarām. Bez tam Gājputniem savu vārdu piemeta arī abi Latvijas sporta meistari F. Ozolcelms un J. Ronis.

Pirmā „kēdžā" varietē teātris Runči sprostā radās pašā Cēdelgemā un tā „nagla" bija Gedvillo, bijušais latviešu frontes teātŗa programmas vadītājs ar saviem humoristiskiem stāstījumiem, skeču vīri, lieliskais burvju mākslinieks un, beidzot, divas šī teātŗa „meitenes". Pirmizrādē pat abi angļu seržanti bija pārsteigti par šo „meiteņu" dabiskumu, un viens no viņiem pāri visai zālei izsaucās: „Velns un Marija, kā viņi dabūja iekšā nometnē tos skuķus!"

Teātŗa kopas vadītājs rakstnieks un gleznotājs Egils Kalme.
E. Damberga zīmējums Cēdelgemas gūstekņu nometnē.

Par Cēdelgemas apstākļiem savās atmiņās Auseklis Zaļinskis, Gājputnu idejiskais vadītājs stāsta:

„Visu novembŗa mēnesi un vēl pat decembrī zāle ik vakaru pildījās ar jauniem skatītājiem, un mēs kāpām uz skatuves rādīt savas mākas. Lai nu kā tas bija ikdienā, bet, rampas ugunīm iedegoties, mēs, jokdaŗi, vēlējāmies tikai vienu: izvilināt smieklus uz mūsu likteņa biedru liesajām, sadrūmušajām sejām. Kamēr vēl beļģu zemes migla un skarbie vēji nebija no zēnu vaigiem

Skatuve un tēlotāji E. Kalmes lugai „Zelts". No kreisās: J. Mūrnieks, E. Zekunde, I. Grunde, A. Zemgailis, A. Sproģis, J. Strauts, J. Liepiņš un V. Svētulis.

nodzēsuši vasaras brūnumu, tas mums izdevās teicami. Bet līdz ar drēgno aukstumu pieņēmās arī vispārēja bezcerība. Uztura racijas noraušana, traģiskais notikums ar plkv. Krīpenu, ziņas no Zviedrijas par leģionāru izdošanu padomju varai . . . Smiekliņš reti vairs iedzirkstījās zēnu acīs. Un tā gadījās, ka vienā otrā izrādē gaidītās atsaucības vietā iestājās it kā kauninātājs klusums. Zēni sēdēja cieši saspiedušies — pelēkām, sastingušām sejām, un klusēja. Izmisuši mēs cīnījāmies ar šo vienaldzību. Kas zina, vai vaina nebija mūsu pusē? Varbūt mūziķi šovakar bija sajaukuši toņkārtas, varbūt pietiekami lunkani nekustējās dancotāju kājas, varbūt pustoņi bija samulsinājuši dziedātājus? Un manas rīmes ar laiku tiešām varēja apnikt! Vienīgi Bums (T. Ozolcelms), publikas sajūsmas un aplausu izlutināts, uzdrošinājās domāt, ka vaina šādās reizēs bija tikai skatītāju pusē. Un kad pēc kādas parodijas gausie vērotāji nedomāja pasteigties ar aplausiem, Bums pagriezās pret zāli, vienaldzīgos sēdētājus uzmundrinādams ar niknu, aizsmakušu rēcienu: „Mīmji!" Tik grūti bija panesama vienaldzība.

Cēdelgemas nometnes vārti no I uz II nodalījumu.

Auseklis Zaļinskis

TAI CĒDELGEMĀ, DRAUGS!

Kad tev reiz pēc gadiem
Atkal labi ies,
Mēnešus aiz drātīm
Smaidot atceries.
Ar „bokseriem"
Tur nebij gals,
Un stilbus drebināja sals
Tai Cēdelgemā, draugs!

Cerot „flēģi" baigu,
Šurpu brauci tu —
Cigaretes, paiku,
Lepnu dienestu . . .

Bet Brigē smīnē
Dzelzceļnieks:
— Tiem „bumbierus"
Un „desu" sniegs —
Tai Cēdelgemā, draugs!

Un kad vilciens pietur, —
Ai, kāds pārsteigums!
„Hotelim" gar vārtiem
Postens staigā drūms.
Un prāto letiņš:
Nav vairs joks:
Visapkārt
Dzeļoņdrāšu žogs
Tai Cēdelgemā, draugs!

Nu pēc ilgiem, gariem,
Tumšiem mēnešiem
Smaida ģīmji bālie
Atkal kanakiem.
Un žirgti tie
Cits citam sauc:
„Uz kādu zonu
„Gan lai brauc
No Cēdelgemas, draugs!"

Trīs vai četras dienas
Tik vēl pacieties,
Tad jau ešeloni
Atkal nāks un ies . . .
Ko smīni, neticīgais Tom,
Nu jābrauc tev
Patiešām prom
No Cēdelgemas, draugs!

Baloža koris 1945. gada rudenī Cēdelgemas gūstekņu nometnē.

Viens no nozīmīgākiem pasākumiem nometnē bija preses darbs: iznāca laikraksti Laika Griežos, Rīta Ziņas, žurnāli — Nameja Gredzens, Ceļa Malā, Ugunskura Dzirkstis un citi. Laikrakstu redakcijas bija vienīgās, kuŗu rīcībā bija radio aparāti un arī angļu vai beļģu laikraksti.

Ļoti rosīgi bija daiļamatnieki, no kuŗiem it sevišķi izcēlās zeltkaļi, jo, lai tiktu pie smēķiem, vienīgā iespēja bija „zelta" gredzenu (visvairāk laulības) „sišana gaisā" pret tabaku vai, patiesībā, tabakas surrogātu pie beļģu sardzes kaŗavīriem. Šo gredzenu gatavošanai pietika arī izejmateriālu — nometnes kapara ūdens caurules un tā, piemēram, pirmā „kēdžā" pat vesela baraka nodarbojās ar šo „sportu".

Liela nozīme bija arī skolām, dažādiem kursiem, it sevišķi svešvalodu kursiem. Ja pirmais „kēdžs" lepojās ar vidusskolu un akadēmiskiem vakariem, tad otrs savukārt ar savu jūrskolu. Visā nopietnībā vairāku mēnešu kursos izņēma visu jūrskolas teorētisko programmu, bet vidusskolā pamatzināšanas ieguva galvenokārt jaunie kaŗa zēni — gaisa izpalīgi.

Rosmju nometnē bija pārāk daudz, lai visas paturētu prātā, bet katrā ziņā jāpiemin luterāņu un katoļu mācītāju neatsveŗa-

mais darbs morāles uzturēšanā. Mācītājs A. Kraulis un prāvests K. Ručs šajā laikā bija dižākie cēdelgemiešu komandieŗi. Tiem talkā nāca divi ārpuses labie gari — mācītāji K. Grikmanis un J. Romans. Pirmais bija jau ilgus gadus par baptistu mācītāju kalpojis Beļģijā, bet pilnīgi prata arī latviešu valodu un bija pirmais no ārpuses, kas ieradās mūs apciemot.

Māc. Romans pats bija bēglis Beļģijā, bija patvērumu atradis katoļu klosterī un nometni apciemoja, tērpies mūka tērpā. Abi šie ārpuses garīdznieki bija pirmie sakarnieki, kas atnesa un iznesa (saprotams, neatļauti, jo vēstuļu sakari nebija atļauti sākuma mēnešos) mūsu vēstules. Angļu resp. beļģu administrācija bija tik toleranta, ka garīdzniekus nekontrolēja. Mācītāji ienesa nometnē arī pārtikas līdzekļus, cik to spēkos bija, un reizēm bija žēl skatīties, kā viņi nāca apkrāvušies līdz pēdējai iespējai. Romans atnesa arī smēķus, bet Grikmanis to nedarīja nekad. Ja runāja par smēķiem, tad viņš šo vārdu nemaz nedzirdēja. Vēlāk uzzinājām, ka viņa ticības prasības smēķi ieskata par grēku.

Pie nometnes „labajiem gariņiem" vēl jāpieskaita Ērika Valtere, Latvijas sūtņa Dr. M. Valtera laulātā draudzene, kuŗa vadīja toreiz Latvijas Sarkanā Krusta Beļģijas nodaļu. Viņa bieži bija redzama nometnes angļu pārvaldē un par mums rūpējās ar aizkustinošu gādību. Vislielāko materiālo palīdzību gūsta laikā tomēr deva Starptautiskais Sarkanais Krusts Ženēvā, ar savu pārstāvi Briselē Eberhardu. Arī viņš bija biežs viesis nometnē un gan ar YMCAs, gan Starptautiskā SK palīdzību gādāja nepieciešamo pašdarbības pasākumiem: papīru, notis, orķestŗa un darba instrumentus un daudz ko citu.

Nometni apciemoja arī Latvijas SK Libekā pārstāvji P. Reinhards un K. Gulbis, Alfrēds Valdmanis un Dr. M. Valters. Ja trīs pirmie stiprināja gūsta ļaudīs ticību, ka „viss būs labi", tikai jāiztur, tad Dr. Valtera apciemojums iekrita dienās, kad atlaišana bija jau izlemta, un tā šis apciemojums bija arī ovāciju pilnāks nekā iepriekšējie.

Nometnes pārstāvis bija galvenokārt Roberta Baloža 100 vīru lielais koris, kas dziedāja arī ārpus nometnes. Otrs, 60 vīru lielais Viļa Eizāna koris un igauņu koris vairāk kalpoja nometnes iekšējām vajadzībām.

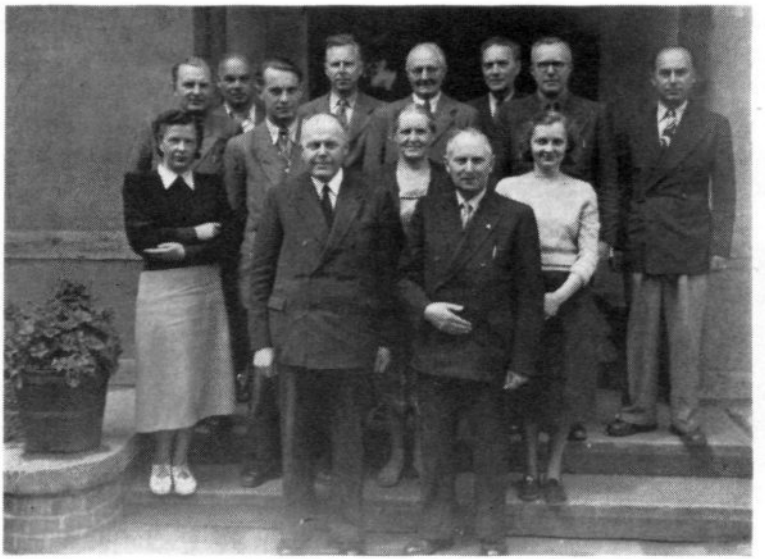

Mācītājs K. Grikmanis 1953. gadā apmeklēja Augustdorfu. Uzņēmumā priekšā pa kreisi K. Grikmanis, pa labi V. Janums. Pārējie DV un LCK darbinieki. No kreisās: E. Blūmiņa, A. Mežals, E. Tīdens, B. Rubess, E. Būmanis, L. Januma, B. Pilzums, K. Ozoliņš, V. Hāzners, V. Januma un R. Siecenieks.

Eja starp pirmo un otro virsnieku nometņu nodalījumu. Uzņēmumā majori V. Hāzners un A. Tomāss, vidū kpt. V. Mustavs.

Māc. Jānis Romans.

Grūtākā problēma nometnē bija nepietiekamais uzturs, ko speciālisti reizēm lēsa uz 1200 kalorijām dienā. Liela problēma bija arī agrāk pieminētais smēķu bads. Tāpēc arī par priecīgākajām dienām gūsta laikā kļuva Ziemsvētku laiks, kad pienāca Latvijas SK sūtītie saiņi un prāvais Starptautiskā Sarkanā Krusta sagādātais tabakas un cigarešu sūtījums.

Līdz 26. novembrim Latviešu divīzijas komandiera amatā bija pulkvedis A. Krīpens, pēc tam, līdz atlaišanai no gūsta, pulkvedis-leitnants J. Rucelis. Pēdējais arī visu laiku, daudzo valodu prasmes dēļ, bija mūsu sakaru virsnieks ar nometnes angļu vadību un vispār sakariem uz āru. Abi šie virsnieki bija ļoti izpalīdzīgi daudzu jautājumu izkārtošanā. Pltn. Rucelis bija arī vienīgais nometnes apciemotāju sagaidītājs un pavadītājs, viņa uzdevumos bija viesus apsveikt un informēt par mūsu jautājumiem, stāvokli un vajadzībām. Jau vēlā rudens pusē Eberhards atveda kādu augstu viesi ar francisku uzvārdu, un Rucelis viņu apsveica franču valodā. Viesis, kā vēlāk noskaidrojās, nebija franciski sapratis ne vārda, kaut gan tekoši pārvaldīja vācu un angļu valodu. Nebija jau Ruceļa vaina: neviens nezināja, kādas valodas augstais kungs runā!

Auseklis Zaļinskis

CĒDELGEMAS BAUMAS

Ziniet baumas jaunākās:
Tukšas automašīnas
Gaŗā rindā jau
Vārtu priekšā stāv.

Draugi, ķeriet koferus,
Angļu segas, „rukzakus",
Turpu soļojiet,
Nenokavējiet!

Tikai štāba rakstvežiem,
Noliktavas „knauzeriem"
Lemts tepat vēl sēdēt, —
Salt un dēdēt!

Un pēc gadiem tiekoties,
Smaids tev lūpās rotāsies:
Bij gan laiciņš „jauks"
Cēdelgemā, draugs!

Kā pirmais latviešu karavīru izdevums Cēdelgemā, pirmā nodalījumā, savas gaitas atsāka jau Putlosā iznākušais dienas laikraksts Laika Griežos red. P. Vasariņa vadībā. Tas arī palika labākais un plašākais nometnes izdevums. Dažas nedēļas vēlāk otrā nodalījumā gaitas atsāka arī nedēļas laikraksts Ceļa Malā, kas bija iznācis jau Lundenā, pie Heides. Vēlāk tas gan iznāca neregulāri. Sākumā tā atbildīgais redaktors bija A. Apse, bet vēlāk J. Sudrabiņš (Vestfālis). Šim laikrakstam vienīgam visā nometnē bija arī šacha nodaļa, ko kopīgi vadīja pazīstamie šachisti E. Zemgals un V. Bērzzariņš. Kādu laiku CM bija arī sporta pielikums „Sporta dzīve", ko rediģēja Ed. Šteinhards. Vēlāk otrā nodalījumā iznāca arī rīta laikraksts Rīta Ziņas sākumā J. Sudrabiņa, vēlāk J. Pavāra redakcijā.

Cēdelgemas gūstekņu nometnes II nodalījuma virsnieki nostājušies pārbaudei 1945. g. novembrī.

„Smagākais" izdevums tomēr bija mēnešraksts Nameja Gredzens, ko rediģēja Fr. Grīnbergs. Tas iznāca pirmajā nodalījumā. Bez tam turpat iznāca vēl divi žurnāli — Saule jaunatnei un Atskabarga humoram.

Cēdelgemā bija nokļuvusi, gan pavisam maza, saujiņa jauno latviešu literātu. Sevi lika manīt Francis Skoda (Jānis Bucenieks), Egils Kalme (Jānis Ozoliņš), Valentīns Pelēcis (Maleniešu Lauskis), Nikolajs Lečmanis, Mārtiņš Fogts, Arnolds Apse, Jānis Sudrabiņš, Roberts Zuļģis, Arnolds Jaunzems, Dzintars Kiršteins un vēl kāds cits. Viņi visi arī darbojās nometnes publikācijās. Egils Kalme sarakstīja pāris lugu, no kuŗām „Zelts" ar paša autora dekorācijām piedzīvoja vairākas izrādes otrā nodalījuma teātŗa barakā. Valentīna Pelēča humoreskas bieži parādījās ar J. Strenges „dekorācijām" visvairāk Ceļa Malā. Dzintars Kiršteins visai cītīgi rakstīja dienas grāmatu. Pēc tās arī 1969. gadā Grāmatu Drauga apgādā iznāca romāns par Cēdelgemu „Kaliet

sirdis akmenī, brāļi". Vairāki no minētajiem palikuši uzticīgi spalvai, liekas, visražīgākais ir Arnolds Apse. Cits ir apklusis pavisam.

Lai nu kā — visi šie preses un literātūras ļaudis palīdzēja gan paši sev, gan plašākajai gūstekņu saimei atvieglināt grūtāko latviešu cīnītāju laiku.

Rīta Ziņu redakcija. Pirmā rindā no kreisās: J. Dālderis, L. Balodis, J. Sudrabiņš un P. Kalniņš. Otrā rindā informātori un tuvākie līdzstrādnieki.

Aprūpes resp. pašdarbības darbu no paša sākuma nometnē kārtoja kapteinis Aleksandrs Vēveris. Viņa darbības lokā gan vairāk iekrita I nodalījums, bet savu palīdzību viņš neliedza arī II nodalījuma pašdarbiniekiem. Sevišķi tas attiecās uz vairāku daiļamatnieku, mākslas un citu izstāžu rīkošanu.

Kad novembŗa beigās nometnē ieradās arī pulkveža Januma grupa un novietojās III nodalījumā, radās prasība arī tur izveidot savu aprūpes nozari. Un lai visu trīs nodalījumu nozaŗu darbu koordinētu un viens nodalījums vairāk palīdzētu otram, par visas nometnes aprūpes daļas vadītāju divīzijas komandieris 1945. gada

10. decembrī iecēla kpt. Vili Akermani. Viņš Cēdelgemā ieradās ar pulkveža Januma grupu un līdzīgā amatā jau bija bijis divīzijas stābā kaŗa laikā.

Lielāko vērību arvien pievērsa kaŗavīru audzināšanas darbam, it sevišķi skolām un kursiem.

Aprūpes darbinieku saraksts tai laikā bija sekojošs:

I nodalījumā:

aprūpes virsnieks kapteinis Aleksandrs Vēveris,
informācijas nozares vadītājs vltn. Jevgenijs Kļaviņš,
izdevniecības — kapr. Fricis Grīnbergs,
statistikas — kapr. Fricis Kursietis,
izziņas — kar. Alberts Pētersons,
sarīkojumu — maj. Vilis Hāzners,
varietē — dkar. Antons Gedvillo,
koris — kar. Roberts Balodis,
priekšlasījumi — ltn. Bernhards Ēverts,
izglītības — kpt. Kārlis Šmits,
skolu — v.v. Pēteris Kalniņš,
kursi — v.v. Pēteris Kalniņš,
bibliotēka — v.v. Augusts Putriņš,
mākslinieku kopa — vltn. Arnolds Nulītis,
akadēmiskā kopa — kapr. Jānis Sebris un
amatniecības kopa — ltn. Jēkabs Medjānis.

II nodalījumā:

aprūpes virsnieks kapteinis Ēriks Mellups,
informācijas nozare — ltn. Emīls Vērzemnieks,
izdevniecības — v.v. Arnolds Apse,
statistikas — kapr. Roberts Dzirnis,
izziņas — dkar. Pēteris Lapiņš,
sarīkojumu — kpt. Ēriks Mellups,
teātris — kapr. Jānis Ozoliņš,
varietē — ltn. Alfrēds Grava,
koris — dkar. Vilis Eizāns,
priekšlasījumi — kar. Romualds Kemps,
izglītības — ltn. Osvalds Pūpols,

Ērika Valtere.

1.Latv.divizijas Aprūpības daļa.Izglītības
Skola-kursi nodaļa.
1946.g....februarī.
Zedelghemā,Beļģijā. Apliecinājums.

Ar parakstu apliecinam,ka.....
.....,dzim.....
ir darbojies latviešu karavīru „Skola-kursi" organizētā mācību darbā par.....
.....lektoru laikā no 1945.g.....līdz.....1946.g uzrādot teicamu priekšzīmi,darba griņu un sekmes karavīru dzīves visdrūmākā laikā,tādi daļot darba rosmi un ticību labākām dienām daudzu simtu latviešu karavīru sirdīs.

1.Latv.diviz.štaba pr-ks,
maj.:
Aprūpības daļas pr-ks,
kapt.:
Izglītības nod.vadītāja,
kapt.:
Skola-Kursi vadītāja,
v.v.
mākslin.skolot.

Kāda apliecība.

Virsnieku grupa Cēdelgemā.

skola — kar. Zigfrīds Vītenis,
kursi — kar. Romualds Kemps,
bibliotēka — v.v. Voldemārs Zoltners,
mākslas kopa — kar. Osvalds Rožkalns,
akadēmiskā kopa — kapr. Ernests Lauva.

III nodalījumā:

aprūpes virsnieks vltn. Jānis Kūlis,
sarīkojumu nozare — serž. Artūrs Jansons,
koris — kapr. Teodors Ozoliņš,
priekšlasījumi — kpt. Elmārs Kiršteins,
kursi — kpt. Elmārs Kiršteins.

Bez tam divīzijas aprūpes daļas vadītājam bija zināmā mērā pakļauti garīgās aprūpes vadītāji un arī nometnes sporta vadība. Pēdējā gan savas aktīvitātes jau bija izbeigusi novembrī vājā uztura dēļ. Sporta dzīves vadītājs bija vltn. Elmārs Krūka.

Sporta vadība Cēdelgemā. Pirmajā rindā no kr. v.v. K. Bīleskalns, vltn. E. Krūka, ltn. G. Odiņš, V. Skrastiņš; stāv no kreisās: O. Rusmanis, A. Saulīte, A. Spāks, L. Lakka, A. Ozoliņš, K. Briedis, Ž. Krūmiņš, sporta žurnālists Liepa un K. Arājs.

Auseklis Zaļinskis

LAIKMETĪGS GESTA BERLINGS

Tur neredz ausmu, neredz rietu,
No sala laukā sprāgst tur acs;
Par Cēdelgemu sauc to vietu,
Kur aizrit gūstniecības gads.

Tur reti maļas zobu dzirnas,
Kaut nevar teikt, ka būtu bads.
Pār kalniem aizdip sapņu stirnas,
Bet paliek — gūstniecības gads.

Tiem smaidi nenodzisa sejās,
Kam virtuvē bij draugs vai rads;
Tie blēja āža balsīs trejās:
Ak, jaukais gūstniecības gads!

Tur nebij ogļu, nebij malkas,
No galvas zuda dažam mats.
Reiz dziedāsim mēs mēslu talkās:
Garš bij tas gūstniecības gads!

Pēc poridža tik paliek alkas . . .
Kaut paikas vecis nestu pats
No noliktavas ēsmas smalkas,
Ko nedod gūstniecības gads!

Tā paiet dienas bada murgos,
Tik tālāk griežas laika rats.
Un kas to zin, vai citos Jurģos
Būs aizmirsts gūstniecības gads?

Bet, varbūt, tomēr nebūs skādēts,
Kad priekšā stāvēs lielceļš plats,
Ja teiksi: Slavēts lai un lādēts
Tas dullais gūstniecības gads!

Nometnē dievkalpojumi abām lielākām konfesijām — luterāņiem un katoļticīgiem — notika ik svētdienu vai baznīcu svētku dienās. Visi dievkalpojumi bija pārpildīti. Māc. A. Kraulis arī gūsta laikā iesvētīja 226 latviešu kaŗavīrus, un tās izvērtās par nozīmīgākām baznīcas dienām visā nometnes laikā. Dievkalpojumos spredikoja arī mācītāji K. Grikmanis un J. Romans. Nometni apciemoja arī ASV armijas baptistu mācītājs veclatvietis Vaskis, kas vēl labi prata latviešu valodu. Vienīgi mūsu kaŗavīru cīņas jēgu viņš negribēja saprast.

Vēl nometnē „autonomi" darbojās Dzintarzemes skautu novads, akadēmiskā sekcija, buršu kopa un citi.

Dzintarzemes skautu novads savu darbību sāka 1945. gada 26. septembrī, par priekšnieku ievēlot V. Hāzneru, sekretāru J. Liepiņu, bet par priekšnieka palīgiem — I nodalījumā K. Rudzīti, otrā — A. Kumermani (vēlāk bija A. Tomass), III — J. Kūli. Novads izdeva savu žurnālu Ugunskura Dzirkstis, redakcijā darbojoties E. Vērzemniekam, J. Liepiņam, O. Bīskapam un G. Eglājam. Pavisam iznāca četri žurnāla numuri.

Dzintarzemes skautu novadā darbojās ap 200 vadītāju un roveru, sadalījušies 12 vienībās. Notika vairāki sarīkojumi, kuŗus apmeklēja arī pārējie nometnes kaŗavīri, vairāki kursi skautu darbinieku sagatavošanai (piemēram, vadītāju kursus beidza 33 dalībnieki), vairāki solījumi, vienību un saimju sacensības, interna roveru darbu skate, ko gada nobeigumā rādīja visai nometnei kā skautu darbu izstādi (to apmeklēja arī angļu nometnes komandants un vēlāk, 17. janvārī, šo izstādi īpaši rādīja trīs nometnes inspicētājiem angļu ģenerāļiem). Pavisam novadā darbības laikā notika 602 dažādas sanāksmes. Savu darbību novads izbeidza 1946. gada 3. martā, un vairāki tā darbinieki vēl pēc 25 gadiem ir aktīvi latviešu trimdas skautu kustībā.

Cēdelgemā darbojās arī igauņu un lietuviešu skautu vienības.

Ļoti svarīgs notikums bija arī akadēmiskās sekcijas nodibināšanās. 1945. g. 25. oktobrī 19. barakā maj. Balodis atklāja interesantu sanāksmi akadēmiskās sekcijas nodibināšanai, kuŗā piedalījās 60 personas. Izraudzīja komiteju: lektoru mag. oec. E. Vērzemnieku, prof. Dr. Z. Vīteni un ing. O. Ozolu, kuŗu uzdevums bija reģistrēt visus II nodalījuma augstāko mācības iestāžu beigušos un studentus un sasaukt dibināšanas sapulci. Pēc reģistrācijas izrādījās, ka II nodalījumā ir 256 akadēmiski izglītoti kaŗavīri. 1945. g. 2. novembrī 55. barakā notika pirmā akadēmiskās sekcijas sapulce, kuŗā piedalījās 130. Šai sapulcē izstrādāja sekcijas darbības vadlīnijas un ievēlēja valdi šādā sastāvā: pr-ks mag. oec. E. Vērzemnieks, vietnieks prof. Dr. phil. Z. Vītenis un sekretārs stud. chem. M. Lūsis. Intensīvākai un sekmīgākai darbības īstenošanai izveidoja nozares: architektūras un mākslas akadēmijas — vad. arch. E. Kārkliņš, inženieŗu un kultūrtechniķu — vad. stud. ing. E. Baķis, mechanikas — vad. ing. R. Sedliņš, ķīmiķu un farmaceitu — vad. mag. chem. N. Katiševs, agronomu un mežkopju — vad. agr. E. Lauva, mediķu un veterinārmediķu — vad. Dr. med. dent. N. Ansbergs, juristu un tautsaimnieku — vad. mag. iur. G. Odiņš, matēmatiķu un dabzinātnes — vad. mag. math. K. Caune, filologu un filozofu — vad. prof. Dr. Z. Vītenis, konservātoristu — vad. konservātorijas audzēknis P. Olšteins un militārās akadēmijas noz. — vad. pltn. N. Katiševs.

Visas nozares attīstīja ļoti aktīvu darbību, rīkojot referātu vakarus, parasti ar korreferātiem, debatēm un diskusijām. Klausītāju skaits bija liels. Darbības laikā nolasīti vairāki desmiti referātu.

Otrā nodalījuma kopskats.

Nometnes buršu kopa savā darbības laikā sarīkoja arī vienu no nozīmīgākiem nometnes garīgās dzīves sarīkojumiem — pulkveža Kalpaka piemiņas vakaru 1946. gada 3. martā. Tas gan bija slēgts korporeļu sarīkojums, ar lūgtiem viesiem, bet savā saturā — patriotisma un galda runu ziņā — būs grūti atkārtojams jebkur trimdā. Cēdelgemā arī šai sarīkojumā korporāciju piederīgie stingri ievēroja buršu vecākuma seku un, kaut iztika bez glāzes alus vai vīna, līdzi paņemtās vakariņas — pieticīgā gūsta deva aizstāja bravūru, kas kādreiz piemīt buršu sabiedrībai.

Pēdējā akadēmiskās sekcijas sanāksme norisinājās 1946. gada 12. martā, kad arī nolēma darbību turpināt, izkļūstot brīvībā. Bet tas palika tikai nodoms, jo pēc gūsta dienām netika īstenots.

Tēlotājas mākslas seniors Cēdelgemā bija Arnolds Nulītis. Tā kā satiksme no viena nodalījuma uz otru pēc virsnieku nometnes žoga nojaukšanas bija brīva, vienas interešu grupas dalībnieki varēja satikties ar saviem kollēgām citos nodalījumos, apmeklēt lekcijas, kursus, teātŗa vai varietē grupu izrādes u. c. pasākumus. Savu sabiedrisko un kultūrālo aktīvitāti, līdzīgi mums, veidoja arī igauņi un lietuvieši. Vismaz reizi notika igauņu un latviešu koŗu kopkoncerts, kuŗā pa dziesmai dziedāja visi kopā latviešu un igauņu valodā, bet Tuljaku abās valodās uzreiz!

Drīz pēc ierašanās Cēdelgemas nometnē uzsāka tās izdaiļošanu un uzpošanu. Pie lielākiem šā veida darbiem pieskaitāma Brīvības pieminekļa atveidošana otrā nodalījumā. Leģiona archīvā par šo darbu rakstīts šā:

'Akts, kas dzeltena konservu kārbas skārda darinātā urnā dots piemineklim līdzi, stāsta:

„1945. g. 9. septembrī Cēdelgemas kaŗa gūstekņu nometnes Nr. 2227 otrā nodalījumā ieradās pirmais latviešu kaŗa gūstekņu ešelons no Putlosas nometnes, kuŗam nākošā dienā, 10. sept., sekoja otrais ešelons no Lundenes nometnes.

Pēc iekārtošanās nometnē, lai aizpildītu brīvo laiku un izdaiļotu nodalījuma baraku apkārtni, nometnes latviešu vadība uzaicināja nodalījuma baraku kaŗavīrus padomāt par savas tuvākās apkārtnes izdaiļošanu. Uzaicinājumu paziņoja baraku vecākiem 1945. g. 28. sept. Izdaiļošanu vajadzēja nobeigt līdz 1945. g. 18. novembrim — Latvijas valsts proklamēšanas svētkiem. Izdaiļošanu visa nodalījuma mērogā vadīja daiļdārznieks A. Gudrevics. Baraku kaŗavīru starpā radās sacensība projektu izdomā un izveidojumā. Darba izvešanā radās lielas grūtības. Trūka darba rīku un nepieciešamo materiālu. Sevišķi atzīmējama 116. baraka, kuŗa iesāka 1945. g. 15. oktobrī Latvijā, Rīgā atrodošā Brīvības pieminekļa atveidošanu miniatūrā serž. Jāņa Juškevica vadībā, piedaloties māksliniekam Ērikam Šitcam. Nodalījuma mērogā paredzēto izdaiļošanu nobeidza īsi pirms 1945. g. 18. novembŗa. Atdarināto Brīvības pieminekli 1945. g. 18. nov. priekšpusdienā oficiāli atklāja divīzijas kom. plkv. Krīpens."'

Pārtrauksim mazliet šā pavaddokumenta lasīšanu, lai ļautu stāstīt pieminekļa idejas autoram J. Juškevicam.

„1945. g. 28. sept. barakas vecākais v.v. Brīvkalns paziņo, ka ir domāts par baraku apkārtnes izdaiļošanu Kaut kas jādara. Bet kas? Neviens ierosinājums nepaceļas. Kaut kas jāizdomā, nolemju klusībā pie sevis. Dzimst doma sadalīt laukumiņu pie mūsu barakas četrās daļās. Katrā stūrī veidot maketā kādu raksturīgāku vietu no Latvijas novadiem, piem., Kurzemē — Ventas ūdenskritumu pie Kuldīgas, Vidzemē — Gaiziņa kalnu vai Staburagu, Latgalē — Ludzas pilsdrupas v. tml., bet vidū Brīvības pieminekli un reljefā Rīgas skatus. Pastāstu savu nodomu barakas vecākajam un dažiem enerģiskākiem biedriem — kapr. Cīrulim, d-kar. Jakovļevam, dārzniekam Majoram, kas projektam piekrīt. Laba griba un darba darītāji būtu, bet materiālu nav. Ar savu projektu griezos pie nodalījuma angļu komandanta, kuŗu esam nokristījuši par „virsn.vietn. Skotu". Tas ir kāds angļu apakšvirsnieks, kuŗa īsto vārdu nezinām. Viņš mani uzklausa un apsola nepieciešamos materiālus.

Kā pirmo nolemju celt Brīvības pieminekli, pārējais sekotu vēlāk. Sākas zemes nostiprināšana un pamata iekārtošana. Priekšdarbi paveikti līdz 15. oktobrim. Šinī dienā notiek pieminekļa pamatakmens ieguldīšana. Kā tas šādos gadījumos parasts, pamatā ieguldām rakstu ar cēlēja vārdu un Latvijas naudu, kas ievietota cinkotā traukā un iemūrēta pamatā."

Šai vietā jāpārtrauc Juškevica stāstījums, lai sniegtu pieminekļa pamatā iemūrētā dokumenta norakstu:

„Tanī tūkstots deviņi simti četrdesmit piektā gada piecpadsmitā oktobrī, nedēļas pirmajā dienā latviešu kaŗa pulki atradās Beļģijas valstī kā Anglijas valsts gūstekņi. Šinī dienā un šinī vietā lika pamatus latviešu brīvības piemineklim, kas darināts pēc Latvijā — Rīgā atrodošā Brīvības pieminekļa parauga.

Šo rakstu paraksta:

pieminekļa cēlējas barakas vecākais: (O. Brīvkalns)
virsnieka vietnieks.

Pieminekļa autors un darbu vadītājs: (J. Juškevics)
seržants.

Šī raksta rakstītājs: (Dr. R. Brūmelis)

Svinību dalībnieki: (v.v. J. Blūms) (serž. Lebedzis)
(kapr. V. Sūna) (Dr. E. Purmalis)
(serž. V. Sirmais) (kapr. V. Cīrulis)
(d-kar. V. Jākovļevs) (v-serž. T. Fabiāns)

Kad esam šo svinīgo dokumentu izlasījuši, varam klausīties tālāk pieminekļa darinātāja stāstījumu:

„Starplaikā mainījušies nodalījumu komandanti, un tālākajā darbā saduramies ar neskaitāmām grūtībām dažādo materiālu un palīglīdzekļu sagādes ziņā. No 114. barakas mums piebiedrojas dedzīgs darba darītājs kar. H. Mieriņš. Esam tagad četri darba darītāji: serž. Juškevics, kapr. Cīrulis, kar. Mieriņš un tēlnieks Šitcs. Mūsu darbu apskata divīzijas komandieris plkv. Krīpens un ierosina censties darbu nobeigt līdz 18. novembrim. To apsolu. Par mūsu darbu dzirdamas arī dažādas kritikas, kuŗās diemžēl maz ierosinoša, biežāk gan otrādi. Bet tas mūsu sparu nemazina, drīzāk ceļ.

Vislielākās rūpes sagādā materiāls un vēlreiz materiāls. Vairāk darba un laika aiziet tā sameklēšanā nekā pašā darbā. Tie, kam še būtu vislabākā iespēja kaut kā nākt pretim un atbalstīt, nosaka, ka uz kaut kādiem materiāliem maz cerību, lai ceļot no „šā un tā". Nekā darīt, jāceļ kaut vai no „šā un tā", bet darbs nedrīkst apstāties. Stāvu kaut kā uzceļam. Bet tēli un reljefi? Ģipša nav un nevar dabūt. Raidu SOS uz visām debesu pusēm, bet bez rezultātiem. Laiks skrien. Tēlnieks Šitcs ir gatavs palīdzētājs, bet arī viņa pirmais jautājums ir materiāli. No kā? Koka? Veselas trīspadsmit grupas no koka? Tas būtu veicams ātrākais līdz Ziemsvētkiem.

Izmēģinu cementu. Tas veidošanai nepadodas. Tēlnieka Šitca skats man liek bez vārdiem saprast, ka nekas prātīgs nesanāks — cements neder. Tomēr negribu atlaisties. Jaucu un maisu, maisu un jaucu. No „šā un tā" (gudrinieki teica, ka „šā un tā" sastāvā esot bijis utu pulveris, margarīns un vēl četras citas sastāvdaļas) rodas kaut kas līdzīgs plastiskai mīklai, un skrienu ar apslēptu prieku pie tēlnieka Šitca. Tas ķeŗas pie izmēģinājuma. Stāvu viņam aiz muguras trīcošiem ceļiem un klusībā saucu talkā visus labos garus. Bet neviens gars personīgi nepieteicas.

Eju mājās, vēlreiz jaucu, maisu, mīcu līdz tomēr kaut kas iznāk. Šitcam pamazām izdodas figūras izveidot. Viņam gan jāstrādā ļoti veikli, jo mans „amerikāņu maisījums" necieš slinkošanu un ar savu ātro sacietēšanu vienmēr atgādina pasteigties.

Pa šo laiku arī citi darba darītāji nav snauduši, darinādami pieminekļa stāvu, pamatni, zvaigznes, izdaiļo laukumu un apkārtni. Tas viss ir viegli un īsi pastāstāms, bet kad nagliņa vai cits sīkums trūkst, tad jo bieži ar bailēm un bijību jādzird smagi, asi vārdi. Sīkumi kavē mūsu lielo un reizē mazo darbu.

Nemanot ir pienācis 17. novembris. Arī darbs uzskatāms par pabeigtu. Darbā ieliktas 496 darba stundas, no kuŗām vairāk par pusi — 250 stundas izlietotas materiālu sagādei. Paldies visiem palīgiem un labvēļiem — tāpat mūsu darba noliedzējiem, kritiķiem. Sirsnīgs paldies maj. Balodim, kapt. Pilsētniekam, vltn. Vieglajam u.c."

Darba darītāji nedomā un nav domājuši ar šo pieminekļa atveidu radīt kaut kādu lielāku, paliekamu mākslas vērtību. Neviens no viņiem nav liels mākslinieks, bet tikai cilvēks ar labu gribu un siltu latvieša sirdi krūtīs. Ar sirdi, kuŗa pukst dzimtenei Latvijai un tautiešiem. Viņu vēlēšanās ir, lai ikviens, skatot šo mūsu brīvības simbolu miniatūrā, garā un domās aizlidotu pie Dzintarjūras, kur šodien tumši mākoņi un sarkana migla klāj saules mirdzumu pie mīļās Latvijas debesīm.

Otrā nodalījuma rīta laikraksts Rīta Ziņas 19. novembŗa numurs sniedz par šo gadījumu rakstu „Tēvzemei un brīvībai":

„Galvaspilsēta Rīga grimst pelēkā miglas plīvurī. Pie namu ieejām vai arī augsti pie jumtiem pland Latvijas sarkanbaltsarkanie karogi. Visa Rīga un tai līdzi provinces pilsētas un ik māja pagastos ietērpjas parastai svētdienai neparastā tērpā. Tiešām šī diena ir vienīgā gadā — tā ir Latvijas tapšanas diena — 18. novembris.

Lēni pazūd migla. Saules gaisma laužas tai cauri. Ielas pildās gājējiem, kas dodas pie Brīvības pieminekļa nolikt vainagus un ziedus latvju tēvzemes un brīvības lielā simbola pakājē.

No tās dienas mūs šķiŗ seši gadi, seši gaŗi baismu, iznīcības un liesmu un asiņu gadi. Šodien mēs, daļa latviešu tautas, viņas jaunākie brīvības cīnītāji atrodamies svešumā — gūstekņu nometnē.

Mums nav jāpieveŗ acis, lai īstenību neredzētu. Nav jāsapņo par bijušo dzīvi. Šodien mums jāstiprina ticība mūsu taisnajai lietai, savam spēkam cīņā un darbā. Šodien jāiededz sirdīs tēvzemes un brīvības mīlestības mūžīgā uguns. Šodien mums jādomā par rītdienu, par to, kā otrreiz uzcelt mūsu dzimteni — Latviju.

Ar tādām domām vakar mūsu nometnes otrā nodalījumā pie 116. barakas pulcējās kaŗavīri Brīvības pieminekļa atveida atklāšanas brīdim. Klātesošo vidū bija redzami igauņu un lietuviešu pārstāvji, latviešu divīzijas komandieris plkv. Krīpens, nometnes latviešu komandants, kultūras daļas vadītājs, virsnieki, instruktori un kareivji. 116. barakas kaŗavīri stāvēja ierindā.

Plkv. Krīpens, atklājot pieminekli, klātesošiem teica uzrunu, atceroties Brīvības pieminekli Rīgā un tā simbolisko nozīmi latvju tautas likteņgaitās. Pēc uzrunas pulkvedis atsedza pieminekļa atveidu, un dižkareivis Jakovļevs pastāstīja par piemineklī redzamo figūru nozīmi. Pēc tam plkv. Krīpens pateicās pieminekļa atveida cēlējiem: seržs. Juškevicam, kapr. Cīrulim, kar. Šitcam un kar. Mieriņam par viņu neatlaidību un centību, kas vainagojusies ar panākumiem.

Tiešām apbrīnojama bijusi cēlēju prasme un pacietība, veidojot lielo Brīvības pieminekli apm. 2 m augstā atveidā ar daudzajām un sīkajām figūrām.

„Mūsu pelēkie stāvi šodien kustas starp dzeloņstieplēm," teica seržs. Juškevics. „Mūsu soļus robežo augsti žogi, bet mūsu sapņus un ilgas nespēj nekas robežot un saistīt. Tie lido cauri žogiem, pāri zemēm un jūrām uz mīļo, tālo dzimteni. Mēs ticam, mēs zinām — nāks diena, kad mēs stāvēsim atkal pie lielā Brīvības pieminekļa mūsu dzimtenes sirdī — sirmajā Rīgā. Mēs stāvēsim ar ziediem rokā. Mēs atkal būsim brīvi brīvajā, jaunajā Latvijā." — Tāda ir bijusi cēlēju ticība.

Tāda ir arī mūsu visu ticība."

4. decembrī pieminekli pārvietoja uz jaunu vietu pie galvenā ceļa — tas bija pārāk jauks, lai to atstātu starp divām barakām otrā nodalījuma pašā vidū. Piemineklis bija par daudz iepaticies angļu vadībai, un tā gribēja, lai to novietotu tuvāk galvenajam ceļam, kur būtu vieglāk ar to palepoties inspekcijām.

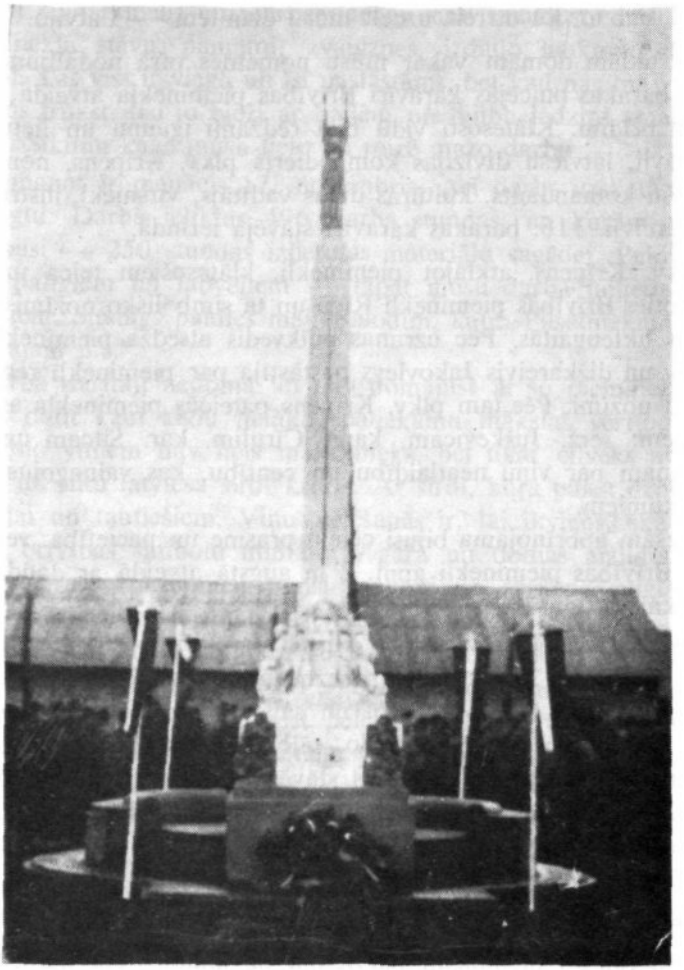

Brīvības pieminekļa atveids Cēdelgemas gūstekņu nometnē 1945. g. 18. novembrī. Beļģi šo pieminekli pārveda uz Briseles kaŗa mūzeju 1945. g. 13. janvārī.

Bet pieminekļa konstruktori nebija rēķinājušies ar šādu vajadzību, un kad 24 vīri ceļ pieminekli ar visu pamatu ārā, pamatne salūst. Bet šoreiz nebija jāeksperimentē ar utu pulveri un savu margarīna devu, — šoreiz labojumu izdarīšanai un jaunai iestiprināšanai materiāli radās paši no sevis — angļi vairs neskopojās.

Jau 28. decembrī izplatījās ziņa, ka sūtnis Valters vēlas pārņemt pieminekli savā aizgādībā, līdz rastos iespēja to novest brīvajā Latvijā. Par šo domu priecājās kā darba darītāji, tā pārējie latvieši. Visi jau garā redzēja pieminekli ievietotu palielā Pulvertorņa telpā blakus vaska figūrām, tērptām angļu armijas tērpā ar četrstūrainiem un apaļiem ielāpiem. Ap lepno Brīvības pieminekli telpas centrā, uz apkārtējiem galdiem stāvētu no dzeltena skārda darināti katliņi un kārbiņas, uz brūna tualetes papīra rakstīti dzejoļi un vēl viens otrs sīkums, kas šai telpai — Cēdelgemas istabai piešķirtu īsto koloritu.

Pretestība radās no diezgan negaidītas, proti, angļu vadības puses. Bija jāapsola pieminekļa vietā uzstatīt senlatvieti dabiskā lielumā ar vairogu un vāli, lai izdabūtu Brīvības pieminekļa izvešanas atļauju. To beidzot saņēma, un 13. janvāŗa vakarā pieminekļis ceļoja uz Briseli.

Par to jau sākumā citētajā dokumentā, ko sevišķā, no lielajām ievārījuma kārbām ņemtā skārda urnā deva latviešu un franču valodā piemineklim līdzi, stāstīts:

„Latvijas sūtnis Beļģijā M. Valters 1945. g. 28. decembrī ierosināja domu pārvest pieminekli uz Briseli. 1946. g. 13. janv. nāca rīkojums sagatavot pieminekli pārvešanai. Nolēma savākt metalla urnā visus nometnes nodalījuma laukuma izveidojuma plānus, zīmējumus u.c. dokumentus un arī pārvest uz Briseli. Šī materiālu saglabāšana domāta laikam, kad pēc atgriešanās brīvajā Latvijā varētu restaurēt un parādīt, kā dzīvojuši latviešu kaŗavīri un ko izjutuši savās gūstekņu gaitās. Ja liktens būtu lēmis pašiem darītājiem šo brīdi nepiedzīvot, viņu lūgums būtu šo darbu pārvest dzimtenē citiem, lai tas paliktu kā mazs mantojums nākošām paaudzēm un rādītu, ka darītāju sirdīs un domās zeme Dzintarjūras krastā bijusi vienmēr dzīva.

Urnas saturā:

1. Serž. J. Juškevica raksts „Kā radās Brīvības pieminekļa atveids".
2. Pieminekļa pamatā iebūvētā dibināšanas dokumenta noraksts.
3. Cēdelghemas gūstekņu nometnes Nr. 2227 otrā nodalījuma plāns.
4. Laukumu veidojumu plāni 25 gab.
5. Pieminekļa krāsu toņu norādījuma zīmējums.
6. Pieminekļa izmēra zīmējums. 5 gab.
7. Nometnes kaŗavīru nedēļas laikraksta „Ceļa malā" 1945. g. 18. novembŗa numurs.
8. Nometnes kaŗavīru dienas laikraksta „Laika griežos" 1945. g. 17. un 19. novembŗa numuri.
9. Nodalījuma kaŗavīru rīta laikraksta „Rīta ziņas" 1945. g. 19. novembŗa numurs.
10. Latvijas standartiņš (karodziņš), viens gab.

Beļģijā, Cēdelghemā 1946. g. 14. I.	plkv.ltn. Rucelis divīzijas komandieris
serž. J. Juškevics pieminekļa autors	maj. Balodis nom. II. nodal. komandants
d-kar. Ēriks Šitcs tēlnieks	kapt. Mellups nom. II. nodal. aprūpes d. vad.
līdzstrādnieki: H. Mieriņš V. Cīrulis	K. Bileskalns nod. virsseržants

Laiks un apstākļi jau ne vienu vien reizi un ne vienā vien gadījumā maina lietu nozīmi un vērtību, to lielumu. Kas netic, lai pārbauda pie savas miesas, cik nejauks var būt sīkais ods, kas pašlaik kož, un cik nenozīmīga lielā lauva aiz stingriem dzelzs stieņiem. Un tā — šodien, labi paēduši, ar visām durvīm vaļā, mēs nespējam varbūt šo Brīvības pieminekļa atveida celšanu vērtēt tā, kā to darīja paši cēlēji un kaŗavīri Cēdelgemā. Šodien viņu rakstītie sirsnīgie vārdi brīžam liekas pārspīlēti, brīžam dīvaini

No DDT pulvera un māliem pagatavotais senlatviešu karavīra attēls Otrā nodalījumā.

sentimentāli. Bet karavīrs — prom no mājām, no mīļās sievietes, prom no brīvas, valīgas dzīves — jau bieži mīl sev visas šīs labās lietas vienkārši piesapņot, neglābjami kļūdams sentimentāls. Un gūsteknis vairāk par visu sapņo par brīvību.

Tāda — lielā brīvības sapņa jēga ir arī šim mazajam un tomēr lielajam darbam. Tādām acīm mums uz to jāskatās.

Un jāpievienojas pulkveža Krīpena vārdiem, kurš, spiežot roku darba darītājiem, pieminekļa atklāšanas dienā teica: „Lai dzimtene jūsu darbu atlīdzina!"

18. novembra rīts ataust vēss, mazliet miglains, bet bez lietus. Gūsta dienas ritums tāds pats kā citās dienās. Tāpat taure pūš celšanās signālu, tāpat uzturzinis ar saviem palīgiem aiziet pēc rīta devas, tāpat jādrebinās, lai kaut kā pārvarētu dzestro rīta gaisu. Un tomēr šī diena ir citāda. Jau pusdeviņos no rīta notiek pirmais svētku sarīkojums — Brīvības pieminekļa atveida atklāšana otrā nodalījumā. Pēc stundas otrā nodalījuma sporta laukumā karavīri pulcējas svētku brīdim. Atskan komanda: „Mierā!" — sastingst

pelēkie augumi, Latvijas karogu svinīgā solī ienes kpt. Rulliņš, ltn. Jurgena, ltn. Preisa un kapr. Sarmas pavadīts. Pēc dievkalpojuma, kurā piedalās abu lielāko konfesiju mācītāji — ev. lut. māc. Kraulis un katoļu prāv. Ručs, Eizāna koris nodzied „Lielo jundu". Svētku runu teic plkv. Krīpens. Sveic, pie tam latviešu valodā, igauņu un lietuviešu komandieri.

I nodalījumā tai pašā laikā karavīrus sveic Latvijas konsuls Beļģijā H. Rācenis, kurš šai svētku dienā ieradies no Briseles. Pēcpusdienā abos nodalījumos svinīgi akti ar koncertu. Otrā nodalījumā koncertā dzied Eizāna koris, svētku runu teic pltn. Rucelis, deklamē Arvīds Celms un Auseklis Zaļinskis.

Pirmajā nodalījumā pirmo reizi dzird Baloža kori, kas jau šinī koncertā solās izvērsties par visnozīmīgāko koŗa vienību Cēdelgemā. Svētku aktā runā kapteinis K. Rudzītis, deklamē B. Rubess. Svinīgi akti un koncerti notiek arī mūsu igauņu un lietuviešu likteņbiedru trešajā nodalījumā. Ja kaut kur ir valdījis patiess Baltijas tautu draudzības un vienotības gars, tas ir šeit, kur to mana īstā draudzībā un neviltotā sirsnībā.

Divīzijas komandieris svētku gadījumā izsludinājis ideoloģisko, literāro un tēlotājas mākslas darbu sacensību. Iesniedzamiem darbiem jāattēlo lielais pārdzīvojums un cīņu laikmets, kā arī jāpauž nacionālā ideja. Sacensībā piedalās kupls karavīru skaits. Žūrijas komisija plkv. Krīpena vadībā godalgo 11 darbu:

1) Jāņa Priedes ideoloģisko rakstu „Trejdeviņi kalni, trejdeviņi gadi", kurā rādīta īstas latviskas kultūras nepieciešamība;

2) Erika Salas stāstu „Invalids", kas risina karā cietušo atgriešanās problēmas;

3) Egila Kalmes gūstekņu dzīves stāstu „Cigarete";

4) Nikolaja Gūtmaņa dzejoli „Sapnis par mājām";

5) Nikolaja Lečmaņa dzejoli „Karavīra lūgšana 18. 11. 1945.";

6) Roberta Baloža plakāta metu ar Latvijas karogu, kam par moto likti vārdi „Vadi un sargā mūs";

7) A. Mežgaiļa zīmējumus Nameja Gredzena 18. novembŗa numuram un tautas tērpu akvareļus;

8) M. Gaujas simbolisko zīmējumu Nameja Gredzena 18. novembŗa numuram par Raiņa temu „Nebeigs cīnīties Latvijas dēli";

9) Ūdŗa „Ķemeru viesnīca" no serijas Latvijas celtniecība 22 gados;

10) Arnolda Šīmaņa „Partizāni Kurzemes mežos";

11) E. Birzgaļa technisko apdari Nameja Gredzena illustrāciju pavairošanai, kas veikts ar neiedomājamu rūpību un lielu virtuozitāti pavisam primitīvos apstākļos.

Vienā ziņā svētku prieks mazliet cietis. Visi bija klusi cerējuši, ka arī virtuve un pārtikas noliktava spēs sagādāt kādu svētku prieku. Tāds nodoms tiešām arī pastāvējis, — pārtikas noliktavas gribējušas izmantot visas uzkrātās rezerves un pārpalikumus, lai šai dienā varētu dot mazliet lielāku maizes devu — vismaz 2/3, ja ne 3/4 klaipa. Bet kad iebraucis maizes auto, uzturziņu sejas pastiepušās gaŗas jo gaŗas. 2400 klaipu vietā šoreiz bijis tikai 2000! Izrādījies, ka uztura deva pēkšņi samazināta. Un tieši mūsu svētku dienā!

Tā īstenībā tikai sagadīšanās, jo vēlāk noskaidrojās, ka bijām līdz šai dienai saņēmuši augstāku normu nekā paredzēta. Angļi tieši 18. novembrī attapušies un nu mēģinājuši devas uz viena rāviena izlīdzināt.

Nekā darīt — vēderam šie nav svētki, visādi citādi gan. Svētku priekā tomēr iejaucas arī kāds nemierīgs tonis. Paklīdušas ziņas, ka Zviedrijā krievi pieprasot mūsu kaŗavīru izdošanu. Vai tas skars arī mūs? Vēl gribas ticēt rietumvalstīm. Lielbritanija taču nav Zviedrija. Bet kas lai zina . . . Reiz viļņoja karogi, tagad mēs sēžamies tikai sapņu kamanās.

Divīzijas komandieris, ar 18. novembri sākot, pavēlējis noņemt no ietērpa visus vācu dienesta pakāpju apzīmējumus. Plkv. Krīpena doma par Latvijas kaŗavīru dienesta pakāpju apzīmējumu uzšūšanu tomēr kaŗavīru sabiedrībā atsaucību neguva.

Cēdelgemas laiks prasīja arī savus upuŗus. Gūsta laikā Ostendes kaŗa slimnīcā, pēc Leģiona archīva ziņām, mira 78 kaŗavīri. Tie visi apglabāti Lommeles brāļu kapos (Lommele ir apm. 60 km austrumos no Antverpenas). Šajos brāļu kapos apglabāti pāri par 39.000 vācu kaŗavīru; latviešu kapi nav vienuviet. Pēc apglabāto sarakstiem gandrīz neiespējams sameklēt latviešu kaŗavīru kapus, tāpat vārdus un uzvārdus. Šajos kapos ir apglabāts arī

lidotāju virsseržants Harijs Klints, kurš kritis gaisa kaujā virs Beļģijas.*

Uz Lommeles brāļu kapiem ik gadu, sākot ar 1964. gadu, dodas svētceļojumā Eiropas DV saimes piederīgie, lai atcerētos un godinātu savus likteņa biedrus, kam „lemts bija mirt".

Brāļu kapi Lommelē.

Otrs zaudējums 1945. gada 26. novembrī bija kpt. Arnolda Laukerta izdošana krieviem. Viņš pazuda bez vēsts, līdz apmēram 10 gadu vēlāk saņēma ziņu no Latvijas, ka viņš jau pirmajos pazušanas gados gājis bojā kādā vergu darbu nometnē Sibirijā. Tai pašā reizē krievi pieprasīja izdot arī plkv. Krīpenu, bet tas izglābās, izdarīdams pašnāvības mēģinājumu. Arī Krīpens atstāja Cēdelgemu un no sava ievainojuma ārstējās Beļģijā līdz 1946. gada 15. augustam.

* Apzināto mirušo karavīru sarakstu skat. 1. pielikumā.

Cēdelgemas laiks palicis visu tās iemītnieku atmiņās, par šo laiku vienmēr runā DV sanāksmēs, bieži dzied tur sacerētās dziesmas, un visi, kam vien ir bijusi iespēja, centušies arī apmeklēt šo kaŗavīru izturības pārbaudes vietu. 1954. gada augustā to apciemoja arī DV CV prezidijs — plkv. V. Janums, A. Bērziņš un V. Hāzners. Ieiešana nometnē gan nevienam līdz šim nav atļauta, jo tā atkal kalpo saviem sākotnējiem mērķiem — ir beļģu armijas municijas noliktava.

Latviešu leģiona ārsts Dr. A. Alksnis par Cēdelgemu teicis šādus vārdus:

„Gūsts vienmēr ir bijis smags kaŗavīru morāles pārbaudījums. Katru gūstekni garīgi nospiež jau tas vien, ka nācies nolikt ieročus un ka jāpiedzīvo pazemojumi. Gūstā dzīve šaurās telpās, daudziem cilvēkiem saspiestiem kopā, nepietiekams uzturs, sals, informācijas trūkums, neziņa par rītdienu, par piederīgiem, bezcerība un mūžīgais atgādinājums, ka neesi nekas, var salauzt visstiprāko raksturu. Liekas, ka modernais šī gadu simta cilvēks ir ļoti jūtīgs pret šādiem apstākļiem un ātri demorālizējas. Militārās aprindas to ļoti labi apzinās. Bet latviešu leģionārus gūsts morāliski nesatricināja. Gūsta nometnē Cēdelgemā, Beļģijā, kur bija pāri par 10.000 latviešu kaŗavīru, bija grūti apstākļi. Beļģijas klimats izrādījās ļoti nepatīkams, mitrs un vēss. Telpas bija skārda barakas, uzturs nepietiekams, paši kaŗavīri izolēti tālu prom no citiem latviešiem, bez mazākās iespējas ar tiem sazināties. Tomēr kaŗavīru morāle bija stipra. Nometnē valdīja kārtība un disciplīna. Tika radītas dažādas nodarbības, bija savas avīzes, žurnāli, kŏŗi, teātŗi un daudz kas cits.

Vienīgais, ko gūstekņi saviem spēkiem nespēja novērst — ideālos apstākļus tuberkulozei, ko toreiz arī nespēja tik labi ierobežot un ārstēt kā tagad. Bet kārtības un disciplīnas dēļ daudz citu paglāba no citām kaitēm un nelaimēm, kuŗas gadās gūsta nometnēs. Cēdelgemā mira tikai 78 latviešu kaŗavīri, bet vairākus gadus vēlāk Korejas kaŗa gūsta nometnēs mira 30% ieslodzīto. Tie, pēc speciālistu atzinuma, gājuši bojā, garīgā sabrukuma un morālās depresijas ietekmēti.

Latviešu leģionāriem gūsta laika augstā morāle un stāvokļa izpratne bija drūmajās dienās iekalkulēta lieta. Viņi visādās situāci-

jās palika rūdīti vīri. Liktenis viņiem bija lēmis palikt dzīviem, lai paveiktu vēl vienu svarīgu uzdevumu brīdī, kad cilvēkam būtu bijis jāsabrūk fiziski un garīgi. Šajās liktenīgajās posta dienās liktenis viņiem bija uzticējis pacelt no jauna Latvijas sarkanbaltsarkano karogu un Brīvības pieminekļa atveidu Cēdelgemas nometnē. Tur arī dzima cīnītāju organizācija Daugavas Vanagi. Tas bija atgādinājums un aicinājums visiem trimdiniekiem, ka, kaut ieroči atņemti, cīņa turpināma iespējamos veidos, skaidrā apziņā, ka neesam noziedznieki, bet esam lepni par to, ka esam savu zemi aizstāvējuši un prasījuši Latvijas valsts tiesību atjaunošanu.

Pie Cēdelgemas nometnes vārtiem 1945. gada 2. augustā. No kreisās: K. Gulbis, V. Janums un V. Hāzners.

Latviešu leģionāri ar Daugavas Vanagu organizācijas dibināšanu neļāva cīņu laukos kaltajam varonības un kalpošanas eposam izsikt gūstekņu nometnes smiltīs vai nogrimt tās dubļos. Pazemojumu pilnajās gūsta dienās tika piešķirta jēga visai trimdas dzīvei. Daugavas Vanagi vienmēr ir uzsvēruši un skaidrā valodā pateikuši

visai pasaulei, ka ir cīnījušies par savu tautu brīdī, kad visi agrākie draugi latviešus bija aizmirsuši." (Latvija Amerikā, 1967. gada 15. februārī).

Cēdelgemas vārds ir kļuvis par vēsturi latviešu karavīru gaitās. Gūsts nepelna cildinājumus, jo karavīra pienākums ir cīnīties līdz pēdējai asins pilei. Tomēr Cēdelgemas vēsture satur daudz apbrīnošanas cienīga. Latviešu karavīrs savus labos tikumus turēja svētus arī visgrūtākajās gūsta dienās un spēja domāt par Latvijas karavīra goda, slavas, brālības un pienākumu saglabāšanu. Latviešu karavīrs Cēdelgemā radīja jēdzienu — *Cēdelgemas gars.*

V. Hāzners pie Cēdelgemas ciema 1954. gadā.

Arnolds Apse

Cēdelgema

Cikls veltīts Daugavas Vanagiem

Ņem cerības līdzi un spītu:
Šai vietā tu pārkausēts tiec!

TRAIPS

Lien tumsa pār purvāju baigu,
Spiež blāzmu pie zemes un dzēš.
Melns dzeloņžogs debesu vaigu
Kā ķekatains briesmonis plēš.

Snaužk barakas, tumšas kā akas:
Tur laikmeta spītnieki smok.
Aiz žoga pie brīvības takas
Elš Nāve un kapenes rok.

Traips zemei! Vai mazgās to tīru
Reiz kapenēs kūstošais sniegs?
— Te četrpadsmit tūkstošiem vīru
Svešs badā un salā top miegs.

SKRANDU IELA

Kā ēna, kas caurvējā plandās,
Vīrs pārsalis karcerī sten.
Pa sniegu brien skeleti skrandās,
Tos puteņa pātagas dzen.

Vai ziema draud debesīm pašām,
Vai svētie tām aizvērties liek?
— No skrandaiņu drudžainām dvašām
Sirms bēdās pat deloņžogs tiek.

IZSALKUŠAIS

Kā vilkaču murgā, kā maldā
Pat nosaukums — cilvēks — man ņemts.
Kā samaksa baltmaize galdā:
Viens kumoss kā zīdainim lemts.

Lai maizi, no zemes kas auga,
Pat karalim nicināt grēks,
Un tomēr tai nava tā rauga,
Kur Latvijas tīrumu spēks!

— Par negodu, skrandām un postu,
Dievs, vēlīgs un devīgs reiz tiec:
No galda ņem baltmaizi nostu,
Un dzimtenes rupjmaizi liec!

MIRĒJU BARAKA

Krīt ēna no deguna asa.
Vaigs izdilis vaskaini spīd.
No pelēkās pieres svīst rasa
Un lēnām pār deniņiem slīd.

Stāv nestuves, aizdurvē slietas.
Kā dūre kāss elpu sit ciet.
Gars sācis jau pārstaigāt vietas,
Kur miesai žogs aizliedzis iet.

Balss ārpusē iesmejas asa
Un mirējam sarauties liek.
Stāv Nāve aiz durvīm un lasa:
— No gūsta te atbrīvots tiek. —

TĀ IZAUGA GARS

Dievs, pērkoņa pātagu ņemi
Un zibeņu mezglus tai sien,
Jo sarkans pār skeletu zemi
Šņāc vampīrs un barakās lien!

Vai gaidīt, lai dzīvības koku
Cērt palēnām bendētājs baigs?
Nē! Pulkvedis Krīpens ceļ roku
Ar nazi, un mierīgs tam vaigs.

Stāv gūstekņi vakara jundā:
Klus spītīgu ziemciešu bars.
— Kā milzis pār žogiem šai stundā
Aug Daugavas vanagu gars.

DELEGĀTS

Uz lāviņām skrandaini, drūmi,
Ap krāsni, kas snauzdama salst,
Sēd kropļi kā aplauzti krūmi,
Kas cilvēces ceļmalā kalst.

Sārts delegāts kažokā zilā,
Tāds smaidīgs kā kaimiņš vai rads,
Pus stundu jau papīrus cilā
Un stāsta, ka Vācijā bads.

Tad saka viņš uztrauktā elpā:
— Bet tautieši domā par jums!
Vai ir te kāds invalids telpā? —
— Viens aklais, kas viesos pie mums! —

REDAKCIJA

Ap krāsnīti acis un sejas
Kā Bībelē degošais krūms.
Kā kaņepju pātagas, dzejas
Cērt Valentīns Pelēcis drūms.

Ap izdedžu riekšavu svaigu
Sprakš uguns un dzirksteles šķiļ.
Uz ceļgala Skoda spiež vaigu,
Jo saprot, ka sapņi to viļ.

Strīds Kampem un Dālderim svarīgs,
Kā varenos tiesā reiz saukt,
Bet Piebalga aicina sparīgs
Pēc gūsta uz Kanadu braukt.

Ņem gatavo žurnālu rokās
Vēl Draudziņš, un domīgs tam skats.
Pār krāsainu audeklu lokās
Gan ēna, gan Ozoliņš pats.

Guļ Balodis lāvā kā vagā:
— Kā papīru sagādāt rīt? —
Sēd Sudrabiņš mētelī smagā
Un domās vēl Volchovā mīt.

Nāk Ūdris ar baltmaizi somā,
Un Griķītis gramos to sveŗ,
Bet redaktors izsalcis domā:
— Velns badā pat prusakus ķeŗ! —

TABAKA

Kā burvji ar māģiju melnu,
Nāk vakaros ciemiņi sērst
Ar tabaku, kuŗa spēj velnu
Par diloņa slimnieku vērst.

Sēd vīri kā liekti zem sloga:
Tie kūdraino tabaku dedz
Un karceri tumsā pie žoga
Kā laikmeta dievnamu redz.

Nāk tabakas karaļi divi,
Tiem vīstoklī noslēpums savs:
— Par pusdienas zupu un zivi
Un vakara maizi tas tavs! —

VILCIENS VĒL KAVĒJAS

Vējš dūmus dzen vagona logā.
Skarbs grāvī aug kadiķa krūms.
Māj, ieķēries dzeloņu žogā,
Vecs mētelis ardievas drūms.

Kas aiziet, tas pārkalts un rūdīts.
Kas kapā, tas mostas un raud.
Kas karcerī, vājprāta kūdīts,
Tas veltīgi lūdzas un draud.

Vēl zeme guļ netīra kaunā.
Vēl cīruļus nobendē sals.
— Kas skanēs reiz laikmetā jaunā:
Vai zvēra jeb cilvēka balss?

Vējš dūmus pār purvāju planda.
— Beidz sāpēt! — prāts dvēseli rāj.
Kā vientuļa pagātnes skranda
Vecs mētelis ardievas māj.

VĒSTULE LATVIJAI

No svešiem slēp asaru sūru,
Spīts sirdī — tev likteņa tulks,
Līdz lidos pār Baltijas jūŗu
Tavs Daugavas vanagu pulks.

Piezīme: Autors šo ciklu 1968. gadā radikāli pārstrādājis, ar ko celta dzejoļu literārā kvalitāte, bet lai saglabātu tieši Cēdelgemas laika stāstījumu un pārdzīvojumus, šeit sniegts cikla pirmteksts.

III

DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJAS PIRMSĀKUMS

Valdis Krāslavietis

DZIESMA PAR VANAGA PIEDZIMŠANU

Izmisums bija tavs tēvs,
Gruzdoša spīts — tava māte;
Tava ligzda bij Beļģijas migla,
Apvīta dzeloņu drātīm.

Bads tevi paēdināja,
Aukstums sildīja tevi;
Toreiz vēl dzīvoja teikā
Vīri, kas auklēja tevi.

Šodien pār kontinentiem
Brīviem spārniem tu plīvo,
Vēstot latviešu ļaudīm:
Mūsu trīs zvaigznes vēl dzīvo!

Tāpēc slava lai vīriem,
Kam lepnā vanaga sirds —
Vīriem, kam dzimtenes zvērests
Vēl dumpīgās asinīs irdz!

Bet sarkaniem sarmatu cariem
Un tādiem, kam Kangara gars —
Šiem mūdžiem, gaismas kas bīstas —
Ar vanaga asajiem nagiem
Vēlreiz būs jāiepazīstas!

Daugavas Vanagu organizācijas pirmsākums Cēdelgemā

Gadu desmitiem skrejot, lielu lietu pirmsākums reti kad vairs pakļaujas precīzai datumu minēšanai un notikumos iejaukto personu nosaukšanai. Kurā vietā ideja radās, kurš teica pirmo vārdu, kas pauda to tālāk? Tie ir jautājumi, kas laika tecējumā nepakļaujas vairs konkrētām atbildēm. Bet šāds liktenis ir vai katrai lielai idejai, kas savu pirmsākumu gūst vienkāršā, necilā sarunā,— tā atrod dzirdīgas ausis, ideja tiek nesta tālāk, un pēkšņi no sīkām straumēm izveidojas plaša upe, kas vairs nav aizbeŗama un pazūdināma.

Jēdziens „Daugavas vanagi" latviešu sabiedrībai nebija svešs jau gadus desmit pirms Otrā pasaules kaŗa sākuma, kaut arī citā sakarā un citā izpratnē.

Latviešu, sevišķi skolu jaunatne aizrautīgi lasīja Gotfrīda Mīlberga (Skuju Frīda) jaunatnes romānu Daugavas vanadzēns (iznāca 1926. g.). Populāra latviešu tautā trīsdesmitajos gados kļuva Viļa Plūdoņa uzrakstītā un Jēkaba Graubiņa komponētā „Daugavas vanagu dziesma" (tā koŗu diriģenti un paši dziedātāji bija „pārkristījuši" Lāčplēšu dziesmu, kurā komponists bija pārlicis piedziedājuma vārdus no „Latvijas vanagi" uz „Daugavas vanagi"). Arī kopš brīvības cīņu dienām vārds „Daugavas vanags" bija saistīts ar cīnītāju varonības paudēju.

Iemīļots simbols Latvijas pēdējos brīvības gados bija vanags ar vārpu vainagu, raksturodams latviešu tautas sīkstumu un lauku auglību. Otrā pasaules kaŗa laikā, izveidojoties Latviešu leģionam, tā garīgai aprūpei izdeva laikrakstu Daugavas Vanagi redaktora Hugo Vītola vadībā. Tā zināmā mērā latvieša pārliecībā un izjūtās Daugavas vanagu simbolika norādīja uz izturību, neatlaidību un varonību. Plūdoņa rindas deva stipru nacionālas pacilātības un kopības apziņu, kā arī pasvītroja dziļu tēvzemes mīlestību. Tās bija īpašības, kuŗas lielā mērā un ļoti spilgti izteica Latviešu leģiona nozīmi un mērķus Otrā pasaules kaŗā. Šos ideālus latviešu kaŗavīrs paņēma līdzi, arī gūsta gaitās dodoties. Līdzi devās arī dziesma par Daugavas vanagu. Daudzu bijušo kaŗavīru atmiņā vēl ir plkv. K. Lobes nacionāli ideoloģiskie priekšlasījumi Putlosas gūsta nometnē, kas parasti beidzās ar Daugavas vanagu dziesmu, radot kaŗavīriem dziļu nacionālu pārdzīvojumu un morālu stiprinājumu. Protams, šai laikā jādziens un dziesma „Daugavas vanagi" nebija saistīti ar kādu institūciju vai ideju. Programmu un ideoloģiju apzīmējums „Daugavas vanagi" gūst vēlāk — Cēdelgemas gūstekņu nometnē, Beļģijā.

Doma par latviešu cīnītāju sapulcēšanu Cēdelgemā pašos kaŗavīros bija saistīta gan ar cerībām, gan illūzijām. Runājot par „angļu drēbēm", „angļu paiku", formēšanos pa vecām vienībām, daži optimisti pieļāva pat iespēju, ka šādas pārformēšanās iznākumā gūstekņi atkal tiks pie ieročiem, tātad, sāktos parastā kaŗavīru dzīve ar visiem kaŗavīru pienākumiem. Pieņēmumi pamatojās uz naīvā apsvēruma, ka rietumu demokratijas visā drīzumā ar bruņotu varu vērsīsies pret vēl atlikušo diktātūru — Padomju Savienību. Minētās cerības un illūzijas nozīmēja apmēram to, ka vienkopus esot, gūsta apstākļi lielā mērā uzlabosies vai arī izbeigsies pavisam, vismaz nokārtosies apģērba un pārtikas jautājums. Šai sakarā nedrīkst aizmirst, ka jau 1944. gadā, Vācijas kaŗa saimniecībai pamazām sabrūkot sabiedroto lielā pārspēka priekšā, lielā mērā bija pasliktinājusies armijas un reizē arī latviešu kaŗavīru apgāde. Vēl šodien bijušo kaŗavīru aprindās cirkulē stāsti, kādā veidā latviešu cīnītājs vienu otru reizi nokārtojis „pašapgādes akcijas", jo kaŗavīri gūsta dienas uzsāka fiziski novājējuši, nepietiekamā apģērbā un bez jebkādām apgādes rezervēm.

Liela bija vilšanās, kad baumas par priekšrocībām un atvieglinājumiem, kas kaŗavīrus gaidot Cēdelgemā, izrādījās tukšas runas. Uzturs neuzlabojās, nenokārtots palika drēbju un apavu jautājums, klāt nāca tikai stingrā, angļu militārās pārvaldes ieviestā disciplīna un reglaments. No otras puses, nesnauda arī krievu komūnistu aģitātori, kas ar angļu militārās pārvaldes atļauju drīkstēja apmeklēt latviešu sapulcināšanas vietas, tātad, arī latviešu kaŗavīru nometnes. Aģitātoru uzdevums bija skaistos vārdos cildināt krāšņo dzīvi, kas iestājusies „atbrīvotajā" Latvijā, norādot uz visām priekšrocībām, kas sagaidīs tos, kuŗi ar mieru brīvprātīgi atgriezties Padomju Savienības okupētajā Latvijā. Šo musinātāju un repatriācijas mudinātāju galvenie argumenti, kā viegli saprotams, grozījās ap solījumiem par pilnu galdu, pieklājīgiem apģērbiem, siltu, mājīgu pajumti, kā arī visu grēku piedošanu, ja kāds no kaŗavīriem būtu noziedzies pret lielo „Dzimteni" — Padomju Savienību. Latviešu kaŗavīrs—gūsteknis bija šķietami smagas izšķiršanās priekšā: no vienas puses, neziņa par nākotni, šķirbainās barakas, kuŗām viegli vilka cauri Flandrijas līdzenuma mitrie vēji, allaž mocītājs bads, apskrandušais un klimatam nepiemērotais apģērbs. Laikrakstā Latvju Vārds publicētajā, kāda latviešu gūstekņa vēstulē no Cēdelgemas par apstākļiem nometnē rakstīts:

„Trūcīgais uzturs, primitīvie dzīves apstākļi un lielā nīkuļošana — šie apstākļi nonivelējuši mūsu lielo masu līdz tam līmenim, kad visā kailumā atklājas cilvēka dvēsele un sāk runāt zemapziņa. Var redzēt, ka katrs vīrs cīnās ar sevi. Vispirms — fiziski. Protams, ar katru mēnesi viņš zaudē spēkus, kļūst neizturīgāks, zūd arī morāliskie spēki. Sāk runāt zemie instinkti. Alkās pēc maizes cilvēks brīžiem kļūst gluži dzīvniecisks. Draudzība tiek pirkta un pārdota par maizi, izpalīdzība un biedriskums, kam vajadzēja būt neatņemamai daļai frontes cīnītājiem, kas izgājuši tik daudz kaujas lauku, pilnīgi zuduši . . .

Bieži vien izmisumā gribas vai raudāt, klupt dzeloņdrātīs un plosīt miesu, redzot šo dzīvi, redzot šos cilvēkus šeit." (Latvju Vārds, 36. n-rs, 1946. g. 11. maijā Stokholmā.)

Atbalsis par šo grūto laiku sameklējamas arī oficiālos dokumentos. Tā 1945. gada 11. oktobrī 2. pulka I bataljona komandieris pulka komandierim ziņo:

„Ņemot vērā gūsta apstākļus nav brīnums, ka ļaudis cenšas tikt no šejienes projām par katru cenu, kaut vai piesakoties par Padomju Savienības pilsoni. Ja tagad krieviem pieteicās 27 karavīri braukšanai uz Krieviju, tad pēc mēneša šis skaitlis var pieaugt. Lūdzu Jūsu gādību, lai mūsu Sarkanais Krusts paātrinātu mūsu tiesiskā stāvokļa noskaidrošanu un drīzāku atbrīvošanu no gūsta." (Latviešu Leģiona archīvs.)

„Kaut arī pēc šī ziņojuma rakstīšanas karavīrus sagaida vēl vairāki gūsta mēneši, ziņojumā izteiktās pamatotās bažas nepiepildījās un Cēdelgemas gūsta nometnes repatriācijai uz okupēto Latviju pieteicās 218 bijušie karavīri jeb 1,8% no nometnē novietotā karavīru kopskaita. Repatriācijai pieteicās galvenokārt Latgales novada krievu izcelsmes Latvijas pilsoņi." (O. Caunītis, DVM 1966. g. 1. n-ra 23. lpp.)

Šāds augsts morālisks spēks un gara izturība vispirms izskaidrojama ar to, ka visos laikos latviešu karavīrs grūtos apstākļos rosījies aktīvam pašpalīdzības darbam. Kāpēc lai Cēdelgemā būtu bijis citādi? Šis darbs dokumentēts brošūrā „Pārskats par latviešu karavīru kultūrāli sabiedrisko dzīvi gūsta laikā", kas, protams, aptver tikai Cēdelgemas posmu. Dokumentā, cita starpā, teikts: „Pēc ierašanās nometnē sāka organizēt karavīru aprūpību. I nodalījumā šo aprūpības darbu sāka kārtot kapteinis Aleksandrs Vēveris, kas arī kārtoja visas lietas, kas saistītas ar karavīru aprūpību. Blakus sava nodalījuma karavīru aprūpības darbam viņš arī kārtoja vispārējo aprūpības darbu arī pārējos nodalījumos. Vēlāk pārvietotos karavīrus novietoja II un III nodalījumā, kādēļ radās nepieciešamība aprūpes darba saskaņošanai, radīt augstāku pārraudzības organu, kas kārtotu un pārraudzītu aprūpības darbu visos nodalījumos. Tā latviešu divīzijas komandieris 1945. g. 10. decembrī uzdeva kapteinim Vilim Akermanim noorganizēt Divīzijas aprūpes daļu." („Pārskats par latviešu karavīru kultūrāli sabiedrisko dzīvi gūsta laikā", sakārtojis kapr. A. Kalupnieks, 2. lpp., Cēdelgemā 1946. g.)

Šis kultūrāli sabiedriskais aprūpes darbs sazarojās dažādos virzienos, dodot lielu gara un morāles atbalstu plašajai gūstekņu masai: „Karavīriem tika dota iespēja turpināt savu izglītošanos un jau izņemtā kursa atkārtošanu. Šajā darbā tika pieaicināti

skolotāji un augstskolas studenti, kā arī agronomi, kas deva priekšlasījumus lauksaimniecības jautājumos. Šajā darbā arī ieslēdzās akadēmiskā saime, nodibinot Akadēmisko sekciju, kas apvienoja visu fakultāšu studentus. Par jaunākiem notikumiem karavīrus pastāvīgi informēja nometnes prese, kas sniedza jaunākos notikumus ārzemēs un arī pašā nometnē. Drūmo nometnes dzīvi lika aizmirst teātris, varietē un koŗi ar saviem priekšnesumiem." (Iepriekš minētā pārskata 3. lpp.)

Ir jāpieņem, ka personas atbildīgajās vietās, kultūras darba vadīšanā, veidošanā un rosināšanā iegūdami skaidru ainu par karavīru - gūstekņu fizisko un psīchisko stāvokli, sāka domāt, kas notiks, iestājoties gūstekņu atbrīvošanai un plašajai gūstekņu masai plūstot atpakaļ uz Vāciju kā privātpersonām. Šais apsvērumos svarīgu vietu ieņēma atziņa, ka gūstekņu vidū bija daudz karа invalidu, slimo un fiziski novārgušo. Palika jautājums, kas gaida šos likteņa smagāk skartos karа biedrus. Atrisinājumu prasīja arī cita aktuāla problēma — kā, atbrīvošanas stundai sitot, bijušais latviešu karavīrs par jaunu sevi un savu darbu varētu veltīt okupētās Latvijas atbrīvošanas mērķu sekmēšanai? Tālaika līdzgaitnieks Vilis Hāzners stāvokli raksturo šā:

„Daudzi no bijušajiem cīnītājiem bija pilni karа rētām, liels daudzums zaudējuši locekļus, visi bija nākotnes neziņas skarti, vairums bez piederīgiem, bet visi tomēr bija savas latviskās apziņas apdvesti. Karš gan bija beidzies, bet mūsu tēvzeme palikusi briesmās. Ko tagad tālāk darīt? Daži sāka meklēt atbildi uz šo jautājumu. Radās iniciātoru grupa — majori Pēteris Balodis, Vilis Hāzners un Jūlijs Ķīlītis, tiem īsā laikā pievienojās pulkvedis Arvīds Krīpens, kapteinis Žanis Butkus, leitnanti Georgs Odiņš un Emīls Vērzemnieks, virsnieka vietnieki Arnolds Apse un Jāzeps Utināns, kaprāļi Fricis Grīnbergs, Donāts Maļinovskis, Ernests Lauva, dižkareivji Bruno Rubess, Pēteris Vasariņš, kuŗiem drīz sekoja simti, cilājot domu par kopīgas karavīru organizācijas dibināšanu. Organizācijas dibināšana bija jau izplānota tūdaļ pēc valstssvētkiem —vēl novembrī, bet pēkšņais krievu pieprasījums pēc plkv. A. Krīpena un viņa lielais upuŗa gājiens uz laiku pārtrauca idejas iedzīvināšanu." (DV archīvs)

Turpretī ideja par vispārīgas kaŗavīru organizācijas dibināšanu cilāta jau krietni agrāk, t.i., 1945. gada augustā Putlosā, kad divīzijas komandieris plkv. A. Krīpens sasauca gūsta nometnes virsnieku sapulci. Šai sapulcē plkv. A. Krīpens ierosināja atjaunot brīvajā Latvijā pastāvējušo Latvijas kaŗa skolu beigušo virsnieku apvienības darbību. Pret plkv. A. Krīpena priekšlikumu iebilda maj. P. Balodis, maj. V. Baumanis un citi, apšaubot šādas apvienības lietderību gūsta apstākļos, jo tas kaŗavīru saimi tikai šķeltu un radītu atsevišķas kaŗavīru grupas. Tai vietā vajadzētu dibināt biedrību, kuŗā varētu piedalīties visi kaŗavīri, bez amata un dienesta pakāpju atšķirības. Plkv. A. Krīpens uz šo ierosinājumu raudzījās kritiski un noraidoši. Bet arī citās latviešu gūstekņu pulcēšanās vietās cilātas domas, ka kaŗavīriem nepieciešama pašiem sava biedrība viņu specifisko interešu aizstāvēšanai — piem., pltn. Vīksnes grupā, Heidē. Visas šīs runas tālāk nepaspēja attīstīties, jo notikumi kaŗavīru dzīvē ienesa jaunas pārmaiņas: ceļš tos veda tālāk uz kopējo pulcēšanās vietu, Cēdelgemu. Jāzina, ka novembris Cēdelgemas gūstekņiem bija nemierīgs un baigas neziņas pilns. Viens jau tas, ka tieši Latvijas valstssvētku dienā, 18. novembrī, angļu militārā pārvalde krasi samazināja jau tā niecīgās pārtikas devas. Šis fakts gūstekņiem deva pamatu daždažādām baumām un spriedelējumiem, ka vēl nezināmu iemeslu dēļ morāliskais un politiskais spiediens no britu pārvaldes puses pastiprināsies. Aktīvizējās arī krievu repatriācijas komisiju darbība, savu kulmināciju sasniedzot 1945. gada 26. novembrī, kad kāda krievu militārā komisija ieradās nometnē, lai divīzijas komandieri plkv. A. Krīpenu it kā vestu uz Briseli „nopratināšanai". Kā zināms, plkv. A. Krīpens no deportācijas paglābās, drosmīgi izdarot pašnāvības mēģinājumu. Kaŗavīru garastāvoklis bija nospiests, neziņa par nākotni auga, bažas, ka varētu draudēt izdošana krieviem, pieņēmās, un nervozitāti palielināja ļaunās ziņas par latviešu kaŗavīru neskaidro stāvokli neitrālajā Zviedrijā.

Satrauktie prāti nomierinājās tikai pamazām. Plkv. A. Krīpena pašnāvības mēģinājums nometnes angļu militāro pārvaldi ierosināja oficiālam paskaidrojumam, ka gūstekņus krieviem neizdos; krievu misiju darbību nometnē manāmi ierobežoja, un tā varēja uzņemt sakarus ar gūstekņiem tikai angļu ierēdņu pavadībā un

klātienē. Nometnes iemītnieku garastāvoklis ievērojami uzlabojās, dzirdot, ka uz Cēdelgemu pārcelsies arī plkv. V. Janums ar savu karavīru grupu. Bijušo cīnītāju apziņā plkv. V. Janums bija palicis vadītājs ar izcilām spējām šķietami bezcerīgās situācijās atrast piemērotu un pareizu atrisinājumu. Cēdelgemas barakās plkv. V. Janums ar saviem vīriem ieradās 1945. gada 30. novembrī.

Reizē ar to no jauna aktīvizējās doma par bijušo karavīru organizācijas dibināšanu. Līdzšinējiem idejas cilātājiem jau pirmajās ierašanās dienās Cēdelgemā pievienojās Vilis Akermanis, pulkveži Arvīds Skurbe un Vilis Janums, dižkareivis Daumants Ķencis un vēl citi. Visaktīvāk dibināšanas priekšdarbu veikšanā piedalījās Vilis Akermanis.

Savās atmiņās „Mans devums Daugavas Vanagu organizācijas tapšanā" maj. P. Balodis raksta:

„Karavīru likteņi man stāvējuši tuvu jau no agras bērnības. Iemesls tam, liekas, bija piedzīvojums ar manu vecāko brāli. Viņš 17 gadu vecumā pieteicās brīvprātīgi Latvijas atbrīvošanas armijā 1919. gadā un pēc kara mājās atgriezās kā invalids. Un es redzēju, ka viņam pašam bija daudz jācīnās par savām likumos noteiktām tiesībām.

Bija beidzies Otrais pasaules karš, un latviešu karavīri nonāca gūstā. Mani liktenis bija iespēlējis Putlosas gūstekņu nometnē. Ģenerālis R. Bangerskis Libekā bija sasaucis latviešu bēgļu pārstāvju apspriedi, uz kuru aicināja arī latviešu karavīru pārstāvjus no Putlosas nometnes. Kā pārstāvji tikām izraudzīti es, māc. A. Kraulis un kaprālis F. Grīnbergs. Sanāksmē tika pārrunātas latviešu bēgļu problēmas. Pēc tam, kad mēs bijām ņēmuši vārdu, piecēlās kāds tautietis un skaidrā valodā pateica, ka gūstekņiem šeit nav vieta runāt, viņu vieta ir gūstekņu nometnē! Protams, mēs atgādinājām šim kungam, ka tikai pateicoties leģionāriem arī viņš ir šeit. Bet šis incidents pastiprināja domu, ka mums, karavīriem, arī pēc šī kara ir un būs grūti jācīnās par savām tiesībām pastāvēt. Tas arī tagad pilnībā ir apstiprinājies.

Vēl esot Putlosā, es sāku piestrādāt pie domas, it sevišķi pēc virsnieku sapulces augusta sākumā, kur bija runa par Latvijas kara skolas beigušo virsnieku apvienības darbības atjaunošanu, par vienas kopējas karavīru organizācijas dibināšanu un uzmetu pat

uzsaukuma projektu šim ierosinājumam. Nonākot Cēdelgemā, šo jautājumu pārrunāju ar saviem tuvākiem draugiem majoriem V. Hāzneru, J. Ķīlīti, leitnantu P. Vītolu un citiem. Noskaņojums manam projektam bija atsaucīgs. Cēdelgemā biju Otrā sprosta komandants, tātad savā ziņā viens no priekšniekiem, un ņemot vērā, ka pašierosmei ir lielāki panākumi nekā idejām, kas nāk no priekšniecības, mēģināju savu ideju sēt kaŗavīru vidū. Pazinu virsniekvietnieku J. Utinānu jau no Latvijas. Runāju ar viņu. Atsauksme bija pozitīva. Runāju ar kaprāli F. Grīnbergu. Atsauksme tāda pati. Viņš tikai aizrādīja, ka es savā uzsaukuma uzmetumā esot par daudz nacionāls un tas šodien sevišķi labi neiederoties. Es biju kaut kur lietojis teikumu „Latviju tikai latviešiem!" Runāju arī ar virspulkvedi A. Silgaili. Viņš atrada, ka es par maz esmu veltījis uzmanību organizācijas konkrētiem uzdevumiem. Visi tie bija veselīgi un vērā liekami aizrādījumi. Šeit pieminēju tikai dažas personas un dažas domu izmaiņas. Vēlāk nāca klāt daudzi citi. Tad ieradās pulkveža V. Januma grupa. Starp tiem bija arī kapteinis Vilis Akermanis, mans Kaŗa skolas biedrs un labs draugs. Viņš bija dedzīgākais organizācijas dibināšanas idejas aizstāvis un populārizētājs. Kad šaubu par labu izdošanos vairs nevarēja būt, lietai tika piedots oficiāls virziens. Pltn. J. Rucelis izprasīja no nometnes angļu vadības atļauju organizācijas dibināšanai. Tika saformēta iniciātoru grupa, kuŗa arī skatīja cauri un pārrediģēja manu uzmetumu uzsaukumam organizācijas dibināšanai. Visas organizācijas iniciātoru grupas sanāksmes, vēlāk DV organizācijas komitejas un pagaidu valdes, arī statūtu komitejas sēdes, notika manā darba kabinetā Otrā nodalījumā. Šī nodalījuma teātŗa baraka arī tapa par „Daugavas Vanagu" ligzdu. Daugavas vanagu vārda autors ir majors Jūlijs Ķīlītis". (DV archīvs)

No virsnieku un tāpat arī pārējo kaŗavīru privātu pārrunu un sarunu līmeņa jaunās organizācijas dibināšanas priekšdarbi pamazām pieņēma oficiālas formas. Šai sakarā svarīgi atzīmēt trīs datumus, kuŗos, lielos vilcienos nosprausti, veidojās organizācijas pamatmeti un organizēšanas priekšdarbi. Tie ir 6., 15. un 18. decembris, kad pusoficiāli apspriedās organizācijas iniciātori. 6. decembŗa sapulcē piedalījās V. Janums, A. Skurbe, P. Balodis, V. Akermanis, Ž. Butkus, J. Rucelis, V. Hāzners, A. Apse

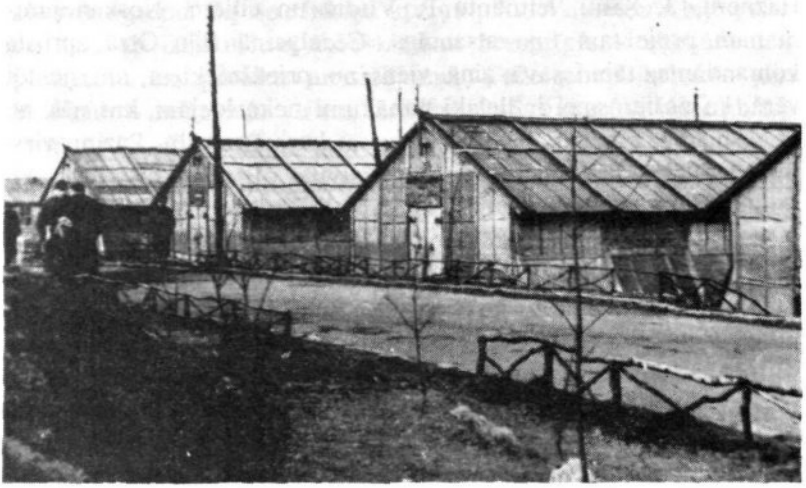

Otrā nodalījuma pārvaldes barakas, kurās notika visas iniciātoru grupas sanāksmes, organizācijas un statūtu komisijas sēdes.

un Fr. Grīnbergs. Par sapulces vadītāju ievēlēja A. Skurbi, protokolēja Fr. Grīnbergs. Vispirms sapulces vadītājs klātesošos iepazīstināja ar vispārējo stāvokli. Pēc tam V. Akermanis sapulcei izskaidroja projektu par kaŗavīru organizācijas dibināšanu, norādot uz nepieciešamību vispirms kaŗavīrus informēt par neatliekamo biedrības vajadzību. Darba sekmēšanai būtu jāizstrādā īpaša deklarācija, tā jāpārdomā, ar to jāiepazīstina visa plašā kaŗavīru saime. Darbs jāveic tā, lai nerastos pārpratumi un nebūtu iemesla runām, ka jaunās biedrības organizēšana būtu tikai „šauras kliķes" interesēs. Jau līdztekus jādomā par statūtu izstrādāšanu, pēc kuŗiem biedrība darbotos. Ar statūtu projektu jāiepazīstina kaŗavīru saime, tie jāpārrunā un visiem kopīgi arī būtu jāpieņem. Sekojošās pārrunās iniciātoru sapulces dalībnieki vienojās, ka nav domāts veidot kādu pagrīdes organizāciju, bet jaunā biedrība savu darbu un uzdevumu kārtotu visas atklātības priekšā, t. i., nepieciešama arī nometnes angļu pārvaldes atļauja organizācijas dibināšanas priekšdarbu veikšanai. Uzdevumu stāties sakarā ar

angļu pārvaldi uzticēja, kā labam angļu valodas pratējam, pltn. J. Rucelim, kurš pēc plkv. A. Krīpena ievietošanas slimnīcā izpildīja arī divīzijas komandiera amatu. Iniciātori iesniegumu angļu komandantam nolēma pamatot ar motīvāciju, ka pastāv liela nepieciešamība gados jaunākos latviešu karavīrus iepazīstināt ar demokratiskas sadzīves principiem un šos principus varētu īstenot, nodibinot gūstekņu nometnē apolītisku biedrību, kuras biedri varētu brīvi ierosināt un iztirzāt dažādas sabiedriskās dzīves parādības. 6. decembŗa sēdē arī izkristallizējās doma, ka jaunajā organizācijā jāuzņem visi bijušie latviešu karavīri, bez laikmetu, grupu vai vienību izšķirības. Organizācijai jābūt veidotai uz stingriem demokratiskiem pamatiem, tas nozīmē, ka augstākos pārvaldes organos visa plašā karavīru saime būtu pārstāvēta ar demokratiskā veidā ievēlētiem pārstāvjiem. Jaunās biedrības pirmie uzdevumi aprobežotos ar savstarpēju pašpalīdzības darbu, atturoties no jebkādas politiskas aktīvitātes. Plānotais pašpalīdzības darbs pagaidām aptvertu gūsta nometni, par pārējo organizācijas darbu un darbības veidu vajadzēs spriest un domāt, kad būs beidzies gūsts un biedri būs brīvībā, kas savukārt radīs jaunas problēmas.

Ja pirmajā sanāksmē iniciātoru grupa galveno vērību pievērsa plānotās biedrības uzbūvei, tad abās nākamās sēdēs, 15. un 18. decembrī, apspriežu smagumpunkts pārcelts uz karavīru intereses ierosināšanu aktīvai dalībai biedrības organizēšanas priekšdarbos. Starplaikā, t. i., 7. decembrī divīzijas komandieris un iniciātoru grupas delegāts pltn. J. Rucelis apmeklēja nometnes komandantu pltn. Meihillu, kurš apsolījās uz iesniegumu atbildēt 10. decembrī. Minētajā datumā pltn. Meihills ar II nodalījuma angļu komandanta kpt. Breda starpniecību atbildēja pozitīvi, norādot, ka iecerētās biedrības darbība atļauta, bet ar noteikumu, ka dibināšanas sapulcē kā novērotājam jāpiedalās Latviešu divīzijas komandierim, kuŗam jāseko, lai netiktu grauta disciplīna un nerastos plaisa starp dažādiem karavīru dienesta vecākuma slāņiem. Nav atļauts karavīriem demagoģiski uzbrukt saviem bijušiem priekšniekiem un citiem vecākiem karavīriem. Ja šos noteikumus neievēros jeb radīsies smagi disciplīnas un iekšējās kārtības pārkāpšanas mēģinājumi, sapulce nekavējoties slēdzama, un tālākās sarunas par eventuālu biedrības dibināšanu atkristu. Par šo noteikumu striktu ievērošanu

atbildīgs Latviešu divīzijas komandieris kā angļu komandanta uzticības persona, un šai sakarā viņam aizliegts kandidēt, kā arī pieņemt jebkādu amatu dibināmajā biedrībā. Pēdējais nosacījums bija uzskatāms par slepenu, lai Latviešu divīzijas komandieris kopsapulcē varētu darboties kā „neitrāls novērotājs". 15. decembŗa sēdē pltn. J. Rucelis varēja iniciātoru grupai ziņot, ka britiem vērā liekamu iebildumu nav, ja izveido organizēšanas komisiju eventuālai karavīru biedrības dibināšanai. No britu piekrišanas tomēr redzams, ka militārā pārvalde vēl bija diezgan rezervēta pret latviešu nodomu organizēt plašu bijušo karavīru biedrību. Bet arī tas jau bija liels panākums, ka angļu pārvalde ierosināto ideju strikti nenoraidīja. Jaunajai domai vēl bija jārosina arī paši karavīri, nākamās organizācijas aktīvie biedri. Tādēļ 15. decembŗa sēdē iniciātori visvairāk nodevās deklarācijas - uzsaukuma izstrādāšanai, ar kuŗu griezties pie nometnes karavīriem. Ar šo pašu tematu iniciātoru grupa nodarbojās arī 18. decembŗa sēdē, izveidojot uzsaukuma galīgo tekstu publicēšanai nometnes dienas laikrakstā Laika Grieži.

1945. g. 19. decembrī pie 2. nodalījuma latviešu komandanta maj. P. Baloža iniciātoru grupas ierosmē notika divīzijas virsnieku sanāksme plkv. A. Skurbes vadībā, iepazīstinot klātesošos ar veiktajiem priekšdarbiem un sagatavotajiem materiāliem karavīru ierosināšanai kopīgam darbam. Iniciātori savukārt uzklausīja sanāksmes dalībnieku iespaidus par karavīru vispārējo noskaņojumu un reakciju attiecē pret karavīru biedrības dibināšanas ideju.

Par šo sanāksmi savās atmiņās raksta sapulces dalībnieks vltn. V. Tauriņš:

„Vakarā notiek divīzijas virsnieku sapulce, kuŗu atklāj plkv.-ltn. Rucelis un sniedz vispārēju informāciju, ko saņēmis no nometnes angļu galvenā komandanta. Nometnes angļu komandants atļāvis nometnē organizēt un dibināt uz demokratiskiem pamatiem karavīru biedrību. Šī vakara sanāksme ir arī galvenā kārtā domāta, lai informētu virsniekus par minēto biedrību. Ir radusies iniciātoru grupa, kas spraudusi sev mērķi nodibināt šādu biedrību, lai tanī apvienotu visus karavīrus un uz vēlēšanos arī viņu piederīgos un arī tos, kas domā tāpat kā karavīri. Tātad biedrība domāta visiem karavīriem, kas ieročiem rokā cīnījušies par Latviju arī agrākos

karos. Biedrības uzdevums būs aprūpēt karavīru ģimenes, kam nav apgādnieku, invalidus un tāpat arī sniegt materiālu atbalstu un padomu karavīriem un to ģimenes locekļiem, kuri nonākuši trūkumā. Tāpat arī vēlāk, atgriežoties dzimtenē, ņemt dalību *valsts politiskā dzīvē, lai nebūtu tāds stāvoklis kā pēc bijušām* brīvības cīņām, kur karavīri no valsts politiskās dzīves bija pavisam nobīdīti nost. Šeit, kamēr vēl visi karavīri kopā, var noteikti nospraust biedrības mērķus un izstrādāt statūtus. Biedrības galvenais darbs sāksies tad, kad būsim atbrīvoti no gūsta, jo tad radīsies mums daudz visādu vajadzību. Tas būtu vispārējos vilcienos, ko divīzijas komandieris paskaidroja par biedrību. Tad runāja majors Balodis un norādīja uz apstākļiem, kas liek šādu biedrību dibināt, un ka šī biedrība jāsāk jau pakāpeniski organizēt. Vispirms ir jānoskaidro starp karavīriem, cik daudzi vēlas šādu biedrību. Tad no tiem uz katriem 50 cilvēkiem jāizvēl viens elektors. Pēc tam elektori no sava vidus izvēlēs komiteju, kas izstrādās statūtus, kuŗus liks priekšā elektoru sapulcei apstiprināt. Par biedrības mērķiem un uzdevumiem ļoti plašu paskaidrojumu deva kapt. Akermanis. Pēc paskaidrojumu noklausīšanās nav iebildumu pret šādas biedrības dibināšanu." (Vltn. V. Tauriņa Dienas grāmata, Leģiona archīvs.)

18. decembŗa sēdē izstrādātais uzsaukums Laika Griežos parādās 20. decembrī. Šis uzsaukums ir arī pirmais dokuments, kas plašākai atklātībai deklarē latviešu bijušo karavīru nodomu ņemt pašu rokās savas nezināmās nākotnes veidošanu:

„Daļa latviešu tautas ir palikusi bez tēvu zemes, klīst svešumā un nonākusi trūkumā un postā. Tādā pašā trūkumā un postā esam arī mēs — viņas karavīri. Nākotne mums ir nezināma. Nav mums pašiem stipras valsts varas, kas par mums rūpētos. Agrāk vai vēlāk mēs, karavīri, atstāsim gūstekņu nometnes un iziesim no tām kā līdztiesīgi savas tautas locekļi. Priekšā stāvošais posts ir liels, un lai to mazinātu, ir jāveic arī liels darbs. Šo darbu vēl grūtāku padara apstāklis, ka esam svešumā. Nezinām, kad tiksim savā dzimtenē un vai vispār tur kādreiz tiksim. Mums tagad ir liels skaits invalidu, bāriņu, ir tēvi un mātes bez apgādniekiem. Mums trūkst svešvalodu zināšanu, mēs nezinām, kādi būs mūsu nākotnes dzīves apstākļi. Kas rūpēsies par tiem, kas saprot un zina to vajadzības un ciešanas? Uz to atbilde ir viena — mēs paši.

Lai šo priekšā stāvošo darbu jo sekmīgi varētu veikt, ir jārada stipra un vienota organizācija, kas apvienotu kaŗavīrus. Vienotībā un organizācijā ir spēks, un spēks ir garants sekmīgam darbam.

Mums, kaŗavīriem, šeit nometnē, lielākai daļai kopā esot, ir laba izdevība un pat neatliekama vajadzība veikt šīs organizācijas veidošanas priekšdarbus, tas ir, izstrādāt šai organizācijai statūtus pēc pamatprincipiem:

1) Vienot mūsu atvaļināto kaŗavīru saimi.

2) Aprūpēt tās atsevišķos locekļus (arī viņu ģimenes piederīgos), cik vien tas iespējams kā materiālā, garīgā, tā arī padomu un ziņu sniegšanas veidā, un

3) ņemt dalību mūsu tautas turpmākā likteņa veidošanā.

Šādas uz demokratiskiem principiem veidojamas organizācijas statūtu izstrādāšanai nometnes angļu vadība savu piekrišanu ir devusi. Mūsu pašu rokās ir likta iespēja veidot organizāciju, kuŗa nākotnē kārtotu mūsu jautājumus. Tātad pie darba, darbā tiek aicināti visi! Jo kuplāks būs dalībnieku skaits, jo labāk!

Šī darba veikšanai izvēlama organizācijas komiteja. Techniskais darbs — organizācijas komitejas izvēlēšana:

1) Noskaidrot tos kaŗavīrus - interesentus un viņu daudzumu pa barakām, kas ņemtu dalību šādas organizācijas veidošanā līdz š. g. 23. decembrim. Šīs ziņas iesniedzamas no baraku vecākiem kapt. Akermanim I nod. 24. barakā.

2) Katrā barakā uz katriem pilniem 50 kaŗavīriem - interesentiem ievēl vienu pārstāvi organizācijas komitejas vēlēšanām. Izraudzītais kandidāts var būt ikkatrs nometnē dzīvojošais kaŗavīrs, kaut arī no citas barakas.

3) Barakas, kuŗās dalībnieku - interesentu skaits būs zem 50, tiks apvienotas. Katra baraka dod savam izvēlētam pārstāvim līdz apliecinājumu. Apliecinājums parakstāms baraku vecākam.

4) Baraku izvēlētie pārstāvji no sava vidus izvēl organizācijas komiteju. Pārstāvjus barakās ievēl ar balsu vairākumu. Organizācijas komiteja izstrādā statūtu projektu, kuŗu apstiprina baraku pārstāvju sapulcē.

Cēdelgemā, 18. decembrī 1945. g.

Iniciātoru grupa."

(Laika Griežos 1945. g. 20. decembrī, 173. n-rs.)

Šā paša laikraksta numurā ievietots arī kpt. V. Akermaņa ievadraksts „Mūsu uzdevums". Šis ir pirmais raksts latviešu periodikā, kas ideoloģiskā ziņā plaši izskaidro un paveŗ ieskatu par dibināmās organizācijas darbu, raksturu un uzdevumiem:

„Atskanējis aicinājums mums pašiem radīt un izveidot savstarpējas palīdzības organizāciju mūsu kopēju domu, centienu un vēlmju izpaušanai un aizstāvēšanai. Tas ir notikums, kam pašreizējos apstākļos piegriežama vislielākā uzmanība.

Mūsu kaŗavīru un visas tautas nākotnes izredzes ir biezā miglā tītas un neskaidras. Mēs, kaŗavīri, tagad nezinām, kas sagaida mūs nākotnē, kā veidosies mūsu un mūsu tautas liktenis. Šodien neviens nevar pateikt, kas notiks ar to mūsu tautas daļu, kas izkaisīta daudzās pasaules valstīs un ar cerību pilnu skatu raugās uz dzimtenes pusi. Tāpat šodien mēs nezinām, kad sajutīsim zem savām kājām dzimto zemi, nezinām, cik ilgi vēl būs jāmeklē patvērums svešā zemē. Tomēr dzīvot mēs gribam. Par spīti nežēlīgam liktenim mūsu neizsikstošais un dzīves priecīgais gars — latvju darba gars — un pāri visam pārliecība, ka reiz taisnība pasaulē uzvarēs, dod mums spēku pārvarēt vēl lielākas grūtības. Uz dzīvi mums jāgatavojas un dzīvē mums sava vieta pašiem jāiekaŗo. Bez cīņas, bez pūlēm, bez sīksta darba mums neviens nekā nav devis. Tamdēļ sāksim veidot savu iecerēto nākotni jau tagad, cik tas pašreizējos apstākļos iespējams. Šodien mēs varam sākt un tuvākā nākotnē veikt lielu priekšdarbu, lai tad, kad mēs atkal kā brīvi pilsoņi atstāsim gūstekņu nometni, kad tālu aiz mums paliks dzeloņstiepļu žogi un mēs kā brīvi un līdztiesīgi pilsoņi iziesim dzīvē, varētu darīt to, par ko šinīs gūstniecības dienās vienosimies.

Organizācijas nozīme, kuŗai pamatus liekam šodien, ir vienlīdz liela, vai mēs jau tuvākā nākotnē atgrieztos dzimtenē, vai arī uz laiku vēl būtu spiesti meklēt patvērumu svešumā. Kā vienā, tā otrā gadījumā, uzsākot savu jauno dzīvi, vajadzība pēc garīga, morāla un materiāla atbalsta būs vienmēr liela. Mēs, kaŗavīri, kas reiz esam izcīnījuši savai tautai brīvību un devuši iespēju nodibināt neatkarīgu Latviju, kas ar savām asinīm esam apliecinājuši savu lielo mīlestību pret tautu un dzimteni, mēs arī šodien, mūsu tautas grūtā pārbaudījumu brīdī, gribam stāvēt tai tuvu. Mēs gribam vienot un saistīt visus pozitīvos spēkus, cēlākos nodomus un

centienus, apzinoties, ka organizētā vienībā ir spēks, kas dod garantiju vislielākiem panākumiem.

Nenoliedzami, ka šis laiks un šī vieta ir vispiemērotākā šādu uzdevumu veikšanai. Šai trimdas laikā esam tikuši nostādīti visi vienlīdzīgu apstākļu priekšā, esam visi pārdzīvojuši un pārvarējuši dažādas grūtības, esam tapuši par šī pārbaudījuma laikmeta līdzgaitniekiem.

Klusos pārdomu brīžos mēs bieži esam kavējušies domās pie mūsu līdzšinējās dzīves, apsverot tās ļaunās un labās puses, apsverot pagājušās dzīves kļūdas un trūkumus. Mēs esam domājuši ne tikai par savu personīgo, par savu ģimenes dzīvi, bet bieži kavējušies arī pārdomās par visu mūsu kopējo nākotni, par mūsu pašu un par mūsu tautas turpmāko sabiedrisko dzīvi.

Lai gan šodien mūsu valsts un mūsu tautas normālā dzīve nav iestājusies, tomēr bijušo notikumu, pagājušā otrā pasaules kara rezultātā ir palikušas atraitnes, bāriņi, invalidi, tēvi un mātes bez apgādniekiem. Ir vajadzīgas slimnīcas, dažādas dziedniecības, audzināšanas un citas aprūpības iestādes, kas lielo postu, lielo mūsu tautas nelaimi mazinātu. Mums pašiem, ieejot civīlā dzīvē, pacelsies liela vajadzība pēc iestādījumiem, kas kārto mūsu garīgo, materiālo un tiesisko dzīvi. Pacelsies vajadzības daudzu un dažādu jautājumu kārtošanai, ko šodien nemaz neesam aptvēruši, par ko šodien nemaz neesam domājuši.

Savas vajadzības apgaismot un apmierināt vislabāk pratīsim mēs paši. Bet lai visus augšminētos jautājumus sekmīgi kārtotu, ir vajadzīga liela, viengabalaina, spēcīga un mūsu pašu krietnāko vīru vadīta organizācija.

Iniciātoru grupa, kas šodien nodod savu domu atklātībā, aicinot visus karavīrus bez nogrupējumu izšķirības, nešķirot tos ne pēc pakāpēm vai ieņemamiem amatiem, pie mūsu kopējā lielā darba. Iniciātoru grupa atrod, ka pašreizējos apstākļos, mūsu karavīru lielākai daļai vēl kopā esot, ir dota izdevība radīt uz demokratiskiem pamatiem organizāciju, kas sevī:

1) Apvienotu visus bijušos karavīrus, abu bijušo karu brīvības cīnītājus, to piederīgos un arī tos tautiešus, kas domā līdz ar mums.

2) Kārtotu visu bijušo kaŗavīru un viņu piederīgo interesējošos jautājumus un pārstāvētu, kā arī aizstāvētu mūsu intereses uz ārieni.

3) Savstarpējā palīdzības garā sniegtu mums ne tikai morālisko, tiesisko, bet arī materiālo atbalstu.

Šādas organizācijas radīšanas priekšdarbu veikšanai, statūtu izstrādāšanai ir izvēlama organizācijas komiteja, kuŗa pārstāvētu visus nometnē esošos kaŗavīrus un par ko tuvāk ir izteikts šīs dienas uzsaukumā. Iniciātoru grupa ir dziļā pārliecībā, ka pie līdzīgām domām ir kavējušies daudzi no mūsu kaŗavīriem.

Ar jaunās organizācijas radīšanu būs dota iespēja mūsu labākās domas, mūsu centienus un arī mūsu gribu ietērpt reālās formās. Tas ir mūsu šīs dienas lielākais uzdevums.

Vilis Akermanis."

(Laika Griežos 1945. g. 20. decembrī, 173. n-rs.)

Ar šo divu dokumentu publicēšanu kaŗavīru - gūstekņu vienmuļajā ikdienā bija mesta jauna dzirksts, jauna ideja, kas radīja vispārēju saviļņojumu un paļāvību nākotnei. Kaŗavīri pulcējās barakās pārrunām, apsprieda uzsaukuma saturu, bija sajūsma, skepse un arī pesimisms. Plkv. V. Janums par šo laiku stāsta:

„Uzsaukums nometnes iemītniekos izraisīja pārrunas. Apzinīgāko kaŗavīru daļa šo ideju atbalstīja. Tomēr netrūka arī pasākuma kritizētāju. Vieni domāja, ka jaunā biedrība izputēšot, līdz ko pavēršoties dzeloņstiepļu vārti, atlaižot gūstekņus brīvībā. Citi ieskatīja, ka šāda organizācija vispār neesot vajadzīga." (DVM 1966. g. 1. nr-s, 2. lpp.)

Kāds cits laikmeta liecinieks savās piezīmēs raksta:

„Apmēram pusgūsta laikā barakās tika ievilkta elektrība, gan ar niecīgu apgaismojumu, un iemūrētas krāsniņas. Pēdējās siltums bija gan nomanāms tikai tās tuvumā, bet šī krāsniņa barakā kļuva tā vieta, savā ziņā apaļā galda konferences vieta, kur pārrunās un debatēs pavīdēja ne tikai asa humora dzirkstelīte, bet arī cēlas idejas un nodomi. Sevišķa dzīvība barakā radās pēc iniciātoru grupas aicinājuma pārrunāt savas organizācijas dibināšanas nepieciešamību. Atceros, ar kādu sajūsmu manā barakā saņemts mans paziņojums, ierodoties no iniciātoru grupas sanāksmes, par savas organizācijas dibināšanu. Ar kādu dzīvību un sparu pārrunāti

nākošās organizācijas mērķi un vadlīnijas. Cik daudz pie tās pašas krāsniņas izskanēja labu domu un vēlējumu. Domāju, ka arī tagad, pēc gadiem no šī notikuma, neviens nav nožēlojis, ka ir pielicis roku DV organizācijas pamatakmens likšanā, un šī organizācija iet pa gūstekņu krāsniņu konferencēs nospraustām līnijām." (J. Utināna atmiņas, Leģiona archīvs.)

Debatēs par jaunās organizācijas nepieciešamību un veidošanu dzīvi piedalījās arī gūsta nometnes latviešu laikraksti. Ievadnieku galvenais uzdevums bija, vienkārt, pamudināt pasīvos un letarģijā iegrimušos. Ja jau pašu karavīru organizācija, tad tās veidošanā un lietu kārtošanā jāpiedalās jo plašai karavīru saimei. Bija jārosina karavīri demokratiskai domāšanai, jo divu diktātūru okupācijas gadi it sevišķi jaunāko karavīru grupā bija atstājuši tikai miglainas nojautas par īstas demokratijas uzbūvi un pienākumiem. Turpretim karavīru organizācijas tapšanas darbs, kā norādīja uzsaukums, veidojams uz „demokratijas principu" pamata. Bija jādrošina arī bailīgie un neticīgie, jāpauž paļāvība nākotnei un arī pēc tam, kad aiz muguras būs aizvērušies gūsta nometnes vārti.

Tā Laika Griežu 21. decembŗa numurā, cita starpā, lasāms:

„Kas tad ir brīva doma cildenā nozīmē? Atbilde ir īsa — tas ir garīgs faktors, brīvu cilvēku aicinājums, kas ļauj ikvienam, pat vismazākam cilvēkam, brīvi runāt, brīvi kritizēt, brīvi aizstāvēt savus uzskatus un tiesības. Un tieši šeit paužas brīvas domas lielais spēks un svētīgā iedarbība, kas redzami ierobežo un novērš ikkatru privātpolītiku priviliģēto kultu, pasargā vienlīdz labi visus izstrādāto likumu noteiktās robežās. Te parādās demokratijas lielais spēks, un lai ņemam arī mēs savu daļu tā iedzīvināšanā visplašākās sabiedrības šķirās. Mēs un neviens cits būsim atbildīgi, ka mūsu likteņi nokārtosies tā, lai būtu pieņemami mūsu gribai un uzskatiem."

Un tālāk tā paša raksta citā vietā:

„Gaŗie kaŗa un okupācijas gadi ar savu apspiestību iedragājuši personīgās domas, izraisījuši cinismu un pārmērības. Tās būs jāierobežo, lai rastos jauni garīgi pamati, uzskatu viedokļi dibināti un celti demokratisma likumu rāmjos. Tā zināmā mērā jaunā biedrība izvērtīsies par pieaugušo skolu politisku, sabiedrisku un vispārizglītojošu zināšanu atsvaidzināšanai. Tās uzdevumos arī

ietilpināmi tiesiskie jautājumi un materiālā gādība visos nepieciešamos gadījumos bezizejas stāvoklī nonākušiem biedriem. Atzīstot tādas biedrības dibināšanas vajadzību, sākas visgrūtākais biedrības tapšanā. Te jāņem dalība visiem kaŗavīriem."

Rakstu autors Fr. Grīnbergs, viens no pirmo iniciātoru sapulču līdzgaitniekiem, beidz vārdiem:

„Nebūsim pasīvi un nevarīgi! Mēs esam pārāk cietuši, lai nedomātu par rītdienu!" (Laika Griežos 1945. g. 21. decembŗa 174. n-rā.)

Iniciātoru grupas publicētais uzsaukums, kpt. V. Akermaņa ideoloģiskais raksts, bija devis jaunus impulsus kaŗavīru pelēkajā ikdienā. Barakās debatēja par jaunā pasākuma veidošanu, pārrunāja par delegātu izraudzīšanu un ievēlēšanu. Laika Griežu redaktors un ievadnieks P. Vasariņš rakstā „Vēlēsim labākos", cita starpā, saka:

„Lai šī biedrība izveidotos, mums ar vislielāko rūpību jāpieiet savu pārstāvju izvēlēšanai. Mums ir jāizvēl labākie. Kas ir šie labākie? Tie ir vīri no pašu vai kaimiņu barakas, kas paši ikdienas dzīvē visvairāk izjutuši vienkāršā cilvēka vajadzības un trūkumus, kas paši dzirdējuši un domājuši vienkārša kaŗavīra domas. Bet ar to vien nepietiek. Viņiem jābūt enerģiskiem un jāprot ne tikai redzēt savu biedru vajadzības, bet tās izteikt, skaidri pateikt savas domas, viņiem jāzin, ka strādā sabiedrisku darbu, viņiem jābūt ideālistiem, kas savu uzdevumu stāda augstāk par visu. Viņiem jābūt godīgiem un taisniem, nesavtīgiem, lai no viņu vidus izvēlamie valdes locekļi neiedomātos, reiz amatā tikuši, spēlēt kungus un iegrimt miegainībā, bet lai tie ne brīdi neaizmirstu savu pārstāvamo kaŗavīru domas un vajadzības un atvaļināti neizklīstu pa savām ģimenēm, bet lai tie sanāktu kopā un ķertos pie savu cēlo uzdevumu veikšanas — bijušo kaŗavīru interešu aizstāvēšanas, darba un atbalsta gādāšanas trūkumā nonākušajiem, invalīdu, kritušo atraitņu un bāriņu aprūpes, u.c." (Laika Griežos 1945. g. 22. decembrī, 175. n-rs.)

Apritot uzsaukumā noteiktajam datumam, t.i. 23. decembrī, kpt. V. Akermanim ienākušie interesentu saraksti pārsniedza vislielākā optimista klusās cerības. Interesi par jaundibināmo organizāciju bija izteikuši 7787 kaŗavīri, t.i., caurmērā 70% no 11187

Cēdelgemas gūstā esošajiem latviešu vīriem. Pa atsevišķām nodaļām (cage) jeb barakām dati sadalās šā:

Nodalījums	Karavīru skaits	Reģistrējušies	%
1.	5478	3404	62%
2.	5384	4117	76%
3.	325	266	82%

Skaitļi liecina, ka ideja par karavīru organizācijas dibināšanu gūstekņos guvusi ārkārtīgu atsaucību, un iniciātoru grupas darbam un plāniem rasta plaša uzticības baze. Ar to tad arī pavērās ceļš konkrētam darbam, kas no idejiskas plānošanas pārvēršams praktiskā rosībā. 1945. gada 25. decembrī nometnes dienas laikrakstā Rīta Ziņas lasāms sekojošs paziņojums:

„Dibināmās atvaļināto karavīru aprūpības organizācijas iniciātoru grupa paziņo: organizācijas dibināšanas pārstāvju sapulce notiks š.g. 28. decembrī, plkst. 18.00, II nodalījuma teātŗa barakā. Pārstāvju vēlēšanas barakās izdarāmas š. g. 26. decembrī barakas interesentu kopsapulcē ar balsu vairākumu, barakās ievēlamo pārstāvju skaitu paziņojot barakas vecākiem ar apkārtrakstu. Ievēlēto pārstāvju vārdus baraku vecākiem ar rakstu jāpaziņo līdz š. g. 27. decembrim plkst. 11.00: I un III nodalījuma barakām — I nodalījumā 24. barakā dkar. D. Ķencim. II nodalījuma barakām — II nodalījuma 124. barakā v.v. A. Apsem. Uz pārstāvju sapulci 28. decembrī ievēlētiem pārstāvjiem dodama līdzi baraka vecākā apliecība par viņa ievēlēšanu.

Iniciātoru grupa."

(Rīta Ziņas 1945. g. 23. decembrī, 85. n-ra 2. lpp.)

Vēlēšanās, kuŗas noritēja saskaņā ar iniciātoru grupas uzsaukumā minētajiem noteikumiem, karavīru saime pa barakām ievēlēja pavisam 312 delegātus - elektorus. Par vēlēšanu norisi Laika Griežu ievadnieks P. Vasariņš raksta:

„Savā pirmajā demokratijas eksāmenā mēs esam parādījuši sevi par pilnīgi nobriedušiem šai grūtajai sadzīves formai, kas uzstāda lielas prasības pilsoņiem. No lielākās daļas baraku nāk vēstis, ka vēlēšanas notikušas kārtīgi, bez nevēlamiem starpgadījumiem, ka ievēlēti tiešām labākie, aktīvākie un spējīgākie, kas pratīs godam

pārstāvēt savu vēlētāju intereses un kam pēdējie tiešām uzticas." (Laika Griežos 1945. gada 28. decembrī, 179. n-rs.) *

Patiesībā delegātus ievēlēja ik 25 reģistrētie biedri - dibinātāji. Šo skaitu grozīja pēdējā iniciātoru grupas sanāksmē 18. decembrī, lai dotu lielāku pārstāvniecību organizācijas dibināšanas gaitā, radot arī lielāku interesi, jo dibināšanas sapulces telpas kapacitāte to atļāva. Par pārmaiņu pirmajā aicinājumā ieinteresētie informēti ar baraku vecāko starpniecību. Ka pārstāvji vēlēti no ik 25 karavīriem, liecina arī kopīgais delegātu skaits — 312. (J. Utināna atmiņas, DV archīvs.)

Pirmā delegātu sanāksmē vēl balss tiesības piešķīra pulkvedim A. Skurbem un kaprālim Fr. Grīnbergam, kuri bija aktīvi iniciātoru grupas dalībnieki, bet par delegātiem nebija ievēlēti. (Delegātu sapulces 1. protokols.)

No ievēlētajiem 312 delegātiem 28. decembŗa vakarā, plkst. 18.00, teātŗa barakā pulcējās 289 delegāti, daži sapulci diskusiju laikā atstāja, tā ka svarīgu lēmumu pieņemšanas laikā barakā bija 277 delegāti. Kaut arī karavīru un delegātu runas un domas risinājās par atvaļinātu karavīru biedrības dibināšanu, taču uz ārpusi, saskaņā ar pltn. J. Ruceļa norunu ar angļu komandantu decembŗa vidū, sanāksmei bija jāpiešķiŗ uzmanīgāks apzīmējums. Tādēļ arī delegātu sapulci nodēvēja par dibināmās atvaļināto karavīru aprūpes organizācijas pārstāvju sapulci organizācijas komisijas izvēlēšanai, ar akcentu uz pēdējiem trim vārdiem. Šķietami sarežģītajā un uzmanīgajā titulējumā piesardzīgi pateiktas organizācijas dibinātāju patiesās domas, reizē arī doti mesli augstākajai pārvaldei — angļiem. Sapulci atklājot, par šo jautājumu tad arī tūdaļ izteicās sanāksmes komisāriskais vadītājs un reizē divīzijas komandieris pltn. J. Rucelis, norādīdams, ka angļu komandants oficiāli atļāvis izveidot tikai „organizācijas komisiju dibināmās atvaļināto karavīru aprūpes organizācijas statūtu izstrādāšanai". No divīzijas komandieŗa teiktā varēja secināt, ka akcenti ievadītajai akcijai liekami, pagaidām, uz terminiem „aprūpe" un „komisija". Ar to angļu pārvalde zināmā mērā bija ieguvusi laiku apstākļu norises tālākai vērošanai. Tā kā augstākos angļu stābos jau bija zināmi termiņi eventuālai gūstekņu atbrīvošanai, britu pārvalde,

* Ievēlēto delegātu sarakstu skat. 2. pielikumā.

laiku vilcinot, nebija spiesta, organizācijai oficiāli nodibinoties, ievirzīties zināmā polītiskā konfrontācijā. Sapulces ievadā pltn. J. Rucelis paskaidroja, ka komisijas izveidošanai atļauts „noturēt sanāksmes un demokratiskā garā pārrunāt attiecīgos jautājumus. Tāpat sanāksmēs nedrīkst nodarboties ar nometnes amatpersonu darbības kritiku". (Dibināmās atv. karavīru aprūpes organizācijas pārstāvju sapulces 1. protokols.) No tā redzams, ka angļu pārvaldes uzliktie ierobežojumi bija pietiekami elastīgi, lai izvērstu lielā mērogā plašu un aktīvu darbību. No vienas puses, jau tie dokumenti, kuŗi bija publicēti gūstekņu avīzēs un kuŗu saturs nekādā ziņā nepagāja secen angļu pārvaldei, nekur arī nepauda, ka dibināmā organizācija vērstos pret nometnes vadību jeb tās noteikumiem. No otras puses, bija arī skaidri redzams, ka gūstekņu saime un veidojamā biedrība savās deklarācijās aprobežojusies tikai ar savu interno problēmu kārtošanu. Apzinoties šī darbības ietvara visumā lielo plašumu, 28. decembŗa delegātu - elektoru sapulce pēc pltn. J. Ruceļa paskaidrojumiem ar lielu sparu ķērās pie tiešā „komisijas" organizēšanas darba. Šai sakarā pirmais vārdu pieprasīja kpt. V. Akermanis, sniedzot pārskatu par iniciātoru grupas līdzšinējo darbu, kā arī dibināmās biedrības mērķiem. V. Akermanis iestājās, lai organizācijas dibināšanas priekšdarbus kārtotu tūliņ un nekavējoties. Sapulces gaitā par tās vadītāju ievēlēja plkv. V. Janumu, vietnieku — kpt. V. Akermani. Par sanāksmes sekretāru izraudzīja ltn. E. Vērzemnieku, vietnieku — v.v. A. Apsi. Sapulces darba seka aprobežojās ar diviem punktiem:

1) organizācijas komisijas vēlēšanas,
2) dažādi jautājumi.

Ar 277 balsīm delegātu sapulce lēma, ka izraugāmajā organizācijas komisijā ievēlami 9 locekļi un 3 kandidāti. Bez tam ievēlētajai darba grupai tiesības technisku lietu kārtošanai radīt īpašas komisijas, kā arī pieaicināt attiecīgo jautājumu speciālistus sevišķu problēmu apsvēršanai. Komisijas locekļu amatiem sapulce nominēja 27 kandidātus. To starpā bija 10 virsnieku, sākot ar leitnanta pakāpi, bet 17 kandidātu no kareivja līdz virsnieka vietnieka pakāpei. Pirms vēlēšanām sapulci ar kandidātiem iepazīstināja. Laikmeta liecinieks šo norisi raksturo šā:

„Mazāk pazīstamos raksturo. No mūsu barakas kandidē Upenans (Utinans). No invalidu saimes vēl bataljona komandieris, kaprālis Maļinovskis un kareivis Bērziņš. Bataljona komandierim atradušies vairāki raksturotāji. Pro un kontrā. Ikviens var izteikties. Jāievēl paši labākie vīri. Kareivi Bērziņu raksturo viņa kādreizējais vada komandieris: divus gadus aktīvi darbojies pretestības kustībā — cīņās pret boļševikiem zaudējis roku. Kad pienākusi pulkveža kārta, pulkvedis (Janums) pieceļas un pasmiedamies saka: „Nu — ko jūs pie manis tur raksturosit, jūs jau visi mani pazīstat!" un tūdaļ no zāles skan sauciens pār saucienu: „Nevajag! Nevajag!" (Dz. Kiršteins, „Kaliet sirdis akmenī, brāļi", 193. lpp.)

Pēc balsošanas, saskaņā ar balsu skaitīšanas rezultātiem, komisijā ievēlēti: plkv. V. Janums (277 balsis), kpt. V. Akermanis (197), kapr. E. Lauva (167), kpt. Ž. Butkus (162), maj. V. Hāzners (146), ltn. E. Vērzemnieks (139), ltn. G. Odiņš (134), maj. J. Ķīlītis (111) un kapr. D. Maļinovskis (104). Komisijas locekļu kandidātu amatos ievēlēja v.v. J. Utinānu, d-kar. D. Ķenci un maj. P. Balodi.

Ar šo balsošanas aktu ideja par latviešu karavīru biedrības dibināšanu bija pārkāpusi slieksni, kas šķīra privātas domas un pārrunas no plašākas atklātības un atbildības sabiedrības priekšā. Delegāti, kas reprezentēja 70% Cēdelgemā izvietoto karavīru, demokratiskās vēlēšanās bija no sava vidus izraudzījuši 9 locekļus, un šiem 9 vīriem nu bija neapskaužamos apstākļos jārīkojas tūkstošu uzdevumā. Komisija bija pilnvarota ne tikvien rīkoties un veikt uzliktos pienākumus, bet tai bija par šo uzdevumu pareizu un lietpratīgu izkārtošanu arī jāatbild ne tikai savai sirdsapziņai, bet arī pilnvaru devējiem.

Tālākajā vakara norisē delegāti nekavējoties stājās pie uzdevumu apspriešanas, kas tuvākajā nākotnē jaunajai biedrībai būtu veicami. Plašās diskusijās tūliņ parādījās viedokļu dažādība, bet arī to plašā baze. Sapulcē iztirzātos jautājumus var rezumēt sekojošos punktos:

1) Vai nākamajai organizācijai jābūt politiskai, vai absolūti apolītiskai biedrībai?

2) Jau gūsta laikā vājināt līdzšinējo militārā rakstura organizēšanos pulkos, bataljonos u.t.t., lielāku vērību pievēršot civīlās dzīves stilam.
3) Nekavējoties pievēršama lielāka vērība nometnes invalidu aprūpei, *par cik to ļauj apstākļi.*
4) Nekavējoties domāt par nākotni: kas notiks, gūsta dienām izbeidzoties un izklīstot brīvībā.
5) Sakaru izveidošana ar pārējo latviešu trimdas saimi.
6) Latviešu bijušo karavīru stāvoklis sakarā ar kara uzvarētājām tautām.

Dabiski, ka dotajos apstākļos nevienai problēmai tiešu atbildi vēl nevarēja rast. Šo jautājumu izšķiršana bija grūta arī tādēļ, ka sakari ar ārpasauli, latviešu bēgļu lielāko daļu Vācijā, bija trūcīgi un neregulāri. Stāvokli kāds delegāts diskusiju gaitā raksturoja: „Sakaru uzturēšana ar ārpasauli nav vienkārša. Angļu amatpersonas to tā neļauj. Laikraksti tiek sūtīti uz cenzūru. Daudzi civīlisti, kas atnāk līdz komandantūrai, tomēr iekšā netiek. Korespondenci nekādu lielo 25 vārdu kartiņām vest nevaram." (1945. g. 28. decembŗa sapulces protokols.)

Tas nozīmēja, ka trūka plaša apmēra informācijas par norisēm ārpusē, kas lielā mērā atvieglinātu lemšanu un tālākas darbības noteikšanu. Taču delegāti bija vienis prātis, ka sākto darbu nekādā ziņā nedrīkstētu pārtraukt, lai arī ko nestu nepārskatāmā nākotne. Doma, ka šai dienā ir vienīgā iespēja saslēgties kopīgā likteņa vienībā, ap kopīgu ideju, vairs nebija izdzēšama. Tādēļ bija jārīkojas ātri, lai sāktais darbs arī neparedzētos apstākļos neapstātos. Vadoties ar šo pārliecību, sapulcē vienprātīgi ievēlētajai 9 vīru komisijai uzdeva pirmo grūto un atbildīgo pienākumu — pēc iespējas ātri izstrādāt dibināmās organizācijas statūtus un tos apstiprināt, ja vien iespējams, vēl Cēdelgemā, lai tad varētu ievēlēt organizācijas pagaidu valdi un sagatavot plānus, kā rīkoties tālāk pēc izklīšanas brīvībā.

DV organizācijas dibināšanas sapulces gaitu romānā par Cēdelgemu „Kaliet sirdis akmenī, brāļi" rakstnieks Dzintars Kiršteins attēlo šā:

„Teātŗa barakā, kas pieskanējusi Eizāna koŗa dziesmām, kur Gājputni raudzījuši pasmīdināt ikdienas pelēcībā iestigušās gūstek-

ņu masas un Egils Kalme vadījis savu „Zeltu", pulcējušies 7787 vīru brīvi izvēlēti 289 pārstāvji. Barakā čala, gaisā kaut kas svinīgs, krūtīs pacilātība. Gluži tāpat kā pirms 27 gadiem, kad mūsu tēvi Nacionālā teātŗa telpās (Rīgā) gatavojās izsaukt Latvijas valsti, iekrīt prātā. Nē, valsti mēs šodien dibināt netaisāmies. Tā iegājusi vēsturē, lai paliktu. Lai kādas varas tai uzkundzētos! Ieroči klusē un vācu kundzība ar tiem. Bet klausieties jūs, krievu vagari! Un domas daudziem delegātiem Cēdelgemas teātŗa barakā auļo pāri uzsaukuma vārdiem: klausieties jūs, krievi, kas šodien saimniekojat mūsu mājās, ar sarkano melu miglu raudzīdami piemuļķot pasauli! Kas šodien dzenat mūsu brāļus, tēvus un mātes uz turieni, kur cari jau dzina, un zvejojat pēc mūsu dzīvībām: vēl cīņa nav galā un nebeigsies! Ieroči no rokām mums izņemti — mēs cīnīsimies ar citādiem ieročiem!

Uz skatuves sēž iniciātoru grupa. Dažus pazīstam, citus nē. Tur aploka komandants majors Balodis, zib Viļa Hāznera aceņu stikli, un kalsna, iegarena ir majora Ķīlīša seja. Tur Žaņa Butkus zemgaliskie vaibsti, leitnants Odiņš, šmaugs, melnīgsnējs un smalks, un mazliet ielīcis Emīls Vērzemnieks. Sēž invalidu pārstāvji Donats Maļinovskis un mūsu Utināns, kaprālis Lauva, kas Lundenā rotās lasīja priekšlasījumus, avīžnieki Apse, Grīnbergs un Vasariņš. Un viņu vidū, mazliet iesirmiem deniņiem un melnu deguna ūsiņu, necili sēž pulkvedis, ko daudzi no pārstāvjiem šodien skata pirmo reizi, bet janumiešu delegātiem lepnāk iemirdzas acis: pulkvedis Janums.

Teātŗa zālē rimst čala. Pēc kapteiņa Akermaņa ievadvārdiem vēlē sapulces vadību. Par sapulces vadītāju vienprātīgi izrauga pulkvedi Janumu, kapteinim Akermanim asistējot, par protokolistiem leitnantu Vērzemnieku un virsniekvietnieku Apsi.

Un tad, aplausu pavadīts, pieceļas pulkvedis.

Pulkvedis runā. Balss skan mierīgi, teikumi vienkārši, nesamāksloti. Gandrīz laucinieciska stāja. Bez mazākā patosa. Bet kāds siltums! Tas iešķiļ, saviļņo zāli.

Lēmums dibināt savu organizāciju ir vienprātīgs."

Izraudzītā priekšdarbu veicēja komisija nekavējoties stājas pie uzdevumu veikšanas un pirmajā sēdē sanāk 29. decembrī. Par rīcības komisijas priekšsēdi vienprātīgi ievēl plkv. V. Janumu,

par sekretāru ltn. G. Odiņu un par biedrzini kpt. V. Akermani. Galvenais apspriežu punkts ir statūtu sagatavošana un izstrādāšana. Tā pirmteksta izstrādāšanas komisijā vienprātīgi izrauga G. Odiņu, E. Lauvu un E. Vērzemnieku, par padomdevējiem pieaicinot P. Balodi un V. Hāzneru. Teksta uzmetumu sagatavo E. Lauva pēc kaŗa gaitās līdzi iznēsātiem brīvās Latvijas jaunatnes organizācijas Mazpulka statūtiem. Juridisko slīpējumu uzmetumam piešķir bijušais Ventspils miertiesnesis ltn. G. Odiņš. Pārrunājot statūtu metus, sēdes dalībnieki atzīst, ka statūti paredzami darbībai svešumā, un, lai nerastos formālas dabas šķēršļi darbības sākšanai, statūtu nodaļā par biedrības mērķiem un biedru sastāvu jāvairās no termina „kaŗavīri", dodot jaunajai biedrībai nosaukumu: „Latviešu aprūpības biedrība Daugavas Vanagi, kuŗā par biedriem uzņemtu kaŗā cietušos." (Organizācijas komisijas 1. protokols.) Ar datumu 1945. g. 29. decembris tad arī pirmoreiz dokumentēts organizācijas nosaukums: Daugavas Vanagi. No laika biedru liecībām izriet, ka organizācijas „krusttēvs" bijis majors Jūlijs Ķīlītis. „Majors J. Ķīlītis pirmajā organizācijas komisijas sēdē ierosināja dibināmo organizāciju nosaukt par Daugavas Vanagiem, jo šis vārds raksturošot arī mūsu darbus nākotnē. Arī pēdējā delegātu sapulcē, kad pieņēma statūtus, bija runa par biedrības nosaukumu un arī šoreiz Ķīlītis aizstāvēja vārdu Daugavas Vanagi." (V. Hāzners „Divdesmitais gads", DVM 1966. g. 1. n-ra 9. lpp., J. Ķīlītis „Es kaŗā aiziedams..." 276. lpp., V. Hāznera atmiņas. — DV archīvs)

Statūtu komisija darbu pabeidza līdz 1946. g. 1. janvārim, četrās sēdēs izstrādājot pirmos statūtu tekstus. Ar uzmetuma apspriešanu un izstrādāšanu pa paragrafiem un nodaļām komisija nodarbojās turpmākajās, t.i., 1., 2. un 3. janvāŗa sanāksmēs. Reizē apsvēra arī dažādus nākotnes plānus sapulces apspriešanai, piemēram: jau tad reģistrēt organizācijas dibinātāju adreses, kādas tiem eventuāli būtu pēc atlaišanas brīvībā; izraudzīt pāris personu dzīves vietas Vācijā par centrāliem saskares punktiem, lai pēc atvaļināšanas būtu atvieglināta sazināšanās un darbības atsākšanas iespējas. G. Odiņš ierosināja delegātu sapulcē pārrunāt arī jautājumu par īpašu deklarāciju, kas labāk apgaismotu organizācijas

darbības mērķus, kuŗi pašreizējā statūtu redakcijā bija tikai vispārīgi izteikti, ievērojot īpatnējos darbības sākšanas apstākļus.

Līdztekus bija izziņota arī nākamā delegātu sapulce, un 3. janvāŗa vakarā komisija ar jauno biedrības statūtu projektu, jau minētajiem un vēl citiem darbības ierosinājumiem stājās dibināmās biedrības 2. delegātu sapulces priekšā.

Tajā piedalījās 234 delegāti, 9 organizācijas komisijas locekļi un 2 komisijas locekļu kandidāti, kopskaitā pavisam 245 personas. Par sapulces vadītāju vienprātīgi izraudzīja plkv. V. Janumu un sapulces vienīgais apspriežamais jautājums bija biedrības statūtu projekta pārrunāšana un apstiprināšana. Statūtu nozīmi, to izstrādāšanas gaitu, biedrības uzbūvi, mērķus un tiesības izskaidroja ltn. G. Odiņš. Statūtu projektu nolasīja ltn. E. Vērzemnieks, iepazīstinot ar statūtu komisijas domām, pēc kuŗām formulēts teksts katram atsevišķam paragrafam. Pārrunās piedalījās visa sapulce, gan prasot sīkākus projekta izskaidrojumus, gan ierosinot papildinājumus un grozījumus. Gaŗākas diskusijas izcēlās pie paragrafa par jaunu biedru uzņemšanu. Izveidojās divi atšķirīgi virzieni. No vienas puses, prasīta stingra biedru izlase pēc zināmas kvalifikācijas, arī tas, ka par katra atsevišķa biedra uzņemšanu jālemj biedrības augstākiem pārvaldes organiem. No otras puses, — un tāds bija sanāksmes vairākuma ieskats, — jaunajai biedrībai jābūt ar plaši atvērtām durvīm, pa kuŗām varētu ieiet ikviens nacionāli domātājs latvietis. Plkv. V. Janums savus uzskatus šai jautājumā sapulces norisē ietvēra šā:

„Ir tieši vēlams, ka kaŗavīru ģimenes locekļi un visi latvieši, kas gājuši mums līdzi, kā kaŗavīru sievas, atraitnes un vecāki, piedalītos biedrības darbā." (Sapulces 2. protokols.)

Tā kā sanāksmes norise liecināja par ļoti dzīvu ieinteresētību statūtu pilnīgai izveidošanai, delegātu vispārējā vēlēšanās bija galīgo statūtu pieņemšanu atlikt uz nākamo dienu, t.i., iegūt laiku statūtu projekta plašākai pārrunāšanai barakās, izdiskutējot strīdīgos paragrafus un uzklausot jaunus ierosinājumus.

Šāda rīcība izrādījās pareiza, jo sapulces delegāti ar jauniegūto informāciju un projektiem varēja doties atpakaļ barakās un izzināt to kaŗavīru uzskatus, kuŗi sapulcē nebija piedalījušies. Plkv. V. Janums par šo laiku atceras:

„Arī es interesējos, ko par statūtu projektu saka biedri - interesenti, tāpēc, izmantojot vakara stundas, gāju paklausīties, kā norit pārrunas par statūtu projektu. Man ieejot kādā no barakām, kāds izvēlētais delegāts, stāvēdams pie kurošas krāsns, lasīja statūtu projektu pa pantiem. Ap viņu stāvēja kādi 7 vai 8 biedri - interesenti. Pārējie barakas iemītnieki vai nu sēdēja vai gulēja lāviņās un par statūtu projektu nekādu lielu interesi neizrādīja. Bet tad par kādu statūtu pantu sākās debates. Biedru - interesentu domas dalījās. Viens pēc otra diskusijām pievienojās arī tie, kuŗi līdz šim vienaldzīgi bija atlaidušies guļvietās. Kad pēc kādas stundas baraku atstāju, ap krāsni bija sanākuši gandrīz visi barakas vīri. Par vēlamiem grozījumiem ar lielu dedzību visur tika debatēts. Tā pamazām vīros radās arvien lielāka interese par jaunās organizācijas uzbūvi un mērķiem." (DVM, 1966. g. 1. n-ra 2. un 3. lpp.)

Arī organizācijas komisija nestāvēja dīkā, bet 1946. g. 4. janvārī pulcējās jaunā sēdē, lai izvērtētu 3. janvāŗa sapulcē dzirdētos ierosinājumus, aizrādījumus un nospraustu plānus turpmākai darbībai. Asas pārrunas radās par jautājumu, kas notiks ar organizācijas komisiju pēc statūtu apstiprināšanas. Šai sakarā norādāms, ka komisijas darbību zināmā mērā satricināja viens no Daugavas Vanagu idejas aktīvākajiem izauklētājiem, tālāk paudējiem un organizācijas komisijas locekļiem — kpt. V. Akermanis. Gadījās, ka 3. janvāŗa delegātu sapulcē kpt. V. Akermanis debatēs apšaubīja organizācijas komisijas sastāva proporcionālitāti, teikdams, ka komisijas sastāvā par daudz virsnieku, t.i., no 9 komisijas locekļiem 7 bija virsnieki un tikai 2 komisijas locekļi pārstāvēja zemākās dienesta pakāpes. Apgalvojums komisijas priekšsēdim plkv. V. Janumam šķita nepamatots un demagoģisks. Par šo incidentu abu kaŗavīru starpā kāds laikmeta liecinieks raksta:

„Atsevišķas gūstekņu barakas bija tikko ievēlējušas savus pārstāvjus pagaidu valdē. Lielais vairums kareivju barakās par saviem pārstāvjiem ievēlēja virsniekus. Kpt. Akermanis pēc tam atklātā sanāksmē (3. janvārī!) pārmeta kareivjiem, ka viņiem ir liels skaitliskais pārsvars un nav pareizi, ka viņi savu interešu pārstāvēšanu ir nodevuši virsniekiem. Iznāca neglīti un it kā kareivju kūdīšana pret virsniekiem, kuŗiem kareivji uzticējās.

Šķiet, ka te zināmu lomu spēlēja politiskā greizsirdība. Kpt. Akermanis cerēja, ka viņam būs lielāka noteikšana un iespaids biedrības lietās, bet šī noteikšana nokļuva plkv. Januma rokās. Plkv. Janums gūstā stipri atšķīrās no pārējiem virsniekiem. Cauru dienu viņš gāja no barakas uz baraku, diendienā, lietū un saulē, un veda sarunas ar „dēliem", kā viņš dēvēja kareivjus. Bija daži, kas teica, ka tā ir tāda lēta popularitātes meklēšana. Bet nenoliedzami, ka grūtajos gūsta apstākļos šie apmeklējumi tika no kareivjiem novērtēti pozitīvi. Kpt. Akermanis, kurš arī nebija slinks apciemot kareivju barakas, tomēr ar plkv. Janumu sacensties nevarēja." (Pltn. J. Ruceļa atmiņas, DV archīvs.)

Līdzīgās domās bija arī kāds cits notikumu tiešs vērotājs:

„Konflikts, domāju, radās kādā no organizācijas komisijas sēdēm. Kpt. Akermanis aizstāvēja domu, ka pēc statūtu galīgas pieņemšanas organizācijas komisijai darbība jāizbeidz un jāievēl jauna pagaidu valde, vēl jo vairāk tāpēc, ka organizācijas komisija neatbilst pieteikušos biedru sastāvam resp. tajā par daudz virsnieku. Plkv. Janumam šis motīvējums nepatika. Vēlāk, vēlot pagaidu valdi priekšnieka amatam, tika uzstādīts arī kpt. Akermanis. Nevajadzēja būt pareģim, lai teiktu, kas iznāks. Bija jāņem vērā kareivju noskaņojums nometnē. Lai kuŗam būtu organizācijas dibināšanas ideja — bez plkv. Januma piekrišanas un līdzdalības, jāšaubās, vai organizācija būtu nodibināta. Nevarētu teikt, ka kpt. Akermaņa popularitāte pēc vēlēšanām būtu mazinājusies, bet viņš pats nogāja malā. Liekas, ka visi tā laika aktīvie dalībnieki organizācijas dibināšanā ar atzīšanu piemin kpt. Akermaņa nopelnus biedrības nodibināšanā vēl šodien." (J. Utināna atmiņas, DV archīvs.)

Kpt. Vilis Akermanis par DV dibināšanas dienām un pārpratumiem ar plkv. Janumu savās atmiņās izsakās:

„Man kā toreizējam nometnes aprūpes darba vadītājam bija reta izdevība ievadīt DV organizāciju darbā, izmantojot kā palīgspēku visus aprūpes šēmā iekļautos nozaŗu darbiniekus.

Pēc pagaidu valdes ievēlēšanas, kuŗā tika ievēlēti lielā pārsvarā tikai virsnieki, baraku vecākie man ziņoja, ka sajūsma par šo organizāciju sāk sabrukt. Daudzi kaŗavīri nostājoties opozicijā un uzskatot šādas biedrības dibināšanu tikai par „virsnieku būšanu",

kur virsnieki atkal gribot uzkundzēties. Tā kā pie šīs lietas biju jau pielicis daudz pūļu, biju rakstījis, lasījis priekšlasījumus un apstaigājis barakas ar informāciju par darba norisi, gribēju vēl kaut ko darīt, lai visu to novērstu un mēs tiešām vienoti izietu no nometnes. Kad delegātu sapulcē es izteicos par saviem novērojumiem un pateicu, ka nākošās valdes sastāvs ir pilnīgi atkarīgs no pašiem vēlētājiem, ka nav jāvēl tikai virsnieki, bet lai kandidātus uzstāda arī spējīgus sabiedriskus darbiniekus no pārējo karavīru vidus, jo jaunā biedrība būs visu karavīru kopēja lieta, pulkvedis Janums uzskatīja to kā kādu vēršanos pret viņu, pret pārējiem virsniekiem, mani nosauca par demagogu un pirms valdes vēlēšanām mani tā apstrādāja, ka gandrīz neviens par mani vairs negribēja balsot. Un tā arī mani amatos vairs neievēlēja. Patiesībā man ar pulkvedi Janumu nekāda konflikta nav bijis. Viņš vienkārši bija neiecietīgs pret citu domām. Visu, kas toreiz notika, es vēl šodien uzskatu par pārpratumu. Un lai neceltos konflikts starp mani un ļoti cienīto pulkvedi Janumu, kas varētu kaitēt tikai visam toreiz iecerētam un izveidotam pasākumam, es vienkārši klusēju. Ar to arī izbeidzās mana turpmākā darbība jaunajā biedrībā". (V. Akermaņa atmiņas, DV archīvs)

No minētajiem un līdzīgiem stāvokļa vērtējumiem izriet secinājums, kas reizēm vērojams ideju iznēsāšanā un to iedzīvināšanā praktiskā, reālā darbā. Tādās reizēs bieži saduras ideālais un praktiskais dzīves uzskats, kas lielā mērā bijis raksturīgs un atšķirīgs abiem ievērojamākajiem Daugavas Vanagu organizācijas dibinātājiem. Jāzina, ka plkv. V. Janums pēc tam, kad kpt. V. Akermanis bija viņam izklāstījis ideju par karavīru biedrības dibināšanu, sākumā uz visu pasākumu raudzījās skeptiski un ar neuzticību. Raksturīga par šo laiku ir sekojošā liecība:

„Plkv. Janums pēc dabas ir neuzticīgs lietām, kuras viņš pats nav izdomājis vai izpētījis. Pie plkv. Januma vispirms un galvenā kārtā deleģējām kpt. Akermani, jo tas bija dienējis plkv. Januma kaujas grupā pirms padošanās amerikāņiem. „Vecais" nevienam lāgā neuzticējās un sākumā iebilda, ka tur nekas liels nevar iznākt. Bet iniciātori mierā viņu likt negribēja, jo bija zināms, ka Janums ar savu popularitāti būtu īstais vīrs, kam „dēli" ticētu un kas spētu mūs visus apvienot." (V. Hāznera atmiņas, DV archīvs.)

Lai arī kā varētu izteikt abu karavīru sadursmes iemeslus, kritiku neiztur arī kpt. V. Akermaņa izteiktais pārmetums par organizācijas komisijas neatbilšanu vēlētāju kopuma struktūrai. Jau minēts, ka 28. decembŗa sapulcē no 27 kandidātiem tikai 10 bija virsnieki, pie tam viens otrs no šiem 10 kandidātiem sapulcē saņēma negātīvu un ļoti kritisku raksturojumu. Tā kā organizācijas komisiju ievēlēja aizklātā balsošanā, sapulces elektori no 27 kandidātiem tikpat labi varēja ievēlēt komisijā locekļus ar citām dienesta pakāpēm. Otrkārt — aizklātā balsošana elektorus pasargāja arī no morāliska spiediena iepretim bijušajiem komandieŗiem. Par spīti šiem apsvērumiem organizācijas komisija 4. janvāŗa sēdē, pamatojoties uz kpt. Akermaņa pārmetumiem, nolēma atkāpties, lai tā dotu sapulcei jaunu iespēju veidojamās organizācijas priekšgalā ievēlēt īstos vīrus pareizā proporcijā.

Tās pašas dienas vakarā, t.i., 1946. g. 4. janvārī, elektori pulcējās jaunā sapulcē, kuŗā piedalījās 209 pārstāvji. Darba sekā tikai viens jautājums: statūtu pieņemšana dibināmajai Latviešu aprūpes biedrībai „Daugavas Vanagi". Pēc rūpīgas vēlreizējas statūtu projekta pārbaudes un atsevišķu grozījumu pārrunāšanas projektu ar 204, atturoties 5 balsīm, pieņēma. Ar šo lēmumu jaunajai biedrībai likti tiesiski pamati, nosprausti darbības aploks, uzdevumi un pienākumi. Reizē ar šo organizācijas komisija nolika pilnvaras un uzaicināja sapulci izraudzīt valdi, kas nu ievēlama saskaņā ar jaunajiem statūtiem.

Pirmo L.A.B. „Daugavas Vanagi" pagaidu valdi ievēlēja nākamajā elektoru sapulcē — 1946. g. 6. janvārī, kuŗā piedalījās 225 delegāti. Pamatojoties uz 4. janvārī pieņemtajiem statūtiem, vēlēšanas bija jāizdara aizklāti ar zīmītēm, ievēlot atsevišķi pagaidu valdes priekšnieku un īpaši ievēlamo priekšnieka vietnieku. Pārējie 7 pagaidu valdes locekļi bija ievēlami kopīgā balsošanas gājienā. Kandidāti pirmajam pagaidu valdes priekšnieka amatam bija plkv. V. Janums, kpt. K. Rudzītis, kpt. V. Akermanis, kapr. E. Lauva un maj. A. Tomass. Aizklātās vēlēšanās ar 208, atlikušām balsīm sadaloties uz pārējiem kandidātiem, par pirmo pagaidu valdes priekšnieku ievēlēja plkv. V. Janumu. Par viņa vietnieku 2 balsošanas gājienos no 10 kandidātiem ar 144 balsīm ievēlēja kapr. E. Lauvu. Tāpat aizklāti balsojot, par pagaidu valdes locekļiem elektori ievēlēja ltn. G. Odiņu (181 balss), v.v. J. Utināņu (145),

ltn. E. Vērzemnieku (141), kpt. Ž. Butku (133), d-kar. V. Eizānu (125), kapr. D. Maļinovski (124) un v.v. J. Kalniņu (113). Par statūtos paredzētajiem 5 valdes locekļu amata kandidātiem ievēlēja maj. V. Hāzneru, kapr. R. Lazdiņu, v.v. E. Kažoku, maj. J. Ķīlīti un d-kar. D. Ķenci. Aplūkojot jaunievēlēto organizācijas valdes sastāvu, redzams, ka 6 no ievēlētajām personām bija virsnieki, turpretim 8 ar zemākām pakāpēm. Valdes sastāvs reprezentēja arī kā Latvijas novadu, tā konfesiju pārstāvjus.

Jaunajos biedrības pārvaldes organos nebija ievēlēti neviens no aktīvākiem iniciātoriem — kpt. Vilis Akermanis, majori Pēteris Balodis, Vilis Hāzners (kuŗu gan izraudzīja par valdes pirmo kandidātu) un Jūlijs Ķīlītis. Šāds iznākums vienu no aktīvākajiem dibinātāju pulkā, V. Akermani, sarūgtināja tik lielā mērā, ka viņš no turpmāka darba un organizācijas veidošanas atrāvās, un viņa vārds biedrības aktīvo pulkā vairs neparādījās. Turpretim trīs majori vēlāk atgriezās organizācijas veidošanas un augšanas darbā un dažkārt ziedoja visu savu laiku iecerētās idejas iedzīvināšanai.

Ar pagaidu valdes ievēlēšanu beidzās organizācijas pamatu likšanas posms. Visā skarbumā jaunās biedrības priekšā stājās nākamie uzdevumi un pienākumi. Līdzšinējais darbs zināmā mērā norisinājās šaurā, izolētā telpā, t.i., visiem organizācijas cēlējiem mītot vienkopus, kur attālums no barakas līdz barakai bija tikai pāris soļu, bet nu radās jautājums: kas notiks tālāk? Kas būs, kad aiz muguras aizvērsies „POW Camp" dzeloņstiepļu žoga vārti? Ko nesīs sengaidītā brīvība? Kādas pēc lielās izklīšanas būs iespējas sazināties u.t.t. Par šīm un līdzīgām problēmām 6. janvāŗa sapulcē diskutēja līdz vēlai naktij. Vēl Cēdelgemā bija jālemj par kontaktpunktu izveidošanu brīvībā, ar kuŗu palīdzību visos Vācijas stūŗos izkaisītie jaundibinātās organizācijas biedri varētu uzņemt sakarus un iegūt informāciju par biedrības turpmāko likteni. Sapulcē nolēma, ka vēl gūstā esot, reģistrējamas event. privātās adreses, kur kaŗavīri domājuši apmesties, un iespēju robežās pagaidu valdes locekļiem biedriem jāpaziņo, kur viņi sameklējami pēc atbrīvošanas. Bija gan informācija, ka latviešu bēgļiem Vācijā esot savas centrālās iestādes, kas kārtojot latviešu lietas, bija arī zināms, ka lielākā latviešu bēgļu daļa sapulcināta īpašās nometnēs. Bet neskaidrs palika jautājums, vai privāto ļaužu nometnes uz-

ņems kaŗavīrus. Lielākajai gūstekņu daļai nebija īstas skaidrības par piederīgo likteni un viņu apmešanās vietu, vairums kaŗavīru arī apzinājās, ka svešumā ir vieni, jo piederīgie palikuši okupētajā Latvijā. Tādēļ sapulcē vienojās pēc atbrīvošanas no gūsta sazināties ar privāto latviešu centrālajām iestādēm, paziņojot arī savas adreses tālaika divām lielākām latviešu centrālajām kartotēkām — Libekā un Detmoldā. Vajadzēja arī uzņemt sakarus ar Latvijas Sarkanā Krusta nodaļām un citām latviešu organizācijām. Gūstā neviens nevarēja atbildēt, kā uz nodibināto biedrību, Vācijā darbību sākot, raudzīsies sabiedroto militārās pārvaldes iestādes, kuŗas pārzināja uzvarētās Vācijas civīlo dzīvi un likumdošanu. Pēc plašām debatēm 6. janvāŗa sapulce atzina, ka nule apstiprinātie statūti nedrīkstētu bloķēt jaunās biedrības darbu arī jaunajos, vēl nepārredzamajos apstākļos, tādēļ vienprātīgi vienojās par sekojošu deklarāciju, kas pagaidu valdei atstāja brīvas rokas sākt biedrības organizēšanas darbus un, ja nepieciešams, iet arī citus ceļus, nekā statūtos paredzēts:

„Delegātu pilnsapulce pilnvaro ievēlēto biedrības pagaidu valdi rūpēties par statūtu apstiprināšanu attiecīgās iestādēs, pilnvarojot arī, ja vajadzīgs, izdarīt statūtu grozījumus, vadoties no līdzšinējās sanāksmēs izteiktiem uzskatiem par biedrības mērķiem un tās darbības veidu. Bez tam pilnsapulce uzskata, ka katrs no pašreiz izbīdītiem kaŗavīru - dibinātāju delegātiem morāliski pilnvarots līdzparakstīt apstiprināšanai iesniedzamos statūtus un saistīts ar kopēju vienošanos sekot, lai biedrības darbība tiktu virzīta līdzšinējās sapulces pārrunātā garā. Pilnsapulce pilnvaro tālāk pagaidu valdi gadījumam, ja biedrības dibināšanai paredzamā veidā rastos nepārvarami šķēršļi, uzņemt kontaktu ar bēgļu aprūpības organizācijām atsevišķas kaŗavīru aprūpības sekcijas dibināšanai, lai vismaz tādā veidā sekmētu kaut daļēji biedrības mērķu izvešanu. Lai novērstu paralēlas biedrības dibināšanu, visi delegāti apņemas uzskatīt tieši šeit dibināmo biedrību par savu un atbalsta tās dibināšanu, kaut arī statūti apstākļu spiesti atšķiŗas no šeit pieņemtā projekta. Ievēlēto valdes locekļu vārdi uzskatāmi kā garantija tam, ka tiek dibināta sapulces pārrunās izveidota biedrība." (1946. g. 6. janv. delegātu sapulces protokols. *

* Pieņemtie statūti — skat 3. pielikumu.

Blakus statūtiem, šī deklarācija bija otrs svarīgākais dokuments Daugavas Vanagu turpmākajā veidošanās gaitā, it īpaši laikā, kad darbs bija jāsāk tikpat kā no jauna Vācijas bēgļu nometnēs.

Jau kopš sākuma dienām jaunā organizācija iezīmējās ar savu izteikto demokratismu — visu izšķir vairākums. Šim principam organizācija līdz pēdējai konsekvencei palikusi uzticīga visus šos gadus.

6. janvāŗa delegātu sapulce izrādījās arī pēdējā šāda veida sanāksme gūstā. Sapulces beigās jaunais organizācijas priekšnieks V. Janums teica: „Daugavas Vanagi ir dzimuši. Vanags ir dzimis. Sprostā. Bet drīz viņš lidos brīvs un nesasaistīts. Un viņa knābja cirtieni būs asi. Ko knābāt būs gana! Lai arī kur mēs atrastos, mūsu pienākums ir gādāt par saviem smaga likteņa piemeklētiem cīnītājiem, sargāt un nodot nākamām paaudzēm sarkanbaltsarkano Latvijas karogu."

Nobeigumā sapulces dalībnieki nodziedāja „Daugavas Vanagu dziesmu". Neaicināti visi piecēlās kājās. Ar šo dziesma bija ieguvusi jaundibinātās organizācijas himnas nozīmi, un tā tas palicis, bez kādiem ieteikumiem, lēmumiem vai priekšrakstiem. Kaut arī pagaidu valde 10. janvāŗa sēdē plānoja jaunu delegātu sapulci, tā tomēr izpalika, jo notikumi strauji ievirzījās citā gultnē. Arvien aktuālākas kļuva runas par kaŗavīru saimes atlaišanu un pārvietošanu uz Vāciju. Oficiāli šo vēsti kaŗavīriem paziņoja nometnes komandants pltn. R. Meihills 1946. g. 5. martā, un pāris dienu vēlāk uz Vāciju izbrauca pirmais kaŗavīru ešelons. Līdz izbraukšanas laikam Daugavas Vanagu valdei vēl bija divas sēdes — 8. un 10. janvārī. Sanāksmju pārrunu temati galvenokārt pieskārās praktiskas dabas jautājumiem. Vajadzēja steidzināt visu kaŗavīru reģistrēšanu, kas izvietoti Cēdelgemas nometnē. Brīvībā šādam sarakstam būtu liela nozīme biedru apzināšanai, stājoties pie organizācijas darba atjaunošanas. Saraksts arī dotu nepieciešamo informāciju kaŗavīru piederīgiem sakaru uzņemšanai. Bija jāvāc materiāli Leģiona vēsturei, jāveic kaŗavīru iztaujāšana par kritušo un bez vēsts pazudušo kaŗa biedru likteni. Jāatzīmē gan, ka šo darbu Cēdelgemā jau bija uzsākusi divīzijas aprūpes daļa un līdz 1946.

gada janvāŗa sākumam bija gatavi saraksti par apm. 1000 kritušajiem un pazudušiem kaŗavīriem.

8. janvāŗa sēdē ievēlētā pagaidu valde konstruējās sekojošā sastāvā: valdes sekretārs — v.v. J. Utināns, kasieris — kpt. Ž. Butkus, biedrzinis — ltn. E. Vērzemnieks, mantzinis — v.v. J. Kalniņš, sekretāra vietn. d-kar. V. Eizans, valdes locekļi — ltn. G. Odiņš un kapr. D. Maļinovskis. Kā zināms, valdes priekšsēdis plkv. V. Janums un tā vietnieks kapr. E. Lauva bija ievēlēti atsevišķi.

Nometnē gan vēl risinājās viena delegātu informācijas sanāksme 1946. gada 6. martā, kad bija jau zināma Cēdelgemas atstāšanas kārtība. Sanāksmi vadīja pulkvedis Janums, protokolējot v.v. J. Utinānam. Informēja par ešelonu atiešanas laikiem un paredzēto dislokāciju Vācijā. Doti norādījumi, kur būs DV vadības centrs, minot Hanoveras un Lipes novadus, kā arī par sakaru uzņemšanu pēc izvietošanas Vācijā, jo DV valdes priekšsēža V. Januma adrese bija zināma. (J. Utināna atmiņas. DV archīvs.)

Īsajā laika sprīdī, kādā Daugavas Vanagu organizācijā Cēdelgemā varēja darboties, nebija iespējams attīstīt plašu rosību. Vērtējot padarīto, tas ietveŗams četros galvenos punktos:

1) organizācijas idejas nobriedināšana,
2) organizācijas idejas praktiskā iedzīvināšana,
3) pirmo statūtu apstiprināšana un pirmo pārvaldes organu izraudzīšana,
4) nometnē esošo, kā arī kritušo un pazudušo kaŗavīru apzināšana un reģistrēšana.

Protams, darba netrūka arī gūsta nometnē, jo, blakus veselajiem, barakās mita arī ievērojams daudzums invalidu un novārgušu kaŗavīru. Darbs, dabiski, nevarēja sekmēties bez palīdzības no ārpuses, jo kā organizācijas atbildīgie pienākuma veicēji — ievēlētā pagaidu valde, tā arī paši biedri bija vienādā labklājības līmenī ar aprūpējamiem. Kultūras un morālās aprūpes ziņā lielu darbu bija veikusi divīzijas aprūpes daļa ar labi izveidotām un iestrādājušamies institūcijām, piem.: lekciju tīklu, teātri, kori, presi, kursiem u.t.t. Daugavas Vanagu nolūks nebija labi strādājošos pasākumus jaukt, bet gan tiem dot jaunus impulsus un atbalstīt, kur

vien nepieciešams. Jauna ierosme bija karavīru apzināšanas akcijas aktīvizēšana gan reģistrējot tos, kas bija nometnē, gan iztaujājot karavīrus par atsevišķu karа biedru likteni. Tādā veidā saglabāja daudz vērtīgu ziņu par kritušajiem un kaujās pazudušajiem cīņu biedriem, kuru vārdi un piemiņa laika plūdumā būtu pagaisuši no biedru atmiņas un piemiņas.

Nenoliedzams, bet īpaši izceļams, sasniegums visas jaunās organizācijas mērogā Cēdelgemas posmā bija tas, ka pelēkajai un morāliski novārgušajai gūstekņu masai iedvēsa jaunu pašapziņas un stipruma garu: paliekot vienotiem un iestājoties vienam par otru, veidojās spēks, ar kuru jārēķinās. Apziņa, ka vairāk nekā gadu pēc dzimtenes pamešanas, svešos apstākļos un svešā zemē, cilvēks nav pamests viens ar savām rūpēm, kad jāpaļaujas vai vienīgi tikai uz paša spēkiem, radīja lielu morālu stiprumu, ārkārtīgu kopības izjūtu, kā arī uzticību un paļāvību nezināmajai nākotnei. Šo ideju īsi un kodolīgi formulējis rakstnieks Egils Kalme:

„Vārds Cēdelgema vairāk pieder mums nekā beļģiem. Pēdējiem tā ir tikai sādža, mums — simbols."

Un kā simbolam izturībai un paļāvībai pašu spēkiem šim vārdam vēl liela nozīme ilgus gadus. Latviešu brīvības idejas vēsturē šis arī nav pirmais gadījums, ka kāds vārds vai nosaukums ārpus Latvijas territorijas ar laiku gūst izcilu un no Latvijas vēstures lappusēm neizdzēšamu nozīmi, lai minēti tikai Tērbatas latviešu studentu sagaitas, Pēterburgas Avīzes u.c.

Noturīgākā grupa Daugavas Vanagu organizācijas idejas iedzīvināšanas, veidošanas un citu aktīvitāšu ziņā bija Vilis Akermanis, Pēteris Balodis, Vilis Hāzners un Jūlijs Ķīlītis. Šo grupu vienoja un tuvināja mūsu valsts neatkarības gadi. Akermanis, Balodis bija kopā mācījušies un reizē beiguši Latvijas karа skolu, abi studējuši Latvijas universitātē un dienējuši kopā 6. Rīgas kājnieku pulkā. Arī Vilis Hāzners bija vienu gadu ar abiem kopā mācījies Latvijas karа skolā un zināmu laiku arī pavadījis kopīgās dienesta gaitās 6. Rīgas kājnieku pulkā. Akermanis un Hāzners abi bija skautu vadītāji, kopā darbojušies Latvijas skautu organizācijā.

Vilis Hāzners un Jūlijs Ķīlītis, tāpat Vilis Akermanis, bija kopā mācījušies un beiguši Latvijas augstāko kaŗa skolu. Balodis, Hāzners un Ķīlītis bija ar kaujas nopelniem Otrā pasaules kaŗā. Viņi visi trīs bija virsnieki, kuŗiem kaŗavīri uzticējās.

Visu minēto virsnieku stāvoklis Cēdelgemā bija ļoti labvēlīgs DV priekšdarbu veicināšanai, jo visi bija tuvos sakaros ar gūstekņu saimi. Akermanis vadīja divīzijas aprūpes biroju, iesaistīdams šai darbā arī vairākus simtus no nometnes kaŗavīru intelliģences, kas viņam bija tieši padoti. Balodis bija otrā nodalījuma komandants (viņa telpās arī notika visas iniciātoru grupas sanāksmes, organizācijas komisijas un pagaidu valdes sēdes). Hāzners bija pirmā nodalījuma sarīkojumu daļas vadītājs, skautu novada priekšnieks, komandēja 3. pulku un bija ar „labiem sakariem" otrā nodalījumā, jo pirms Cēdelgemas mita Heidē, pltn. Vīksnes grupā. Ķīlītis, savukārt, bija divīzijas stāba priekšnieks, tātad vistuvākajos sakaros ar komandējošo sastāvu. Bez tam viņš pēc amata bija arī divīzijas komandieŗa „labā roka" un tā visvieglāk varēja līdzināt oficiālo ceļu DV dibināšanas idejas iedzīvināšanai.

Dabiski, ka viņu kopīgās domas tā bija viegli paust tālāk gan iniciātoru grupas veidošanās sākumā, gan vēlāk praktiskos pasākumos.

VILIS AKERMANIS

Vilis Akermanis dzimis 1905. gada 24. novembrī Paņemunes „Laimnešos", Bauskas apriņķī. Jau mācīdamies Bauskas ģimnazijā, sācis aktīvi darboties skautu organizācijā un žurnālistikā. Bija 56. Bauskas skautu pulciņa priekšnieks un darbojās vietējā laikrakstā Bauskas Vēstnesis. Pēc vidusskolas beigšanas līdz iesaukšanai obligātajā kaŗa dienestā darbojās par žurnālistu Rīgā, piedalīdamies Provinces preses pārstāvniecības nodibināšanā. Šī biedrība 1927. g. sasauca pirmo Latvijas provinces preses redaktoru un līdzstrādnieku kongresu Siguldā — Preses pilī.

Līdztekus žurnālista gaitām rosījies arī skautu organizācijā, būdams organizācijas stāba adjutants. Beidzis J. Rozes latviešu stenografu skolu ar skolotāja tiesībām un darbojās šai skolā par lektoru. Bijis aktīvs darbinieks Latviešu stenografu biedrībā. Obligāto kaŗa dienestu pildīja 4. Valmieras kājnieku pulkā, beidza instruktoru rotu un 1927. gadā iestājās Latvijas kaŗa skolā. Pēc Kaŗa skolas beigšanas iedalīts 9. Rēzeknes kājnieku pulkā. Strādāja par skolotāju Rēzeknes valsts komercskolā un Latgales tautas universitātē, mācīdams stenografiju. Vēlāk pārcelts uz 6. Rīgas kājnieku pulku, aktīvi darbojās Armijas sporta klubā un kādu laiku bija Armijas sporta laukuma pārzinis. Arī šai laikā strādāja žurnālistikā, bija žurnāla Kadets redaktors, sastādīja un izdeva Skolēnu militāro kalendāru, kas vēlākos gados izveidojās par rokas grāmatu skolēnu militārajai apmācībai. Izglītības ministrijas aicināts, noorganizēja un komandēja visas Latvijas technikumu, vidusskolu un arodskolu skolnieku militāro parādi 1936. gada maijā. Apbalvots ar Cēsu skolnieku rotas krūšu nozīmi.

Dienēdams 6. Rīgas kājnieku pulkā, Vilis Akermanis beidza Latvijas universitāti ar mag. iur. gradu un Latvijas augstākās kaŗa skolas speciālo nodaļu kā kaŗa jurists. Viņa diplomdarbs LU bija „Kaŗa gūstekņu tiesiskais stāvoklis". 1940. gada sākumā V. Akermani pārskaitīja dienestā uz kaŗa tiesas iestādēm. Kaŗa tiesas likvidējot (pēc Latvijas okupācijas), V. A. atvaļināja no dienesta un kādu laiku viņš strādāja Madonā par notāru.

Kopš studiju laika iesaistījies Fraternitas Rusticana saimē.

Otrā pasaules kaŗa laikā darbojās Tautas palīdzībā par inspektoru, bet 1943. gadā iesaukts Latviešu leģionā; darbojās 15. div. stābā un kaŗa beigu posmā pulkveža Januma kaujas grupā kā rotas komandieris un sevišķu uzdevumu virsnieks. Bija sarunvedis Januma kaujas grupas pārnākšanas laikā pie ASV armijas rietumu frontē.

Pēc ierašanās Cēdelgemā 1945. gada decembrī izraudzīts par divīzijas aprūpes daļas vadītāju. Aktīvi piedalījies DV organizācijas dibināšanā.

Pēc gūsta no Vācijas izceļojis uz Austrāliju. Vēlākos gados bija kāda tirdzniecības uzņēmuma līdzīpašnieks Adelaidē un šī uzņēmuma akciju sabiedrības direktors.

PĒTERIS BALODIS

Pēteris Balodis dzimis 1907. g. 21. jūnijā. Izglītību guvis Rīgā. Mācījies Rīgas 1. pilsētas vidusskolā, to beidzis 1928. gadā, kad arī uzņemts Latvijas kaŗa skolā. Kaŗa skolu beidzis 1930. g. ar pirmo šķiru un paaugstināts leitnanta pakāpē. Iedalīts 1. Liepājas kājnieku pulkā, kur dienējis līdz 1932. gadam, kad pārvietots uz 6. Rīgas kājnieku pulku, kur veicis gan ierindas, gan pulka stāba dažādus uzdevumus, atbilstošus savai dienesta pakāpei. 1933. g. paaugstināts par virsleitnantu un iestājies Latvijas universitātes Tautsaimniecības un tieslietu fakultātē, sākdams tautsaimniecības

studijas. 1938. g. dienesta labā pārvietots uz Armijas Ekonomisko Veikalu, kuŗā ieņēmis Rīgas nodaļas priekšnieka palīga amatu, kā arī kādu laiku aizstājis Liepājas nodaļas priekšnieku Liepājā. 1939. g. iecelts Rēzeknes nodaļas priekšnieka amatā un pārvietots uz Rēzekni. 1940. g. paaugstināts kapteiņa pakāpē. Kad 1940. g. Padomju Savienība okupēja Latviju, Latvijas armiju un tās iestādījumus pārņemot krievu iestādēm, Balodi no veikala priekšnieka pienākumiem Rēzeknē atbrīvoja. Dažas dienas vēlāk viņš saņēma rīkojumu uzņemties Armijas veikala Daugavpils nodaļas priekšnieka pienākumus. Veikals bija jau pārdēvēts par Universālveikalu. Tā paša gada rudenī atbrīvots arī no Daugavpils nodaļas priekšnieka pienākumiem un atvaļināts no armijas.

Būdams skolnieks, darbojies organizācijā Latvijas Vanagi un YMCA. Kā virsnieks pasniedzis arī militārās audzināšanas stundas vidusskolā. Krievu okupācijas laikā 1940./41. g. strādājis par būvtechniķa palīgu.

Pēc vācu karaspēka ienākšanas Rīgā atgriezies Armijas ekonomiskā veikala dienestā un iecelts par finanču daļas vadītāju, pēc tam Rīgas nodaļas priekšnieku. 1941. g. rudenī uzņēmies valsts vākšanas un pārstrādāšanas uzņēmuma Izejviela direktora - rīkotāja pienākumus. Iepazīšanās nolūkos ar šādu uzņēmumu darbību un organizāciju sūtīts uz Vāciju, kur apmeklējis uzņēmumus, kas pārstrādā kara un civīlai rūpniecībai jau reiz izmantotos produktus. Izejvielu vācu saimnieciskās iestādes atsavina 1943. g. pavasarī, un to nopērk kāds valsts vācietis.

P. Balodis iesaukts Latviešu leģionā 1943. g. pavasarī un iedalīts 15. divīzijas stābā. Tā paša gada rudenī kopā ar divīziju nokļuvis Krievijā; viņa gaitas saistījās ar 15. divīziju līdz padošanās brīdim amerikāņu armijai 1945. g. 1. maijā un vēl pēc tam gūstā līdz atbrīvošanai 1946. g. pavasarī.

15. divīzijas Vācijas periodā iecelts par bataljona komandieri 34. pulkā. Apbalvots ar II un I šķiras Dzelzs krustu un paaugstināts majora pakāpē. Kara pēdējā posmā, kad 34. pulka komandieris galvas ievainojuma dēļ nosūtīts uz slimnīcu, Balodim uzdots komandēt 34. pulku. Pulka vienībām, kā arī vēl citām pieda-

līdzajām, uzdots segt 15. divīzijas atkāpšanos 1945. g. aprīļa beigās. Operācija izdevās. Stāvoklis tomēr bija chaotisks. Sakari ar priekšniecību pārtrūkuši. Nejaušs laimīgs gadījums Balodim atklāja, ka divīzijas komandieris nolēmis karu izbeigt un padoties gūstā. Balodis pie viņa arī ieradās. Viņš bija vienīgais no latviešu vecākiem virsniekiem, kam šai izšķirīgajā brīdī bija lemts būt klāt, runāt un atvadīties. Pēc tam gūsts: Hagenova, Putlosa, Cēdelgema.

Cēdelgemā bijis nometnes II sprosta komandieris. Bez tiešiem pienākumiem veicinājis DV organizācijas dibināšanu, ko ierosinājis jau virsnieku sapulcē Putlosā.

Viņa ierosmē un kabinetā notikušas visas DV organizācijas iniciātoru un organizātoru oficiālās sēdes, tāpat arī privātas pārrunas. Tā arī nebija sagadīšanās, ka II sprosta nodalījumā, teātŗa barakā, oficiāli nodibināta DV organizācija.

Pēc atbrīvošanas no gūsta dzīvojis Eslingenā un strādājis IRO iestādēs. Rosinājis DV organizācijas darbu, ievēlēts DP centrālā valdē, LCK un LNP. 1951. g. iecelojis Kanadā. Strādājis būvniecībā. No 1952. līdz 1956. g. pildījis Kanadas DV valdes priekšsēža pienākumus.

VILIS HĀZNERS

Vilis Hāzners dzimis 1905. gada 23. jūlijā Jelgavas apriņķa Vircavas pagastā. 1923. gadā beidzis Jelgavas lauksaimniecības vidusskolu, 1931. gadā Latvijas kaŗa skolu un 1939. gadā Latvijas augstāko kaŗa skolu. Dienējis 3. Jelgavas, 7. Siguldas un 6. Rīgas kājnieku pulkā un Latvijas armijas stābā, kur bija pēdējais

apmācības daļas reglamentu nodaļas priekšnieks. Krievu okupācijas laikā darbojies Rīgas rajona partizānu vienībās, 1941. gadā bija pirmais Latviešu pašaizsardzības spēku komandiera pltn. V. Veisa adjutants un pirms iesaukšanas leģionā Abrenes apriņķa priekšnieks. 1943. gada maijā stājās leģiona rindās, sākumā bija 32. gren, pulka komandiera adjutants, vēlāk komandēja I un III bataljonu, kara beigu posmā 15. div. izlūku bataljonu. Kara beigas sagaidīja Dānijā, 15. div. veselības uzlabošanas bataljonā, ar kuru arī nokļuva Cēdelgemā. Kopš DV organizācijas dibināšanas bijis nepārtraukti dažādos amatos. Darbojies LCP, LCK, LNP, ALA, PBLA un citās trimdas vadītājās organizācijās. Kopš 1953. g. 1. maija Komitejas Latvijas Brīvībai loceklis, bet no 1961. g. 7. aprīļa tās priekšsēdis. Bijis arī Apspiesto Eiropas tautu asamblejas latviešu delegācijas vadītājs. 10 gadu bijis Latviešu virsnieku apvienības ASV valdes priekšsēdis. Ir Kolumbusa universitātes Polītisko zinātņu akadēmijas loceklis.

Jau neatkarīgajā Latvijā nodarbojies ar žurnālistiku, bijis Militārās literātūras apgāda fonda loceklis, sarakstījis divas armijas apmācību brošūras, kopš 1951. gada rediģē Daugavas Vanagu Mēnešrakstu. Rakstījis par polītiskiem jautājumiem angļu, franču, spāņu un vācu valodā. Vairāk nekā 100 rakstu periodikā par sabiedriskiem, polītiskiem un nacionāliem jautājumiem.

Par kaujas nopelniem Otrā pasaules karā apbalvots ar Dzelzs krusta II un I šķiru, divas reizes pieminēts vācu virspavēlniecības ziņojumā. Latvijā bijis apbalvots ar Viestura ordeņa V šķiru, trimdā ar vairākām goda zīmēm.

V. Hāzners ir uzņemts publikācijā Who is Who (in the East), sākot ar 11. izdevumu, 1967. g.

JŪLIJS ĶĪLĪTIS

Jūlijs Ķīlītis dzimis 1902. gada 23. jūlijā Slokā. Pirmā pasaules kaŗa laikā beidzis ģimnaziju Helsinkos, Somijā. Beidzis Latvijas kaŗa skolu un dienējis 4. Valmieras kājnieku pulkā. Pēc Augstākās kaŗa skolas beigšanas 1939. gadā bijis mācības spēks Latvijas kaŗa skolā.

Otrā pasaules karā bija 15. divīzijas 34. pulka adjutants, vēlāk bataljona komandieris, īsu laiku komandējis arī minēto pulku un pēc kapitulācijas bijis Latviešu divīzijas Putlosā (arī vēlāk Cēdelgemā) stāba priekšnieks. Savus piedzīvojumus Latviešu leģionā attēlojis grāmatā „Es karā aiziedams" (autora izdevums, 1956. g.). Tajā plaši attēlotas kaujas pie Veļikajas upes un Pomerānijā, kā arī gūstā pavadītais laiks.

Jūlijs Ķīlītis ir viens no DV organizācijas dibināšanas iniciātoru grupas dalībniekiem un šīs organizācijas nosaukuma krusttēvs.

Pēc gūsta, 1947. gadā izceļojis uz Angliju. Apmetās uz dzīvi Koventrijā, visu laiku nostrādādams sākumā par strādnieku, vēlāk par krievu un vācu valodas tulku Kortolda mākslīgā zīda fabrikā. Rosīgi visu laiku piedalījies Anglijas latviešu sabiedriskajā dzīvē. Bija Koventrijas DV nodaļas dibinātājs un ilggadējs priekšnieks, arī LNPL padomes loceklis. Labs runātājs un arī rakstītājs būdams, savā darbības laikā apmeklējis vai visas Anglijas latviešu apmetnes.

Neatkarīgās Latvijas laikā apbalvots ar Viestura ordeni un Otrā pasaules karā ar II un I šķ. Dzelzs krustu, kā arī citām goda zīmēm.

Jūlijs Ķīlītis mira 1961. gada 26. martā ar sirds trieku, atstādams dzīvesbiedri Mildu un sērojošo DV saimi. Viņa vienīgais dēls mira jau Latvijā.

IV

ATBRĪVOŠANA NO GŪSTA UN DARBĪBAS ATSĀKŠANA VĀCIJĀ

Pēteris Aigars

BALĀDE PAR ZELTA VANAGU

(DV organizācijai dāvināta)

Ausma kalnu galus glauda,
Vēji vārpu viļņus rauc.
Putni, kas zem zariem snauda,
Miegu sev no spārniem trauc —
Vanags jaunu laiku sauc.

Gadu simti spindz kā spieti,
Mūžu paisums aug un plūst.
Gruvas apaug zaļi dzieti,
Jauni vīri sirmi kļūst, —
Zelta vanags nepiekūst.

Vanags, kas to gaisos sviedis,
Kurp viņš steidzas — nakts vai rīts?
Namejs dedzīgais un Briedis,
Kalpaks viņa iesvaidīts. —
Vanags lido, tālums trīc.

Zelta vanags lido augstu,
Padebešos ceļu lauž.
Pielicis pie acīm plaukstu,
Trimdinieks jau mājas jauž,
Strēlnieks bultu stopā spraužˇ . . .

Ausma kalnu galus glauda,
Jūra baltus viļņus rauc.
Mocekļi, kas nāvē snauda,
Miegu sev no plakstiem trauc —
Vanags jaunu laiku sauc.

Atbrīvošana no gūsta un DV organizācijas darbības atsākšana Vācijā

Jau minētajā 1946. gada 5. martā nometnes angļu komandants pltn. R. Meihills (May-Hill) paziņoja, ka nākošajās dienās gūstekņus atbrīvos un pārvietos uz Rietumvāciju. Pārvietošanas plānā bija paredzēts, ka ik otru dienu Cēdelgemu atstās 1200 kaŗavīru. Pirms nometnes atstāšanas katram kaŗavīram pēc vēlēšanās bija dota izdevība sastapties ar krievu repatriācijas virsniekiem. Bet pltn. R. Meihills, uzrunājot gūstekņus, norādīja:

„Ja no jums kāds vēlas braukt uz Padomju Savienību, tas to var darīt, bet tos, kas braukt nevēlēsies, to darīt nespiedīs, krievu virsnieki varēs runāt, cik viņiem patīk." (Laika Griežos 1946. g. 5. martā, 236. n-rs.)

Ar teikto angļu komandants apstiprināja labu laiku klīstošās baumas, ka kaŗavīri beidzot tiks brīvībā. Jau 29. janvārī maj. J. Ķīlītis Laika Griežos rakstīja:

„Šķiŗoties no šīs nometnes, pametīsim šeit visu rūgtumu un morāles skrandas, un iziesim jaunajā dzīves posmā ar skaidru un gaišu apņemšanos būt tīriem un apskaidrotiem, par priekšzīmi mūsu tautiešiem civīlās nometnēs. Nezaudēt cēlo Daugavas Vanagu lidojumu!" (Laika Griežos 1946. g. 29. janvārī, 206. n-rs.)

Angļu komandants 1945. gada 5. martā ar latviešu tulka palīdzību paziņo, ka karavīrus tuvākajās dienās atbrīvos no gūsta. Uzņēmumā pa kreisi pltn. J. Rucelis.

Bet arī citi sabiedriskās domas veidotāji gūsta nometnē pareizi uztvēra brīža nopietnību un pagriezienu, kas iestājās ikviena karavīra dzīvē.

„Aizejot pie saviem tautiešiem, ņemsim līdz ceļa somā pacietību un saticību, kas mums visvairāk noderēs un dos iespēju ciešāk iekļauties jaunajos apstākļos, veicinās vienprātību un vienību, kuras mums nekad nebūs par daudz. Tāpat ņemsim līdz šeit gūtās atziņas, nesatricināmo ticību mūsu tautas nākotnei un apņēmību ziedot visus savus spēkus tēvzemes brīvības atgūšanai, ja apstākļi prasīs, arī mirt par to." (Laika Griežos 1946. g. 21. martā, 250. n-rs.) Tā kādā ievadrakstā izsakās publicists J. Šķirmants.

Karavīru pārvietošana noritēja vairākos posmos: pirmā gūstekņu grupa uz Vāciju pārcēlās no 7. — 27. martam, pārvedot uz Vācijas angļu okupēto joslu ap 8500 karavīru. Pēc neilga pārtraukuma uz Vāciju pārvietojās otra grupa, ap 3000 vīru. Pēdējais vilciens ar latviešu karavīriem Cēdelgemu atstāja 21. maijā. Tā kā

lielākajai daļai karavīru brīvajā Eiropā tuvinieki neatradās vai arī vēl nebija apzināti, britu militārā pārvalde atbrīvotos karavīrus izvietoja vairākās īpaši iekārtotās nometnēs tiešā angļu militārās vadības pakļautībā.

Pēc kādas vecas angļu kārtības, karavīru atlaišanu un ešelonu komplektēšanu Cēdelgemā izdarīja alfabētiskā secībā, tādā pašā kārtībā tos izvietoja uzņemšanas nometnēs. Šo kārtību gan ievēroja tikai atsevišķos nodalījumos, pie tam ne pilnīgi konsekventi, piem., īsi pirms izbraukšanas sākuma smagākos invalidus no visiem trim nodalījumiem sapulcināja otrā nodalījumā, to starpā arī igauņu un lietuviešu smagos invalidus, pēc tam visi kopā izbrauca uz Orbekas (Ohrbeck) nometni. Uz virsniekiem šī kārtība neattiecās, bija iespēja arī dažiem apvienoties, kā to, piem., darīja divīzijas informācijas nozare, kas vēlāk izbrauca visi kopā, nevērojot alfabētu. Un tā, izvietojoties Vācijā, radās viena otra kuriozitāte, vienuviet apmetinot visus Bērziņus, Zariņus vai citu uzvārdu nesējus. Cēdelgemā pirmo iztukšoja trešo nodalījumu, tad otro un beigās, ar dažiem izņēmumiem, pirmo nodalījumu.

Vācijā cēdelgemiešus novietoja sekojošās nometnēs: Grosenbrodē, Šlezvig-Holšteinā, nokļuva ap 4800 vīru, Braunšveigas novadā — Immendorfā ap 250, Vatenštetē pāris simtu, Hallendorfā — 3.000, Altenhāgenā — ap 100, Hanoveras pilsētā novietoja 70, Štekenā, Hanoveras tuvumā — 200, Zēdorfā pie Brēmenferdas — 1250, Stādē pie Hamburgas — 1200, Borghorstā (Vestfālē) — 330, Orbekā pie Osnabrikas — 500, no tiem ap 200 smagu invalidu.

Ap 150 karavīru no Ostendes kara slimnīcas, to starpā smagus tbc slimniekus, apmetināja Eikelbornā (Lipes novadā), daļēji nepiemērotās bijušās nervu slimnīcas telpās.

Neliela daļa atbrīvoto, kuriem bija zināmas piederīgo uzturēšanās vietas, karavīru nometnes drīz atstāja, lai dotos pie savējiem.

Lielāko gūstekņu vairumu novietoja Grosenbrodes un Hallendorfas bijušās karavīru resp. strādnieku nometnēs. Grosenbrodes nometne bija bijusi vācu kara aviācijas baze, bet Hallendorfa atradās „tautas vāģu" (VW) lielās rūpnīcas Volfsburgas pievārtē, kas bija kalpojusi strādnieku novietošanai. Hallendorfas nometni lat-

vieši tūdaļ pārdēvēja par Straumēniem. Ja Grosenbrodes iemītniekiem tuvumā nebija nekādu darba iespēju, tad Straumēnu ļaudis jau drīz pēc ierašanās no Cēdelgemas sāka palīdzēt atjaunot kaŗā izpostīto Volfsburgas fabriku un daži desmiti viņu tur strādā vēl šobaltdien.

Pēc atlaišanas no gūsta kopā palika arī Roberta Baloža koris, gan stipri samazinātā sastāvā, vēl vairākus gadus piedziedādams latviešu bēgļu nometnes.

Visās t.s. kaŗavīru nometnēs, vismaz līdz izceļošanai uz Angliju, vēl labu laiku valdīja Beļģijā sāktās kultūrālās un citas aktīvitātes un arī Cēdelgemas draudzības un brālības gars.

Cēdelgemas stacijā 1946. g. 17. martā padod „salonvāģus".

Kādi bija vispārējie apstākļi satriektajā, okupētajā Vācijā, un kas gaidīja atbrīvotos kaŗavīrus, kā arī nule nodibināto Daugavas Vanagu organizāciju? Vācija saskaņā ar Jaltas (1945. g.) nolīgumu bija sadalīta četrās okupācijas joslās, t. i., angļu, franču, amerikāņu un krievu ietekmes sfairās. Neskaitot niecīgus, okupācijas varu ieceltus vācu pašpārvaldes organus, par galveno politisko, tiesisko un saimniecisko uzraudzību gādāja sabiedroto militārās

iestādes. Ikvienas okupācijas joslas pārvalde un ar to saistītā likumdošana izveidojās saskaņā ar attiecīgās okupācijas varas mentālitāti un ieskatiem. Galvenās politiskās vadlīnijas gan nosprauda visu četru okupācijas spēku augstākajā iestādē, t.s. Kontrolkomisijā. Bet tā kā tajā piedalījās arī krievu militārā virspavēlniecība ar savu politisko ietekmi, no šīs augstākās Vācijas pārvaldes iestādes baltiešu un it īpaši latviešu kaŗavīru lietā nekas labs nebija gaidāms. Jau Kontrolkomisijas darbības pašā sākumā atklājās, ka daudzos jautājumos rietumu sabiedroto uzskati krasi atšķīrās no krievu priekšstatiem. Drīz katra militārā vara savā okupācijas joslā sāka rīkoties pēc saviem ieskatiem, kas pamazām lielā mērā atvieglināja baltiešu bēgļu stāvokli. Vācijas sadalīšana atsevišķās joslās radīja dažādus ievērojamus personiskās brīvības ierobežojumus: starp okupācijas joslām palaikam pārtrauca jeb kontrolēja pasta darbību; lai mainītu dzīves vietu no vienas joslas uz otru, bija nepieciešamas īpašas militārās pārvaldes atļaujas; arī kaut cik atjaunotās dzelzceļa satiksmes izmantošanai vajadzēja militārās pārvaldes atvēles. Ļoti stingrām kontrolēm bija padota pilsoņu biedrošanās brīvība, t.i., biedrību un organizāciju dibināšana.

Neapskaužamā stāvoklī bija arī satriektās Vācijas iedzīvotāji. Valdīja ārkārtīgi liels pārtikas un vispārējo pirmā patēriņa preču trūkums. Sabumbotās lielpilsētas, iznīcinātie dzīvokļi bija iemesls milzīgam pajumtes trūkumam. Vācu iedzīvotāju starpā kā īpaši privilēģēta šķira izcēlās tā dēvētās „pārvietotās personas" (Displaced Persons). Šo ļaužu šķiru veidoja lielumties kaŗa laikā civīlo un kaŗa iestāžu Vācijā sadzītās personas; tās sauca, atkarībā no kuŗa Eiropas stūŗa nāca, vai nu „Ost-" jeb „Fremdarbeiter". Vairums viņu bija nodarbināti vācu bruņošanās rūpniecībā, izmitināti necilvēciskos apstākļos, un uz viszemākā līmeņa bija viņu apgāde ar pārtiku un visprimitīvākajai dzīvei nepieciešamām precēm. Šai grupai pievienojās politiska rakstura ieslodzītie no bēdīgi slavenajām koncentrācijas nometnēm (KZ). Dabiski, ka šīs personas, kā vissmagāk no nacionālsociālistu pārestībām cietušo ļaužu grupu, uzvarētājas valstis nekavējās ievērojamā mērā pacelt pāri tālaika vācu tautas iztikas līmenim. Tika radīta īpaša starptautiska aprūpes organizācija UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Association, dibināta 1943. g. Atlantic City,

ASV), kuŗā 44 valstu starpā pilntiesīga biedre bija arī Padomju Savienība, — nevis aiz kādiem sevišķiem filantropiskiem apsvērumiem, bet gan, lai drīz apzinātu padomju pilsoņus, nogādājot viņus pēc iespējas ātri Padomju Savienībā, kur viņus gaidīja smagi tiesu procesi it kā par nodevību „lielā Tēvijas" kaŗa laikā. Tāpēc Padomju Savienības okupētajā Vācijas joslā pārvietoto personu problēma nepastāvēja.

Īpatnējā tiesiskā stāvoklī bija bēgļi no Baltijas valstīm. Kaut arī tie bija dzimteni atstājuši, lai paglābtos no fiziskas iznīcināšanas, tomēr tos nevarēja pilnīgi iekļaut noteikumos, pēc kuŗiem UNRRA apgādāja un aprūpēja pirmo ļaužu grupu, t.i., „Ostarbeiter" vai arī ar varu uz Vāciju deportētos citu valstu pilsoņus. UNRRAs statūti paredzēja, ka aprūpe pienākas to valstu pilsoņiem, kas ir Apvienoto Nāciju locekles. Baltiešu resp. latviešu stāvokli sarežģīja vēl tas, ka rietumu kaŗotāju valstu sabiedrotais Vācijas satriekšanā bija arī Padomju Savienība. Lielajā uzvaras prieka mutulī liela daļa rietumu sabiedroto nevarēja izprast faktu, ka tūkstošiem un atkal tūkstošiem cilvēku labprāt izvēlējās dzīvi svešumā, trimdā, jā, pat labāk izdarīja pašnāvību, nekā atgriezās dzimtenē, t.i., Padomju Savienībā vai tās okupētajās Austrumeiropas zemēs. Angļu, franču un amerikāņu iestādes, konfrontētas ar ārzemju bēgļu masu, šajā cilvēku kopumā drīz izšķīra divus nogrupējumus: 1) vācu iestāžu ar varu deportētos ārzemniekus un 2) ārzemniekus, kas uz Vāciju bija devušies labprātīgi, lai paglābtos no komūnistiskā režīma.

Vispārējo pārskatu sarežģīja tas, ka visa ārzemnieku grupa Vācijā bija padota it kā divām pārvaldes iestādēm: vienkārt, ikvienas okupācijas varas militārajām iestādēm, kas galvenokārt izšķīra politiskos un administrātīvos jautājumus, bet bēgļu aprūpi, izvietošanu u.c. kārtoja UNRRA. Ja militārās pārvaldes bija tieši atbildīgas savām valdībām, UNRRA, savukārt, bija padota starptautiskajai politiskajai jumta organizācijai — Apvienotajām Nācijām (UNO — United Nations Organization, dibināta 1945. gada 26. jūnijā Sanfrancisko). Šāds stāvoklis dažkārt radīja smagas kompetenču domstarpības, kuŗas parasti izcīnīja uz bēgļu lēses. Šai sakarā jānorāda, ka pēc pirmajām asākām domstarpībām ar Padomju Savienību Vācijas Kontrolkomisijā par ārzemju bēgļu,

kas Vācijā bija ieradušies pēc pašu iniciātīvas, polītisko un morālo stāvokli samērā pareizs ieskats vispirms radās militāro pārvalžu iestādēs. kas bija padotas savām valdībām. UNRRA un pēc tās sekojošās bēgļu aprūpes organizācijās jēdzienu sajukums turpinājās vēl ilgi. Šo iestāžu personāls bieži bija sakomplektēts no dažādu aprindu cilvēkiem, kas ne tikvien polītiski, bet arī morāli neatbilda uzdevumiem, kuŗi tiem kā filantropiska darba veicējiem bija jāuzņemas. Daudzkārt gadījās konstatēt apzinātas ļaunprātības, denunciācijas, jo savs vārds bija sakāms arī vienai no kaŗa uzvarētājām — Padomju Savienībai un tās iefiltrētajiem darbiniekiem attiecīgajās iestādēs.

Ja latviešu civīlie bēgļi, varbūt minēto kompetenču grūtību un vispārējās neziņas dēļ uzvarētāju pārvalžu iestādēs, kā nekā bija izvietojušies bēgļu nometnēs, saņemot gandrīz līdzīgas tiesības kā ar varu deportētie ārzemnieki, tad latviešu kaŗavīru stāvoklis šai ziņā nebija tik viegls. Nebija grūti Padomju Savienībai labvēlīgām aprindām pierādīt, ka latviešu kaŗavīri liekami vienā līmenī ar vācu nacistiem. Šāds nepatiess apgalvojums zināmos apstākļos varēja atstāt iespaidu uz nelielām rietumu sabiedroto aprindām, kas problēmu vienkāršotā veidā iztulkoja šā: kas cīnījies pret kādu mūsu sabiedroto, šai gadījumā — Padomju Savienību, tas pacēlis roku arī pret mums. Tā par latviešu kaŗavīriem izteicās cilvēki, kam latviešu cīņas jēga pret komūnismu nebija izprotama vai arī to nevēlējās saprast. Vairāk izbrīna radīja parādība, ka arī latviešu civīlo bēgļu starpā bija šauras aprindas, kas no kaŗavīriem distancējās, uzskatīja tos par kollaborantiem un domāja, ka sadarbošanās ar latviešu kaŗavīru aprindām varētu kaitēt latviešu bēgļu labajai reputācijai. Šo trimdas iekšējo problēmu drīz vien izdevās novērst, jo vairums latviešu bēgļu un attiecīgās latviešu iestādes kaŗavīru lietu aizstāvēja un legālizēja.

Dažāda pieeja bijušo kaŗavīru jautājumā bija arī atsevišķās okupācijas joslās. Šeit vispirms jārunā par angļu un amerikāņu joslām, kuŗās izvietoja lielāko latviešu kaŗavīru skaitu. Jāpiemin, ka ne visi kaŗavīri nonāca Cēdelgemas gūsta nometnē. Jau norādīts, ka rietumu sabiedroto ietekmes sfairā nokļuva ap 25.000 cīnītāju, no tiem 12.000 nonāca Beļģijā. Ap 4000 kaŗavīru, plkv. Oša grupa, gūsta laiku pavadīja Vesterbūrā un savu atbrīvošanu

nokārtoja paši. Atlikušais skaits bija izkaisīts Rietumvācijā. Daļa no šī skaita kara juku laikā bija apgādājušies privātām drēbēm un, uzdodoties par civīlbēgļiem, iekļāvušies bēgļu nometnēs. Daļa karavīru bija kara slimnīcās, atpūtas namos, citi kara pēdējo dienu bija sagaidījuši savrup vai mazās grupiņās vācu vienībās. Šādas grupas un grupiņas bija izkaisītas pa visu Rietumvāciju.

Angļu joslā militārais pārvaldes aparāts bija centrālizēts un padots galvenajiem stābiem resp. Londonai, no turienes arī nāca izšķirēji lēmumi politisku jautājumu kārtošanai. Tā kā latviešu karavīri resp. bēgļi katēgoriski atsacījās atgriezties „atbrīvotajā" dzimtenē, arī šis jautājums prasīja politisku izkārtojumu. Tādēļ nav pārsteigums, ka angļu militārās iestādes pievērsās šai problēmai ar samērā pareizu karavīru stāvokļa izpratni un mēģināja palīdzēt, cik atļāva pastāvošie noteikumi un materiālās iespējas. Svarīgs bija Lielbritanijas valdības lēmums, ka „Latviešu leģiona karavīri netiek automatiski uzskatīti par kollaborantiem, bet vienīgi tādā gadījumā, ja ir pierādīts, ka viņu dienests bijis brīvprātīgs".

[Britu ārlietu ministrijas vēstule Latvijas sūtnim Londonā K. Zariņam, datēta 1946. g. 26. septembrī:

„Members of the Latvian Legion are not automatically classed as collaborators, but only if there is evidence that their service was voluntary." (LCK archīvā, karavīru lietā.)]

Daudz grūtāks un nenoteiktāks karavīru stāvoklis bija amerikāņu joslā. Šeit liela un patstāvīga noteikšana bieži vien bija atsevišķo militāro iecirkņu jeb vienību komandieriem, izšķirot svarīgus politiskus jautājumus patstāvīgi, bez sazināšanās ar augstāko militāro un politisko vadību. Tā kā Latviešu leģionam oficiālajā sarakstē bija piedēvēts vācu nosaukums „Waffen-SS", amerikāņu iestādes, pretēji angļiem, leģiona karavīrus automatiski pielīdzināja vācu SS piederīgajiem, kas nozīmēja iekļaušanu to vācu organizāciju sarakstā, kuŗām jāatbild par kara laikā nodarītiem noziegumiem pret cilvēcību. Tas lielā mērā apgrūtināja atvaļināšanu, un karavīru stāvokļa labvēlīga izkārtošana ieilga. Karavīru rehabilitācija prasīja lielas pūles no latviešu trimdinieku organizācijām un atsevišķām personām, kamēr izdevās pierādīt, ka Latviešu leģionam nav nekā kopīga ar nacionālsociālistu iekārtojumu „Allgemeine

SS". Ja latviešu leģionāru vēl līdz 1948. gadam daļēji uzskatīja par „otrās šķiras polītisku bēgli", par to visvairāk jāpateicas citām *starptautiskām organizācijām un tajās iefiltrētajiem uzskatiem.*

Ar visām grūtībām, kas saistījās ar latviešu karavīru un gūstekņu jautājumu kārtošanu, bija jātiek galā latviešu trimdas sabiedrībai, jo pirmajos pēckara gados nebija ne „gudri", nedz arī „feini" iestāties par ļaužu grupu, kuŗa ar ieročiem rokās cīnījusies *nelaimīgas sagadīšanās pēc plecu pie pleca kopīgi ar vācu armiju,* kaut arī par citiem mērķiem. Šai sakarā jāraksturo arī tās latviešu trimdas iestādes, kuŗas ar visu savu autoritāti iestājās par leģionāru likteņa atvieglināšanu un kārtošanu pēckara pirmajās dienās.

Latviešu trimdas saime kapitulācijas dienu nesagaidīja bez augstākas centrālas vadības. Minama Potsdamā, Berlīnē, 1945. g. 20. februārī nodibinātā Latvijas Nacionālā Komiteja (LNK). Kaut komitejas mērķi un nolūki bija nacionāli un godīgi, taču tā, sabrukumam strauji tuvojoties, nepaguva darbību izvērst. Komitejas darbinieki paguva no boļševikiem paglābties Libekā un īsu laiku varēja šauros apmēros kārtot bēgļu lokālās lietas. Tā kā LNK bija gaismu ieraudzījusi vācu paspārnē, dabiski, ka angļu militārā vara komiteju turēja aizdomās par kādu sakautās Vācijas satelītorganizāciju, tās darbību drīz vien paralizējot, uz laiku internējot vadītājus darbiniekus un apķīlājot līdzekļus. Īsajā pēckaŗa darbības laikā LNK darbs raksturojās iekšējās nesaskaņās (no vienas puses — komitejas locekļi, kuŗiem nepamatoti pārmeta sadarbošanos ar vāciešiem, no otras puses — t. s. Gotas, pie Veimāras, sanāksmes dalībnieki, kā arī tādi, kas uzskatīja, ka viņu vestes vācu okupācijas laikā palikušas absolūti tīras), nevienlīdzīgā cīņā ar angļu militārām iestādēm un vājiem sakariem ar trimdas ļaužu kopu. No otras puses, jāatzīmē divi svarīgi faktori, kas iezīmēja LNK provizorisko darbu: 1) rūpes par kaŗavīriem un latviešu gūstekņiem; un 2) no pretišķībām LNK aprindās radās diskusiju baze jaunas, vispārējas un visu trimdas saimi Vācijā aptveŗošas latviešu pārstāvniecības izveidošanai, kuŗai nenāktu līdzi Potsdamas ēna. Tā LNK 1945. gada 14. jūlija sēdes Libekā, kuŗā piedalījās arī „Latvijas emigrantu organizācijas pārstāvji" (t.s. Gotas sanāksmes pārstāvji), protokolā lasām sēdes dalībnieku pārrunu rezultātus:

„Pārejot pie pirmā dienas kārtības punkta, vārdu ņem A. Valdmanis un paskaidro, ka dienvidu un vidus Vācijā arī nodibinājušās latviešu pārstāvības ar nacionālas komitejas nosaukumu, bet šīs organizācijas nav deklarējušas, ka reprezentē visu latviešu emigrāciju Vācijā. Tā kā šeit, Šlezvigā, pret to, ka šeit pastāvošo Nacionālo komiteju varētu skaitīt par pilntiesīgu visu latviešu pārstāvības organu, pastāv iebildumi, būtu vēlams rast visiem pieņemamu izeju no šī stāvokļa un radīt apvienotāju komiteju tā, lai opozicija pret to būtu minimāla. Visi klātesošie tam piekrīt un vienbalsīgi pieņem šādu lēmumu: Sapulcējušies vienprātīgi atzīst vienotas latviešu pārstāvniecības nepieciešamību, kas nodibināma nekavējoties."

Šai pašā sēdē pārrunāts, ka jaundibināmās komitejas sēdeklim jābūt vairāk uz Vācijas vidieni, lai vieglāk sasniedzamas angļu un amerikāņu augstākās militārās iestādes Bad Oinhauzenā resp. Frankfurtē, pie Mainas. Priekšlikumi koncentrējās uz dārzu pilsētu Detmoldu, Lipes novadā, kur atradās lielākā latviešu bēgļu kartotēka.

Pēc vairāku mēnešu sarunām dažādo latviešu trimdas noslāņojumu un personību starpā beidzot izdevās panākt vienošanos, ka latviešu trimdas pārstāvniecībās priekšgalā būs polītiski neitrālas, bet latviešu sabiedrībā pazīstamas, iecienītas un respektējamas personas. Jauno institūciju nosaucot par „Latviešu Centrālo Komiteju" ar sēdekli Detmoldā, par priekšsēdi izraudzīja prof. K. Kundziņu, viņa biedriem prof. Fr. Gulbi (reprezentēja Vācijas ziemeļu daļu) un prof. A. Švābi (pārstāvēja Vācijas dienvidu daļu). Šim triumvirātam bija tiesības darbā pieaicināt attiecīgos speciālistus un technisko jautājumu kārtotājus. Uz pirmo oficiālo sēdi Latviešu Centrālā Komiteja (LCK) sanāca 1945. g. 9. septembrī Detmoldas piepilsētā Hidesenā, viesnīcā „Frische Quelle". Jau šai sēdē LCK locekļi apliecināja, ka komitejas galvenais uzdevums būs latviešu bēgļu apzināšana, pirmajā vietā minot palīdzības darbu. Izstrādāja deklarāciju, kas lielos vilcienos raksturoja LCK pagaidu mērķus un uzdevumus: „Par savu galveno uzdevumu LCK uzskata emigrācijā esošo latviešu apvienošanu, kā arī materiālās un garīgās aprūpības organizēšanu un saskaņošanu." (LCK 1. protokola 2. paragrafs.)

LCK darbs tika veikts ļoti intensīvi un ātri ieguva trimdas sabiedrības uzticību un morālu atbalstu. Blakus citiem uzdevumiem, LCK par vienu no svarīgākiem pienākumiem atzina bijušo latviešu karavīru lietu kārtošanu. Jau 1945. g. 9. oktobra sēdē nolēma aicināt LCK darbā R. Liepiņu kā latviešu internēto karavīru, invalidu un gaisa izpalīgu problēmu kārtotāju amerikāņu un franču, bet A. Valdmani angļu joslā, resp. Beļģijā. LCK priekšsēdim uzdeva meklēt piemērotu personu latviešu karavīru lietu techniskā kārtotāja amatam. Tā paša gada 1. novembrī A. Valdmanis apmeklēja britu armijas galveno stābu Bad Oinhauzenā, lai armijas augstākajam virspavēlniekam feldmaršalam Montgomerijam iesniegtu plašu īpašu izklāstu par latviešu kara gūstekņu stāvokli un vispārēju iesniegumu par Latviešu leģiona rašanos.

Bet kā pašiem LCK locekļiem, tā arī plašākajai latviešu sabiedrībai bija skaidrs, ka, nevērojot cienījamās personas, kuras reprezentēja LCK, tās tomēr nebija izraudzītas demokratiskā veidā. Bija jārada latviešu trimdas saimes pārstāvība uz iespējami plašas bazes. Tas, savukārt, bija iespējams ar vēlēšanām, kuŗās piedalītos visa trimdas saime.

Pēc vēlēšanu instrukciju izstrādāšanas un pašām vēlēšanām jaunizraudzītā latviešu trimdas pārstāvība — Latviešu Centrālā Padome (LCP) — pirmajā darba sesijā pulcējās 1945. g. 19. novembrī Hidesenā. Viens no galvenajiem apspriežu punktiem bija jautājums par latviešu karavīru un gūstekņu stāvokli. LCK priekšsēdis prof. K. Kundziņš savā ziņojumā pavēra plašu ieskatu darbā, kas veikts samērā īsā laikā un neiedomājami grūtos apstākļos:

„Viens no pirmajiem uzdevumiem, bez kuŗa atrisināšanas sekmīgs aprūpes darbs nav domājams, bija emigrācijā esošo latviešu, to starpā visu bijušo karavīru un gaisa izpalīgu pilnīga apzināšana. Svarīga bija bijušo karavīru un gaisa izpalīgu atrašanās vietu noskaidrošana un pilnīga pārskata iegūšana par viņu dzīves apstākļiem gūstekņu nometnēs un lazaretēs. Kamēr ziemeļos priekšdarbi bija jau lielā mērā paveikti (pateicoties LNK darbam, — ref.), par Vācijas dienvidiem un sevišķi par Austrijā, Italijā un Francijā internētiem karavīriem, frontes un gaisa izpalīgiem ziņas bija ļoti nepilnīgas. Apgabalu komitejas aicinātas iesāktos darbus enerģiski turpināt, lai iegūtu izsmeļošu pārskatu. Lai labāk veiktu

tiešo aprūpes darbu, kuŗa smagumu līdz šim ziemeļos nesa Latvijas Sarkanais Krusts Libekā un LNK, iecelti par pilnvarniekiem A. Valdmanis Vācijas ziemeļos un Beļģijā, bet R. Liepiņš amerikāņu un franču joslās. Lielākie panākumi ir ziemeļos latviešu kaŗavīru atbrīvošanā no Neuengammas un Munsteres nometnēm un pārvietošanā cilvēcīgākos apstākļos. Beļģijā ierosināta plkv. V. Januma vienības virsnieku atkal apvienošana ar saviem kaŗavīriem. Beļģijas nometnēs vispār nevar kaŗavīru stāvokli vēl uzskatīt par apmierinoši nokārtotu." (LCP I sesijas 2. protokols, §4 — 1945. g.)

Par kaŗavīru likteņa atvieglināšanas akcijām ziņojumus saņēma arī no citiem apgabalu pārstāvjiem: pastāvēja izredzes Libekā ierīkot invalidu namu bijušiem kaŗavīriem ar pārskološanās iespējām, un šim uzdevumam jau saistīti vajadzīgie speciālisti un mākslinieki. Lai kaŗavīru apzināšanu un aprūpēšanas darbu vēl vairāk intensificētu, LCP I sesijā izraudzīja īpašu komisiju, kuŗai vēl sesijas laikā bija jāiesniedz konkrēts plāns darba iedzīvināšanai. Komisijas darba rezultātā LCP pieņēma lēmumu:

„1. Jāgādā, lai bijušos kaŗavīros nerastos iespaids, ka viņi pamesti liktenim.
2. Gādībai par kaŗavīriem jāizpaužas: a) viņu atrašanās vietu apzināšanā, b) jautājuma pareizā apgaismošanā par latviešu kaŗavīru iesaistīšanos vācu armijā. c) garīgā un materiālā aprūpē, d) palīdzībā viņu ģimenēm.
3. Kaŗavīru apzināšanu veic LCK ar apgabalu, novadu un nometņu komiteju starpniecību. Šai darbā pieaicināmi: LSK, garīdzinieki un medicīniskais personāls u.c.
4. Bijušo kaŗavīru jautājuma pareizai izgaismošanai iesniedzami memorandi piekritīgām militārām iestādēm, memorandiem pamatvilcienos jābūt saskaņotiem.
5. Noorganizējama korespondences, laikrakstu un grāmatu piegāde bijušiem kaŗavīriem, jārosina un jāatbalsta viņu paškdarbība, sarīkojumi, mākslinieku priekšnesumi un zinātnieku priekšlasījumi, noturami dievkalpojumi.
6. Vācami ziedojumi natūrā, uzturlīdzekļi, veļa, medikamenti, tabakas preces, rakstāmpiederumi u.c.

7. Nodibināms bijušo karavīru palīdzības fonds pie LCK; fonda līdzekļi sastādās no: a) 10% atskaitījumiem no visādu veidu sarīkojumiem, b) ziedojumiem, c) dažādiem ienākumiem.
8. Mantas un naudas līdzekļi izlietojami arī karavīru ģimeņu pabalstam.
9. Par fonda līdzekļu izmantošanu izstrādājama instrukcija, paredzot tajā vietējo komiteju tiešo līdzdarbību." (LCP I sesijas 1945. g. 5. protokols, §14.)

Šis dokuments rāda, ar kādu rūpību pirmā latviešu trimdā vēlētā pārstāvniecība ķērās pie karavīru jautājuma kārtošanas. LCP un LCK priekšrocība bija, ka tās, kā dokumentā norādīts, kopīgā darbā varēja ieslēgt arī trimdas periferijas, t. i., caur apgabalu, novadu un nometņu komitejām, kuras bija bijušas palīdzīgas arī LCP locekļu ievēlēšanā, sasniegt ikvienu okupētās Vācijas stūri.

Ilgu laiku svarīgu vietu latviešu karavīru jautājumu kārtošanā ieņēma kāda cita organizācija—Latviešu Karavīru Palīdzības Pārvalde (LKPP). Šīs organizācijas pirmsākumi meklējami Rīgā 1943. g. 1. maijā, kad pēc iekšlietu ģenerāldirektora ģen. O. Dankera rīkojuma nodibināja Latviešu Karavīru Palīdzību (LKP), kuras darbības mērķi formulēti šā:

„Karavīru Palīdzība savu iespēju robežās sniedz materiālu, kultūrālu un visādu citu veidu atbalstu kā latviešu karavīriem un kārtības sargiem, kas cīnās pret boļševikiem, tā arī viņu ģimenes locekļiem. KP uztur ciešas saites starp dzimteni un fronti un ieliek visas pūles, lai uzturētu možu cīņas garu latviešu karavīros. KP atbalsts pienākas visiem latviešu dēliem, kas ierindojas cīņā pret boļševismu, vienalga, pie kādas karaspēka vai kārtības sargu daļas viņi pieder, vai kādā ieskaitīti par izpalīgiem. Tas pats attiecas uz visiem ārstiem, māsām un palīgspēkiem, kas nodarbināti kara sanitārā dienestā. KP atbalsta ievainotos, slimos, sakropļotos un darba spēju zaudējušos karavīrus, māsas un viņiem pielīdzinātos, viņu ģimenes locekļus, arī kritušo un no kara dienesta sekām mirušo pakaļpalicējus." (Norādījumi par LKP darbību un pilnvaroto pienākumiem, Rīgā, 1943. g., 19. lpp.)

Latviešu pašpārvaldei evakuējoties uz Vāciju, LKP darbu pārcēla uz Kurzemi — Liepāju. Nodibinoties Latvijas Nacionālajai Komitejai Potsdamā, Kaŗavīru palīdzība darbojās LNK pakļautībā, bet īsi pirms Latvijas galīgās krišanas boļševiku okupantu rokās LKP darbu turpināja Vācijā. Kapitulācijas dienu LKP sagaidīja Libekā. Kopīgi ar LNK darbiniekiem Libekā iespēju robežās turpināja kaŗavīru un viņu piederīgo aprūpi. Kaut gan sabrukuma brīdī LKP uz papīra skaitījās viena no bagātākām latviešu organizācijām, konti tika apķīlāti. Arvien vairāk sašaurinoties LNK darbībai, tās uzdevumus pārņemot visu trimdinieku radītajām organizācijām LCK un LCP, ar laiku saruka arī LKP aktīvitāte un līdzekļu trūkuma dēļ tā bija spiesta daļu uzdevumu un atbildību uzticēt citām organizācijām, kā: LSK, atsevišķo nometņu latviešu komitejām, tā arī pie LCK izveidotajai latviešu kaŗavīru lietu pilnvarnieku institūcijai. Pēc nesekmīga mēģinājuma LCK paspārnē izveidot bijušo Latviešu kaŗavīru aprūpes nozari LCP pirmajā sesijā 1945. g. 19. novembrī Hidesenā apsvēra LKP turpmāko likteni. Apspriežu iznākumā ievēroja J. Mieža ierosinājumu nekavējoties izstrādāt bijušās Latvijas Kaŗavīru Palīdzības un pašreizējā Kaŗavīru fonda noteikumus, piemērojot tos apstākļiem, kādos kaŗavīru aprūpei jāstrādā trimdā. Šo darbu uzdeva komisijai, kuŗā ievēlēja J. Goldmani par priekšsēdi, E. Andersonu (līdzšinējās LKP direktors) un Dr. med. A. Bormani. Līdz nākamajai LCP sesijai 1946. g. 17. februārī komisija kaŗavīru aprūpes darba koordinēšanai un kārtošanai izstrādāja jaunus noteikumus (pret E. Andersona balsi), jauno aprūpes organizāciju nodēvējot par Latviešu Kaŗavīru Palīdzības Pārvaldi (LKPP). Noteikumos paredzēja sekojošus uzdevumus:

„Palīdzības darbā, ko LKPP vadībā veic visas iestādes, organizācijas un personas, ietelp: a) sniegt materiālu, kultūrālu un visādu citādu veidu palīdzību iespēju robežās bijušiem latviešu kaŗavīriem, izpalīgiem un sanitārā dienesta personām, kā arī viņu ģimenes locekļiem; b) iekārtot un uzturēt darbnīcas un citus saimnieciskus pasākumus iepriekšējā punktā minētām personām nepieciešamo apģērbu, apavu, protežu un citu priekšmetu izgatavošanai un sagādāšanai, kā arī viņu pārskološanai piemērotos arodos; c) iekārtot un uzturēt atpūtas namus, sanatorijas un kaŗa invalidu

mītnes; d) dot iespēju paplašināt izglītību visādu veidu kultūrālos pasākumos." („Noteikumi par LKPP" 1946. g., Latviešu leģiona archīvs.)

Oficiāli LKPP darbu sāka 1946. g. 12. martā Libekā. LKPP darbs noritēja LCK uzraudzībā un tiešā LCK sociālās nozares pakļautībā. Par LKPP pirmo priekšnieku LCP II sesijā ievēlēja J. Goldmani, vietnieku V. Maizīti, bet Dr. med. A. Bormane un docents Dr. med. A. Alksnis pārvaldē iegāja kā locekļi un LSK deleģēti pārstāvji. LKPP rīcībā pārņēma arī visus LKP līdzekļus, tai brīdī RM 1.658.676, kā arī materiālās vērtības — ap 56.000 grāmatu, dažādas preces, audumus, vilnas dziju, kamzoļus u.t.t. (A. Vilks (A. Švābe) „Latvieši bēgļu gaitās", 1947. g., 27. lpp.) Šie līdzekļi, protams, skaitījās tikai uz papīra, jo bija pa lielākai daļai vācu bankās bloķēti, būdami angļu militārās pārvaldes pārziņā.

Bez minētajām organizācijām, t. i., LCP, LCK, LNK un LKPP, ievērojama loma latviešu bijušo karavīru apzināšanā un aprūpēšanā pēckara pirmajos gados bija Latvijas Sarkanajam Krustam (LSK). Šī organizācija, kas darbu bija sākusi reizē ar neatkarīgās Latvijas valsts proklamēšanu, pārtrūkstot darbībai divu svešu okupāciju laikā, to nekavējoties atjaunoja trimdā, izmantodama vecos sakarus ar Starptautisko Sarkano Krustu Ženēvā. LSK ierīkoja īpašu informācijas biroju, sākot kritušo un pazudušo karavīru meklēšanu, izveidojot kartotēku, kas lielā mērā palīdzēja piederīgo apzināšanā un izklīdušo ģimeņu apvienošanā. Ārpus Vācijas LSK nodaļas turpināja darbību Šveicē, Italijā, Austrijā, Beļģijā u.c. Beļģijas LSK nodaļa E. Valteres vadībā gādāja visvairāk par Cēdelgemā novietoto karavīru aprūpi. Diemžēl, palīdzības darbu izvērst vēl plašākos apmēros kavēja līdzekļu trūkums, jo tie daļēji bija pārskaitīti uz Austrumvācijas bankām un kara darbības gaitā zuda. LSK darbu apgrūtināja arī principiālas un personiskas domstarpības ar Vācijas latviešu vēlētajām organizācijām LCK un LCP.

Visām minētajām biedrībām smagu triecienu deva angļu militārās pārvaldes Libekā (Mil. Gov. Det. 626) 1946. gada 19. marta rīkojums, ka bēglu organizāciju darbība nekavējoties izbeidzama. Rīkojums, kaut tas galvenokārt attiecās uz angļu joslas ziemeļu

daļu, bija strikti ievērojams. Tas skāra arī LNK, LKPP, LSK un citu latviešu organizāciju līdzekļus un izglābtās materiālās vērtības (visu Libekā slēgto organizāciju materiālo resursu kopvērtība bija ap RM 2.065.883). (A. Vilks (A. Švābe) „Latvieši bēgļu gaitās", 1947. g., 27. lpp.) Slēgto latviešu institūciju vietā britu iestādes nodibināja Baltiešu Centrālo Padomi (BCP) — Baltic Welfare, Education and Employment Organization, kuŗas darbība risinājās tiešā angļu kontrolkomisijas (CCG) uzraudzībā, un padomei bija tikai padomdevējas tiesības. Tai nedrīkstēja būt nekādas politiskas ambīcijas, un par BCP locekļiem nevarēja būt bijušie baltiešu politiķi vai diplomāti. Padomē ik ar diviem pārstāvjiem bija reprezentēti igauņi, latvieši un lietuvieši. BCP rīcībā, pēc ilgām un grūtām sarunām ar britu iestādēm, 1946. g. 31. augustā pārskaitīja arī iesaldētos latviešu līdzekļus un citas vērtības. Labās sadarbības dēļ ar lietuviešiem un igauņiem latviešu sektora līdzekļi gandrīz pilnos apmēros nonāca LKPP rīcībā, tos izmantojot latviešu kaŗavīru un pārējo bēgļu apgādei. Lai cik savādi arī būtu, par spīti CCG 1946. g. 19. marta rīkojumam latviešu iestāžu darbību, kaut arī neoficiāli, tomēr piecieta, tā ka pēc pārgrozībām novietojuma ziņā LCP, LCK, LKPP un LSK savu darbību varēja turpināt un to pat aktīvizēt.

Šāda, plašos vilcienos raksturota, bija „oficiālā" vide un apstākļi, ar kuŗiem nācās sadurties kaŗavīriem, kas Vācijā ieradās no Beļģijas Cēdelgemas, kā arī jaundibinātajai DV organizācijai. Līdztekus tam pastāvēja arī neskaitāmas ikdienas rūpes un ierobežojumi. Valdīja nepilnīgas sazināšanās, sasaukšanās iespējas, jo pasts darbojās nekārtīgi, pastāvēja stingrs aizliegums mainīt dzīves vietas, valdīja neziņa par piederīgo atrašanās vietām, valodas neprašana, neskaidrs priekšstats par jauno apstākļu īpatnībām un iespējām. Protams, tie, kas trimdu bija mācējuši iepazīt no pirmajām dienām, bija puslīdz informēti par iespējām, atrodot stingrajos CCG noteikumos spraugas, pa kuŗām varēja sasniegt daudz tā, kas aizliegts. Kas bija nodrošinājies ar attiecīgām militārās pārvaldes apliecībām, savā īpašumā varēja ieskaitīt automašīnu, saņemot benzīnu no britu militārām iestādēm. Kas labi zināja, kuŗās stacijās ir dokumentu un bagāžas kontroles, prata veikli šīs kontroles apiet, izbraukājot uz ogļu un preču vagonu jumtiem vai visu

Rietumvāciju. Kam bija sakari ar vietējo vācu birģermeistaru, tā rīcībā allaž atradās krietns žūksnis lieku pārtikas kartīšu, tā ka labi bija pārtikusi paša ģimene un atlika vēl tai laikā nepieciešamajam pārkāpumam — spekulācijai. Dabiski, ka par šīm un vēl daudz citām iespējām no Beļģijas atbraukušie „kanaki" nevarēja būt tik labi un ātri informēti. Ja minētās parādības lielākā vai mazākā mērā skāra ikviena bēgļa privāto dzīvi, tad trimdinieku organizāciju stāvoklis bija daudz grūtāks un sarežģītāks. Ja jau pat polītisku bēgļu organizāciju darbībai, kuŗu vadīja cienījami universitātes profesori, militārā pārvalde radīja ievērojamas grūtības, tad nesalīdzināmi komplicētāks stāvoklis bija tādai organizācijai, kas savās rindās vēlējās apvienot galvenokārt bijušos kaŗavīrus. Valdīja populārs ieskats, ka Vācija, vācieši un visi, kas ar tiem biedrojušies, kollektīvi atbildīgi par noziegumiem, par kuŗiem atbildība būtu prasāma tikai no nacionālsociālistu partijas un tās ideologiem. Uzvaras skurbumā un spējā atriebības uzliesmojumā rietumu sabiedrotajiem maz atlika laika pētīt katra atsevišķa cilvēka vai nogrupējuma lomu un svaru atklāto kaŗa noziegumu virknē. Tādēļ bija skaidrs, ka tīra kaŗavīru organizācija, kas sākumā Daugavas Vanagi nepārprotami bija, nevarēja cerēt, ka raksturotajos apstākļos tai būtu mazākās izredzes no CCG un amerikāņu iestādēm saņemt atļauju oficiālas darbības sākšanai. Tas nozīmēja, ka nekāda organizēta darbība nevarēja un nedrīkstēja notikt. Nebija nekādas iespējas organizāciju legālizēt, nebija priekšnoteikumu, kas paši par sevi saprotami ikvienā demokratiskā sabiedrībā, t.i., biedrošanās brīvības. Pagaidām viss organizācijas darbs bija jāveic nelegāli. Sevišķi teiktais attiecās uz sanāksmēm un organizācijas biedru apvienošanu nodaļās, tā ka sākuma periodā Daugavas Vanagu organizācija bija spiesta darboties „pagrīdē" vārda plašākajā un labākajā nozīmē.

Ir cilvēciski un saprotami, ka pirmajās brīvības dienās ikviens vispirms gribēja domāt par sava personiskā stāvokļa nokārtošanu. Lielākā daļa bijušo cīnītāju bija bez līdzekļiem un trūcīgi ģērbušies, jo gūsta barakas bija atstājuši vecajos, nodilušajos kaŗavīru ietērpos. Lielas rūpes radīja civīlo drānu iegāde, lai varētu apgrozīties arī privātā sabiedrībā, jo tai laikā uz kaŗavīriem gan nelielā latviešu daļā, gan arī vācu sabiedrībā raudzījās ne visai laipnām

acīm un labprāt no tiem izvairījās. Vajadzēja domāt par darba iespējām, lai papildinātu trūcīgo bēgļu nometnes devu un sāktu kaut cik normāla cilvēka dzīvi. Bet bija vesela rinda individu, kam šīs „pašapgādes" iespējas nebija sasniedzamas, tie bija karavīri slimnīcās, tbc slimie, invalidi, neredzīgie, amputētie, ļaudis, kas savus apgādniekus bija zaudējuši kauju laukos, bērni, vecie ļaudis un slimie. Rūpes par šiem vajadzēja uzņemties visai trimdas sabiedrībai. Jo plašs darba lauks še pavērās Daugavas Vanagu organizācijai, kuras statūtu pirmajā paragrafā īsi un kodolīgi teikts: „Latviešu aprūpības biedrības „Daugavas Vanagi" mērķis ir karā cietušo latviešu un viņu ģimenes locekļu kultūrālā un saimnieciskā aprūpība".

Cēdelgemā ievēlētā organizācijas pagaidu valde pārvietošanas akcijas iznākumā tika izklīdināta pa karavīru - bēgļu nometnēm visā angļu joslā. Pagaidu valdes priekšnieks V. Janums kopīgi ar nelielu daļu citu virsnieku nonāca mazajā Vestfāles apriņķa pilsētā Borghorstā. Valdes locekļi D. Maļinovskis un J. Utināns nokļuva Orbekā, pie Osnabrikas. Priekšnieka vietnieks E. Lauva un valdes loceklis Ž. Butkus tika novietoti Zēdorfā, pie Brēmenes u.t.t. Stāvoklis nedaudz uzlabojās, V. Janumam pārceļoties no Borghorstas uz Barntenu, pie Hanoveras. Tā daļa pagaidu valdes locekļu mita puslīdz vienkopus Ziemeļvācijas novadā, kurā arī bija lielākā daļa īpašo karavīru nometņu. Šāds ģeografisks izvietojums pagaidu valdes locekļiem gan atvieglināja savstarpējo sazināšanos, bet, no otras puses, nedeva priekšrocības radīt oficiālu juridisku bazi organizācijas darbības sākšanai. Vajadzēja meklēt sakarus ar latviešu organizācijām, kas darbību bija puslīdz nostabilizējušas un, nevērojot angļu 1946. g. 19. marta rīkojumu, pusoficiāli tika pieciestas. Šīm latviešu bēgļu pārstāvībām bija izveidotas īpašas kontakta līnijas, dodot iespēju apzināt bēgļu saimes Vācijas vistālākajās vietās. Tā, piem., LCK no apgabalu un nometņu latviešu komitejām savlaicīgi varēja iegūt informāciju par norisēm latviešu nometnēs, bet arī, savukārt, šīm komitejām paziņot savus lēmumus un trimdas dzīves vadlīnijas. Tā kā latviešu karavīru aprūpi pirms Beļģijas karavīru ierašanās Rietumvācijā kārtoja LCK padotā LKPP, Daugavas Vanagu pagaidu valdei pirmie sakari bija jāmeklē un jāizveido ar šīm organizācijām. Tai laikā

minēto latviešu trimdas pārstāvību vadībā bija personas, kuŗām par latviešu kaŗavīru cīņas mērķi un jēgu bija pareizi, nacionāli ieskati, novērtējot kaŗavīru upuŗus aizvadītajā kaŗā gan politiski, gan morāli ar lielu iecietību un izpratni. Jau 1946. gada 17. februāŗa LCP II sesijā Hanavā LCK priekšsēdis prof. Dr. K. Kundziņš ierosināja uzņemt LCK V. Janumu par locekli bez sevišķa uzdevuma. Ar to LCK un visa trimdas saime vēlējās rādīt, ka domās ir ar latviešu cīnītājiem Cēdelgemā. Ierosinājums gan aiz politiski gudriem apsvērumiem tūdaļ nereālizējās, jo V. Janums un visa kaŗavīru saime tobrīd vēl mita Beļģijā. Kaŗavīriem ierodoties Vācijā, LCK no savas puses ielika lielas pūles, lai nekavējoties nodibinātu ar viņiem sakarus. Borghorstu, kur, kā zināms, ieradās arī DV pagaidu valdes priekšnieks V. Janums, jau 1946. gada 16. martā apmeklēja LCK pilnvarnieki E. Grosbergs un J. Celms. Grosenbrodē, kur novietoja 4800 vīru, ieradās LKPP vicepriekšsēdis V. Maizītis un Libekas LSK pārstāvis māc. A. Abakuks. Šie apmeklējumi deva iespēju tiešā domu izmaiņā iepazīties ar kaŗavīru dzīves apstākļiem un vajadzībām. Šo un citu sarunu iznākumā dekāns J. Velkme, kuŗš pagaidām bija uzņēmies LKPP locekļa pienākumus, 1946. gada 28. marta LCK sēdē ierosināja par pastāvīgo LKPP pārstāvi LCK izraudzīt V. Janumu. Tai pašā sēdē LCK pieņēma vēl sekojošu, Daugavas Vanagu organizācijas turpmākajai attīstībai ļoti svarīgu lēmumu:

„Pamatojoties uz LCP statūtu 7. pantu, nolemj uzskatīt Beļģijas latviešu kaŗa gūstekņu nometnē izdarītās divpakāpeniskās vēlēšanas par tādām, kas notikušas LCP statūtu 7. panta izpratnē kā atsevišķā apgabalā notikušas, un nolemj piešķirt elektoru ievēlētajai biedrības Daugavas Vanagi valdei tiesību deleģēt (uz) LCP trīs pārstāvjus." (LCK sēdes 47. protokols, 1946. g.)

Šie divi LCK lēmumi DV organizācijas darbam, kas vēl arvien drīkstēja turpināties tikai „pagrīdē", piešķīra jaunas, svarīgas perspektīvas. Vienkārt, ievēlot DV pagaidu valdes priekšnieku V. Janumu LKPP, bija radīts tilts starp Beļģijas kaŗavīru saimi un kaŗavīru grupu, kas gūsta dienas vadījuši Vācijā, no gūsta nometnēm savlaicīgi izvairījušies, kā arī ar to grupu (sevišķi amerikāņu joslā), kas no gūsta vēl nebija atbrīvoti. Otrkārt, LKPP jau ievadītais aprūpes darbs, kā arī pārskats par vajadzībām un aprūpēja-

mo skaitu, rādīja skaidri, kādā virzienā darbs turpināms, kur liekami darāmā darba akcenti. Ar Daugavas Vanagu pārstāvju uzņemšanu augstākajā latviešu trimdas pārstāvībā, LCP, bija panākts, ka: 1) pretēji šauru aprindu ieteikumam par norobežošanos no latviešu karavīriem par it kā sadarbošanos ar vāciešiem nu bija likts morālisks sprosts, aiz kā stāvēja lielum lielā latviešu trimdas saimes daļa; 2) latviešu karavīri vairs nebija nobīdīti sāņus, ļaujot par viņu likteni lemt un spriest citiem, neuzklausot pašu karavīru balsi.

Par spīti ārkārtīgi grūtajiem sazināšanās un transporta apstākļiem arī DV pagaidu valde neturēja rokas klēpī. 1946. gada aprīļa pirmajās dienās pagaidu valdes priekšnieks V. Janums ieradās Detmoldā, lai ar LCK vadību pārrunātu karavīru iesaistīšanu vispārējā trimdas dzīvē, kā arī iegūtu informāciju par LKPP darbību un iespējām. Pēc sarunām V. Janums nekavējoties devās uz Orbeku, kur bija apmetušies pagaidu valdes locekļi J. Utināns un D. Maļinovskis. Pēc apspriedēm Orbekā V. Janums kopīgi ar J. Utināns devās tālāk uz Zēdorfu, kur ar karavīru transportiem no Beļģijas bija nokļuvuši priekšnieka vietnieks E. Lauva un valdes loceklis Ž. Butkus. Kopīgā apspriedē minētie valdes locekļi nolēma paklausīt LCK aicinājumam sūtīt delegātus uz LCP. Tā kā Cēdelgemā vēlēšanas tieši LCP amatiem nebija izdarītas, Zēdorfas apspriedes dalībnieki vienojās, ka par LCP delegātiem izraugāmi tie, kas DV valdes vēlēšanās Cēdelgemā ieguvuši visvairāk balsu. Tādi bija V. Janums, G. Odiņš un J. Utināns. Sanāksmes lēmumi tad arī atbalsojās LCK 1946. gada 4. maija sēdē protokolējot, ka par DV organizācijas delegātiem LCP sastāvā izraudzīti V. Janums, G. Odiņš un J. Utināns. (LCK 53. protokola §2, 1946. g.) Šāda pagaidu valdes rīcība nerunāja pretim Cēdelgemā pieņemtajiem statūtiem, bet atbilda 1946. g. 6. janvāra elektoru sapulces deklarācijai, kuŗā, cita starpā, teikts:

„Pilnsapulce pilnvaro pagaidu valdi gadījumam, ja biedrības dibināšanai paredzētā veidā rastos nepārvarami šķēršļi, uzņemt kontaktu ar bēgļu aprūpības organizācijām atsevišķas karavīru aprūpības sekcijas dibināšanai, lai vismaz tādā veidā sekmētu kaut daļēji biedrības mērķu izvešanu." (Sapulces 4. protokols, Cēdelgemā, 1946. g.)

Uzņemtie kontakti un LCK lēmumi, protams, bija daudz vērtīgāki, nekā tas minētajā deklarācijā pieticīgi formulēts.

Praktiskais darbs, turpretim, bija sarežģītāks, nekā pirmajā brīdī likās. Sapulcēs jaunās biedrības pārstāvji pulcēties nedrīkstēja, dibināt nodaļas arī ne. Bija jāmeklē citi ceļi, kā kārtot kaŗavīru un vajadzību apzināšanu. Attīstībai par labu nāca tas, ka kaŗavīru galvenā masa angļu joslā bija izvietota īpašās kaŗavīru nometnēs, tas nozīmēja, ka šīm nometnēm saskaņā ar trimdas pašpārvaldes norādījumiem bija jāizrauga arī pašiem savas komitejas un pārvaldes. Tā, piemēram, V. Hāzners, A. Tomass un H. Zāgars bija nometņu komandanti. Kaŗavīru nometņu latviešu komitejām, savukārt, bija jāuzņem sakari ar civīlo bēgļu nometnēm, lai apzinātu tur dzīvojošos kaŗavīrus. Bet ja arī kaŗavīru nometņu pašpārvalde bija „pašu rokās", tas vēl nenozīmēja, ka nokārtots vispārējais apzināšanas un sazināšanās darbs. Tam bija jāizmanto LKPP, kuŗa, kā pusoficiāla angļu pieciesta organizācija, darbību uzmanīgi varēja turpināt, visvairāk pievēršoties humānitāriem un sociāla rakstura uzdevumiem. Ar kaŗavīru ieplūdumu no Beļģijas LKPP darbs izvērtās plašumā, izveidojot vēl lielāku pilnvarnieku skaitu, kas visos apgabalos uzturēja saskari kā atsevišķu kaŗavīru, tā arī civīlo nometņu un slimnīcu starpā. Tā, piemēram, 1946. gada II ceturksnī ilgāku vai īsāku laiku darbojās sekojoši LKPP pilnvarnieki, reizē būdami arī Daugavas Vanagu organizācijas pagaidu valdes locekļi jeb biedri: Grosenbrodes - Libekas rajonā — Vilis Hāzners, Hanoveras - Immendorfas - Braunšveigas rajonā — Alberts Ameriks, Borghorstas - Orbekas - Gītersloh - Eikelbornas - Sennes rajonā — Žanis Jansons, Zēvenes - Zēdorfas rajonā — Ernests Lauva un Žanis Butkus. Pilnvarnieku uzdevums bija iespēju robežās apbraukāt kaŗavīru nometnes, interesēties par bijušo kaŗavīru apstākļiem civīlo nometnēs, sastādīt tur dzīvojošo kaŗavīru sarakstus, kā arī uzzināt, kādas vajadzības ir invalidiem slimnīcās, amputētajiem un tbc slimajiem. Šie uzdevumi no pilnvarniekiem prasīja lielas pūles un uzupurēšanos, jo pārvietošanās iespēju nebija tikpat kā nekādu, tā ka daudzi mēroja tālus ceļa gabalus kājām, ar kaŗavīriem paredzēto dāvanu nastu uz muguras. Daudz slimnīcu vēl uzraudzīja britu militārā policija, un pilnvarniekam vajadzēja izgudrot visādas aizrunas, lai izgādātu tikšanos ar kaŗavīriem - in-

validiem, vai arī izzināt, kurā pusē slimnīcas sētai ir kāds caurums, pa kuru, krēslai iestājoties, varēja tikt slimnīcas novietojumā. Par savu darbu pilnvarnieki atlīdzību nesaņēma, bet bija gan jāsniedz LKPP valdei, t.i., LKPP pārstāvim LCK V. Janumam rūpīgi ziņojumi, kā arī norēķini par sabiedrības līdzekļu un materiālu izlietošanu.

Organizācijas svars un nozīme trimdas pašpārvaldes organos pamazām pieņēmās. Tā 1946. gada 28. maijā jau minētie trīs Daugavas Vanagu pārstāvji V. Janums, G. Odiņš un J. Utināns ieradās Vircburgā, LCP III sesijā. Mandātu komisijas priekšsēdis prof. A. Švābe sesijas locekļiem paziņoja, ka Daugavas Vanagu organizācijas pārstāvji sapulcē piedalās kā pilntiesīgi LCP locekļi. Jauno LCP locekļu darbs nebija viegls, jo LCP minētajā laikā bija sadalījusies divos idejiskos blokos, kas viens otru apkaroja. Galvenais nesaskaņu objekts bija jautājums, vai 1931. gadā vēlētās Latvijas saeimas bijušajiem locekļiem ir prioritātes tiesības Latvijas un latviešu trimdas saimes reprezentēšanā. Šajās domstarpībās Daugavas Vanagu pārstāvji ieņēma neitrālu viedokli, jo karavīru aprindās valdīja ieskats, ka tikai brīvā latviešu tauta lems un spriedīs par atjaunotās valsts iekārtu un pārvaldes organiem. Nevērojot iekšējās nesaskaņas, Daugavas Vanagu pārstāvji aktīvi piedalījās LCP darbā. Karavīru pārstāvju klātiene trimdas augstākajā pārvaldes iestādē nozīmēja arī to, ka karavīru saime varēja aktīvi ietekmēt trimdas dzīves veidošanu, tās delegāti varēja tikt ievēlēti LCP un LCK grēmijos, varēja ietekmēt atsevišķus lēmumus, bazējoties uz karavīru aprindu specifiskajām vajadzībām un prasībām. Kā LKPP lietu kārtotājs V. Janums piedalījās visās LCK sēdēs. Drīz pēc Vircburgas sesijas notika pārmaiņas arī LKPP vadībā. Personisku motīvu dēļ no vicepriekšsēža amata atteicās V. Maizītis, principiālu domstarpību dēļ no LKPP pārvaldes savu pārstāvi Dr. med. A. Bormani atsauca LSK. 1946. gada 11. jūnija sēdē LCK, kuras pakļautībā LKPP palika arī turpmāk, LKPP vadības galotni pārkārtoja šā: priekšsēdis J. Goldmanis, vietnieks V. Janums, locekļi docents Dr. med. A. Alksnis un J. Utināns, Bijušo karavīru un viņu piederīgo aprūpi amerikāņu joslā vadīja J. Goldmanis, bet britu joslā V. Janums. Ar šo datumu pārmijas bija liktas tā, ka Daugavas Vanagu organizācijas turpmākā attīstība

atkarājās tikai no pašu biedru aktīvitātes un enerģijas. Attīstībai par labu runāja sekojoši apstākļi: 1) angļu joslā bija visvairāk nometņu, kuŗu iemītnieki gandrīz tikai kaŗavīri, 2) LKPP materiālie un financiālie resursi, kaut pagaidām angļu apķīlāti, bija britu joslā, un 3) britu joslas LKPP pārvaldes organos, tāpat arī LKPP pilnvarnieki gandrīz vai visi bija Daugavas Vanagu organizācijas biedri. Tas sagādāja iespēju ar LKPP palīdzību enerģiski un netraucēti iedzīvināt Cēdelgemā atzīto organizācijas darba programmu un statūtus.

Amerikāņu joslā, kur arī mita krietns skaits bijušo latviešu kaŗavīru, stāvoklis stipri atšķīrās no attīstības britu joslā. Kaŗavīru dzīve amerikāņu joslā bija daudz nedrošāka, bieži atkarīga no vietējo militāro iestāžu ierēdņu un UNRRAs amatpersonu politiskā „iekrāsojuma" un rasiskās izcelsmes. Kaŗavīri bija izkaisīti dažādās slimnīcās, civīlās nometnēs vai arī spiesti īslaicīgi slapstīties, lai nekristu militāro iestāžu rokās. Atsevišķos gadījumos pat no gūsta atbrīvotus kaŗavīrus īpašā militārā akcijā par jaunu saņēma ciet un par spīti pašu amerikāņu izdotajām atbrīvošanas zīmēm atkal ievietoja stingra režīma gūsta nometnēs. Trūkstot tiešiem un intensīviem sazināšanās līdzekļiem, amerikāņu joslā dzīvojošie kaŗavīri par Daugavas Vanagu organizācijas darbību uzzināja samērā vēlu. Protams, arī amerikāņu un franču pārvaldītajā Vācijas daļā latviešu sabiedrība interesējās un rūpējās par kaŗavīru likteni ne mazāk aktīvi kā citur, bet darbs bija pa daļai sadrumstalots, ne tik mērķtiecīgi virzīts kā angļu joslā. Lielāko latviešu sabiedrisko organizāciju starpā pastāvēja zināma sacensība, kas šo darbu darīs. LSK Vācijas dienvidos, pamatojoties uz Starptautiskā Sarkanā Krusta statūtiem, norādīja, ka rūpes par kaŗavīriem - gūstekņiem ir vienīgi LSK uzdevums, tādēļ ļoti aktīvi iestājās latviešu kaŗavīru likteņa kārtošanā, deklarējot, ka 1) LSK pārzin kaŗavīru aprūpi un tiešos SK pienākumus, bet 2) LCK un LCP pārzin bēgļu (civīlo) aprūpi Rietumvācijā. Šajā deklarācijā tomēr bija trīs kardināli pārpratumi: uz pirmo kādā polemiskā rakstā norādīja prof. A. Švābe: „. . . ka pēc atbrīvoto kaŗa gūstekņu pielīdzināšanas tiesībās pārējiem DP nav politiski gudri runāt par kaŗavīriem." (Tēvzeme, 1946. g. 3. jūlijā, 48. n-rs.)

Otrkārt, lai arī cik enerģiski bija atsevišķie LSK darbinieki, taču darbs noritēja sporadiski, bez intensīvām plūsmām uz visas latviešu bēgļu saimes periferijām. LSK gan uzturēja atsevišķas komitejas un atbalsta punktus vairākos latviešu pašpārvaldes apgabalos un nometnēs, bet tā rīcībā nebija tās komūnikācijas līnijas, ar kuŗām varēja rīkoties LCK un LCP. Treškārt: LCK un LCP darbojās uz vispārēju, demokratisku vēlēšanu bazes un pārstāvju izraudzīšanā varēja piedalīties ikviens trimdas latvietis. Tādēļ LCK un LCP vadība bija pārliecībā, ka viss trimdas saimes morālais un fiziskais aprūpes darbs koordinējams no viena centra un kopīgām vadlīnijām, kuŗas varētu grozīt tikai visas trimdas vēlētie pārstāvji.

Maznozīmīgs amerikāņu joslā bija arī LKPP darbs, kaut gan tās vadītājs J. Goldmanis dzīvoja Vircburgā, kur LKPP uzturēja nelielu biroju ar pāris techniskiem darbiniekiem. Galvenais kaŗavīru, invalidu un kaŗa gūstekņu aprūpes darbs sākuma gados amerikāņu joslā gulās uz latviešu apgabalu un nometņu komitejām. Par rūpēm un vajadzībām, kas izraisījās, šo darbu kārtojot, apgabala komiteju priekšsēži savukārt informēja LCK vai LCP locekļus, lai problēmu atrisināšanā panāktu zināmu vienveidību. LCK un LCP, savukārt, varēja sazināties ar augstākām militārām vai UNRRAs iestādēm, panākot uzskatu konsolidēšanu arī augstākajās sabiedroto pārvaldes iestādēs. Šāds stāvoklis amerikāņu joslā turpinājās līdz 1947. gada oktobrim, kad arī tur sākās aktīva Daugavas Vanagu organizācijas ietekmes pieņemšanās.

Par spīti tam, ka Daugavas Vanagu organizācija vēl arvien bija spiesta strādāt „pagrīdē", aktīvu darbu tas tomēr netraucēja, jo angļu militārās iestādes sevišķu vērību bēgļu pašdarbībai neveltīja, nevērojot 1946. g. 19. marta rīkojumu. Tāpēc 1946. gada 20. jūnijā pagaidu valdes priekšsēža V. Januma dzīves vietā Barntenā, pie Giftenes (Hanoveras tuvumā), pēc iznākšanas no gūsta pirmajā oficiālajā sēdē pulcējās Latviešu aprūpības biedrības Daugavas Vanagi pagaidu valde. Bez priekšsēža sēdē piedalījās pagaidu valdes locekļi G. Odiņš, E. Vērzemnieks, J. Utināns, D. Maļinovskis, V. Eizāns, valdes locekļa kandidāts V. Hāzners un informātīvos nolūkos LKPP pilnvarnieks A. Ameriks. Šis datums uzskatāms par Daugavas Vanagu organizācijas darbības atsākšanu brīvībā, no

šīs dienas organizācijas darbs un aktīvitāte strauji pieņēmās plašumā, auga arī pienākumi, uzdevumi un atbildība. Sēdē pārrunāja 13 punktus, gan pieskaroties notikumiem kopš pēdējās valdes sēdes Cēdelgemā 1946. g. 10. janvārī, gan arī apsvēra organizācijas turpmākās darbības plānus. J. Utināns ziņoja par Daugavas Vanagu pārstāvju darbību 1946. gada 28. maijā LCP III sesijā Vircburgā. Valdes priekšsēdis V. Janums raksturoja LKPP darbu un stāstīja par Daugavas Vanagu izveidotajiem sakariem ar šīs organizācijas starpniecību. Ziņojumā bija ietverta arī informācija par karavīriem, kas vēl bija sabiedroto gūstā un par pūlēm viņu atbrīvošanā. Sekoja ziņojumi par karavīru nometnēm: Grosenbrodi — V. Hāzners, Hallendorfu — V. Eizāns, Orbeku — D. Maļinovskis, „Saules" nometni pie Gēstachtas — G. Odiņš, par studiju iespējām vācu universitātēs — E. Vērzemnieks u.c. Ļoti nopietnu vietu sanāksmes pārrunās ieņēma jautājumi par organizācijas izveidošanu un darba aktīvizēšanu dotajos apstākļos. Sēdes dalībnieki lēma:

„Pārrunājot bijušo karavīru iesaistīšanu Daugavas Vanagu organizācijā, valde atrod, ka ievērojot to apstākli, ka Daugavas Vanagi tiesiski savu darbību nevar attīstīt, nolemj, ka ar karavīru nometnēs dzīvojošiem ciešāki sakari uzturami caur nometņu komitejām un pie karavīru nometnēm jāmēģina ciešāk piesaistīt civīlo nometnēs atrodošos bijušos karavīrus, caur kuriem tad varētu saņemt tuvāku informāciju." (DV pagaidu valdes 1. (8) protokols.)

Blombergā 1946. gada 20. jūlijā risinājās LCP IV sesija, un šai sanāksmē Daugavas Vanagu delegāti pirmoreiz spiesti iejaukties trimdas „iekšpolītikas" veidošanā, iestājoties par bijušo karavīru interesēm. Sadursme starp DV delegācijas uzskatiem un daļu LCP sesijas locekļu radās, apspriežot un pieņemot noteikumus, pēc kuriem izraugāmi elektori nākamās LCP locekļu vēlēšanās latviešu nometnēs. LCP IV sesijas delegāti, galvenokārt pārstāvot civīlo nometnēs dzīvojošos latviešus, vēlēšanu instrukcijās paredzēja, ka elektori, kas izrauga LCP locekļus, ievēlami, ņemot par pamatu visu kādā nometnē dzīvojošo latviešu skaitu. Kad šo instrukcijas noteikumu LCP locekļi ar 14 pret 10 balsīm pieņēma, DV delegācija sesiju pēc protesta atstāja, jo redzēja šajā lēmumā karavīru - balsotāju diskrimināciju un nevienādo proporciju starp faktiskiem

vēlētājiem un kādas nometnes tiešo iedzīvotāju skaitu. Citiem vārdiem, elektoru skaitu kādā latviešu nometnē izšķīra ne tikai balss tiesīgo, bet arī bērnu un citu personu skaits, kam būtībā nemaz vēlēšanu tiesību nebija. Pārvērtējot apstrīdēto vēlēšanu instrukcijas noteikumu, sesija tomēr savu viedokli grozīja šādā veidā: „Delegātus (elektorus) tiešās vēlēšanās ievēl katri 300 vienā nometnē dzīvojošie balstiesīgie tautieši pa vienam." (LCP IV sesijas 18./3 protokols, §1.) Ar to bija panākta taisnīgāka elektoru izraudzīšanas kārtība.

Sekojošās Daugavas Vanagu pagaidu valdes sēdēs, 1946. gada 7. augustā un 10. oktobrī, abas reizes Zārstetē, valdes darbs ieguva arvien konkrētākas formas, pamazām zuda improvizācijas steiga, tai vietā stājoties sistēmatiskam atsevišķo jautājumu apsvēršanas lēmumu īstenošanas darbam. Vēl arvien pirmajā vietā bija rūpes par bijušo karavīru materiālo vajadzību apmierināšanu, aktuāla kļuva kultūras pasākumu iedzīvināšana un aktīvizēšana. Bija jāraugās, lai gados jaunākie karavīri, iesaukti karā no skolas sola, iegūtu praktisku izglītību, varētu iesaistīties darbā vai amatā. Visi šie pasākumi prasīja līdzekļus, tādēļ valdei bija jāpētī iespējas, kā pie tiem tikt, kur ņemt. Bet tas bija sasniedzams, ja Daugavas Vanagu organizācijai aiz muguras stāvēja visa bijušo karavīru saime, karavīru piederīgie un latviešu trimdas saime.

Jaunus impulsus organizācijas darbā ienesa pagaidu valdes 1946. gada 21. novembŗa sēde Zārstetē. Sanāksmē piedalījās pagaidu valdes priekšsēdis V. Janums, valdes locekļi E. Lauva, J. Utināns, J. Kalniņš, valdes locekļa kandidāts V. Hāzners, kā arī organizācijas vietējie pilnvarnieki — A. Ameriks un A. Vanags. Šai 4. sēdē brīvībā, bet 11., skaitot no organizācijas dibināšanas Cēdelgemā, valde pārrunāja organizācijas darbības pamatus un sakarus ar karavīriem. No pārrunām izrietēja, ka nepieciešama jauna uzticības bazes rašana, jo karavīru saimes struktūra bija ievērojami mainījusies, salīdzinot ar pirmo delegātu - elektoru sapulci Cēdelgemā 1945. gada 28. decembrī. Jāatceras, ka britu joslā palika lielākā daļa to 4000 karavīru, kas gūstu pavadīja Vesterbūrā (plkv. Oša grupa), un zināms skaits bijušo karavīru dzīvoja civīlās nometnēs. Par Daugavas Vanagu organizācijas darbu interesi rādīja arī vecākās karavīru organizācijas — kalpa-

kieši, vecie strēlnieki u.t.t. Bija jārod iespēja, lai arī šie cīnītāji par Latvijas brīvību, tikai citā laikmetā, varētu iesaistīties Daugavas Vanagu darbā, apvienojot visu latviešu karavīru saimi no „sienas līdz sienai". Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, pagaidu valde lēma:

„Pārrunājot Daugavas Vanagu darbību nolūkā apvienot visus cīnītājus, nolemj pārvēlēt Daugavas Vanagu valdi. Vēlēšanas izdarīt ar elektoriem karavīru nometnēs, izmantojot jau ievēlētos elektorus LCP vēlēšanām un no civīlo nometnēm, kur būtu karavīri un elektori - karavīri nebūtu ievēlēti, likt priekšā tādus ievēlēt, rēķinot vienu elektoru no 150 — 300 bijušiem karavīriem. Vēlēšanu izvešanai ievēl komisiju sekojošā sastāvā: A. Ameriks, H. Zāgars, E. Grāvelis, J. Kalniņš un B. Saušs. Vēlēšanas izdarāmas līdz 1947. gada 15. janvārim. Nolemj piešķirt 1 elektora tiesības sekojošām karavīru organizācijām: Latvijas karaskolu beigušo virsnieku apvienībai, Veco strēlnieku biedrībai un Biedrībai Kalpaka bataljons." (Pagaidu valdes 4. (11) protokols, §4)

Ievēlētie karavīru delegāti, kopskaitā 32, pārstāvot 7696 bijušos cīnītājus, pirmajā sapulcē pulcējās 1947. gada 15. janvārī Hallendorfas karavīru nometnē. Sapulcē, kopš Cēdelgemas piektajā, iztirzāja deviņus jautājumus. Pirmo reizi brīvībā pagaidu valde karavīru pārstāvjus varēja informēt par veikto un iecerēto. No organizācijas dibināšanas bija pagājis vairāk nekā gads, šai laikā mainījušies apstākļi organizācijas darbības vidē, radušās arī jaunas problēmas un pienākumi. Biedrības locekļi vairs nedzīvoja kompaktā masā kā Cēdelgemas barakās, bet gan izklaidus pa atsevišķām nometnēm gandrīz visā Rietumvācijā. Kas līdz šim vēl nekā par karavīru organizāciju nebija dzirdējis, nu interesējās, lai iesaistītos tās darbā. Visu padarīto un sasniegto pagaidu valdes priekšsēdis V. Janums sapulcē rezumēja apmēram šā:

„Dibinot Daugavas Vanagus, bija nodoms tās darbību legālizēt, bet, ievērojot specifiskos apstākļus, tas nav panākts. Neskatoties uz to, Daugavas Vanagi skaitās viena no plašākām un spēcīgākām organizācijām. Kultūrālā laukā ir izdevies būt palīdzīgiem pie 2 skolu nodibināšanas: lauksaimniecības — Alterfrādē un piensaimniecības — Zārstetē. Šīs skolas ir Daugavas Vanagu

„audžu bērni", un tās apmeklē vai vienīgi bijušie kaŗavīri. Nometnēs ar LKPP palīdzību ierīkotas bibliotēkas. Tāpat no Cēdelgemas laikiem izdevies saglabāt Baloža (vīru) kori. Daugavas Vanagi ir daudz darījuši gūstekņu un civīlinternēto atbrīvošanā, un ja paši nevarējām neko darīt, tad bijām ierosinātāji un dzinējspēks oficiālām personām. Tagad gūstekņi ir vienīgi tikai vai Italijā.* Daugavas Vanagu pārstāvji aktīvi līdzdarbojušies arī LKPP, kur izdevies debloķēt mantas un tās sadalīt pa bijušo kaŗavīru nometnēm. Nodibināts kontakts ar Amerikas, Zviedrijas un Beļģijas tautiešiem, un pamazām attīstās palīdzības sniegšanas darbs bijušiem kaŗavīriem. Pieliktas pūles slimo kaŗavīru pārvietošanai no vācu lazaretēm un DP slimnīcām, kas atrodas labākos apstākļos. Protežu jautājums tikpat kā atrisināts. Invalidu skaits angļu zonā 919. Tiek piegriezta liela vērība, lai varētu mācīties arodus. Arodapmācībai un nodarbinātībai jāpiegriež liela vērība. Ievērojot apgrūtinošos un traucējošos apstākļus, iespēju robežās viss nepieciešamais ir ticis darīts." (Sapulces 5. protokols, 1947. g.)

Pārējie valdes locekļi ziņoja par Daugavas Vanagu sakariem ar latviešu bēgļu centrālajām iestādēm un to darbu, sadarbību ar jau pastāvošām kaŗavīru organizācijām un biedrībām u.t.t.

Viens no galvenajiem sapulces uzdevumiem bija jaunu biedrības pārvaldes orgaņu vēlēšanas. Saskaņā ar Cēdelgemā pieņemto statūtu 25. paragrafu valdes priekšsēdis, viņas vietnieks un pārējie valdes locekļi ievēlami uz trim gadiem. Katru gadu pārvēlama viena trešdaļa valdes locekļu, kas no valdes izstājas vai nu rotācijas kārtībā, vai arī pirmajos divos gados izstājošos izšķir lozējot. Tā kā dažādu , lielumties privātu apstākļu dēļ valdes aktīvajā darbā nevarēja piedalīties G. Odiņš, Ž. Butkus un V. Eizāns, sapulces uzdevums bija ievēlēt trīs jaunus valdes locekļus. No astoņiem kandidātiem par valdes locekļiem uz nākošajiem trim gadiem ievēlēja: A. Vanagu (21 balss), V. Hāzneru (19) un J. Gedroviču (17). Par valdes locekļu kandidātiem no sešiem kandidātiem ievēlēja: A. Pangu (27 balsis), A. Krīpenu (25), B. Saušu (25), J. Leitīti (23) un J. Ķīlīti (22). Pirmo reizi radīja pilnīgi jaunu pārvaldes orgaņu — organizācijas revīzijas komisiju, kuŗā no septiņiem

* Nav pareizi: gūstekņi vēl ilgi bija arī amerikāņu zonā — red.

kandidātiem ievēlēja A. Ameriku (25 balsis), H. Zāgaru (24) un A. Putriņu (12). Revīzijas locekļu amatu kandidātos palika J. Liepiņš un A. Bankins. Tā elektoru sapulce bija ievēlējusi demokratiskā veidā jaunu Daugavas Vanagu organizācijas valdi, kuŗā darbojās sekojošas personas: valdes priekšsēdis V. Janums, priekšsēža vietnieks E. Lauva, valdes locekļi — J. Utināns, J. Kalniņš, J. Gedrovičs, A. Vanags, V. Hāzners D. Maļinovskis un E. Vērzemnieks.

Ar to bija beidzies organizācijas t.s. pagaidu valdes darbs. Kaut gan statūtos bija teikts, ka organizāciju vada centrālā valde, taču, ievērojot īpatnējos apstākļus, kas organizāciju sagaidīja brīvībā, gūstā ievēlētā valde bija uzskatījusi sevi par pagaidu institūciju līdz apstākļu galīgai noskaidrošanai un pielāgošanās jaunajai situācijai. Visumā pagaidu valdes darbību var sadalīt trīs posmos: 1) t.s. organizācijas komitejas darbība līdz 4. sapulcei, 2) pagaidu valdes darbība Cēdelgemā līdz gūstekņu atsvabināšanai un 3) posms pēc ierašanās brīvībā līdz 5. delegātu sapulcei 1947. gada 15. janvārī Hallendorfā. Šai laika sprīdī organizācijas pirmajā augstākajā pārvaldes organā īsāku vai garāku laiku darbojušies: V. Janums, V. Akermanis, E. Lauva, Ž. Butkus, V. Hāzners, E. Vērzemnieks, G. Odiņš, J. Ķīlītis, D. Maļinovskis, J. Utināns, V. Eizāns un J. Kalniņš. Šie vīri bija pirmie organizācijas idejas izauklētāji (P. Balodis, V. Akermanis, V. Hāzners un J. Ķīlītis) un idejas nostiprinātāji praktiskā dzīvē (V. Janums, E. Lauva, J. Utināns, G. Odiņš, D. Maļinovskis, E. Vērzemnieks, V. Hāzners un citi).

Jāsecina, ka pirmās pagaidu valdes sasniegumi, pēc iznākšanas brīvībā, rezultējās sekojoši:

1) Daugavas Vanagu idejas iedzīvināšana jaunajos apstākļos brīvībā,
2) iesaistot organizācijā karavīrus, kas nebija klāt Cēdelgemā, Daugavas Vanagu dibināšanā;
3) bijušo karavīru interesēm un vajadzībām nepieciešamās vietas nodrošināšana jau pastāvošās latviešu trimdas organizācijās;
4) visas latviešu trimdas saimes ieinteresēšana bijušo karavīru stāvokļa labvēlīgai izkārtošanai un atbalstīšanai.

„Atbrīvošanu no gūsta" tiem, kas gūstā nemaz nebija bijuši, gūsta dienu laikā būdami slimnīcās vai vienkārši no gūsta nometnēm izvairīdamies, kā, piemēram, plkv. Oša grupa, vēlāk varēja izkārtot vairākās vietās Rietumvācijā, kur vācu karavīru dēļ angļu un ASV militārās pārvaldes bija iekārtojušas sevišķas nometnes. Tās, protams, izmantoja arī vairums latviešu bijušo karavīru, galvenokārt nometnes Neuštatē (Neustadt) pie Libekas, Munsterlāgerī (Līneburgas Heidē pie Zoltavas) un ASV joslā Heilbronā. Šķiet, visvairāk „darīšanu" latviešiem iznāca Munsterlāgerī — Nr. 1 POW DISCHARGE CENTRE MUNSTERLAGER. Visas šīs nometnes bija dibinātas tūdaļ pēc kara kā gūstekņu uzturēšanās vietas, vēlāk tajās bija jāuzkavējas tikai dažas stundas, kamēr sagatavoja atlaišanas dokumentus un uzrādīja apmešanās vietu, kurp dosies pēc dokumentu saņemšanas. Šīs nometnes darbojās vēl līdz 1952. gadam, un tajās tad arī visi bijušie karavīri, vācieši un pārējo tautību, kas bija karojuši vācu pusē, varēja leģitimēties bez grūtībām, kas bija svarīgi, kārtojot uzņemšanu DP nometnēs, izceļošanu, vēlāk arī rentes un pensijas. Šķiet, ka arī vairums latviešu bijušo karavīru šo iespēju izmantoja. Bez tam šajās nometnēs, aizbildinoties, ka atlaišanas dokumenti pazaudēti, vai arī izsakot neapmierinātību par saturu atlaišanas zīmēs, varēja, piemēram, panākt jaunas apliecības izdošanu vai arī ieraksta labošanu — ka atlaists nevis no „Waffen SS" (kā bija gandrīz ar visiem ASV joslā atlaistajiem latviešu karavīriem), bet no „Wehrmacht". Pēdējais bija ļoti svarīgs gan izvietojoties DP nometnēs, gan kārtojot izceļošanu. Bez tam šīm nometnēm bija, vismaz sākumā, tiesības bij. karavīrus skrīnēt (līdzīgi kā ASV armijas iestādēs) un tā izskrīnēšanas apliecinājums bija segums skrīningu pasākumiem bēgļu nometnēs.

Katram bijušam karavīram ierodoties nometnē (tā bija brīvprātīga, vienīgi vajadzības spiesta), bija jāreģistrējas pārvaldē, uzrādot „Soldbuch" (karavīra grāmatiņu) vai citus dokumentus, ka bijis karavīrs. Beidzot pietika pat ar DV centrālās valdes apliecību, ka bijis karavīrs. Atzina arī LCK izrakstītas apliecības. Reizēm pat pietika ar kāda latviešu pārstāvja mutvārdu liecību! Tātad, visa šī procedūra notika ļoti humāni un lielā paļāvībā uz bij. cīnītāju izteicieniem. Gandrīz katrā atlaišanas nometnē darbojās

arī latviešu pārstāvji, kas apliecināja, ka atlaistajiem ir arī apmešanās vietas — galvenās uzņēmēju nometnes bija Neuštate, Grosenbrode, Hallendorfa un Volterdingena. Visas tās pārvērtās „transita" nometnēs, jo atlaistie karavīri paši meklēja apmešanās vietas savu piederīgo vai pazīstamo nometnēs, izņemot ASV joslas vieniniekus, jo tiem ērtāk bija palikt angļu joslas DP nometnēs. Par atlaišanas norisi Munsterlāgerī tālaika latviešu pārstāvis J. Leitītis stāsta:

„1946. gada jūlijā, pēc atlaišanas no gūsta ASV joslā, nonācu pie ģimenes Volterdingenā, kas atradās dažus kilometrus no Munsterlāgera. Uzzināju, ka tur ir Lobe un citi virsnieki, savācu dažus pārtikas līdzekļus un devos viņus apciemot. Meklējot atļauju viņus satikt, atdūros pret vācu kapteini, ar kuru kopā biju karojis Padomju Savienībā 69. vācu kājnieku divīzijā. Viņš bija vācu puses nometnes komandants un tā man pavēra visus ceļus, jo vāciešiem angļi ļāva darīt, ko grib. Šajā nometnē ieplūda latvieši no daudz zemēm — Dānijas, Anglijas un citām. Arī man radās vēlāk iespēja nodibināt un uzturēt uzticības pilnas attieksmes ar nometnes angļu vadību. Līdzko kāds transports ieradās, tā nometnes vadība man zvanīja uz DP nometni, un es braucu uz Munsterlāgeri „kārtot" latviešu lietas. Parasti apliecināju, ka visiem atlaistajiem gūstekņiem ir kur palikt, parakstījos par viņu saņemšanu un vedu laukā uz Volterdingenu. Nekaravīriem gan nekādus dokumentus neizsniedza, tikai ja nu kādam radās spiedīga vajadzība, es uzrakstīju apliecinājumu, ka viņš pazaudējis atlaišanas dokumentus, un ar to angļu vadība apmierinājās. Lai man būtu „stiprāks pamats zem kājām", tad ar plkv. Januma gādību manus uzdevumus apliecināja Lejassaksijas baltiešu pārstāvis R. Kukainis. Šī apliecība man bija ļoti noderīga.

Atlaišanas papīru dabūšanai „gūstekņiem" nometnē nebija ilgi jāuzturas, tikai pāris stundu līdz apliecību izgatavošanai. Visus gūstekņus arī vajadzēja oficiāli skrīnēt un apliecināt, ka tie ir latvieši. Saprotams, ka es „latviešos" ieskaitīju arī lietuviešus un igauņus un reiz pat kādu vācu bijušo karavīru, kam nebija iespējas uzrādīt, kur paliks pēc atlaišanas. Volterdingenā neviens ilgi nepalika, bet tūdaļ devās prom uz citām vietām. Tā bija tāda kā transitnometne, kur ieradušos arī aprūpēja. Manā rīcībā pat bija

neliela, LKPP izdota naudas summa, no kuŗas varēju izmaksāt pat mazu kabatas naudu atlaistajiem gūstekņiem, lai tiem būtu iespēja vismaz iegādāties biļetes braucieniem.

Bija arī bijušie kaŗavīri, kas Munsterlāgerī ieradās no Austrumvācijas, pat Polijas, kas slepus bija izkļuvuši uz rietumiem. Izdarot skrīnēšanu, reizēm bija jāpiedzīvo arī jautrāki notikumi, piem., 1947. gada vasarā no Dānijas bija ieradušies ap 100 vīru, kas man bija jāskrīnē. Tos sapulcināja lielākā šķūnī, angļu virsseržantam paziņojot, ka tos skrīnēs Latvijas pārstāvis. Kad mēs kopā ar angļu majoru, nometnes komandantu, ieradāmies pie sapulcētajiem, tie visi manī skatījās „baltām acīm", jo domāja, ka esmu okupētās Latvijas reprezentants. Kpt. Dzintars, mani pazinis, briesmīgi nikni iebrēcās: „Jēkab, arī tu esi nodevējs!" — Es sākumā nekā nesapratu, tikai vēlāk pārpratums noskaidrojās un skrīnēšana noritēja bez grūtībām.

Pavisam caur Munsterlāgeri izgāja ap 1000 latviešu vai pat vairāk kaŗavīru."

Līdzīgas norises bija arī citos, iepriekš minētos, gūstekņu atlaišanas centros. Arī tur DV bija izpalīdzīga, kas lielā mērā cēla organizācijas prestižu to bijušo kaŗavīru uztverē, kas paši nebija piedzīvojuši dibināšanas notikumu Cēdelgemā.

BALTIC ADVISORY COUNCIL
LAND NIEDERSACHSEN
LATVIAN REPRESENTATIVE

(20a) Hannover, "February 1, 1948
Landschaftsstraße 3 Telefon 72357
M. 125

TO WHOM IT MAY CONCERN.

It is sincerely requested to render assistance to Mr. Jekabs L E I T I T I S , born on May 1, 1915 in his care for the ex-Wehrmacht Latvians at No.1 PW Discharge Centre MUNSTERLAGER.

BALTIC ADVISORY COUNCIL · LATVIAN REPRESENTATIVE · LAND NIEDERSACHSEN

(R.H. KUKAINIS)
Latvian Representative,
Baltic Advisory Council
Land Niedersachsen.

Pilnvara Jēkabam Leitītim 1948. gadā.

V

DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJAS TĀLĀKĀ IZVEIDOŠANĀS

Vispārējs stāvokļa raksturojums

Dzīvē Vācijā 1947. gads ienesa lielas un neatvairāmas pārmaiņas. Pamazām sāka zust cerības par trimdas īslaicību. Notikumi lielajā pasaules politikā rādīja, ka drīzumā nav gaidāma stāvokļa nokārtošanās Padomju Savienības okupētajā Austrumeiropā tādā veidā, kas pavērtu bēgļiem ceļu uz brīvu dzimteni. Norises lielā mērā apslāpēja to pacilātību, kas trimdas saimē valdīja pirmajos bēgulības gados, kad visas cerības un izjūtas bija izteiktas spārnotajā teicienā: „Nākamos Jāņus svinēsim mājās!". Politiskā attīstība spieda trimdiniekus jauno stāvokli izvērtēt lietišķākām acīm un vairāk veltīt domas ikdienas problēmām, proti: cik ilgi vēl ilgs nometņu daļēji bezrūpīgā un bezdarbīgā dzīve? Arī starptautiskās aprūpes organizācijas, kuru darbu 1947. g. 1. jūlijā no UNRRAs bija pārņēmusi IRO (International Refugee Organization), negribēja un nevarēja pieļaut, ka tūkstošiem cilvēku dzīvoja bezdarbībā nometnēs, kuru uzturēšanai un apgādei izmantoja starptautiskus līdzekļus. Šādu apsvērumu sekās bēgļu nometņu aprūpe kļuva arvien trūcīgāka un paviršāka. Aiz kalniem bija UNRRAs „paciņu" laiks, IRO ikdiena sākās ar drupanu kukuruzas maizi un trūcīgu pavalga tiesu. Materiālās un iztikas rūpes vēl papildināja raizes par tiesiskā stāvokļa nedrošību, jo IRO visiem spēkiem un līdzekļiem kratījās vaļā no apgādājamo skaita. To varēja viegli panākt, bēgļiem atņemot tiesības uz starptautisko apgādi. Šo tiesību noskaidrošanai un precīzēšanai atjaunoja t.s. „skrīningus". IRO kri-

terijas, lai bēglis piederētu aprūpējamo katēgorijai, bija dažādas. Bēglim vajadzēja izklāstīt IRO ierēdņiem visu savu pagātni, sevišķu interesi IRO rādīja par trimdinieku dzīvi vācu okupācijas laikā. IRO rīcībā bija dažādas, vairumā pēc vācu okupācijas varas viedokļa izgatavotas kartotēkas, ļaunākos gadījumos latviešu bēgļiem nelabvēlīgi materiāli un liecības, pieprasītas okupantu varai Rīgā. Protams, ka vispirms IRO pārbaudes visskaudrāk trāpīja bijušos kaŗavīrus un viņu piederīgos.

Pamazām stāvoklis mainījās arī okupētajās Vācijas iekšpolitikā. Ja līdz šim gandrīz visās sabiedriskās un politiskās nozarēs vienīgā noteikšana bija sabiedroto okupācijas iestādēm, tad pamazām viena otra pārvaldes funkcija tika nodota un pārnesta uz pašu vāciešu pleciem. Tā dienu no dienas bēgļiem, un jo īpaši tiem, kas bija krituši par upuri skrīningu procesiem, bija arvien vairāk jāsaduŗas ar vācu likumiem un iestādēm. Saprotamā kārtā šīs iestādes uz bēgļiem ne vienmēr turēja labu prātu, nedz arī bija sevišķi ieinteresētas ārzemju bēgļu problēmas atrisināšanā, jo arvien visā zemē valdīja liels pārtikas un dzīvokļu trūkums, arī bezdarbs. No IRO aizgādības izslēgtajām kaŗavīru ģimenēm sākās rūpju pilnas dienas sekojošā burvju aplī: kamēr nav privāta dzīvokļa, tikmēr nav iespējams saņemt darbu (ja tādu vispār var dabūt), kamēr nav pastāvīga darba, tikmēr attiecīgajai personai nav tiesību uz dzīvokli, pārtikas kartītēm u.t.t.

Minētās parādības un Vācijas pēckaŗa īpatnības lika plašai bēgļu masai pārdomāt par iespējām Vāciju pamest un trimdas laiku pavadīt kādā citā zemē. IRO, kā arī citu starptautisko palīdzības organizāciju politika bija, ka bēgļu problēma lielos vilcienos būs nokārtota tikai tad, ja bēgļu masu no Rietumvācijas pārvietos uz vietām, kur ir darbs, dzīvokļi un kur attiecīgā persona var iekļauties normālā dzīvē. Blakus šiem projektiem, IRO iestādes visiem spēkiem propagandēja un atbalstīja pūliņus, kas veicināja repatriāciju, šai sakarā uzturot ciešu sadarbību ar Padomju Savienības politiskām un militārām misijām.

Bet 1947. gads nesa arī dažas pozitīvas parādības. Arvien asāk iezīmējās kontūras konfliktam, kas brieda kaŗa laika sabiedroto starpā, t.i., starp Padomju Savienību, no vienas, un rietumu val-

DV pagaidu valdes sēde 1946. gada 7. augustā Zārstetē. No kreisās: J. Utināns, V. Hāzners, V. Janums, D. Maļinovskis, J. Kalniņš, otrā rindā: Ž. Jansons, J. Gedrovičs un A. Ameriks.

stīm, no otras puses. Šo saspīlējumu iznākumā rietumvalstu galvaspilsētās palielinājās to personu skaits, kam arvien skaidrāks kļuva Baltijas resp. Latvijas polītiskais stāvoklis, un strauji nostiprinājās sabiedriskā doma, kas izprata latviešu bēgļu traģēdijas īstos iemeslus un nevēlēšanos atgriezties okupētajā Latvijā. Šīs attīstības turpinājumā pamazām atslāba sabiedroto interese par dažādām trimdinieku organizācijām un biedrībām. Kaut gan vēl bija spēkā angļu militārās pārvaldes 1946. gada 19. marta rīkojums par bēgļu organizāciju aizliegumu, taču praktiski 1947. gada otrā pusē par šo aizliegumu neviens vairs nerunāja, nedz arī to ievēroja.

Arī Daugavas Vanagu organizācijas dzīvē 1947. gads nepagāja bez pārmaiņām. Gada sākumā, 15. janvārī, Hallendorfā notika jau apcerētā delegātu sapulce. Tas nozīmēja, ka arī brīvībā, izklaidus dzīvojot, bija radīts kontakts un kodols, kas varēja turpināt

Cēdelgemā sākto darbu. 32 oficiālie delegāti un liels skaits interesentu un sapulces viesu varēja atgriezties savās nometnēs ar jaunām idejām, skaidru darba programmu, lai ar jaunu sparu turpinātu kaŗavīru un trimdas saimes vienošanu un pulcēšanu. Kaŗavīru pārstāvji un reizē ar to Daugavas Vanagi bija ieguvuši stingras pozicijas arī trimdas dzīves pašpārvaldes organos —LCP, LCK, BCP un LKPP. Tas deva iespēju būt visur klāt, kur runāja un lēma par trimdas ikdienas problēmām un šajās diskusijās vienmēr aizstāvēt un izcelt bijušo kaŗavīru un viņu piederīgo specifiskās vajadzības un rūpes. Delegātu sapulcē jaunievēlētās valdes uzdevums nu bija veidot Daugavas Vanagu organizācijas darbu tālāk, aktīvizēt kultūrāli - sabiedrisko dzīvi un kārtot emigrācijas jautājumus, ja tādi kļūtu aktuāli, kā arī aizstāvēt bijušo kaŗavīru intereses un tiesības pret UNRRAs un citu iestāžu nepamatotiem uzbrukumiem. Bet kā neatliekamu darbu delegātu - elektoru sapulce jaunajai valdei uzdeva nekavējoties gādāt par nodaļu un kopu organizēšanu visā Rietumvācijā, kas reālizētu organizācijas idejas, darītu tās zināmas plašajai trimdas saimei.

Nevērojot lielās grūtības, Daugavas Vanagu organizēšanas darbs angļu joslā bija virzījies uz priekšu mērķtiecīgi un ar sekmēm. Amerikāņu joslā ideja par kaŗavīru organizāciju izplatījās vēlāk, gan ar bijušo cēdelgemiešu atgriešanos pie savām ģimenēm, gan ar preses un privātas sarakstes palīdzību. Pirmie organizātoriskie sakari ar bijušo cīnītāju saimi radās V. Janumam ar E. Stīpnieku, kuŗš tai laikā mita Vircburgā ar lielu skaitu latviešu bēgļu, arī bijušiem kaŗavīriem. Pēc V. Januma aicinājuma E. Stīpnieks, izmantojot plašo pazīšanos un savu populāritāti kaŗavīru aprindās, sāka mudināt un ierosināt atsevišķās latviešu nometnēs dibināt Daugavas Vanagu nodaļas un kopas. Ievadītie darbi virzījās uz priekšu ātri, jo daudzās latviešu nometnēs dzīvoja no angļu joslas pārcēlušies kaŗavīri, kas bija bijuši Cēdelgemā, organizāciju dibinot. Tādā veidā bija radies kodols, kam Daugavas Vanagu ideja nebija sveša, bet trūcis tikai aicinājums saslēgties par jaunu ap Daugavas Vanagu domu un darbu. Šim aicinājumam radās drīz panākumi un 1947. gada 26. oktobrī Vircburgā nodibinājās pati pirmā Daugavas Vanagu nodaļa visā organizācijas pastāvēšanas laikā. Par priekšnieku ievēlēja E. Stīpnieku.

Eduards Stīpnieks

Eduards Stīpnieks dzimis 1902. gada 23. septembrī Valkas apr. Lazberga pagastā. Bērnību pavadījis Latgalē — Liepnas pagasta Katlešos. Pamatskolu beidzis Viļakā, 1923. gadā beidzis Rīgas kultūras veicināšanas biedrības vakara vidusskolu, 1923. gadā iesaukts kaŗa dienestā — 6. Rīgas k. pulkā, bet 1925. gadā iestājies Latvijas kaŗa skolā, kuŗu beidzis 1928. gadā. Pēc tam, līdz Latvijas armijas likvidācijai 1941. gadā dienējis 2. Ventspils kājnieku pulkā. Ieskaitīts krievu territoriālā korpusā, izglābies no Litenes nometnes, pēc tam pievienojies pltn. Aperāta partizānu grupai Gulbenē. Īsu laiku Talsu apriņķa ugunsapdrošināšanas inspektors, bet kopš 1942. gada marta Talsu bataljona rotas komandieris. 1943. gadā paaugstināts par kapteini un iecelts par III btl. komandieri 43. grenadieru pulkā. 1944. gadā piedalās atkāpšanās kaujās no Volchovas, tā paša gada jūnijā paaugstināts par majoru, bet jūlijā pārņem 43. gr. pulka komandēšanu. Pulku izvada visās atkāpšanās kaujās Vidzemē, Kurzemes kaujās komandē 106. latviešu pulku un piedalās visās lielkaujās līdz 1945. gada

martam, kad viņu ieceļ par valsts kontrolieri Latviešu nacionālajā komitejā Liepājā. 1945. gada 9. maijā viņam izdodas izkļūt no ielenktās Liepājas un nokļūt Vācijā, kur nekavējoties iesaistās bij. cīnītāju organizēšanā. Ir pirmais DV nodaļu dibinātājs amerikāņu okupācijas zonā, Rietumvācijas DV valdes priekšsēža vietnieks un amerikāņu joslas DV valdes priekšsēdis. 1950. gadā izceļo uz Austrāliju, kur atkal dzīvi piedalās DV organizācijas darbā, kādu laiku ir DV priekšnieks Austrālijā, arī citos atbildīgos amatos.

Par varonību apbalvots ar Dzelzs krusta II un I šķiru, Vācu krustu zeltā un vairākām citām goda zīmēm.

Jaunizveidotā nodaļa tūdaļ padziļināja un aktīvizēja E. Stīpnieka privātā ceļā uzņemtos kontaktus ar bijušo karavīru saimi latviešu nometnēs un aicināja nometnēs izraudzīt karavīru delegācijas, kas pulcētos, lai lemtu par organizācijas darba sākšanu visas okupācijas joslas mērogā. Iniciātoru un delegātu izraudzīšanai bija lieli panākumi, un jau 1947. gada 31. oktobrī Vircburgas latviešu centrālās nometnes YMCAs telpās pulcējās 25 delegāti - iniciātori no Ansbachas, Bābenhauzenas, Nirnbergas, Lufthāfenas, Bambergas, Fuldas, Hersbrukas Gīzenes, Darmstates, Kaseles, Vircburgas, Eslingenas, Fišbachas un Valkas (pie Nirnbergas - Firtas) nometnēm. Par sapulces vadītāju ievēlēja E. Stīpnieku, sanāksmes protokolistu A. Puķīti. Uz sapulci no angļu joslas bija ieradies arī Daugavas Vanagu Cēdelgemā ievēlētais priekšnieks V. Janums. Plašā referātā valdes priekšnieks raksturoja organizācijas dibināšanas gaitu gūstā, statūtu nozīmi un garu, kā arī organizācijas attīstību un darbību angļu joslā. V. Janums norādīja uz Daugavas Vanagu mērķiem, uzdevumiem un pienākumiem. Pēc debatēm un pārrunām delegāti vienprātīgi nolēma „dibināt DV nodaļas un tās apvienot zonas valdē. Darbības ātrākai sekmēšanai izvēlēt zonas pagaidu valdi no klātesošo delegātu vidus, ar maksimālo darbības laiku 3 mēneši. Pagaidu valdei jāizveido nodaļu darbība un jāsaskaņo sadarbība ar centrālo valdi". (Amerikāņu joslas delegātu sanāksmes 1. protokols.)

Sekojošās vēlēšanās joslas pagaidu valdes priekšnieka amatam par kandidātiem minēja E. Stīpnieku, P. Balodi, Ā. Blāķi, R. Riku, V. Reimani. Ar 25 balsīm par joslas pagaidu valdes priekš-

nieku sapulcē ievēlēja E. Stīpnieku, par viņa vietnieku no 4 kandidātiem ievēlēja P. Balodi, bet par pagaidu valdes locekļiem no 11 kandidātiem izraudzīja T. Dukātu, V. Voitku, V. Reimani, E. Bušmani un K. Berkmani. Ar to bija radīts pamats organizācijas plānveidīgai un koordinētai darbībai amerikāņu joslā. Tā kā priekšā stāvēja LCP vēlēšanas, sapulce nolēma, ka „LCP vēlēšanās Daugavas Vanagiem jāpiedalās ar saviem kandidātiem, kam savā nostājā jāstāv pāri visiem sīkiem grupu un partiju novirzieniem". („Daugavas Vanagi", 2. n-rs, 1949. g., 95. lpp.) Ar to jaunievēlētajai amerikāņu joslas Daugavas Vanagu pagaidu valdei bija doti divi galvenie uzdevumi: 1) izveidot organizācijas nodaļu tīklu latviešu nometnēs un 2) aktīvi iesaistīties LCP vēlēšanās. Protams, ka bez šiem uzdevumiem bija jāveic arī rutīnas darbs, kas tāpat kā angļu okupācijas joslā izpaudās aprūpes uzdevumu kārtošanā, cīņā par karavīru tiesībām, darbā visas latviešu sabiedrības labā u.t.t.

DV pagaidu valdes sēdes dalībnieki 1946. g. 10. oktobrī Zārstetē. Pirmajā rindā — Ž. Jansons, A. Vanags, V. Janums, J. Utināns, D. Maļinovskis, otrā rindā — J. Gedrovičs, A. Ameriks un J. Kalniņš.

Sapulcē ievadītais darbs virzījās uz priekšu straujā tempā, un pagaidu valdes otrā sēdē 1947. gada 29. novembrī Vircburgā valdes priekšsēdis E. Stīpnieks varēja ziņot, ka sekojošās latviešu nometnēs nodibinātas Daugavas Vanagu nodaļas: Vircburgā, Fišbachā, Valkā, Erlangenā, Hersbrukā, Ambergā, Memingenā, Bambergā, Augsburgā, Ansbachas - Rotenburgā, Veisenbergā, Hanavā un Mārburgā. Pretēji angļu joslas darbībai organizācijai amerikāņu joslā nevajadzēja darboties „pagrīdē", jo tūlīt pēc darbības uzsākšanas par Daugavas Vanagu mērķiem un darbu sāka interesēties amerikāņu drošības iestādes. Īpašās drošības iestādes CIC ierēdņi bija ieradušies valdes priekšnieka E. Stīpnieka dzīvoklī un pēc pamatīgas iepazīšanās ar organizācijas uzbūvi un darbību paskaidrojuši, ka Daugavas Vanagu organizācijas darbam nekādi šķēršļi nav gaidāmi.

Joslas pagaidu valde trīs mēnešu darbības laikā bija pulcējusies trīs sēdēs, izdevusi 3 apkārtrakstus nodaļu un kopu informēšanai par organizācijas darbu, sekmīgi izdarījusi dažādas līdzekļu vākšanas akcijas, ar panākumiem piedalījusies LCP locekļu vēlēšanās u.c.

Apritot valdes pilnvaru laikam, Vircburgā 1948. gadā, no 24.—25. janvārim norisinājās amerikāņu joslas DV delegātu sapulce, piedaloties 30 delegātiem no 15 nodaļām. Sapulcē piedalījās organizācijas priekšnieks V. Janums, angļu joslas valdes loceklis V. Hāzners, Voldemārs Skaistlauks un Kārlis Lobe, to vadīja E. Stīpnieks, protokolēja Alfreds Puķīte. Par darbu latviešu nometnēs ziņoja 15 nodaļu pārstāvji, liecinot par spraigu darbu un redzamiem panākumiem. Īsajā laikā gūtie sasniegumi atspoguļojās priekšnieka V. Januma vārdos: „Par veikto varu tikai priecāties. Ja mēs tā turēsimies kopā, tad ne tikai lūgt, bet mēs varēsim arī prasīt." (Sapulces protokols, 6. lpp.) Galvenais sapulces uzdevums bija jaunas, pilntiesīgas amerikāņu joslas DV valdes ievēlēšana. No kandidātiem — E. Stīpnieka un Ojāra Bīskapa — valdes priekšsēža amatam ievēlēja E. Stīpnieku. Priekšsēža biedra amatam no 3 kandidātiem izraudzīja Visvaldi Reimani, par valdes locekļiem no 8 kandidātiem ievēlot Alfredu Puķīti, Ojāru Bīskapu, V. Voitku, T. Dukātu, K. Apini, bet revīzijas komisijā no 5 kandidātiem – P. Greizi, J. Pērkonu un K. Juvaru. Pirmajā sēdē 1948.

gada 25. janvārī valde amatus sadalīja sekojoši: valdes priekšsēdis E. Stīpnieks, priekšsēža vietnieks V. Reimanis, valdes sekretārs V. Puķīte, kasieris V. Voitkus, biedrzinis O. Bīskaps un valdes locekļi T. Dukāts un K. Apinis.

Ar šo sapulci un vēlēšanām DV organizācijas dzīvē Rietumvācijā iestājās jauns, iezīmīgs pagrieziens: abos lielākos latviešu trimdinieku apmešanās apgabalos, t.i., angļu un amerikāņu joslās, pastāvēja divas atsevišķas reģionālas DV valdes. Tā kā angļu joslas DV valdes priekšsēdis saskaņā ar Cēdelgemas statūtiem bija arī DV centrālās valdes priekšsēdis, abu valžu darbību un mērķus saskaņoja, vadoties ar centrālās valdes priekšsēža atzinumiem un konsultācijas ar angļu joslas DV valdi.

Arī angļu joslā attīstība nestāvēja uz vietas. Vērojot panākumus nodaļu un kopu izveidošanā amerikāņu joslā, angļu joslas valde 1947. g. 12. decembŗa sēdē Zārstetē secināja:

„Sakarā ar DV nodaļu dibināšanu amerikāņu zonā nolemj mēģināt, kur tas iespējams, tādas dibināt arī angļu zonā pie nometnēm, tā aktīvējot DV darbību". (DV valdes sēdes 10. (17) protokols.)

Pirmā DV nodaļa angļu joslā nodibinājās 1947. g. 13. decembrī invalidu pārskološanas centrā Klaustālē - Cellerfeldā, par priekšnieku ievēlot Oskaru Caunīti. Sekoja rinda citu nodaļu: Giftenes — 4. 1. 48., Zēdorfas — 7. 3. 48., Libekas — 8. 3. 48., Straumēnu Hallendorfā — 23. 3. 48., Grosenbrodes — 31. 3. 48. u. t. t

Kaut DV nodaļu un kopu dibināšana angļu joslā noritēja ļoti intensīvi (līdz 1948. g. beigām reģistrētas 35 nodaļas un kopas), darbs tomēr neritēja bez traucējumiem. Jau raksturotie notikumi 1947. g. ienesa trimdas saimē jaunu aspektu: daudzi trimdinieki sāka mest skatu pāri Vācijas robežām, raugoties pēc jaunām apmešanās zemēm. Sāka lēnām kustēties lielais izceļošanas vilnis, vispirms skaŗot angļu joslu, kuŗā, kā zināms, uzturējās lielākais latviešu kaŗavīru skaits, arī DV organizācijas dibinātāji - cēdelgemieši. Pirmā izceļošanas akcija 1946. gadā aptvēra baltu tautību sievietes, t. s., „Baltic Cygnet". 1947. g. 23. aprīlī sekoja galvenā iecelotāju ieplūšana Anglijā, „Westward Ho". Tā kā Anglija

meklēja strādniekus smagam fiziskam darbam ogļraktuvēs, lauksaimniecībā un tekstilfabrikās, lielo iebraucēju vairumu veidoja bijušie kaŗavīri un leģionāri - vienīnieki. Tā kā iebraucēju starpā bija arī daudzi organizācijas biedri, DV angļu joslas valdei šis fakts nevarēja būt vienaldzīgs. 1947. gada 8. maijā valdes sēdē Hamelnā runāja par DV darba turpināšanas iespējām Anglijā. Vispirms izkristallizējās doma, ka DV darba turpināšanai Anglijā radāmi iedīgļi jau Vācijā, apzinot no izceļotājiem uzticības personas, kas Anglijā nekavējoties sāktu organizēšanas darbu. Aktīvitāti varētu pastiprināt ar īpašām delegācijām. Īsu brīdi pavīdēja iespēja, ka uz Angliju pārcelsies DV valdes priekšsēdis V. Janums, uzņemoties organizēšanas darbu. Bet pāris mēnešu vēlāk jau jaunie ieceļotāji paši sāka DV darbu Anglijā.

Uzdevumi Vācijā nemitīgi auga, uzliekot organizācijas aktīvajai daļai jaunus pienākumus. Problēmu skaits nemazinājās, bet pieņēmās skaitā un nopietnībā. Vairāk un vairāk vispārējā bēgļu aprūpe no starptautiskajām organizācijām pārgāja vācu pašpārvaldes kompetencēs, uzliekot lielāku slodzi latviešu invalidu un grūtdieņu aprūpē latviešu pašu organizācijām. 1947. un 48. gads bija stipri brāzmaini latviešu bēgļu „iekšpolītikas" veidošanā, un šie saviļņojumi nevarēja neskart arī tik spēcīgu un ietekmīgu trimdas dzīves faktoru, par kādu šai laikā bija izveidojusies DV organizācija. Daudzu problēmu risināšana un gaidāmie lēmumi prasīja vienotu domu un izšķiršanos. Tas, savukārt, radīja vajadzību pārkārtot organizācijas vadības organus. Reorganizācija notika 1948. gada 2. jūnija sapulcē Straumēnu (Hallendorfas) bijušo kaŗavīru nometnē, pulcējoties angļu, amerikāņu un franču joslas DV nodaļu delegātiem, mandātiem sadaloties šā: amerikāņu joslu pārstāvēja 25 delegāti, angļu — 36, franču joslu — 1 un starplaikā Italijā (Milānā) izveidoto nodaļu 1 delegāts, kopskaitā 63. Sapulce izvērtēja līdzšinējo biedrības darbību, iztirzāja radušās problēmas un asumus, pārrunāja attieksmes ar citām trimdas latviešu organizācijām, kā arī nosprauda vadlīnijas nākamajam darbības laikam. Viena no šīm vadlīnijām, pieskaŗoties tieši organizācijas administrātīvajam un pārvaldes darbam, bija „Instrukcija par DV zonas valdēm". Debatās izvirzījās ieskati, ka centrālajai valdei jābūt elastīgai un pāri visām organizācijas administrātīvām

institūcijām. Instrukcija paredzēja šādu pārvaldes aparāta pārkārtošanu:

1) Ņemot vērā dažādo Vācijas okupācijas zonu īpatnējos apstākļus, ievēlamas DV zonu valdes un zonu revīzijas komisijas angļu, amerikāņu un franču zonā.
2) Zonas valde vada biedrības tekošo darbību attiecīgā zonā.
3) Zonas valde sastāv no 9 locekļiem, kuŗus ievēl uz 3 gadiem zonas delegātu sapulcē, attiecīgi ievērojot statūtu 27., 28., 29., 30. un 31. pantu.
4) Zonas valdes loceklis var būt arī centrālās valdes loceklis.
5) Vadot biedrības darbību savā zonā, zonas valde attiecīgi piemēro statūtu 32. pantu, pie tam principiālās lietas un jautājumi, kuŗi skaŗ arī citas zonas, nododami centrālās valdes izlemšanai.
6) Ievēlot zonas revīzijas komisiju un tās darbībā attiecīgi ievērojami statūtu 34.—39. panti, piemērojot šos noteikumus zonas apjomā.

Ar instrukcijas pieņemšanu organizācijas līdzšinējā pārvaldes aparātā radās principiālas pārgrozības. Cēdelgemā ievēlētā centrālā valde līdz šim galvenokārt balstījās tikai uz Cēdelgemas gūstā bijušajiem organizācijas locekļiem, un darbības smaguma punkts organizācijas pastāvēšanas posmā bija angļu joslā. Šāds stāvoklis bija pareizs un loģisks tikai līdz tam brīdim, kad organizācijā iestājās biedri, kuŗiem Cēdelgemas gūsts bija gājis secen. Robežu šai attīstībai varēja vilkt ar DV organizācijas izplatīšanos amerikāņu joslā un pirmās DV nodaļas dibināšanos 1947. gada 26. oktobrī. Instrukcija deva pirmo ierosmi tam federālajam pārvaldes aparātam, kas bija svarīgs turpmākajā organizācijas pastāvēšanas gaitā.

Pēc instrukcijas apstiprināšanas DV centrālās valdes priekšsēdis Vilis Janums sapulcei paziņoja, ka valde un revīzijas komisija noliek pilnvaras. Jaunās centrālās valdes priekšsēža postenim minēja vienu kandidātu — Vili Janumu, par kuŗu, aizklāti balsojot, nodeva 58 balsis, 1 atturoties, 4 delegātiem neesot sēdes telpā. Valdes priekšsēža biedra amatam minēja 4 kandidātus: E. Stīpnieku, E. Lauvu, V. Hāzneru un J. Celmu, ar 39 balsīm ievēlot E.

Stīpnieku. CV locekļu amatiem no 18 kandidātiem (8 no angļu, 8 amerikāņu un 2 no franču zonas) valdē ievēlēja Vili Hāzneru (ar 50 balsīm), J. Celmu (48), K. Apini (35), T. Dukātu (35), R. Kukaini (33), V. Voitku (30) un P. Balodi (ar 30 balsīm). Centrālajā revīzijas komisijā no 7 kandidātiem izraudzīja H. Zāgaru (52 balsis), P. Greizi (32) un R. Ancānu (25). Līdzīgi arī angļu joslas delegāti, saskaņā ar jauno instrukciju, bija spiesti stāties pie jaunas joslas valdes ievēlēšanas, jo līdzšinējā, kas bija pildījusi arī centrālās valdes vietu, saskaņā ar Viļa Januma paziņojumu pilnvaras bija nolikusi. No 39 balss tiesīgiem delegātiem angļu joslas valdes vēlēšanās piedalījās 38, par valdes priekšsēdi ar 37 balsīm, 1 atturoties, ievēlot Vili Janumu. Par vietnieku ar 36 balsīm ievēlēja A. Silgaili. Joslas valdē no 14 kandidātiem ievēlēja E. Lauvu (ar 34 balsīm), Vili Hāzneru (30), J. Gedroviču (25), J. Utināņu (25), A. Vanagu (24), E. Vērzemnieku (21) un J. Zaķi (17). Revīzijas komisijā no 6 kandidātiem izraudzīja A. Vīksni, H. Zāgaru un J. Leitīti. Tā kā franču joslā latviešu skaits nebija liels, to starpā latviešu bijušo karavīru skaits vēl mazāks, franču joslai īpašu valdi neizraudzīja, bet to administrātīvā ziņā pakļāva amerikāņu joslas DV valdei.

Šīm vēlēšanām beidzoties, Daugavas Vanagu organizācijas pārvalde, valdes locekļu amatus sadalot, rādīja šādu ainu:

Daugavas Vanagu centrālā valde:

V. Janums, valdes priekšsēdis,
E. Stīpnieks, valdes priekšsēža vietnieks,
V. Hāzners, sekretārs,
K. Apinis, informācijas nozares vadītājs,
J. Celms, T. Dukāts, R. Kukainis, V. Voitkus, P. Balodis, valdes locekļi.

(Pamats: 1948. gada 2. jūnija un 1948. gada 3. jūnija sapulces un valdes sēdes protokoli.)

Daugavas Vanagu angļu joslas valde:

V. Janums, joslas valdes priekšsēdis,
A. Silgailis, valdes priekšsēža vietnieks,
E. Lauva, V. Hāzners, J. Zaķis, J. Gedrovičs, J. Utināns,

A. Vanags un E. Vērzemnieks, valdes locekļi.

(Pamats: 1948. gada 2. jūnija sapulces protokols.)

Daugavas Vanagu amerikāņu joslas valde:

E. Stīpnieks, joslas valdes priekšsēdis,
V. Reimanis, joslas valdes priekšsēža vietnieks,
A. Puķīte, O. Bīskaps, V. Voitkus, T. Dukāts, K. Apinis,
V. Pauzers un V. Laugalis, valdes locekļi.

(Pamats: 1948. gada 25. janvāŗa sapulces protokols.)

Kas bija panākts ar jauno izkārtojumu? No vienas puses, bija doti mesli abu okupācijas joslu pārvaldes īpatnībām. Nevērojot to, ka amerikāņu joslā latviešu bijušos kaŗavīrus vajāja kā „kaŗa noziedzniekus" un „SS vīrus", Daugavas Vanagu organizācija tomēr varēja brīvi darboties kā kaŗavīru organizācija. Angļu joslā, turpretim, atklātu organizēšanos oficiālās angļu iestādes vēl arvien uzskatīja nevēlamu, kaut gan pieminēto „pagrīdes" darbību piecieta bez iebildumiem. Galvenie DV organizācijas darbības kanāļi bija vēl angļu joslā pastāvošā LKPP. No otras puses, 1948. gada 2. jūnijā izraudzītā pārvaldes iekārta organizācijas darbu daļēji birokratizēja. Lai ievēlētu joslu valdes un centrālo valdi, bija nepieciešamas gadskārtējas sapulces. Joslu delegātu sapulces ievēlēja joslu valdes, bet abu joslu delegātu sapulce — kopīgo centrālo valdi. Tā kā angļu joslas valdes priekšsēdis V. Janums bija reizē arī centrālās valdes vadītājs, dabiski, ka šī personālūnija neprasīja īpašu problēmu šķirošanu. Tas praksē nozīmēja, ka lielāko daļu kārtojamo jautājumu izšķīra centrālā valdē, sēdē pieaicinot arī angļu joslas valdes pārējos locekļus.

Asu cenzūru visu latviešu politiskās emigrācijas organizāciju darbībā ieviesa 1948. g. 20. jūnija rietumu sabiedroto okupāciju joslu naudas reforma. Vienā dienā pa daļai nevērtīgās, bet arī viegli iegūstamās vācu valsts markas (Reichsmark) izņēma no apgrozības, un katrs pilsonis saņēma jaunās „cietās" vācu markas (Deutche Mark), ne vairāk, ne mazāk kā 60 uz personas. Dažās dienās sabruka „melnās biržas" kursi, kur galvenās vērtības bija kafija, cigaretes, šokolāde, pārtikas preces u.t.t., izbeidzās speku-

lācija, radās uzticība jaunajai valūtai, veikali pildījās mantām. Pēkšņi radās darbs un to meklēja, jo citādi pie naudas nevarēja tikt, un bez tās nekas nebija iegūstams. Latviešu organizācijas valūtas maiņa sevišķi smagi neskāra, jo neviena biedrība nevarēja lepoties ar daudzmaz nozīmīgām iekrātām summām. Latviešu organizāciju līdzekļi allaž bija plūstošā stāvoklī, jo vajadzību bija daudz: fiziskā un garīgā aprūpe, liels skaits kaŗavīru vēl bija slimnīcās, bija jāuztur latviskas skolas, vajadzēja mācīblīdzekļu u.t.t. Tā kā valūtas reforma nenāca gluži negaidīta, atlikušās reichsmarkas mēģināja reālizēt materiālās vērtībās, cerot tās vēlāk pārvērst jaunajā maksāšanas līdzeklī.

Organizāciju turpmākajā darbībā Vācijā naudas reforma tomēr radīja jaunas problēmas. Lai cik niecīgs un pašaizliedzīgs kādas organizācijas pārvaldes aparāts, bez līdzekļiem tā darboties nevar. Tā kā visa sazināšanās ar organizācijas periferijām notika gandrīz tikai ar saraksti, līdzekļus prasīja pasta izdevumi. Pārvaldes centri savus lēmumus, vajadzības un ierosinājumus varēja paziņot nodaļām tikai apkārtrakstu veidā. Lai pulcētos sanāksmēs un delegātu sapulcēs, vajadzēja līdzekļu transportam un ceļam. Strauji arī mazinājās darba spējīgo latviešu skaits Vācijā, jo 1948. gada beigās un 1949. gadā pilnā sparā plūda izceļošanas vilnis — citiem vārdiem, Vācijas „pamešanas pānika". Šai izceļošanas „pānikai" lielā mērā trūka latviešu vadītāju iestāžu koordinācijas, nedz arī tai pamatā bija nacionāli apsvērumi; vienkāršotā veidā šo izceļošanu uz dažādām pasaules malām varēja raksturot vārdiem „glābjas, kas var". Vācijā paliekošajām latviešu organizācijām darbība bija pašos pamatos jāpārkārto, jo ikdienas problēmu skaits nemazinājās, tieši otrādi — tas kļuva vēl lielāks. Izceļot gan varēja fiziska darba spējīgas personas, turpretim invalidi, slimie, vecie, nespējīgie „apsolīto zemju" aizsniegšanas procesā nevarēja piedalīties, tie bija spiesti palikt. Tas nozīmēja milzīgu uzdevumu nastu uz to organizāciju pleciem, kas galveno vērību veltīja kaŗa grūtdieņu aprūpes darbam. Straujais izceļošanas vilnis ienesa lielas pārmaiņas arī nometņu struktūrā. Ja nometnes trimdas sākuma gados uzskatīja par „mazajām Latvijām", kuŗās lielāks (līdz 3000) vai mazāks skaits latviešu mājoja cieši vienkopus, ar iespēju kopt savu valodu, kultūru, skolām, kopīgi apspriežot savas vajadzības

un prasības, tad ar laiku šo „mazo Latviju" skaits ātri samazinājās. Nometnes likvidēja apvienojot, iemītniekiem dažu mēnešu laikā dažkārt vairākreiz iesaiņojot un izsaiņojot savu trimdas „bagātību", lai mainītu nometnes. Tāds pats liktenis piemeklēja arī Daugavas Vanagu nodaļas. Tikko nodibinātas, ar pāris mēnešu aktīvu darbību, tās bija spiestas pastāvēšanu izbeigt aprādīto apstākļu dēļ.

Minētie un daudz citu iemeslu prasīt prasīja, lai organizācijas darbu centrālizētu, saīsinot tiešos „dienesta ceļus", galvenokārt iegūstot elastību rīcībā un darbības koordinēšanā. Ar šīm problēmām vajadzēja nodarboties Daugavas Vanagu delegātu sapulcei 1950. g. 19./20. augustā, piedaloties nodaļu delegātiem no angļu (21 persona), amerikāņu (19) joslām un 1 delegātam no Austrijas. Sapulce izvērtās par vienu no nozīmīgākajām organizācijas dzīvē tūlīt pēc pirmās Daugavas Vanagu dibināšanas sapulces 1945. gada 28. decembrī Cēdelgemā. Augustdorfas YMCAs barakas sanāksmju zālē pieņemtie lēmumi pārkārtoja organizācijas administrātīvo iekārtu uz gadiem, un uz šo notikumu idejiskās bazes organizācija darbojas vēl šodien. Sapulci, kuŗā piedalījās pavisam 58 balss tiesīgi organizācijas biedri, ievadīja plašs centrālās valdes priekšsēža Viļa Januma ziņojums, galvenos vilcienos sniedzot atskatu par organizācijas veikumiem īsajā pastāvēšanas laikā, ar kādām grūtībām nācies cīnīties, kādas problēmas jārisina nākotnē. Dokumentā teikts: „Daugavas Vanagu CV centusies biedros uzturēt varoņu garu, saglabāt ticību Latvijas atbrīvošanai un pulcēt visus latviešus tautas kopības saglabāšanai. Kā aprūpes, tā arī kultūrālajā darbā latviešu trimdas saimē esam guvuši nedalītu atbalstu. DV organizācijas darbs un panākumi nav pagājuši nepamanīti arī komūnistu līdzskrējējiem un aģentiem. Tāpēc viņu naids un denunciācijas jo asi vērsās pret DV organizāciju un viņas biedriem. DV CV ieskats tomēr ir, ka esam gājuši pareizo ceļu, un mums cīņa par Latvijas atbrīvošanu jāturpina, neskatoties uz denunciācijām un „skrīningiem".

Organizācija spēka ziņā pagājušos gados augusi plašumā. Uz 1950. gada 1. augustu DV organizācijā apvienotas:

	Nodaļas	Biedru skaits	Biedru veic. skaits
Anglijā	123	6200	200
Vācijā, angļu joslā	25	1188	14
Vācijā, amerikāņu joslā	22	900	18
Austrijā	1	24	—
Italijā	1	10	—
Beļģijā	1	50	—
Holandē	1	19	—
Dānijā	1	50	—
Zviedrijā	5	115	—
Kanadā	2	42	—
Argentīnā	1	45	—
ASV	3	80	—
Austrālijā	3	200	—
Pavisam kopā	189	8923	232

Sakarā ar izceļošanu biedru skaits Vācijā strauji samazinās, toties viņu skaits pieaug Āreiropas zemēs. Lai rastu iespēju cīņā par Latvijas atbrīvošanu iesaistīt arī jaunāko paaudzi un sievietes, DV CV izstrādājusi instrukciju par jaunu biedru uzņemšanu. Turpmāk DV organizācijā blakus biedriem veterāniem varēs būt arī abu dzimumu latvieši, kas gatavi nākotnē aktīvi atbalstīt cīņu par Latvijas atbrīvošanu. Lai katram biedram būtu skaidrs, par kādiem ideāliem viņš cīnās un kāda mums jāietur stāja svešumā, CV izstrādājusi „DV organizācijas idejiskos pamatus un darbību svešumā". Lai aktīvizētu DV darbu un savstarpējās attiecībās izveidotu zināmas tradicijas, tad DV CV lūgusi J. Gedroviču izstrādāt „Darbības sekmēšanas plānu". Izstrādāts projekts DV fonda radīšanai.

Lielu darbu no mums sagaida mūsu karavīri rehabilitēšanā. IRO vēl arvien ļoti cītīgi izdara „skrīningus". Šinī jautājumā izdarīti vairāki iesniegumi, bet radies iespaids, ka mūsu iesniegumus vairs neievēro. Sakarā ar ģenerālpadomes — IRO sanāksmi 14. martā DV CV nolēmusi caur mūsu organizācijām ārzemēs griezties pie attiecīgo valstu ārlietu ministrijām, kas nozīmē IRO pārstāvjus. Par IRO netaisno rīcību izsūtīti materiāli DVF Anglijā, Nacionā-

lajam fondam Zviedrijā, DV nodaļām Beļģijā, Latviešu Nacionālajai Apvienībai Kanadā, Latvian Relief ASV, latviešu pārstāvim Ženēvā, u.t.t. Sakarā ar šiem iesniegumiem mūsu pārstāvim A. Skrēberam izdevās panākt to, ka „skrīningu" jautājumus uzņēma dienas kārtībā IRO konferencē. Debašu laikā ASV pārstāvis Vorens nāca ar priekšlikumu svītrot IRO konstitūcijas 2b pantu, bet par šī panta svītrošanu nevarēja vienoties. Šāds nokārtojums mums praksē nekā nedod, jo atstāj atkal katram „eligibility" virsniekam brīvas rokas noteikumus tulkot pēc savas patikas. Apmeklējot Angliju, šinī jautājumā DV CV priekšsēdis bijis ārlietu ministrijā. Angļi ir ieskatos, ka IRO tuvākā laikā likvidēs, un tāpēc nekādu noteikumu pārstrādāšana vairs nav izdarāma. Angļu joslā reģistrēti kopā ar ģimenes locekļiem 161 izskrīnēts latviešu karavīrs.

Arī bijušo karavīru izceļošanu uz ASV kavē kāda mums naidīgi noskaņota minoritāte ASV. Šīs minoritātes pārstāvji ir gandrīz katrā ASV DP komisijā. Kamēr vēl spēkā 1948. gadā izdotais ieceļošanas likums, bijušie karavīri Amerikā nevarēja ieceļot tāpēc, ka viņi bija cīnījušies pret vienu no ASV sabiedrotajiem. Ar jaunā likuma pieņemšanu šis pants atcelts, bet ASV DP komisijas loceklis Vašingtonā Rosenfield (cēlies no Viļņas) tagad ir atkal pretim bijušo karavīru ieceļošanai, jo Latviešu leģions esot piederējis pie SS un tādēļ visi leģionāri piedalījušies kustībā, kas bijusi naidīga ASV. Bet DV CV cīņu par karavīru ieceļošanas tiesībām turpinās, jo ir pazīmes, ka komūnistiski noskaņoto IRO ierēdņu un DP komisijas locekļu pozicijas nav diezin cik stipras.

Daudz darba ziedots aprūpes lietu kārtošanai. Aprūpējamo Vācijā vēl ir:

Angļu joslā 429 smagi invalidi, 263 vieglāki invalidi, 254 tbc slimnieki, 235 kritušo karavīru bāreņi un 302 kritušo karavīru vecāki.

Amerikāņu joslā 589 invalidi un tbc slimnieki un 200 kritušo karavīru vecāki un bāreņi.

Pavisam kopā 2372 aprūpējamo.

Sakarā ar tautiešu izceļošanu jārēķinās, ka ienākumi no Vācijas strauji mazināsies, tāpēc turpmāk palīdzības darbā vēl vairāk jāiesaista ārzemēs dzīvojošie DV organizācijas biedri, jo mums, kas

esam palikuši Vācijā, vieniem nebūs iespējams šo nastu celt. Lai veicinātu līdzekļu uzkrāšanu, CV ir paredzējusi nodibināt DV aprūpes fondu.

Kultūrālā darba uzturēšanā CV veicinājusi sporta kopu un drāmatisko pulciņu noorganizēšanu nometnēs. Domāts par organizācijas biļetena izdošanu, pastāv invalidu pārskološanas centrs u.t.t." (1950. gada 19./20. augusta sapulces protokols.)

Tālāk ziņojumā CV priekšsēdis norādīja, ka turpmākā darbība ir krustcelēs un būs nepieciešami lēmumi, to turpmāk ievirzot citās sliedēs. Centrālās pamattemas, par kuŗām vajadzēja delegātiem debatēt un lemt, skanēja:

1) instrukcijas biedru uzņemšanai Daugavas Vanagu organizācijā,
2) vadības pārkārtošana Rietumvācijā,
3) centrāla organizācijas pārvaldes organa izveidošana,
4) Daugavas Vanagu darbības sekmēšanas plāns,
5) Daugavas Vanagu organizācijas idejiskie pamati un darbība svešumā.

No minētajiem pieciem jautājumiem organizācijas administrācijai pieskārās pirmie trīs. Runājot par jaunu biedru uzņemšanu, diskusijās apsvēra, vai organizācijā par biedriem uzņemami tikai kaŗavīri, kas „ar ieročiem rokās" cīnījušies par Latvijas brīvību, jeb arī DV var uzņemt personas, kas nekad nav bijuši kaŗavīri. Cēdelgemas statūtu III/9. paragrafā minēts: „Aktīvos biedrus un biedrus veicinātājus saskaņā ar centrālās valdes izstrādātu instrukciju uzņem nodaļas valde uz interesentu lūguma pamata, ja viņa līdzšinējā darbība atbilst biedrības mērķiem." Cēdelgemas statūtos minēto instrukciju organizācijas valde izstrādāja brīvībā, 1948. gada 15. aprīļa sēdē Hanoverā. Biedru uzņemšanas instrukcija paredzēja:

1. Saskaņā ar statūtu III daļu par DV aktīviem biedriem var uzņemt pilngadīgus latviešus, kuŗi atbalsta biedrības mērķus un nav zaudējuši tiesības.
2. Par latviešiem uzskatāmas visas personas, kuŗas uz 1939. gada 1. septembri bijušas Latvijas pavalstnieki un pēc tam nav ieguvušas citas valsts pavalstniecību.
3. Par šīs instrukcijas 1. p. prasībām atbilstošām personām uzskatāmi:

a) bij. latv. strēlnieki,
c) bij. latv. brīvības kaŗa dalībnieki (1918.—1920.),
c) Otrā pasaules kaŗā iesaistītie latviešu kaŗavīri (leģionāri), policijas, būvpulku, robežapsardzības pulku, gaisa izpalīgu, lidotāju un citu vienību bijušie kaŗavīri, kā arī sanitārais un aprūpes personāls,
d) bij. Latvijas armijas aktīvā dienesta kaŗavīri,
e) kritušo kaŗavīru atraitnes, ja viņas apņemas atbalstīt biedrības mērķus.

4. Par DV biedriem nevar uzņemt personas, kuŗas sastāvējušas vai darbojušās okupējošo varu iestādēs un organizācijās, kuŗas apzināti kaitējušas latviešu tautas nacionālām interesēm.
5. Par DV biedriem nevar uzņemt personas, kuŗas vainojamas kaŗa noziegumos vai noziegumos pret cilvēcību.
6. Par aktīviem biedriem - dibinātājiem skaitās visi tie, kuŗi Cēdelgemā kā tādi pieteicās. Šiem biedriem tikai jāpaziņo tai nodaļai, kuŗā tie grib darboties.
7. Jaunus aktīvus biedrus uzņem DV nodaļu valdes uz attiecīga pieteikuma pamata.
8. Plašas aptaujas lapas un biedru kartes pagaidām nav obligātas.
9. Ja nodaļas valdes locekļiem kandidāts nav personīgi pazīstams, tad tiem pirms uzņemšanas jāpieprasa divu pazīstamu biedru personīga rakstiska vai mutiska atsauksme.

Par spīti tam praksē pierādījās, ka šai jautājumā atsevišķās nodaļās, biedrus uzņemot, bija radušies dažādi biedru uzņemšanas noteikumu tulkojumi. Liela daļa nodaļu valžu „līdzšinējo darbību" izprata tā, ka nākamais biedrs bijis kaŗavīrs un kā tāds vēlas iestāties kaŗavīru dibinātā organizācijā. Šāds statūtu 9. paragrafa un 1948. gada instrukcijas tulkojums jau pašā sākumā nosacīja un paredzēja, ka Daugavas Vanagi uzskatāmi par veterānu organizāciju, kur vieta ir tikai personām, kas piedalījušās aktīvā kaŗa darbībā. Šis, ja varētu teikt, „konservātīvais" uzskats paredzēja, ka Daugavas Vanagi būs kas līdzīgs slēgtam „ordenim" un tā locekļu skaits jau pašā sākumā stingri ierobežots. Izejot un paliekot pie šāda pieņēmuma, bija arī skaidrs, ka Daugavas Vanagi jau no pirmās dibināšanas stundas ieskata sevi par mirstošu

organizāciju, kuŗa automatiski beidz pastāvēt, pēdējam biedram — aktīva kaŗa darbības dalībniekam mirstot. Šādu piemēru vecajās latviešu kaŗavīru organizācijās, kā piemēram, strēlnieki, lāčplēši, kalpakieši u.c., netrūka. Tādēļ arī CV izstrādātajā instrukcijā, kas paredzēja precīzu statūtu 9. paragrafa tulkojumu, norādīts:

„1. Saskaņā ar statūtiem DV organizācijas biedri iedalās:
a) aktīvos biedros,
b) biedros veicinātājos un
c) goda biedros.

2. Par DV organizācijas aktīviem biedriem var uzņemt latviešus, kas aktīvi ar ieročiem cīnījušies par Latvijas brīvību, kā arī šo cīnītāju ģimenes locekļus un pēcnācējus.

3. Par aktīviem biedriem var uzņemt abu dzimumu latviešus, kas nav ņēmuši dalību Latvijas brīvības cīņās ar ieročiem rokās, bet gatavi aktīvi atbalstīt cīņu par Latvijas atbrīvošanu, parakstot par to svinīgu solījumu.

4. Visi bijušie latviešu kaŗavīri, kas Cēdelgemā piedalījās DV organizācijas dibināšanā un reģistrējās par biedriem, skaitās biedri - dibinātāji. Šiem biedriem tikai jāpieteicas nodaļās, kuŗās tie vēlas darboties.

5. Par biedriem veicinātājiem var uzņemt ikvienu latvieti, kas sasniedzis 18 gadu vecumu un vēlas organizācijā darboties.

6. Aktīvos biedrus un biedrus veicinātājus uzņem DV nodaļu valdes uz rakstiska pieteikuma vai izpildītas anketes pamata, kur uzrādāms vārds, uzvārds, dzimšanas dati un īss dzīves apraksts. Ja nodaļas valdes locekļiem kandidāts nepazīstams, tad nepieciešama divu pazīstamu biedru rakstiska atsauksme.

7. Par DV biedriem nevar uzņemt personas, kuŗu darbība apzināti vērsusies pret Latvijas valsti un viņas neatkarību.

8. Par DV organizācijas goda biedriem uzņemamas personas, kas ar savu darbību izcilā veidā sekmējušas DV mērķus Latvijas atbrīvošanai un izcili sekmējušas DV darbību visas organizācijas mērogā. Personām, kam izcili nopelni tikai kādas nodaļas vai atsevišķas zemes mērogā, var piešķirt goda diplomus.

9. Goda biedrus uz DV CV ierosinājuma uzņem delegātu pilnsapulce ar 2/3 balsu vairākumu, ja šis jautājums iepriekš paredzēts un izziņots delegātu sapulces darba kārtībā."

Dokumentā, kā redzams, vissvarīgākais bija instrukcijas 3. punkts. Ap to tad delegātu sapulcē Augustdorfā izcēlās vissīvākās diskusijas konservātīvo un progresīvo delegātu starpā. Konservātīvo uzskati summējās visvairāk šādos argumentos: akceptējot 3. punktu, durvis uz organizācijas rindām pavērtas visādām ļaužu aprindām. Tā kā kaŗavīri, salīdzinot ar pārējo latviešu trimdinieku masu, ir mazākumā, nepaies ilgs laiks līdz kaŗavīru organizācijā pašiem kaŗavīriem nebūs nekādas teikšanas. Nodaļu valdes „iešturmēs" elementi, kas aktīvās cīņas laikā sēdējuši siltās vietās (t.s. UK vīri), vai arī nometņu laikā bijušiem cīnītājiem pagriezuši muguru. Iznākums šādai liberālai biedru uzņemšanas politikai var būt tāds, ka kaŗavīri no DV novērsīsies, jo viņiem tur vairs nebūs ne vietas, nedz teikšanas. Pretējā nogrupējuma uzskati norādīja, ka, nepaplašinot biedru uzņemšanas jēdzienu, organizācija izmirs, savus mērķus nesasniegusi. Biedrības mērķim jābūt kļūt stiprai, nacionālai vienībai, jāskatās vairāk nākotnē, jāuzņem katrs, kas savu roku grib pielikt nākotnes cīņā. Instrukciju noraidot, organizācija uz visiem laikiem aizcirstu durvis latviešu jaunatnei, jo instrukcijas 3. punkts garantē organizācijas nākotni uz gadu gadiem. Nedrīkstēja arī aizmirst, ka izceļojošie tautieši bija pavisam jaunas situācijas priekšā — prasot lielāku elastību biedru uzņemšanā. Pēc dažādu delegātu viedokļu uzklausīšanas, brīžam kaislīgas debatēšanas, visu „par" un „pret" izvērtēšanas sapulces vadītājs Georgs Odiņš ierosināja nobalsot. Par instrukcijas pieņemšanu negrozītā veidā balsoja 34 delegāti, 3 delegāti prasīja instrukcijas pārstrādāšanu, bet 17 delegāti no balsošanas atturējās. Vēlās vakara stundas balsošanas iznākums pavēra jaunas iezīmīgas perspektīvas visā turpmākajā organizācijas dzīvē un attīstībā. DV rindās nu varēja iestāties sievietes, piešķirot jaunu impulsu organizācijas darbam, no kuŗa vēlāk izauga spēcīga vanadžu kustība. Nodaļās varēja iestāties rinda jaunāku gadu gājumu personu, kas Latviju bija pametuši kā pusaudži. Turpretim organizācijas konservātīvajam spārnam bija dots morālisks gandarījums ar instruk-

cijas 4. punktu, kurā it kā bija izcelta organizācijas elite — gan nemainīga, bet laika tecējumā padota lēnai sadilšanai.

Šai pašai sapulcei bija jāķeŗas arī pie Daugavas Vanagu vadītājas galotnes pārkārtošanas. Aprādīto iemeslu dēļ Vācijā biedru skaits saruka, samazinājās nodaļu skaits, turpretim ārpus Vācijas vairākās izceļošanas zemēs jau bija izveidojusies spēcīga kustība Daugavas Vanagu organizācijas darbības sākšanai. Sapulces laikā, t.i., 1950. gada 19./20. augustā, DV darbību bija sākuši šādās valstīs: Vācijā tūdaļ pēc atbrīvošanas no gūsta, Anglijā 1947. gada 21. decembrī, Italijā 1948. gada 15. janvārī, Beļģijā 1948. gada 11. novembrī, Zviedrijā 1949. g. 10. aprīlī, Austrālijā 1949. gada 22. jūnijā, Arģentīnā 1949. g. 13. septembrī, Austrijā 1949. gada 30. oktobrī, ASV 1950. gada 6. janvārī, Dānijā 1950. gada 22. janvārī, Kanadā 1950. gada 30. jūnijā un Holandē 1950. gada 25. jūlijā. Tātad, DV organizācija jau darbojās 12 valstīs.

Kaut daļā no minētajām valstīm organizācija vēl bija pirmveidošanās stadijā, Anglijas DV varēja jau atskatīties uz ļoti rosīgu un svētīgu darba posmu. Visas šīs pārmaiņas, gan pozitīvās, gan negātīvās, kā arī jaunā aktīvitāte ārpus Vācijas robežām, kas savukārt bija saistīta ar katras apmešanās zemes tiesiskām īpatnībām un tradicijām, prasīja jaunu organizācijas vadības principu. Tas nozīmēja, ka ar laiku būs neloģisks stāvoklis, ka Vācijā palikušā DV saime un tās vēlētā valde sevi uzskatīs par visas organizācijas, ar visiem atzarojumiem, centrālo valdi.

Vienkārt, bija jānokārto stāvoklis pašā Vācijā. Šai ziņā centrālās valdes revīzijas komisija ierosināja sekojošo:

„Sakarā ar straujo emigrāciju uz aizjūras zemēm un agrāk pastāvējušo grūtību atrisināšanu, kas pastāvēja starp stingri norobežotām zemēm, centrālā revīzijas komisija ierosina likvidēt joslu valžu institūtus, paredzot turpmāk Rietumvācijai kopīgu Rietumvācijas valdi, ar techniskiem aprūpes birojiem ASV un angļu joslā."

Šis ierosinājums izraisīja delegātu starpā plašas un brīžam asas pārrunas, šoreiz citā šķērsgriezumā, nekā pieņemot biedru uzņemšanas instrukcijas. Domstarpības negrozījās tik daudz ap idejiskiem jeb principiālas dabas jautājumiem, bet gan ap materiāliem

apsvērumiem. Nevērojot to, ka amerikāņu joslā Daugavas Vanagu organizācija darbību bija sākusi daudz vēlāk nekā angļu joslā, amerikāņu joslas valde īsajā darbības laikā bija spējusi un pratusi apsaimniekot ievērojamākus financiālos līdzekļus nekā angļu joslā. Pa daļai tas bija izskaidrojams ar to, ka amerikāņu joslā bija lielāks skaits latviešu sardžu un darbu vienības, kas apm. 4% no algas maksāja DV amerikāņu joslas valdei aprūpes vajadzībām. Arī aprūpējamo skaits amerikāņu joslā bija divreiz mazāks nekā angļu. Domājot par nebaltām dienām, amerikāņu joslas DV valde bija izveidojusi „Neaizkaramo fondu", kurā 1950. gada 19. augustā bija ap 10.000 DM. (Amerikāņu joslas delegātu sapulces protokols 1950. gada 21. janvārī.)

Bija arī citi piemēri darbības vērienam, piem. amerikāņu joslas DV ziņā darbojās DV apgāds, kas 1948./49. gadā uzrādīja apgrozījumu ap DM 12.000 mēnesī; DV amerikāņu joslas valde arī izgatavoja DV krūšu nozīmes metu un sāka tās pagatavot (tādā veidā, kā tas ir palicis); joslas valdei bija ļoti labs kontakts ar ASV armijas latviešu sardžu un darba vienībām, kuras aprūpei kopš 1946. gada ik mēnesi deva no DM 8.000 līdz 10.000; joslas valde izlaida ap 47.000 DV pastmarku, apgāds izdeva divas grāmatas un kalendāru. Bez tam nodaļās darbojās vairāki klubi un citi saimnieciski pasākumi.

Daļa amerikāņu joslas delegātu joslu valžu apvienošanas idejā saskatīja zināmu netaisnību, kad sūri un grūti sakrātās markas nu jāliek kopējā kasē. Izlīdzinātākā garā debates ievirzīja amerikāņu joslas DV valdes priekšsēdis E. Stīpnieks, teikdams: „Izskan doma, ka ASV zonas valde būtu pretī apvienotai valdei. DV darbam pieiets ar visu sirdi, lai būtu tāda organizācija, kādas otras nav. Esmu vienmēr uzsvēris centrālizācijas principu par pareizu jau agrāk. Šodien, kad biedri pa visu pasauli, centrālizācija vēl nepieciešamāka. Jārada kopīgs aprūpējamo fonds, un aprūpei jābūt vienādai visiem aprūpējamiem, bet ne pa atsevišķām vietām. Aprūpes fondā ziedojumi ienāktu no visas pasaules un tie būtu visiem aprūpējamiem sadalāmi."

Kā šajās, tā arī pārējās debatēs izskanēja doma, ka organizācijas vadības galotnes pārveidošana ir sarežģīts jautājums un kā tāds arī jāapsver. Lai izvērtētu visus pārrunas argumentus un pretišķī-

bas, sapulcē izraudzīja trīs vīru komisiju ar pārstāvi no katras joslas — V. Reimani (amerikāņu), E. Lauvu (angļu) un no CV Vili Hāzneru.

Komisija izstrādāja sekojošu dokumentu:

I — DV CV

1. DV biedrības priekšnieks ievēlams visu DV nodaļu kopsapulcēs saskaņā ar DV CV izstrādāto vēlēšanu instrukciju.
2. Par biedrības priekšnieka vietnieku kļūst tās zemes DV valdes priekšsēdis, kurā ir visvairāk biedru, neieskaitot zemi, no kuras ievēlēts biedrības priekšnieks.
3. Pārējie DV CV 7 locekļi ir sekojošie zemju DV valžu priekšsēži (resp. viņu vietnieki): Anglijā 2, Vācijā 1, Kanadā 1, AĢSV 1, Austrālijā 1, Zviedrijā 1.

II — Centrālās revīzijas komisijas funkcijas pilda tās zemes DV revīzijas komisija, no kuras ievēlēts biedrības priekšnieks.

III — DV centrālais fonds. Aprūpes darba veicināšanai, līdzekļu uzkrāšanai un to taisnīgai sadalīšanai dibināms CV centrālais fonds. CV lūgta izstrādāt fonda statūtus.

IV — DV RV valde.

1. Lai centrālizētu DV darbību Vācijā, ASV un angļu zonu valdēm jāizbeidz sava darbība un šajā delegātu sapulcē ievēlama DV Rietumvācijas valde 9 personu sastāvā.
2. Tāpat ievēlama DV RV revīzijas komisija.
3. Aprūpes darba techniskai veikšanai ASV un angļu joslās izveidojami atsevišķi aprūpes biroji.
4. ASV zonas fondu invalidu un karā cietušo atbalstam pārņem DV Rietumvācijas valde, negrozot fonda statūtus.
5. DV Rietumvācijas fondā jaunienākušie līdzekļi līdz ar fonda darbības uzsākšanu sadalāmi proporcionāli aprūpējamo skaitam zonās.

Lai nerastos stāvoklis, ka sapulce projektu noraida, 1950. gada 19. augusta sapulces vadītājs Georgs Odiņš ierosināja dokumentu pārrunāt un pieņemt pa daļām. Iesnieguma I un II punktam sapulce iesniedza divas papildu rezolūcijas:

1. DV CV funkcijas izpilda tās zemes DV valde, kurā rezidē izvēlētais DV priekšnieks.

2. Ārkārtīgi svarīgus jautājumus DV CV nodod rakstveida izlemšanai visu zemju DV valžu priekšniekiem.

Būtībā priekšlikums bija dalāms divās daļās, jo saturēja divus atšķirīgus elementus: 1) noteikumus, par kuŗiem varēja izšķirties Rietumvācijas delegāti paši, un 2) noteikumus, kas prasīja akceptu visas organizācijas apmērā, t.i., arī no tām DV saimēm, kas darbojās ārpus Vācijas.

Bez sevišķām grūtībām pieņēma dokumenta III punktu: par kopīga DV centrālā fonda radīšanu, kas uzskatāms par zināmu kompromisu iepretim amerikāņu joslas delegātu ierunām par abu joslu valžu apvienošanu. Amerikāņu joslas DV valdes loceklis V. Reimanis ierosināja izveidot kopēju aprūpējamo kartotēku, izvairoties no parallēlisma un netaisnas līdzekļu sadales. Ar to amerikāņu joslas delegātiem bija ņemta opozicijas iespēja, un noteikumus par kopīgas valdes radīšanu visai Rietumvācijas DV saimei sapulce pieņēma ar lielu balsu pārsvaru. Ar jauno noteikumu pieņemšanu funkcijas izbeidza atsevišķās amerikāņu un angļu joslas DV valdes, pilnvaras nolika arī līdzšinējā DV CV. Stājoties pie jaunās Rietumvācijas DV valdes vēlēšanām, par valdes priekšsēdi ar 40 balsīm ievēlēja Vili Janumu, vietnieku V. Reimani. Par valdes locekļiem no 11 kandidātiem izraudzīja Georgu Odiņu, Pēteri Balodi, Alfredu J. Bērziņu, Robertu Ancānu, Jāni Celmu, Arturu Silgaili un Vili Hāzneru. Valdes locekļu kandidāti kļuva Augusts Vanags, E. Lauva, Jānis Gedrovičs, Verners Pauzers; Rietumvācijas DV valdes revīzijas komisijā ievēlēti J. Pērkons, J. Utināns un A. Tirziņš.

Ar citētā dokumenta pieņemšanu, kā arī vēlēšanām beidzās kāds posms organizācijas dzīvē Vācijā. Vācijas DV valde zaudēja savu prioritāti. Bija ievadīts ceļš, lai organizācijai izraudzītu kopīgu vadību. Kamēr tas vēl nebija sasniegts, Vācijas valde uzņēmās pagaidu CV pienākumus un oficiāli saucās Daugavas Vanagu Rietumvācijas (centrālā) valde. Viens no galvenajiem tās uzdevumiem bija pieņemtās instrukcijas saskaņošana ar pārējām DV zemju valdēm.

DV RV (centrālā) arī nekavējoties stājās pie darba un sēdē 1950. gada 16./17. septembrī izvirzīja 4 vīru komisiju — Vili Janumu, Arturu Silgaili, Jāni Celmu un Vili Hāzneru ar uzdevu-

mu izstrādāt ierosinājumus CV izveidošanai globālā mērogā, kas iesūtāmi atsauksmei pārējiem DV RV locekļiem un akceptēšanai citu zemju DV valdēm. Ja pārējie DV RV locekļi ierosinājumus vēl nepieņemtu vai vēlētos papildināt, tie pārrunājami kādā no nākamajām sēdēm, pieņemot galīgā redakcijā. Minētajā sēdē valde vienojās arī par svinīgā solījuma tekstu: „Godbijībā un pateicībā atzīstot latvju dēlu līdz šim lietās asinis un uz tēvu zemes altāŗa ziedotās dzīvības, iestājos Daugavas Vanagu organizācijā un svinīgi apsolos pēc savas labākās apziņas sekmēt visus organizācijas mērķus un uzdevumus, ņemt aktīvu dalību kopējā darbā un iet vienotā cīņā par tēvu zemes Latvijas atbrīvošanu un tās garīgu un saimniecisku uzplaukumu, ziedojot šiem mērķiem visus savus spēkus." Starp citu jāpiemin, ka solījums sevišķu popularitāti organizācijas apjomā neguva.

Valde izstrādāja arī sekojošu projekta tekstu Daugavas Vanagu centrālā fonda noteikumiem:

Fonda uzdevums

1. DV centrālā fonda uzdevums ir:
   a) sagādāt un uzkrāt naudas līdzekļus DV organizācijas mērķu reālizēšanai,
   b) vienmērīgi izlīdzināt saimniecisko un kultūrālo palīdzību dažādās zemēs, atbilstot to aprūpējamo skaitam un dzīves apstākļiem.

Fonda līdzekļi

2. DV centrālā fonda līdzekļi sastādās no:
   a) DV organizācijas saimniecisko pasākumu iemaksām,
   b) DV nodaļu iemaksām un ziedojumiem,
   c) citu organizāciju, uzņēmumu un privātpersonu iemaksām, ziedojumiem un dāvinājumiem.

Fonda pārvalde

3. DV centrālo fondu pārvalda DV CV un revidē DV centrālā revīzijas komisija.
4. DV CV lemj un dod norādījumus par DV centrālā fonda līdzekļu plānveidīgu izlietošanu.

5. DV CV ved kopīgu fonda grāmatvedību un ik pusgadu sniedz pārskatu par fonda līdzekļiem, ienākumiem un izdevumiem.

Fonda pārstāvības

6. DV centrālā fonda pārstāvības atsevišķās zemēs ir šo zemju DV valdes un ikviena nodaļa ir DV centrālā fonda dalībniece. Zemē, kuŗā nav izveidota kopīga DV pārvalde, DV centrālā fonda pārstāvību CV uzdevumā pilda viena no šīs zemes DV nodaļu valdēm. Atsevišķās zemēs vai apgabalos, kur nav DV nodaļas, DV CV var iecelt fonda pilnvarnieku ar speciāliem uzdevumiem.
   Visu DV organizācijas nodaļu, kopu un ikviena atsevišķa biedra pienākumi ir sekmēt DV centrālā fonda darbību un līdzekļu sagādi fonda mērķiem.

Kā svinīgā solījuma, tā arī centrālā fonda noteikumu projektus nekavējoties izsūtīja zemju valdēm un līdz nākamajai DV RV (centrālās) valdes sēdei, 1950. g. 16./17. decembrī, visas DV zemju valdes un pārstāvniecības minētos noteikumus galvenajos vilcienos bija akceptējušas.*

Līdz 1951. gada sākumam ar DV CV izraudzīšanas projektu paguva iepazīties DV R(centrālās)V locekļi un 1951. gada 3./4. februārī valdes sēdē Grāfenašavā nolēma 4 vīru komisijas projektus izsūtīt ieskatam zemju DV valdēm, lai tad pēc atsauksmju saņemšanas varētu stāties pie globālās DV valdes veidošanas. DV R (centrālās) valdes 1951. gada 3./4. februāŗa dokumentā lasāms:

Noteikumi L.A.B. Daugavas Vanagi Centrālajai Valdei:

1. L.A.B. Daugavas Vanagi darbību globālā mērogā vada L.A.B. Daugavas Vanagu CV.
2. CV sastādās no a) CV priekšsēža, b) priekšsēža vietnieka un c) 6 valdes locekļiem.
3. CV priekšsēdi ievēl tiešās un aizklātās vēlēšanās uz 3 gadiem visu zemju DV nodaļu biedru kopsapulces.
   Piezīme: Zemes, kur nav iespējams biedru kopsapulces sa-

---

* Šī fonda noteikumus vēlāk arī pārstrādāja, bet nekad praksē DV koporganizācijā neiedzīvināja. DV darbības zemes gan līdzekļus uzkrāja pašas savām vajadzībām un vēlāk nepieciešamās summas nodeva DV CV budžetā paredzētās robežās. — V. H.

saukt, CV priekšsēdi vēl neklātienes veidā, pa pastu.
Par priekšsēža vietnieku automatiski kļūst tās zemes DV valdes priekšsēdis, kuŗā atrodas visvairāk biedru, izņemot zemi, no kurienes ievēlēts CV priekšsēdis. Pārējie CV locekļi ir sekojošo zemju DV valžu priekšsēži resp. to vietnieki. Anglijā 2 (DVF priekšsēdis un viņa vietnieks), Vācijā — 1, Kanadā — 1, ASV — 1, Zviedrijā — 1, Austrālijā — 1.
Amatus resp. uzdevumus valdes locekļiem CV sadala pati.

4. CV priekšsēža miršanas gadījumā vai kad CV priekšsēdis ilgstoši kavēts savus pienākumus pildīt, viņa pienākumus pārņem priekšsēža vietnieks. Tādos gadījumos CV, negaidot 3-gadīgo pilnvaru notecēšanas laiku, ar nākošā gada 1. janvāri organizē jaunas CV priekšsēža vēlēšanas termiņos, kā to paredz L.A.B. Daugavas Vanagi CV priekšsēža vēlēšanu instrukcija.

5. CV uzdevumi:

   a) vadīt un saskaņot atsevišķu zemju DV valžu, bet zemēs, kur tādu valžu nav, šo zemju atsevišķo nodaļu darbību;

   b) sastādīt DV organizācijas vispārējo darbības plānu, kā arī darbības pārskatu globālā mērogā;

   c) pārzināt un rīkoties ar DV centrālo fondu, kā arī rūpēties par jaunu līdzekļu ieplūšanu minētajā fondā;

   d) izlemt sūdzības atsevišķu zemju valžu lēmumiem;

   e) izstrādāt un izdot noteikumus, instrukcijas u.t.t., saistošus visu zemju resp. nodaļu valdēm;

   f) organizēt un vadīt L.A.B. Daugavas Vanagi CV priekšsēža vēlēšanas.

6. DV CV sēdes sasauc CV priekšsēdis pēc vajadzības.
   Piezīme: Vieta, laiks un darba kārtība izziņojama vismaz 60 dienas iepriekš.

7. CV sēdes ir pilntiesīgas, ja tajās piedalās CV priekšsēdis vai viņa vietnieks un vēl 4 CV locekļi.
   Piezīme: Ja CV locekļiem attāluma, līdzekļu vai citu iemeslu dēļ nav iespējams uz valdes sēdēm ierasties, tad valde savus lēmumus pieņem korespondences ceļā.

8. Lēmumus CV pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu, bet, balsīm daloties, izšķīrēja ir CV priekšsēža balss. Noteikumu par L.A.B. Daugavas Vanagi CV grozīšanai nepieciešams 2/3 balsu vairākums.
9. Visus ar CV sēdēm saistītos ceļa izdevumus sedz to zemju DV valdes, kas deleģē attiecīgos valdes locekļus.
10. DV darbību revidē tās zemes DV revīzijas komisija, kuŗā atrodas CV priekšsēža sēdeklis.

Reizē ar šiem noteikumiem par CV darbību globālā mērogā DV RV pārējo zemju valžu ieskatam nosūtīja arī instrukciju par CV priekšsēža ievēlēšanas kārtību. Tā kā dokumenti bija jāapspriež atsevišķo zemju delegātu sapulcēs, pārorganizēšanas kustībai nebija tikai technisks raksturs, bet arī liels psicholoģisks un morālisks iespaids, atgādinot organizācijas biedriem, ka Daugavas Vanagi ir viena vienota saime, ar kopīgu vadību, un visa organizācija kalpo vienam kopīgam mērķim. Zemju valdēm piesūtītais teksts CV priekšsēža ievēlēšanai bija šāds:

1. L.A.B. DV CV priekšsēdi ievēl tiešās un aizklātās vēlēšanās uz 3 gadiem visu zemju DV nodaļu biedru kopsapulcēs.
2. Ik pēc 3 gadiem, sākot ar 1951. gadu, visas zemju valdes līdz 1. aprīlim iesūta DV CV kandidātus CV priekšsēža amatam. Zemēs, kuŗās zemes valde nav izveidota, šo pienākumu pilda viena no DV CV pilnvarotām DV nod. valdēm. Katrai zemei tiesības uzstādīt ne vairāk kā 2 kandidātus, pie tam kandidāti var būt arī citas zemes DV biedri.
3. Pēc visu kandidātu sarakstu saņemšanas DV CV sastāda kopīgu kandidātu sarakstu alfabēta kārtībā un līdz tā paša gada 1. jūlijam nosūta visu zemju DV resp. pilnvaroto nodaļu valdēm zemēs, kur zemju valžu nav.
4. Zemju resp. pilnvaroto nodaļu valžu pienākums šos kandidātus nekavējoši darīt zināmus attiecīgās zemes DV nodaļām, noorganizējot DV priekšsēža vēlēšanu DV nodaļās ar tādu aprēķinu, lai vēlēšanu rezultātus DV CV saņemtu ne vēlāk par tā paša gada 1. oktobri.
   Atsevišķo DV nodaļu vēlēšanu rezultāti līdz ar vēlēšanu protokoliem iesūtāmi zemju resp. pilnvaroto nodaļu valdēm. Iesū-

tītos rezultātus zemju resp. pilnvaroto nodaļu valdes sakopo un ar attiecīgu skaitīšanas protokolu iesūta DV CV.

5. Jaunievēlētajam DV CV priekšsēdim pirmā CV sēde jāsasauc ne vēlāk par nākamā gada 15. janvāri.
6. Vēlēšanu norisi kontrolē attiecīgo zemju DV revīzijas komisijas.

Pārejas laika noteikumi:

Pirmās DV CV priekšsēža vēlēšanas 1951. gadā organizē un vada DV Rietumvācijas valde, kuŗai, ja techniski apstākļi to prasa, ir atļauts atkāpties no šai instrukcijā minētiem 1. aprīļa, 1. jūnija un 1. oktobŗa terminiem.

Iesūtot abus šos dokumentus zemju valdēm apsvēršanai, Rietumvācijas DV valde, kas arvien vēl pildīja centrālās valdes uzdevumus, savus apsvērumus motīvēja sekojošā pavadrakstā:

„Izstrādājot un pieņemot Cēdelgemas gūstekņu nometnē L.A.B. Daugavas Vanagi statūtus, izgāja no apsvēruma, ka plaša DV saime pēc atbrīvošanas no gūsta paliks vienkopus, kamēr tai būs lemts atgriezties brīvajā Latvijā. Ilgie trimdas gadi tomēr piespieduši DV saimi meklēt patvērumu daudzās zemēs un valstīs visā pasaulē. Sakarā ar pēdējo apstākli izrādījās, ka Cēdelgemas gūstekņu nometnē pieņemtie statūti attiecībā uz organizācijas centrālo pārvaldi vairs nav atbilstoši jaunradušamies stāvoklim. Ievērojot katras atsevišķas zemes īpatnības, bet galvenā kārtā lielos attālumus, kas šķiŗ atsevišķas DV nodaļas, radās nepieciešamība pēc zināmas decentrālizēšanas pārvaldes ziņā, t.i., vienā vai otrā zemē izveidot savus centrālos pārvaldes organus (delegātu sapulci un centrālo, t.i., zemes valdi), kā to paredz statūtu §§ 14—39. Šī pārvaldes decentrālizācija savukārt izsaukusi vajadzību radīt jaunu, statūtos neparedzētu pārvaldes institūtu — L.A.B. Daugavas Vanagi CV, globālā mērogā, kuŗai piekristu saskaņot visu atsevišķo zemju valžu darbību uz tiem idejiskiem pamatiem, uz kuŗiem balstās mūsu organizācija un kuŗi ir tās stiprums."

Tiesa, organizācijas dibinātāju ieceres, izplānojot statūtus Cēdelgemā, nebija piepildījušās, proti, ka trimda neieilgs un atgriešanās brīdi organizācijas biedri varēs sagaidīt, sapulcināti puslīdz vienā vietā. Bet piemērošanās jaunajiem apstākļiem nekādā ziņā nerunāja pretim Cēdelgemā pieņemto statūtu 32. punkta a§: „Cen-

trālai valdei piekrīt vadīt biedrības darbību". Ja administrātīvā ziņā organizācijas darbības pārraudzīšana daļēji draudēja novirzīties no Cēdelgemas statūtos nospraustās kārtības, tad novirzīšanās nekādā ziņā nerunāja pretim organizācijas dibinātāju domai un garam, jo 1946. gada 6. janvāŗa delegātu sapulcē Cēdelgemā delegāti par šādu iespēju bija domājuši, pieņemdami papildu deklarāciju: „Delegātu pilnsapulce pilnvaro ievēlēto biedrības pagaidu valdi rūpēties par statūtu apstiprināšanu attiecīgās iestādēs, pilnvarojot arī, ja vajadzīgs, izdarīt statūtu grozījumus, vadoties no līdzšinējās sanāksmēs izteiktiem uzskatiem par biedrības mērķiem un tās darbības veidu." (1946. gada 6. janvāŗa delegātu sapulces protokols.) Ar jauna pārvaldes organa radīšanu organizācijas mērķos un idejās nebija mainīts ne burts, bija tikai izraudzīts jauns iespaidīgāks veids mērķu iedzīvināšanai praksē, piemērojoties jaunajam stāvoklim. Mainījušies bija tikai techniskie termini:

Centrālā valde pārraudzīja un koordinēja atsevišķo zemju DV valdes, pēdējās, savukārt, uz CV deleģēja savus pārstāvjus. Ja citētajā pavaddokumentā bija runa par „organizācijas darbības decentrālizāciju", tad tas pareizi saprotams, ja organizācijas dzīvē izšķiŗ divus smagumpunktus: 1) biedrības pārvaldīšanu, kas vairāk vai mazāk saprotams kā techniskas dabas jautājums, un 2) organizācijas idejisko novadu. Pārvaldes ziņā DV pārveidojās par federātīvu iestādījumu ar iespējami lielu rīcības brīvību ikvienam „savienības" loceklim. Organizātoriska brīvība bija nepieciešama, organizācijas locekļiem atsevišķajās ieceļošanas valstīs atduŗoties pret vietējiem likumiem, īpatnībām un iedzīvotāju mentālitāti. Lai organizācijas sekmīgi savu darbu varētu turpināt, bija nepieciešams vietējām prasībām pielāgoties, tās respektēt. Turpretim ideoloģiskā un idejiskā ziņā nekāda decentrālizācija nebija notikusi. Tieši otrādi: organizācijas augstākajā pārvaldes organā — CV — ar zemju pārstāvjiem resp. CV locekļiem saplūda visdažādākie organizācijas dzīves strāvojumi, idejas, tāpat arī nesaskaņas un konflikti. Šai ziņā visus jautājumus bija iespējams izdiskutēt, pieņemt kopīgus lēmumus un ierosinājumus, respektējami visiem organizācijas biedriem. Šai idejiskā ziņā, tātad, varēja runāt par organizācijas dzīves centrālizēšanu.

Vēl DV delegātu sapulce Augustdorfā 1950. gada 19./20. augustā izlēma divas organizācijas darbībā nozīmīgas lietas: 1) pieņēma DV darbības sekmēšanas plānu un 2) vadlīnijas DV organizācijas idejiskiem pamatiem un darbībai svešumā.

DV darbības sekmēšanas plānu bija izstrādājis DV angļu joslas valdes loceklis J. Gedrovičs, un tā iztirzāšanai delegātu sapulcē veltīts daudz laika un pārdomu.

J. Gedroviča izstrādātais plāna projekts ietvēra vairākas nodaļas: Vispārējie noteikumi runāja par organizācijas iekšējās dzīves izveidošanu pēc zināma rituāla, tradicijām un kārtības, biedru personīgo spēju un interešu atraisīšanu un izkopšanu, biedru labklājības veicināšanu, organizācijas paplašināšanu vispār, aprūpes un organizatoriskā darba plāna izstrādāšanu.

Plānā atsevišķi apskatīti organizācijas iekšējās dzīves jautājumi, no kuriem sevišķi svarīgus ieskatīja biedru vakarus, dažādas biedru sanāksmes, biedru personisko spēju izkopšanas pasākumus, palīdzības darbu, biedrības paplašināšanas veidus, organizatorisko darbu, sevišķi izceļot rosības kopu radīšanu nodaļās/apvienībās un kopās, pamācības, kā sagatavot vietējās darbības plānus un beidzot minot sevišķus noteikumus par biedru stājas ieturēšanu, sakaru veidošanu nodaļu/apvienību starpā un citus pasākumus, kas ceļ un stiprina organizācijas iekšējo dzīvi.

Pēc ilgām un auglīgām debatēm delegātu sapulce nolēma šo projektu „pieņemt zināšanai, neuzskatīt to par saistīgu instrukciju, bet vadlīniju DV darbības veicināšanai." (Delegātu sapulces protokola 19. lpp.)

Šis delegātu sapulces lēmums radīja tālejošas sekas organizācijas iekšējā dzīvē. Rosības plāna projektu sīki iztirzāja DVB, sākot ar 1. numuru, visu 1951. gadu, ar nosaukumu „Nodaļa, kas dzīvo", rakstus sagatavojot DVB redaktoram B. Rubesam. Par šiem jautājumiem DVB un vēlāk DVM rakstīts arī pēc šiem iztirzājumiem, tā iepazīstinot visu plašo DV saimi ar rosības plāna idejām. Un ja laika tecējumā DV rosīgā sabiedriskā, kultūras un nacionālā dzīve iegājusi tik platā ceļā, tur lielā mērā nopelni šim Augustdorfas 1950. g. delegātu sapulces lēmumam, tā radot ierosmi DV darbam visās darbības zemēs.

Gadu tecējumā rosības plānu daudz nodaļu un apvienību iedzīvināja visās DV darbības zemēs. Par īstām paraugapvienībām/nodaļām rosmju ziņā DV organizācijā uzskatāma DV apvienība Milvokos, Ņujorkā, DV nodaļas Toronto, Melburnā, Adelaidē un citur.

Milvoku DV apvienības un vanadžu kopas valžu un pašdarbības vienību vadītāju grupa 1971./72. darbības gadā. Priekšā no kreisās: sekretāre I. Slempere, drāmatiskā ansambļa vad. režis. M. Valtere - Einberga, L. Gulbe. Sēž no kr.: A. Stepa, E. Liekna, vanadžu kopas sekr. K. Šmite, apv-bas priekšnieks V. Aparjods, vanadžu kopas pr-ce M. Cukura, pr-ces vietn. L. Peniķe, kasiere Z. Vilciņa, v. l. M. Skraučeva. Stāv no kr.: valdes loc. A. Mundeciems, vicepr-dis E. Peniķis, skautu vien. pr-ks V. Kore, v. l. O. Cerbiņš, E. Rozenbergs, šaušanas sekc. vad. Ž. Butkus, biedrz. P. Rudzītis, kasieris J. Vilciņš, R. Raits, rev. kom. pr. E. Čakāns, DVM red. R. Čaks, DV vīru koŗa pr. R.Prūsis, vald. loc. A. Peniķis un bibliotēkārs V. Berģis.

Vēl svarīgāks šīs delegātu sapulces lēmums bija, pieņemot DV RV (centrālās valdes) izstrādātās organizācijas ideoloģiskā darba vadlīnijas — *Daugavas Vanagu organizācijas idejiskie pamati un darbība svešumā.*

Šī bija DV organizācijas pirmā deklarācija, kas noteica tās darbības idejiskos pamatus. Šīs deklarācijas saturs ir noteicis visus

turpmākos DV ideoloģiskos uzdevumus svešumā, kā arī skaidri izteicis mūsu attieksmes pret tautu dzimtenē un mūsu stāju pret latviešu tautas apspiedējiem — krievu komūnismu.*

DV delegātu sapulce Augustdorfā arī bija pēdējā tik plaša satura un delegātu ziņā, kas pirms lielās DV saimes izvietošanās un nostiprināšanās brīvās pasaules DV darbības zemēs noteica DV organizācijas nākotnes darbības izveidošanās un nostiprināšanās veidus un tā DV vēsturē paliks ar paliekamu nozīmi, līdzīgi kā bija DV organizāciju dibinot Cēdelgemā.

DV CV rašanās

Dokumentus par CV izraudzīšanu un CV priekšsēža vēlēšanu ieskatam un atsauksmei, kā arī viedokļu saskaņošanai, nosūtīja visām DV zemju valdēm un DV pārstāvniecībām. 1951. gadā DV organizācija darbojās sekojošās valstīs: Rietumvācijā — 42 nodaļas, Anglijā — 108, ASV — 16 pārstāvniecības, Arģentīnā — 1 nodaļa, Austrālijā — 4, Austrijā — 1, Beļģijā — 1, Dānijā — 1, Francijā — 2, Holandē — 1, Kanadā — 7 un Zviedrijā — 7 nodaļas, kopskaitā apvienojot 7687 biedrus. Biedru skaita ziņā pirmajā vietā bija Anglijas DV saime ar 4725 personām, ieņemot ievērojamu un vai vienīgo vietu Anglijas latviešu dzīves kārtošanā un rosināšanā.

Starplaikā Italijas DV nodaļa bija likvidējusies (1951. gada 1. jūnijā), bet nākusi klāt Francijas (1951. gada 22. aprīlī).

Gandrīz visās zemēs, kurās pastāvēja DV nodaļas jeb pārstāvības, izstrādātos priekšlikumus pieņēma bez iebildumiem vai ar niecīgiem redakcionālas dabas grozījumiem. Tā DV pārstāvība ASV vēlējās, lai organizācijas augstāko vadītāju sauktu par priekšnieku, nevis kā izstrādātajā projektā „DV CV priekšsēdis", ar to pasvītrojot organizācijas vadītāja autoritāti ne tikvien CV, bet visas biedrības apjomā. ASV arī uzsvēra, ka no zemes, kas dod DV CV priekšnieku, jānāk arī CV sekretāram un kasierim, tos uzņemot valdē ar balss tiesībām. Ar to valdes locekļu skaits būtu gan lielāks, bet būtu arī vieglāk radīt valdes prezidiju, resp. vadīt DV CV darbu, it sevišķi sēžu starplaikos.

* Deklarācijas tekstu skat. 5. pielikumā.

Ne tik vienkāršs bija stāvoklis attieksmēs ar DVF saimi Anglijā. Būdama lielākā un pati spēcīgākā DV grupa 1951. gadā, bija cilvēciski un saprotami, ka fonda biedros radās strāvojumi, kas gan vēlējās būt DV sastāvdaļā, bet arī ne vairāk, — kā bija Lielbritanijas attieksmēs ar atsevišķām „commonwealth" daļām. Arī DV izveidošanās Anglijā noritēja zem citiem aspektiem nekā pārējās zemēs ārpus Vācijas. DVF 1947. gada pirmajos darbības noteikumos teikts, ka DVF organizējas un „pastāv pie sūtniecības un darbojas tās uzraudzībā". (DVF 1947. gada 21. decembŗa 1. apkārtraksts.) Ar to bija pateikts, ka DVF Anglijā darbojās kā latviešu sūtniecības „satelits" un kā darbībā, tā arī organizēšanas ziņā padots sūtniecības pārraudzībai. Šāds stāvoklis, protams, nevarēja palikt bez īpašas ietekmes uz visu organizācijas darbību Anglijā. Bija arī jārespektē īpatnējie Anglijas likumi, kas regulēja biedrību un klubu darbību. Tādēļ arī DVF priekšnieka A. Tomasa atbilde uz DV CV pārkārtošanas projektiem bija uzmanīgi noraidīga, norādot, ka 1951. gada 3. martā sapulces forumā Londonā DVF darbības veidošanai pieņems jaunus statūtus, no kuŗiem izrietētu, ka visas DV valdes sastāda DV apvienību, t.i., nav vairs slēgta organizācija ar kopīgām vadlīnijām un vadību. Lai šīs separātisma tendences nepārsviestos arī uz citām zemēm, kuŗās jau darbojās DV nodaļas un pārstāvības, DV R (centrālā) valde uzdeva valdes loceklim Georgam Odiņam izstrādāt pāris rakstu, principā pieskaŗoties nepieciešamībai būt vienotiem darbībā un organizēšanā, neizlaižot no acīm Cēdelgemā atzīto ideju un garu. Rakstus „Kas ir Daugavas Vanagi" un „Cēdelgemas gars" (DVB 1. n-rā, 1951. g., 6. resp. 5. lpp.) publicēja organizācijas oficiozā „DV Biļetens", mudinot nepadoties sadrumstalošanās tendencēm. Par spīti tam DVF delegātu sapulce 3. martā pieņēma jaunus organizācijas statūtus, kas ne tikai burta, bet arī idejas un gara ziņā atšķīrās no Cēdelgemā pieņemtajiem principiem, runājot pretim DV CV organizācijas pārvaldes projektiem. Reizē ar jauno statūtu pieņemšanu DVF sapulce ievēlēja arī jaunu priekšnieku, A. Tomasa vietā A. Alksnīti. 1951. gada 3. jūnijā Augustdorfā notika paplašināta DV R (centrālās) valdes sēde, kuŗā dažādo neskaidrību un pārpratumu noskaidrošanai no Londonas ieradās DVF priekšnieks A. Alksnītis un DVF valdes

sekretārs K. Strazdiņš. DVF priekšnieks garākā paskaidrojumā norādīja uz sevišķiem apstākļiem, kas raksturīgi DVF darbībai Anglijā un bija pamatā atšķirīgiem uzskatiem starp DV CV un DVF. Viens no galveniem iemesliem pārpratumiem bija Anglijas valsts noteikumi, kuŗi pildāmi, organizāciju oficiāli reģistrējot iestādēs. Anglijas likumi nepieļāva reģistrēt statūtus biedrībai, kuŗas galvenā vadība ārpus Anglijas territorijas. DVF priekšnieks uzsvēra, ka DV organizācija cēlusies no viena pirmavota un tā kā palikšana svešumā vēl var ilgt gadus, DV nepieciešama vienota vadība. Attiecē pret atsevišķo zemju statūtiem organizācijas nosaukums ikvienā zemē var būt atšķirīgs. Galvenais atsevišķo zemju statūtos bija mērķis un ideja, un tiem jābūt visai organizācijai vienādiem. Lai turpmāk novērstu nesaskaņas un pārpratumus atsevišķo organizācijas organu starpā, nepieciešams, kā norādīja DVF priekšnieks A. Alksnītis, izstrādāt vienus statūtus visai DV organizācijai, tajos paredzot mērķus un idejas, kādā veidā organizācija darbotos. Tā sasniegšanai nepieciešami centrāli norādījumi un noteikumi par DV CV un organizācijas vadības funkcijām, jābūt norādījumiem par līdzekļu apsaimniekošanu, organizācijas tradicijām u.t.t. Visumā DVF priekšnieka un sekretāra paskaidrojumi pareizi apgaismoja DVF darbību un sasniegumus, un pēc visu jautājumu pārrunāšanas paplašinātā sēdē atzina, ka mērķi un ideāli visiem DV biedriem vienādi, tikai ārējo apstākļu uzspiesti dažkārt ejami dažādi ceļi šo mērķu sasniegšanai. 3. jūnija sēdē tad arī galīgi pieņēma „Noteikumus par DV CV" un „DV priekšnieka vēlēšanu instrukcijas", tekstā ievērojot atsevišķo zemju ieteiktās pārgrozības. Minētie dokumenti noteica:

1. Daugavas Vanagu Centrālā Valde (turpmāk DV CV) ir DV organizācijas augstākais organs.
2. DV CV sastādās no a) DV priekšnieka, b) DV CV priekšsēža vietnieka, c) DV CV sekretāra, d) DV CV kasieŗa un e) DV CV locekļiem.
3. DV priekšnieku ievēl tiešās un aizklātās vēlēšanās uz 3 gadiem visi DV biedri nodaļu kopsapulcēs.
4. DV CV priekšsēža vietnieku dod tās zemes DV, kuŗā ir lielākais DV skaits, izņemot to zemi, no kuŗas ievēlēts DV priekšnieks.

5. DV CV sekretāru un kasieri dod tās zemes DV, no kuŗas ievēlēts DV priekšnieks.
6. DV CV pārējos locekļus dod Anglijas, Vācijas, ASV, Kanadas, Austrālijas un Zviedrijas DV un citas zemes, ar biedru skaitu virs 200, pa vienam no katras zemes. Zemes, kur biedru skaits lielāks par 2000, dod vēl pa vienam CV loceklim uz katriem tālākiem pilniem vai nepilniem 2000 biedriem.

   Piezīme: DV CV priekšsēža vietnieks, sekretārs un kasieris ietilpst šajā pantā minētajā CV locekļu skaitā, kādu dod attiecīgā zeme arī tad, ja ar to pārsniegtu šai zemei noteikto CV locekļu skaitu.
7. DV priekšnieka nāves vai ilgstošas aizkavēšanās gadījumā pienākumus pārņem CV priekšsēža vietnieks, pirmajā gadījumā automatiski, otrā — ar DV CV īpašu lēmumu. DV CV, nenogaidījusi DV priekšnieka pilnvaru notecēšanas laiku, stājas pie jaunu DV priekšnieka vēlēšanu organizēšanas ar nākošā gada 1. janvāri, saskaņā ar DV priekšnieka vēlēšanu instrukciju.
8. DV CV uzdevumi ir: a) saskaņot un vadīt DV zemju valžu un zemēs, kur šādu valžu nav — tieši šo zemju atsevišķo nodaļu darbību; b) izstrādāt DV organizācijas vispārējo darbības plānu un ik gadu darbības pārskatu; c) pārzināt DV centrālo fondu, rīkoties ar fonda līdzekļiem un rūpēties par līdzekļu ieplūšanu fondā; d) izlemt sūdzības pret atsevišķo zemju valžu lēmumiem; e) organizēt un vadīt DV priekšnieka vēlēšanas.
9. DV CV sēdes sasauc DV priekšnieks, izsludinot sēdes vietu, laiku un darba kārtību vismaz 60 dienas pirms paredzētās sēdes.
10. DV CV kvorums ir: 6 locekļi, ieskaitot DV priekšnieku vai DV CV priekšsēža vietnieku.

    Piezīme: a) DV CV loceklis ar savas zemes valdes piekrišanu var pilnvarot sev vietnieku attiecīgajai valdes sēdei; b) šādas pilnvaras var vairāki DV CV locekļi nodot vienai personai, kam tādā gadījumā balsošanā pieder tik liels balsu skaits, cik pilnvarojumu viņa saņēmusi.

11. DV CV lēmumus var pieņemt arī korespondences ceļā.
12. Lēmumi kā sēdēs, tā korespondences ceļā pieņemami ar vienkāršu balsu vairākumu. Balsīm līdzīgi daloties, izšķirēja ir sēdes vadītāja balss.
13. Noteikumu par DV centrālo valdi grozīšanai, nekustamu īpašumu iegūšanai vai atsavināšanai nepieciešams ⅔ balsu vairākums.
14. DV CV locekļa ceļa izdevumus, kas saistīti ar CV sēdēm, sedz tās zemes DV valde, pie kuŗas viņš pieder.
15. DV CV darbību revidē tās zemes DV revīzijas komisija, kuŗā atrodas DV priekšnieka sēdeklis.

DV CV prezidijā iegāja organizācijas priekšnieks Vilis Janums, kasieris Alfreds J. Bērziņš un sekretārs Vilis Hāzners.

Pirmajā sēdē DV CV pulcējās 1952. gada 11. aprīlī Londonā. Sākās jauns darbības posms visā DV organizācijā. No daļēji sadrumstalotās darbības atsevišķās zemēs, ar tendenci attālināties no savā laikā pieņemtajiem DV mērķiem un ideoloģijas, izauga pakļaušanās vienai kopīgai vadībai. Par šīs vadības pienākumiem un uzdevumiem DV priekšnieks Vilis Janums izteicās: „Lai mūsu darbs kā aprūpes laukā, tā arī cīņā par dzimtenes atbrīvošanu būtu koordinēts, tas jāsaskaņo, tāpēc par vissvarīgāko atzīstama zemju valžu darbības saskaņošana. Politiskā laukā visātrākā laikā latviešiem izveidojama kopēja pārstāvniecība globālā mērogā, jo citādi par latviešu tautas pārstāvjiem bieži vien uzdodas cilvēki, kam uz to nav nekādu tiesību." (DVB 1952. gada 14. n-ra 4. lpp.)

DV organizācijas iekšējā kārtība

DV organizācijas pamatā likti darbības noteikumi, vienojot un saskaņojot atsevišķo biedru un nodaļu darbu. Statūti, kā katra parādība, padoti maiņām, ja to prasa apstākļi un sabiedriskās dzīves attīstība mainās tādā apmērā, ka vairs neatbilst normām, kas pastāvejušas statūtu pieņemšanas brīdī. Reizē jānorāda, ka organizāciju statūtu kompleksā jāizšķir ideālās un praktiskās normas. Grozīt vai atsacīties no ideālām normām nozīmē, ka kāda organizācija izbeigusi savu darbību un tās vietā stājas jauna, ar citiem

mērķiem, citām ideālām vērtībām. Praktiska rakstura normas, turpretim, grozāmas un maināmas, pielāgojoties vispārējai attīstībai, bet arī tikai tad, ja to akceptē organizācijas biedru kvalitātīvais vairākums.

Uz šādiem principiem veidoti statūti, kas rēgulē DV organizācijas darbību. Statūtu pamatdoma, ideja un mērķi nav mainījušies, turpretim ārkārtēju apstākļu iedarbība bijusi pamatā, ka dažu praktisku normu iztulkošana prasījusi citu pielāgojumu, nevis kā noteikts Cēdelgemā radītajā statūtu projektā. Jāatceras, ka Cēdelgemas statūtu izstrādātāji un pieņēmēji vadījās ar premisi, ka trimdas laiks nebūs ilgstošs un gaidīšanas periodu organizācijas locekļi pavadīs ģeografiskā ziņā puslīdz ierobežotā telpā. Vēsturiskās norises, turpretim, šīm statūtu pamattezēm bija nelabvēlīgas, un organizācijas dzīvi nācās ievirzīt citās sliedēs. Statūti bija jāpielāgo prasībai, ka organizācija ar savām institūcijām darbojas dažādās brīvās pasaules malās. Šāds stāvoklis izvirzīja trīs kardinālas problēmas: 1) bija jāpatur DV organizācijas vienotība un stiprums, nesaārdot Cēdelgemas statūtu ideālo bazi, 2) jādod iespēja organizācijas nodaļām darboties attiecīgo valstu jurisdikcijas ietvaros, nesaduroties ar likumiem un 3) piemērojoties 2. punktā izteiktajām prasībām nemainīt organizācijas mērķus un uzdevumus.

Sākoties lielākajai izceļošanas akcijai un ar laiku nodibinoties DV nodaļām ārpus Vācijas robežām, ikviens no minētajiem punktiem īsāku vai garāku laiku bija pakļauts kritiskai attīstībai. Kādas organizācijas vienotību var garantēt tikai tad, ja tai kopīga, centrālizēta vadība. Daudz bēgļu uzņēmēju valstu nelabprāt raudzījās uz trimdinieku kultūrālu, sociālu un politisku pašdarbību, mēģinot trimdas saimi pēc iespējas ātri asimilēt. Šo stāvokli raksturoja archibīskaps Teodors Grīnbergs: „Ienaidnieki grib mūs iznīcināt, draugi — asimilēt, bet mēs gribam palikt latvieši."

Tālu no organizācijas centrālajiem pārvaldes organiem (Cēdelgemas statūtu izpratnē) atsevišķās DV organizācijas grupās radās nelieli strāvojumi, mēģinot organizācijas stiprumu izmantot citiem nolūkiem, nekā paredzēja Cēdelgemas statūtu ideālās normas. Tā drīz atklājās, ka Cēdelgemas statūtu pamatā liktās ārkārtīgi stingrās normas paturēt varēs tikai tad, ja ārējo apstākļu uzspiestās

īpatnības praktiskā darbā izdosies koordinēt vienveidīgi visas organizācijas apmērā. Šo problēmu ietekmē 1950. un 1951. gadā organizācijas ietvaros risinājās plašas pārrunas, kādā veidā panākt stāvokļa labāku izkārtošanu. No vienas puses, pastāvēja uzskats, ka organizācijas stiprums saglabāsies tikai tad, ja tieši un bez atkāpšanās darbam patur Cēdelgemas statūtus. No otras puses, domāja, ka radāmi jauni statūti, un, ievērojot ģeografisko izkliedi, organizācija uzskatāma tikai par apvienību kopu, bet katra DV saime savā zemē iet ceļus, kādus atzīst pareizus, piemērojoties vietējiem apstākļiem. Ja pirmais statūtu izskaidrojuma variants draudēja agri vai vēlu ievest organizāciju stagnācijā, otrs nepārprotami vājināja organizācijas galveno substanci — vienotību un stiprumu. Uz šo diskusiju pamata tad izauga jauna teze, no kuŗas izrietēja, ka Cēdelgemā izstrādātie statūti liekami organizācijas pamatā kā morālisko un ideoloģisko vērtību noteicēji. Šīs tezes pamatprincipus izstrādāja 1951. gada 3. jūnijā Augustdorfā, DV Rietumvācijas (centrālās) valdes sēdē ierodoties DVF pārstāvjiem A. Alksnītim un K. Strazdiņam no Anglijas. Bez minētajiem sēdē piedalījās Vilis Janums, Visvaldis Reimanis, Arturs Silgailis, Vilis Hāzners, Georgs Odiņš, Roberts Ancāns, Alfreds J. Bērziņš, Augusts Vanags, Rūdolfs Bangerskis, Jāzeps Utināns, Brunis Rubess, Herberts Zāgars, Jānis Celms, Antons Mežals. Plašo pārrunu iznākums raksturojams Viļa Januma vārdiem: „Cīņa par Latviju būs labāka, ja būsim labāk organizēti un vadīti. Cēdelgemas statūti izstrādāti salā un grūtībās, tie ir ieguvuši jau maģisku spēku. Atmest tos nevaram un DV to nedarīs. Idejai mums japaliek kopīgai, statūti var tikt pielāgoti atsevišķo zemju īpatnībām." (DV RV (c) sēdes 6. protokols 1951. gada 3. jūnijā.)

Sanāksmes dalībnieki lielā vienprātībā tad arī pieņēma gan „Noteikumus par DV CV valdi", gan arī „Instrukciju par DV priekšnieka vēlēšanu", par kuŗiem runāja DV Vācijas delegātu sapulcē 1950. gada 20. augustā.

Ja šādā veidā bija jaunā modernākā un laika prasībām atbilstošā gultnē ievadīta organizācijas vadības galotne, tad atklāti palika vēl daudz jautājumu, kas prasīja jaunu izkārtojumu. Viens no tiem bija kārtība, kādā uzņemami jauni biedri. Cēdelgemas statūti samērā skaidri III/2. pantā norādīja, kādas personas tiesīgas DV

organizācijā iestāties, proti: „Par biedrības aktīviem biedriem var būt pilngadīgi latvieši, kas cietuši kaŗa darbībā vai kaŗa darbības dēļ bijuši spiesti atstāt dzimteni un nav zaudējuši tiesības." Še norādīts, ka organizācijas rindās var iestāties katrs trimdas latvietis, kas kāda nodarījuma dēļ nav zaudējis persona grata statusu. Par biedru uzņemšanas kārtību un tiesībām jau plaši bija runāts arī Cēdelgemā, attiecīgo paragrafu pieņemot. Kā Cēdelgemā, tā arī vēl labu laiku pēc tam galvenais strīdus objekts biedru uzņemšanas kārtībā bija jautājums — vai DV par biedru var iestāties tikai tas, kas bijis aktīvs kaŗavīrs, vai arī privātas personas. Pirmā uzskata pārstāvji argumentēja, ka „biedrībā var iekļūt nevēlamas personas jeb „šaubīgi elementi", ar laiku iegūstot noteikšanu organizācijas pārvaldē un tādā veidā novirzot biedrību no proklamētajiem mērķiem. Otra varianta aizstāvji norādīja, ka „uzņemami visi latvieši, kas gājuši mums līdz" jeb „nepaplašinot biedru uzņemšanas jēdzienu, mēs izmirsim un savus mērķus nesasniegsim." Abu viedokļu saskaņošanai 1946. g. 4. janvāŗa sapulcē Cēdelgemā vienojās par kompromisu un statūtu III/9. pantu noteica: „Aktīvos biedrus un biedrus veicinātājus saskaņā ar CV izstrādātu instrukciju uzņem nodaļas valde uz interesenta lūguma pamata, ja viņa līdzšinējā darbība atbilst biedrības mērķiem." Vēl Cēdelgemā organizācijas valde 1946. gada 8. janvāŗa sēdē uzdeva šādu instrukciju izstrādāt E. Vērzemniekam un D. Maļinovskim. Gūsta nometnes likvidēšana darbu neļāva pabeigt. Galīgi instrukciju DV valde izstrādāja un pieņēma ārpus Cēdelgemas 1948. gada 15. aprīlī Hanoverā, ACCU nometnē. Instrukcijas 3. pants samērā precīzi raksturoja personas, kuŗas varēja organizācijā iestāties par pilntiesīgiem aktīviem biedriem, proti: a) bijušie latviešu strēlnieki, b) bijušie latviešu brīvības kaŗa dalībnieki (1918 — 1920), c) Otrā pasaules kaŗā iesaistītie latviešu kaŗavīri (leģionāri), policijas, būvpulku, robežapsardzības pulku, gaisa izpalīgi, lidotāji un citu vienību bijušie kaŗavīri, kā arī sanitārais un aprūpes personāls, d) bijušās Latvijas armijas aktīvā dienesta kaŗavīri, e) kritušo kaŗavīru atraitnes, ja viņas apņemas atbalstīt biedrības mērķus. — No šīs samērā neveiklās definīcijas izrietēja, ka par organizācijas biedriem var būt tikai tādi, kas kādā laikmetā „rokās turējuši ieroci", tātad, bijuši aktīvi kaŗavīri vai to tiešie piederīgie. Instrukcijas

teksts, protams, pareizi izprotams tikai tad, ja acu priekšā ir aina, kāda valdīja 1946. un nākošajos gados, daļai sabiedrības (arī no latviešu vidus) uz karavīriem raugoties ar zināmu rezervi, nelielai grupai pat ar nepatiku. 1948. gadā instrukcija gan, no vienas puses, nepieļāva šādiem elementiem iekļūšanu organizācijā, bet, no otras puses, aizvēra durvis arī tiem, kas simpatizēja organizācijas nacionālajiem mērķiem, paši tomēr karavīri vai viņu piederīgie nebūdami. Noskaņai mainoties un DV organizācijai pieņemoties stiprumā un ietekmē, kā arī sabiedrībā nostiprinoties uzskatam par organizācijas svētīgiem mērķiem, šāda noslēgtība vairs nevarēja būt pamatota. DV valde minēto instrukciju pārstrādāja citā variācijā, to pieņemot Vācijas delegātu sapulcē 1950. gada 19. augustā, pārsvaru gūstot uzskatam, kas jau ietverts Cēdelgemas statūtu III/2. pantā. Ar to pavērās organizācijas durvis veselai rindai latviešu trimdinieku, ievērojami mainot biedru sastāva struktūru.

Trimdai ieilgstot, apstākļiem pielāgot vajadzēja arī Cēdelgemas statūtu III/5. pantu: „Par latviešiem šo statūtu izpratnē uzskatāmas visas personas, kuras uz 1939. gada 1. septembri bijušas Latvijas pavalstnieki un pēc tam nav ieguvušas citas valsts pavalstniecību, kā arī šo personu pēcnācēji." Šī noteikuma izpratnē par aktīviem DV organizācijas biedriem varēja būt tikai Latvijas valsts pilsoņi. Līdzīgs priekšnoteikums ievērots arī 1948. gada biedru uzņemšanas instrukcijā, savā idejā balstoties uz pieņēmuma, ka trimda neieilgs un trimdiniekiem nerasies vajadzība pieņemt citas valsts pavalstniecību. Bet stāvoklis krasi mainījās, saskaroties ar iecelošanas zemju likumiem un pavalstniecības labumiem. Atkrita dažādas formālitātes, pārvietojoties no vienas valsts uz otru. Radās pirmās jauktās laulības. Pieņemot citas valsts pavalstniecību, trimdinieks aktīvi varēja iejaukties arī šās valsts politikas veidošanā, piedaloties vispārējās vēlēšanās. Ja praksē pavalstniecības maiņai bija dažādi labumi, tad no nacionāli morālā viedokļa to varēja uzskatīt arī par „atlūšanu no latviskā koka". Viss problēmu komplekss, pārrunas un domstarpības ar laiku saplūda ieskatā: „Nav svarīgi, kāda pase kabatā, bet gan — ko trimdinieks nes sirdī".

Daugavas Vanagi šai attīstībai nevarēja paiet garām, to neievērojuši, lai neradītu nopietnas grūtības organizācijas pastāvēšanā. Tādēļ 1950. gada 19. augustā Augustdorfā pieņemtā biedru uz-

ņemšanas instrukcijā tik strikti vairs nav pasvītrots biedru uzņemšanas līdzšinējais kritērijs. Instrukcijas 2. un 3. pantā minēts, ka organizācijā „var uzņemt abu dzimumu latviešus", nenorādot īpašu laika robežu. (Tas, protams, arī savā ziņā bija kompromiss, jo vēl arvien ļoti stipras bija aprindas, kas uzskatīja pavalstniecības maiņu par nodevību „pret latvju tautu un valsti".) Šis instrukcijas noteikums varēja uz laiku apmierināt visus novirzienus — gan pavalstniecības aizstāvjus, gan tādus, kas to bija mainījuši, joprojām uzskatot sevi par latviešiem, ar nodomu strādāt latviešu organizācijās.

Rakstot Cēdelgemas statūtus, autori nebija ievērojuši faktoru, kas organizācijas tālākajā attīstībā izrādījās ļoti nozīmīgs. Statūtu pamatidejas veidotāji nebija domājuši, nedz paredzējuši, ka ar laiku organizācijā svarīgs vārds būs sakāms arī sievietēm. Statūtu III/2. pants tikai norādīja, ka par biedriem organizācijā var būt „pilntiesīgi latvieši", to izprotot tādā nozīmē, ka aktīvie biedri var būt tikai vīriešu kārtas personas. 1948. gada 15. aprīlī pieņemtā biedru uzņemšanas instrukcija pavēra mazu spraugu iespējām par biedrēm kļūt arī sievietēm, bet ierobežoja personu kopumu, uz kuŗām šīs tiesības attiektos. Instrukcijas e) p. runa par „kritušo kaŗavīru atraitnēm, ja viņas apņemas atbalstīt biedrības mērķus". Zināmu iespēju organizācijā iestāties deva instrukcijas 3/c punkts, paredzot, ka aktīvi biedri var būt arī no „sanitārā un aprūpes personāla" aprindām. Darbojoties pēc instrukcijas, ārpus organizācijas palika ne tikvien latviešu sievietes, bet arī kaŗavīru vecāki un bērni. Norišu attīstība rādīja, ka jau organizācijas Vācijas darbības posmā liels un neizmantots aktīva darba darītāja potenciālis bija tieši latviešu sievietes. Tās pašaizliedzīgi piedalījās kaŗavīru aprūpē, apmeklēja militāro iestāžu uzraudzībā esošās slimnīcas, uzņēmās aizgādņu pienākumus bāreņiem, garīgi un materiāli aprūpēja vecus ļaudis, gādāja par DV nodaļu saimnieciskās dzīves kārtošanu u.t.t. Tā kā trimdā nebija daudz ģimeņu, no kuŗām nebūtu nācis kāds kaŗavīrs, šis jautājums, protams, nebija kārtojams uz sausu instrukciju un tiesību pamata vien. Tādēļ 1950. gada 19. augustā par jaunu pārstrādājot biedru uzņemšanas instrukciju, DV atzina sievietes nozīmi, liekot to tiesībās un pienākumos vienā līmenī ar vīrieškārtas biedriem. Instrukcijas 2. punktā paredzēts,

ka par biedriem var būt „cīnītāju ģimenes locekļi un pēcnācēji", 3. punktā jau pavisam skaidrs nosacījums: „Par aktīviem biedriem var uzņemt abu dzimumu latviešus, kas nav ņēmuši dalību Latvijas brīvības cīņās ar ieročiem rokās, bet gatavi aktīvi atbalstīt cīņu par Latvijas atbrīvošanu, parakstot par to svinīgo solījumu." Ar to organizācija plaši pavēra durvis arī sievietēm, kas radīja aktīvo vanadžu kustību, bez kuŗas organizācijas darbs vēlākos gados vairs nemaz nav domājams.

Minētajā dokumentā pirmo reizi parādījās kāds pavisam jauns un ļoti ievērojams pagrieziens visā DV organizācijas dzīvē. Kā zināms, Cēdelgemas statūtu I pantā par organizācijas mērķiem norādīts, ka „biedrības mērķis ir kaŗā cietušo latviešu un viņu ģimenes locekļu kultūrālā un saimnieciskā aprūpe". 1950. gada 19. augusta dokumentā ir ideja, par ko jau sākumā domājuši organizācijas dibinātāji, kas lasāms arī sēžu protokolos: „aktīvi atbalstīt cīņu par Latvijas atbrīvošanu". Līdzīga doma fiksēta arī 1950. gada 9. septembŗa valdes sēdē pieņemtajā svinīgā solījuma tekstā: „Ņemt aktīvu dalību kopējā darbā un iet vienotā cīņā par tēvu zemes Latvijas atbrīvošanu un tās garīgu un saimniecisku uzplaukumu". Proklamētie mērķi vairs neattiecās uz „aprūpi" vien, bet norādīja uz organizācijas darba izpaušanos arī politiskā ziņā, jo cīņā par Latvijas brīvību bija izmantojami arī politiskie līdzekļi. Izbeidzoties organizācijas „pagrīdes" darba posmam, izveidojoties nodaļām, darbam vēršoties plašumā un nostiprinoties ietekmē, nebija novēršams, ka ar laiku tai savs vārds sakāms arī vispārējā trimdas dzīvē. Organizācijas biedrus ievēlēja latviešu pašpārvaldes iestādēs, piem., LCP, tie arī ieņēma amatus LCK. Līdzīgs stāvoklis DV biedriem radās arī pārējās ieceļošanas zemēs. Attīstoties latviešu politiskām organizācijām, DV biedru darbs sazarojās ne tikvien pašu organizācijā, bet arī iestādījumos, kas kārtoja politiskus jautājumus. Pati galvenā un prīmārā politiskā problēma latviešu trimdiniekam bija: Latvijas neatkarības atgūšana.

Laika ritējumā Cēdelgemas statūti praksē rādīja, ka neskaidrs palicis jautājums par goda biedru statusu un viņu uzņemšanu. Statūtu IV/19. p. f§ paredzēja delegātu sapulces tiesības „ievēlēt un izslēgt goda biedrus". Pieņemot, ka organizācijas biedri savu gribu var reprezentēt delegātu sapulcē, klātesot CV locekļiem (jo

IV/14. statūtu pants b § nosacīja, ka delegātu sapulcē piedalās arī „CV un centrālās revīzijas komisijas locekļi"), nevarēja gadīties, ka, izšķirot jautājumu par goda biedru uzņemšanu, CV būtu apieta. Stāvoklis radikāli mainījās, DV organizācijai sākot darbību citās valstīs. Nostiprinoties organizācijas federātīvajam uzbūves principam, ar savām lokālajām delegātu sapulcēm bija reprezentētas Anglijas, Zviedrijas, ASV, Kanadas un Austrālijas DV saimes. Bazējoties uz statūtu IV/19. panta, katra no šīm delegātu sapulcēm varēja ievēlēt arī organizācijas goda biedrus, tikai ar to starpību, ka ievēlēšana notikusi bez DV CV akcepta, jo statūtu III/4. pants noteica, ka par goda biedriem var būt personas, „kuŗām izcili nopelni biedrības darbības sekmēšanā". Tas nozīmēja, ka par goda biedru nav ievēlama persona, kuŗai nopelni tikai kādas atsevišķas DV saimes apjomā, bet šai personai jābūt ar izciliem sasniegumiem visas organizācijas mērogā. Prakse arī liecināja, ka skaidri nedefinētais goda biedra statuss pavedināja personas ar citādiem politiskiem un darbības mērķiem, nekā noteikts DV statūtos, atsevišķās DV saimēs palielināt savu ietekmi un zināmā mērā organizācijai uzspiest savu politisko gribu. Tā kā par kādas personas nopelniem visas organizācijas mērogā var spriest tikai DV CV un visa DV saime plašajā pasaulē, arī šis statūtu punkts prasīja jaunu precīzēšanu.

Minēto svarīgo un citu problēmu atrisināšanai DV saime ievēroja attiecīgo rūpību. Kopsavilkumā visas instrukcijas jeb vadlīnijas, pēc kuŗām īsāku vai garāku laiku rēgulēta organizācijas iekšējā dzīve un veidota tās seja:

1) DV organizācijas statūti, t.s. Cēdelgemas statūti, pieņemti 1946. gada 4. janvārī Cēdelgemā;
2) instrukcija biedru uzņemšanai — 1948. gada 15. aprīlī Hanoverā, valdes sēdes 13./20. protokols;
3) noteikumi DV aprūpes darba sekmēšanai, 1948. gada 15. decembrī Hanavā;
4) instrukcija biedru uzņemšanai — 1950. gada 19. augustā Augustdorfā, sapulces protokols;
5) DV organizācijas idejiskie pamati un darbība svešumā, 1950. gada 20. augustā Augustdorfā, del. sapulces protokols;
6) DV svinīgais solījums, 1950. g. 16. septembrī Grosauheimā, valdes sēdes 1./11. protokols;

7) DV CF noteikumi, 1950. gada 16. septembrī Grosauheimā, valdes sēdes 1./11. protokols;

8) DV priekšnieka vēlēšanu instrukcija, 1951. gada 3. jūnijā Augustdorfā, valdes sēdes prot. 6. p. 5;

9) noteikumi par DV CV, 1951. gada 3. jūnijā Augustdorfā, valdes sēdes prot. 6. p. 5;

10) noteikumi par DV CV darbību 1952. gada 11./12. aprīlī Londonā, DVM 1952. g. 16. n-ra 10. lpp.;

11) noteikumi DV darbības saskaņošanai, 1952. gada 11./12. apr. Londonā, DVM 1952. g. 16. n-ra 10. lpp.;

12) vadlīnijas DV organizācijas darbības saskaņošanai, DVM 1954. g. 3. n-ra 9. lpp.;

13) DV organizācijas sabiedriski - politiskās darbības vadlīnijas, DVM 1955. gada 6. n-ra 37. lpp.

Plašajam „instrukciju un noteikumu kodekam" pamatā galvenokārt bija trimdas nemiera gadu straujās pārmaiņas; piemērošanās tām bija arī organizācijas dzīvības interesēs. Nomierinoties izceļošanas vilnim no Vācijas, trimdiniekiem nostabilizējoties jaunajās ieceļošanas valstīs un rodot pirmo pamatu materiālajam dzīves nodrošinājumam, iepazīstoties ar jauno apmešanās zemju likumu īpatnībām un mentālitāti, kā arī apskatoties, cik likteņa biedru uz attiecīgo zemi sekojuši, Daugavas Vanagu organizācijas biedri varēja stāties pie lielās „inventūras uzņemšanas". Šāds vispārējas atelpas brīdis rādīja, ka arī Daugavas Vanagu organizācijā iekšējās kārtības veidošanai nepieciešama jauna „vērtību pārvērtēšana", t.i., no samērā lielā instrukciju un darbības noteikumu kataloga radāmi visai organizācijai saistīgi noteikumi, pamatā liekot Cēdelgemas statūtu garu un morālās vērtības. Par to runāja 1958. gada 6./7. augustā Freiburgā, Vācijā, DV CV pulcējoties gadskārtējā sēdē. Ierosinājumi revidēt līdzšinējos DV darbības noteikumus nāca gan no ASV saimes, gan no Vācijas. Bija jāpārkārto noteikumi par organizācijas līdzekļu sadalīšanu, jāizvērtē biedru uzņemšanas kārtība, pie tam noteikumiem vajadzēja būt tik elastīgiem, ka tie atbilstu atsevišķo zemju vietējiem apstākļiem, bet reizē arī vienotu visu plašo Daugavas Vanagu saimi brīvajā pasaulē.

DV CV debašu nobeigumā izveidojās sekojošs lēmums: „Valde atzīst, ka noteikumi DV organizācijas darbībai pārstrādājami, piemērojot tos pašreizējiem apstākļiem un zemju īpatnībām. CV prezidijam jāizstrādā noteikumu mets, zemju valdes to papildinās, un par gatavo projektu izdarāma nobalsošana" (DCVC sēdes 6. protokola § 3). Prezidijs nekavējoties stājās pie noteikumu meta izstrādāšanas, pamatā liekot DV Cēdelgemas statūtu garu un vēl spēkā esošās instrukcijas un noteikumus.

Debatēs par noteikumu meta galīgo veidu piedalījās visa DV saime — zemju valdes, delegātu, nodaļu sapulces u.t.t. Ka laiks bija nobriedis šādu noteikumu izstrādāšanai, liecināja tas, ka CV prezidiju sasniedza vesela rinda papildinājumu, grozījumu un ieteikumu, pierādot, ka noteikumu izstrādāšanā piedalās visa organizācija. 1959. gada 18./19. aprīlī DV CV sēdē Londonā CV prezidija loceklis A. Bērziņš ziņoja, ka materiāli noteikumiem no organizācijas periferijas ienākuši tik lielā skaitā, ka vēl nepieciešams gads, lai visus papildinājumus izskatītu, koordinētu priekšlikumus, un tad noteikumus iesniegtu izlemšanai.

Līdz 1960. gadam ar jaunajiem noteikumiem bija iepazinušās visas DV lēmējas instances, gandrīz visām DV saimēm tos akceptējot. Tā paša gada 2./3. jūlijā CV sēdē Stokholmā projekts galīgā redakcijā guva arī DV CV atzinību. Tā nu DV organizācijas darbība svešumā norit pēc „Noteikumiem Daugavas Vanagu (DV) organizācijas darbībai", kuŗi respektējami visām zemju valdēm un ikvienam biedram. Šiem noteikumiem XI panti:

I DV organizācijas būtība
II Mērķis un ideja
III Darbības principi
IV DV organizācijas biedri
V DV kopas un nodaļas/apvienības
VI DV zemju pārvaldes organi
VII DV centrālā valde
VIII DV goda tiesas
IX Līdzekļi un to izlietošana
X DVM
XI Noteikumu spēkā stāšanās un grozīšana.

Vēlāk, 1967. gadā, pārstrādātas arī vēlēšanu instrukcijas DV priekšnieka un DV CV vanadžu nozares vadītājas vēlēšanām.*

Kā redzams, noteikumi dalāmi divās lielās grupās: no I — III formulēti Daugavas Vanagu organizācijas idejiskie un politiskie mērķi, no IV — XI nospraustas līnijas organizācijas iekšējās dzīves veidošanai. Vispārēju interesi var saistīt tikai pirmie trīs noteikumi. Smagumpunkts, salīdzinot ar Cēdelgemas statūtiem, nedaudz pārvietojies, jo noteikumu 1. pantā pasvītrots, ka organizācija „ir nacionāla latviešu cīnītāju kopība, kas savā darbībā ietilpina ikvienu latviešu saimi". Ar to nojauktas visas robežas, kas darbības sākuma gados iestāšanos organizācijā liedza. Ka organizācija nav atteikusies no Cēdelgemā dokumentētā aprūpes principa, liecina noteikumu 2. pants. Bet pāri šīm interesēm noteikumos dokumentēts politiskais darbs, kas laika tecējumā arvien vairāk raksturo organizācijas darbību. Blakus citām 2. pantā minētām tezēm, skaidri politiska programma izteikta 6. pantā, kurā par DV uzdevumu minēts „cīnīties par mūsu tēvzemes atbrīvošanu". Nevērojot politiskus akcentus, Daugavas Vanagu organizācija nav sevi apliecinājusi par politisku partiju, kā tai dažkārt mēģināts piedēvēt. Ne Cēdelgemas statūtos, nedz šajos noteikumos uzmanīgs lasītājs neatradīs ne balsiena par iekšpolitisku izkārtojumu gadījumā, ja Latvijai sistu brīvības stunda un latvieši bez svešu varu iejaukšanās varētu stāties pie savas zemes atjaunošanas. Par Latvijas valsts atjaunošanu var lasīt tikai nelielu atzīmi II panta § 5, kurā teikts: „ka mūsu tēvu zeme ir un paliks Latvija, kurp jāatgriežas visiem dzīviem". Tādā kārtā organizācija strikti norobežojusies no visiem tiem strāvojumiem, kas vienā vai otrā politisko jūtu uzliesmojuma brīdī vēl trimdā mēģinājuši izkārtot brīvās Latvijas iekšējo politisko kārtību. Daugavas Vanagu organizācija allaž uzsvērusi tezi, ka vispirms jāizcīna Latvijas brīvība, pēc tam apvienotā latviešu tauta pati izšķirs savu iekšpolitisko iekārtu. Šī organizācijas tolerance dokumentēta noteikumu III panta 9.§: „Politiskajā darbībā DV neierobežo savu biedru politisko pārliecību", tikai ar iebildumu, ka šī pārliecība nedrīkst runāt pretim Latvijas valsts un tautas interesēm.

---

* Noteikumu un instrukciju teksts 4. pielikumā.

Ar šo dokumentu apstiprināšanu un pieņemšanu Daugavas Vanagu organizācijas „likumdošanas process" beidzies. Uz Cēdelgemas statūtu idejas un citēto noteikumu pamata DV organizācija darbojas vēl šodien. Protams, gadu ritējums un notikumu attīstība laiku pa laikam rada nepieciešamību vienu vai otru pantu vai paragrafu grozīt, bet organizācijas darbs un ideja paliek nemainīgi, jeb, runājot rakstnieka Valentīna Pelēča vārdiem: „Kaŗavīri atstāja Cēdelgemu bez kārtīga krekla mugurā, bet ar DV satversmi sirdī". (DVM 1955. gada 5. n-rs.)

VI

CĪŅA PAR KARAVĪRU TIESĪBĀM

Vispārējs raksturojums

Normālos apstākļos, tautām karus izbeidzot, uzvarētāju vai zaudētāju pusē nerodas īpaša nepieciešamība cīnīties par karavīru tiesībām, jo šī grupa, kaut arī karā vissmagāk skarta, organiski iekļaujas valsts dzīvē, valsts par tās turpmāko likteni gādā. Pretišķības rodas, karavīriem uzstājoties kā sabiedrības grupai, kas savu upuru kompensācijai no valsts prasa saimnieciskas un morālas priekšrocības iepretim mazāk cietušiem tautas locekļiem. Visās tiesību valstīs un civilizētā sabiedrībā karavīru kaujas laukā nestos upurus arī bez ierunām akceptē un atkarā no valsts likumiem pienācīgi respektē un atzīst. Nekādā ziņā nepastāv domstarpības vai pat cīņas par šīs tautas daļas tiesiskā stāvokļa precīzēšanu. Par to gādā valsts likumdevējas iestādes. Šāds izkārtojums var notikt tikai kādas valsts suverēnitātes robežās un ar valsts pilsoņiem.

Latviešu karavīrs, Otram pasaules karam beidzoties, neatradās uz savas territorijas, tam nebija savas valsts, valdības un paša vēlētas likumdevējas iestādes. Bet tie latviešu karavīri, kas kara beigas bija spiesti sagaidīt Latvijā, bija padoti naidīga režīma okupācijas varai, kura, par spīti melīgiem solījumiem un apgalvojumiem, latviešu karavīru ieskatīja par ienaidnieku un gūstekni nevis Hāgas starptautiskās konvencijas izpratnē, bet gan ar nežēlīgu tieksmi latviešu leģionāru iznīcināt fiziski un nacionāli. Ja rietumos, ar nelieliem izņēmumiem, latviešu karavīriem nedrau-

dēja tiešas fiziskas briesmas, tad ārkārtīgi stipra bija viņu un piederīgo morāliskā un garīgā pazemošana laika posmā no 1945. gada maija, t.i., kapitulācijas brīža, līdz 1951. gadam, kad nokārtojās kaŗavīru izceļošana. Šajā laikā latviešu cīnītājiem nācās atvairīties „trīs frontēs": 1) no rietumu sabiedroto neziņas un neizpratnes par latviešu kaŗavīru cīņas jēgu, 2) ārkārtīgi sazarotās Latvijas okupācijas varas, Padomju Savienības, ietekmes dažādās brīvās pasaules polītiskās un labdarības organizācijās, un 3) arī pašu latviešu trimdinieku aprindās bija kāda šaura grupa, kas no latviešu kaŗavīriem novērsās. Šās grupas nozīme bija ārkārtīgi maza un bez ietekmes un plašā mērogā lielu ļaunumu latviešu kaŗavīru lietai nevarēja nodarīt, tādēļ nav arī tuvāku apsvērumu vērta. Turpretim nopietnus sarežģījumus dažādos polītiskos un sabiedriskos sadzīves līmeņos radīja abas pirmās tendences. Nedrīkst aizmirst, ka ārkārtīgi nevienādā cīņa ar visvarenajām sabiedroto militārajām iestādēm UNRRA un IRO, kā arī Padomju Savienības repatriācijas komisijām, norisinājās uz svešas tautas, Vācijas zemes. Minētajiem iestādījumiem bija neierobežoti līdzekļi, autoritāte un iespēja vājākajam elementam, t.i., beztiesiskajiem latviešu kaŗavīriem uzspiest savu gribu. Nevienādās cīņas norisi var iedalīt četrās temās, kas katra par sevi, gan arī kombinētas, ilgu laiku noteica bijušā latviešu kaŗavīra dzīvi trimdā:

1. latviešu kaŗavīra pasargāšana no izdošanas Padomju Savienībai un atbrīvošana no gūsta;
2. cīņa par bēgļa statusa paturēšanu jeb t.s. „skrīningi";
3. tālākas izceļošanas iespēju nodrošināšana;
4. latviešu kaŗavīra pielīdzināšana vācu kaŗavīra statusam attieksmē pret kaŗa seku rehabilitēšanu (rentes).

Niecīgam skaitam bijušo latviešu kaŗavīru izdevās minētajām problēmām paiet garām bez sarežģījumiem, turpretim lielākajai kaŗavīru daļai nācās ar tām sadurties.

Izdošanas drauds krieviem

Varētu jautāt, kādā sakarā vedama Daugavas Vanagu organizācija ar pūlēm karavīrus atbrīvot no gūsta, jo sākumā organizācija bija lokālizēta vienā gūstekņu nometnē un paši organizācijas biedri jau bija tie, par kuŗu atbrīvošanu citām sabiedrības aprindām vajadzēja cīnīties. Uz laikmeta notikumiem raugoties no 25 gadu atstatuma jāatzīst, ka ļoti svarīgs faktors organizācijas saliedētības veidošanā bija tieši šīm gūsta dienām, vairuma karavīru prātus mācot neziņai, šaubām un daļējai grūtsirdībai par notikušo un to, kas vēl varētu nākt. Kauju laukos gūtā apziņa bija ar zināmu bravūras un pašapziņas piejaukumu, aiz karavīru mugurām stāvot visai latviešu tautai, raugoties tajos ar cerību jūtām. Gūsta dienas un svešums optimismu vērta smagā rezignācijā. Pārdzīvojumi deva citus impulsus, jaunas vērtību mērauklas, un jāsaka, ka nez vai Daugavas Vanagu organizācija būtu izveidojusies savā stiprumā un vienotībā, ja nebūtu bijis iespējams saliedēt bravūrīgo pašapziņu kauju laukos un pelēko gūsta dienu grūtumu un bezcerību vienā idejā: jāiztur Latvijas un latviešu tautas dēļ. Ja norises pēc kaŗa beigām būtu kārtojušās bez sarežģījumiem, karavīriem strauji izklīstot pa dažādām privāto laužu nometnēm, tad būtu maz cerību, ka vispār tāda organizācija kā Daugavas Vanagi būtu izveidojusies. Tādēļ gūsta laiks, kaut saistīts ar smagiem fiziskiem un morāliem upuŗiem, sniedza arī pozitīvu ievirzi, kas nav vērtējama no atsevišķa individa viedokļa, bet gan no tā, kādi pozitīvi rezultāti sasniegti latviešu tautas cīņā par brīvību un tautas kopības saturēšanu trimdā.

Cīņā par atbrīvošanos no gūsta kaŗavīru rokas bija saistītas, jo kaŗa gūsteknis ir beztiesiska persona, kuŗas statuss gan noteikts starptautiskās konvencijās, bet kam nav juridiskas personas stāvokļa. Par latviešu kaŗa gūstekņu stāvokli bija jāiestājas latviešu trimdinieku aprindām ārpus gūstekņu nometnēm — civīliem bēgļiem un viņu organizācijām. Šādas institūcijas latviešiem bija, kā jau minēts, LNK, LCP, LCK, LSK, baznīcu organizācijas un citas. Bet arī tās nevarēja darboties kā juridiskas personas, 1945. gada otrā pusē kontaktus ar uzvarētāju tautām balstot tikai uz bona fide un uz ārkārtīgi neskaidrajām polītiskajām vadlīnijām, pēc kuŗām darbojās Vācijas okupācijas varas. Neskaidrs bija ne tikvien latviešu kaŗavīra, bet pa daļai arī visas latviešu trimdas saimes polītiskais stāvoklis. Jau iepriekš minēts, ka sabiedroto attieksmes pret baltiešu bēgļiem atkarājās no atsevišķo okupācijas joslu militārās vadības un apgabalu komandantu personiskiem uzskatiem. Tā, piemēram, 1945. gada 8. maijā ASV 80. tanku bataljona komandieris Viljams Gregs (William Gregg) A(rmy) P(ost) O(ffice) 258, USA, izdeva savai vienībai sekojošu pavēli:

Attiecas uz bēgļiem, ieskaitot militāro personālu:

1. Šai stābā pieņemts, ka personām, kas atvestas uz Vāciju, tiesības palikt Vācijā un zaudēt dažādas privilēģijas, piemēram, papildu uzturu u.t.t., vai atgriezties dzimtenē.
2. Baltijas tautas nav krievu tautības un ar tām būtu jāapietas kā ar citu tautu.
3. Tas ir dzīvības vai nāves jautājums šīm Baltijas tautām. Ja viņi atgriežas Krievijā, viņu dzīvība nav centa vērta.

Tomēr, kā var secināt no daudz atmiņu grāmatām, ko vēlāk sarakstījuši augsti Vācijas okupācijas varu ierēdņi, militārie komandieŗi un polītiķi, pirmajos pēckaŗa mēnešos latvieši, vispār Padomju Savienības okupēto apgabalu izcelsmes personas, nekādā ziņā nav bijuši pasargāti no izdošanas drauda. Padomju Savienības iespaida dēļ rietumu sabiedroto kaŗa vadības augstākās aprindās pastāvējuši dažādi plāni, kā izbeigt nepatīkamo stāvokli, kas, no vienas puses, prasīja bēdīgi slavenās Cilvēku tiesību chartas ievērošanu, bet, no otras puses, neērto smilšu graudu iztīrīšanu rietumu un austrumu sabiedroto mūžīgās draudzības un miera dzirnās. Tā

feldmaršals Montgomerijs savos memuāros piemin plānus, kā 1945. gadā bija domāts izkārtot austrumu bēgļu jautājumu: „Ungāru un baltiešu atrašanās pie mums bija ārkārtīgi nepatīkama, un attiecē pret ungāriem vienīgais iemesls viņu ilgstošajai uzturēšanai britu joslā bija krievu iestāžu nespēja laikus sagatavot transporta līdzekļus caur krievu joslu." (Montgomery of Alamein, K. G., Field-Marshal — „The Memories of Field Marshal Montgomery", Cleveland, 1958, 363. lpp.)

Amerikāņu armijas laikraksta „The Stars and Stripes" 1946. gada 22. janvāŗa Eiropas izdevumā lasāms: „271 baltkrievs atteicās doties uz Krieviju. Ap 50 izģērbās kaili un teica, lai amerikāņi viņus turpat nošaujot. Šos cilvēkus varēja izvākt tikai ar asaru gāzes palīdzību. 10 personas izdarīja pašnāvību." Tā paša laikraksta 18. februāŗa numurā rakstīts: „Labi informētas armijas aprindas ziņo, ka ASV armijas vadība plāno ar varu atgriezt visus Baltijas tautu piederīgos uz dzimteni, kas nebūs spējīgi izturēt stingro uzticības un lojālitātes pārbaudi." 1946. gada 27. februārī „The Stars and Stripes" ziņo: „Pie Hofas, Bavārijā, 1590 vlasovieši izdoti Padomju Savienībai. Divi kaŗavīri mēģinājuši izdarīt pašnāvību." Tai pašā laikā, 1946. gada 24. janvārī, Zviedrija Padomju Savienībai izdeva 146 latviešu kaŗavīrus pret viņu gribu. Lielāko daļu latviešu kaŗavīru, kas kaŗa beigās atradās franču miltāro iestāžu ziņā, izdeva Padomju Savienībai, un zināms, ka viens šāds transports devies Krievijas virzienā ar 600 vīriem, no kuŗiem divi vēl pēdējā brīdī pēc dēkainas bēgšanas no Polijas nokļuvuši rietumos.

Šie piemēri liecina, ka latviešu bēgļu, bet jo īpaši latviešu kaŗavīru stāvoklis 1945. gada otrā pusē bija labils. Dabiski, ka vispirms vajadzēja panākt, lai izbeigtos izdošanas drauds. Pirmo soli šai virzienā, kaut arī bez lielas praktiskas nozīmes, spēra Latvijas leģiona ģenerālinspektors ģen. Rudolfs Bangerskis 1945. gada 29. aprīlī Latviešu leģionam izdotajā 3. pavēlē:

„Kā Latvijas nacionālās komitejas prezidents un kā Latviešu leģiona ģenerālinspektors, tas ir — kā pašreizējais augstākais latviešu tautas polītiskais un militārais pārstāvis, es pavēlu jums sekojošo:

1. Mūsu kaŗaspēka daļām, savā vairumā gandrīz pilnīgi neapbruņotām, atrauties no austrumu frontes, lai izvairītos no krišanas boļševiku gūstā.
2. Disciplīnēti uzsākt gājienu rietumu virzienā, izvairīties no kaŗa darbības, kas varētu radīt pārpratumus par mūsu miermīlīgo nolūku un internēties angļu, amerikāņu vai franču ieņemtajās joslās, vienalga, vai tas būtu panākams lielāku vienību vai sīkāku grupu veidā.
3. Kaŗalietu ģenerālsekretāram (Leģiona stāba priekšniekam) turpināt ārpus kaŗaspēka vienībām esošo pārvalžu likvidāciju.
4. Augšējos punktos minētais pēc būtības attiecas kā uz Leģiona, tā arī uz ārpus Leģiona esošām formācijām un kaŗavīriem (armijas, kaŗaflotes un gaisa spēku dienestā).

Latviešu kaŗavīri Vācijā!

Ar šo pavēli es, tātad, atbrīvoju jūs no jūsu līdzšinējām kaŗavīru saistībām. Jūsu alga lai ir jūsu apziņa, ka jūs esat darījuši savas tautas un valsts labā visu, kas cilvēka prātam un spēkam iespējams. Šī apziņa lai dod jums ticību un izturību arī turpmākajā liktenī, ko mēs neviens nevaram ņe noteikt, ne paredzēt. Kā vienmēr, tā arī šinī brīdī mēs nelūdzam par sevi, bet lūgsim visi kopīgi: Dievs, glāb un svētī Latviju!

ģen. R. Bangerskis

(Mūža atmiņas, IV, 68. lpp.)

Kaut arī šis dokuments pilnā mērā atspoguļoja stāvokli, starptautiskā forumā tam nevarēja būt liela nozīme, tāpēc ka pavēles devējs jau pāris dienu vēlāk bija angļu okupācijas spēku rīcībā Libekā, turpretim lielākais vairums latviešu kaŗavīru bija vēl vācu virspavēlniecības pakļautībā, frontes otrā pusē. Liela daļa šo vienību par minēto pavēli uzzināja tikai pēc kapitulācijas. Bet nav noliedzama, nedz apstrīdama šī dokumenta morālā un ideālā nozīme, kas vēlāk vienā otrā vietā palīdzēja pierādīt latviešu tautas, ja tā varētu teikt — „kaŗa mērķus". Vācijas pēckapitulācijas pirmajos mēnešos šie latviešu tautas „kaŗa mērķi" un to pamatojums kaŗa uzvarētāju varām šķita stipri problēmatiski. Pats galvenais

latviešu tautas cīņas mērķis bija Latviju pasargāt no otrreizējā Padomju Savienības iebrukuma un komūnistiskā režīma uzspiešanas. Bet Padomju Savienība kopīgi ar rietumu sabiedrotajiem jau labu laiku pirms Vācijas kapitulācijas bija izstrādājusi pamattezes, kā apieties ar uzvarēto vācu tautu un tās sabiedrotajiem. Latviešiem un latviešu karavīriem sevišķi bīstama varēja būt vienošanās, ka 1) visi karavīri vācu SS organizācijas pakļautībā uzskatāmi kollektīvi par kara noziedzniekiem, un 2) visi kara noziedznieki izdodami pret viņu gribu nācijai, pret kuru noziegušies. Saprotamā kārtā PS ar visu savu gan politisko, gan militāro ietekmi mēģināja panākt baltiešu, bet jo īpaši šo tautu karavīru kollektīvu atzīšanu par kara noziedzniekiem, piespiežot rietumu sabiedrotos viņus izdot PS rīcībai. Latviešu iestāžu, kā arī atsevišķu privātpersonu uzdevums nu bija visiem spēkiem un līdzekļiem rietumu sabiedroto komandantūru un pavēlniecības iestādēm pierādīt, ka minēto nolīgumu saturs neattiecas uz latviešu bruņotajām vienībām vācu karaspēka ietvarā. No šo pūliņu izdošanās vai neveiksmes bija atkarīgi daudzu likteņi, jo nebija nekādu šaubu par traģēdiju, kas gaidāma karavīriem, ja rietumu sabiedrotie stātos pie viņu piespiedu nodošanas Padomju Savienībai.

Aktīvitāte no latviešu puses šādas ievirzes aizkavēšanai radās dažādos kompetenču līmeņos, jo pēckara pirmajās dienās aptverošas politiskas vadītājas iestādes nebija. Atsevišķas personas, nometņu un apgabalu komiteju pārstāvji griezās vietējo sabiedroto komandantūrās, mēģinot, cik atļāva viņu zināšanas, problēmas izpratne un diplomātiskās spējas, latviešu karavīru stāvokli un morālo stāju parādīt patiesības un faktu gaismā. Lielākie panākumi, protams, bija gadījumos, kad radās izdevība sazināties ar sabiedroto augstākās pavēlniecības iestādēm, kas tad problēmas izgaismošanai deva rīkojumus no „augšas". Līdzīgu aktīvitāti rādīja arī trimdas latviešu baznīcas garīdznieki.

Pirmā šai virzienā rīkojās Latviešu Nacionālā Komiteja Libekā ģen. Rudolfa Bangerska vadībā. 1945. g. 4. maijā, dienu pēc angļu militāro vienību ienākšanas Libekā, LNK delegācija ar R. Bangerski apmeklēja komandantūru, uzņemot saskari ar vadītājām angļu iestādēm un amatpersonām. Delegācija apmeklēja angļus arī nākamajās dienās, norādot attiecīgām amatpersonām

latviešu īpatnējo un izņēmuma stāvokli attiecē pret bēgļu repatriēšanu. 6. maijā komiteja iesniedza militārajai pārvaldei memorandu par Latvijas valsts juridisko stāvokli, LNK darbību un uzdevumiem. 9. maijā militārajai pārvaldei iesniedza memorandu par Latviešu leģiona darbību, cīņas mērķiem un attieksmēm pret rietumu sabiedrotajiem. Militārajai pārvaldei lūdza atļauju nosūtīt Latvijas sūtņiem informātīvu telegrammu par latviešu bēgļu stāvokli kapitulācijas brīdī. Militārā pārvalde 10. maijā telegrammas nosūtīja, atļaujot apmeklēt latviešu karņa gūstekņus nometnēs. Tālāk LNK izstrādāja memorandu angļu Afrikas un Vidusjūras spēku augstākajam komandierim feldmaršalam Aleksandram, kurš Latvijas brīvības cīņās bija labi iepazinies ar latviešu tautas likteni. Līdzīgu memorandu nosūtīja arī angļu armijas virspavēlniekam Vācijā feldmaršalam Montgomerijam. 17. maijā LNK locekļi apmeklēja angļu militārās amatpersonas, lai iestātos par karavīru stāvokļa noskaidrošanu un precīzēšanu, ierosinot viņu atbrīvošanu no gūsta. Līdzīga vizīte atkārtota 29. maijā pie vietējā korpusa komandiera, informējot viņu par Latvijas stāvokli karņa laikā un lūdzot latviešu karavīrus atzīt par neitrālas valsts karavīriem, kas internējušies labprātīgi (pamatojoties uz Leģiona ģenerālinspektora atbrīvošanas pavēles), tādēļ būtu atbrīvojami. Protams, visa šī aktivitāte nevarēja dot spējus rezultātus ne karavīru stāvokļa atvieglināšanai, nedz viņu atbrīvošanai, jo latviešu karņa gūstekņu atbrīvošana nebija militārs, bet gan politisks jautājums. Pa dažādiem ceļiem virzītie iesniegumi un memorandi, kā arī sarunas, attiecīgajām angļu amatpersonām pavēra plašu ieskatu latviešu karavīru īpatnējā problēmā. Arī feldmaršals Aleksandrs uz iesniegto memorandu reaģēja pozitīvi, rakstot tieši feldmaršala Montgomerija stābam, rādot interesi par latviešu karavīru stāvokli gūstā.

Ļoti liela nozīme bija LSK darbam, kurš paralēli citām organizācijām sāka enerģiski interesēties par latviešu karavīru — gūstekņu likteni. Šai sakarā LSK galvenais direktors Roberts Liepiņš amerikāņu armijas virspavēlniecībai — Allied Supreme Headquarters 1945. gada 4. jūnijā iesniedza plašu memorandu „Concerning the organization of the Latvian Legion". Memorandā bija izklāstīta Latviešu leģiona tapšanas vēsture, vācu iestāžu loma leģiona komplektēšanā un tā struktūra, memoranda nobeigumā

Roberts Liepiņš

izceļot, ka latviešu karavīru vienīgais mērķis bijis pasargāt Latviju no jaunām boļševiku briesmām un ka latviešu cīnītāji nekad nav pacēluši ieročus pret rietumu sabiedrotajiem. LSK memorandā bija uzsvērts, ka Latviešu leģiona politiskajai un ideoloģiskajai bazei nav nekā kopīga ar vācu nacionālsociālistu iekārtojumu „Waffen SS" (The Latvian Legion from the ideological and political point of view has nothing in common with the German „Waffen SS" units).

Jau mēnesi pēc Vācijas oficiālās kapitulācijas šāda izdevība radās bijušajam Latvijas finanču ministram Alfredam Valdmanim un tautskolu direktoram A. Draveniekam, viņiem 1945. gada 13. un 14. jūnijā ierodoties amerikāņu virspavēlniecības stābā Frankfurtē pie Mainas. Šo apspriežu rezultātā ģen. Eizenhauera stābs G-5 šefs ģen. Mikelsens paziņoja, ka amerikāņu armija apsolās evakuēt visus baltiešus, kas atrodas apgabalos, kuŗus paredzēts nodot krievu okupācijas spēkiem (Boris Zemgals, Dienas baltās, nebaltās, 111. lpp.) Pārrunās ar amerikāņu vadītājām iestādēm

Alfreds Valdmanis

skarts arī latviešu kaŗavīru jautājums. Ģen. Mikelsens pieprasīja ziņas par baltiešu resp. latviešu kaŗavīriem, kas dienējuši vācu kaŗaspēka ietvaros un, kaŗa darbībai izbeidzoties, krituši sabiedroto rokās. Amerikāņu stābs pieprasīja plašu informāciju par Latviešu leģiona formēšanu, kaŗavīru dienesta ceļu, ieroču šķirām u.t.t.

Dažus mēnešus vēlāk nostabilizējoties LCK darbam, tā veltīja lielu vērību latviešu kaŗavīru stāvokļa noskaidrošanai. Par LCK pilnvarotajiem kaŗavīru jautājumā amerikāņu un franču joslā izraudzīja LSK direktoru Robertu Liepiņu, bet angļu joslā un Beļģijā esošo kaŗavīru jautājumu skaidrošanai Alfredu Valdmani. LCK uzdevumā A. Valdmanis 1945. gada 1. novembrī ieradās angļu armijas galvenajā mītnē Bad Oinhauzenā, lai ar feldmaršala Mont-

gomerija stāba virsniekiem noskaidrotu latviešu karavīru likteni. Šādas Alfreda Valdmaņa vizītes atkārtojās un palīdzēja angļu zonā karavīru stāvokli juridiski precīzēt daudz ātrāk nekā amerikāņu un franču joslā.

Bīskaps Jezups Rancāns

Bīskaps J. Rancāns, izmantodams savus sakarus ar Vatikānu, kopā ar Liepājas bīskapu A. Urbši jau 1945. gada 5. decembrī apmeklēja pāvesta nunciju Chiarlo Kronbergā, pēc tam devās uz angļu armijas stābu Ziemeļvācijā, kur, satiekoties ar angļu armijas kapellānu, panāca viņa dedzīgu aizstāvību mūsu karavīru jautājumos. Minētais kapellāns vēlāk apmeklēja Beļģiju, iepazīstoties ar latviešu karavīru stāvokli Cēdelgemā un pēc tam iestājoties, lai šos karavīrus atbrīvo un pārved atpakaļ uz Vāciju (LSK direktora Liepiņa atmiņas, DV archīvs).

Latviešu Ziņu 1946. gada 6. marta (40.) numurā minēts, ka 1945. gada novembŗa beigās bīskaps J. Rancāns ieradies angļu okupācijas armijas stābā, kur ar armijas augstāko garīdzniecības pārstāvi 7 stundu ilgā apspriedē pārrunāja latviešu „brīvprātīgo

kaŗavīru" stāvokli. Angļu garīdznieks solījis latviešu kaŗavīriem vislielāko pretimnākšanu. Pēc kāda laika bīskaps J. Rancāns saņēmis paziņojumu, ka viņa lūgums ievērots un darīts viss iespējamais, lai kaŗavīrus atbrīvotu.

1946. gada februārī plašus iesniegumus par Latvijas valsts stāvokli, apstākļiem okupētajā zemē, latviešu kaŗavīru mobilizāciju un latviešu nevēlēšanos atgriezties okupētajā Latvijā izdarīja arī archibīskaps Teodors Grīnbergs, iesūtīdams memorandus ASV ārlietu min. Bērnam (J. Byrnes), Anglijas ārlietu min. Bevinam, feldmaršalam Montgomerijam, ASV delegātei UNO E. Ruzveltei, Kenterberijas archibīskapam u.c.

Archibīskaps T. Grīnbergs, kopā ar LSK direktoru R. Liepiņu 1946. gada vasarā apmeklēja arī ASV 3. armijas stābu Heidelbergā, lai iestātos to mūsu kaŗavīru labā, kuŗi tai laikā vēl kopā ar ģen. V. Skaistlauku bija ieslodzīti polītisko kaŗa vaininieku lielnometnē Darmštatē. Tur apm. 30.000 ieslodzīto starpā mita arī 50 latviešu. Vizīti pie ASV 3. armijas komandieŗa bija izkārtojis mūsu flotes bij. komandieris admirālis Kaizerlings, personīgi pazīstoties ar šās armijas komandieri. Apmeklējums gan vajadzīgos rezultātus nedeva, bet vēlāk R. Liepiņš ieslodzījuma izbeigšanu panāca ASV virspavēlniecības stābā Frankfurtē. (R. Liepiņa atmiņas, DV archīvs).

Šeit atzīmētas tikai dažas organizācijas, kuŗu pūliņi novirzīja draudu par kaŗavīru izdošanu Padomju Savienībai un sagatavoja viņu likteņa atvieglinājumus. Šai darbā pašaizliedzīgi iesaistījās privātas personas, latviešu nometņu un apgabalu amatpersonas u.c. Atsevišķas apgabalu komitejas izsniedza kaŗavīriem atvaļināšanas dokumentus, izgatavotus trīs valodās. Viena no šādām atvaļināšanas apliecībām bija ar sekojošu tekstu:

„Latviešu Nacionālā Komiteja. Atvaļināšanas apliecība. Latvijas pilsonis ..... dzimis ..... iesaukts ..... dienestam Latviešu Leģionā saskaņā ar Latvijas Nacionālās Komitejas prezidenta 1945. gada 29. aprīļa pavēli Nr. 3 no aktīva kaŗa dienesta atvaļināts. Dienesta laikā ..... ir ..... atestēts. Ģenerālsekretārs." Šām apliecībām, protams, nebija lielas vispārējas nozīmes, jo sa-

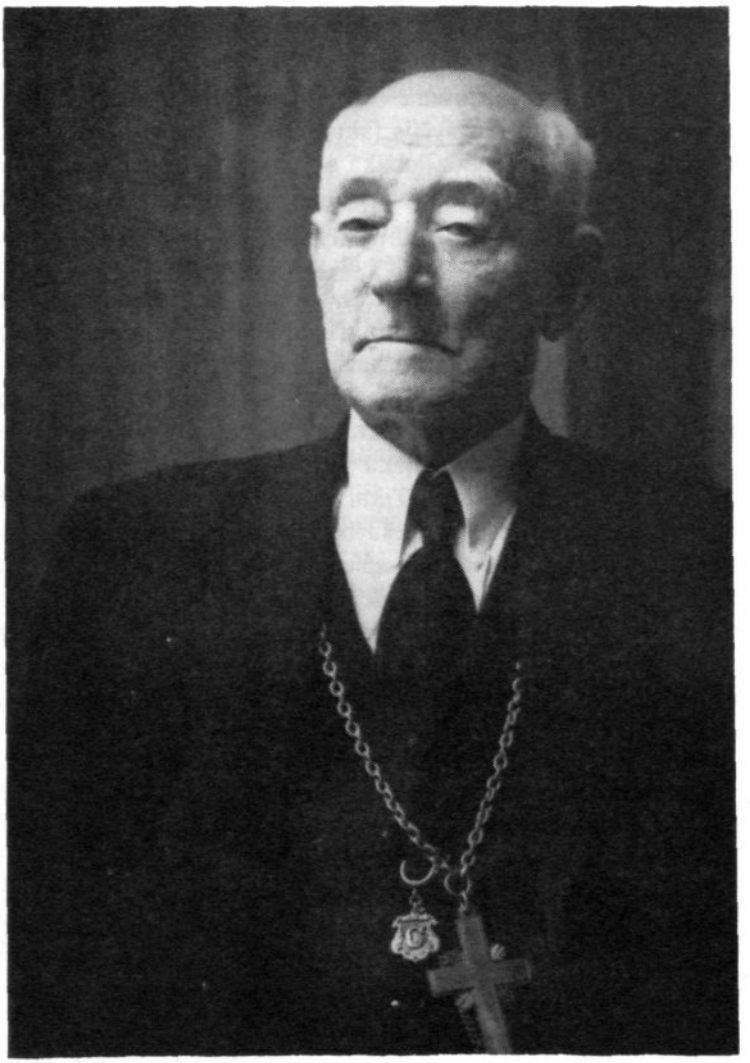

Archibīskaps Teodors Grīnbergs

biedroto ierēdņi, kam bija daudzmaz lielāks pārskats par notikumu norisi, tās neatzina. Bet atsevišķos gadījumos latviešu komiteju izdotām apliecībām bija iespaids un vienu otru kaŗavīru pasargāja no gaŗām gūsta dienām.

Jāsaka tomēr, ka visām pūlēm nebūtu bijis lielu panākumu kaŗavīru jautājumu kārtošanā vai pašu darītāju labā, ja jau pirms kaŗa beigām nebūtu pastāvējis faktors, kas baltiešu bēgļu stāvokli juridiskā ziņā iecēla daudz labākā gaismā nekā, piemēram, ukraiņu un citu tautu piederīgo, kas arī bija iekļauti Padomju Savienības imperijā. Par spīti ārkārtīgi intensīvām Padomju Savienības politiķu pūlēm dažādās konferencēs ar sabiedroto pārstāvjiem un pat valsts galvu līmenī tai nebija izdevies panākt rietumu lielvalstu, galvenokārt ASV, atteikšanos no principiālā lēmuma neatzīt Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā ne „de facto", nedz „de jure". Šis princips automatiski izskaitīja baltiešus no Padomju Savienībai pakļauto tautu skaita un attiecē pret viņiem bloķēja klauzulu par kaŗa noziedznieku izdošanu zemei, pret kuŗu t.s. noziegumi būtu pastrādāti. Tikai šās nelokāmās ASV valdības nostājas dēļ baltieši resp. latviešu bēgļi paglābās no traģēdijas, kas skāra ģenerāļa Vlasova armijas piederīgos, ukraiņu izcelsmes bēgļus u.c. Tā kā šis ASV valdības lēmums nevarēja būt zināms ikvienam zemāku vienību komandierim priekšējās līnijās, vai pārņemot komandantūras okupētajā Vācijā, skaidrs, ka atsevišķa latviešu kaŗavīra likteni kaut kur ASV valsts archīvos esošais dokuments pārlieku neatvieglināja.

Šai sakarā jānorāda uz citām latviešu instancēm, kas daudz lielāku vērību varēja veltīt latviešu kaŗavīra tiesībām: tās bija brīvās Latvijas sūtniecības, kuŗu darbība nebija aizliegta jeb pārtraukta. Pieminamas Latvijas sūtniecības Londonā un Vašingtonā. Latvijas sūtniecības Vašingtonā darbību vēl īsi pirms kaŗa beigām pilnā mērā akceptēja ASV valdība, kuŗas stāja apstiprināta 1945. gada 5. marta ziņojumā:

"The Baltic States Estonia, Latvia and Lithuania still are regarded officially by the US as independent states, even though they have been absorbed into Soviet Union according to the Acting Secretary of State Joseph Grew. Grew said there was no change

in the situation with respect to the three states and that their representatives still were accredited here and still recognized". (The Stars and Stripes, Nancy edition, March 6, 1945).

Sūtniecību izdevība bija, ka tās varēja sazināties ar iestādēm, kas izlēma polītiskus jautājumus, ievērojami augstākā un tiešākā līmenī, nekā bija iespējams bēgļu iestādēm okupētajā Vācijā.

Visu minēto un neminēto latviešu iestāžu, organizāciju un privāto personu pūliņi, kā arī angļu un amerikāņu valdības iestāžu labvēlīgā nostāja beidzot deva skaidru atbildi uz repatriācijas jautājumu un piespiedu izdošanu. Ģenerāļa Eizenhauera stābs 1945. gada oktobŗa sākumā izdeva gaŗāku pavēli, noteicot izkārtojumu bij. Baltijas valstu pilsoņu izvietošanai.

. . . 4) It should be made clear to all Estonians, Latvians and Lithuanians that they will not be repatriated against their will but continue to be accommodated in United Nations displaced persons assembly centers (if they have been admitted by competent military government authorities) until they can be repatriated with their consent or until arrangements can be made for appropriate resettlement in other areas.

Tomēr vēl nebija apklusinātas balsis, ka baltiešu resp. latviešu bēgļiem nebūtu piešķiŗamas patvēruma tiesības un tie būtu izslēdzami no jebkādas starptautiskas aprūpes UNRRAs ietvaros. Jānorāda uz „New York Herald Tribune" Parīzes izdevuma 1945. gada 20. oktobŗa numuru, kuŗā gaŗākā rakstā iztirzāts, kādēļ baltiešu bēgļiem nav dodamas patvēruma tiesības. „As a result American claimed camps are now refuges and safe homes for collaborators and Balts who were in the Gestapo and SS". Par spīti šiem nepamatotiem uzbrukumiem baltiešu bēgļu stāvoklis nostabilizējās un izdošanas draudi mazinājās. Ja retos un atsevišķos gadījumos tie vēl parādījās, par to bija vainojama zemāko vienību komandieŗu nezināšana vai karstgalvība. Lielāko daļu izdošanas mēģinājumu izdevās vēl īstajā brīdī apturēt un novērst. Bija arī latviešiem labvēlīgas aprindas, kas veicināja latviešu karavīru stāvokļa ātrāku izkārtošanu. Jāatzīmē plkv. Roberta Oša grupa Vesterbūrā, kuŗa nometnes angļu komandanta gādībā gūsta gaitas beidza 1945. gada rudenī. Latvieši, savukārt, pielika vis-

lielākās pūles, lai labvēlīgo iestāžu un personu darbība netiktu kompromitēta. Še jānorāda uz LCK neoficiālu un slepenu norādījumu, kā izturēties bijušiem kaŗavīriem, pārejot civīlā dzīvē.

„Ieteikumi visiem bij. kaŗavīriem

Ievērojot neparedzētos apstākļus, kādos bij. kaŗavīri pārvēršas par parastajiem DP, katram bij. kaŗavīram, sava paša turpmāko gaitu labā, jāņem vērā sekojošais:

1. Pārvietošanās uz izvēlēto latviešu bēgļu nometni jāizdara iespējami mazākās grupās, pie kam jāizlieto pēc iespējas dažādas dzelzceļa līnijas. Nekādā gadījumā nav jācenšas tikt tais vilcienos, kuŗos braukšanai nepieciešamas sevišķas atļaujas.
2. Pa ceļam un visur citur saskarē ar svešiem jāizvairās no uzdošanās par bij. kaŗavīriem, savu līdzšinējo gaitu pieminēšanas, kā arī nav lieki jārunā par savu un citu līdzīgu pārvēršanās veidu par DP.
3. Izvēlētās latviešu bēgļu nometnēs jācenšas ierasties izklaidus, dažādos laikos un pēc iespējas neuzkrītoši . . .
7. Jāievēro, ka UNRRA, kas pārzina lielāko daļu bēgļu nometņu un kuŗas augstākā vadībā ir zināma teikšana arī krieviem, pagaidām visumā turas pie formālas pieejas, ka tai jāapgādā tikai civīlie bēgļi, tādēļ savā dzīves veidā nometnēs bij. kaŗavīriem jāizsargās no visa, kas varētu radīt UNRRAs vai militārās pārvaldes darbiniekiem kādu interesi par jaunpienācējiem. Jāņem vērā, ka nepatīkami pārpratumi var atsaukties ļauni uz viņiem."

Izdošanas draudiem galīgo punktu pielika UNO sapulce Parīzē 1946. gada februārī, UNO sociālajai, humānitārajai un kultūras padomei šai jautājumā pieņemot ASV deleģētās bij. prezidenta Ruzvelta atraitnes Eleonoras Ruzveltas rezolūciju, kuŗā bija paredzēts, ka „bēgļi, kam svarīgs iebildums atgriezties savā zemē, nav ar varu piespiežami turp atgriezties. Starptautiskā aprūpe gādās par tiem. No šīs aprūpes izslēgti kaŗa noziedznieki, kas nedrīkst izbēgt savam sodam". Rezolūcija ieraudzīja dienas gaismu pēc sīvām un grūtām debatēm ar Padomju Savienības delegātu Andre-

ju Višinski, kurš pieprasīja visu bēgļu piespiedu repatriāciju uz valstīm, no kuŗām tie bēguši, jo bēgļu starpā, pēc Višinska uzskata, lielākā daļa esot fašisti un kaŗa noziedznieki.

UNO padomju sēdē atzītie noteikumi drīz atbalsojās arī oficiālajā amerikāņu armijas politikā, un 1946. g. 23. februārī ASV armijas virspavēlnieks Eiropā ģen. Meknarnijs paskaidroja, „ka nekad neesot bijusi padomā baltiešu piespiedu deportācija uz zemēm, no kuŗām viņi nākuši, izņemot vienīgi gadījumus, ja viņi atzīti par kaŗa noziedzniekiem vai, būdami ASV armijas aprūpē, būtu izdarījuši kriminālnoziegumus!"

Pateicoties gan bēgļu organizāciju, gan augstāku sabiedroto iestāžu lēmumiem, briesmas par kaŗavīru resp. baltiešu izdošanu bija novērstas. Vēl galīgi neatrisināta palika bij. kaŗavīru atbrīvošana no gūsta, kuŗi nebija Cēdelgemā. Angļu joslā atsvabināšanu izdarīja pēc vadlīnijām, kas lielā mērā sekmēja tās raitu norisi, un jau 1946. gada 20. jūnijā Daugavas Vanagu pagaidu valdes sēdē Barntenā valdes priekšsēdis Vilis Janums varēja ziņot, ka angļu joslā gūstā vēl tikai 25 personas (DV pag. valdes sēdes 1. (8.) protokols). Grūtāk veicās ar bijušo kaŗavīru atbrīvošanu no gūsta amerikāņu joslā. Ar maz izņēmumiem amerikāņu armijas gūstā saņemtos latviešu kaŗavīrus klasificēja par vācu nacionālsociālistu organizācijas „Waffen SS" piederīgiem. Tā kā atsevišķas šīs organizācijas vācu vienības bija piedalījušās norisēs, kas pēc uzvarētāju ieskatiem nozīmēja noziegties pret cilvēcību, amerikāņi bija pārliecībā, ka visi šīs organizācijas piederīgie, vienalga, kādi bijuši to rīcības motīvi vai uzdevumi kaŗā, uzskatāmi par kaŗa noziedzniekiem, nododami sabiedroto tiesām un bargi sodāmi. Daļa latviešu bijušo kaŗavīru „Waffen SS" pakļautībā bija nokļuvuši ne pēc pašu vēlēšanās, nedz ar skaidru informāciju, ka zem „SS" zīmes kalpo vienības, kam nav nekāda sakara ar kaŗavīra uzdevumiem kaujas laukā. Atbilde uz jautājumu, kādēļ tad daļai latviešu kaŗavīru bija jānēsā „SS" uniforma, nav tālu jāmeklē, ja atceras, ka starptautiskie nolīgumi aizliedza okupantiem izdarīt mobilizāciju jaunu bruņotu vienību formēšanai no okupētās tautas piederīgajiem. Tā kā „SS" organizācijas pamatstatūtos paredzēts, ka „SS" vienības komplektējamas tikai no brīvprātīgiem, augstākajām vācu politiskām un militārām iestādēm nebija nekas vien-

kāršāk, kā okupētās Latvijas tautas piederīgos mobilizēt šīs organizācijas ietvaros un „brīvprātības" aizsegā. Amerikāņu kareivim vai zemāko vienību komandierim šīs polītiskās kombinācijas un atšķirības nevarēja būt zināmas, nedz arī tās viņu interesēja.

Tādēļ lielāko daļu latviešu bijušo karavīru amerikāņu joslā „apstrādāja" ar tādu pašu mērauklu kā vācu „SS" organizācijas piederīgos. Amerikāņu — teikto var attiecināt arī uz frančiem — pamatotais naids pret „SS" piederīgajiem bija liels un nežēlīgs, tā ka uzvarētāju brutālitāte un necilvēcība dažkārt vēlās pāri arī latviešu karavīriem. Tā kā „SS" organizācijas vainu vācu kara noziegumos varēja noskaidrot tikai Nirnbergas kara tribunāla izmeklējumi un spriedums, tad visus „SS" piederīgos amerikāņu militārās iestādes vēlējās paturēt stingra režīma gūstā līdz sprieduma formulēšanai.

Tā galvenās rūpes par latviešu karavīru atbrīvošanu koncentrējās uz amerikāņu joslu. Ja arī visumā tiešais karavīru izdošanas drauds bija novērsts, atsvabināšana no gūsta negribēja tik labi veikties. Latviešu iestāžu iesniegumi, memorandi, personīgā saskare tikai pamazām un ļoti gausi spēja panākt valdošo uzskatu maiņu amerikāņu iestādēs. Ja panākumi nebija tik ātri redzami, tam pamatā bija amerikāņu okupācijas iestāžu decentrālizācija. Atsevišķie armijas korpusu, brigāžu komandieri izdeva īpašas direkcijas, strikti ievērojomas viņu vienībām padotajos apgabalos. Samērā gausi līdz zināmiem komandpunktiem nokļuva galvenā virspavēlnieka norādījumi un pavēles, kā apieties ar baltu tautu piederīgajiem un karavīriem. Ja jau neskaidrība valdīja kaut cik stingri izveidotajā militārā aparātā, vēl lielāks chaoss bija vērojams aprūpes organizācijas UNRRAs hierarchijā. Amerikāņu armijas iestādes latviešu karavīru atbrīvošanai pievērsās no militārā viedokļa, turpretim UNRRAs ierēdņu nostāja bija galvenokārt polītiska un atkarīga no atsevišķo ierēdņu polītiskā „iekrāsojuma". Ka tas vairumā bija latviešu karavīriem nelabvēlīgs, norādīja atsevišķo UNRRAs „virsnieku" brutālā rīcība, skarot ne tikvien karavīrus, bet arī viņu ģimenes locekļus.

Nevērojot lielās grūtības, neskaidrības, pārpratumus un temata nelabvēlību, karavīru atbrīvošana 1945. gada beigās un 1946. gada sākumā arī amerikāņu okupācijas joslā sāka pieņemt viedākas

formas. Latviešu iestāžu, visvairāk LSK pūles sākumā koncentrējās, lai visus latviešu karavīrus izņemtu no vācu gūstekņu nometnēm, tā panākot viņu sapulcināšanu nedaudz vietās, atvieglinot aprūpi, apzināšanu un atbrīvošanas kārtošanu. Arī amerikāņu iestādes bija izlēmušas zemāko dienesta pakāpju karavīru atlaišanu, piem., 1946. gada janvāra beigās no Dachavas gūstekņu nometnes atbrīvoja 41 karavīru, gan ne augstāku par dižkareivi un tikai tādus, kas bija mobilizēti pēc 1944. gada 1. augusta. Karavīru demobilizēšanā radās jaunas grūtības, par kurām 1946. gada LCP 4. sesijā ziņoja LCK priekšsēdis prof. Kārlis Kundziņš:

„Ļaunākais tas, ka atbrīvotie karavīri atlaišanas dokumentos apzīmēti par bijušiem Waffen SS un tādiem atņemta iespēja legāli iekļūt UNRRAs DP nometnēs. Bijuši pat gadījumi, kad atbrīvotie veselām grupām vienkārši palaisti vaļā uz ielas vai šosejas pilnīgā neziņā, kurp un pie kā griezties, lai dabūtu maizi un pajumti." (Tēvzeme, 55. n-rs, 1946. gada 27. jūlijā)

Sekoja jaunas latviešu iestāžu pūles atvieglināt karavīru stāvokli un panākt drīzu amerikāņu iestāžu izšķiršanos gūstekņus atbrīvot. LSK amerikāņu armija solīja, ka karavīru atlaišana veiksies straujākā tempā 1946. gada sākumā un atlaišanas komisijās par tulkiem pieaicinās latviešu pārstāvjus. Diemžēl, apsolījumi bieži netika ievēroti. Ar lielām pūlēm LCK un LSK, kā arī dažādām baznīcu organizācijām izdevās amerikāņu iestādes pārliecināt, ka latvieši nepieder pie SS organizācijas, par ko armijas administrācija apsolīja dokumentus, kuros nebūtu ierakstīti liktenīgie burti SS.

Vairojās arī pazīmes, ka latviešu karavīrus gaida jaunas grūtības. UNO sociālās, humānitārās un kultūras padomes 1946. gada 13. februāra rezolūcijā bija atstāta maza sprauga jauniem soļiem pret personām, kas kaut kādu iemeslu dēļ bija gājušas kopā ar vācu varu. Rezolūcijā bija teikts: „No internacionālās aprūpes būs izslēgti kara noziedznieki, kas nedrīkst izbēgt savam sodam". Šī doma drīz vien atbalsojās arī amerikāņu armijas politiskās vadlīnijās, un 23. februārī amerikāņu spēku augstākais komandieris ģenerālis Meknarnijs Frankfurtē norādīja: „Ja pierādīsies, ka kāds baltietis vai Apvienoto Nāciju piederīgais bijis kollaborants, viņam atņems tiesības skaitīties par Apvienoto Nāciju pārvietoto personu

un nekavējoties izslēgs no to vidus." Tā kā UNRRAs vadības aprindās jau labu laiku valdīja inspirēta nepatika pret baltiešiem un sevišķi latviešu bijušajiem cīnītājiem, tad saprotamā kārtā UNRRA ar lielu skubu šādiem UNO un amerikāņu armijas ieteikumiem pakļāvās, mēģinot panākt latviešu bijušo karavīru diskrimināciju. No gūstekņu nometnēm atlaistos karavīrus neuzņēma bēgļu nometnēs, un ja karavīriem nometnēs mita piederīgie, tos no nometnēm izraidīja, vecus cilvēkus un mazus bērnus ieskaitot. Tā III ASV okupācijas armijas DP virsnieks 1946. gada marta beigās izdeva rīkojumu visām UNRRAs iestādēm, nekavējoties izraidīt no DP civīlām nometnēm visus atbrīvotos Baltijas karа gūstekņus, kas cīnījušies kopā ar vācu armiju, nododot tos attiecīgo vācu iestāžu (darba pārvalžu) rīcībā. Šī izrīcība gan no armijas, gan UNRRAs izraisīja jaunu aktīvitāti latviešu pusē, sekoja jauni iesniegumi un amatpersonu apmeklējumi augstākās armijas un UNRRAs vadības iestādēs. 1946. gada 2. aprīlī plašu memorandu ASV armijas virspavēlniekam ģen. Meknarnijam iesniedza LSK direktors Roberts Liepiņš, pareizā gaismā aprādot latviešu karavīru stāvokli un nodarītās netaisnības. 4. aprīlī latviešu delegācija, sastāvot no LSK direktora Roberta Liepiņa, LSK ģenerālsekretāra Kārļa Kalniņa un LCK priekšsēža vietnieka senātora A. Kacēna, ieradās ģen. Meknarnija stābā Frankfurtē, lai skaidrotu karavīru likteni. Ar šādu pašu uzdevumu delegācija ieradās 5. aprīlī Arelsonā, kur rezidēja UNRRAs augstākais vadītājs Vācijā ģen. F. Morgans. Beidzot ASV armijas vadība un UNRRA izšķīrās par vienkāršu atrisinājumu: ikvienam karavīram pirms uzņemšanas nometnē bija jāpakļaujas individuālai pārbaudei — „skrīningam".

1946. gada pirmajā pusē, laikā, kad angļu militāro spēku pārraudzībā esošos latviešu karavīrus plānveidīgi no gūsta atlaida, gan izvietojot tos pie piederīgiem UNRRAs, gan īpašās karavīru nometnēs, amerikāņu joslā sākās garlaicīgs, sarežģīts un juceklīgs pārbaužu procss. Beigās lielākā daļa latviešu karavīru arī amerikāņu joslā varēja atstāt gūsta nometnes, reizēm iegūstot t.s. „putna brīvību". 1946. gada septembrī amerikāņu armijas gūstā vēl bija ap 50 karavīru, vairumā smagi slimi slimnīcās.

Skrīningi jeb piemērotības pārbaudes

Atbrīvošanu no gūsta ASV armijas okupētajā Vācijas daļā ar lielām pūlēm bija izdevies nokārtot, un tikai neliels skaits latviešu cīnītāju vēl palika armijas uzraudzībā, tomēr represijas pret karavīriem nebija mitējušās. Gan amerikāņu lielajos laikrakstos, gan armijas izdevumos, arī vācu presē brīžam parādījās asi un nepamatoti uzbrukumi baltiešiem un latviešu bijušajiem karavīriem. Raksti presē norādīja, ka latviešu karavīri bijuši vācu līdzskrējēji, nacisti un tāpat vainojami izdarītajos kara noziegumos kā vācu nacionālsociālisti. Bija piemirsts pieminēt, ka vācu nacionālsociālistu organizācijās uzņēma tikai valsts vāciešus. Prese uzbruka, ka UNRRAs nometnēs, kurām īstenībā pienākums uzturēt un apgādāt tikai Apvienoto Nāciju piederīgos un no vācu režīma cietušos, patvērumu atradusi arī kollaboranti, nacistu piekritēji un tādi, kas cīnījušies pret Otrā pasaules kara sabiedrotajiem. Nepieminēja tomēr, kādā veidā un kādiem līdzekļiem vācu vadība okupētajos apgabalos panākusi pilsoņu iekļaušanu savos bruņotajos spēkos. Ne tikvien nelielā preses daļā, bet arī augstās amerikāņu valdības aprindās prezidenta F. D. Ruzvelta laikā bija iefiltrējušās personas, kas lielā mērā simpatizēja Padomju Savienībai, būdamas bezgala pateicīgas par Pad. Savienības nopelniem vācu armijas satriekšanā un nacionālsociālisma iznīcināšanā. Šo kreiso aprindu ietekme amerikāņu valdības aprindās zaudēja savu nozīmi tikai prezidenta H. Trumena valdības laikā. Lai kādas būtu visu norišu aizkulises

un ieganstı, skaidrs bija, ka 1946. gada sākumā amerikāņu armijas vadība Vācijā pieteica stingru baltiešu bēgļu politisko pārbaudi, sevišķi vēršoties pret karavīriem, kas šā vai tā bija notikumu degpunktā sakarā ar nepieciešamību tos atbrīvot no gūsta. 1946. gada 12. aprīlī amerikāņu armijas stābs izdeva norādījumu, ka no gūsta atlaižami visi bez dienesta pakāpju atšķirības, izņemot karavīrus, kas būtu ieskaitāmi šādās katēgorijās: 1) kara vaininieki, 2) kollaboranti un nodevēji, 3) brīvprātīgie. Diemžēl, šī izņēmumu skāla izrādījās tik elastīga, ka tajā bez grūtībām varēja iedalīt vai ikvienu karavīru, kas, piem., nevarēja nolikt pārbaudes komisijai priekšā iesaukšanas pavēles oriģinālu. Lielākajai karavīru daļai visa manta un dokumenti bija pazuduši atkāpšanās kaujās, atlikušās mantas gūstā nodotas amerikāņu militārā personāla ziņā, kas tās konfiscēja. Dokumenti bija gājuši bojā vācu slimnīcu archīvos. Tikai niecīga daļa varēja ar oriģināldokumentiem pierādīt, ka dienestā gājuši, paklausot iesaukšanas pavēlei. Karavīru stāvokli vājināja vēl tas, ka jau kopš 1945. gada augusta jautājuma izlemšanā līdzi runāja sabiedroto kontrolkomisija Berlīnē, kurā līdzi sprieda arī Padomju Savienības pārstāvis. Vadoties ar minētajām trim katēgorijām, amerikāņu armija sāka karavīru pārbaudes. Vispārējā tautas valodā tās dēvēja par skrīnēšanu (screening). No aprīļa sākuma pagāja apmēram mēnesis līdz galvenās līnijās bija izstrādāti skrīningu noteikumi. Kad 6. maijā LCK viceprieksšēdis A. Kacens kopīgi ar LSK ģenerālsekretāru K. Kalniņu ieradās Frankfurtē, amerikāņu armijas galvenajā mītnē, izdevās uzzināt par skrīningu norisi:

1. Visiem karavīriem izdarāma personīga iztauja.
2. Vispirms jāiztaujā un jāatsvabina karavīri, kam pierādījumi, ka tie mobilizēti, bet kas nav iestājušies brīvprātīgi.
3. Kam nav dokumentāru pierādījumu, jāuzrāda liecinieki.
4. Atsvabinātie pāries DP ierēdņu rīcībā.
5. Aizturēs vienīgi kara noziedzniekus, kurus ievietos civīlo kara noziedznieku nometnēs.
6. Par kara noziedzniekiem uzskatāmi tie, kas noziegušies pret angļu un ASV armiju (bet praktiski gan tikai pret ASV bruņotajiem spēkiem un pilsoņiem).

Latviešu pārstāvji ierosināja pārbaudes komisijās pieaicināt latviešu tulkus, kas iespējamos karа noziedznieku sarakstus nodotu LCK ieskatam, palīdzot vainīgajiem sagādāt atslogojošas liecības, kā arī no gūsta nometnēm un slimnīcām nekavējoties atlaist smagi slimos invalidus, sevišķi tādus, kam tbc un citādi draudētu bojā eja.

Kā norādīts sākumā, skrīnēšanu galvenokārt izdarīja ASV armijas personāls, un to vispirms attiecināja uz gūstā esošajiem karavīriem. Kaut gan akcija norisinājās neobjektīvi un ar represijām pret atbrīvotajiem karavīriem, tomēr visā plašajā karavīru saimē skrīningu komisijām neizdevās sadzīt neviena karа noziedznieka. Skrīningu komisiju darbs neaprobežojās vienīgi ar gūstā esošo karavīru pārbaudi. Gan minēto preses rakstu, gan pieprasījumu no Vašingtonas, kā arī UNRRAs direkciju sūdzību dēļ, ka viņu pārvaldītajās nometnēs uzturas bijušie karavīri un „nacistiski" elementi, armijas skrīningu komisijas savu darbu attiecināja arī uz bēgļu nometnēm. Viņu uzdevums bija nometnēs meklēt „karа noziedzniekus" un tādus, kas neatbilst UNRRAs aprūpes noteikumiem. Armijas skrīningu komisiju viedokļi bija dažādi. Parasti izmeklēšanu vadīja kāds virsnieks, bet komisijas locekļi bija instruktori. Ja tie bija amerikāņi bez politiska iekrāsojuma, kam Eiropas notikumi un norises bija svešas, skrīningi lielumties noritēja korekti un bez tīšām ļaunprātībām. Bija komisijas, kas aizrādīja uz nepareizām atbildēm vai tādām, kas varēja skrīnējamam kaitēt. Dažas komisijas pirms skrīninga sākuma informācijas sapulcēs iepazīstināja klātesošos ar skrīninga norisi, pat norādot, kādas atbildes uz jautājumiem dodamas. Turpretim citas komisijas, kuru locekļi bija pēdējā laika ASV imigranti, vai arī stipri kreisi noskaņoti, vai savas rasiskās izcelsmes dēļ, skrīnējamās personās saskatīja objektus spontānai atriebībai. Šādas komisijas tad bez žēlastības un ātri kaut kādā veidā atrada iemeslu, lai skrīnējamai personai atņemtu visas tiesības UNO chartas izpratnē. Neizpalika arī galējības: „Ar cietuma sodu uz 6 mēnešiem ASV tiesu iestādes amerikāņu zonā Vācijā sodījušas bijušos Mercfeldas nometnes iemītniekus Alisi un Ivaru Bakstadus, Harieti Lukas, Helgu Lambergu, kas snieguši nepareizas ziņas aptaujas lapās „skrīninga komisijai". (Dienas Pausme", 16. 8. 46., 55. n-rs)

Nevērojot to, ka ASV armijas skrīningu komisijas nespēja sasniegt sevišķi lielas sekmes kaŗa noziedznieku, kollaborantu un brīvprātīgo atrašanā un gandrīz visi kaŗavīri tika atlaisti ar bēgļu statusa tiesībām, jeb, kā teikts minētās direktīvas 4. punktā: „Atsvabinātie pāries DP ierēdņu rīcībā", šie cilvēki drīz vien sadūrās ar jaunām, ievērojamām grūtībām. UNRRAs iestādes atsacījās viņus uzņemt bēgļu nometnēs un piešķirt attiecīgo materiālo aprūpi. Nelīdzēja arī ASV armijas augstākās vadības norādījums, ka pret šo cilvēku uzņemšanu DP nometnēs pēc skrīningu izturēšanas nebūtu nekas iebilstams, UNRRA tomēr norādījumus ignorēja un atsaucās uz savas padomes pieprasījuma, ka visi DP, kas atsakās repatriēties uz dzimteni, pakļaujami jaunām pārbaudēm. Šādu prasību 1946. gada 30. jūnijā pieteica Vācijā darbojošās UNRRAs galvenais šefs ģen. Frederiks Morgans. Paziņojumā bija teikts, ka rietumu okupācijas joslas 714.000 DP pakļauti stingrām pārbaudēm, lai novērstu UNRRAs palīdzību personām, kam tā nepienāktos. Morgana direktīvā paredzēts, ka personas, kuŗas rases, reliģijas vai darbības Apvienoto Nāciju dēļ vajājis ienaidnieks, ietilpināmas UNRRAs apgādē neatkarīgi no datuma, kad tās atstājušas dzimteni vai iepriekšējo apmešanās vietu. Šī klauzula, tātad, speciāli attiecās uz žīdu izcelsmes personām. Pārējās katēgorijas, kam pēc Morgana direktīvas pienāktos UNRRAs aprūpe, bija sekojošās: 1) UNO tautu locekļi, kas sakarā ar kaŗa darbību pārvietoti kopš 1938. g. 1. septembŗa, 2) bezpavalstnieki, kas pārvietoti sakarā ar kaŗa darbību, 3) personas, kuŗām ar viņu zemes valdības lēmumu atņemta pavalstniecība, bet jauna pavalstniecība nav piešķirta. Šai pašā Morgana norādījumā, kas pamatojas uz UNRRAs padomes rīkojuma, minētas arī katēgorijas, kuŗām UNRRAs aprūpe atraujama; tās bija:

1) UNO tautu piederīgie, bezpavalstnieki un tādi, kas normāli bijuši Vācijas iedzīvotāji,
2) visi kaŗa noziedznieki, sadarbnieki un nodevēji,
3) ienaidnieka valstu pavalstnieki un neitrālie, izņemot vajātos,
4) vācieši un Baltijas vācieši,
5) agrākie „Wehrmacht" piederīgie, kamēr nav pieradīts, ka viņi mobilizēti ar varu,

6) UNO tautu piederīgie, izņemot vajātos, kas atsakās repatriēties.

Amerikāņu joslā bija kāds papildu noteikums, ka UNRRAs aprūpe atraujama tiem bēgļiem, kas amerikāņu joslā ieradušies pēc 1945. g. 1. augusta. Izvērtējot tuvāk minētās UNRRAs vadlīnijas, atklājas, ka tās bija izstrādātas ar neapslēpjamu tendenci pret zināmu bēgļu grupu. Noteikumi vērsās pret Baltijas tautu piederīgiem, bet jo īpaši pret bijušajiem karavīriem. Tā kā amerikāņu joslā rasu ietekme bija lielāka nekā angļu joslā, diskriminācija tajā bija nodrošināta: vienkārt, izskrīnējami bija visi bijušie karavīri, otrkārt — arī tādi, kas amerikāņu joslā ieradušies pēc 1945. gada 1. augusta. Jāatceras, ka karavīru atlaišana no gūsta Cēdelgemā sākās 1946. gada sākumā.

UNRRAi skrīnēšanas ideja iepatikās tik ļoti, ka to neaprobežoja tikai uz amerikāņu, bet skrīningu procesam pakļāva arī angļu joslu un citas valstis, kurās bija apmetušies bēgļi UNRRAs pārraudzībā. UNRRAs morāliskais spiediens pastiprinājās arī citā veidā. 1946. gada otrā pusē UNRRA izdeva jaunas direktīvas bēgļiem, noteicot stingru kustības ierobežojumu. Bija aizliegts ceļot no vienas okupācijas joslas uz otru. Šo iespēju palaikam izmantoja bijušie karavīri, lai meklētu glābiņu no pārmērīgi neiecietīgiem UNRRAs direktoriem, gan mainot okupācijas varu joslas, gan nometnes, jo ne visi nometņu UNRRAs vienību komandanti pret karavīru problēmu izturējās ar apzināti mērķtiecīgu ļaunumu un vēlēšanos „iegriezt". Pārvietoties no vienas joslas uz otru, no nometnes uz nometni nu bija atļauts tikai organizētā veidā, ja pārvietošanās pamatā bija vēlēšanās repatriēties. Šādā veidā bija radīts it kā ielenkuma loks, no kura vienīgā sprauga izejai bija iespēja repatriēties.

1946. gada 1. septembrī kā amerikāņu, tā arī angļu joslā UNRRAs skrīningu komisija sāka darbu. Darbības principi bija gan noteikti UNRRAs galvenās padomes 52. apkārtrakstā, taču atstāja lielu variēšanas iespēju atsevišķām UNRRAs joslu pārvaldēm. Skrīningu komisiju birokratiskā aparātūra bija komplicēta un grūti pārskatāma. Pirmā skrīningu instance bija „Screening Teams", kuras locekļi bija vietējās UNRRAs vienības ierēdņi, reizē nometnes vadības darbinieki. Šiem tīmiem bija jāveic daži

priekšdarbi, jo skrīnēšanas norise sastāvēja no divām daļām: vispirms bija jāaizpilda rakstveida formulārs, pēc tam attiecīgo personu nopratināja. „Screening Team" bija padots „Screening Board", kas darbojās apgabala mērogā. ‚Screening Board" darbu veica divas personas, prezidents un sekretārs; pēdējais varēja nākt no pašu DP vidus. Šādas skrīningu valdes angļu joslā bija: Šlezvig-Holšteinā — 2, Hanoveras rajonā — 4, bet Vestfāles-Reinas apgabalā — 3. Instrukcijas paredzēja, ka katrai valdei vajadzēja specializēties bēgļu valodās. Piem., vienai no Šlezvig-Holšteinas skrīningu valdēm vajadzēja spēt brīvi saprasties baltu un vācu valodā, turpretim otrai valodas kvalifikācija bija poļu. „Screening board", savukārt, bija padots zonas augstākajai skrīningu komisijai, bet katrai no šīm instancēm, arī viszemākajā līmenī, bija jāuztur sakari ar armijas vienībām. Ja UNRRAs skrīningu komisijas veica skrīnēšanas ideoloģisko darbu, armijas vienībām bija jāizpilda komisiju atzinumi resp. izskrīnētie vieninieki vai ģimenes jāpārved uz jaunām vietām. Norādījumus par skrīningu komisijas sastāvu visumā neievēroja. Tā kā katras UNRRAs viszemākās vienības direktors savā pārvaldes rajonā līdzinājās mazam, nekontrolētam diktātoram, personāla izraudzīšana atkarājās tikai no viņa gaumes un izvēles. Un tā kā UNRRAs ierēdņu stātu veidoja gan sociālā, gan intelliģences ziņā neizlīdzinātas ļaužu grupas, caurstrāvotas gan ar politisku ideju ambīcijām, gan rasu aizspriedumiem, nevarēja būt šaubu, ka lietpratīga un objektīva DP sijāšana nemaz nevarēja notikt.

Tā bija radušās divas frontes ar ārkārtīgi nesamērīgu spēku grupējumu: vienā pusē varenās okupācijas varas, kā arī UNRRAs birokratija, otrā — bēgļu masa, bez tiesībām, iespējām juridiski aizstāvēties un tālos bēgļu ceļos pazaudētiem vai iznīcinātiem dokumentiem. No šīs grupas traģiskāko kodolu veidoja bijušie karavīri ar piederīgiem. Skrīningu procedūra notika vairākos posmos. Pieejas bija dažādas. Visbiežāk nometnes iedzīvotājus sapulcēja kādā lielākā sabiedriskā telpā vai nu pēc alfabēta, vai arī pa tautībām. Viņiem izdalīja iepriekš sagatavotas veidlapas, kuras bija sīki un bez izlaidumiem jāaizpilda. Šā „klases darba" rezultātus savāca skrīningu komisija, vai nu iepazīstoties ar tiem tūdaļ, vai izvērtējot ievāktās izziņas vairākas nedēļas. Centīgākie skrīningu

tīmi spēra soli tālāk un jau pirmajā sanāksmē pakļāva sevišķai pārbaudei visus nometnes vīriešus. Tiem bija līdz pusei jānoģērbjas un jāstājas skrīningu komisijas priekšā puskailiem. Vairumam pēdējā iesaukuma karavīru 1944. gadā vācu karaspēka medicīniskā pārvalde bija likusi rokas stilba iekšpusē ietetovēt asins grupas zīmi, lai atvieglinātu ievainotu karavīru medicīnisko aprūpi. UNRRAs ierēdņiem šī zīme, politiski iztulkota, bija nepārprotams pierādījums, ka tās īpašnieks bijis karavīrs un arī SS organizācijas loceklis. Asins grupas zīmes īpašnieks varēja rēķināties, ka viņa skrīninga process beidzies un uz viņu UNRRAs aprūpe un aizbildniecība vairs neattiecas.

Atbildamie jautājumi liecināja, ka aiz skrīninga akcijas slēpās nolūki, kas nekādā ziņā vairs neattiecās uz jautājumu, vai attiecīgā persona ietilpināma kara noziedznieku skaitā un vai karavīri vācu dienestā iestājušies brīvprātīgi. Lai šo noskaidrotu, būtu pieticis ar pāris jautājumiem vai dokumentiem. Bija skaidrs, ka par bēgļu pagātni interesējās kāda cita vara, kas ar skrīningu komisiju palīdzību ērti varēja ievākt vissīkākās ziņas par skrīnejamās personas pagātni, bijušām dzīves vietām, piederīgajiem pamestajā dzimtenē u.c. Tā kā skrīningi visvairāk bija vērsti pret Baltijas tautu piederīgajiem un viņu karavīriem, nebija noslēpums, ka ziņas varēja interesēt tikai Padomju Savienību. „Skrīningu tīmiem" darbu izbeidzot, ievāktās anketas un citas izziņas nodeva „skrīningu bordiem". Šīs komisijas ieradās nometnēs, lai turpinātu pratināšanu. Vadoties ar aizpildītajām veidlapām un starplaikā ievāktām papildziņām par sevišķi „aizdomīgām" personām, skrīningu komisijas jautāja, un atbildēm bija vārdu pa vārdam jāsaskan ar veidlapā ierakstītajām. Ikviena neprecīza atbilde vai arī novirzīšanās faktos varēja būt iemesls nekavējoties attiecīgo personu izslēgt no UNRRAs apgādājamo skaita. Par katru pratināmo rakstīja atsevišķu protokolu, kuru pretēji visām juridiskām normām attiecīgajai personai nedeva izlasīt, nedz arī prasīja tās parakstu. Tādā veidā bija panākts, ka skrīningu komisijas locekļi protokolā varēja ierakstīt, kas viņiem patikās, bez kā iztaujātajai personai būtu bijis iespējams nepareizi ierakstītos apgalvojumus apstrīdēt. Ļaunākais skrīninga procesā bija, ka komisijas neapmierinājās ar vienreizēju izziņu, bet rakstveida un mutvārdu pārbaudes nometnēs varēja

notikt vairākreiz, bez īpaša pieteikuma vai brīdinājuma. Šādā veidā iegūtais izziņu materiāls tika salīdzināts, meklējot pēc atšķirībām atbildēs. Laikrakstā „Tēvzeme" par skrīningu norisi rakstīts:

„DP pacietīgi panes visu, bet š. g. janvāŗa sākumā visam „kroni" uzlika paziņojums, ka tagad sāks skrīnēt UNRRA. Pratināšanas anketa sastāvēja no apm. 60 jautājumiem, kuŗi stipri atgādināja 1940./41. gada okupācijas laikā pazīstamās kadru anketas, piem., prasīts dažādu ieslodzījumu „stāžs", pilnīga darba gaitu vēsture, visas organizācijas, kādās sastāvējis, piederīgo — arī dzimtenē — vārdi un adreses u.t.t., bez tam vēl sīks dzīves apraksts atsevišķi. Tādēļ arī pilnīgi pamatots bija jautājums kādam UNRRAs pārstāvim, vai šīs anketas sastādīšanā piedalījušies arī NKVD ierēdņi" (Tēvzeme, 1947. gada 15. februārī, 14. n-rs).

Tā paša laikraksta citā numurā lasāms:

„Bet ļaunākais sācies mūsu nometnēs. Pastāv kāda acīmredzama vēlēšanās un nodoms pasliktināt līdz nepacietības robežām mūsu dzīvi un apstākļus, izvest mūs no kaut cik ciešamas eksistences stāvokļa izmisumā, bezcerībā un mums tik nepatīkamajā ļaužu vidē. Kas ar to būs panākts, to mēs zinām un to apzinās arī šīs rīcības izvedēji. Acīmredzot, nav pieticis ar vienreizēju mūsu trimdinieku pārbaudi. Izstumto % izrādījies nepietiekams, tādēļ seko jauni pārbaudes gājieni. Šīs pārbaudes pamatos nav vairs motīvu, kas mūs pārliecinātu par tās nepieciešamību. Pārāk dažādi tulkojamie ankešu jautājumi norāda, ka ir nodomāts atbrīvoties no DP ļaudīm, kuŗu likteni paši pārbaudītāji solījās atvieglināt — cilvēcības un humānitātes vārdā" („Tēvzeme", 1947. g. 5. febr., 11. n-rs).

Ne visi UNRRAs ierēdņi bija metami „pār vienu kārti". Bija tādi, kam bēgļu problēmas bija skaidras, neatsakoties tuvāk iepazīties ar cēloņiem, kādēļ tās vispār radušās. Šie ierēdņi drīz vien guva pareizos ieskatus par iemesliem, kas simtu tūkstošiem cilvēku liedza atgriezties viņu dzimtenē. Pie šādiem ierēdņiem piederēja arī UNRRAs augstākais direktors Vācijā ģen. Fr. Morgans. Ātri aptvēris, ka bēgļu aprūpes organizācijas nenodarbojas tikai ar filantropiska rakstura uzdevumiem, bet tie atšķaidīti ar citiem, tīri politiska rakstura strāvojumiem, ģen. Morgans kļuva nepopulārs

savu augstāko priekšnieku acīs, 1946. gada sākumā dodams presei pāris interviju. Kādā no tām ģen. Morgans izteicās, ka UNRRAs ierēdņu stātos slēpjoties NKVD spiegi. Ar šo apgalvojumu ģen. Morgans bija trāpījis ļoti vārīgā vietā, un drīz pēc tam UNRRAs direktora postenis viņam bija jāatstāj, viņa vietā, sākot ar 1946. gada augusta beigām, nākot Meijeram Kohenam. Jaunais Vācijas UNRRAs direktors līdz jaunā posteņa pārņemšanai bija Vašingtonā vadījis UNRRAs repatriācijas nodaļu. Pārmaiņa UNRRAs skrīningu procesu paasināja, visiem spēkiem veicinot bēgļu atgriešanos mājās (repatriēšanos). Padomju Savienības militārās misijās, kuŗu komandpunkti bija visā Vācijas territorijā, iekārtoja speciālas lasītavas ar literātūru bēgļu valodās. Misijās stacionētajiem repatriācijas virsniekiem bija brīvas kustības iespējas bēgļu nometnēs, raksturojot „atbrīvotās" dzimtenes labumus un skaisto dzīvi. UNRRAs pārvalde personām, kas pieteicās atgriezties mājās, apsolīja pārtiku 60 dienām. Par spīti visam repatriēties gribētāju bija maz.

Neskaidra bija arī darbošanās dažādajās okupācijas joslās, tāpat UNRRAs un militāro iestāžu starpā. Amerikāņu armija, kas īstenībā bija skrīningu idejas autore, skrīningu akcijas izdarīja zināmas sistēmas robežās: bija jāatmasko un no bēgļu nometnēm jāizķeŗ kaŗa noziedznieki un kollaboranti. Angļu armija, turpretim, šādu masu terroru neatzina nepieciešamu. Tā bija jau iepriekš skaidri informēta par atsevišķām personām, kam bija nepieciešama pārbaude, tām notiekot korrekti īpašu speciālistu vadībā. Visu lielo latviešu kaŗavīru masu angļu armija ņēma savā paspārnē, bez sevišķas katras atsevišķas personas izpratināšanas. Ja amerikāņu armija pēc skrīningiem bija spiesta atzīt, ka gandrīz 99% skrīnējamo nav piedalījušies nekādos kaŗa noziegumos un virzīja iztaujātās personas tālāk uz UNRRAs nometnēm ar atzīmi, ka tās tiesīgas saņemt UNRRAs aprūpi, tad UNRRA, turpretim, atsacījās šīs personas nometnēs uzņemt un sāka savu skrīningu akciju. Angļu militārās pārvaldes pārvaldītajā Vācijas okupācijas joslā stāvoklis bija gluži pretējs: UNRRAs skrīningu komisiju izraidītajiem bēgļiem angļu armija iekārtoja īpašas nometnes, ieskaitot tās savā aprūpē. Līdz 1947. gada marta sākumam izskrīnēto latviešu skaitu amerikāņu okupācijas joslā varēja lēst 10% un angļu ap 0,5%. Gandrīz visi izskrīnētie bija bijušie latviešu kaŗavīri. Bet UNRRAs

skrīningu pamatideja nebija sasniegta, repatriantu skaits nepalielinājās, tieši otrādi — 1947. gada sākumā repatriantu no latviešu vidus tikpat kā nebija. Atgriešanos okupētajā Latvijā līdz 1947. gadam bija izvēlējušies tikai 1379 latvieši, to starpā tikpat kā neviena bijušā kaŗavīra.

Visumā UNRRAs politiskie mērķi līdz 1947. gada sākumam bija palikuši neaizsniegti. Pieņēmums, ka kaŗam beidzoties bēgļi un piespiedu kārtā izvietotie bez atlikuma atgriezīsies savā dzimtenē, izrādījās nepareizs. Gadu mijā Eiropā atradās vairāk nekā viens miljons pārvietoto personu, kas atteicās atgriezties savās iepriekšējās dzīves vietās, kuŗas bija okupējusi Padomju Savienība. 1946. gada rudenī lielvalstu starpā risinājās sarunas par jaunas bēgļu organizācijas izveidošanu, kuŗas darbība būtu centrēta tieši repatriācijas veicināšanā un bēgļu izvietošanā citās vietās (valstīs). Jaunās organizācijas IRO (International Refugee Organization) statūtu projektu pieņēma 1946. gada 15. decembŗa Apvienoto Nāciju sapulcē Ņujorkā. Pret šādas organizācijas dibināšanu izteicās Padomju Savienības delegāts Andrejs Gromiko, aizrādot, ka „propaganda pārvietoto personu nometnēs traucē šo cilvēku atgriešanos mājās". Tomēr jaunā organizācija sāka darbību 1947. gada 1. jūlijā. Salīdzinot ar UNRRAs satversmi, IRO darbības principi bija skaidrāk precīzēti, vismaz uz papīra: „Galvenais organizācijas uzdevums ir nokārtot bona fide bēgļu un DP problēmas atrisinājumu. Galvenais uzdevums attiecē pret DP ir katrā iespējamā veidā pamudināt un palīdzēt viņiem atgriezties dzimtenē, pie tam ievērojot, ka nevienu bēgli un DP nevar piespiest atgriezties, ja tas brīvi, pēc iepazīšanās ar dzimtenes valdības sniegto informāciju, izšķiŗas neatgriezties, minot derīgus iebildumus pret atgriešanos". Ar to bija bloķēts ceļš bēgļu piespiedu izdošanai, pret ko bija jācīnās UNRRAs darbības sākuma posmā. Bet jaunās organizācijas gars palika visumā tas pats, kas UNRRAs laikā, jo IRO, izņemot augstākos vadības posteņus, pārņēma lielāko daļu UNRRAs ierēdņu. Viņu kvalitāte nebija cēlusies, tieši otrādi — UNRRAs intelliģentākie un spējīgākie darbinieki lielumties bija atgriezušies mājās, lai turpinātu pirmskaŗa karjēras civīlā vai militārā dzīvē.

Kaut ASV armija un UNRRA jau vairāk gadu ļoti nesekmīgi bija darbojušās kaŗa noziedznieku tvarstīšanā bēgļu aprindās, arī IRO negribēja no šī „sporta" atteikties un savas satversmes D daļas 2. punktā paredzēja, ka sekojošas personas nav pakļautas IRO aizsardzībai:

1. kaŗa noziedznieki, kvislingi un nodevēji,
2. katra cita persona, kuŗai var pierādīt, ka tā:
   a) palīdzējusi ienaidniekam vajāt civīliedzīvotājus valstīs, kas ir Apvienoto Nāciju locekles, vai
   b) brīvprātīgi palīdzējusi ienaidnieka kaŗaspēkam, sākot ar Otrā pasaules kaŗa izcelšanos, tā darbībā pret Apvienotajām Nācijām.

No šiem pāris teikumiem IRO speciālisti pamazām izlobīja veselu katalogu apvainojumu, ar ko vērsties pret bijušajiem kaŗavīriem un baltiešu bēgļiem. Kaut UNRRA jau vairākas reizes savos skrīningos bija bēgļu masu vētījusi un pārvētījusi, arī IRO šo paņēmienu ieskatīja par labu līdzekli bēgļus no jauna pakļaut morāliskam spiedienam. Ja UNRRAs pārbaudes vēl attiecās uz visu plašo bēgļu saimi, tad IRO skrīningi īpaši vērsās pret bijušajiem baltiešu resp. latviešu kaŗavīriem. IRO skrīningu akcija nepagāja secen arī tiem kaŗavīriem, kas jau UNRRAs iztaujās bija ieguvuši atzīmi par piemērotību aprūpei (eligibility), — atzīme nebija garantija, ka šie bijušie kaŗavīri un viņu ģimenes locekļi var iegūt arī IRO aprūpi. IRO akcijām, protams, pamatā bija politiska nozīme. Padomju Savienības repatriācijas iestāžu virsniekiem, kas ieradās nometnēs, aģitējot par atgriešanos mājās, visādi izdabāja. Bez izņēmuma krievu virsnieku apmeklējumi beidzās ar nometņu iemītnieku plašām demonstrācijām un pat varas aktiem, tā ka dažkārt repatriācijas virsniekus no ļaužu dusmām paglāba vienīgi angļu vai amerikāņu bruņotas vienības.

IRO represijas pret bijušajiem kaŗavīriem turpinājās līdz 1951. gadam. Galīgi tās apstājās 1952. gadā, kad gandrīz visiem izskrīnētajiem (kas bija iesnieguši pārsūdzības) atdeva DP statusu. Argumenti par latviešu kaŗavīru piederību pie „kvislingu un nodevēju" grupām Otrā pasaules kaŗa laikā starplaikā bija lielā mērā zaudējuši aktuālitāti, jo bijušie sabiedrotie — ASV, Anglija un

Francija no vienas puses, un Padomju Savienība no otras — jau bija ieņēmušas stingras aukstā kaŗa pozicijas. Pēc ASV militārās pārvaldes rīkojuma, sākot ar 1948. gada 20. maiju, bija noliegts DP nometnēs ASV okupācijas joslā izplatīt PSRS laikrakstus un citu literātūru („Nedēļas Apskats", 89. n-rs, 1948. gada 4. jūnijā). Tai pašā gadā bija arī sākusies Berlīnes blokāde. Bez tam sākās Vācijas izvērtēšana gan politiskā, gan saimnieciskā un militārā ziņā. Sevišķi interesanta sabiedroto acīs kļuva Rietumvācija, jo tur atradās galvenie rūpniecības centri un izejvielu avoti. Lai Vāciju iesaistītu rietumu blokā, bijušie ienaidnieki bija spiesti pamazām aizmirst visas nacionālsociālisma negantības, kaŗa laika aizvainojumus, un iznākumā vācu tautu kā kollektīvu vairs neierindoja kaŗa noziedznieku skaitā. Augstākajos rietumvalstu politiskajos plānošanas centros par pasaules pirmo ienaidnieku izkristallizējās Padomju Savienība. Šī sabiedriskās domas maiņa pamazām atvēra acis tiem, kam vēl nebija skaidri iemesli, kādēļ latviešu kaŗavīrs ar vācu ieročiem rokās cīnījies pret Padomju Savienību un kādēļ miljoniem bēgļu atteicās atgriezties „laimīgajā strādnieku paradīzē".

1948. gada jūnijā ASV prezidents H. S. Trūmens Čikāgā teica plašu runu par pasaules politisko stāvokli, norādot, ka „Eiropā palikuši ap 800.000 bēgļu, kas nevar atgriezties mājās, jo viņu dzimtenes zaudējušas brīvību. Par īstiem demokratiem, kas cīnījušies un iestājas par demokratijas ideāliem un tādēļ tagad spiesti palikt svešumā, uzskatāmi latvieši, lietuvji un igauņi. Tas ir īsts pretkomūnistisks elements, kāds nepieciešams un pēc kāda ilgojas ASV". („Nedēļas Apskats", 90. n-rs, 1948. gada 11. jūnijā.)

Rietumvalstu sabiedrībā arī pamazām nostiprinājās doma, ka Vācijas bēgļu nometņu iemītniekiem paveŗams ceļš normālas dzīves uzsākšanai jaunās apmešanās vietās ārpus Vācijas. Bija jārod iespējas masu izceļošanai no izpostītās Vācijas.

Mazākos apmēros bēgļi bija izceļojuši jau visu laiku; pirmie lielākie kontingenti ieradās Anglijā t. s. Westward Ho akcijā, nelielu ieceļotāju skaitu likumā noteikto kvotu robežās uzņēma arī ASV, tāpat viena otra valsts, bet šis skaits bija par mazu, lai radikāli likvidētu Eiropas bēgļu problēmu. Tā kā propagandētā repatriācija nebija guvusi panākumus, IRO centieni pārsvērās uz

iespēju meklēšanu bēgļu izvietošanai citās valstīs. Angļu okupācijas joslas IRO direktors kādā preses konferencē 1948. gada 8. jūlijā teica, ka 1948./49. gadā IRO paredzējusi izvietot 281.000 personu masu emigrācijā un 42.000 personu individuāli (Nedēļas Apskats, 95. n-rs, 1948. gada 16. jūlijā). Bet lai masu izvietošanu reālizētu, galvenajām imigrācijas valstīm, ASV, Kanadai un Austrālijai, bija nepieciešami īpaši valdības un parlamentu apstiprināti ieceļošanas likumi. ASV pirmo šādu likumu pieņēma 1948. gada 25. jūnijā. Kaut arī tas visumā bija liberāls, bet ne humāns, un pavēra durvis braukt gribētājiem, taču nelaimīgā kārtā noteikums, ka ieceļot drīkst tikai personas, kas ir IRO aprūpē un aizsardzībā, aizcirta durvis visiem tiem, kuŗi, pēc IRO satversmes, „brīvprātīgi palīdzējuši ienaidnieka kaŗaspēkam". Šajā grupā IRO ieskaitīja galvenokārt bijušos kaŗavīrus, kaut gan tie atbilda prezidenta Trūmena norādījumam „tas ir īsts pretkomūnistisks elements, kas nepieciešams un pēc kā ilgojas ASV". Praksē izveidojās tā, ka ASV ieceļošanas likuma brīva iztulkošana un piemērošana palika IRO ierēdņu ziņā. Tā kā latviešu kaŗavīriem nelabvēlīgās aprindas atskārta, ka šī ir jauna iespēja aizkavēt komūnisma aculiecinieku masu iekļūšanu rietumu demokratiju vadītājā valstī — ASV, sākās jauna, ļoti barga skrīningu akcija. Nebija arī tālu jāmeklē aprindas, kuŗas ieinteresētas skrīningu atkārtojumā. Tā, piem., Apvienoto Nāciju sociālās un ekonomiskās padomes 1948. gada 12. augusta sesijā krievu delegāts Kulačenko, raksturojot, kā izkārtojama bēgļu problēma Padomju Savienības skatījumā, cita starpā teica: „Galvenais IRO uzdevums ir repatriācija. Novietošana citās valstīs izdarāma tikai ar dzimtenes piekrišanu. Citādi kvislingi, kaŗa noziedznieki un nodevēji varētu slēpties. Pašreizējā izvietošana rāda, ka meklē vienīgi stiprus muskuļus, ģimenes atstāj un šķiŗ. Tā nevar bēgļu problēmu izšķirt, vajaga repatriēt, tas saskan ar UNO lēmumiem. Tādēļ padomju delegāts ierosina šādu rezolūciju: 1) nepieļaut nometnēs propagandu, kas vērsta pret UNO locekļiem un repatriāciju un likvidēt centrus un komitejas, kas pieļauj šādu aģitāciju; 2) aizliegt vervēt bēgļus visādiem sargu dienestiem ar militāru vai pusmilitāru raksturu un pastāvošos likvidēt (toreiz pie ASV un angļu armijas bija saformētas darba un sardžu vienības, kuŗās iestājās daudz latviešu un citu trimdas tautību bijušie kaŗa-

Saules DV nodaļas biedri (pie 8252 USA Lab. S. Co.) un darba vienības dalībnieki liek „Baily bridge". Aizmugurē stāv inž. J. Apinis un vienības komandieris kpt. M. Robiņš. Uzņemts 1953. gadā pie Etlingenas.

vīri. — V.H.), 3) atcelt no nometņu vadības personas, kas sadarbojušās ar fašistiem, kara noziedzniekus un tos, kas propagandē pret repatriāciju, 4) nepieļaut to cilvēku vajāšanu, kas grib atgriezties dzimtenē, aisargot viņus no nometņu administrācijas patvaļas." Tālāk Padomju Savienības delegāts pasvītroja: „Lai pildītu UNO sapulces 1946. gada 12. februāra lēmumu, kurā atzīts, ka galvenais pienākums pret DP ir panākt viņu atgriešanos dzimtenē: 1) paveikt repatriāciju 1949. gadā, bet novietošanu citās zemēs izdarīt, iepriekš vienojoties ar valsti, no kuras bēgļi cēlušies; 2) spert stingrus soļus, lai nekavējoties atgrieztu dzimtenē visus bērnus bez vecākiem; 3) nodrošināt sabiedroto valstīm, kas nodarbojas ar repatriāciju, brīvi apmeklēt nometnes, izdarīt DP sarakstu un dokumentu pārbaudi un brīvu sarunāšanos ar nometņu iemītniekiem; 4) gādāt, lai nometņu vadības personas piederētu pie tām valstīm, kuru pilsoņi dzīvo nometnēs" (sūtņa J. Feldmaņa vēstule BCP 1948. gada augustā).

Kaut arī augstākās UNO un IRO instancēs krieviem vairs neizdevās panākt savas rezolūcijas pieņemšanu, taču IRO stātā bija vēl pietiekami daudz darbinieku, kas nebija naidīgi pret pārvietotajām personām; tās repatriāciju noraidīja un pārrunas ar krievu virsniekiem ignorēja.

Savu „pēdējo kauju" IRO skrīningu iestādes ievadīja ar nosaukumu: „IRO aprūpes tiesīgo reģistrācija". Tā 1948. gada augustā Celles apgabalā izskrīnēja 89 latviešus, galvenokārt bijušos leģionārus. Beļģu tautības skrīningu virsnieks Herts (L. de Herdt) nodēvēja visus latviešus par kaŗa noziedzniekiem, kas būtu tiesājami („It is a shame that the Latvians are not sentenced to 25 years penal servitude or rather repatriated as the Russians would welcome them"). Līdzīgi ekscesi bija dienas kārtībā visu 1948. un 1949. gadu. Zīmīgs dokuments, kas pārskatāmi raksturo skrīningu akciju nepārprotamos nolūkus, ir sūtņa J. Feldmaņa iesniegums IRO ģenerāldirektoram V. H. Takam (Tuck) Ženēvā 1948. gada 17. decembrī. 11 mašīnraksta lapu izklāsts pa daļai atvēra acis IRO augstākajai vadībai, kuŗai ne ikreiz bija pilnīgs pārskats par to, ko dara organizācijas periferijās.

Ļoti plašu memorandu pilnvarotais sūtnis, bijušais Latvijas delegāts Tautu Savienībā un latviešu bēgļu organizāciju pārstāvis Jūlijs Feldmanis iesniedza IRO galvenajā mītnē Ženēvā 1949. gada 24. februārī. Šai memorandā pilnībā izgaismotas latviešu leģionāru problēmas Otrā pasaules kaŗa laikā, un savā plašumā tas laikam bija gaŗākais iesniegums — vairāk desmit lappušu, problēmas iztirzājot 28 punktos — ko IRO vadība jebkad bija saņēmusi. Šis bija arī pēdējais sūtņa Feldmaņa lielais darbs latviešu kaŗavīru labā pirms došanās uz Vašingtonu, kur viņš bija iecelts par Latvijas sūtni mirušā Dr. A. Bīlmaņa vietā. Nav šaubu, ka minētais dokuments palīdzēja panākt skrīningu un izceļošanas jautājumos mums pieņemamu atrisinājumu. Jāpiemin, ka gandrīz visus datus sūtnim Feldmanim piegādāja DV organizācijas vadība. (Jūlijs Feldmanis, 1963. gadā, apgāds Vaidava, 177. lpp.)

Pēc sarežģītajiem IRO augstāko iestāžu un padomes apskaidrošanas pūliņiem sūtnis J. Feldmanis 1949. gada 31. martā rakstīja BCP: „Varu tagad ziņot mūsu bēgļu pārstāvjiem, ka mūsu akcija

Jūlijs Feldmanis

baltiešu kaṛavīru skrīningu jautājumā beigusies ar mūsu pilnīgu uzvaru. IR0 izpildu komitejas priekšsēdis Kanadas vēstnieks Desimens (Desyman) paskaidroja sekojošo: stāvoklis tagad būs šāds: ja kāds no bijušajiem kaṛavīriem pie izceļošanas prasa viņam apliecināt viņa „eligibility", tad tas jādara bez taujāšanām. Vienīgi tad, ja IRO administrācijai ir zināmi fakti vai pārliecinoši liecinājumi pret interesentu, tikai tad var ievadīt izmeklēšanu. Bet IRO administrācijai jāpierāda savu ziņu pareizība."

Šis bija, protams, liels panākums bijušo kaŗavīru stāvokļa precīzēšanai un ienesa skrīningu akcijā atslābumu, bet tas nenozīmēja, ka cīņa pret latviešu kaŗavīriem bija norimusi. To pārnesa citā līmenī — tieši ASV un citu valstu konsulārajās iestādēs, kuŗas lēma par emigrācijas dokumentu izsniegšanu. Trāpīgi jaunradušos stāvokli raksturoja LCP sekretāra P. Greiža vēstule sūtnim J. Feldmanim 1949. gada 10. oktobrī:

„Izšķīrēja loma nākotnes lielajos notikumos piekrīt ASV, tādēļ kominformam nepatīk, ka šīs velnišķās varas dzīvie aculiecinieki nonāktu ASV. Tie visādi cenšas pārvietotās personas novirzīt no ASV uz citu zemi, vai vēl labāk — neizlaist no Vācijas. Vislabāk un vissekmīgāk to līdz šim Maskavai izdevies panākt pie bijušajiem kaŗavīriem, izmantojot trūkumus un neskaidrības imigrācijas noteikumos. Kaut arī ASV augstāko iestāžu paskaidrojumā bij. kaŗavīru lietā ir noteikts, ka, ja kas tiesīgs uz DP statusu, tam kaŗavīru lieta nav šķērslis ieceļošanai ASV, kaut arī jau 1946. gadā amerikāņu militārās iestādes ir noskaidrojušas, ka Latviešu leģions nav Waffen SS sastāvdaļa, taču ļoti bieži ASV DP komisijas noraida bijušos kaŗavīrus".

Praktiskā dzīvē jaunais izkārtojums nozīmēja to, ka bijušais kaŗavīrs pēc armijas, UNRRAs un IRO skrīningiem, pēc pārsūdzības augstākajā IRO instancē Ženēvā kā bēglis, kam tiesības uz IRO aprūpes statusu, pēdējā mirklī, pirms kāpšanas uz kuģa, bija situācijā, kad viss atkal jāsāk no gala. Imigrācijas un drošības ierēdņu priekšā visas līdzšinējās pārbaudes varēja uzskatīt par neesošām, jo izceļotāju ar ģimenes locekļiem gaidīja jauna pārbaude, kuŗas pamatjautājums atkal bija — vai nākamais emigrants nav „brīvprātīgi cīnījies pret kādu no UNO valstīm". Tā, piem., Ventorfā pie Hamburgas, kur bija galvenā transitnometne izceļotājiem uz ASV, 1949. gada 15. oktobrī visu bijušo kaŗavīru, kopskaitā ap 100, tālākvirzīšanu apturēja, kaut mantas jau bija pārsūtītas uz ostu Gronā. Līdz stāvokļa noskaidrošanai apturētos kaŗavīrus ar visām ģimenēm sūtīja atpakaļ uz pamatnometnēm. Tur viņus gaidīja jaunas grūtības, jo, gatavojoties izceļošanai, necilā bēgļu iedzīve bija likvidēta, barakās vai kazarmas istabās bija ievadājies jauns iemītnieks. Šāda dzīvošana „uz koferiem" lielākajai bij. kaŗavīru daļai ieilga mēnešiem, un arī ceļš pie izce-

ļošanas iestāžu ierēdņiem dažkārt bija jāmēro vairākkārt kopā ar visu ģimeni. Bieži arī pēdējais brauciens, pēc ilgu mēnešu nepacietīgas gaidīšanas, beidzās ar sausu konsula vai IRO ierēdņa konstatējumu, ka pret ģimenes ieceļošanu iebildumu neesot, bet ģimenes galvai ieceļošana liegta. Aiz kādiem motīviem un kas aizlieguma pamatā, to izskrīnētais parasti neizzināja.

Tā bij. karavīru un ģimenes locekļu izceļošana tika kavēta līdz 1950. gadam, kad beidzot karavīru izceļošanas problēma bija atskanējusi dzirdīgās ausīs ASV valdības aprindās. ASV DP komisija, kas bija atbildīga par ieceļošanas likuma korrektu iedzīvināšanu, 1950. gada 1. septembrī (DVB 1. n-rs, 1951. gadā) principā lēma, ka piederība Latviešu leģionam nav šķērslis kādas personas ieceļošanai ASV. Visa karavīru saime atvieglināta uzelpoja, jo šķita, ka nu par visām reizēm būs darīts gals skrīningiem, ģimeņu šķiršanai un vispār diskriminācijai. Un tā 1950. gada rudenī lielākam skaitam bij. karavīru izdevās ieceļot ASV. Bet šāds stāvoklis ilga tikai līdz 1951. gada janvārim, kad pēc ASV tieslietu ministrijas rīkojuma bij. karavīru ieceļošanu atkal apturēja, procesā esošās personas nosūtīja atpakaļ uz pamatnometnēm, un konsulārās iestādēs ieceļošanas ierēdņi ar jaunu sparu vērsās ne tikvien pret karavīriem, bet šoreiz arī pret Latvijas laika aizsargu organizācijas piederīgajiem. Reizēm pat ASV konsulārie ierēdņi latviešu karavīriem ieteica cerības par ieceļošanu ASV vispār atmest, sākt meklēt darbu un kārtot palikšanu Vācijā. Izrādījās, ka personas (aprindas), kas veselus piecus gadus ar lielu sparu bija darbojušās, lai karavīrus izolētu no brīvās pasaules, bija atradušas dzirdīgas ausis ASV tieslietu ministrijā, kas karavīru ieceļošanas aizliegumu, vai nu aiz neziņas vai ļaunprātības, motīvēja ar „Internal Security Act of 1950" (1950. gada iekšējās drošības likums). Kuriozais šajā pēkšņajā aizliegumā bija tas, ka likums visvairāk vērsās pret komūnistu infiltrāciju ASV, un šī likuma 2. pants sīki attēloja veidus, kā darbojās pasaules komūnistu organizācijas un to satelīti. Tā kā brīvā pasaule, un jo īpaši ASV, minētajā laikā jau bija sīvā konfliktā ar Padomju Savienību un tās inspirēto komūnistisko kustību, šāds likums ASV valdībai bija nepieciešams iekšējās drošības sargāšanai. Tā nu latviešu karavīri un aizsargi bija kļuvuši par subversīviem elementiem, kas uzskatāmi par draudu ASV

drošībai! Šis tieslietu ministrijas rīkojums izraisīja asu pretestību ASV ārlietu ministrijā un senātā. Sabiedriskās domas maiņai pamatā bija arī morālisks spiediens, jo kopš 1950. gada 25. jūnija ASV bija bruņotā konfliktā ar sarkano Koreju, un dienu no dienas amerikāņu tauta redzēja piepildāmies to, ko liecināja bēgļi no Padomju Savienības okupētajām valstīm. Vienam otram tikko iecelojuša latviešu karavīra dēlam bija jāiet kara dienestā ASV armijā, pat cīnoties Korejā pret to pašu ienaidnieku, pret kuru cīnījās tēvs, kas par šo cīņu skrīnēts, pratināts un morāliski pazemots. Tādēļ ASV likumdevēja iestāde ātri pieņēma papildlikumu, kas noteica, ka bijušie baltiešu karavīri ieskaitāmi to personu katēgorijā, kas piespiedu kārtā iesaistīti vācu armijā, un tādēļ nav noraidāma viņu iecelošana ASV iekšējās drošības likuma izpratnē. Ar to bija krituši pēdējie šķēršļi bij. karavīru iecelošanai. Bija beigusies sešus gadus ilgā cīņa par latviešu karavīru rehabilitēšanu rietumu pasaules acīs jeb, pareizāk—latviešu karavīrs bija guvis uzvaru pār to varu, kas visiem spēkiem un līdzekļiem bija mēģinājusi panākt izkārtojumu, lai tūkstošiem komūnisma režīma un noziegumu aculiecinieku nespētu liecināt par komūnistu idejas un krievu imperiālisma noziegumiem pret cilvēcību.

Šī cīņa nebija bijusi viegla, tā bija prasījusi arī upurus, — ne fiziskus, bet daudziem bijušajiem karavīriem bija jānes smagi morāli zaudējumi. Vesela rinda karavīru, krītot par upuri sākuma gadu skrīningiem, vēlākos gados nemaz nebija tiesīgi piedalīties izceļošanā vai arī bija tik sarūgtināti, ka to nemaz vairs nemēģināja. Citi domāja visvairāk par ģimenēm, lai vismaz tās varētu Vāciju atstāt, ģimenes galvai — karavīram paliekot. Bet lai cik smagas būtu bijušas cīņas ar skrīningu iestādēm, pazemojumi un diskriminācijas, tas latviešu karavīru morāli un pretestības garu nesatrieca, un nebija gandrīz neviena, kas tādēļ būtu izvēlējies ceļu atpakaļ uz Padomju Savienības okupēto Latviju.

Karavīru dibinātā organizācija — Daugavas Vanagi — raksturotajās norisēs varēja piedalīties tikai ar daļēji saistītām rokām. DV nebija iespējas oficiāli un ar visu svaru aktīvi iesaistīties cīņā par vajāto karavīru tiesībām. Lielākā daļa organizācijas biedru jau bija tie paši karavīri, pret kuriem vērsās UNRRAs, IRO un citu latviešiem nelabvēlīgo iestāžu represijas. Tādēļ arī DV vadībai

cīņa par kaŗavīru tiesībām bija jāvirza pa citiem ceļiem, ar citu latviešu organizāciju starpniecību. Izvērtējot laikmeta dokumentus jāliecina, ka nebija nevienas kaut cik nozīmīgas tālaika latviešu trimdas organizācijas vai biedrības, kas nebūtu spējusi izprast bijušo kaŗavīru traģisko stāvokli un nebūtu centusies visiem spēkiem to atvieglināt, it īpaši tas attiecināms uz latviešu trimdas centrālajām organizācijām, visām baznīcu iestādēm, Latvijas SK, dažādām atsevišķo interešu grupām un vienībām. Šajās sabiedriskās grupās agri vai vēlu radās arī DV biedri, gan ieņemot amatus vadībā, gan vienkārši darbojoties tajās. Ļoti ātri DV ietekme pieņēmās trimdas dzīvi un sabiedrību vadītājās organizācijās — Latviešu centrālajā padomē, Latviešu centrālajā komitejā un Baltiešu centrālajā padomē. Jau 1946. gada 28. martā LCK par LKPP vicepriekšsēdi izraudzīja DV organizācijas priekšnieku V. Janumu, bet tā paša gada 28. maijā V. Janums, G. Odiņš un J. Utināns kā oficiāli DV pārstāvji piedalījās LCP III sesijā, Vircburgā.

DV organizācijai savu sabiedrisko darbu attīstot plašumā, tā 3. LCP vēlēšanās guva delegātu vairākumu (1947. gadā ievēlētajā LCP no 23 deputātiem darbojās 13 DV pārstāvji. — DV 1948. gada 2. jūnija delegātu sapulces protokols).

Šos ceļus tad arī izmantoja DV organizācija, iestājoties par kaŗavīru tiesiskā stāvokļa normālizēšanu. Šai darbā bija parocīgi, ka DV iekšējās dzīves kārtošanā valdīja pārskatāmība un tieši kontakti ar atsevišķiem biedriem. Nelaimīgā kārtā DV organizācijas biedri, vismaz to lielākā daļa, bija tieši tās personas, pret kuŗām vērsās dažādo starptautisko aprūpes un izceļošanas organizāciju represijas. DV organizācijas struktūras pārskatāmība deva iespēju ātri iegūt skaidru ieskatu vispārējā stāvoklī gan atsevišķās nometnēs, gan izceļošanas centros. LKPP sakarnieku vairums bija DV organizācijas biedri, un tā viņiem ikdienas sarunās ar bijušajiem kaŗavīriem radās pamatīgs faktu krājums par norisēm, kas ietekmēja kaŗavīru uzņemšanu bēgļu nometnēs, kā arī iemesliem, kas bija pamatā izceļošanas aizkavēšanai. Stāvoklis uzlabojās vēl vairāk, kad nometnēs un lielākajos latviešu bēgļu novietojumos varēja dibināt pirmās DV nodaļas. Organizācijas priekšnieks V. Janums stāvokli toreiz raksturoja šā: „Lai pret atsevišķo ierēdņu patvaļībām varētu cīnīties, ir vajadzīgi materiāli.

Tādēļ jāreģistrē un jāziņo DV CV visi tie gadījumi, kur pret baltiešiem saskatāma naidīga rīcība". (DV ASV joslas delegātu sapulces Ulmā 1950. g. 21. janvāŗa protokols.) Savāktais autentiskais faktu materiāls nekavējoties sasniedza organizācijas centru resp. DV CV locekļus, kas stāvokli izvērtēja un lēma par ikreiz nepieciešamo pretrīcību. Tiesa, pirmajos pēckaŗa gados DV organizācijas pārstāvji nevarēja kā slēgta pārstāvniecība apmeklēt militāro iestāžu komandantus, augstāko okupācijas iestāžu pārvaldes, nedz arī UNRRAs vai IRO vadību. Bet informācijas veidā iegūtās ziņas DV valdes locekļi varēja celt priekšā tām latviešu iestādēm, kuŗas daļēji bija okupācijas iestāžu akceptētas vai pat ieceltas un izraudzītas, kā, piem., BCP. Tā daudz ideju un ierosinājumu kaŗavīru stāvokļa atvieglināšanai nāca no DV organizācijas, kaut paši ierosinātāji bija spiesti savu darbu plašākai atklātībai nerādīt.

Drūmajos kaŗavīru vajāšanas gados nav bijusi gandrīz neviena DV CV (Rietumvācijas DV) sēde, kuŗā valdes locekļi nebūtu rūpīgi apsvēruši kaŗavīru stāvokļa uzlabošanu un atvieglināšanu. Šī aktīvitāte skaidri atspoguļojās gadskārtējās delegātu sapulcēs:

„1947. gada sākumā angļu joslā visi bijušie kaŗavīri bija jau no gūsta atbrīvoti, apcietinājumā vēl gan atradās atsevišķi kaŗavīri, kas bieži vien bija no tautiešiem denuncēti. Sagādājot vajadzīgos dokumentus un pierādījumus, DV valde centās panākt arī šo kaŗavīru atbrīvošanu. No gūstekņu nometnēm bijušos kaŗavīrus neatbrīvoja ātrāk, iekām netika iesniegts apliecinājums, ka viņus uzņems kādā nometnē. Šo apliecinājumu sagādē DV valdei lielu atsaucību izrādīja Zārstetes nometnes komandants Herberts Zāgars un Hallendorfas nometnes komandants Grīslis. Atlaižot no gūsta ASV joslā, leģionāriem izdoti dokumenti ar ierakstu, ka viņi dienējuši SS vienībās. Šo dokumentu labošanu DV valdei izdevās nokārtot, un kas vien gribēja, ir dabūjis jaunus dokumentus. Sākoties skrīningiem pagājušā gada sākumā, DV valde ievāca informāciju par to gaitu, aizpildāmām anketām un jautājumiem. Pēc tam informējām bijušos kaŗavīrus un devām vajadzīgos norādījumus skrīningu gaitā." (DV 1948. gada 2. jūnija delegātu sapulces, Hallendorfā, protokols, 3. lpp.)

„IRO vēl arvien izdara skrīningus. Tā pagājušā gada 15. jūlijā IRO Area Team Eligibility virsnieks L. de Heardt izskrīnēja Dēdelsdorfas nometnē 52 bijušos kaŗavīrus ar ģimenes locekļiem, Volterdingenas nometnē — 26 un Hallendorfas nometnē 246 kaŗavīrus. Sakarā ar šiem skrīningiem DV valde saziņā ar apgabalu un BCP pārstāvjiem iesniedza pārsūdzības. Tāpat sīki par šiem gadījumiem informēja mūsu pārstāvi pie IRO Ženēvā sūtni J. Feldmani. DV CV uzdod griezties pie Latvijas sūtņa Vašingtonā A. Bīlmaņa, lai tas mēģinātu panākt latviešu kaŗavīru stāvokļa noskaidrojumu un atvieglojumu emigrācijā." (DV 1949. gada 6./7. augusta delegātu sapulces, Vircburgā, protokols.)

Amerikāņu joslas DV delegātu sapulcē 1950. gadā apsvērts sekojošais: „Ir polītisks novirziens, kas ārzemēs kavē latviešu kaŗavīru izceļošanu, un stāvokļa noskaidrošanai ir kaut kas jādara: 1) vai centrālās iestādes nevarētu sastādīt komisiju, kas dodas uz Vašingtonu un mūsu sūtnim šajos jautājumos palīdz? 2) Vai mūsu lietas izkārtojumam nevarētu ASV algot advokātu, kas lietas vadītu no juridiskās puses oficiāli? Jāvērš rietumu valstu uzmanība uz apstākli, ka pie IRO statusa radīšanas līdzi strādājušas arī Maskavas iestādes, tādēļ tajā ir nepilnības rietumnieku izpratnē". (DV ASV joslas delegātu sapulces, Ulmā, 1950. gada 21. janvāŗa protokols.)

„IRO vēl arvien ļoti cītīgi izdara skrīningus. Šinī jautājumā LCK un DV CV izdarījušas vairākus iesniegumus. Sakarā ar IRO ģenerālpadomes sanāksmi š. g. 14. martā DV CV nolēma caur mūsu organizācijām ārzemēs griezties pie attiecīgo valstu ārlietu ministrijām, kuŗas piekritīgas sūtīt savus pārstāvjus uz ģenerālpadomes sanāksmi. Par IRO netaisno rīcību izsūtīti materiāli DVF Anglijā, NF Zviedrijā, DV nodaļām Beļģijā, LNAK, Latvian Relief ASV, mūsu pārstāvim Ženēvā u.t.t.

Sakarā ar šiem iesniegumiem latviešu pārstāvim Arnoldam Skrēberam izdevās panākt, ka skrīningu jautājumus uzņēma dienas kārtībā. Vēl arvien bijušo kaŗavīru izceļošanu uz ASV kavē kāda mums naidīgi noskaņota ASV minoritāte. Šīs minoritātes pārstāvji ir gandrīz katrā ASV DP komisijā. DV CV cīņu par kaŗavīru tiesībām tomēr grib turpināt, ir arī pazīmes, ka komūnistiski

noskaņoto IRO ierēdņu un DP komisijas locekļu pozicijas nav diezcik stipras." (DV 1950. gada 19./20. augusta delegātu sapulces, Augustdorfā, protokols.)

Tiesa, būt komūnistam vai Padomju Savienības cildinātājam pamazām izgāja no modes. Pretišķības bijušo sabiedroto starpā auga, amerikāņu tauta bija mācījusies Korejas karā redzēt komūnisma īsto seju, austrumu bēgļu liecības par komūnistiskā režīma nejēdzībām guva ticamību, — ASV, runājot prezidenta Trumena vārdiem, „ilgojās pēc pretkomūnistiska elementa". Tie bija aspekti, kas izcilā mērā atvieglināja bēgļu polītiskos centienus un aktīvitāti. Arī Daugavas Vanagu organizācija savu darbību varēja no pagrīdes pārcelt atklātībā. To tā arī ne brīdi nekavējās darīt:

— 1950. gada 9. oktobrī kopā ar LCK iesniegts memorands DP komisijai Frankfurtē;
— tai pašā laikā apmeklēts DP komisijas priekšsēdis Ventorfā, kuram sniegti paskaidrojumi un pārrunāta bij. karavīru iecelošana ASV;
— 1950. gada oktobrī iesniegts memorands skrīningu jautājumā IRO ģenerāldirektoram Kingslejam;
— 1950. gadā iesniegts memorands IRO Ženēvā;
— DVF, savukārt, iesniedza memorandu Anglijas ārlietu ministrijai;
— 1951. gada janvārī DV priekšnieks apmeklēja Ventorfu, kur skaidroja karavīru aizturēšanas iemeslus;
— 1951. gada maijā Kanadas DV valdes priekšsēdis K. Purmals apmeklēja Latvijas ģenerālkonsulu R. N. Braisonu, lūdzot viņa palīdzību izkārtot latviešu bij. karavīru iecelošanu Kanadā.

(DV RV (CV) valdes 1950. g. 1./11. prot., t.p. valdes sēdes 10. prot., 1950. g. DVB 1. n-rs un 1951. g. 1. un 4. n-rs).

Šie ir tikai daži piemēri no plašā DV aktīvitāšu kataloga minētajā laikā.

Vēl 1950. gada 19./20. augusta DV Rietumvācijas delegātu sapulcē, Augustdorfā, radās lēmums: „DV CV liek priekšā noorganizēt vēstuļu rakstīšanas akciju visiem iespaidīgiem vīriem ASV

par DP komisijas netaisno un nehumāno rīcību pret bijušajiem karavīriem, viņu sievām un bērniem." Vēstuļu akcija arī iedzīvināta 1951. g., kad karavīru izceļošana atkal sarežģījās uz „Internal Security Act of 1950" pamata. Lai vēstuļu akcijā varētu piedalīties visplašākie sabiedrības slāņi, DV CV sagatavoja īpašus protesta vēstuļu paraugus angļu valodā, publicēja vadītāju politiķu vārdus un adreses, kam protesta vēstules sūtāmas. (DVB 1. n-rs, 1951.) Akcijas iedzīvināšanā izcili nopelni DVB redaktoram B. Rubesam. Lai sagādātu līdzekļus publikācijām, kas izskaidrotu latviešu karavīru patieso stāvokli, DV CV 1950. gada novembrī izdeva īpašas „karavīru tiesību cīņas markas" ar uzrakstu „Par karavīru tiesībām". Īpašā uzsaukumā DV CV izskaidroja motīvus, kādēļ līdzekļu vākšana nepieciešama un kādam mērķim tie domāti. Uzsaukumā, cita starpā, norādīts: „Ir pēdējais laiks sākt plašu cīņas akciju par karavīru tiesībām: mums jāpiesūta mūsu rīcībā esošo daudzo dokumentu teksti iespaidīgām politiskām, sabiedriskām un baznīcu iestādēm un personām, tā apellējot pie viņu sirdsapziņas ar dokumentu nepārprotamu valodu. Jāpavairo lielā skaitā visi dokumenti un liecības, kas dod pareizu ieskatu par mūsu taisno lietu. DV organizācijai nav līdzekļu šī lielā darba veikšanai, jo tās rīcībā esošās summas galvenokārt domātas aprūpes vajadzībām". (DV CV 1950. g. 2. novembŗa apkārtraksts.) Savāktie līdzekļi bija domāti sekojošiem mērķiem: 1) materiālu sagatavošanai, pavairošanai un izplatīšanai un 2) aizdevumiem izskrīnētajiem karavīriem, kam radusies iespēja izceļot, pašiem samaksājot ceļa naudu. Pasākums vainagojās labiem panākumiem un īsā laikā deva pietiekamu summu minētajām vajadzībām.

Šīs cīņas pamatprincips bija ne tikvien palīdzēt ikvienam karavīram, bet arī sagatavot materiālus, kas dotu pareizu ieskatu par latviešu karavīru problēmu rašanos jeb, citiem vārdiem, kādēļ vispār latviešu karavīrs bija spiests (arī morāliski) Otrā pasaules kara laikā ķerties pie svešas varas pasniegtiem ieročiem. Tas nozīmēja plašu informātīvu darbu par Padomju Savienības agresiju pret Latviju un komūnistisko iebrucēju vēlākajiem briesmu darbiem, — deportācijām, fizisko iznīcināšanu, latviešu nacionālās kultūras apspiešanu u.c., jo visa šā kopsavilkumā jau radās neslēptais īgnums pret komūnistu uzspiesto režīmu un nebrīvību. Vispā-

rējā stāvokļa izskaidrošanā un minēto problēmu motīvācijā lieli nopelni diviem DV organizācijas biedriem — pulkvežiem Aleksandram Plensneram (Informācija par Latviešu leģionu, Pinebergā, 1949. g.) un Artūram Silgailim (History of Latvian Military Units in the Second World War, manuskriptā). Pēdējais manuskripts sagatavots pēc IRO galvenās mītnes lūguma. Abos dokumentos raksturota Latviešu leģiona tapšana, veidošanās, uzdevumi un cīņas jēga. Abi tulkoti arī svešvalodās un palika lietderīgs balsts cīņā par latviešu karavīru tiesībām trimdā.

Jau no pirmajām DV organizācijas pastāvēšanas dienām lielu vērību veltīja laikmeta dokumentu un liecību saglabāšanai un vākšanai. Par šo jautājumu plaši runāts arī DV pagaidu valdes sēdē 1946. gada 20. jūnijā Barntenā, sēdes dalībniekiem nospriežot, ka „būtu savācamas vēl atrodošās pavēles par leģiona cīņu gaitām, atsevišķiem kauju pasākumiem un pulku dienas grāmatas". Tā organizācijas rīcībā ar laiku radās plašs dokumentu krājums, kas noderēja, aizstāvot karavīrus pret nepamatotiem uzbrukumiem un faktu sagrozījumiem. Organizācijas archīvā izdevās savākt reģistrācijas dokumentus par karavīru iesaukšanas termiņiem, kā arī dienesta gaitu. Krājās arī materiālu kopojums, kas izgaismoja vācu okupācijas varas īsto politiku iekarotajos austrumu apgabalos. Viņu mērķus visskaidrāk izteica augsts vācu okupācijas varas virsnieks G. Bergers: „Für jeden Fremdländischen, der fällt, weint keine deutsche Mutter." (R. Bangerska „Mana mūža atmiņas, III, 234. lpp.) Nepārprotami, latviešu karavīra cīņas jēga nebija bijusi krist, lai aiztaupītu asaras kādai vācu mātei, bet gan, lai aizstāvētu savu zemi. Līdzīgi dokumenti, krādamies DV archīvā, palīdzēja nostiprināt uzskatu, ka latviešu karavīrs nav cīnījies, lai sekmētu vācu kara mērķu sasniegšanu. Šie dokumenti bija liels un vērtīgs atbalsts cīņā par latviešu karavīru tiesībām dažādo skrīningu gaitā un izceļošanas sarežģījumos. DV organizācija, ja vien bija iespējams, izskrīnētajiem sagādāja iesaukšanas pavēļu norakstus, kas deva iespēju izskrīnēšanas pamatmotīvu apstrīdēt un panākt taisnīgu lēmumu. Ar vispārīga rakstura dokumentiem DV griezās augstākās instancēs, lai panāktu politisko uzskatu maiņu un aizspriedumu izkliedēšanu.

Protams, pūliņi kaŗavīru tiesību aizstāvēšanā būtu bijuši daudz lielāki un sasniegumi mazāki, ja DV organizācija nebūtu pratusi saskanīgi un mērķtiecīgi sadarboties ar citām latviešu trimdas institūcijām un vadītājiem. DV organizācijas saliedētība un darbības mērķi strauji veicināja tās ietekmes padziļināšanos Vācijas trimdas vadītājās organizācijās. Daudz DV biedru ievēlēja LCP, organizācijas priekšnieks V. Janums drīz vien iegāja LCK sastāvā. Arī angļu atzītajā baltiešu pārstāvībā, Baltiešu CP, DV balss jau pašā sākumā atrada dzirdīgas ausis latviešu pārstāvju J. Mieža un A. Trapāna personās. Vēlāk BCP ienāca arī V. Janums. Latviešu pārstāvju darbs BCP gadiem ilgi bija galvenokārt iestāties par skrīningu taisnīgu norisi, kā arī latviešu kaŗavīru stāvokļa rehabilitēšanu. Šai pienākumā latviešu BCP pārstāvji sadarbojās ar DV organizāciju, gan informēdami DV valdi par gaidāmiem notikumiem un ievirzēm skrīningu un izceļošanas akcijās, gan arī plaši izmantodami DV organizācijas dokumentus.

Līdzīgā labas sadarbības garā izveidojās DV saskare arī ar tām personām, kas Latvijas un latviešu intereses aizstāvēja ārpus Vācijas territorijas. Še it īpaši jānorāda uz brīvās Latvijas sūtniecībām, kuŗu funkcijas tai laikā vēl nebija ierobežotas vai aizliegtas. Izcili jāatzīmē bijušā Latvijas pilnvarotā ministra Jūlija Feldmaņa darbs IRO ģenerālpadomē Ženēvā, kur sūtnis ar lielu enerģiju un veiklu diplomātiju gadiem ilgi turpināja cīņu par latviešu kaŗavīru likteņa atvieglināšanu, to pabeigdams Vašingtonā, pēc sūtņa A. Bīlmaņa nāves uzņemoties Latvijas pilnvarotā ministra pienākumus pie ASV valdības. Svarīgs kaŗavīru likteņa atvieglināšanai bija arī toreizējā Latvijas sūtņa Kārļa Zariņa darbs Londonā, kuŗš visiem līdzekļiem angļu valdības iestādes informēja par latviešu kaŗavīru tiesisko stāvokli un pārpratumiem skrīningu akcijās.

Bet cīņa par kaŗavīru tiesībām neprasīja vienīgi darbu „uz augšu", tas bija jādara arī „uz leju", t.i., jāinformē bijušie kaŗavīri, kā skrīningu komisiju priekšā izturēties, kādas atbildes ikreiz dodamas, jo, kā jau minēts, aplams, nepārdomāts vārds, datums vai cits sīkums varēja būt iemesls izskrīnēšanai. Tas nozīmēja, ka jau laikus bija jācenšas iegūt skrīningu akciju instrukcijas, attiecīgās jautājumu veidlapas, ar tām jāiepazīstas, jāatklāj skrīningu akcijas demagoģiskās līnijas un tad kaŗavīri jāinstruē, kā šādās

reizēs izturēties, kā atbildēt. Kaŗavīru instruēšana notika gan ar DV apkārtrakstu palīdzību, gan biežāk, DV valdes locekļiem ierodoties nometnēs pārrunāt aktuālās problēmas tieši ar pašiem kaŗavīriem. Saprotams, ka šāda pretdarbība skrīningu komisijām nebija vēlama, ne arī atļauta, un tā viens otrs šī darba aktīvs darītājs riskēja nokļūt konfliktā ar militārām pārvaldēm un skrīningu komisijām.

Daugavas Vanagu darbam nostiprinoties ārpus Vācijas robežām, cīņa par kaŗavīru tiesībām izvērtās plašākās dimensijās. Biedri jaunajās apmešanās valstīs varēja tieši griezties pie parlamentāriešiem, senātoriem ar izklāstiem par tautiešu stāvokli okupētajā Vācijā, represijām un nebūšanām, kādām tie pakļauti. Šie, protams, bija visiespaidīgākie sakaru veidi, jo stāvokļa izskaidrojumi sasniedza darbiniekus, kam bija teikšana un ietekme attiecīgās valsts politikā.

Nav saprotams, kādēļ šis traģiskais laikmets latviešu trimdas dokumentārajā literātūrā nav atradis tikpat kā nekādu atbalsi. Šķirstot ārkārtīgi plašo dokumentu un aktu krājumu, atklājas, ka Daugavas Vanagu organizācijai tālaika problēmu risināšanā pienākas viena no pirmajām vietām, kuŗas analizēšana un raksturošana būtu jāpētī vēl, apzinoties, ka tas prasīs lielu darbu. Šai grāmatā ietverta tikai maza daļa no tanī laikā padarītā un tikai daži raksturīgākie piemēri.

Ēriks Raisters

CEĻA ZVAIGZNE

Mūsu ceļa zvaigzne esi, Latvija,
Kas mums skumji māsi vēl aiz tāluma!
Gribējām pie tevis drīz būt vienuviet,
Tagad pāri jūrām daudziem jāaiziet.

Lai nu jūras vieno, zemēm ko bij šķirt,
Tev mēs gribam dzīvot, tev mēs gribam mirt.
Tos, kas cīņā limstot tev pie krūtīm slīgs,
Mūžam tālāk lolot sirds mums allaž tvīks.

Vairogus, kas sisti tiem no rokām tiks,
Mūsu dižā saime sev pār krūtīm liks —
Lai cik tāli ceļi katru aizvada,
Mūsu zvaigzne esi, paliec, Latvija!

Izceļošana no Vācijas

Pēc IRO statistikas no 1947. gada 1. jūlija līdz 1951. gada 30. jūnijam no Vācijas izceļojuši 76.909 Latvijas pilsoņi, kas izvietojušies gandrīz visās pasaules malās. (LE, II, 1243). Izvietoto skaits no Vācijas gan ir daudz lielāks, jo ap 18.000 izceļoja uz Angliju vēl UNRRAs darbības laikā, tāpat arī uz citām zemēm. Arī pēc IRO darbības izbeigšanās 1951. gada vidū izceļošanas process turpinājās, Vācijā paliekot ap 12.000 latviešu, kas pierāda, ka Vāciju kopskaitā atstājušas pāri par 100.000 personu. Ārpus Eiropas lielākās latviešu uzņēmējas valstis bija ASV, Austrālija un Kanada. Pēc prof. Dr. E. Dunsdorfa aplēses, brīvajā pasaulē mīt ap 180.000 latviešu, tiem pieskaitot arī mūsu tautas emigrantus gan 1905. gada revolūcijas laikā, gan citos gadījumos. Savā grāmatā E. Dunsdorfs (Edgars Dunsdorfs, Trešā Latvija, 1963. g.) norāda, ka ASV dzīvojot ap 100.000 latviešu, Austrālijā 25.500, Kanadā 18.200, Vācijā 12.000, Anglijā 10.000, Brazilijā 6.000, Zviedrijā 5.000 un citās valstīs 3.800. Dati attiecas uz sešdesmito gadu vidu.

Pirmie izceļotāji pēc Otrā pasaules kara ieradās Anglijā no Zviedrijas 1945. gada sākumā (ar laivu) — 8 bēgļi, bet 1946. gada rudenī tādā pašā kārtā iebrauca 17. Šai rudenī angļu iestādes atvieglināja līdz tam gandrīz hermetiski stingros ieceļošanas noteikumus. Anglijas darba ministrija sāka piešķirt iespēju ieceļot baltu sievietēm-vieniniecēm darbiem slimnīcās un sanatorijās. Akcijas Balt Cygnet (Baltiešu gulbis) ietvaros Anglijā no Vācijas ieradās apmēram 2000 latvietes.

1947. gada sākumā Anglijas darba ministrija noorganizēja otru, daudz plašāku ieceļošanas akciju, kuŗai deva nosaukumu pēc pazīstamās Kolridža poēmas — Westward Ho. Šajā akcijā no Vācijas bēgļu nometnēm uz Angliju varēja izceļot darbiem lauksaimniecībā, tekstilrūpniecībā un ogļraktuvēs. Sākumā atļāva ieceļot vienīgi vieniniekiem vai darba spējīgām ģimenēm, kam nebija apgādājamu bērnu. Vēlāk, kad ģimenes apgādnieki bija iekārtojušies darbā un atraduši dzīvokļus, ļāva piebiedroties arī apgādājamiem ģimenes locekļiem.

Pirmā latviešu grupa Westward Ho akcijas ietvaros ieradās Anglijā 1947. gada 23. aprīlī, pēc tam divu gadu laikā ieceļojošo latviešu skaits pārsniedza 16.000 vai kopā ar iepriekš ieceļojušām sievietēm 18.000. Sākumā visi ieceļotāji bija pakļauti stingriem darba ministrijas noteikumiem, piem., nedrīkstēja mainīt darba vietu, bet vēlāk noteikumi mīkstināti, līdz 1951. gada sākumā darba izvēles ierobežojumus pavisam atcēla.

Anglijas saimnieciskais stāvoklis pēc Otrā pasaules kaŗa bija pavisam chaotisks, un tā saglābšanai vajadzēja darba roku. Gandrīz viss vairums ieceļotāju bija bijušie kaŗavīri, tā krietni vien patukšojot Vācijas kaŗavīru nometnes. Anglijas ieceļošanas komisijas nekādus ierobežojumus personu izvēlē nenoteica, vienīgais — vai esi fiziska darba spējīgs. Izceļošanas komisijas darbojās gandrīz visās angļu joslas bēgļu nometnēs, gandrīz visi ieceļotāji arī nāca no angļu joslas, un komisijas pārbaudes bija ļoti humānas un izpratīgas. Uzņēma arī vairākus vieglāka rakstura kaŗa invalidus. Veselības pārbaudes bija vienkāršas, piem., Hamelnas kaŗavīru nometnē pat nevienam izceļošanas gribētājam nelika izģērbties.

Šī bija pirmā izceļošanas akcija, kuŗu atbalstīja DV organizācijas vadība, arī LCP, kuŗa 1947. gada 22. aprīļa sēdē ieteica uz Angliju izceļot, gan deklarējot, ka Anglija nav uzskatāma par ieceļošanas zemi patiesā nozīmē, bet izmantojama izvietošanai darbos. 1947. gada 8. maija sēdē DV R (centrālā) valde arī pievienojās šim LCP lēmumam.

Ieceļošana Kanadā sākās jau 1946. gadā, uzņemot ieceļotājus darbiem kalnraktuvēs, mežos un lauksaimniecībā, arī mājkalpotāju un citās „melnā darba" strādnieku grupās. Bet še sākumā kaŗa-

vīriem bija grūtības, piem., vēl 1948. gada sākumā Kanadā ielaida tikai tos bij. karavīrus, kam nebija padusē asins grupas ietetovējuma (DV R (centrālās) valdes 1948. gada 29. janvāra sēdes Klaustālē protokols). Vairums latviešu bij. karavīru un vispār latviešu Kanadā ieradās vēlāk, šī akcija visumā beidzās 1951. gadā.

Beļģijā 1947. gadā ieradās ap 850 latviešu, vairums bij. karavīru kopā ar ģimenēm, kas bija saistījušies ogļraču darbos. Tie gan Beļģijā nepalika ilgi, bet to atstāja, izceļojot uz citām valstīm.

Arī Brazilija un Venecuēla, sākot ar 1947. gadu, pavēra iespējas ieceļot gan privāti, gan ar IRO starpniecību. Tām sekoja arī citas Dienvidamerikas valstis.

Viena no pirmajām par paātrinātu Eiropas bēgļu uzņemšanu izšķīrās Austrālija. Arī tur bija liels darba roku trūkums. Latviešu izceļošana uz Austrāliju sākās 1947. gadā, un pirmais imigrantu kuģis „General Haan" Melburnā piestāja 1947. gada 30. novembrī, atvezdams 271 latvieti. Arī še bija iebildumi pret bijušiem karavīriem. Vienīgi 1948. gada 24. jūlijā DP komisija nolēma ielaist arī šo noraidīto grupu, un tai pašā mēnesī uz Austrāliju devās divi kuģi, vairumā ar angļu joslas izceļotājiem — bij. karavīriem. („Tēvzeme", 1948. g. 24. jūlijā.)

1948. gadā sākās arī izceļošana uz ASV, kurp devās vairums latviešu trimdinieku. Ieceļoja arī dažs labs bij. karavīrs, „apiedams" savu karavīra statusu, vienkārši noklusēdams izceļošanas komisijās, ka bijis karavīrs. Bez tam jāpiemin, ka vairākas izceļošanas komisijas resp. to vadītāji „piemiedza acis" un pat deva padomu pārbaudēs savu bij. karavīru stāvokli nepieminēt. Izceļošanas akcijas uz ASV bija saistītas ar daudz formālitātēm, bet tās, salīdzinājumā ar citu zemju akcijām, bija uzskatāmas par humānākām un sagādāja izdevību izceļot arī veciem ļaudīm ar ierobežotām darba spējām, tāpat invalidiem. Vienīgā prasība bija izceļotājiem sagādāt galvojumus, par kuriem ļoti daudz gādāja Latvian Relief, Inc., H. Lielnora vadībā, bet it sevišķi Pasaules luterāņu federācija.

Būtu vēlreiz jāatzīmē, ka karavīru jautājumu skaidroja un ASV valsts iestādēs par tiem enerģiski iestājās Latvijas sūtnis ASV J. Feldmanis. 1951. gada sākumā jau bija zuduši visi šķēršļi bij. karavīru ieceļošanai, drīz pēc tam tie zuda arī aizsargiem. Sūtnis J.

Feldmanis savā darbības laikā Ženēvā jau bija darījis visu iespējamo šīs problēmas izkārtošanai un to sekmīgi pabeidza Vašingtonā. Ženēvā lielu darbu veica arī Latvijas pārstāvis A. Skrēbers. Abiem šiem kaŗavīru interešu atbalstītājiem arī DV CV izteica pateicību savā 1952. gada 27. janvāŗa sēdē, nosūtot attiecīgas vēstules.

Vācijā palikušo kaŗavīru statusa nodrošināšana

Galvenos vilcienos lielais izceļošanas vilnis, kas no Eiropas uz citām zemēm aizrāva apmēram 80% tās latviešu daļas, kas Latviju bija pametusi 2. pasaules kaŗa norisēs, noplaka 1951. g. Iemesli, kas mudināja lielāko bēgļu daļu Eiropai pagriezt muguru, bija dažādi un neļaujas viegli iekļauties vienkāršā schemā. Vēlēšanās pamest Eiropu vienlīdz skāra visu latviešu bēgļu sabiedrību, bieži nejautājot, nedz apsveŗot stāvokli, kas sagaidīja jaunajā apmešanās vietā. Teiktais īpaši attiecas uz augstāko intelliģenci, garīgā darba speciālistiem, kā arī profesionāļiem, kuŗi Latvijā bija darbojušies nacionālajā vidē un kultūras jomā. Pavisam vienkāršs bija bēgļu uzņēmēju valstu arguments, ar nelieliem izņēmumiem: imigrācijai durvis paveŗamas tikai tiem, kuŗi var un ir ar mieru strādāt smagu fizisku darbu. Tā radās stāvoklis, ka trimdinieku gandrīz pāniskā izceļošanas tieksme atdūrās pret imigrācijas valstu prasību: cik stipri ir ieceļotāja muskuļi un kādā veselības stāvoklī ir šo muskuļu īpašnieks, vai, citiem vārdiem: „Izņemot kā vergu darba spēku, mūs pagaidām neviens negrib un diezin vai arī kāds gribēs. Un tad vēl attiecīgo zemju arodbiedrības labāk redzētu mūs ejam nekā nākam. Grūta un smaga bezmāju proletāriešu dzīve sagaida vislielāko ieceļotāju masu, to vidū, ar maz izņēmumiem, arī visu mūsu intelliģenci." (Tēvzeme, 97. n-rs, 1947. g. 24. decembrī, 6. lpp.)

„Jādara viss iespējamais, lai grozītu līdzšinējo imigrācijas politiku valstīs, kuŗu imigrācijas politikas pamatā ir darba spējīgo individu izlases princips, kas skalda ģimenes un atstumj darba nespējīgos un daudzbērnu un bezapgādnieku ģimenes un ir tādēļ par šķēršli DP problēmas atrisināšanai emigrācijas ceļā. Līdzšinējās

kārtības vietā būtu liekami kristietības, humānitātes un ģimeņu saglabāšanas principi. Un puslīdz droši var apgalvot, ka tādu valstu, kuŗu imigrācijas politikas pamatā ir darba spējīgo izlases princips, sastāda 90% no visām bēgļus uzņēmējām zemēm". (Nedēļas Apskats, 151. n-rs, 1949. gada 22. martā.)

„Latviešu izceļošana no Vācijas arvien vēl turpinās, tomēr ļoti daudz trimdinieku un starp tiem arī daudzi DV organizācijas biedri būs spiesti palikt Vācijā. Rietumu pasaulē daudz un skaļi skandinātie kristietības principi ir izskanējuši, un ja vēl šodien mēs tos dzirdam, tad tikai kā tālu atbalsi. Izvietošanas akcijās tai pašā laikā mēs esam redzējuši vienīgi viskailāko materiālismu. Solītās palīdzības vietā — rast jaunas eksistences iespējas — mēs piedzīvojam „moderno vergu tirgu", kur ar maz izņēmumiem visas valstis meklējušas lētu darba spēku, veselību un jaunību" (DV R-Vācijas delegātu sapulces 1951. gada 18./19. augusta protokols). Ar šiem vārdiem DV priekšnieks V. Janums, atklājot delegātu sapulci, trāpīgi raksturoja vispārējo stāvokli, izceļošanas viļņiem pamazām saplokot. Bija nelieli mēģinājumi nokārtot arī to personu izvietošanu, kas nevarēja sevī apvienot spēku, veselību un jaunību, — pāris simtu uzņēma Norvēģija, Zviedrija un citas valstis. 330 invalidu bija uzņēmusies izvietot Pasaules luterāņu apvienība (LWF) ASV, saņemot par katru izvietotu invalidu no IRO $500.00. Bet visas šīs pūles attiecās uz Vācijā paliekošo neizvietojamo bēgļu kopskaitu, no kuŗiem latvieši vien bija ap 12.000. Tas nozīmēja, ka šai grupai bija jāmēģina iekārtoties uz dzīvi un jādomā par eksistences nodrošināšanu Vācijā. Šai grupā vairums bija kaŗa invalidi, tēvi un mātes, sievas un bērni, kuŗu apgādnieki bija krituši, personas, kuŗas bija skārusi tuberkuloze, kā arī tie, kuŗi no izceļošanas atstādināti skrīningu akcijās. Pēc naudas reformas strauji normālizējās arī Rietumvācijas saimnieciskās atjaunošanas darbs un vispārējā likumdošana. Viens no pirmajiem uzdevumiem jaunajai vācu valdībai bija rūpēties par to cilvēku eksistences nodrošināšanu, kas kaŗa norisēs bija cietuši vissmagāk, un tie bija kaŗa invalidi, atraitnes, bāreņi un kritušo kaŗavīru vecāki.

Vācu valdība drīz vien apsvēra vispārēju sociālās apgādes likumu, kas gādātu par minēto cilvēku likteni. Bet šāda likuma un no-

teikumu labumi vācu iestāžu izpratnē 1947. un 1948. gadā vēl nebija attiecināti uz ārzemju bēgļiem, kaut arī invaliditāte bija iegūta, cīnoties vācu virspavēlniecības pakļautībā. Invalidu un citu kaŗa upuŗu stāvoklis kļuva neapskaužams, jo IRO materiālā aprūpe samazinājās ar noslieci izbeigties pavisam, pie tam daudziem invalidiem tā nemaz nepienācās, jo tie bija izskrīnēti. Latviešu sabiedrības līdzekļi invalidu atbalstīšanai strauji saruka, gan veseliem izceļojot, gan naudas reformai liekot sākt visu no gala. Arī darba iespējas, kas būtu piemērotas dažādu pakāpju invalidiem, vēl tikpat kā nebija. Atlika tikai visus spēkus koncentrēt uz tiesību iegūšanu, kuŗas garantēja vācu likumi. Protams, ka vācu iestāžu interesēs nebija aprūpējamo miljonus vēl pavairot ar jauniem tūkstošiem invalidu. Tādēļ no vācu puses radās noraidīgas iebildes uz latviešu kaŗa invalidu renšu pieprasījumiem. Vienkārt, vācu iestādes centās noraidīt katru ar argumentu, ka ārzemnieki nav tiesīgi izmantot vācu likumu aizsardzību, ja dzīvo IRO aizbildniecībā. Citos vācu pārvalžu apgabalos iestādes patapināja IRO praksi, norādīdamas, ka kaŗa invalida renti vācu likumu izpratnē var saņemt tikai tie latviešu kaŗa upuŗi, kas 1) vācu armijā nav iestājušies brīvprātīgi, tātad mobilizēti piespiedu kārtā; 2) kuŗu rīcībā ir IRO reģistrācijas karte (Identification Card), un 3) bija jāpierāda, ka ievainojums jeb invaliditāte iegūta kaŗā Latviešu leģionā vai vācu armijā. Kaŗā kritušo piederīgiem rentes iegūšanas procedūra bija vēl sarežģītāka. Vienam otram kaŗavīram IRO skrīningi atriebās no jauna, par spīti tam, ka viņš bija „Certificate of Eligibility" īpašnieks, t.i., saņēma pilnu IRO aprūpi un aizsardzību. Tie bija invalidi, kas skrīningu komisijās sekmīgi bija nolieguši, ka dienējuši Latviešu leģionā vai vācu bruņotajos spēkos. Vācu iestādes bieži griezās IRO iestādēs, lai ievāktu izziņu par rentes pieprasītāja pagātni.

Šis bija plašs un sarežģīts problēmu komplekss, kuŗa labvēlīga atrisināšana bija vai vienīgi Daugavas Vanagu organizācijas ziņā, cieši sadarbojoties ar citām latviešu trimdas organizācijām un pārstāvībām. Vispirms DV valde apkārtrakstos un sanāksmēs mudināja invalidus nekavēties izmantot vācu likumu sniegto iespēju pieprasīt kaŗa invalidu pensiju. Valde ierosināja vietējās DV nodaļās izraudzīt īpašu lietpratēju, kas sekotu vācu sociālo likumu

attīstībai, informētu par to nodaļas biedrus un palīdzētu dažādo formālitāšu nokārtošanā. DV organizācijas centrs, savukārt, vāca informāciju un pieredzi par norisēm, kas pensijas piešķiršanu kavēja, un argumentiem, ar kādiem vācu iestādes pieprasījumus noraidīja. Ar sakopotajiem materiāliem DV RV tad griezās attiecīgajās iestādēs, lai panāktu lēmuma revīziju. Bija gan jāpalīdz ikvienam invalidam, gan jāpanāk arī vispārējs lēmums, ka latviešu karņa invalidu tiesības uz pensiju nav šķirojamas pēc IRO untumainās kvalifikācijas, arī karņā gūto seku rehabilitāciju nedrīkstēja izšķirt pēc tā, kā karņavīrs sācis savu dienesta gaitu. Šai sakarā DV organizācija vācu pavalstu (Laender) valdībām iesniedza gan rakstus, gan paskaidrojumus, lai panāktu latviešu karņa invalidu pielīdzināšanu vācu tautības karņa upuriem. Rehabilitācijas darbā sevišķi aktīvi strādāja DV ASV joslas valdes priekšsēža vietnieks V. Reimanis un DV R (centrālās) valdes loceklis R. Kukainis (angļu joslā). Tā kā vācu karņa invalidi, lai aizstāvētu savas intereses, bija organizējušies interešu biedrībās, DV organizācija uzturēja ciešus sakarus ar šo biedrību pārstāvjiem, gan konsultējoties atsevišķos jautājumos, gan aicinot vācu organizāciju lietpratējus ar referātiem un informācijas sniegšanu latviešu publikai. Jau pieminētie Latviešu leģiona dokumenti (DV archīvā) deva iespēju lielam skaitam invalidu sagādāt apliecības, kas pierādīja iesaukšanas termiņus, kaujas vienību un dienesta gaitu. Tādā veidā daudz karņa upuru savu eksistenci varēja bazēt uz nelielu, tomēr regulāru, ienākumu, reizē gūstot tiesības izmantot veselu rindu priekšrocību, kā: brīvu ārstēšanos, protežu iegādi, veselības uzlabošanas kūres u.c. Laika tecējumā, centrālizējoties atjaunotās Vācijas likumdošanas procesiem, karņa invalidu aprūpe no atsevišķo pavalstu (Laender) iestādēm pārgāja vācu valsts (Bund) pārziņā, kas karņā cietušo aprūpi centrālizēja atsevišķā likumā, kuŗa ietvaros visiem bijušiem cīnītājiem bija vienādas tiesības, neškirojot tos pēc izcelsmes, tautībām, apliecībām vai armijas daļām, bet ar pamatnoteikumu, ka karņa sekas iegūtas, cīnoties vācu armijā jeb tai pakļautās vienībās. Kamēr vācu pensijas likumi vēl nebija nostabilizējušies un latviešu karņa invalidiem jauni un valodas ziņā grūti izprotami, DV CV organizācijas oficiozam DVB kādu laiku pievienoja pielikumu „Padomnieks" (1. n-rs 1951. gada maijā), kuŗā iztirzāti

visi aktuālie noteikumi, kuŗus nepieciešams zināt Vācijā dzīvojošajiem kaŗa invalidiem un kritušo kaŗavīru piederīgajiem.

Ar to bija beidzies kāds latviešu kaŗavīru dzīvē grūts un sarežģījumiem bagāts laika posms. Izdošanas draudi naidīgai varai, atbrīvošanās no gūsta, dažādo starptautisko iestāžu vētīšanas akcijas un morāliska pazemošana, šķēršļi labākas dzīves meklēšanas mēģinājumiem, dalīšana derīgajos un ļaunajos, visi tie bija sprosti, kuŗu pārvarēšana no bij. latviešu kaŗavīriem prasīja lielu morālu spēku un vienotību iecerēto mērķu sasniegšanai. Saliedētību grūtību pārvarēšanai vienotiem spēkiem veicināja kaŗavīru pašu organizācija — Daugavas Vanagi.

Kārtošanās pēc izklīšanas

„Mēs neesam tie, kas, izceļošanai turpinoties, sabrūk jeb nīkst, tieši otrādi — mūsu spēks aug!" — ar šādiem vārdiem DV organizācijas priekšnieks V. Janums uzrunāja delegātu sapulces dalībniekus 1949. gada 6. augustā Vircburgā. Laikā, kad rūpes par kaŗavīru izceļošanas tiesību nodrošināšanu vēl nebija beigušās, kad latviešu trimdas sabiedrības vairums sekoja sauklim „glābjas, kas var", un Vācijā palikušie izskrīnētie, invalidi, slimie un vecie ļaudis nezināja, kāda būs viņu nākotne, šie organizācijas priekšnieka vārdi apliecināja lielu un dziļu pārliecību Daugavas Vanagu organizācijas stiprumam, vienotībai un darba priekam.

Ko tad DV organizācija lielajā izklīšanas laikā saviem biedriem varēja dot līdz ceļa maizei? Itin nekā no materiālām vērtībām. Organizācijas rīcībā vēl nebija nekādu materiālo līdzekļu, ar ko biedriem palīdzēt jaunajā apmešanās vietā. Tieši otrādi: biedrus aizvadot, organizācija tos mudināja neaizmirst mazāk laimīgos, kam lemts palikt vēl Vācijas nometnēs, un īpaši organizācija skubināja neaizmirst svētāko pienākumu — visādiem līdzekļiem un veidiem turpināt kaŗa laukā sākto cīņu pret tēvu zemes okupantiem — imperiālistisko komūnismu. Valstīs, kas pavēra durvis ieceļotājiem, „kungu" bija pietiekami, vajadzēja smagā darba spēka jeb,

laikraksta Tēvzeme vārdiem — „grūta un smaga bezmāju proletāriešu dzīve" bija pirmā īstenība, ar ko iepazinās izceļotājs, svešo krastu sasniedzis. Vai tās bija Austrālijas prērijas, kuŗās jaunie ieceļotāji lika dzelzceļa līnijas, vai ASV kokvilnu plantācijas, meža cirtēju kolonijas sniega piebirušajos Kanadas mežos, Anglijas lauksaimniecības strādnieku hosteļi un manufaktūras fabrikas, nekur neviens neprasīja, ko jaunais imigrants darījis agrāk, no kāda sabiedrības slāņa cēlies. Tās bija parādības, kas no imigranta, kuŗš tiešām jauno dzīvi sāka no nulles punkta, prasīja ne tikvien fizisku, bet arī lielu morālo spēku. Apkārtnes intereses trūkumu un imigrantu stāvokļa neizpratni raksturo kāds atgadījums Zviedrijā. Kad jaunais ieceļotājs zviedru kollēgam mēģinājis raksturot latviešu tautas traģiskos notikumus komūnistu okupācijas laikā un stāstījis par 14. jūnija deportācijām, darba biedrs neticībā paraustījis plecus un jautājis: „Kāpēc tad jūs nesaucāt policiju?" Šis jautājums, ikvienā patvēruma zemē citādi formulēts, trāpīgi raksturo barjēru, pret kuŗu atdūrās izceļotāju naīvais ideālisms, patoss un cerības. Aiz muguras bija tautisko cimdu un šķīvju dāvināšanas laiks UNRRAs un IRO ierēdņiem, lai tie uz latviešiem „labi skatītos", atlika vienīgi paļaušanās uz pašu spēkiem, iniciātīva un griba izturēt, tiekot galā ar vides problēmām un arī nepazūdot plašajā tautu jūrā, kā jau norādīja Latviešu ev. - lut. baznīcas archibīskaps T. Grīnbergs — „Ienaidnieks mūs grib iznīcināt, draugi asimilēt, bet mēs gribam palikt latvieši".

Vienīgi izejot no šīs analizes, kļūst saprotams latviešu trimdinieku stāvoklis četrdesmito gadu otrā pusē un Daugavas Vanagu organizācijas vadītāja V. Januma toreizējie vārdi: „Mūsu spēks aug!"

Māra Kalēja

RĒTAS

(Veltījums ievainotajiem Daugavas vanagiem)

Katram jums dvēselē rēta,
Ko atmiņas dziļāku plēš;
Kaut miesa ir apārstēta,
Tas dvēseli nepārvērš.

Zaudēto kāju vai roku
Proteze kokaina sedz,
Pār miesai piekļauto roku
Acs drēbes gabalu redz.

Bet rētas — tās dvēseles rētas —
Nenoslēpj drēbes, ne laiks.
Dziesminiek, neteic tās svētas,
Nevar būt svētums tik baigs!

Rētas — tās dvēseles rētas,
Veselais, neaizkar tās!
Ir simtkārt tās nolādētas
Stundās vissmeldzīgākās.

Laipnīgu smaidu sev vaigā,
Trimdiniek, neaizliedz tiem,
Ar smeldzīgām rētām kas staigā
Dēļ Tevis un Tavējiem!

Latviešu kaŗa invalidu un citu kaŗa upuŗu sociāli tiesiskais stāvoklis Vācijā (Bundesrepublik Deutschland)

Vācu okupācijas iestādes Latvijā, vervēdamas brīvprātīgos un vēlāk arī piespiedu kārtā iesaukdamas latviešu vīrus un jaunekļus savos bruņotajos spēkos, solīja viņiem tādu pašu aprūpi, kādu saņēma vācieši saskaņā ar Vācijas likumiem. Bet kaŗš beidzās ar Vācijas totālu sakāvi, un tā pati nokļuva savu bijušo pretinieku varā. Par Vācijas likteni sāka lemt Sabiedroto kontrolkomisija. Sociālpolītikas laukā viens no pirmajiem šīs komisijas rīkojumiem bija kaŗa invalidu un citu grūtdieņu renšu izmaksas ierobežošana, pieļaujot to tikai trūkuma gadījumos. Angļu zonā Kontrolkomisijas rīkojums īstenots, sākot ar 1945. g. 28. augusta Sociālās apdrošināšanas 1. direktīvu. Trīs citās vēlāk izdotās Sociālās apdrošināšanas direktīvās renšu izmaksas ierobežojumi tuvāk precīzēti un mīkstināti.

Pilnīga kaŗa invalidu, atraitņu, bāreņu un bez apgādnieka palikušo vecāku aprūpe tika atjaunota tikai 1947. gadā: amerikāņu joslā ar likumu, kas stājās spēkā 1. martā, un angļu joslā ar Sociālās apdrošināšanas 27. direktīvu 1947. g. 1. augustā. Šo aktu teksti bija tādi, kas arī latviešu invalidiem u.c. kaŗa upuŗiem ļāva saņemt paredzēto aprūpi — rentes, ārstniecisko aprūpi u.c., un dažas vācu sociālās apdrošināšanas iestādes, kuŗām šis darbs bija uzdots, aprūpi piešķīra arī latviešu kaŗa upuŗiem, kuŗi pasteidzās

to pieprasīt. Stāvoklis mainījās, kad izdeva instrukcijas minēto likumu piemērošanai. Angļu joslā šāda instrukcija bija 1947. g. 5. jūlija Sociālās apdrošināšanas 11. direktīva. Tā noteica, ka no aprūpes, cita starpā, izslēdzami a) ārzemnieki, kas brīvprātīgi iestājušies vācu kaŗa dienestā un b) ārzemju brīvprātīgo vienību piederīgie. Līdzīgus noteikumus izdeva arī visās amerikāņu joslas pavalstīs.

Tā kā gandrīz visām vācu kaŗaspēkā iesaistītajām ārzemnieku vienībām, arī latviešu, zināmu politisku iemeslu dēļ bija piekabināts brīvprātīgo nosaukums, šādu vienību locekļiem jau piešķirto aprūpi atņēma un vēl neizlemtos aprūpes pieprasījumus noraidīja. Šāds stāvoklis turpinājās vairāk nekā gadu. Angļu joslā tikai 1948. g. 29. jūlijā Sociālās apdrošināšanas 41. rīkojums noteica, ka personas, kas uzņemtas IRO aprūpē un tiesiskā aizsardzībā, nav uzskatāmas par brīvprātīgiem. Arī ārpus IRO aprūpes esošajiem nebrīvprātīgu dienestu atzina, ja viņi varēja to pierādīt. Mēnesi vēlāk amerikāņu joslā Bavārijas darba un sociālo lietu ministrija ar apkārtrakstu sociālās apdrošināšanas iestādēm paskaidroja, ka latviešu kaŗavīri savās vienībās iesaistīti piespiedu kārtā.

Tikai tad, t. i., vairāk nekā trīs gadus pēc kaŗa beigām, latviešu kaŗa invalidi un kritušo piederīgie varēja sākt saņemt to aprūpi, ko saņēma vācieši. Šajos trīs gados arī latviešu invalidiem bija jānostaigā ērkšķains ceļš, kādu gāja visi latviešu Otrā pasaules kaŗa dalībnieki. Šī ceļa etapi bija gūsts, cīņa par iekļūšanu bēgļu nometnēs, skrīningi, izceļošanas un darba iespēju meklējumi. Viņu lielākās grūtības pārvarēt palīdzēja UNRRAs un IRO aprūpe, no Latvijas evakuētie Kaŗavīru Palīdzības līdzekļi un arī tautiešu atsaucība.

Diemžēl, arī jauniegūtā aprūpe kaŗā izpostītajā Vācijā bija tik niecīga, ka pieticīgu eksistences nodrošinājumu sniedza tikai vissmagākajiem invalidiem. Visiem citiem eksistences nodrošināšanai bija jāmeklē arī vēl citi ienākuma avoti.

1949. gadā Rietumvācijā sāka likumus dot pašu vāciešu ievēlēts parlaments. Viens no pirmajiem likumiem, ko parlaments pieņēma, bija 1950. g. 20. decembŗa noteikumi par kaŗa upuŗu aprūpi. Šis likums radīja speciālas iestādes tieši kaŗa upuŗu aprūpei (Versor-

gungsāmter) un kā kvalitātīvi, tā kvantitātīvi aprūpi nedaudz uzlaboja. Arī brīvprātīgais kaŗa dienests nebija vairs kavēklis aprūpes saņemšanai. Laika tecējumā šis likums vairākkārt grozīts un pārlabots, jo, dzīves standartam Vācijā strauji ceļoties, bija iespējams uzlabot arī kaŗa upuŗu aprūpi, gan paaugstinot pensiju likmes, gan citādi. Kopš 1970. g. arī kaŗa upuŗiem piespriesta t. s. dinamiskā rente, paredzot ikgadēju renšu paaugstināšanu, pieskaņojot to saimnieciskajai attīstībai. Pieminētais likums garantē kaŗa upuŗiem šādu aprūpi:

1. rentes kaŗa invalidiem, atraitnēm, bāreņiem un vecākiem,
2. dažādas likumā noteiktas piemaksas pie rentēm (ģimenes piemaksas, kopšanas naudu, drēbju naudu, atlīdzību par nespēju strādāt izraudzītajā arodā u.c.),
3. apbedīšanas naudu,
4. dažādus sociālus pabalstus (arodizglītībai, bērnu izglītībai, dzīvokļa sagādei u.c.),
5. ārstniecisko un ortopēdisko aprūpi.

Rentes lielums invalidiem, kas zaudējuši 100% pelnīšanas spēju, aplēsts tā, lai apmēram atbilstu strādnieka caurmēra izpeļņai. Pārējiem invalidiem tā ir attiecīgi mazāka, piem. 70% invalids saņem 70% no 100%-invalida rentes. Tas nozīmē, ka visi mazāk cietušie invalidi spiesti piepelnīt, lai noturētos strādnieka dzīves standarta līmenī.

Ir jāpiemin kāda Vācijas kaŗa upuŗu aprūpes likuma īpatība, kas invalidu, atraitņu un bāreņu rentes sadala pamata un izlīdzinājuma rentēs. T. s. pamatrenti, kas sastāda apm. pusi no kopējās rentes, saņem visi pilnā apmērā, kam uz to tiesības, turpretim izlīdzinājuma rente atkarīga no saņēmēja pārējiem ienākumiem. Tiem sasniedzot zināmu robežu, izlīdzinājuma rente pakāpeniski samazinās un beidzot pavisam atkrīt.

Bez minētā kaŗa upuŗu aprūpes likuma, dažus atvieglinājumus invalidiem paredz arī citi likumi, piem., brīvu publisko lokālo satiksmes līdzekļu lietošanu, pagarinātu atvaļinājumu, nodokļu atvieglinājumus u.c.

Visās modernās valstīs sevišķu vērību veltī invalidu rehabilitācijai, t.i., viņu darba spēju saglabāšanai, atjaunošanai un iesaistīšanai normālā dzīvē. Tā tas ir arī Vācijā. Kāds Vācijas likums noteic, ka visās lielākās darba vietās jānodarbina zināms skaits invalidu. Darba pārvaldēs pastāv sevišķas nodaļas, kas rūpējas par invalidiem piemērotu darba vietu apzināšanu un viņu novietošanu darbā. Ar pašu invalidu darba gribu un iestāžu palīdzību panākts, ka arī visi vairāk vai mazāk darba spējīgie latviešu invalidi atraduši sev darba vietas. Reizē ar to viņi saņem visu to sociālo likumu aizsardzību, kas izdoti strādājošo materiālā un tiesiskā stāvokļa uzlabošanai un nodrošināšanai. To garantē gan 1951. g. 25. aprīļa likums par bezdzimtenes ārzemnieku tiesisko stāvokli, gan arī citi likumi.

Svarīgākie no vācu sociālajiem likumiem ir sociālās apdrošināšanas likumi. Tie visiem ar vismaz 15 gadu izdienu (ieskaitot tajā arī kaŗa dienesta, gūsta, slimības u.c. laiku) garantē kā vecuma, tā arī darba nespējas rentes, ja izdiena ir vismaz 5 gadi. Kaŗa invalidi šo darba nespējas renti var saņemt arī bez minētās 5 gadu izdienas, ja vien viņi pirms iestāšanās kaŗa dienestā strādājuši sociālai apdrošināšanai pakļautā darbā, arī Latvijā. Jāpiezīmē gan, ka vācu sociālās apdrošināšanas likumi par darba nespējīgu atzīst tikai tādu, kas vairs nevar nopelnīt vismaz pusi no tā, ko izpelna vesels strādājošais ar līdzīgu izglītību. Tātad, šo pensiju var saņemt tikai sevišķi smagi invalidi. Daži šādas rentes saņēmēji ir arī starp latviešu invalidiem. Viņu rente gan ir niecīga, jo tā atkarīga no nostrādātā laika.

Vecuma rentes parasti sāk maksāt pēc 65 gadu vecuma sasniegšanas, bet invalidi ar vismaz 35 gadu izdienu tās var saņemt jau no 62 gadiem.

1953. g. augustā Vācijā publicēts kāds īpaši bezdzimtenes ārzemniekiem svarīgs sociālās apdrošināšanas likums, kas nosaka, ka sociālās apdrošināšanas rentes aplēšot, izdienas laikā ieskaitāms arī ārzemēs nostrādātais laiks, ja strādājošais šai laikā bijis pakļauts rensu apdrošināšanai, kas līdzīga vācu sociālās apdrošināšanas sistēmai. Latvijā šāda sociālās apdrošināšanas sistēma nepastāvēja, bet tādu tur ieviesa padomju vara, sākot ar 1940. g. 10. novembri, un tā palika spēkā arī vācu laikā līdz 1943. g. 1. jūlijam, kad to aizstāja ar vācu sistēmu. Tā nu latviešu trimdinieku sociālās ap-

drošināšanas rentes aplēšot, ievēro arī viņu Latvijā nostrādāto laiku, sākot ar 1940. g. 10. novembri.

Izņēmums ir bijušie valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki, kas 1939. g. 1. septembrī bija publiskā (civīlā vai militārā) dienestā un pēc tam pārgāja līdzīgā Vācijas dienestā (kaŗa laikā). Kopš 1960. g. viņiem ir dota iespēja tā dēvētā pēcapdrošināšanas veidā panākt visa viņu Latvijā, un pat agrākā Krievijā, publiskā dienestā nostrādātā laika ieskaitīšanu sociālās apdrošināšanas rentes izdienā. Pārpratumu novēršanai jāpiemetina, ka šīs tiesības viņi zaudē, izceļojot no Vācijas.

Arī kaŗa invalidu un citu kaŗa upuŗu renšu un pārējās aprūpes saņemšana ārpus Vācijas ir ierobežota. Šai ziņā latviešu kaŗa invalidi vēl arvien ir vājākā stāvoklī nekā vācieši. Ar Vācijas darba un sociālo lietu ministra rīkojumu viņi daļēju aprūpi var gan saņemt arī ārpus Vācijas, bet šī aprūpe nav ar likumu garantēta un to var katrā laikā atsaukt.

Vācu tiesībnieks Jellineks apgalvojis, ka tiesības ir cīņa. Arī šeit konspektīvi apskatītā vienas vācu sociālās likumdošanas daļas attīstība un pašreizējais stāvoklis ir šāds „cīņas par tiesībām" iznākums. Bija vajadzīgi daudz iesniegumu gan likumdošanas, gan arī dažādiem izpildu organiem, gan arī daudz sūdzību un pārsūdzību attiecīgās tiesu iestādēs, lai sasniegtu pašreizējo stāvokli.

Pirmais šīs cīņas posms bija augstāko likumdošanas un arī izpildu organu informēšana par mūsu stāvokli, vajadzībām un prasībām, it sevišķi 1947. un 1948. gadā un arī vēlāk, lai panāktu mums labvēlīgus noteikumus. Otrais posms bija invalidu un citu ieinteresēto personu informēšana par jaunajiem likumiem, lai viņi varētu savas tiesības īstenot, un trešais posms bija juridiskās palīdzības sniegšana viņiem renšu pieprasījumu rakstīšanā un vajadzīgo pierādījumu sameklēšanā, kā arī pārsūdzībās, ja kāds pieprasījums nebija izlemts, atbilstot likuma noteikumiem.

Pateicība pienākas visiem, kas invalidiem un citiem kaŗa upuŗiem palīdzēja šo cīņu izcīnīt. Nav iespējams šeit pieminēt atsevišķas personas, nenodarot pārestību citām, jo nav iespējams izšķirt, vai lielāka pateicība pienākas tam latviešu pārstāvim, kas vienu reizi apmeklējot sava iecirkņa iestādes, panāca mums labvēlīgu izkārtojumu, jo viņam laimējās sastapt mums labvēlīgus ierēdņus,

vai arī tam, kas šādus gājienus izdarīja vairākkārt, bet nesekmīgi, jo viņam bija jāsastopas ar ierēdņiem, kas bija noraidīgi pret mūsu prasībām. Pēckaŗa Vācija bija ne vien territoriāli saskaldīta vairākās okupācijas joslās un pavalstīs, bet tikpat sadrumstalota arī tiesību ziņā, kas mūsu problēmu kārtošanu apgrūtināja.

Ja arī pirmie iniciātori invalidu tiesiskā stāvokļa atrisināšanā parasti bija invalidi paši, atsaucīgus savu prasību aizstāvjus viņi atrada gan centrālo latviešu trimdinieku organizāciju darbiniekos, gan arī apgabalu un vietējos pārstāvjos. Bet arī vieni viņi nebūtu spējuši šo cīņu veikt, ja mums nebūtu bijuši arī vēl citi spēcīgi sabiedrotie. Invalidu problēmas atrisināšanā bija ieinteresētas ne vien visas pārējās trimdinieku nācijas, kuŗu piederīgie bija iesaistīti vācu kaŗa mašinērijā, bet arī visa vācu sabiedrība ar apm. 1,5 miljoniem kaŗa invalidu.

Invalidu informēšanā par viņu tiesībām atsaucīgs bija Daugavas Vanagu Biļetens, kas savā pirmajā gadagājumā deva īpašo pielikumu „Padomnieks", iepazīstinot invalidus ar attiecīgo likumu noteikumiem. Arī vēlākos gados biļetens sniedza rakstus par pārgrozījumiem un papildinājumiem šajos likumos. Atsaucīgs šai darbā bija arī Vācijas latviešu laikraksts Latvija.

Tā kā daudziem individiem un citiem kaŗa upuŗiem visi dokumenti bija zuduši, viņiem liels atbalsts prasību pierādīšanai bija ziņas, kuŗas varēja iegūt no DV iekārtotās iesaukto un kritušo kaŗavīru kartotēkas. Beidzot nevar nepieminēt arī to atbalstu, ko latviešu invalidiem viņu lietu kārtošanā sniedza un vēl tagad sniedz vācu invalidu organizāciju juridiskie padomnieki, it sevišķi, ja kāda likumu noteikuma iztulkošanā radušās domstarpības un jāmeklē sociālo tiesu palīdzība.

Daudz sasniegts šai nozarē, bet arī vēl tagad mūsu kaŗa upuŗu aprūpi regulējošos likumos ir trūkumi un nepilnības un pat mūs diskriminējoši noteikumi, par kuŗu novēršanu būtu jācīnās. Nevaram teikt, ka šī cīņa ir jau galā.

Piezīme: Vācijas likumdošanas terminoloģijā pastāv neliela atšķirība starp pensijas un rentes jēdzieniem. Tā kā tie regulārie maksājumi, kas pieminēti šai rakstā, Vācijas likumos saukti par rentēm, šis nosaukums lietots arī šai rakstā, kaut arī latviešu terminoloģijā pierastāks ir pensijas vārds.

VII

PĀRSKOLOŠANĀS

Pārskološanās

Daudz rūpju DV organizācijai Vācijā sagādāja bij. karavīru iesaistīšana normālā dzīvē. Vienas raizes gan liela daļa bij. cēdelgemiešu atņēma, turpinot kara laikā pārtraukto izglītību nometņu latviešu vidusskolās, Pinebergas baltiešu un Minchenes UNRRAs universitātēs, arī vidējās un augstākās Vācijas mācību iestādēs. Toreiz nebija nevienas latviešu bēgļu vidusskolas, kurā nemācītos bij. karavīri, arī Vācijas augstākajās mācību iestādēs, no Bavārijas līdz Holšteinai, studēja latviešu jaunieši — bij. cīnītāji. Līdz izceļošanas sākumam daudzi šīs izglītības iestādes arī beidza.

DV organizācijai palika otra, lielākā rūpe. Vairums bij. karavīru bija gados jauni, bez profesijām, tas attiecās arī uz vecākiem gadu gājumiem, kuru vairums nāca no Latvijas laukiem. Sākoties iespējām izceļot, radās vajadzība šos ļaudis sagatavot kādai profesijai, kurā būtu vieglāk atrast darbu svešā zemē, — bija nepieciešama pārskološanās. Šo problēmu risināja arī IRO iestādes un Baltiešu centrālā padome (Baltic Welfare, Education and Employment Organization), kuras uzdevumos arī ietelpa daļa šī darba. Gan tās, gan bēgļu pašu organizāciju ierosmē abās okupācijas — angļu un amerikāņu — joslās sāka darboties mācību iestādes un arodu pārbaudes komisijas. Daudzās no tām piedalījās arī latviešu arodu speciālisti. Radās pat latviešu vai baltiešu pārskološanas iestādes.

Pirmais latviešu pārskološanas centrs izveidojās angļu joslā — *Alterfrādē.*

Alterfrāde ir kāda muiža Šlezvig-Holšteinā, apm. 10 km ziemeļos no Bad-Zēgebergas. Muiža piederēja Hamburgas pilsētai, un tajā pirms kaŗa novietoti Hamburgas asociālie elementi, kuŗus izmantoja lētam darba spēkam lauksaimniecībā.

1945. gada rudenī daži latviešu agronomi, kas dzīvoja Alterfrādes tuvumā, bija iecerējuši tur ierīkot DP lauksaimniecības skolu. Muižas internāta telpas bija brīvas, jo asociālo elementu Vācijā vairs nebija. Ar latviešu pārstāvja BCP Jāņa Mieža palīdzību izdevās iegūt Hamburgas pilsētas valdes atļauju, kā arī ieinteresēt angļu militāro pārvaldi (British Military Government Detachment Bad Segeberg), kuŗa skolas uzturēšanu nodeva UNRRAs ziņā. UNRRAs pārstāvis šai pasākumā bija austrālietis Mr. Pott. Darbs skolā sākās 1945. g. rudenī, bet agronomu iecerei sākumā bija maz piekritēju, pieteicās pavisam niecīgs skaits „skolēnu". Norunā ar Hamburgas pilsētas valdi bija ietverts noteikums, ka skolas audzēkņiem jāiet talkā muižas lauku apstrādāšanā, to ieskaitot lauksaimniecības darbu praksē. Bet mazā skolnieku skaita dēļ pasākums draudēja pajukt. Tad negaidīti radās cits atrisinājums. 1945. gada ziemā sākās „brīvprātīgā" atvaļināšanās no pulkveža Oša grupas Vesterbūrā, Ostfrīzlandē. Līdz 1946. gada jaunvāŗa vidum šī grupa jau bija izklīdusi, bij. kaŗavīru novietošanai izmantojot UNRRAs nometnes. Daļa Oša grupas piederīgo nokļuva Libekā, kur bija grūtības ar novietošanos, un tā radās lielisks materiāls jaunajai lauksaimniecības skolai. Alterfrādē tā nokļuva ap 200 vīru. No tiem nu prasīja nopietnu pievēršanos darbam, kas sākās 1946. gada 1. aprīlī. Par skolas direktoru iecēla agronomu Kārli Valteru Liepiņu, par nometnes komandantu — pltn. R. Kociņu. Skolas administrātors bija K. Spāde. Visi skolotāji bija latvieši. Pēc laika direktoram agr. Liepiņam radās nesaskaņas ar muižas pārvaldnieku, kuŗš bija neapmierināts par to, ka skolnieki maz rosījās muižas darbos. Pārvaldnieku interesēja tikai padarītie lauku darbi, bet skolas vadību — tiešās mācības, kas patiesībā aizņēma dienas lielāko daļu. Strīdā iejaucās misters Pots un uzdeva agr. Liepiņam darbus iekārtot tā, kā prasa pārvaldnieks, jo skolas uzdevums sagatavot praktiskam darbam piemērotus laukstrādniekus. Agr. Liepiņš aizstāvēja uzskatu, ka skolas uzdevums sagatavot lauksaimniecības darba vadītājus, kas muižas pārvaldnieka prasī-

bas neapmierināja. Kad mistera Pota iejaukšanās skolas iekšējā dzīvē turpinājās, agr. Liepiņš un pltn. Kociņš atteicās no pienākumiem un atstāja skolu. Mācības ar jauniem vadītājiem turpinājās līdz izceļošanas sākumam.

Skola izsniedza apliecības par apmeklēšanu. Kaut DV organizācija ieteica šo mācības iestādi izmantot visiem bij. kaŗavīriem, atsaucība bija neliela un vienīgais labums, ka Vesterbūras bij. kaŗavīriem sākuma posmā izdevās radīt apmešanās un darba vietu. Patiesībā arī praktiska labuma no šīs skološanās nebija, jo ieceļošanas zemēs lauksaimniecībā ieslēdzās pārāk mazs latviešu skaits, taču pēckaŗa pirmajos grūtajos gados Alterfrādes iemītniekiem bija rasta dzīves un darba jēga.

Pēc Alterfrādes atstāšanas agr. Liepiņš un pltn. R. Kociņš devās un Zārsteti, kur sāka jaunu darba posmu pārskološanas laukā, radot *Zārstetes piensaimniecības skolu.*

Zārstetē (Hanoveras tuvumā) baltiešu bij. kaŗavīru nometne radās 1946. gada pavasarī vietējās militārās pārvaldes majora kanadieša Lamontaņa (Lamontagne) ierosmē. Viņš bija liels baltiešu draugs un, uzzinājis, ka drīzumā sāksies skrīningi, kas skārs latviešu un igauņu kaŗavīrus, gribēja nodrošināt šo vīru eksistenci. Zārstete toreiz bija pamesta, pussagruvusi baraku nometne un Lamontaņs vēlējās to pārvērst par darba vietu bij. cīnītājiem, protams, iemītniekiem pašiem savedot nometni kārtībā. Pirmie iemītnieki jaunajā nometnē nāca no Giftenes, Nordstemmenes un citām nometnēm. Materiālu palīdzību nometnes iekārtošanai maj. Lamontaņs arī sagādāja, bet viņa nākotnes plāni palika tikai plāni, jo autoru pārcēla dienesta pienākumos uz Kanadu. Drīz pēc Zārstetes nometnes iekārtošanas sākās skrīningi, tā šī vieta kļuva par bij. kaŗavīru patvērumu un mājvietu. No Munsterlāgera vispirms daļu bij. kaŗavīru pārveda uz Zārsteti, kur tie saņēma arī DP kartītes un pēc tam varēja izklīst, kur nu vien gribēja. Tur savus DP dokumentus saņēma arī plkv. K. Lobe un citi. Sevišķi svarīgi tas bija tiem bij. cīnītājiem, kuŗus amerikāņu joslā izskrīnēja. Zārstete kļuva par sava veida „transitnometni", kuŗas iemītnieku sarakstā bija arī izskrīnētais DV priekšnieks plkv. V. Janums un daudzi citi apkārtējo nometņu bij. kaŗavīri. Tie gan Zārstetē nedzīvoja, bet bija tiesīgi tur saņemt uztura devas.

1946. gada rudens pusē, kad Zārstetē jau bija apmeties Baloža koris un ap 30 bij. kaŗavīru no Italijas, iedzīvotāju sastāvs nostabilizējās uz 200 latviešiem, 20 igauņiem un viena lietuvieša, tādēļ nometni lepni nosauca „Baltic Camp Sarstedt".

Šo baltiešu nometni toreiz vadīja Herberts Zāgars (komandants), bet saimniecības priekšnieks bija Kārlis Ķuzulis. Abi ir pazīstami DV darbinieki.

Par Zārstetes piensaimniecības skolas darbu komandants H. Zāgars stāsta:

Teorētiskās mācības Zārstetes piensaimniecības skolā. Pie tāfeles direktors K. Liepiņš.

„Ideju par piensaimniecības skolas dibināšanu uz Zārstetes nometni 1946. gada jūnijā atveda pltn. Rūdolfs Kociņš, sarunājot skolai arī vadītāju — bij. Smiltenes piensaimniecības skolas direktoru, agronomu Kārli-Valteru Liepiņu. Ar mazliet laimes un Lejassaksijas piensaimniecības darbinieku labvēlību tuvākajā apkārtnē izdevās atrast arī piemērotas pienotavas skolnieku praktiskai apmācībai Popenburgā (tai laikā modernākā pienotava Lejassaksijā), Jeinsenā un Ārbergenā. Vienā no tām bija arī sierotava. Tā

1946. gada vasaras nogalē skola sāka darbību ar apmēram 30 skolniekiem — bij. latviešu karavīriem. Teorētiskās zināšanas mācīja dir. agr. Kārlis Valters Liepiņš, inž. kultūrtechn. Arvīds Arājs, piens. meistars Roberts Līdumnieks un pltn. Rūdolfs Kociņš. Teorētiskās mācības notika vakaros, pēc skolnieku atgriešanās no praktiskā darba pienotavās.

Zārsteti, kā bij. baltiešu karavīru nometni, pārzināja angļu militārās pārvaldes 47. DPACS, kura komandieris majors Edžertens (Edgerton) bija labvēlīgs latviešiem, sevišķi bij. karavīriem, un labprāt atbalstīja ikvienu pozitīvu pašdarbības pasākumu. Izdevās nokārtot arī atalgojumu skolotājiem un strādātāju pārtikas devas skolniekiem. Pēc Cēdelgemas mājvietu valdes sēdēm Zārstetē šai laikā bija atradusi arī DV organizācija. Dabiski, ka DV organizācijas vadība dzīvi un ar lielu interesi sekoja piensaimniecības skolas darbībai kā tai laikā visam, kam vien bija sakars ar bij. latviešu karavīriem.

Zārstetes piensaimniecības skola darbojās tikai vienu — 1946./47. mācības gadu, jo Westward-Ho izceļošanas akcijā 1947. gada vasarā 90% nometnes iemītnieku pārcēlās darbā uz Angliju. Ar to Zārstetes nometne un piensaimniecības skola beidza pastāvēt. Zārstetes piensaimniecības skolu ar attiecīgu atestāciju beidza 27 audzēkņi."

Vēl jāpiezīmē, ka 47. DPACS komandieris majors Edžertens 1947. gada skrīningu laikā bija kādas Lejassaksijas skrīningu valdes vadītājs, un viņa darbības laikā neviens no bij. karavīriem netika izskrīnēts.

Kā jau H. Zāgars piemin, pirmajā darbības gadā visas DV valdes sēdes (atskaitot pirmo) notika Zārstetē līdz tās likvidācijai, nometnei kļūstot par DV pirmo „komandpunktu" Vācijā.

Arī piensaimniecības skolā DV organizācija mudināja jauniešus iestāties, un, kaut arī tiem pārskološanās lielas iespējas svešumā nesagādāja, tomēr tai laikā pasākumam bija savs saturs: jauniešiem bija darbs, bez tam uztura sagādāšanas grūtākajā posmā tie tika pie liekas piena glāzes vai sviesta pikas.

Bija arī vēl citi jautājumi atrisināmi.

Zārstetes piensaimniecības skolas kursanti prakses laikā pienotavā. No labās otrs direktors K. Liepiņš, trešais — R. Līdumnieks.

Kaŗiem izbeidzoties, parasti rodas grūta problēma — kaŗa invalidi.

Otrais pasaules kaŗš, atšķirībā no iepriekšējiem, radīja trīs invalidu grupas: tādus, kas sakropļoti frontē vai veicot militāru vai pusmilitāru dienestu, tiešā kaŗa darbībā sakropļotas civīlpersonas (aviācijas uzlidojumos, artilerijas apšaudē) un izmeklēšanas iestādēs vai KZ nometnēs sakropļotos. Latviešu tautai, patiesībā tautas grupai, kas bija atradusi patvērumu rietumos, Otrais pasaules kaŗš arī atstāja visu šo trīs grupu invalidus, vairumā gan kaŗa invalidus — Latviešu leģiona cīnītājus. Apzinot invalidu skaitu rietumos, Daugavas Vanagu organizācija reģistrēja pāri par 1500 kaŗa darbībā visgrūtāk piemeklēto, kuŗu starpā dažādu amputēto vien bija pāri par 500. Cik kaŗa un vispār kaŗa seku invalidu palika dzimtenē vai krita ienaidnieka rokās — nav izdibināts, un tas laikam arī paliks nezināms.

Latviešu kaŗa invalidu lielākā daļa nokļuva Vācijā, evakuējoties no Latvijas, kāds skaits pievienojās no ievainotajiem Pomerānijas cīņās vai bumbu uzlidojumos cietušajiem Vācijas telpā.

Kaŗa darbībai izbeidzoties, latviešu kaŗa invalidi, līdzīgi civīlajiem bēgļiem, nokļuva vispirms vācu, pēc tam sabiedroto bēgļu nometnēs. Kuŗiem vēl bija nepieciešama ārstēšanās, nokļuva Libekas latviešu slimnīcā. Tā bija izveidojusies no latviešu kaŗa slimnīcām Rīgā, pēc tam Šverinā un ar sabiedroto okupācijas iestāžu atļauju turpināja darbošanos Libekā. Slimnīcu pārzināja lieliski latviešu ārsti-virsnieki, un vairums latviešu kaŗavīru, kas ārstējās viņu uzraudzībā, nekad nepiemirsīs Dr. K. Lediņa, docentu A. Alkšņa un R. Pavasara vārdus.

Libekas latviešu slimnīca bija arī patvēruma vieta vēlāk no nometnēm izskrīnētiem kaŗa invalidiem. Neba visu nometņu vadības bija labvēlīgas pret latviešu kaŗavīriem, un tā bieži grūtībās nokļuva daudzi, kuŗiem bija jāmeklē palīdzība vācu iestādēs vai jāiekļaujas pēc kaŗa panīkušajā vācu saimniecībā. Daudziem invalidiem nokļūstot neiedomājamās saimnieciskās grūtībās, radās nepieciešamība latviešu centrālām organizācijām uzņemties rūpes par saviem cīnītājiem. Ar godbijību jāmin Latvijas Sarkanais Krusts (dir. R. Liepiņš), kas visvairāk aprūpēja amerikāņu okupācijas joslu, un daudz bagātākā Latviešu kaŗavīru palīdzības pārvalde (dir. E. Andersons). Pēdējās līdzekļus gan 1946. g. 19. martā apķīlāja britu okupācijas iestādes, bet jau 31. augustā latviešu pārstāvjiem pie britu okupācijas varas izdevās atbrīvot 1,4 milj. RM, ar ko vismaz varēja sākt palīdzēt protežu iegādē u.c. invalidu vajadzībās. Ļoti aktīvi invalidu apzināšanā un aprūpes darbā iesaistījās DV organizācija, izvēršot darbību okupētajā Vācijā, it sevišķi britu zonā, kur arī bija koncentrējies vairums kaŗa invalidu (no Cēdelgemas).

Toreiz problēmas bija par nopietnām un smagām, lai to izkārtošanu vilcinātu. Vairums kaŗa invalidu bija jauni zēni, izrauti no ģimenes, skolas sola. Vairumam nebija pabeigta izglītība, daudzi cieta no dažādiem kompleksiem, zuda morāle, bez tam tie bija mūsu tautas visvairāk piemeklētie, kuŗiem trūka veselības, pilnu darba spēju. Bēgļu nometnēs jau sāka baumot par izceļošanas iespējām. Kur palikt kaŗa invalidiem, bieži bez acu gaismas, bez aroda? Arī Vācijā paliekot, daudz kas bija neatrisināts. Un tā DV vadībai, apbraukājot invalidu nometnes (vai bij. kaŗavīru nometnes) nācās meklēt atbildes uz daudz jautājumiem. Viens no tiem

bija: kā karā cietušos sagatavot normālākai dzīvei, kā tos novietot darba tirgū? Daudzi sāka iet latviešu skolās, daudzi studēja, bet vairums, sevī ierāvušies, vienkārši nīka.

Viens no šīs nīkšanas izbeigšanas atrisinājumiem bija meklēt iespējas invalidus, pēc vācu parauga, novietot sevišķos pārskološanās centros. Vācijas šāda veida centri jeb skolas bija pārpildīti pašu karā invalidiem, tikai atsevišķos gadījumos tajos izdevās iekļūt ārzemniekiem. Kāds ļoti labs centrs bija Mārburgā pie Lānas, kur dažādos amatos apmācīja neredzīgos. Tur izglītību guva arī vairāki latviešu neredzīgie karā invalidi. Bet latviešu puišiem trūka valodu zināšanas, un tā bija jāmēģina radīt latviešu invalidu centrus. Palīdzības devēji varēja būt vienīgi okupācijas varas vai IRO (pirms tam UNRRAs) iestādes, jo nebija runa vienīgi par centru ierīkošanu, bet arī uzturēšanu, mācības līdzekļu sagādi un vēl daudz citām problēmām.

DV kopā ar BCP 1946. g. beigās un 1947. g. sākumā sāka apsvērt iespējas problēmas atrisinājumam. UNRRAs un okupācijas iestāžu birojos paskaidroja, ka baltiešu invalidu pārskološanas centrs jau pastāvot Klaustālē (Zellerfeld), Harcas kalnos, un lai latvieši vispirms meklējot iekļaušanos šī centra darbībā, jo visi baltieši varot savas kopējās (!) valodas dēļ mācīties un strādāt kopīgi. Tā šo centru sāka apmeklēt plkv. V. Janums, noskaidrojot, ka tur patiešām iekārtots igauņu karā invalidu centrs Irenes Sodlas vadībā (I. S. bija igauņu leģiona ģenerālinspektora ģen. Johannesa Sodla dzīvesbiedre). Runājot ar I. Sodlu, pulkvedis nebija guvis skaidrību; tad DV valdes uzdevumā centru apmeklēja J. Leitītis un R. Ķirsons (abi bij. leģiona virsnieki-karā invalidi), un arī tie bija ziņojuši pulkvedim, ka nekas liels neiznākšot, jo Sodlai, bez iebildumiem par baltiešu jaukšanu, esot arī grūtības ar līdzekļiem gan ēku remontiem, gan darbnīcu iekārtošanai. 1947. g. jūnijā DV valdes uzdevumā Klaustāli apmeklēja V. Hāzners un divu dienu sarunās panāca Irēnes Sodlas piekrišanu centrā uzņemt arī latviešu karā invalidus, ja vien latviešu organizācijas varētu sagādāt līdzekļus telpu remontam un darbnīcu iekārtošanai, kā arī pārskološanas vadītāju un vajadzīgos apmācītājus. Rietumvācijas DV valde nākamajā sēdē apņēmās visus vajadzīgos līdzekļus — apm. 150.000

Invalidu teātŗa izrāde 1948. g. Klaustālē — M. Zīverta „Vara".

RM — sagādāt un izraudzīja V. Hāzneru par centra apmācības kārtotāju.

V. Hāzneram, stājoties pie uzdevuma, bija jāpārliecina vēl centra uzturētāji — Kanadas kvēkeri un vietējais britu DPACS komandieris (kpt. Holdens) par iespējām ar viņu atbalstu centru izveidot par labu mācības iestādi. Minētās organizācijas (kvēkeru stābs Goslārā un kpt. Holdens Cellerfeldā) arī pieprasīja iesniegt darbnīcu iekārtošanas plānus, Holdens pat noeksaminēja V. Hāzneru viņa apmācību vadītāja zināšanās, un beidzot, 1947. g. septembrī, uzsāka latviešu nodaļas, vēlāk arī lietuviešu nodaļas, veidošanu. Lielisks palīgs bija kvēkeru pārstāvis D. Dīns, kurš palīdzēja gan ar transportu, gan sakariem, izremontēja apkures u.c. ierīces, gādāja arī par apdzīvojamo un darbnīcu telpu sagatavošanu.

Klaustāles invalidu pārskološanas centrs atradās lieliskā kalnu kūrortā, meža vidū, telpas bija pietiekami ērtas. Vasarās invalidu centru apmeklēja simtiem jauniešu, jo tieši viesnīcas rajonā ik gadu darbojās YMCAs/YWCAs vasaras bērnu nometnes. Tās bija jaukākās un pieņemamākās telpas paredzētajām vajadzībām.

1948. g. rudenī centru pārcēla uz Bedburgu Reinzemē (Bedburg-Hau), jo Harcas viesnīcai bija laiks atgriezties īsto saimnieku, kādas vācu kūrorta organizācijas, rokās.

Bedburgā invalidu pārskološanas centru novietoja bijušā nervu slimnīcā, vairākos ēku blokos, ar ciešamām dzīvojamām un darbnīcas telpām. Arī še centrs bija britu DPACS pārziņā (komandieris pltn. Obraiens), bet ar prasību bez baltiešiem apmācības iekārtot vēl citām grupām.

Baltiešu pārskološanas centru 1949. g. septembrī pārņēma IRO un pārcēla uz Eversburgu, pie Osnabrikas. Centru iekārtoja bijušā karavīru baraku pilsētā (vēlāk bijusi jugoslavu gūstekņu nometne) un tā darbību paplašināja, soloties pārvērst par permanentu invalidu darbnīcu centru. I. Sodlas vietā Eversburgā stājās Mr. Ch. Čemberlens (amerikānis), I. Sodlai paliekot palīga postenī. Pārskološanas darbu visu laiku vadīja V. Hāzners.

Šis pārskološanas centrs bija lielākais visā Rietumvācijā. Amatus še apguva pāri par 700 dažādu tautību invalidi, to skaitā 412 latvieši, kuri visu laiku arī bija lielākā tautību grupa.

Amerikāņu okupācijas joslā līdzīgu centru, gan daudz mazākam apmācāmo skaitam, ierīkoja Neuburgā, pie Donavas, bez tam nelieli centri bija arī Neuštatē/Holšteinā un citur. ASV joslas centrā pārskolojās ap 200, Neuštatē ap 50 un daži desmiti latviešu pārskolojās vācu centros. Vairums latviešu karа invalidu apguva derīgus amatus, ar kuriem spēja dzīvē pastāvēt, kas kļuva svarīgi, sākoties arī invalidu izceļošanas procesam.

Arī izceļošanai durvis pavēra šie pārskološanas centri, kurus vairākkārt apmeklēja IRO pārstāvji, intervēja un pat pierunāja darbus meklēt ārpus Vācijas. Pirmā lielākā invalidu vienība no Eversburgas izceļoja 1950. gadā uz Holandi, pēc tam sāka pavērties ceļš uz Kanadu un ASV.

No 1947. g. septembra līdz 1951. g. jūnijam britu zonas centrā invalidus apmācīja 28 amatos, visvairāk drēbniekus, kurpniekus, galdniekus, auto mechaniķus, daiļamatniekus, pulksteņu labotājus, sudrabkaļus, radiotechniķus, virsu taisītājus, skārdniekus, koka virpotājus, mechaniķus, techniskos zīmētājus, šveisētājus, pulētājus, krāsotājus, u.c. Beidzamajā pārskološanas vietā, Eversburgā, atvēra arī šūšanas darbnīcu dāmām, kurās mācījās invalides un invalidu

ģimeņu piederīgās. Šajā darbnīcā amatu apguva 12 latvietes. Amatu skaits norāda, ka iespējas iegūt zināšanas katra spējām bijušas plašas, un viegli nācies izraudzīt izdevīgo nodarbību.

Kopš Bedburgas laika invalidu pārskološanas centrs uzturēja ciešus sakarus ar vācu amatniecības kameru. Kursus vai amata mācīšanos beidzot, izsniegti ne vien IRO, bet arī vācu amatniecības kameras diplomi zeļļu pārbaudījumus izturējušiem vai apliecības (amata kvalifikācijas). Visos pārbaudījumos piedalījās vācu amatniecības kameras un IRO speciālisti.

Pulksteņmeistaru darnīca Klaustālē.

Pārskološanu vadīja izcili latviešu un igauņu speciālisti. Klaustālē un Bedburgā mācībspēki bija vienīgi latvieši un igauņi, bet Eversburgā, darbnīcu skaitu un darbnīcas paplašinot, apmācītāju skaits palielinājās uz 40, vācu speciālistus darbam ieteicot amatniecības kamerai. Tas arī lielā mērā palīdzēja uzturēt labas attieksmes ar vācu iestādēm un vēlāk vācu darba tirgū.

Visās trīs centru vietās lielas pūles prasīja tieši darbnīcu un mācību telpu iekārtošana, jo katrā vietā viss bija jāsāk no jauna.

Lielākās pārbūves un jaunbūves notika Eversburgā, jo IRO gatavojās uz ilgu gadu darbu.

Centru, kā jau minēts, laikā no 1947. g. 1. septembŗa līdz 1948. g. 30. augustam Klaustālē - Cellerfeldā un Bedburgā vadīja Irēna Sodla, bet no 1949. g. 1. septembŗa līdz 1951. g. 30. jūnijam Eversburgā IRO amatpersonas — direktors Ch. Čemberlens, viņa vietnieks F. Vudrofs un pēdējais — centra likvidācijas laikā — A. Pītersens. Pirmie divi bija amerikāņi, pēdējais dānis.

Klaustāles - Cellerfeldas laikā centra nosaukums bija Baltic Rehabilitation Centre, Bedburgā — Rehabilitation Centre un Eversburgā—403. IRO Rehabilitation and Vocational Training Centre. Sākumā lielu palīdzību, visvairāk materiālā ziņā, sniedza kvēkeri — R. S. 100 B, Quaker Relief Goslar, ar ļoti uzņēmīgo un izpalīdzīgo ierēdni Daglesu Dīnu.

No latviešu mācībspēkiem ar dziļu cieņu jāmin inž. kpt. T. Dreimanis, inž. V. Šņoriņš, tēlnieks H. Staltmanis, daiļamatnieki Z. un K. Grencioni, amata meistari Ž. Krūmiņš, K. Umblejs, J. Rātfelders, J. Reinholds un A. Abrats. Īsāku laiku darbojās arī citi.

Centra administrācijā visu laiku nostrādāja arī kpt. O. Caunītis un Herberts Balodis, kurš bija arī Invalidu nama autors. Viņš pirmais ierosināja domu pēc izceļošanas akcijas beigām visus invalidus sakopot vienuviet un radīt viņiem paliekamu darba centru ar lielāku pamatkapitālu, to saziedojot tautiešiem, kas Vāciju atstāj. Ar Baloža plānu Latviešu nacionālās padomes sesijā 1949. g. pavasarī iepazīstināja centra pārskološanas vadītājs V. Hāzners, un tas toreiz bija vai vienīgais notikums sesijā, ko plaši komentēja latviešu laikraksti. Bet LNP sprieda, ka ir organizācija, kuŗai jānodarbojas vienīgi ar politiku, un šo iesniegumu „nolika pie aktīm". Invalidu centra ideju vēlāk pārņēma DV un īstenoja ar Bērzaines iegādi. Žēl, ka tur, laikam un apstākļiem mainoties, nevarēja īstenot nevienu no H. Baloža plāniem.

Sevišķu vērību invalidu pārskološanas centrā pievērsa ārstnieciskai aprūpei. Tās uzdevumos ietelpa arī padomdošana piemērotāku amatu izvēlē (ievērojot invaliditātes veidu) un tieši medicīniskā terapija. Pirmais centra ārsts kopš dibināšanas bija Dr. Georgs Prīmanis, pazīstams kaŗa laika chirurgs, tad prof. Dr. N. Vētra, docents Dr. R. Pavasars un Dr. A. Šedriks, visi pazīstami

Svētnīcas altāris Invalidu centrā. Pie altāŗa tā autors koktēlnieks H. Staltmanis. Altāri grieza invalidi, koktēlniecības klases audzēkņi, — tas tagad glabājas Bērzainē.

speciālisti. Visus centra pastāvēšanas gadus par vecāko māsu strādāja Elza Hāznere. Palīgārsti un māsas bija vācu tautības speciālisti (it sevišķi terapijā). Visu laiku centra medicīniskā aprūpe bija latviešu ziņā, izņemot pēdējos mēnešus, kad par ārstu-vadītāju iecēla IRO izraudzīto filipīniešu vai japāņu izcelsmes Dr. Jangu.

Centrā pastāvēja labi iekārtota ambulance ar vairākām slimnieku gultām. Bija arī atsevišķas vingrošanas (terapijas) zāles. Jāizceļ deju kursi. Tie ietelpa fiziskās terapijas programmā, un jāliecina, ka vieni no labākiem tango dejotājiem izrādījās bij. kaŗavīri ar amputētām kājām.

Ar pilna laika nodarbībām un dzīvojot patālu no iespējām izklaidēties (tā bija visās centra darbības vietās), invalidi it kā kļuva pret apkārtni vienaldzīgi. To vēl ietekmēja mazvērtības kompleksi, — sak', ko lai es iesāku bez rokas vai kājas . . .

Lai to novērstu un pārvarētu, radās nepieciešamība attīstīt sabiedrisko dzīvi. Tā jau Klaustālē radās latviešu invalidu teātris. Patiesībā tas radās pirmajos Jāņos, kad komponists Valdemārs Ozoliņš bija sagatavojis nelielu kori Jāņu dziesmu dziedāšanai. Radās doma spēlēt teātri, un kad vasarā ciemos ieradās režisore Paulīne Brekte, teātŗa uzvedumam vairs kavēkļu nebija. Vajadzēja vienīgi tādas lugas, kuŗā darbotos vairumā vīrieši un iespējami daudz personu, jo visiem gribējās spēlēt. Un tā 1948. g. vasarā sagatavoja Mārtiņa Zīverta lugu Vara. Mindaugu spēlēja Rūdolfs Auza un Martu — Elza Hāznere. Otrā dāma lugā bija Milda Balode. Jaunos Mindauga troņmantniekus spēlēja abi Hāzneru dēli, un lielo vīru pulku aizpildīja vai visa latviešu invalidu saime, kas tai laikā mita centrā. Izrādei lieliskas dekorācijas, kostīmus un rekvizītes zīmēja un sagatavoja tēlnieks H. Staltmanis, bet izrādes sagatavošanai strādāja visas darbnīcas un centrs. Pirmizrāde notika brīvā dabā un to pa divi lāgi noskatījās daudz vācu, britu u.c. tautību viesu. Atsauksmes bija tik labas, ka invalidu teātris kļuva par pastāvīgu vienību un ar izrādēm viesojās arī citos latviešu centros. Vēl iestudēja Blaumaņa „Skroderdienas Silmačos", Zīverta „Tīreļpurvu" u.c. Teātris beidza darboties izceļošanas notikumu gaitā.

Eversburgā, kad nometnē atļāva uzņemt ģimenes, darbojās arī latviešu tautskola I. Jansones vadībā. Skolotāji bija arī kaŗa inva-

lidi A. Millers un A. Vītols. Pēdējais bija arī „balss turētājs" dziedāšanas ansamblī, pazīstams dziedātājs — baritons.

Visaktīvākās bija sporta nodarbības, sevišķi pēdējās centra darbības vietās — Bedburgā un Eversburgā. Aktīvākie sporta veidi bija volejbols, peldēšana un šaušana, bet savu vietu ierādīja arī basketbolam. Lieliski bija pavasaŗa un rudeņu „internacionālie" turnīri volejbolā, kuŗos piedalījās piecas latviešu vienības (pa vienai no katra novada un Rīgas, — dalībnieku sastāva veidošanā izšķirīga bija dzimšanas vieta) un pa vienai no igauņiem, lietuviešiem, poļiem u.c. „valstu" pārstāvjiem. Komandas bez tam spēlēja vairākās klasēs pēc invaliditātes pakāpes. Tas pats notika peldēšanas sacensībās un šaušanā ar pistoli un mazkalibra šauteni. Sacensības bija raitas, ar godalgām, tituliem u.t.t., tām līdz dzīvoja visa invalidu centra sabiedrība.

Latviešu grupa Invalidu pārskološanas centrā Bedburgā.

Interesanti bija arī daži humorā tvertie pašdarbības pasākumi. Viens no tiem bija „Eversburgas aizsargu pulks" ar „komandieri" dubultamputēto Ādolfu Blauvu — tādēļ, ka tā rīcībā bija motocikls ar blakus vāģi, kas bieži palīdzēja iziet „manevros"

(piem., noorganizēt peldēšanos naktī vai arī dabūt pudeli brandvīna, kad dzīres bija turpināmas un radās „īstais stāvoklis"), bet „idejiskais vadītājs" bija Jānis Hochbergs, kuŗam vienīgam bija līdz no Latvijas aizsargu formas tērps. Visi šie „pulka" vīri bija labi humoristi un nometnes dzīvē ienesa daudz jautrības.

Otrs humora apveltīts pulciņš bija „Mednieku biedrība", ar priekšnieku Rūdolfu Auzu. Mednieku biedrības galvenais pienākums bija rīkot šaušanas sacensības. Patiesības labā gan jāsaka, ka tās jau pirmajā sarīkojumā pieredzēja bankrotu. Mednieku biedrības vadība bija izsludinājusi godalgas, cerot tās segt ar šāvēju dalības maksu, pie tam aplam kalkulēdama: sak', kaŗš jau pagājis, veči būs piemirsuši rīkoties ar šaujamiem, un godalgas nebūs lielas. Bet jau pirmajā dienā šāvēji bija sagrāvuši šīs cerības un balvām līdzekļus nācās izlikt no savas kabatas priekšniekam pašam. Vēlāk gan viss mainījās, bet arī tad galvas sāpju mednieku vadītājiem pietika, it sevišķi sacīkšu „goda mielastos".

Kultūrālai aprūpei pievērsa izcilu vērību. Invalidi nāca no visādām aprindām, ar dažādu inteliģences un izglītības līmeni, dažādos gadu gājumos. Bija ģimenes cilvēki, bija zēni no skolas sola. Arī tas prasīja sakausējumu vienā vienībā, un viens līdzeklis bija apzināt latviešu kultūras vērtības.

Invalidu centros ik mēnesi notika koncerti, baleta uzvedumi, referāti, pārrunas par mūsu vēsturi u.c. tematiem. Invalidu centros ir koncertējuši vai visi mūsu pazīstamākie un arī cittautu mākslinieki. Pašdarbības ietvaros invalidu centros ik gadu rīkoja kultūras dienas ar pašu uzvedumiem, mākslinieku priekšnesumiem u.c. veidu programmām. Kultūras dienās ietelpa arī darbu izstādes, centrā rīkoja arī gleznu skates. Saprotams, tajās piedalījās visu tautību invalidi. Arvien gan izcilākie izstādītāji bija latvieši un igauņi. Kultūras dienas un izstādes arvien guva plašu vācu un citu tautību sabiedrības uzmanību un labas preses atsauksmes.

Viena no kultūras darbības aktīvitātēm bija referātu vakari. Tos aizpildīja, runādami par dažādiem tematiem, gan centru darbinieki paši, gan viesi-runātāji. No pēdējiem visvairāk gaidītie bija bijušie komandieŗi un cīņu vadītāji — ģen. Bangerskis, pulkveži Janums, Krīpens, Osis, Lobe u.d.c. Tikpat mīļi viesi bija latviešu trimdas centrālo organizāciju vadītāji — J. Miezis, profesori A. Švābe, K. Kundziņš, Roberts Kukainis, daudzie DV darbinieki u.c.

Garīgai aprūpei tāpat bija pievērsta izcila uzmanība. Invalidu centros bija arī savi mācītāji, kuŗu pienākumos, bez kārtējiem dievkalpojumiem, ietelpa arī audzināšana. Laika tecējumā invalidu centros par garīgās aprūpes vadītājiem darbojās mācītāji P. Grasmanis (pašā sākumā), A. Abakuks, K. Sautiņš, V. Līventāls un prāv. A. Birnbaums. Šiem aprūpētājiem, it sevišķi tiem, kuŗi paši mazāk bija izjutuši karavīra likteni, viens otrs pienākums sagādāja gan pārsteigumu, gan rūpes.

Invalidu pārskološanas centra Bedburgā - Hau daiļamatnieku darbnīca. Pa labi tās vadītājs H. Staltmanis, pa kreisi J. Balodis.

Pie svarīgākām tradiciju kopšanas un veidošanas nodarbībām pieskaitāma DV nodaļas darbība. To kā pirmo britu zonā nodibināja jau centra gaitu sākumā — 1947. g. janvārī. Ar to šai karavīru nometnē lika pamatus pašvaldībai, proti: nodaļas valdes, tātad pašu vēlētu vīru, galvenais uzdevums bija rūpēties par iekšējo kārtību un ziedojumu u.c. mantu pareizu sadali. Tā, laikam, latviešu invalidu centrs bija vienīgā latviešu nometne, kur viss notika „pareizi un likumīgi" un, runājot par disciplīnu, kaut gan tās uztu-

rēšana bija centra vadības uzdevums, tomēr tās labā neticami daudz darīja pašu DV nodaļa. Vēl centrā darbojās YMCAs vienība, dibināta nolūkā radīt mazu konkurenci sabiedriskās rosmēs. Un gods godam jāliecina — bija viss labi.

DV nodaļas pirmais priekšnieks bija kpt. Oskars Caunītis, bet pēdējos gados to vadīja bijušais mežkungs Kārlis Grīnvalds.

YMCAs prezidents visu laiku bija Jānis Gercāns. Viņu arī neviens citādi neuzrunāja kā tikai par „prezidenta kungu".

Pa visu tautību kopīgas sadzīves un disciplīnas sargiem Eversburgas laikā darbojās pēc kārtas E. Dravenieks un B. Egle. Tos ievēlēja visi nometnes vēlētāji aizklātā balsošanā. Ja nu gadījās gods šajos amatos (pie tam algotos) iekļūt latviešiem, tad tas ir labs liecinājums par mūsu tautiešu grupas izcilo stāju un pastāvēšanu 12 tautību saimē.

Invalidu centros lielu vērību pievērsa visām valsts un cīnītāju dienu atcerēm. Svinēja valstssvētkus, 14. jūnija atceres dienu, Jāņus un visas karavīru piemiņas dienas — strēlnieku cīņas, Kalpaka un ziemeļnieku upuru dienas, lāčplēšu svētkus u.c. Svinības bija saistītas ar labu runu teicēju aicināšanu, mākslinieku programmu un bieži arī beidzās ar deju vakariem vai pasēdēšanu pie alus glāzes.

Invalidu centru Bedburgā savā pirmajā Vācijas apciemojumā pēc kara pagodināja arī Latvijas valdības ārkārtējais pilnvarotais sūtnis Londonā Kārlis Zariņš. Patīkams viesis bija bij. universitātes rektors prof. Dr. M. Prīmanis (viņš ciemojās bieži, jo viņa dēls Dr. Prīmanis bija ilgu laiku centra ārsts).

Invalidu centrā notika arī vairākas DV centrālās valdes sēdes, LCK un LCP sanāksmes. Centru ļoti bieži apmeklēja daudzu ārzemju misiju Vācijā pārstāvji, vācu u.c. ārzemju preses darbinieki, bet, protams, sevišķu vērību centram un mūsu cietušo cīnītāju saimei pievērsa latviešu preses izdevumi. Pat Ceļa Zīmes, literārs izdevums, invalidu centram Eversburgas laikā bija veltījis jauku rakstu (autors K. Štāmers). Plašāk par centru bija rakstījuši arī Harijs Mindenbergs, Alberts Eglītis u.c. Invalidu pārskološanas centram tai laikā bija veltīta latviešu sabiedrības uzmanība, un tās atsaucība arī izpaudās dažādu veidu atbalstos.

Disciplīna invalidu centros bija neticami laba. Var jau būt, ka bijušie kaŗa zēni un vīri vēl pirmajos pēckaŗa gados izjuta kaŗavīra pienākumus pret draugu, cīņu biedru. Arī piedalīšanās apmācībās bija laba. Disciplīnas pārkāpumu dēļ no centra četros gados bija jāaiziet tikai diviem vīriem, pašiem to izvēloties. Šo gadu laikā nenotika arī neviena zādzība vai kāds cits sadzīvi traucētājs notikums. Vēlāk, kopā sabraucot (Eversburgas laikā) 12 tautībām, bieži bija jāapbrīno lielā saticība. Nebija gadījumu, ko varētu dēvēt par savstarpējo attieksmju traucējumiem. Lieliskākā sadzīvošana bija ar lietuviešiem. To skaits nepārsniedza 20, visi ātri iemācījās latviešu valodu un vienmēr latviešus uzskatīja par saviem tautas brāļiem. Otrā vietā bija igauņi. Viņu skaits reizēm pārsniedza 100, bet abas šīs kaŗavīru saimes saistīja kopīgas cīņu gaitas leģionā. Vienīgais lielākais disciplīnas pārkāpums gadījās vēl Klaustāles laikā, kad ciešā sadarbībā ar igauņiem bāleliņiem notika „kauja pie Vildemana". Vildemana (Wildemann) nosaukums bija tuvākā kaimiņu ciema Johanesas kūrmājai (kur atradās invalidu centrs), bet pa ceļam uz ciemu kādā pasakaini skaistā kalna nogāzē stāvēja vācu restorāns „Skaistais skats" (Schoene Aussicht), kur gandrīz vai ik vakaru mūsu puiši satikās ar ciema vācu meitenēm dančos vai līdzīgās nodarbībās. Tāds vakars gadījās arī 1948. g. maijā, bet ar diezgan nepatīkamu beigu cēlienu. Centra mācību vadītājs un arī disciplīnas sargs V. Hāzners šai dienā bija dienesta ceļojumā un atgriezās tikai otrā rītā. Kad V. H. no stacijas atgriezās kūrmājā, pie stūŗa uz ceļa to jau sagaidīja vesela delegācija ar DV nodaļas pr-ku O. Caunīti vadībā. Pirmais apsveicināšanās vārds no Caunīša mutes bija: „Vili, nu ir ziepes!" Ziepes izrādījās šādas: iepriekšējā vakarā latviešu un igauņu sabiedrībā bija notikusi pamatīga izkaušanās „Skaistā skata" krogū. Bija vairāki cietušie: kādi seši vai septiņi latviešu un igauņu puiši bija pārsieti, pāris pat paturēti pa nakti ambulancē. Stipri sadauzīts bija arī krogus īpašnieks Hanss Himmelšteins ar brāli un sievu. Ātrumā noskaidrojot apstākļus, izrādījās, ka kaušanās notikusi ar vāciešiem. Arī tie apmeklēja krogu un, protams, tiem lāgā nepatika, ka ārzemnieki dancina viņu meitas.

Saprotams, ka bija iejaukusies arī vietējā policija, un lieta nu piekārta pie „lielā zvana". Cietušie visi bija ārstējami, jo sadau-

zītas izrādījās tikai galvas vai citas salāpāmas vietas. Kā nu tikt vaļā no „lielā zvana"?

Neilgi pēc „izziņas" sakopošanas ieradās krodzinieks ar sievu. Abi sadauzīti zili, krodziniece pat kliboja. Sarunās noskaidrojās, ka krodzinieks ar mieru visu aizmirst, ja sedz visus zaudējumus, t. i., atjauno krogus iekārtu. Postaža bija milzīga: visas mēbeles, spoguļi, logi, aizkari — „pa tīro", sabiedrotie latviešu un igauņu spēki bija strādājuši kā pie Cēsīm! Krodzinieks teica, ka esot vecs Kurzemes cīnītājs, viņam liela cieņa pret latviešu karavīriem un visas sāpes esot ar mieru aizmirst, lai tikai „šefte" neciestu. Solījāmies nosūtīt savu speciālistu komisiju, kas noteiks zaudējumus un mēģinās izgudrot, ko un kā darīt.

Pēc laika ieradās divi stalti Vildemana policisti, protams, ar visiem protokoliem un traki oficiālu valodu. Bet pēc neilgas sarunas izrādījās, kas arī viņi visu varot aizmirst un uzskatīt notikumu par nebijušu, ja mēs varot tikt galā ar krogus īpašnieku. Abi kāvušies Kurzemē kopā ar latviešiem, un viņiem būtu ļoti nepatīkami celt tiem neslavu.

Komisija konstatēja, ka skāde liela, pat nesamaksājama, jo tas notika vēl pirms naudas reformas Vācijā, un par reichsmarkām nepārdeva pat kastīti sērkociņu! Bet mums bija divas citas priekšrocības: darbnīcas, kurās daudz ko varēja salabot vai uztaisīt jaunu, un bagātie igauņu brāļi. Tos rūpīgi un nepārtraukti apgādāja viņu trimdas sabiedrība Zviedrijā ar cigaretēm un kafiju, un šīm lietām toreiz Vācijā bija lepna tirgus vērtība. Pastāvēja vēl iespēja arī latviešu puišus sodīt ar cigarešu devas atņemšanu uz kādu laiku, un likās puslīdz drošs, ka varēs apmierināt krodzinieka prasības. „Līdzekļu" jautājumu uzdevām atrisināt pašiem kaujiniekiem. Atrisinājums radās lielā vienprātībā: bez spaidiem no „augšas" vainīgie paši apņēmās saziedot vajadzīgos daudzumus kafijas un cigarešu, un pēc pāris nedēļām (kad arī darbnīcas bija darījušas savu) Hanss Himmelšteins sarīkoja lepnas pieņemšanas svinības kaujas dalībniekiem, vācu policijai un lūgtiem viesiem! Tā šis lielākais disciplīnas pārkāpums beidzās vienā mierā. Vienīgās galvassāpes vēl sagādāja DPACS komandieris kpt. Holdens ar saviem jautājumiem un prasībām šādas lietas novērst un nākotnē neatkārtot. Bet Holdens miera laikā bija bijis Londonas „bobs", un kad mēs viņam

humora garā izstāstījām, kā viss noticis, visu arī saprata un noteica: OK.

Invalidu pārskološana bija atrisinājums ar paliekamu nozīmi. Centra praktiskajam vadītājam vēlāk gadījās sastapt visās pasaules malās izklīdinātos latviešu invalidus, toreizējos „skolniekus". Visi ir iekārtojušies. Visi dzīvo pilnvērtīgu dzīvi. Vai tā būtu bijis bez pārskološanās?

Šī pasākuma īstenošanu meklēja Daugavas Vanagi, dzinējspēks bija pulkvedis Vilis Janums. Bet liela pateicība pienākas arī Irēnai Sodlai par prasmi un neatlaidību vadīt resp. gādāt par mūsu cietušajiem draugiem. Šķita, ka vienīgi viņa spēja izkaulēt no okupācijas varas un palīdzības iestādēm kara invalidu apgādei slimnīcām paredzētās normas, vēlāk neliekot pat par uzturu maksāt vai citādi atlīdzināt par skolas izdevumiem. Pēc izkārtošanas invalidi arī saņēma rentes. Irēne Sodla un viņas vīrs — ģen. Johaness Sodla bija arī tie, kas ļoti gādāja, lai nevienu no šiem vīriem neizskrī-

Pirmie invalidi no Vācijas 1950. gada vasarā izceļoja uz Holandi. Uzņēmumā izceļotāju grupa, no kr.: H. Staltmane, T. Pakoņka, I. Sodla, E. Ozoliņš, H. Staltmanis, Z. Grāpis un Ā. Freimane ar dēliem.

nētu bargās un netaisnās UNRRAs un IRO skrīningu komisijas. Ar cieņu jāpiemin angļu izplētņlēcējs plkv. Rolands Mendejs, kas vadīja Nordštemmenē Lejassaksijas IRO apgabala darbu. Viņš saprata mūsu vīru cīņas jēgu pret komūnismu un lika katru, kuŗam draudēja izskrīnēšana, atkal uzņemt IRO aprūpē.

Ar lielu sirsnību jāpiemin visi kvēkeri, UNRRAs, IRO un kontrolkomisijas ierēdņi, kas šo pasākumu saprata un atbalstīja, cik nu varēja un mācēja. Latviešu vīru labā lielākos upuŗus tomēr nesa DV organizācija.Tā arī vislabāk izprata un pārredzēja visas vajadzības un nekad neliedza atbalstu. Vairākas darbnīcas iekārtoja vienīgi par DV līdzekļiem, un vienīgi Eversburgas posmā, kad centrs pārgāja IRO pārziņā, šī bagātā organizācija sedza visu pasākumu izdevumus.

Invalidu pārskološanas centra Bedburgā - Hau biroja darbinieki. No kr.: pārskološanas vadītājs V. Hāzners, direktrise I. Sodla. Latviešu darbinieki — sēž pa labi R. Rozlovska, aiz viņas stāv O. Caunītis, trešais no labās H. Balodis.

Baltiešu invalidu pārskološana bija lielākais igauņu un latviešu kopējais pasākums trimdā.

Amerikāņu joslā pārskološanās notika vairākos IRO centros. Viens no lielākajiem (Vocation Training Centre) bija Neuburgā pie Donavas (Neuburg a. d. Donau). To vadīja amerikāniete Ellen Eilworth, bet centra direkcijā strādāja vairāki latvieši: direktors Alberts Linde, techniskais direktors Arnolds Strauss un inspektors Eduards Paegle; par inspektoru sākumā strādāja Roberts Ancāns. Šis centrs darbību vispārējām pārskološanas vajadzībām sāka 1948. gada maijā, bet atsevišķu nodaļu invalidiem iekārtoja 1949. gada jūlijā, nodēvējot to par „Rehabilitation Centre" un par administrātoru iesaistot Robertu Ancānu. Bez kursiem, kuŗos invalidi mācījās, lielu nozīmi pievērsa vingrošanai, masāžām, peldēšanai, pirtij, dienā šīm vajadzībām paredzot divas stundas.

Invalidu centrā 1950. gada beigās mācījās ap 120 latviešu, 70 igauņu un ik desmit lietuviešu, ukraiņu, čechu, poļu u. c. Invalidu rīcībā bija trīs kazarmu bloki ar apm. 300 vietām. Invalidu sastāvs bieži mainījās, jo kursu ilgums, atkarībā no aroda, bija tikai 3 līdz 6 mēneši. Pavisam darbojās 12 dažādu amatu kursi, sākot ar angļu valodu, mašīnrakstīšanu un beidzot ar krāsotāju, dažādu mechaniķu u.c. Kursu vadītāji un meistari bija vairumā latvieši un igauņi. Šo pārskološanas centru beidza ap 200 latviešu kaŗa invalidu. Centru uzturēja IRO un no nacionālām grupām tas līdzekļus neprasīja. Atbalstu gan neliedza DV organizācija, LCK un vietējā latviešu komiteja.

Pēc kursu beigšanas daži invalidi iesaistījās centra administrācijā vai darbnīcās par instruktoriem, kamēr citi mācības atkārtoja vai pieteicās citā kursā un Neuburgā nodzīvoja gadu vai pat ilgāk. Centrā valdīja veselīgs latvisks gars, notika sarīkojumi, it sevišķi nacionālās svētku dienās, rosīgi nodarbojās ar sportu, jo tam iespējas deva lieliski iekārtotā sporta halle, kuŗā varēja sportot nepārtraukti visu gadu. Cītīgi spēlēja voleju un basketbolu, arī ārpus centra latviešu vai citu tautību sporta sarīkojumos.

Pārskološanas centrā bija labs uzturs, ērtas telpas, laba apkalpošana, arī citas ērtības, kas nebija parastās nometnēs. Centru likvidēja 1951. gadā, kad izbeidzās IRO vispārējā darbība Vācijā.

Kaut visas pārskološanas problēmas kārtoja IRO, arī DV organizācija aktīvi mudināja latviešu trimdiniekus pārskoloties, tā

vairums apmācību centru audzēkņu bija DV biedri. Protams, ka bija arī viena otra, mazāka vai lielāka, vajadzība palīdzēt šos centrus iekārtot un vadīt. DV organizācija savu darbu veica iespēju robežās un dažkārt viens otrs no centru apmācītājiem un audzēkņiem ar lielu uzmanību atceras DV darbu un palīdzību.

Aizvesto atcere Neuburgas, pie Donavas, IRO pārskološanas centrā 1950. gada 14. jūnijā. Goda sardzē pie savu valstu karogiem stāv kara invalidi, — no kreisās igauņi, centrā latvieši (J. Lelis un J. Bāliņš) un pa labi lietuvieši.

VIII

DAUGAVAS VANAGU CENTRĀLĀS VALDES DARBS 1952 - 1972

Valentīne Hermane

DAUGAVAS VANAGI, SASAUKSIMIES!

Vai meklējot vieglas dienas,
svešumā gājām?
Šķiet kāda cita Vara
Mūs izveda ceļā tālā.
Atrauti savai zemei un tautai,
kādai sūtībai?
Gadu simtus Dzintara jūra
Skalo viļņus Kurzemes krastos,
Gadu simtus sentēvu ciltis
Paaudžu paaudzēs cīnījās,
Ticēja, zaudēto atguva,
Mums brīvu Latviju dāvāja.
Un atkal ar varu, ar viltu,
Ar pārspēku svešinieki
dzimteni atņēma . . .
Kurzemes cietokšņu varoņu balsis
Dzirdam no Sibirijas,
Kanaki — Tornas grāvrači,
Pomerānijas purvu bridēji,
Gūstekņu nometnē kļuva —
Daugavas Vanagi.
Viltus miera baloži dūdo,
Dzimtenē ciemoties sauc,
Es prasu: Vai Sibirijā
Esošiem brāļiem un māsām
mājup atgriezties ļauts?
Vai meklējot vieglas dienas,
svešumā gājām?
Vai savam priekam un labklājībai
šeit esam likteņa izredzēti?
Nieki! Ne velti mūs dzimtenes
vagari nīst.
Cīņa nebeidzās Kurzemē,
svešumā nebeigsies, —
Daugavas Vanagi, sasauksimies!

DV CV darbs, sākot ar 1952. gadu

DV organizācijas darbs globālā mērogā sākās pēc CV izveidošanās, tai sanākot pirmajā sēdē 1952. gada 11. un 12. aprīlī Londonā.

Sēdi atklājot, DV priekšnieks plkv. V. Janums teica: „1945. gadā Cēdelgemā bija sapulcējušies vīri, kas cīnījušies par tautu un tēvzemi. Šī cīņa bija grūta, un vīri no tās nebija vairījušies. Daudzi palika kaujas laukā. Cēdelgemā mēs visi bijām domās, ka vienu dienu gūsta nometnes vārti pavērsies. Bet mums tai pašā laikā bija jādomā par mūsu visvairāk cietušajiem cīņu draugiem. Tos nedrīkstējām pamest ceļmalā. Mēs organizējāmies Daugavas Vanagos, un no gūsta sprosta izgājām kā organizēta vienība. Daudzi domāja, ka mēs izklīdīsim, bet mūsu ideja un kaujas laukos slēgtā draudzība ir stiprāka par telpu. Šī ir vienīgā organizācija, kas aptver visu zemeslodi, un mēs esam vēlēta valde, kas var runāt visu Daugavas Vanagu vārdā. Mūsu cīņa nav galā, tā vēl jāturpina. Šajā cīņā mēs gribam piedalīties kā brīvi latviešu karavīri — cīņā par savas zemes un tautas tiesībām". (DV CV 1. protokols)

Šīs sēdes ievadvārdi arī palikuši vadlīnijas visam līdzšinējam DV darbam.

1952. gadā DV organizācija darbojās sekojošās valstīs: Anglijā, ASV, Argentīnā, Austrālijā, Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Francijā, Holandē, Kanadā, Rietumvācijā, Zviedrijā, Norvēģijā (dibināta

1951. gada 26. decembrī) un Brazilijā (dibināta 1952. gada 15. janvārī). Vēlāk — 1953. gada 6. septembrī nodibināta nodaļa Jaunzēlandē, bet likvidējās nodaļas Norvēģijā (1964. gada 4. augustā), Austrijā (1955. gada 30. jūlijā) un Jaunzēlandē (1961. gada 18. martā), pēc tam visu šo laiku DV organizācija darbojas nepārtraukti 12 valstīs. Ja nodaļu skaits vēl 1950. gadā bija 189, tad laika tecējumā to skaits nostabilizējies uz nedaudz pāri 130; 1964. g. vēl bija 142 nodaļas, bet 1970. g. — 134, 1971. g. — 132 un 1972. g. 133. Tas norāda, ka mazākās nodaļas apvienojušās ar lielākām, bez tam Anglijā, hosteļu likvidācijas dēļ, daudz mazu nodaļu likvidējās.

Biedru skaitu visā organizācijā raksturo sekojoši skaitļi:

Gads	Biedru skaits	No tiem vanadzes
1951 —	7687	
1954 —	8917	
1957 —	8253	
1960 —	8122	1436
1963 —	8453	1729
1966 —	8740	1922
1969 —	8902	2175
1972 —	9297	2452
1973 —	9300	2477

Patiesībā DV organizācijai piederīgo skaits ir vēl lielāks, jo ne visi, kas piedalās DV sabiedriski kultūrālos pasākumos, kā — teātros, koros, tautas deju un sporta kopās, arī iestājušies DV, kaut darbojas organizācijas mērķu sekmēšanai.

Kopš 1963. gada biedru skaits, sevišķi vanadzēs, ir nemitīgi audzis. Pirms tam gan organizācijā izdarīja vairākus pārkārtojumus, piem., biedru izceļošanas dēļ no Eiropas (Anglijas) un bez tam vairākās valstīs sarakstos izsvītroja biedrus, kuŗi organizācijas darbos un pasākumos nepiedalījās.

Jānis Frišvalds

Jānis Frišvalds dzimis 1923. g. 10. jūnijā lauksaimnieka ģimenē, Bauskas apr. Codes pag. „Tiltos". Beidzis 1943. g. aprīlī Mežotnes lauksaimniecības vidusskolu un tā paša gada novembrī iesaukts Latviešu leģionā, 32. grenadieru pulkā, pēdīgi 15. div. prettanku bataljonā piedalījies cīņās Pad. Savienībā un Prūsijā. Gandrīz visu 1945. gadu ārstējies kaŗa slimnīcā Flensburgā. Anglijā iecelojis 1947. gada jūnijā un dzīvo Notinghamā.

1949. gada septembrī piedalījies DVF Notinghamas nodaļas dibināšanā un ievēlēts par kasieri. Vēlāk nodaļas valdē pārmaiņus pildījis sekretāra, priekšsēža vietnieka un valdes priekšsēža amatus, nodaļas valdē darbodamies $10^{1/2}$ gadu. Piedalījies DVF Derbijas nodaļas dibināšanā.

1954. gada martā ievēlēts DVF valdē, kur pildījis informācijas daļas (sākumā nozares) vadītāja amatu līdz 1963. gada martam, bet tad līdz 1967. gada martam bijis iekšējās informācijas daļas vadītājs. Piedevām, no 1960. g. marta līdz 1967. g. martam, bijis DVF valdes priekšsēža vietnieks. Kopš 1967. gada marta ir DVF valdes priekšsēdis.

1955. gada augustā J. Frišvalds aicināts par DV CV informācijas nozares referentu. No 1957. gada maija līdz 1964. gadam bijis CV informācijas nozares vadītājs un arī DV Mēnešraksta redakcijas loceklis. Rakstījis laikrakstos Londonas Avīze, Latvija, Latvija Amerikā. Ir Latviešu preses biedrības Anglijas kopas biedrs.

Bijis DV centrālās valdes loceklis no 1957. — 1960. gadam un atkal no 1966. gada oktobŗa līdz šim laikam. Pēdējā periodā bijis CV priekšsēža 2., tad 1. vietnieks. 1972. g. oktobrī ievēlēts par Daugavas Vanagu organizācijas priekšnieku. Reprezentējis Anglijas DV saimi centrālās valdes sēdēs un citos notikumos Dānijā, Zviedrijā, ASV un atkārtoti Rietumvācijā. Apbalvots ar DV CV atzinības rakstu un DV nozīmi zeltā.

Par DV organizācijas vadītāju — DV priekšnieku, sākot ar 1951. gadu līdz 1969. gada 31. decembrim, atkārtoti ievēlēts Vilis Janums. Laikā no 1970. gada 1. janvāŗa līdz 1972. gada 31. decembrim DV priekšnieka pienākumus pildīja Vilis Hāzners un kopš viņa pilnvaru izbeigšanās, sākot ar 1973. gada 1. janvāri, par DV priekšnieku ievēlēts Jānis Frišvalds.

DV priekšnieka vēlēšanas notika un kandidēja:

1951. g. — V. Janums un A. Silgailis
1954. g. — V. Janums, G. Odiņš un V. Skaistlauks
1957. g. — V. Janums, V. Hāzners un R. Kociņš
1960. g. — V. Janums, V. Hāzners un Ž. Jansons
1963. g. — V. Janums, V. Hāzners un O. Mazarkevics
1966. g. — V. Janums, V. Hāzners un E. Krūka
1969. g. — V. Hāzners un J. Frišvalds
1972. g. — A. Baltiņš, J. Frišvalds, A. Puķīte, V. Rolavs un J. Utināns.

DV priekšnieka vēlēšanas notiek saskaņā ar vēlēšanu instrukciju un sava augstākā vadītāja izraudzīšanā atsaucība ir bijusi liela.

DV CV klātienes sēdes notikušas ik gadu, izņemot 1953. un 1972. gadu. Klātienes sēžu starplaikā ik gadu bijušas neklātienes sēdes (rakstveidā).

Klātienes sēdes notikušas: 1952. gada 11./12. aprīlī Londonā, 1954. gada 7./8. augustā Londonā, 1955. gada 11./12. aprīlī Augustdorfā, 1956. g. 9./10. maijā Londonā, 1957. g. 25./26./27. maijā Kopenhagenā, 1958. g. 6./7. augustā Bērzainē, 1959. g. 18./19. aprīlī Londonā, 1960. g. 2./3. jūlijā Stokholmā, 1961. g. 18./19. martā Londonā, 1962. gada 2./3. jūnijā Kaizerslauternā, 1963. gada 8./9. jūnijā Gēteborgā, 1964. gada 4./5. augustā Hamburgā, 1965. gada 24./25. aprīlī Londonā, 1966. gada 5./6. septembrī Čikāgā, 1967. gada 26./27. augustā Bīlefeldā, 1968. gada 6./7. augustā Minsterē, 1969. gada 19./20. aprīlī Londonā, 1970. gada 9./10. maijā Minsterē un 1971. gada 2. jūlijā Toronto.

Pavisam līdz 1972. gadam bijušas 19 klātienes centrālās valdes sēdes, kuŗās ar balss tiesībām piedalījušies tiešie vai pārdeleģētie CV locekļi: V. Janums 17 reižu, A. Bērziņš — 17 reižu (un divreiz kā ģenerālsekretārs), V. Hāzners un A. Mežals — 9 reizes, J. Frišvalds — 8, L. Rumba, A. Oše un J. Cīrulis — 7, F. Kursietis — 6, A. Alksnītis, K. Strazdiņš, K. Lobe, R. Šmitmanis un E. Krūka 4 reizes, M. Ķeņģe un Z. Dzelme trīsreiz, J. Ranka, J. Utināns, A. Tauriņš un N. Bisenieks divreiz, un vienreiz tiesības lemt bijušas A. Krīpenam, A. Silarājam, H. Zāgaram, V. Muktam, I. Reitmanim, V. Jaunzemam, J. Ķīlītim, I. Freimanim, P. Strantem, K. Purmalam, B. Ēvertam, V. Janovam, J. Masulānam, V. Rolavam, K. Gulbim, O. Mazarkevicam, V. Svētulim, J. Peniķim, V. Rulliņai, O. Līcim un J. Lācim.

Neklātienes sēdēs kā lēmēji CV locekļi šai laikā darbojušies A. Mauriņš, A. Lauva, A. Bagun-Bērziņš, J. Liepiņš, E. Stīpnieks, P. Balodis, R. Epneris, A. Līdacis, A. Puķīte, A. Vanags, P. Ozoliņš un V. Māliņš.

Nozaŗu vadītāji vai referenti, nebūdami valdes locekļi, savā laikā bijuši J. Liepiņš, O. Mazarkevics, T. Sīlis, V. Rulliņa, Ģ. Kaugars (jaunatnes jautājumi), M. Ķeņģe (vanadzes), J. Frišvalds,

A. Bagun-Bērziņš, A. Liepiņš, K. Gulbis, E. Rodze-Ķīsele (informācija), F. Kursietis, I. Sakss (kultūras jaut.), R. Jurjaks, L. Mangalis (sports), A. Bērziņš, A. Puķīte, K. Augstkalns (nacionālpolītiskie jaut.) un vēl citi.

Bez tam ikvienā klātienes sēdē bez balss tiesībām piedalījušies attiecīgās valsts DV valžu un revīzijas komisijas locekļi, referenti speciālos jautājumos un daudzreiz arī lūgti viesi — latviešu nacionālās un politiskās dzīves vadītāji: sūtnis K. Zariņš, sūtniecības vadītājs T. V. Ozoliņš, Apspiesto Eiropas tautu asamblejas latviešu delegācijas vadītājs V. Māsēns, Latvijas pārstāvis Šveicē A. Skrēbers, Latvijas ģenerālkonsuls Holandē B. Pavasars, ģen. R. Bangerskis, plkv. A. Plensners, Raiņa un Aspazijas pieminekļa komitejas priekšsēdis K. Dzelzītis, arī citi. Katrā sēdē piedalījies arī CV revīzijas komisijas pārstāvis un gandrīz visās sēdēs, kas notikušas Eiropā, šīs komisijas priekšsēdis Ž. Jansons.

Vienmēr klāt bijuši latviešu preses trimdā pārstāvji, pie tam jāatzīmē, ka visa latviešu izdevumu pārstāvība vienmēr DV darbam veltījusi izcilu uzmanību.

Alfreds Jānis Bērziņš

Alfreds Jānis Bērziņš dzimis 1920. gada 14. februārī Popē. Pēc ģimnazijas beigšanas laikā no 1938.-40. gadam pildījis obligāto kaŗa dienestu Latvijas armijā. Cīnījies Otrā pasaules kaŗā no 1942. g. februāŗa pie Ļeņingradas, Volchovā, Vidzemē un Kurzemē. Sešreiz ievainots, pēdējoreiz — amputēta kāja. Apbalvots ar I un II šķiras Dzelzs krustu un ierakstu vācu armijas goda sarakstos. 1947. gada novembrī kopā ar citiem nodibinājis Bambergas DV nodaļu, kuŗas priekšsēdis bijis līdz likvidācijai. 1951. gadā arī bijis Vircburgas DV nodaļas valdes priekšsēdis. No 1949.-50. g. amerikāņu joslas DV valdes aprūpes nozares vadītājs, 1950.-73. g. Rietumvācijas DV valdes aprūpes nozares vadītājs un 3 gadus vicepriekšsēdis. No 1952.-56. gadam DV centrālās valdes kasieris, 1956.-66. g. DV CV sekretārs. No 1966. g. līdz šim laikam DV ģenerālsekretārs. 1955. gada 13. decembrī apbalvots ar DV nozīmi zeltā.

Studējis Jelgavas lauksaimniecības akadēmijā un Minsteres universitātē. Ir Tālavijas filistrs.

Antons Mežals

Antons Mežals dzimis 1914. gada 4. maijā Abrenes apriņķa Baltinavas pagastā. 1934. g. beidzis Rēzeknes valsts komercskolu un arī tūlīt sāka strādāt Armijas ekonomiskā veikala Rēzeknes nodaļā, pildot kancelejas ierēdņa un vēlāk grāmatveža pienākumus. Arī pēc Armijas ekonomiskā veikala ieskaitīšanas Rēzeknes patērētāju biedrības sastāvā 1940. g. novembrī strādājis par grāmatvedi, galveno grāmatvedi un no 1943. gada par Rēzeknes patērētāju biedrības tehnisko direktoru līdz 1944. g. janvārim, kad iesaukts leģionā. Beidzis virsnieku vietnieku kursus un Karja skolas rezerves virsnieku nodaļu un 1940. g. 1. maijā paaugstināts leitnanta pakāpē. Otrā pasaules karā cīnījies 19. divīzijas sastāvā un smagi ievainots. Trimdā darbojas DV organizācijā, no 1951. gada kā Rietumvācijas valdes kasieris - grāmatvedis un no 1956. gada līdz šim arī par sekretāru. No 1956. gada līdz 1966. gadam bijis DV centrālās valdes kasieris. No 1954. gada līdz DVM apgāda pārcelšanai uz Kanadu bija DVM apgāda vadītājs. Apbalvots ar DV nozīmi zeltā.

Dzīvojot Minsterē, studējis Minsteres universitātē tautsaimniecību, bet studijas nav beidzis.

Jānis Cīrulis

Jānis Cīrulis dzimis 1910. gada 16. novembrī Valkā. Beidzis Jāņa Cimzes ģimnaziju 1929. gadā. Obligāto kaŗa dienestu pildījis 8. Daugavpils kājnieku pulkā, beidzis instruktoru rotu un virsnieku vietnieku kursus, pēc tam palicis virsdienestā. No 1935. līdz 1937. gadam mācījies Latvijas kaŗa skolā, paaugstināts par leitnantu un atgriezies dienestā 8. Daugavpils kājnieku pulkā. 1939. gadā paaugstināts par virsleitnantu, 1940. gada maijā piekomandēts Igaunijas armijai, lai iegūtu nepieciešamo stāžu Igaunijas augstākās kaŗa skolas apmeklēšanai. Padomju Savienības iebrukums Baltijas valstīs visu pārtrauca. Latvijas armiju likvidējot, ieskaitīts Territoriālajā korpusā, kur 295. strēlnieku pulkā pildījis fiziskās audzināšanas instruktora pienākumus. Sākoties Otram pasaules kaŗam, pulku atstāja, darbojās partizānu un pašaizsardzības spēku vienībās, no 1941. gada 15. septembŗa līdz 1944. gada 24. septembrim dienēja policijā, pēc tam bija Latviešu leģionā — 34. grenadieŗu pulkā 4. (smagās) rotas komandieris, pašās beigās īsu laiku komandēja pulka II btl. Sabiedroto gūstā pa-

devās 1945. gada 2. maijā pie Šverinas, sekoja gūsts Putlosā un Cēdelgemā, kur pievienojās DV organizācijai. Pēc gūsta darbojies Ansbachas, Šveinfurtes un Mežotnes DV nodaļās un strādājis darba vienībā pie ASV armijas. Rietumvācijas DV valdē ievēlēts 1954. gadā, sākumā uzņemoties sporta nozares un, sākot ar 1958. gadu — informācijas nozares vadītāja pienākumus (bijis gan iekšējās, gan ārējās informācijas nozares vadītājs). 1967. g. 27. februārī ievēlēts par Rietumvācijas DV valdes priekšsēdi, kā arī DV CV locekli. Pirmajos trīs gados bijis arī CV prezidija loceklis, bet pēdējos divos vadījis iekšējās informācijas nozari.

Jāzeps Utināns

Jāzeps Utināns dzimis 1907. gada 18. novembrī Preiļu pagastā. Pēc Aglonas ģimnazijas un skolotāju kursu beigšanas trīs gadus strādājis par skolotāju. Obligāto kara dienestu pildījis 1. Jātnieku pulkā, iegūstot virsnieka vietnieka pakāpi. Studējis matēmatiku un dabas zinības Latvijas universitātē, studiju laikā strādājot slimo kasē.

Latviešu leģiona kaujās pie Cesvaines zaudējis labo roku. Cēdelgemā piedalījies DV organizācijas dibināšanā un bijis iniciātoru grupas sastāvā. Ievēlēts pirmajā DV valdē, kur darījis sekretāra pienākumus. Vācijas posmā darbojās DV RV valdē (angļu joslā). Bijis Čikāgas DV apvienības valdes loceklis un kopš 1956. gada ASV DV valdes aprūpes nozares vadītājs. 1970. gadā ievēlēts par ASV DV valdes priekšsēdi. Ir DV CV aprūpes nozares vadītājs kopš 1966. gada, bet kopš 1970. gada DV CV prezidija loceklis.

Izaudzinājis un izskolojis divas meitas, no kuŗām Anita ir aktīva ASV vanadžu kustībā.

Jānis Lācis

Jānis Lācis dzimis 1918. gada 5. maijā Balvos. Pēc vidusskolas beigšanas mācījies Latvijas fiziskās audzināšanas institūtā, Rīgā. 1942. gadā ieskaitīts latviešu kārtības dienesta vienībās, no kuŗām 1943. gada rudenī pārvietots uz Latviešu leģionu. Kauju gaitās trīsreiz ievainots—pie Novo Sokoļņikiem, Mežotnes pilskalna un Immenheimas. Par kauju nopelniem apbalvots ar Dzelzs krusta II šķiru un citām goda zīmēm. Kopš 1950. gada DV organizācijā ieņēmis dažādus atbildīgus amatus — 7 gadus bijis Birminghamas DVF nodaļas priekšnieks, 9 gadus — Ņujorkas DV apvienības priekšnieks, 7 gadus ASV DV valdes loceklis un 3 gadus DV CV prezidija loceklis — sekretārs.

DV organizācijā un trimdas sporta dzīvē pazīstams kā viens no izcilākiem šacha spēlētājiem.

Protams, ka visiem sēžu dalībniekiem ir bijušas runas iespējas (arī tiem, kuŗi nav CV locekļi vai to pilnvarotie lēmēji) un vienmēr uzklausītas arī viņu domas visos jautājumos, kas skāruši DV organizācijas vai vispār mūsu sabiedriski - politiskās un nacionālās problēmas.

DV augstākajā izpildu organā — DV CV prezidijā — aizvadītajos gados darbojušies:

V. Janums no	1951. g. līdz 1969. g. (priekšsēdis);
V. Hāzners	1951. g. līdz 1956. g. (sekretārs) un no 1970. līdz 1972. g. (priekšsēdis);
A. Bērziņš	1951. g. līdz 1969. g. (kasieris līdz 1956. gadam, pēc tam sekretārs);
A. Mežals	1956. g. līdz 1966. g. (kasieris);
J. Cīrulis	1967. g. līdz 1969. g. (kasieris);
J. Utināns	1970. g. līdz 1972. g. (kasieris) un
J. Lācis	1970. g. līdz 1972. g. (sekretārs).

Visās DV CV sēdēs valdījusi liela vienprātība un tikai retos gadījumos jautājumi bija jāizšķir ar balsošanu. Jau pirmajā CV sēdē valdes locekļiem piešķirti amati; tiem bija ne tikvien jāveic darbības saskaņošana, bet arī nozares vadītāju pienākumi. Laika tecējumā CV darbībā izaugušas šādas darbības nozares:

— ideoloģijas, vadītāji K. Lobe un V. Hāzners;
— aprūpes, vad. K. Strazdiņš, L. Rumba, A. Oše, J. Utināns;
— kultūras, vad. K. Lobe, F. Kursietis, E. Krūka;
— ārējās informācijas, vad. J. Frišvalds, A. Tauriņš, N. Bisenieks;
— iekšējās informācijas, vad. J. Frišvalds, J. Ranka un J. Cīrulis;
— jaunatnes, vad. J. Liepiņš, O. Mazarkevics, R. Šmitmanis;
— sporta, vad. V. Māliņš, V. Rolavs;
— saimniecības, vad. J. Frišvalds.

Organizācijas biedrziņa pienākumus veic sekretārs. Kā nozare par sevi ir izveidojusies vanadžu daļa. DV CV izdod Daugavas Vanagu Mēnešrakstu un pārzina CV apgādu. DV CV par kopēju organizācijas īpašumu uzskata Bērzaini un savā darbībā izkārtojusi arī vairākus citus centrālus pasākumus.

20. DV CV klātienes sēde notika 1973. gada 19. un 20. maijā Londonā, bet tā vairs neietelp šīs grāmatas ietvaros.

Kanadas DV valde un revīzijas komisija 1952. gadā. Pie galda sēž no kr.: K. Purmals, P. Balodis, A. Ameriks, P. Immurs; stāv no kr.: A. Ancāns, V. Mukts, A. Beitāns, L. Līdums, I. Jankovskis, E. Krūka, A. Čivželis, O. Kļavenieks.

Rietumvācijas DV valde un revīzijas komisija 1966. g. 17. aprīlī, delegātu sapulces laikā Minchenē. No kr.: sēž A. Bērziņš, P. Biezais (Minchenes nod. priekšnieks), V. Janums, O. Mazarkevics un J. Cīrulis; stāv — A. Mežals, A. Vilnis, A. Šteinbergs, E. Podiss, Ž. Jansons, A. Burmeisters, Dr. J. Platais un E. Rudzītis.

DARBĪBAS LAIKĀ BIJUŠI SEKOJOŠI GLOBĀLĀS CV LĒMUMI, ATZINUMI, NORĀDĪJUMI UN IEROSINĀJUMI:

1952. gadā:

1. Izveidot globālu aprūpes nozari, centrālizētu arī ats. darbības zemēs. Aprūpes plānā ietverama arī kultūrālās aprūpes vajadzības.

2. Pieņemti:
   a) noteikumi par DV CV darbību,
   b) instrukcija DV CV rakstveida sēdēm,
   c) noteikumi DV darbības saskaņošanai.

3. Pieņem noteikumus par DV organizācijas karogu: tas ir Latvijas valsts karogs. Par tradiciju karogiem DV organizācijā uzskatāmi Latviešu leģiona 32. gren. (Krīpena) pulka un 15. div. prettanku dzn. karogi. Tie ir arī vienīgie kaujas karogi, kas nodoti DV CV glabāšanā.

4. Par Leģiona atceres dienu pieņemts 16. marts.

5. Nolemts aktīvi atbalstīt LAK EC darbu, arī sadarboties ar neatkarīgās Latvijas politisko partiju pārstāvībām.

6. Nolemts atbalstīt DV invalidu nama iegādes projektu Vācijā.

7. Par DV CV oficiozu apstiprināts DVB, par atbildīgo redaktoru izraugot V. Hāzneru.

8. Rezolūcija citu valstu pavalstniecības jautājumā:
   „DV CV nosodoši neizturēsies, ja pāriešana svešas zemes pavalstniecībā notiek tiesisku vai citu izšķirīgu apsvērumu dēļ un ja Latvijas pavalstniecības zaudētājs tomēr paliek aktīvs latviešu trimdas kopības loceklis."

9. Nolemts ziedojumu akcijas DV mērķu vajadzībām izdarīt divas reizes gadā: vienu reizi aprūpes darbam, otru reizi darbam Latvijas brīvības atgūšanai.

DVF valdes sēde Latviešu mājā, Almelijā, 1970. gadā. No kr.: I. Pālītis, A. Freimanis, H. Rītiņš, A. Lazdiņš, M. Ķeņģe, J. Frišvalds (DVF valdes priekšsēdis), V. Hāzners (DV priekšnieks), A. Skurbe, A. Tauriņš, N. Bisenieks un L. Ceriņš.

Zviedrijas DV valde un revīzijas komisija 1970. gadā. No kreisās: sēž I. Gūtmanis (rev. kom. loc.), valdes priekšsēdis Z. Dzelme, kasiere R. Upmale, vicepriekšsēdis R. Jurjaks, rev. kom. priekšsēdis V. Buivīds, rev. kom. loceklis V. Kaulēns; stāv palīdzības noz. iekšējās daļas vad. A. Ķemme, informācijas noz. vad. J. Vikmanis, sekretāri R. Šmitmanis un F. Malnačs un palīdzības noz. ārējās d. vad. D. Klāvs.

1954. gadā: Atklājot sēdi, DV priekšnieks norāda, ka pagājušais darbības posms prasījis daudz pūļu vienotības uzturēšanai. Šo iemeslu dēļ viņš bijis ASV un Kanadā, kur visi sasāpējušie jautājumi izrunāti delegātu sapulcēs. Jāuzskata, ka DV saime ir vienotāka nekā tas bijis pirmajos darbības gados, sevišķi pēc Vācijas atstāšanas (izceļošanas). Sēdē nolemj:

1. Meklēt sadarbības ceļus ar igauņu un lietuviešu līdzīgām organizācijām.
2. Sagatavot metu sabiedriski-politiskā darba vadlīnijām, kas nosūtāms visām DV darbības zemēm, lūdzot atsauksmi līdz 1955. g. 1. jūlijam.
3. Pārņemt DV CV atbildībā DVM izdošanu, kuŗa materiālo pusi līdz tam laikam kārtoja Rietumvācijas DV valde.
4. Visās DV darbības zemēs DV budžeta gads ir kalendāra gads — no 1. janv. līdz 31. dec. (tas visās zemēs nebija vienāds).
5. Aicināt visas DV saimes delegātu sapulces rīkot vienā laikā, pavasarī.
6. Ieteikt visām DV saimēm organizēt saimnieciskus pasākumus.

1955. gadā ziņo, ka pilnīgi nostiprināta sadarbība DV saimju starpā un visa DV organizācija iet kopēju ceļu.

1. Konstatē, ka aprūpes jautājumi ir pilnīgi koordinēti.
2. Nolemj sadarboties ar Baltijas vāciešu organizācijām.
3. Nolemj izstrādāt noteikumus tradiciju kopšanai DV organizācijā.
4. Izlemj piešķirt aizdevumus invalidiem māju būvei vai dzīvokļu iegādei, līdzekļus ņemot no Bērzaines (invalidu nama) fonda.
5. Nolemj izdot DVM pa diviem mēnešiem reizi līdzšinējā ikmēneša vietā.

DV CV sēde Londonā 1956. gadā. No kreisās: F. Kursietis, Ž. Jansons, A. Mežals, A. Bērziņš, K. Strazdiņš, K. Gulbis, A. Alksnītis, sūtnis K. Zariņš, V. Janums, V. Mukts, V. Hāzners, I. Reitmanis, A. Kroders, A. Oše un A. Mauriņš.

1956. gadā:

1. Apstiprinātas DV organizācijas sabiedriski-politiskās darbības vadlīnijas sekojošā redakcijā (tās balsojot 1955. g. pieņemtas DV zemju delegātu sapulcēs).

DV ORGANIZĀCIJAS SABIEDRISKI-POLĪTISKĀS DARBĪBAS VADLĪNIJAS

Mērķis un ideja

1. Apvienot un pulcēt latviešus tautas kopības saglabāšanai. Kopt un uzturēt varoņgaru, nacionālo vienību un morālisko stāju.
2. Stiprināt ticību Latvijas atdzimšanai, cilvēku tiesībām un brīvībai.
3. Sniegt visādu veidu atbalstu un palīdzību visiem trūkumā nonākušiem tautiešiem, sevišķi kara invalidiem, bāreņiem, atraitnēm, kritušo vai bez vēsts pazudušo karavīru piederīgiem, slimiem un veciem ļaudīm.
4. Stiprināt pārliecību un darbību, ka mūsu tēvu zeme būs un paliks Latvija, kur jāatgriežas visiem dzīvajiem, kaut arī Latvijas neatkarības iegūšana ieilgtu.
5. Cīnīties par mūsu tēvu zemes atbrīvošanu, sadarbojoties ar visām pārējām organizācijām, kas cīnās par tiem pašiem mērķiem.

6. Izveidot attieksmes ar citām tautām un starptautiskām organizācijām, cik tālu to prasa un pieļauj interešu kopība.

Latviešu vienotībā DV aizstāv šādus principus:

1. Lai veicinātu latviešu vienību, DV sadarbojas ar katru latvieti un organizāciju, ja viņu stāja un darbība pozitīvi sekmē cīņu par Latvijas atbrīvošanu.
2. Politiskā darbībā DV neierobežo savu biedru politisko pārliecību, ja tā rit saskaņā ar 1. punktu.
3. DV sekmē skolu, jaunatnes organizāciju un visu kultūrālo pasākumu darbību, jo tas ir nākotnes kapitāls, uz kuŗa balstīsies latviešu tautas nākotne.
4. DV organizācija pieliek visas pūles, lai saskaņotu cīņu par Latvijas atbrīvošanu, un noraida katra veida savstarpēju apkaŗošanos.
(DVM, 1955. g. 6. n-rs.)

2. Pārrunājot LKIA nodibināšanos 1955. gadā, DV CV secina, ka tas ir darīts DV vienības graušanai.
3. Plaši pārrunā jaunatnes iesaistīšanu DV organizācijā.
4. Konstatē, ka vanadžu darbs izvērsts vajadzīgā plašumā.
5. Atzīst, ka visiem DV CV locekļiem vēlams būt arī savas zemes valdes locekļiem, aicinot CV locekļu izraudzītājus to nākotnē ievērot.
6. Nolemj paplašināt aprūpi, sūtot palīdzības saiņus arī uz Sibirijas soda vietām.
7. Plaši iztirzā KLB un AETA (ACEN) darbu, to atzīstot labu, un nolemj rosināt ātrāku BPLA darba izvēršanu (DV jau 1952. gada CV sēdē lēma par nepieciešamību nodibināt BPLA).
8. Nolemj atbalstīt visus latviešu valodas raidītājus, kas raida okupētās Latvijas vajadzībām.

1957. gadā:

1. Nodibināt DV CV informācijas nozari, par vadītāju izraugot J. Frišvaldu.
2. Ieviest žaketes lielo krūšu nozīmi.
3. Katram DV CV loceklim arī jāvada kāda darbības nozare.
4. Dibināt, kur vien iespējams, DV organizācijas jaunatnes sekcijas un atbalstīt visus latviešu jaunatnes pasākumus trimdā.

5. Nopietnāk pievērsties tautiešu informēšanai Latvijā par apstākļiem brīvajā pasaulē un DV darbu.
6. Darīt visu iespējamo, lai aktīvizētu darbību visās DV darbības zemēs.
7. Sākt izdot Latviešu leģiona vēsturi.
8. Sakopot kritušo un bez vēsts pazudušo kaŗavīru sarakstus, iekārtojot attiecīgu kartotēku.
9. Pieņem noteikumus informācijas darbam DV organizācijā (sk. 6. pielikumu).

DV CV sēdes dalībnieki Bērzainē 1958. gada 6. augustā. No kr.: V. Jaunzems (Zviedrija), F. Kursietis (Anglija), V. Janums, Ž. Jansons (CV revīzijas kom. priekšsēdis), V. Pauzers (Bērzaines pārvaldnieks), A. Mežals (Vācija), E. Būmanis (Vācija).

1958. gadā:

1. Pārstrādāt noteikumus DV darbībai.
2. Aktīvizēt biedru pieaugumu organizācijā.

3. Sākt kāpināt ārējās informācijas darbu:
   a) palielināt aprūpi dzimtenē un Sibirijā esošiem;
   b) sākt kopot ziņas (publicēšanai) par apstākļiem dzimtenē.

4. Aicināt visās DV darbības zemēs iespējami plaši atzīmēt Latvijas 40. gadadienu.

1959. gadā:

1. Pieņem rezolūciju vanadžu darba paplašināšanai:
   a) ieskata ļoti vēlamu darbību vēl paplašināt un darbības sekmēšanai aicina DV organizācijā iestāties vēl jaunas vanadzes;
   b) aicina darbības labākai izveidošanai pie DV zemju valdēm dibināt vanadžu nozares;
   c) lūdz DV CV vanadžu nozares vadītāju saziņā ar DV CV izstrādāt vadlīnijas vanadžu darbībai visas DV organizācijas mērogā.

2. CV pasvītroti nosaka darba prioritātes DV organizācijā ar šādu rezolūciju:
   a) visiem iespējamiem līdzekļiem un veidiem sekmēt Latvijas neatkarības atjaunošanu;
   b) aprūpes laukā materiāli un morāli atbalstīt invalidus, slimos un grūtdieņus trimdā, izsūtījumā un dzimtenē;
   c) sabiedriski kultūrālā laukā pulcēt tautiešus kopīgiem nacionāliem centieniem, cieši sadarbojoties ar citām organizācijām un institūtiem.

3. Ārējās informācijas laukā CV atzīst, ka ārējās informācijas centram jāizveidojas BPLA; DV organizācija ir gatava vajadzīgajai atsaucībai un sadarbībai.

4. Atzīst, ka pie DV CV nodibināma jaunatnes nozare, par tās vadītāju izraugot J. Liepiņu.

5. Ierosina, ka 14. jūnijā visās zemēs jāvāc līdzekļi aprūpes vajadzībām aiz dzelzs aizkara, bet Ziemas svētku laikā palīdzības darbam trimdā.

1960. gadā:

1. CV sēdē plaši pārrunā mūsu attieksmes pret okupācijas varu un tautiešiem dzimtenē, pieņemot šādu rezolūciju:

„DV CV konstatē, ka latviešu tauta dzimtenē reizē ar okupantu režīma 20 gadu pastāvēšanu ir vislielākajā mērā apdraudēta. Latvieši joprojām tiek izklīdināti un Latvijā iepludina krievus. Reizē ar to Latvijai pāri veļas nežēlīgs rusifikācijas vilnis. Šādos apstākļos DV CV atzīst, ka visiem iespējamiem līdzekļiem jāpastiprina informācijas darbs, kuŗa nolūks stiprināt latviešu tautu dzimtenē, izvietot materiālus brīvās pasaules presē un raidītājos, kā arī pretoties padomju propagandai trimdinieku vidū. DV CV jau ir uzkrājies bagāts ziņu krājums par apstākļiem Latvijā. Šī materiālu izmantošana jāpadara vēl plašāka nekā līdz šim. Īpaši ieteicams dot vēl vairāk materiālu Madrides un Formozas latviešu raidītājiem, un jāreaģē brīvās pasaules presē uz padomju propagandu, kas cenšas apslēpt patiesos nolūkus un apstākļus. Bez šīs informācijas, par ļoti svarīgu darba mērķi jāuzskata centieni pārliecināt rietumu pasauli par latviešu un citu apspiesto tautu tiesībām un taisnīgajām prasībām pēc brīvības atgūšanas.

DV CV atzīst, ka informācijas darbā nepieciešama ciešāka koordinācija un materiālu koncentrēšana, kā arī informācijas darba saskaņošana. Informācijas darbā jāiesaista visas piemērotās personas, sevišķi domājot par latviešu publicistiem un žurnālistiem".

2. Pēc plašām pārrunām jaunatnes jautājumos DV CV ietver atziņas sekojošā rezolūcijā:

a) DV CV konstatē, ka turpmākam darbam jaunatnes laukā var saskatīt divus mērķus un divas problēmu grupas:

1) jaunatnes sabiedriskās un kultūrālās darbības veicināšanu vispār, un

2) jaunatnes iesaistīšanu DV darbā DV organizācijas attīstības uzturēšanas sekmēšanai.

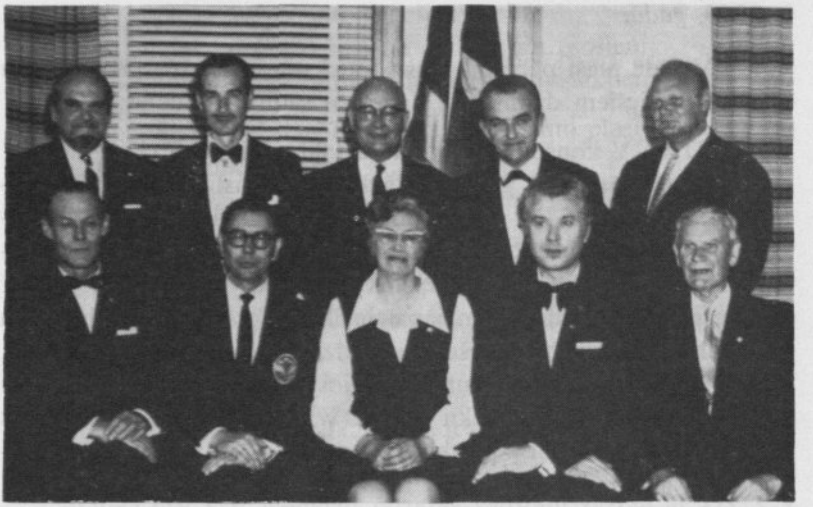

Austrālijas DV valde un revīzijas komisija (1970. — 1972.). Pirmajā rindā no kr.: rev. kom. priekšs. V. Aufmanis, kasieris un vicepriekšs. A. Bagun - Bērziņš, vanadžu priekšn. M. Bagun - Bērziņa, valdes priekš. V. Rolavs, rev. kom. loc. J. Dzenis; 2. rindā no kr.: jaunatnes noz. vad. Z. Leitis, rev. kom. sekr. A. Veide, aprūpes noz. vad. J. Kaņepe, sekr. J. Bērziņš, kult. noz. v. M. Krusts. Valde ievēlēta 1970. gada 24. janvārī 18. Austrālijas DV salidojumā.

Pirmajā vietā liekams ieskats, ka svarīgākais ir, lai jaunatne būtu latviski organizēta vispirms savās organizācijās, un no mūsu nostājas attiecē pret tām atkarīga arī jaunatnes iesaistīšana DV organizācijā.

Būtu vēlams, lai DV CV jaunatnes lietu vadītājs būtu Eiropā (līdzšinējais J. Liepiņš dzīvoja Austrālijā, — red.), DV CV prezidija tuvumā, lai DV vadības un jaunatnes lietu kārtotājiem būtu iespējams ciešāks kontakts.

b) DV CV jaunatnes lietu kārtotājam būtu jāgādā, lai:

1) katrā zemes valdē darbotos jaunatnes lietu referents,

2) atsevišķo zemju jaunatnes lietu vadītāji uzturētu savā starpā ciešu kontaktu, jo jaunatnes organizācijas ir globālas un tādēļ nepieciešama arī globāla sadarbība DV jaunatnes lietu vadītāju starpā,

3) jaunatnes lietu vadītāji uzturētu ciešu personisku kontaktu ar savas zemes jaunatnes organizācijām un to vadītājiem.

4) DV jāatbalsta jaunatnes pašdarbība, tā jāatbalsta materiāli un sarīkojumos jāpieaicina jaunatne,

5) jāpalīdz jaunatnes vadītāju kursu organizēšanā,

6) jāveltī lielāka vērība visjaunākajiem latviešiem, sākot jau no skolas gadiem, plašāk nekā līdz šim atbalstot papildskolu un bērnu koloniju darbību.

3. Nolemj aicināt visās DV darbības zemēs plaši atzīmēt DV organizācijas 15 pastāvēšanas gadus, aicinot arī DV organizācijā iestāties personas, kam tuvi DV darbības mērķi, bet kas līdz šim palikuši ārpus DV rindām.

4. CV sēdē pieņem pārstrādātos noteikumus DV darbībai un vadlīnijas vanadžu darbībai DV organizācijā.

1961. gadā:

1. Par DV CV jaunatnes nozares vadītāju apstiprina O. Mazarkevicu.
2. Atļauj DVM rīkot lugu sacensības.
3. Nolemj izdot grāmatu par DV organizācijas 15 vai 20 gadu darbu.

1962. gadā:

1. Pieņem vadlīnijas jaunatnes darbam (sk. 7. pielikumu).
2. Nolemj paplašināt iekšējās informācijas darbu.

1963. gadā:

1. Plaši pārrunā okupētās Latvijas apciemojumus, pieņemot rezolūciju:

„Ja kāds DV organizācijas biedrs, kas ieņem amatu DV organizācijā, devies uz Latviju kā tūrists, tad viņš nekavējoties ar zemes valdes lēmumu jāatceļ no sava amata DV organizācijā."

DV CV pilnā mērā atbalsta arī LAK-EC tā paša gada rezolūciju: „Tūrisms uz Latviju ir nevēlams. Ikvienam, kas apmeklē Latviju, ir jāzina, ka viņam par to būs jāpakalpo boļševiku propagandai, vai arī jākļūst par okupantu aģentu. Bez tam ikviens tūrists uz okupēto Latviju ar šādu braucienu ir atteicies no sava politiskā bēgļa statusa un morāliski akceptējis okupantu režīmu".

2. Jaunatnes jautājumos CV pieņem rezolūciju:
„DV organizācijai ne tikvien jāatbalsta jaunatnes darbs trimdā, bet arī mērķtiecīgi jāstrādā jaunatnes iesaistīšanai DV organizācijas rindās".
3. Nolemj sākt globālas šaušanas sacensības korespondences veidā un šīm vajadzībām arī apstiprina noteikumus par Daugavas Vanagu globālām neklātienes šaušanas sacensībām ar mazkalibra šautenēm 50 m distancē.
4. Nolemj izdot informācijas biļetenu par apstākļiem okupētajā Latvijā.

DV centrālās valdes sēdes laikā, 1964. gadā Hamburgā. No kr.: I. Freimanis (Zviedrija), K. Purmals (Kanada), V. Janums un V. Hāzners (ASV).

5. Nolemj izsludināt rakstu darbu sacensības jaunatnei.
6. Plaši pārrunā vanadzēnu kustības iedzīvināšanu visas organizācijas mērogā (tā līdz šim darbojās vienīgi ASV un Kanadā, — red.).
7. Pārrunājot komūnistu propagandu pret DV organizāciju, CV sēdes dalībnieki konstatē, ka nav ne mazāko pazīmju, ka komūnistu graušanas pasākumiem pret organizāciju būtu kādi panākumi.

1964. gadā:

1. Sanāk visplašākā sēde sastāva ziņā, kāda līdz šim bijusi. Piedalās tiešie pārstāvji no ASV, Kanadas, Austrālijas un Eiropas valstīm. Sēde notiek 1. Eiropas dziesmu svētku laikā Hamburgā. Plaši izvērtē līdzšinējo darbu un izlemj vadlīnijas nākamo gadu darbam.
2. CV iepazīstas ar 1963. gada jaunatnes rakstu darbu sacensību un ieskata to izdevušos; izlemj aktīvizēt vanadzēnu kopu darbību visās zemes.
3. Apstiprina noteikumus DV stipendiju fondam, t.i., līdzšinējo ASV, Austrālijas un Kanadas DV kopējo stipendiju fondu (dibināts 1959. gada 11./12. aprīlī ASV DV delegātu sapulcē Linkolnā) pārvērš, ar minēto DV saimju akceptu, par DV organizācijas kopēju fondu. Tajā piedalās visas DV darbības zemes ar līdzekļiem pēc savām iespējām. (Sk. 8. pielikumu.)

   (Līdz 1972. gada beigām ASV DV bija saņēmuši divus stipendiju pieprasījumus, bet stipendiju komisija, kuŗā pirmā gadījumā darbojās eksperti prof. Dr. A. Spekke un prof. Dr. E. Andersons, bet otrā — sovjetologi Dr. V. Māsens un P. Ramans, tos noraidīja. No citām zemēm līdz tam laikam pieprasījumi pēc stipendijas nebija saņemti. — Red.)
4. Nolemj 1965. gadā DVM izdošanu — apgādu un redakciju — pārcelt uz Kanadu resp. ASV.
5. Apstiprina vienveida tērpu DV organizācijā, nēsāšanas kārtību atļaujot noteikt DV zemju valdēm.
6. Nolemj 1965./1966. gadu izsludināt par DV organizācijas jubilejas gadu. Jubilejas svinības un pirmās globālās DV die-

nas nolemj sarīkot Čikāgā 1966. gadā.

7. Nolemj DV CV sēdēs iespēju robežās pulcēties arī ārpus Eiropas.
8. Nolemj DV REPORT, kas līdz šim izdots Anglijā kā DVF publikācija, turpmāk pārņemt kā CV izdevumu.

1965. gadā:

1. Nolemj vēl plašāku vērību veltīt informācijas darbam un, lai tas ritētu sekmīgāk, darbu sadalīt divās nozarēs — iekšējā un ārējā.
2. Pārrunājot jaunatnes jautājumus, DV CV atzīst, ka
   a) latviešu jaunatne visumā ir nacionāla un vienota,
   b) jaunatne atbalstāma visādos veidos, sevišķi jaunatnes organizācijas, neaizmirstot DV intereses,
   c) sevišķa vērība pievēršama skolām, ikvienam DV organizācijas dalībnieka bērnam jāapmeklē latviešu papildskola,
   d) visiem spēkiem atbalstāma vanadzēnu kustība un jāpanāk katra DV biedra bērna iesaistīšana vanadzēnos.
3. Nolemj aicināt visās DV darbības zemēs pacelt kultūrāli sabiedrisko sarīkojumu kvalitāti.
4. Aicina visas DV zemes piedalīties 1966. gada DV dienās Čikāgā.
5. Pieņem noteikumus DV globālajām neklātienes šaušanas sacensībām (pārstrādāti agrākie 1963. gada noteikumi). (Sk. 9. pielikumu.)

1966. gadā ir pirmā DV CV sēde ārpus Eiropas — Čikāgā un tā ir otra lielākā CV sēde dalībnieku skaita ziņā ar CV locekļiem no visām darbības zemēm. Sēdē sniedz kopnovērtējumu par pirmo 20 gadu darbu DV organizācijā un arī izlemj darba plānus nākamiem gadiem.

1. Pārkārto Daugavas vanadžu darbības principus, dodot tām lielākas iespējas un lielāku patstāvību savu darbu veikšanā. Nolemj arī pārstrādāt vanadžu darbības noteikumus un pieņem rezolūciju:

„DV CV vanadžu nozares vadītāju turpmāk ievēl visas vanadzes, līdzīgi kā visi biedri vēl DV priekšnieku. Ievēlētā vanadžu nozares vadītāja būs pilntiesīga CV locekle.

DV CV prezidijam izstrādājama attiecīga vēlēšanu instrukcija un jārūpējas par Noteikumu DV organizācijas darbībai attiecīgo punktu grozījumu."

2. Sakarā ar Latviešu teātŗa 100 gadu pastāvēšanu 1968. gadā (pirmā latviešu teātŗa izrāde notikusi 1868. gada 2. jūnijā) aicina ASV un Kanadas DV valdes izkārtot lugu sacensību.
3. Plaši iztirzā jaunatnes jautājumus, atzīstot, ka:
   a) vanadzēnu ideja iedzīvināta jau vairākās zemēs, tādēļ turpināma un iedzīvināma visās DV darbības zemēs;
   b) vanadzēnu darbs vairāk populārizējams DVM un citos izdevumos;
   c) sekmīgai vanadzēnu kustības iedzīvināšanai un DV jaunatnes pasākumu izveidošanai un atbalstīšanai katrai DV apvienībai (nodaļai) 20% no kopējā budžeta jāparedz šiem mērķiem. Tas pats attiecināms uz zemju valžu un CV budžetiem.

   Atzinumi ietverti sekojošā rezolūcijā:

   „DV CV aicina visus DV darbiniekus rosināt jaunatnes darbu, iesaistot jauniešus kopīgā darbā, radot dažādas jaunatnes grupas apvienībās/nodaļās un atbalstot patstāvīgo jaunatnes organizāciju darbu un pasākumus. CV konstatē, ka pirmos panākumus jau rādījusi vanadzēnu kustība, un organizācijas nākotnes nodrošināšanai ir nepieciešama vanadzēnu idejas plaša iedzīvināšana.

   Rīkot arī turpmāk jaunatnes rakstu darbu sacensības, DV CV jaunatnes nozarei izstrādājot noteikumus."
4. Nolemj DV organizācijā radīt DV ģenerālsekretāra amatu, DV CV prezidijam uzdodot pārkārtot darbības noteikumus.
5. Nolemj DV Zviedrijas valdē radīt grāmatu krātuvi grāmatām un laikrakstiem sūtīšanai uz dzimteni. Minētai vajadzībai grāmatas sūtīt no visām zemēm.
6. No jauna nolemj nodibināt CV ideoloģijas (nedarbojās jau apm. 10 gadu, jo nebija izraudzīts vadītājs) un sporta nozares.

7. Bez globālajām sacensībām šaušanā nolemj rīkot arī globālās sacensības šachā — individuāli un vienībām.
8. Atzīst, ka DV CV vairāk vērības jāpievērš ne tikvien darbu saskaņošanai, bet arī organizācijas vadībai.
9. CV aicina DV valdi Kanadā rīkot otrās DV globālās dienas 1970./71. gadā Toronto, reizē atzīmējot arī organizācijas 25 gadu jubileju.
10. Nolemj DV organizācijas tradiciju karogu turpmāk nodot glabāšanai ASV DV saimei (kā lielākajai DV organizācijā, līdz šim karogs glabājās Anglijā).
11. CV apsveic ASV DV valdes rīcību, izdodot dziesmu krājumu vīru koriem — Vīru balsis, trīs grāmatās.
12. DV organizācija nolemj leģitimēties pie pasaules stiprākās lielvalsts — ASV valdības un šai sakarā nosūta vēstules ASV prezidentam L. Džonsonam, aizsardzības ministram R. Maknamaram un bruņoto spēku apvienotā stāba priekšniekam ģen. E. Vīleram. (Vēstules parakstīja DV priekšnieks V. Janums un ASV DV priekšnieks V. Hāzners. No visām trim instancēm saņemtas arī atbildes, un kopš tā laika DV organizācijas vadība ir palikusi atzīta un dažkārt bijusi sakaros ar Balto namu un Pentagonu.)

1967. gadā:

1. DV CV pirmo reizi aizpilda visus CV amatus, pirmo reizi parādoties arī ārējās informācijas nozares vadītājam (amatā iecelot A. Tauriņu), informācijas darbam pieņemot rezolūcijas:

   a) Ārējās informācijas laukā — par savas politiskās darbības pamatmērķiem DV uzskata:

      1) ar visiem iespējamiem līdzekļiem stiprināt mūsu tautas dzimtenē pretestību komūnistiskajiem apspiedējiem un krievu okupācijas varai un kāpināt tautas ticību iespējai atjaunot neatkarīgu Latviju;

      2) visādos veidos vājināt komūnistisko varas nesēju apziņu, ka viņi varētu palikt mūsu dzimtenē uz laiku laikiem;

3)turpināt meklēt iespējas mūsu tautas brīvības un neatkarības jautājumu pacelšanai starptautiskos forumos;

4) turpināt iepazīstināt brīvo rietumu politisko sabiedrību un sabiedrisko domu ar Latvijas problēmām, izmantojot visus iespējamos veidus un apstākļus, kā: informācijas materiālu sagatavošanu, iesniegumus, vēstuļu akcijas un citus pasākumus".

ASV DV valde 1972. gadā. Sēž no kr.: kultūras noz. v. V. Aparjods, jaunatnes noz. v. I. Rūķe, ASV DV valdes priekšs. J. Utināns, vanadžu priekšn. A. Tīdemane, finanču noz. v. P. Ozoliņš. Stāv no kr.: aprūpes noz. v. A. Tīdemanis, sekretārs J. Pogenbergs, sporta noz. v. I. Švānfelds, vanadžu referente A. Utināne, revīzijas kom. pr. U. Vītols, biedrzinis P. Rudzītis un informācijas noz. v. E. Peniķis.

b) Iekšējās informācijas laukā:

1) DV CV atgādina un aicina DV zemju valžu informācijas darba darītājus panākt, lai ikvienā nodaļā/apvienībā un kopā būtu informācijas nozares vadītājs, ar to uzturētu regulāru sadarbību, rīkojot informācijas darbinieku sanāksmes;

2) katrā nodaļā/apvienībā un kopā izdodami savi apkārtraksti vai biļeteni, vai vismaz vairākām nodaļām/apvienībām kopā. Jāpanāk to piesūtīšana vietējām latviešu jaunatnes organizācijām;

3) informācijas darbiniekiem jāgādā par DV publikācijām (publikācijām par DV darbu. Red.) latviešu periodiskos izdevumos, jāveicina latviešu periodisko izdevumu izplatīšana trimdas sabiedrībā;

4) uz vietām jāgādā par DV darbības un dzīves dokumentāciju.

2. Nolemj sākt izdot dokumentu un atmiņu krājumu par Latviešu leģionu.
3. Sagatavot grāmatu par DV darbību 25 gados (līdzšinējos projektos runāja par 20 gadiem, — red.).
4. Materiāli atbalstīt LBL raidījumus uz okupēto Latviju.
5. 1968. gadu izsludināt par Latvijas gadu (sakarā ar Latvijas 50 gadu neatkarības gadadienu), sagatavojot arī DV vēstījumu, kuŗu pārraida arī uz Latviju (sk. 10. pielikumu).
6. Paredzēt balvas $3.000 apmērā (DV organizācijas 25 gadu atceres gadījumā) gleznieciībā, literātūrā un mūzikā.

1968. gadā:

1. Pārrunā un izlemj vairākus jautājumus sakarā ar ārējās informācijas darbu:
   a) sniedz materiālu atbalstu DM 2.000 apmērā Pasaules latviešu jaunatnes pirmajam kongresam sakarā ar neveiksmīgo sarīkojumu Rietumberlīnē;
   b) aktīvizē protestus Anglijas valdībai par Baltijas zelta izdošanu;
   c) nolemj piedalīties Pasaules pretkomūnistiskās līgas atbalstīšanā un darbībā, izraugot delegātu (E. Rodzi-Ķīseli) līgas kongresam;
   d) nolemj izdot DV REPORT 1968. gadā, saturu veltījot Latvijas 50 gadiem;
   e) pieņem DV vēstījuma tekstu sakarā ar šo pašu notikumu.

2. Jaunatnes jautājumos atzinumi sekojoši:
   a) DV CV konstatē, ka jaunatnes iesaistīšanā DV organizācijā gūtie panākumi neapmierina. Jaunatne un tās organizācijas labprāt saņem DV materiālo atbalstu, bet DV rindās iestājas ļoti kūtri;
   b) pašu jauniešu vidū ir jāatrod DV jaunatnes vadītāji;
   c) vecāki jāpārliecina, ka jaunatnei jānāk DV rindās, vecākus aicinot nodaļās/apvienībās uz pārrunām par jaunatnes problēmām;
   d) tautisko deju kopas ir viens veids, ar kā palīdzību var iesaistīt jaunatni latviskā darbībā un DV organizācijā. Jāizrauga tautas deju referents DV CV jaunatnes nozarē;
   e) latviešu valoda ir tā, kas mūs saista kā tautu, tādēļ veltījama vislielākā vērība, lai mūsu jaunatne runātu latviski.
   f) Ar iecietību pret jauniešu radikālajiem uzskatiem par dažādām mūsu problēmām, diskusiju iespējām, var atrast kontaktu paaudžu starpā, kas jāievēro visur arī DV darbiniekiem;
   g) vecākiem jāatrod vairāk laika nodarbībām ar saviem mazgadīgajiem bērniem, viņus ieinteresējot arī DV.

   Bez tam vēl nolemj jaunatnes rakstu darbu sacensības rīkot periodiski ik pa 2—3 gadiem.
3. Ieteic visai DV organizācijai, ja vietējie apstākļi pieļautu, lietot viena veida kapu zīmi (to izstrādājusi Kanadas DV valde).
4. Apstiprina noteikumus DV 25 gadu darbības atceres balvām; žūrijas komisijās izraudzīti: literātūrā — Vilis Hāzners, J. Kadilis, J. Bičolis, K. Rabācs un Anšl. Eglītis, tēlotājās mākslās — E. Dzenis, A. Nulītis, T. Ķiķauka un prof. A. Annus vai J. Siliņš (atkarā no viņu iespējas), mūzikā — J. Kalniņš un I. Sakss. Balvu lielums katrā nozarē $1.000, lielākās balvas, kas jebkad šajās mākslas nozarēs trimdā piešķirtas.
5. 1969. gadu izsludina par Latviešu karavīru 50. gadu.

1969. gadā:

1. Apstiprina vadlīnijas tradicijām DV organizācijā, kuras ieteic DV saimēm ievērot, cik iespējams.

DV CV 1969. g. 20. aprīļa sēdes dalībnieki Londonā. Sēž no kr.: DV priekšnieks V. Janums, vanadžu noz. vad. M. Ķeņģe, lietvedis T. V. Ozoliņš; stāv no kr.: A. Tauriņš, J. Frišvalds, A. Bērziņš, V. Hāzners un J. Cīrulis.

2. Pieņem DV vēstījumu latviešu karavīru 50. gadam. (Sk. 11. pielikumu)
3. 1970. gadu izsludina par Daugavas Vanagu 25. jubilejas gadu.
4. Nolemj:
   a) mainīt Noteikumos DV organizācijas darbībai amata nosaukumu „DV CV vanadžu nozares vadītāja" uz „Daugavas vanadžu priekšniece";
   b) labot vadlīnijas vanadžu darbībai DV organizācijā.
   Abu šo jautājumu izlemšanu nodod visām DV saimēm.
5. Jaunatnes jautājumos nolemj:

   „Lai veicinātu bērnu un jauniešu latvisko audzināšanu, ziņu iegūšanu un zināšanu paplašināšanu par savu tautu un tēvzemi, atļaut no aprūpes līdzekļiem segt pilnībā vai daļēji, pēc nepieciešamības, to bērnu un jauniešu skolas naudu vai

dalības maksu latviešu skolā, kursos vai nometnēs, kam vecāki nebūtu spējīgi maksājumus segt."

6. Aicina visās DV darbības zemēs iekārtot latviešu grāmatu krātuves.
7. Konstatē, ka DV izsludinātajā lugu sacensībā sakarā ar Latviešu teātŗa 100 gadiem saņemti tikai 5 darbi, no kuŗiem neviens nav atzīts godalgošanas vērts. (Žūrijas komisijā darbojās V. Hāzners, J. Kadilis, E. Kalniņa-Znotiņa, T. Krūka un O. Uršteins. Red.)

DV CV sēde 1970. gadā Minsterē. Uzņēmumā no kr.: E. Reitmane, V. Janums, M. Ķeņģe, V. Hāzners, T. Gūtmane, I. Freimanis; otrā rindā — A. Eglītis, O. Freivalds, O. Caunītis, N. Bisenieks, A. Bērziņš, J. Cīrulis, R. Šmitmanis, J. Gūtmanis, A. Mežals un A. Šilde.

1970. gadā notika DV priekšnieka maiņa. Nododot DV priekšnieka amatu pēc 24 gadiem, līdzšinējais DV priekšnieks V. Janums atceras DV dibināšanas laiku Cēdelgemā, kad gūstā, salā un izsalkumā radās DV organizācija lielā ticībā nākotnei. DV arī šodien ticību dzimtenes brīvībai nav zaudējuši un par to cīnās

Daugavas Vanagu priekšnieku maiņa notika 1969. gada 31. decembrī. 1970. gada 9. maijā DV CV sēdes laikā Minsterē V. Janums saņēma DV goda priekšnieka diplomu.

dažādiem legāliem līdzekļiem. DV vienmēr un visur jārāda Padomju Savienības liekulība — prasīt brīvību visām Āzijas un Afrikas tautām, bet pašiem brutāli apspiežot un nežēlīgi izmantojot agrāk brīvās un patstāvīgās Baltijas valstis. DV pienākums šai cīņā meklēt stiprus sabiedrotos. Jaunais priekšnieks V. Hāzners pateicas V. Janumam par viņa mūža darbu DV labā un solās vadīt DV organizāciju līdzšinējo ideālu zīmē. DV priekšnieks V. Hāzners V. Janumam pasniedz Goda rakstu sakarā ar viņa ievēlēšanu par DV goda priekšnieku un DV CV goda priekšsēdi.

1. Sagatavo DV vēstījumu, atceroties Kurzemes kapitulācijas 25. gadadienu (sk. 12. pielikumu).

DV CV locekļi 1971. gada 2. jūlijā Toronto. No kr.: N. Bisenieks, E. Krūka, V. Hāzners, V. Rolavs, M. Ķeņģe, A. Bērziņš, J. Utināns, J. Cīrulis, R. Šmitmanis un J. Lācis.

2. Nolemj vākt parakstus visā brīvajā pasaulē Padomju Savienības apsūdzībai genocīdā.
3. Apsveic pirmās grāmatas iznākšanu serijai Latviešu karavīrs Otrā pasaules karā.
4. Konstatē, ka pirmajās DV globālajās šacha sacensībās piedalījušies 6 dalībnieki, uzvarot Arvīdam Tipsim Vācijā.
5. Plaši pārrunā tūrisma braucienus uz Latviju, atzīstot:
   a) savstarpējo apmeklējumu jautājums atstājams katra cilvēka sirdsapziņas, izjūtas un dzīves izpratnes izšķiršanā;
   b) ikkatra ciemos braucēja pienākums ir izvairīties no stājas un darbības, kas aizvainotu mūsu tautas nacionālo lepnumu un pretkomūnistiska cīnītāja stāju;
   c) ja kādā DV darbības zemē valda īpati apstākļi vai zemes saimi saista atzinumi, kas pieņemti savas centrālās organizācijas darbības ietvaros, tad atļauta pieskaņošanās apstāk-

ļiem vai atzinumiem, par cik tas neietekmē kopīgos DV organizācijas uzskatus.

6. Pēc informācijas uzklausīšanas par otro globālo DV dienu sagatavošanu Toronto sakarā ar organizācijas 25 gadu darbības atzīmēšanu nākamo DV CV sēdi nolemj rīkot Kanadā šo DV dienu laikā.
7. Pieņem CV prezidija izstrādātās vadlīnijas CV darbībai. (Sk. 13. pielikumu.)

1971. gada sēde ir plašākā DV CV darbības vēsturē. Klāt ir visi CV locekļi, izņemot priekšsēža 1. vietnieku J. Frišvaldu no Anglijas. Toties piedalās abi pārējie CV locekļi no Anglijas — M. Ķeņģe un N. Bisenieks. Šī arī ir vislabāk sagatavotā CV sēde, jo pirms tās nedēļu ilgā sesijā Toronto apspriedās visu CV darbības nozaru vadītāji no visiem kontinentiem un valstīm, no kuŗām nāk DV CV locekļi. Sevišķi iepriecināja Eiropas un Austrālijas plašās delegācijas. Pavisam nozaru darbības sēdes ilga 34 darba stundas. Nekad līdz šim DV organizācijai nebija arī rādīta tik liela uzmanība apsveicēju ziņā kā šās sēdes laikā.

Ierosinājums otrās globālās DV dienas izvērst arī darba dienās bija DV dienu rīcības komitejas priekšsēža E. Krūkas.

Pirmās jau 28. jūnijā notika kultūras un saimniecisko darbinieku sanāksme. Pirmo vadīja kultūras nozares vadītājs E. Krūka, referents bija komponists Imants Sakss, un filmu par kultūras aktīvitāti DV organizācijā rādīja J. Gailītis. Saimniecisko darbinieku sanāksmi vadīja A. Rāviņš un Toronto kreditsabiedrības direktors A. Svenne.

29. jūnijā notika jaunatnes un sporta darbinieku sanāksmes. Pirmo vadīja DV CV jaunatnes nozares vadītājs R. Šmitmanis, otro — DV CV sporta nozares vadītājs V. Rolavs. Jaunatnes sanāksmē piedalījās arī Zigrīda Kārkliņa no Vācijas, Andra Ozola no Anglijas un Jānis Saulītis no Austrālijas, kuŗiem ceļa izdevumus bija segušas attiecīgo zemju DV valdes.

Tās pašas dienas vakarā Vācijas viešņa Dr. Lilija Zariņa-Skultāne referēja par morāli un režīmu Padomju Savienībā.

30. jūnijā notika Daugavas vanadžu sanāksme un DV aprūpes nozares darbinieku sēde. Pirmo vadīja vanadžu priekšniece M. Ķeņģe un otro CV aprūpes nozares vadītājs J. Utināns.

1. jūlijā ideoloģiskās nozares un pēcpusdienā informācijas darbinieki pulcējās sanāksmēs. Ideoloģisko darbinieku sanāksmi vadīja DV priekšnieks V. Hāzners, ārējās informācijas — CV ārējās informācijas nozares vadītājs N. Bisenieks un iekšējās informācijas — CV šās nozares vadītājs J. Cīrulis.

Referenti ideoloģisko darbinieku sanāksmē bija archibīskaps A. Lūsis (Trimda un brīvība) un ASV DV satversmes komisijas loceklis V. Legzdiņš (Cēdelgemas gars). Ārējās informācijas darbinieku sanāksmē referēja konsuls V. Tomsons (Ārējā informācija kā Latvijas valsts neatkarības paudēja) un LNAK padomes priekšsēdis V. Upeslācis (Pieeja informācijas darbam). Iekšējās informācijas darbinieku sanāksmē referēja R. Norītis.

Vakarā klausījās red. V. Skultāna referātu „Jaunākie atklājumi par Latvijas neatkarības bojā eju 1939./40. gadā.

2. jūlijā, visu nozaru darba sēžu nobeigumā, CV pulcējās sēdē.

Visas sēdes bija atklātas un tajās noklausījās arī publika, bet debatēs varēja piedalīties ikviens DV darbinieks, kurš bija sēdē. Interese par sēžu norisi bija liela.

Sēdes sākumā DV CV kultūras nozares vadītājs un otro globālo dienu rīcības komitejas priekšsēdis ziņoja par DV dienu žūrijas komisiju lēmumiem:

Tēlotājās mākslās komisijas ieskats, ka neviens no iesūtītajiem darbiem pilnībā neatbilst noteikumiem, un tā nolemj ierosināt CV piešķirt balvas $400 apmērā diviem autoriem — Visvaldim Reinholdam par darbu „Senatne" un Gvido Brūverim par darbu „Nemierīgie laiki". Žūrijas komisijā darbojās — priekšsēdis E. Krūka, E. Dzenis, A. Nulītis, prof. J. Siliņš, T. Ķiķauka un V. Šteinmillers.

Arī rakstniecībā neviens darbs pilnībā neatbilda balvu noteikumiem, un žūrijas komisija (V. Hāzners, Anšl. Eglītis, J. Kadilis, J. Bičolis un K. Rabācs) lūdz piešķirt atzinības balvu $250 Gunai Ikonai.

Mūzikā piešķir goda balvu $1000 apmērā komponistam Jānim Norvilim. Žūrijas komisijā darbojās E. Krūka, J. Kalniņš un I. Sakss.

CV visus piešķīrumus apstiprina un pieņem sekojošus lēmumus, rezolūcijas, atzinumus un ieteikumus:

1. Ideoloģiskā nozarē — DV organizācijas 25 gadu jubilejas deklarāciju, kuŗas pilns teksts sekojošs:

KAS IR UN KO VĒLAS DAUGAVAS VANAGI

I Daugavas Vanagu organizācijas būtība

Daugavas Vanagu organizācija dibināta 1945. gada 28. decembrī Cēdelgemā, Beļģijā. Tās dibinātāji bija Latviešu leģiona karavīri. Organizācijas pamatuzdevums ir cīņa par Latvijas valsts brīvības atgūšanu un neatkarības atjaunošanu.

Kā nacionāla latviešu cīnītāju kopība, Daugavas Vanagu organizācija savās rindās uzņem ikvienu latvieti — vīriešus un sievietes, kas atzīst tās mērķus un ir gatavi tiem strādāt, neatkarīgi no dzīves vietas un politiskiem uzskatiem, atskaitot komūnistus, to atbalstītājus vai citu terrora režīma piekritējus.

Daugavas Vanagu organizācija darbojas Cēdelgemas garā, kas raksturojas dziļā patriotismā, uzticībā, brālībā un vienotībā.

II Daugavas Vanagu organizācijas ideja un mērķi

Daugavas Vanagu organizācija pulcē ap sevi visus latviešus nacionālas vienības, morālās stājas un varoņgara saglabāšanai un stiprināšanai.

Daugavas Vanagu organizācija sniedz dažādu veidu atbalstu un palīdzību tiem tautiešiem, it sevišķi bijušajiem cīnītājiem un viņu piederīgiem, kam tas nepieciešams.

Daugavas Vanagu organizācija darbojas latviešu kultūras uzturēšanā, saglabāšanā un jaunradīšanā.

Daugavas Vanagu organizācija ir pārliecināta, ka cilvēka alkas pēc brīvības un tautu pašnoteikšanās tiesības saraus Maskavas okupācijas važas un Latvija, kā arī citas pašreiz padomju varas apspiestās tautas, atgūs brīvību.

Lai sekmētu šī lielā mērķa sasniegšanu, Daugavas Vanagu organizācija sadarbojas ar visām latviešu organizācijām un iestādēm, kas aktīvi cīnās par demokratiskas Latvijas atjaunošanu, neizslēdzot arī sadarbību ar citu tautu, sevišķi igauņu un lietuviešu organizācijām, kuŗu centieni saskan ar Daugavas Vanagu spraustajiem mērķiem un uzdevumiem.

III Daugavas Vanagu organizācijas attieksmes pret trimdas latviešu sabiedrību

Daugavas Vanagu organizācija savā darbībā un mērķu reālizēšanā ir neatkarīga, bet kopīgo latviešu mērķu sasniegšanai tā darbojas latviešu apmešanās zemju vēlētās centrālās organizācijās, uzskatot par trimdas latviešu darbības koordinēšanas un vadības centru Brīvās pasaules latviešu apvienību.

Daugavas Vanagu organizācija atbalsta Komitejas Latvijas brīvībai darbību, par ļoti svarīgu atzīstot pēdējās sadarbošanos ar citu tautu radniecīgām organizācijām, kas apvienojušās Eiropas apspiesto tautu asamblejā.

Daugavas Vanagu organizācija uzskata, ka oficiāli atzītās Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvības ir daļa no latviešu trimdas sabiedrības ar īpatnēju juridisku stāvokli, un sekmē šo valstisko iestādījumu darbību.

Dugavas Vanagu organizācija augstu vērtē visu mūsu konfesiju baznīcu darbu, uzskatot par ļoti svarīgu kristīgās morāles un nacionālās vienības stiprināšanu latviešu tautas locekļos.

IV Daugavas Vanagu organizācijas darbības principi

Daugavas Vanagu organizācija uzskata ciešu latviešu tautas saliedētību par drošāko pamatu kopējo mērķu sasniegšanai un noraida katra veida savstarpēju apkaŗošanos un šķelšanos.

Daugavas Vanagu organizācija sekmē latviešu skolu, jaunatnes un kultūras pasākumu darbību, uzskatot, ka tās ir mūsu pamats, uz kuŗa balstās latviešu tautas nākotne.

V Daugavas Vanagu organizācijas attieksmes pret okupācijas varas un režīma atbalstītājiem Latvijā

Daugavas Vanagu organizācija noraida jebkāda veida sadarbību ar Maskavas komūnistu varas organiem Latvijā, izslēdzot sakaru meklēšanu ar viņu iestādēm, kuŗas uzskatāmas par latviešu tautas nebrīvības un ciešanu laika lielāko ļaunumu.

VI Daugavas Vanagu organizācijas attieksmes pret tautu dzimtenē

Daugavas Vanagu organizācija ies visus ceļus, izmantos katru iespēju un netaupīs līdzekļus, nesot arī nepieciešamos upuŗus, lai uzturētu sakarus ar tautu dzimtenē.

Daugavas Vanagu organizācija ir pārliecībā, ka Latvijas nākotnes izcīnītāji un jaunās, atbrīvotās Latvijas cēlāji ir galvenā kārtā tā tautas daļa, kas saistīta ar savu senču zemi dzimtenē, jo tā vislabāk pārzina apstākļus, vajadzības un iespējas, kā atbrīvoties no okupācijas un krievu komūnisma jūga. To latviešu galvenais uzdevums, kas atrodas svešumā, ir sniegt tautiešiem dzimtenē pareizas ziņas par apstākļiem pasaulē, informēt mums draudzīgo valstu valdības par Padomju Savienības brutālajām apspiešanas metodēm, genocīdu ieskaitot, kas vērstas pret latviešu tautu, kā arī censties noskaņot rietumu sabiedroto domu Latvijas brīvības atgūšanas labā.

Daugavas Vanagu organizācija darīs visu, kas tās spēkā, lai palīdzētu tautiešiem tēvzemē cīnīties pret rusifikāciju, krievu imperiālismu un koloniālismu.

Daugavas Vanagu organizācija uzskata, ka ir tikai viena latviešu tauta, kas dzīvo okupētajā tēvzemē, izsūtījumu vietās un brīvajos rietumos, kuŗai ir kopīgas sāpes par zaudēto neatkarību un kopīgas cerības par zaudētās brīvības atgūšanu.

VII Daugavas Vanagu organizācijas aicinājums

Daugavas Vanagu organizācija aicina visus latviešus nezaudēt ticību brīvības uzvarai un nemitīgi darboties šīs idejas piepildīšanai. Šajā cīņā nav lielu un mazu darbu darītāju, bet mēs visi esam kopēja ceļa gājēji, pildot katrs savu uzdevumu pēc savām spējām.

Daugavas Vanagu organizācija aicina ikvienu latvieti stāties tās rindās, it sevišķi latviešu jauno paaudzi.

Daugavas Vanagu organizācija ir uzskatos, ka latviešu vidū nav un nevar būt paaudžu plaisas, ir vienīgi loģiska paaudžu attīstība, dažādas pieejas un darbības veidi, kuŗiem mērķis ir viens un tas pats.

Latviešu tauta tās mainīgajā vēsturē ir pārdzīvojusi vairākus nacionālas traģēdijas posmus, bet nekad līdz šim tādos apmēros mūsu tautas nacionālā eksistence nav bijusi apdraudēta ar okupācijas varas mērķtiecīgu un nežēlīgu fizisko un garīgo apspiešanu kā tagad.

Mums visiem ir jāapzinās, ka mūsu cīņa nav tikai pret okupācijas varu, bet arī par nacionālas eksistences saglabāšanu. Mūsu ticībai un gribai atgūt brīvību ir jābūt lielākai par briesmām, kādas okupācijas vara ar ļaunumu un viltu gatavo mūsu tautai.

Mums jābūt ticībai un paļāvībai, ka visiem latviešiem, dzimtenē un svešumā, ir un paliks tas pats nacionālais spēks, kas deva mums 1918. gada 18. novembri un kas atkal mūs vedīs pie brīvas un neatkarīgas Latvijas valsts.

Šim mērķim, kas aptver pagātni, tagadni un nākotni, kalposim visi, — veci un jauni, ar visu mūsu sirds degsmi!

Daugavas Vanagi, sasauksimies!

2. Nolemj:
   a) DV organizācijā visās zemēs izveidojamas jaunvanagu kopas. (Jaunatne iedalāma — līdz 13 gadu vecumam vanadzēnos, no 13-18 g. v. — jaunvanagos un pēc 18. dzīvības gada tie var būt pilntiesīgi DV organizācijas biedri — Red.)
   b) DV darbības zemēs dibināmi nacionālās darbības fondi, kuŗos uzkrājami līdzekļi DV organizācijas darbībai;
   c) DV CV dibināma apgāda nozare, kuŗu vada DV ģenerālsekretārs saziņā ar CV saimniecības nozares vadītāju;
   d) visām DV darbības zemēm jāabonē DVM, kā arī visi trimdā iznākošie lielākie laikraksti.
3. Ārējās informācijas laukā pieņem vadlīnijas DV CV ārējās informācijas nozares vadītāja darbam un DV organizācijas ārējās informācijas darbam atsevišķās zemēs. (Vadlīniju teksts 14. pielikumā.)

Pieņem sekojošas rezolūcijas:

a) jāpievērš lielāka vērība informācijas darbam dzimtenē, sevišķi attiecē pret jaunatni;

b) jāpaplašina informācijas sniegšana patvēruma zemju jaunākajai paaudzei, jo sabiedriskā un politiskā darbā stājas paaudze, kas dzimusi neilgi pirms kara vai arī kara laikā (runa par Otro pasaules karu, — red.);

c) jāveido ciešāka sadarbība ar citām apspiestām tautām, noorganizējot informācijas materiālu apmaiņu un saskaņojot reakcijas politiskās akcijās;

d) pret personām vai grupām, kas politiskā filozofijā nav labvēlīgas brīvas, demokratiskas Latvijas atjaunošanai, ārējā informācijā jālieto metodes, ar kurām mēs no cietējiem, kas lūdz, kļūstam par taisnas lietas aizstāvjiem, kas apsūdz vainīgo.

4. Iekšējās informācijas darbības laukā pieņem vadlīnijas DV CV iekšējās informācijas nozares vadītāja darbam un DV organizācijas iekšējās informācijas darbam atsevišķās valstīs. Vadlīniju teksti — 15. pielikumā.

5. Jaunatnes jautājumos CV sēdē izvirzās šādi atzinumi:

a) DV organizācija apzinās, ka tai jāgādā, lai mēs nepaliktu pēdējā paaudze trimdā. Mūsu jaunatnei jāzina, ka mēs, vecākā paaudze, vieni nebūsim spējīgi atkarot brīvu Latviju;

b) DV organizācija atzīst, ka nacionālās audzināšanas pamats ir ģimene. DV CV aicina visas latviešu ģimenes brīvajā pasaulē mācīt saviem bērniem latviešu valodu un ģimenēs runāt tikai latviski. Mācīt bērniem nekautrēties no savas tautības, bet būt par to lepniem.

DV zemju valdēm jārūpējas, lai vēl vairāk atbalstītu latviešu papildskolas, Minsteres ģimnaziju, bērnu vasaras kolonijas, Divreizdivi nometnes, nedēļu nogaļu un citu veidu kursus;

c) rūpējoties par jaunatnes audzinātāju, kultūras un sabiedrisko darbinieku audzināšanu un sagatavošanu, jāgādā, lai garīgi spējīgākā un aktīvākā jaunatnes daļa iegūtu latviešu

vidējo un augstāko izglītību, atbalstot viņu sūtīšanu uz latviskās izglītības iegūšanas institūcijām.

Dibināmas un atbalstāmas stipendijas apdāvināto un centīgo jauniešu izglītības iegūšanai un paplašināšanai. Stipendiju noteikumi formulējami tā, lai stipendijas varētu izsniegt ne tikvien latviskās izglītības un audzināšanas centieniem, bet arī tautas tērpu, mūzikas instrumentu resp. kokļu iegādei it sevišķi, kur DV nodaļās/apvienībās un kopās pastāv koklētāju un tautisko deju ansambļi;

d) DV zemju valdēm jāapzina un jāreģistrē DV biedru bērni, gādājot, lai viņus, sasniedzot skolas vecumu, sūtītu latviešu papildskolās. Kā DV organizācijas biedru bērni, tā viņu draugi informējami un aicināmi apmeklēt kursus, saietus, nometnes un skolas latviskās izglītības iegūšanai un papildināšanai. DV zemju valdēm nodaļās/apvienībās un kopās jāorganizē latviešu valodas kursi jauktu laulību bērniem, sagādājot viņiem iespēju iemācīties latviešu valodu;

e) DV zemju valdēm jāatbalsta pastāvošās jaunatnes organizācijas, dodot iespēju jauniešiem pulcēties sanāksmēs un kongresos. Jaunieši, DV organizācijas biedri, aicināmi apvienoties, lai kopīgi iepazīstinātu savus draugus ar DV nozīmi trimdā un cīņā par dzimtenes brīvību;

f) DV CV uzskata, ka vanadzēnu kustība ir organizācijas rūpes par DV locekļu bērniem. Vanadzēnu kustība aktīvizējama visur, kur nedarbojas skauti un gaidas. Vanadzēnu nodarbībām organizējamas deju kopas, teātŗa grupas, sporta nodarbības, dažādu veidu nometnes un kolonijas, kur tās vēl nepastāvētu;

g) jaunvanagu kustība ir nozīmīgs faktors jaunatnes iesaistīšanai DV organizācijā un vadošo DV un sabiedrisko darbinieku sagatavošanai. Jaunvanagu kustībā iesaistāmi kā jaunekļi, tā jaunavas.

Jaunvanagu kopas apvieno visus tos jauniešus, kuŗi atbilst DV organizācijas prasībai — konsekventi ieturēt mūsu nacionālo līniju. Jaunvanagi darbojas DV organizācijā kā patstāvīga vienība ar saviem pārvaldes organiem.

Noteikumus jaunvanagu darbībai galvenos vilcienos izstrādā DV CV, pilnīgu noteikumu izstrādāšanu atstājot pašiem jaunvanagiem;

h) DV CV jaunatnes nozarei saziņā ar zemju valžu jaunatnes nozaŗu vadītājiem turpināt rakstveida sacensību rīkošanu;

i) DV organizācijas aprūpes apjomā ietilpināt arī latviešu jaunatnes aprūpi. Līdzekļi šim mērķim ņemami no vispārējai aprūpei paredzētajiem līdzekļiem.

6. Vanadžu darbības jautājumos:

a) DV CV pieņem vadlīnijas vanadžu darbībai DV organizācijā. (Teksts 16. pielikumā)

b) DV CV apstiprina vanadžu sanāksmes atzinumus par vanadžu darbu organizācijā (sk. nodaļu Daugavas vanadzes).

Skats uz zāli DV 25 gadu jubilejas akta laikā, 1971. gada jūlijā Toronto.

7. Kultūras jautājumos noteic:

a) vienveida emblēmu visām zemēm;

b)vienveida tērpa nozīmi pie uzvalka;

c) aicina visas zemes aktīvi piedalīties skaņu lenšu sagatavošanā neredzīgo vajadzībām;

d) ja kāda no DV zemēm vēlas jaunus apbalvojumus līdztekus jau pastāvošiem, tad izprasāma DV CV atļauja;

e) apstiprina DV otro globālo dienu rīcības komitejas pagatavotos žetonus par DV 25 gadu darbības atceres žetoniem;

f) nosaka DV prioritātes latviešu mūzikā: latviešu nacionālās mūzikas suverēnitātes resp. latviešu tautas dziesmu dzīvottiesību pasargāšana; latviešu nacionālās oriģinālmūzikas attīstības veicināšana; latviešu koru atbalstīšana; skaņu plašu izgatavošana bērniem; latviešu dziesmu svētku atbalstīšana; katrai DV nodaļai/apvienībai vismaz reizi gadā jārīko latviešu mūzikas koncerts; jāatrod līdzekļi latviešu jauno un dzīvo mūzikas mākslinieku un komponistu tālākai latviskai un vispārējai izglītībai; jāuzlabo mūsu sarīkojumu resp. gadskārtējo gadasvētku programmu kvalitāte, iesaistot darbā latviešu mūziķus.

8. Aprūpes laukā nolemj:

a) segt no aprūpes līdzekļiem, pēc nepieciešamības, to bērnu un jauniešu latviskās izglītības iegūšanu, kuru vecāki materiāli nebūtu spējīgi to segt;

b) lai taupītu organizācijas aprūpes līdzekļus, pievērst vislielāko vērību patvēruma zemju likumos paredzēto dažādo sociālo atbalstu izmantošanai;

c) lai grūti pelnītie līdzekļi neieplūstu valsts kasē, bet paliktu pašu tautas kopībai, DV CV lūdz tautiešus savlaicīgi padomāt par attiecīgu novēlējumu izgatavošanu;

d) DV zemju valdēm labāk jāievēro DV CV norādījumi aprūpes jautājumos.

9. Saimnieciskos jautājumos:

a) aicina DV nodaļas/apvienības, kas vēl nebūtu to darījušas un kuŗām ir iespēja, censties iegādāties un iekārtot savus nekustamus īpašumus, mītnes, kas sekmīgi apsaimniekotas var sagādāt organizācijai ne tikvien līdzekļus, bet arī savu pajumti rosībām;

DV 25 gadu jubilejas dienās: DV priekšnieks sarunā ar gleznotāju — cēdelgemieti A. Nulīti, pa kreisi redaktors R. Čaks, vidū prof. Dr. H. Tichovskis.

b) izmantot visas iespējas, pārsūtot maksājumus no vienas valsts uz otru, lai nebūtu jāzaudē līdzekļi savstarpējos kārtojumos;

c) ievērot visus termiņus DV CV noteiktiem maksājumiem, kā DVM abonementu maksām, samaksu CV apgādam par nosūtītām grāmatām u.c.

10. Sporta laukā aicina blakus līdzšinējām globālām sacensībām šaušanā un šachā rīkot korespondences sacensības arī citās sporta nozarēs, piem., novusā. Apstiprina vienādotu sporta tērpu emblēmu visām DV darbības zemēm.

1972. gadā bija četras neklātienes sēdes:

1. Izlēma DV CV speciālo fondu pārdēvēt par Nacionālās darbības fondu.
2. Eiropas drošības konferences sagatavošanas vajadzībām piešķīra $3.000.
3. Piešķīra $600 Madrides raidītāja atbalstīšanai (latviešu valodas raidījumiem) un izlēma citas lietas. Rutīnas jautājumi bija katras sēdes darba gaitā, kā piem., budžets, darbības pārskati, dažādi piešķīrumi u.t.t.

Savu saimniecību DV centrālā valde kārto pēc ik gadu CV sēdē pieņemtā budžeta. Ienākumus sagādā visas DV darbības zemes, maksājumus izdarot pēc attiecīga sadalījuma.

Visas DV CV kases grāmatas iegrāmatotas Vācijā, tādēļ summas tajās ierakstītas vācu markās (DM).

Sākuma gados (līdz 1955. g.) budžeta summas — ienākumos un izdevumos — bija noteiktas DM 7.000.00 gadā, vēlākos (līdz 1965. gadam) tās sasniedza DM 10.000.00 un pēdējos gados ir bijušas šādas:

1968. gadā	—	DM 13.150.00
1969. gadā	—	DM 17.145.00
1970. gadā	—	DM 15.855.00
1971. gadā	—	DM 16.000.00
1972. gadā	—	DM 27.700.00
1973. gadā	—	DM 25.260.00

Darbībai izvēršoties plašumā, augušas arī vajadzības, kas diktējušas budžeta lielumu. 1973. gada darbības budžets bija sekojošs:

DV CENTRĀLĀS VALDES 1973. GADA BUDŽETS

Ienākumi	(DM)
DV zemju iemaksas:	
ASV	8.450
Anglija	4.500
Austrālija	4.160
Kanada	3.910
Vācija	3.000
Zviedrija	990
Arģentīna	50
Beļģija	30
Brazilija	50
Dānija	35
Francija	50
Holande	35
	DM 25.260

Izdevumi		(DM)
Administrātīvie izdevumi		6.000
CV prezidija izdevumi		2.500
Ģenerālsekretāra pasta izd.		600
Ģenerālsekretāra biroja izd.		400
Informācijai:		
ārējās inf. nozarei	1.500	
iekšējās inf. nozarei	1.000	2.500
Jaunatnes nozarei		1.000
Sporta nozarei:		
globālām šaušanas balvām	500	
balvām šachā	100	
balvām novusā	100	700
Piedal. baltiešu veterānu org.	1.100	
Ideoloģiskai un nacionālai aprūpei:		
radio raidījumiem	3.000	
Pasaules pretkomūnistiskās līgas dalības nauda un deleg. sūtīš.	4.100	
nacionālai aprūpei	3.000	10.100
Dažādi izdevumi		360
		DM 25.260

Bez tam DV CV rīcībā ir Speciālais fonds (kopš 1971. gada Nacionālās darbības fonds). Tas pie DV CV pastāv kopš 1957. gada, kad DV rīcībā kāds nezināms cīnītājs nodeva DM 32.760 izlietošanai vienīgi cīņas par Latvijas brīvības atjaunošanu vajadzībām. Līdzekļus no šī fonda DV CV ņem vajadzībām, kuŗas budžetā nav paredzētas. Šajā fondā atlikums 1973. gada 1. janvārī bija DM 5.779.57.

DV CV kontu stāvoklis 1973. gada 1. janvārī bija sekojošs:

DV CV KONTU STĀVOKLIS 1973. GADA 1. JANVĀRĪ

Kontu nosaukumi	Bilance uz 1. 1. 72.		Apgrozījums 1972. gadā		Bilance uz 1. 1. 73.	
	Aktīvs	Pasīvs	Debets	Kredits	Aktīvs	Pasīvs
Kase	1.055,39		11.965,51	11.860,53	104,98	
Tekošs rēķins bankā	18.564,83		109.590,19	70.865,97	38.724,22	
Dažādas personas	649,77		26.162,42	25.709,97	452,45	
Nacion. darbības fonds		6.779,57	1.000,00	6.779,57		5.779,57
Paciņas			49.301,04	53.495,01		4.193,97
Grāmatas	936,03		28.479,54	42.953,49		14.473,95
Zemju iemaksas			22.663,82	22.663,82		
Izdevumi			9.535,49	9.535,49		
DV centrālā valde		14.426,45	26.072,83	40.906,99		14.834,16
Kopā:	21.206,02	21.206,02	284.770,84	284.770,84	39.281,65	39.281,65

V. Janovs, Brisbenas bij. DV priekšnieks viesojās ASV 1965. gadā, apmeklējot arī DV apvienības Ņujorkā namu, kur 27. novembrī viņu uzņēma apvienības saime. Uzņēmumā no kr.: V. Hāzners, L. Lāce, V. Janovs un V. Freija.

DV CV ik gadu izgatavojusi pārskatu par DV organizācijas kopējiem līdzekļiem (ieskaitot visas darbības zemes). Tie gadu tecējumā rāda šādus skaitļus:

	Organizācijas līdzekļi	Aprūpes līdzekļi	Īpašumi un dažādas vērtības	Kopā (DM)
1958. g.	255.861,05	142.537,43	577.178,66	975.577,14
1960. g.	304.885,99	190.845,71	753.791,56	1.249.523,26
1962. g.	363.536,00	198.147,09	785.895,00	1.347.578,09
1964. g.	447.864,00	175.404,00	1.293.400,00	1.909.668,00
1969. g.	678.541,21	343.999.63	2.008.984,94	2.971,525,78
1970. g.	654.245,76	632.287,84	2.279.088,78	3.565.622,38
1971. g.	942.222,61	382.045,59	2.516.016,93	3.840.285,13
1972. g.	1.099.619,00	393.707,00	2.444.286,00	3.937,612,00

DV priekšnieka V. Januma sagaidīšana Kanadas lidlaukā 1954. gadā. No kr.: V. Mukts, P. Balodis, M. Gruzīte un V. Janums.

Pārskats pierāda, ka DV organizācijas koplīdzekļi ik gadu palielinājušies.

Jau kopš paša darbības sākuma aprūpei domātie līdzekļi arī tiek izlietoti vienīgi šīm vajadzībām. Aprūpes līdzekļus nedrīkst pārskaitīt organizācijas līdzekļu kontā, bet atļauts gan darīt otrādi.

Savā pilnvaru laikā DV priekšnieks un CV prezidija locekļi izdarījuši arī daudz ceļojumu, lai apmeklētu DV saimes ne vien Eiropā, bet arī citos kontinentos. DV priekšnieks V. Janums viesojās ASV un Kanadā 1953., 1962. un 1966. gadā, piedalīdamies

V. Hāzners Dānijas DV nodaļas apmeklējumā 1951. gadā. Viesiem pa labi Dānijas DV ilggadējais priekšnieks I. Reitmanis, pa kreisi rakstnieks V. Dambergs un E. Liepkalns.

delegātu sanāksmēs un apmeklēdams vairākas nodaļas un kopas, DV priekšnieka pirmais vietnieks V. Hāzners, toties, viesojās Eiropā 1964., 1968. un 1970. gadā (jau kā DV priekšnieks) pat divas reizes, bet 1967. gadā apciemoja Austrāliju, tur apmeklēdams visas nodaļas. DV CV prezidija locekļi — A. Bērziņš viesojās ASV un Kanadā 1966. un 1971. gadā, J. Cīrulis bija Kanadā 1971. gadā, J. Lācis 1972. gadā apmeklēja Eiropu, ciemodamies vairākās DV nodaļās.

Ceļojumos bijuši arī citi DV CV locekļi — J. Masulāns no Austrālijas 1966. gadā apmeklēja ASV, Kanadu un Eiropu, bet V. Rolavs 1971. gadā Kanadu. E. Krūka no Kanadas Eiropā ir bijis vairākkārt, bet V. Mukts un K. Purmals pa reizei.

Ceļojuši arī citi atbildīgie DV darbinieki — zemju valžu priekšsēži u.c. Visi šie ceļojumi pakalpojuši DV organizācijas stiprināšanas, vienotības demonstrēšanai, domu izmaiņas un citiem nolūkiem, rādīdami, ka ne telpa, ne laiks nav spējuši šķirt DV organizācijas brālību, kuru dibināja pirms 25 gadiem drūmajā Cēdelgemā.

Viss DV centrālās valdes darbs 20 gados, kopš 1952. gada pirmās CV sēdes (globālā mērogā), ir bijis vienotības un kopīgu darbu apdvests. Tas turpinājies to ideālu un mērķu garā, kuŗi likti darbības sākuma pamatā, izteikti pirmajos Cēdelgemas statūtos un vēlāk nosprausti Vācijas posma darbības laikā.

DV CV šai laikā apstiprinājusi sekojošos noteikumus un vadlīnijas:

1. Noteikumi DV organizācijas darbībai visās zemēs (1954. gadā, pārlaboti 1960. g., 1966. un 1970. g.).
2. DV priekšnieka un DV CV vanadžu nozares vadītājas vēlēšanu instrukcijas (pārlabotas 1967. g.).

Pulkvedis V. Janums viesošanās laikā Čikāgā 1962. g. No kr.: apv. priekšn. v. A. Vanags, Čikāgas Latviešu Biedrības priekšn. V. Vīksniņš, plkv. V. Janums un ASV DV goda tiesas priekšs. K. Vanags.

3. Noteikumi informācijas darbam DV organizācijā (1957. g.).
4. DV CV vadlīnijas jaunatnes darbam (1962. g.).

5. Noteikumi DV stipendijas fondam (1964. g.).
6. Noteikumi DV globālajām neklātienes šaušanas sacensībām (1963. g. un 1965. g.).
7. Vadlīnijas DV CV darbībai (1970. g.).
8. Vadlīnijas DV CV ārējās informācijas darbam (1971. g.).
9. Vadlīnijas DV CV iekšējās informācijas darbam (1971. g.).
10. Vadlīnijas vanadžu darbībai DV organizācijā (1960. g., pārstrādātas 1971. gadā).

Tas liecina, ka arī pēc darbības sākšanas globālā mērogā DV CV radījusi dažādus noteikumus kopdarbības veicināšanai un vadlīnijas CV darbu vadītājiem. Būtībā tomēr nekas nav grozījies organizācijas darba saturā, bet šo „reglamentu" nepieciešamību radīja apstākļi, jo vadītāji darbinieki vēlēšanu gaitā diezgan bieži nomainīti, un lai darbs neciestu, nepieciešamība prasīja atstāt nākamiem darba darītājiem norādījumus rakstveidā.

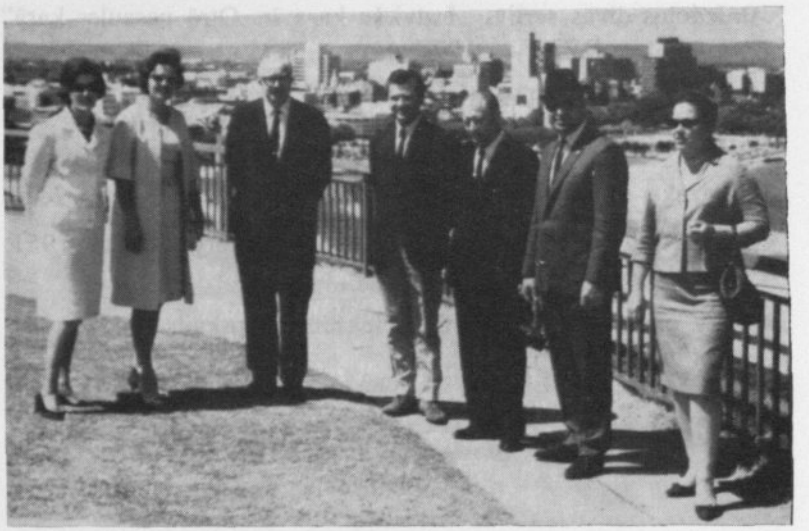

Daugavas Vanagu organizācijas priekšnieka pirmais vietnieks V. Hāzners ar sagaidītājiem Austrālijā 1967. gada oktobrī. No kreisās: Pertas nod. vanadžu priekšn. R. Bērziņa, E. Pīlāga, V. Hāzners, nodaļas sekretārs J. Pelšs, revīzijas kom. priekšs. A. Dunsis un Pertas DV nod. priekšn. J. Plūcis ar dzīvesbiedri. Uzņēmums izdarīts Karaļa parkā, Pertā.

Kopīgās aktīvitātes visā DV organizācijā ir:

1. DV Mēnešraksts (1951. g.)
2. Aprūpe aiz dzelzs aizkara (1955. g.)
3. Labāko kaŗa stāstu sacensība (1958. g.)
4. Ziņu kopojums par apstākļiem okupētajā Latvijā (1960. g., sagatavo un izsūta DV Rietumvācijas valde)
5. Īslugu sacensība (1961. g.)
6. DV sienas kalendārs (1961. g.)
7. Jaunatnes rakstu darbu sacensības (1962., 1963., 1965., 1968. un 1972. gadā)
8. DV REPORT (1962. g., izdeva DVF)
9. DV neklātienes šaušanas sacensības (kopš 1963. g.)
10. Izdotas divas serijas „Latviešu kaŗavīrs Otrā pasaules kaŗā" grāmatas (1970. un 1972. g.)
11. DV CV apgāds (1971. g.)
12. Latviešu leģiona un DV archīvs (kopš 1951. g.)
13. Savākti materiāli grāmatai DV 25 gados (1961.— 1972. g.)
14. Iekārtota kritušo un bez vēsts pazudušo kartotēka (no 1951. g. līdz šim laikam)
15. DV organizācijas nekustamu īpašumu kopskaits 1972. g. beigās bija 22.

Edvarts Tūters

DAUGAVAS VANAGI LIELAJĀ JUNDĀ

Sanāca, sanāca
Bāliņi baltie —
Sirmveci kanaki,
Jaunekļi smuidri.

Dzīvie un mirušie,
Un nezināmie;
Visi nu kopā te —
Lielajā jundā.

Ir te no Ostrovas,
Lubānas, Džūkstes —
Kurzemes cietokšņa
Karstākās elpas . . .

Sanāca modrākie
Miegainos mūdīt:
Dzīviem vēl elpojot —
Par veli nekļūt.

Sanācā asināt
Domas un prātu,
Kā tumsu malā spiest,
Sarkano miglu.

Sanāca saliedēt
Kliedētos spēkus,
Kā būt un pastāvēt
Neprāta laikā.

Sanāca klausīties
Jaunie, visjaunie,
Mācoties tikumus
Tēvzemei dārgos.

Pa vidu rosījās
Vanadzes čaklās,
Gaišākai nākotnei
Sastatnes ceļot.

Sanāca, sanāca
Dalīties domām,
Kā dziļāk vagu art
Kultūras druvā.

Kā mātes valodu
Un labās zintis
Apmīļot, pasargāt
No bojā ejas.

. . . Sanāca, sanāca
Bāliņi baltie
Dievam un tēvzemei
Mīlību rādīt.

IX

PIELIKUMI

Pielikumi:

1. Latviešu leģiona kaŗavīru saraksts, kuŗi apglabāti Lommeles brāļu kapos, Beļģijā.
2. Daugavas Vanagu delegātu saraksts Cēdelgemā, DV organizāciju dibinot.
3. DV Cēdelgemas statūti.
4. Noteikumi Daugavas Vanagu (DV) organizācijas darbībai.
5. Daugavas Vanagu organizācijas idejiskie pamati un darbība svešumā.
6. Noteikumi informācijas darbam Daugavas Vanagu organizācijā.
7. DV CV vadlīnijas jaunatnes darbam.
8. Noteikumi DV stipendijas fondam.
9. Noteikumi Daugavas Vanagu globālajām neklātienes šaušanas sacensībām.
10. Daugavas Vanagu vēstījums Latvijas valsts dibināšanas 50 gadu atceres gadījumā.
11. Daugavas Vanagu vēstījums, suminot Latviešu kaŗavīru 50. gadu.
12. Daugavas Vanagu vēstījums, atceroties Kurzemes kapitulācijas 25. gadadienu.
13. Vadlīnijas DV CV darbam.
14. Vadlīnijas DV CV ārējās informācijas nozares vadītāja darbam un darbam atsevišķās zemēs.
15. Vadlīnijas DV CV iekšējās informācijas nozares vadītāja darbam un darbam atsevišķās zemēs.
16. Vadlīnijas vanadžu darbībai Daugavas Vanagu organizācijā.

1. pielikums

LATVIEŠU LEĢIONA KARAVĪRU SARAKSTS, KURI APGLABĀTI LOMMELES KARAVĪRU KAPSĒTĀ, BEĻĢIJĀ

Nr.	Uzvārds, vārds un dienesta pak.	Dzimis	Miris
1.	Anstips, Rolands, kar.	27. 4. 24	9. 3. 46
2.	Balodis, Jānis, kar.	26. 11. 27	13. 3. 46
3.	Bauga, Edgārs, dkar.	21. 10. 21	22. 2. 46
4.	Bērziņš, Jānis, dkar.	6. 7. 15	20. 1. 46
5.	Belochvosčiks, Francis, kapr.	1. 4. 12	20. 1. 46
6.	Bluķis, Kārlis, kar.	1. 5. 10	12. 12. 45
7.	Bruzgulis, Jānis, kar.	3. 6. 10	11. 4. 46
8.	Bušmanis, Ansis, kapr.	19. 7. 07	11. 1. 46
9.	Dirba, Rūdolfs, kar.	18. 5. 26	16. 2. 46
10.	Dobelis, Alfreds, kar.	30. 6. 11	15. 9. 45
11.	Erbs, Jēkabs, kapr.	1. 1. 23	10. 12. 45
12.	Fenskis, Kurts, kar.	30. 7. 25	10. 3. 46
13.	Fišers, Ernests, kar.	8. 4. 09	7. 12. 45
14.	Friedrichsons, Edvīns, kar.	6. 5. 26	4. 4. 46
15.	Gailis, Ēriks, kar.	13. 7. 25	13. 3. 46
16.	Grasis, Vilhelms, kapr.	21. 1. 16	15. 2. 46
17.	Graube, Broņislavs, kar.	11. 11. 23	2. 4. 46
18.	Grāvītis, Valdis, kar.	20. 5. 21	5. 1. 46
19.	Greste, Edgārs, v. vietn.	28. 5. 11	25. 1. 46
20.	Grīnbergs, Fricis, kar.	21. 8. 25	17. 1. 46
21.	Grīnvalds, Valdis, kar.	21. 3. 23	17. 3. 46
22.	Ikšelis, Ādolfs, kar.	27. 2. 09	27. 2. 46
23.	Jansons, Fricis, kar.	8. 12. 15	10. 11. 45
24.	Kārkliņš, Arvīds, kar.	21. 11. 27	?
25.	Kauliņš, Arvīds, kar.	?	29. 4. 46
26.	Ķirsis, Jānis, kar.	2. 11. 08	3. 1. 46
27.	Kiršteins, Ēriks, kar.	29. 9. 25	6. 3. 46
28.	Kiršteins, Kārlis, kar.	21 g. v.	25. 5. 46
29.	Kļaviņš, Edgārs, kar.	2. 4. 14	9. 1. 46
30.	Klints, Harijs (lidot.), vserž.	6. 4. 18	1. 1. 45
31.	Klints, Jānis, dkar.	16. 3. 01	14. 3. 46
32.	Krūklis, Fricis, dkar.	1. 9. 08	17. 11. 45
33.	Krūmiņš, Jānis, kar.	30. 5. 25	22. 10. 45
34.	Krūmiņš, Ludvigs, kar.	?	21. 4. 46
35.	Ķulpe, Kārlis, kar.	4. 8. 07	13. 12. 45
36.	Kurzemnieks, Kārlis, dkar.	20. 1. 07	?
37.	Lagzdiņš, Vilis, kar.	2. 6. 21	17. 2. 46
38.	Lanka, Elmārs, kar.	2. 11. 26	30. 9. 45
39.	Lauciņš, Jēkabs, kar.	24. 5. 06	22. 1. 46
40.	Lauva, Kārlis-Rūdolfs, kar.	29. 9. 19	29. 3. 46

Nr.	Uzvārds, vārds un dienesta pak.	Dzimis	Miris
41.	Leitis, Kārlis-Ludvigs, kar.	10. 2. 13	17. 2. 46
42.	Lūsis, Jānis, kar.	9. 9. 26	17. 3. 46
43.	Lūsis, Kārlis, kar.	20. 9. 19	26. 3. 46
44.	Magone, Arvīds, g. sp. izp.	23. 12. 27	22. 2. 46
45.	Meivalds, Kārlis, dkar.	2. 2. 25	12. 12. 45
46.	Melngalvis, Arnolds, kar.	13. 11. 25	18. 3. 46
47.	Meņģelsons, Augusts, kar.	4. 2. 26	23. 3. 46
48.	Miķelsons, Valdis, kar.	19. 9. 25	25. 4. 46
49.	Mīters, Emīls, kar.	23. 8. 23	10. 2. 46
50.	Oldermanis, K. (?), kar.	24. 8. 23	21. 5. 46
51.	Orlovskis, Leopolds, dkar.	27. 8. 12	21. 12. 45
52.	Pīlādzis, Jānis, kar.	4. 3. 11	8. 12. 45
53.	Podiņš, Edgars, kar.	1. 9. 25	13. 6. 46
54.	Priede, Voldemārs, kar.	16. 2. 25	8. 3. 46
55.	Rejnieks, Oskars, kar.	?	27. 5. 46
56.	Roze, Alberts, kar.	1. 4. 26	28. 12. 45
57.	Rozenbergs, Mārtiņš, kar.	23. 4. 08	26. 1. 46
58.	Rozenštoks, Eduards, kar.	17. 2. 10	18. 2. 46
59.	Saldūksnis, Jānis, kar.	14. 9. 23	8. 3. 46
60.	Sarms, Mārtiņš, dkar.	28. 10. 07	4. 3. 46
61.	Savtizikovs, Ivstafs, kar.	?	25. 1. 46
62.	Šķēle, Jānis, kar.	4. 4. 13	9. 2. 46
63.	Šķerbergs, Vilis, v. vietn.	27. 9. 02	28. 4. 46
64.	Smirnovs, Ivans, kar.	?	17. 5. 46
65.	Šņore, Kārlis, kar.	10. 10. 14	24. 12. 45
66.	Strauss, Leonards, g. sp. izp.	?	25. 2. 46
67.	Šteingolds, Arnolds, kar.	28. 7. 20	14. 4. 46
68.	Students, Francis, kar.	20. 7. 07	11. 6. 46
69.	Tauriņš, Arvīds, g. sp. izp.	?	3. 5. 46
70.	Tauriņš, Imants, kar.	13. 6. 26	28. 10. 45
71.	Vācietis, Elmārs, kar.	19. 9. 24	30. 5. 46
72.	Vanags, Elmārs, dkar.	12. 1. 22	28. 1. 46
73.	Vaspāns, Vaclavs, dkar.	22. 9. 13	21. 1. 46
74.	Vilnītis, Jānis, kapr.	28. 9. 11	4. 12. 45
75.	Vinogradovs, Jānis, kar.	20. 3. 13	2. 2. 46
76.	Vinovskis, Andrejs, kar.	23. 1. 09	15. 1. 46
77.	Vistiņš, Pauls, kar.	1. 9. 08	23. 1. 46
78.	Zariņš, Alberts, dkar.	16. 1. 22	28. 10. 45
79.	Zariņš, Jānis Elmārs, kar.	1. 3. 25	7. 3. 46

(No minētajiem 78 nāca no Cēdelgemas gūstekņu nometnes, bet 30. sarakstā — v-serž. Klints kritis gaisa kaujā virs Beļģijas).

2. pielikums

DAUGAVAS VANAGU DELEGĀTU SARAKSTS, CĒDELGEMĀ DV DIBINOT

Barakas Nr.	Uzvārds un vārds	Dienesta pakāpe	Dzimš. dati	Nodarbošanās
24	Putriņš Augusts	v. v.	14. 5. 06.	bibliotēkārs
24	Grasis Leonīds	kapr.	7. 6. 12.	grāmatvedis
25	Freimanis Jānis	serž.	25. 4. 09.	valsts darb.
57	Tīfentāls Kārlis	v. v.	2. 12. 07.	ierēdnis
57	Jodiss Aleksandrs	kapr.	8. 4. 13.	motorists
57	Rubess Brunis	d-kar.	21. 12. 26.	mūziķis
56	Deksnis Kazimirs	kar.	24. 11. 21.	skolotājs
56	Zāģeris Arvīds	kapr.	3. 9. 12.	students
51	Ozoliņš Voldemārs	v. v.	1. 7. 13.	šoferis
	Kalniņš Pēteris	v. v.	29. 7. 03.	ģimn. skol.
70a	Vītols Otto	serž.	21. 10. 17.	ierēdnis
70a	Teteris Kārlis	kapr.	11. 9. 20.	ierēdnis
70a	Klauss Gunārs	kar.	19. 11. 26.	skolnieks
98	Jansons-Auziņš Edgars	v. v.	30. 4. 09.	revidents
98	Saulītis Emīls	kar.	28. 3. 07.	metallveid.
98	Ūdris Jānis	kapr.	3. 12. 07.	ādminis
98	Grāmatiņš Pauls	virsserž	5. 2. 06.	deģis
99	Liepa Jānis	d-kar.	15. 2. 09.	grāmatvedis
100	Muzikants Eduards	v. .v	31. 1. 08.	lauksaimn.
100	Lisovskis Ludvigs	serž.	24. 8. 11.	ierēdnis
101	Bodnieks Leons	kapr.	16. 9. 21.	būvt.
101	Elksnis Auseklis	kar.	13. 4. 21.	stud. agr.
31	Priedīte Jānis	kar.	21. 12. 02.	ierēdnis
	Kalniņš Jānis	v. v.	22. 2. 08.	ier., virsd.
46	Robiņš Mārtiņš	kpt.	8. 10. 07.	virsnieks
47	Ķīlītis Jūlijs	maj.	23. 7. 02.	virsnieks
56a	Pētersons Jānis	kapr.	15. 10. 10.	stud. jur.
65	Dābols Pēteris	kar.	17. 9. 07.	vec. grām.
	Grozītis Viktors	serž.	19. 5. 14.	maiznieks
	Ikstrums Herberts	kapr.	3. 11. 09.	grāmatvedis
	Reintāls Edgars	serž.	1. 11. 18.	grāmatvedis
66	Skrastiņš Artūrs	v. v.	19. 10. 15.	lauksaimn.
	Lasmanis Eižens	v. v.	27. 2. 10.	vec. darbv.
66	Caune Jēkabs	v. v.	12. 3. 09.	lauksaimn.
67	Tigeris Arvīds	kapr.	20. 5. 21.	lauksaimn.
	Folkmanis Voldemars	d-kar.	30. 6. 23.	skolnieks
68	Kļaviņš Eduards	kapr.	10. 7. 08.	slimn. insp.
	Ingists Jūlijs	kapr.	23. 10. 11.	lauksaimn.
	Zakulis Kārlis	serž.	1. 6. 13.	v. d. instr.

	Novikovs Nikolajs	kapr.	9. 4. 21.	students
	Grundāns Donats	serž.	7. 5. 14.	rēķinvedis
69	Garančs Jānis	v-serž.	3. 10. 14.	nol. pārz.
	Simsons Jānis	kar.	15. 3. 08.	techniķis
	Švalbe Osvalds	kar.	5. 10. 13.	podnieks
69	Zaķis Al-drs	kar.	5. 12. 07.	jurists
70	Daņilovs Pēteris	v. v.	25. 2. 06.	v. d. instr.
	Ozoliņš Jānis	serž.	15. 3. 09.	pol. darb.
	Briedis Arvīds	kapr.	14. 11. 14.	lauksaimn.
72	Šīrons Juris	kar.	11. 6. 19.	lauksaimn.
	Bileičiks Nikolajs	v. v.	24. 9. 11.	ierēdnis
	Zvaigzne Arvīds	kapr.	2. 6. 16.	darbn. meist.
	Auns Paulis	d-kar.	14. 4. 17.	prakt. lauks.
	Volks Pēteris	kar.	15. 7. 11.	galv. grām.
73	Radziņš Andrejs	d-kar.	9. 5. 02.	lauksaimn.
74	Bukovskis Žanis	kapr.	29. 3. 14.	mežkopis
	Lapsiņš Roberts	kapr.	6. 10. 08.	mechaniķis
	Miezis Jānis	serž.	7. 12. 17.	ceļu meist.
	Kalanka Kirils	serž.	18. 3. 04.	virsd. instr.
75	Gailītis Jānis	v. v.	30. 10. 17.	students
	Ūdris Kārlis	kapr.	2. 8. 12.	ierēdnis
	Mozulis Pēteris	serž.	30. 11. 10.	ierēdnis
	Apinis Osvalds	kapr.	5. 7. 09.	ierēdnis
76	Rumba Alfrēds	v. v.	1. 4. 13.	lauks.
	Volberts Artūrs	v. v.	26. 9. 07.	saldēt. pārz.
76	Mizis Jānis	kapr.	30. 10. 18.	lauks.
	Grošs Valijs	d-kar.	7. 11. 08.	lauks.
85	Rolmanis Vilis	d-kar.	28. 1. 13.	students
86	Šķirmants Jānis	kar.	1. 10. 06.	skolotājs
	Zacharevičs Staņislavs	d-kar.	11. 6. 23.	lauksaimn.
	Leja Alfrēds	d-kar.	30. 5. 13.	elektr.
	Toms Pēteris	kar.	28. 10. 09.	lauks.
87	Ūdris Voldemars	kapr.	17. 7. 11.	kanc. ierēdn.
88	Mierkalns Edgars	v. v.	6. 10. 07.	lauks.
	Palcmanis Aleksejs	vltn.	13. 4. 13.	virsnieks
88	Sedliņš Edgars	kapr.	16. 6. 13.	pag. darbv.
	Raņķis Visvaldis	serž.	9. 6. 21.	med. stud.
	Plinte Richards	kar.	28. 1. 11.	ierēdnis
89	Sauša Broņislavs	v. v.	28. 9. 06.	virsd. instr.
	Bergmanis Jānis	v. v.	28. 3. 08.	ierēdnis
	Skuja Žanis	v. v.	26. 8. 13.	virsd. instr.
	Ledainis Artūrs	kar.	26. 4. 06.	dārznieks
	Rubenis Elmārs	kar.	1. 4. 10.	lauks.
90	Vilciņš Augusts	kapr.	3. 10. 15.	lauks.
	Mazarkevics Olģerts	kar.	21. 8. 22.	skolotājs
90	Roze Visvaldis	kar.	23. 12. 25.	dārznieks
91	Strautmanis Edmunds	kapr.	28. 7. 23.	ierēdnis

72	Ruslevics Augusts	kapr.	7.	4.	14.	LA asistents
91	Jansons Kristaps	kar.	7.	12.	20.	ierēdnis
92	Jaunzemis Pēteris	kapr.	23.	8.	09.	el. students
	Stauga Fricis	kapr.	16.	2.	07.	mežu uzr.
72	Gedrovičs Jānis	kapr.	23.	3.	11.	stud. agr.
93	Rozentāls Fricis	v. v.	7.	3.	09.	dzelzceļn.
	Ābele Fricis	v. v.	4.	9.	09.	lauksaimn.
	Bīlmanis Andris	kar.	16.	2.	25.	skolnieks
94	Grundšteins Arvīds	serž.	11.	4.	12.	grāmatvedis
	Grīnbergs Laimonis	kar.	13.	10.	21.	techniķis
	Breikšs Džems	kar.	4.	1.	23.	students
75	Bērziņš Edgars	kar.	30.	1.	08.	tirgotājs
95	Derums Alfrēds	kapr.	6.	9.	08.	lauksaimn.
	Čops Al-drs	serž.	8.	3.	13.	lauksaimn.
96	Pudniks Eduards	kapr.	1.	1.	10.	mašin.
101	Markans Viktors	serž.	8.	12.	19.	ierēdnis
102	Čakste Žanis	serž.	5.	11.	12.	grāmatvedis
	Timermanis Viktors	kapr.	12.	4.	18.	stud. inž.
	Varkalis Ādams	kar.	9.	11.	06.	skolotājs
	Birzgalis Pēteris	d-kar.	24.	9.	09.	ierēdnis
103	Kanna Kārlis	d-kar.	8.	1.	20.	skolotājs
	Krasts Ādolfs	kapr.	22.	2.	15.	techn.
	Dūcis Eduards	v. v.	8.	1.	15.	techn.
	Līsmanis Vilhelms	kapr.	3.	10.	10.	dārznieks
104	Henkhuzens Al-drs	kapr.	3.	10.	11.	mērnieks
	Zenaitis Kārlis	kar.	29.	8.	22.	stac. dež.
104	Broks Daniels	kapr.	14.	4.	24.	ierēdnis
105	Andersons Eriks	ltn.	11.	3.	16.	ierēdnis
	Bļodiņš Jānis	serž.	1.	5.	09.	biroja darb.
	Riepnieks Augusts	kar.	6.	4.	09.	ierēdnis
	Ķiseļevs Vladimirs	serž.	21.	7.	12.	zemkopis
106	Jansons Eduards	v. v.	8.	2.	01.	ierēdnis
	Griķis Žanis	d-kar.	18.	3.	08.	lauks.
	Grīverts Kārlis	kapr.	9.	7.	22.	purva techn.
	Jurmārtiņš Juris	v-serž.	5.	1.	07.	rotaļl. meist.
107	Liepiņš Kārlis	v-serž.	21.	1.	08.	vērpt. vad.
	Kalniņš Voldemars	kapr.	14.	8.	15.	lauks.
	Brants Jānis	kapr.	27.	6.	12.	dārznieks
	Upenieks Kazimirs	vd.-kar.	3.	2.	23.	skolnieks
108	Strazdiņš Roberts	kar.	20.	1.	18.	dzelzc. ier.
	Reicholds Valters	kar.	12.	2.	27.	lauksaimn.
109	Peleņģis Augusts	v. v.	24.	7.	04.	ierēdnis
	Ķikulis Vitalijs	kar.	30.	7.	26.	pasta darb.
110	Leišups Augusts	v-serž.	29.	9.	08.	lauks.
	Ivankalns Al-drs	serž.	29.	6.	12.	lauksaimn.
110	Kažoks Ernests	v. v.	26.	1.	22.	lauks.
167	Liepiņš Jānis	kapr.	6.	9.	11.	ierēdnis

	Bortiņš Jānis	g. sp. izp.	12.	8.	27.	skolnieks
	Vērzemnieks Emīls	ltn.	31.	7.	11.	univ. asist.
	Rempe Edgars	kpt.	27.	10.	06.	tirgotājs
	Rudzītis Kārlis	kpt.	27.	9.	04.	virsnieks
	Lazdiņš Rūdolfs	kapr.	7.	9.	14.	jurists
31	Strazdiņš Žanis	kapr.	6.	1.	08.	v. ierēdnis
39	Tīdemanis Arvīds	kpt.	19.	10.	05.	virsnieks
41	Janums Vilis	plkv.	7.	1.	04.	virsnieks
	Akermanis Vilhelms	kpt.	24.	11.	05.	lauks.
58	Putniņš Ansis	v. v.	3.	6.	09.	valsts ier.
	Jurevics Eduards	serž.	14.	1.	20.	tirdzn. darb.
	Kociņš Elmārs	serž.	14.	8.	18.	teologs
	Krampis Artemijs	v-dkar.	30.	7.	17.	lauks.
60	Bergmanis Arnolds	v. v.	21.	1.	20.	kaŗavīrs
	Renigers Vilis	v. v.	4.	5.	11.	agronoms
	Detlavs Kārlis	serž.	27.	6.	11.	mežu techn.
60	Ranka Jānis	kapr.	21.	8.	23.	students
14	Zvirbulis Jānis	kapr.	20.	2.	12.	kābeltechn.
	Čurišķis Harijs	d-kar.	23.	5.	19.	students
17	Balodis Pēteris	maj.	21.	6.	07.	virsnieks
27	Plostiņš Eriks	kar.	9.	1.	15.	mežzinis
30	Liepkalns Artūrs	kapr.	15.	2.	21.	skolotājs
	Lācis Edgars	kar.	12.	1.	19.	students
	Jumburgs Valentīns	serž.	14.	10.	12.	mērnieks
	Malauckis Jānis	kar.	27.	3.	06.	lauks.
42	Tomass Al-drs	maj.	1.	11.	08.	lidot., insp.
	Butkus Žanis	kpt.	29.	7.	06.	lauks.
43	Hāzners Vilis	maj.	23.	7.	05.	virsnieks
	Odiņš Georgs	ltn.	25.	9.	10.	tiesnesis
45	Malvess Egons	serž.	17.	9.	16.	šofers-mech.
	Bērziņš Artūrs	serž.	27.	4.	10.	virsd. kar.
	Apša Jānis	d-kar.	28.	4.	12.	dārznieks
50	Vieglais Georgs	vltn.	12.	11.	08.	būvtechn.
54	Maļinovskis Donats	kapr.	21.	1.	14.	skolot., stud.
	Bērziņš Arnolds	kar.	13.	8.	19.	grāmatvedis
	Bruzgulis Al-drs	serž.	28.	4.	23.	students
	Fabians Teodors	v. v.	19.	5.	00.	lauks.
59	Timšans Antons	serž.	2.	7.	14.	šoferis
	Plasiņš Voldemars	d-kar.	10.	4.	22.	šoferis
64	Pētersons Jānis	kar.	6.	12.	13.	lauks.
	Zvaigznīte Viktors	d-kar.	18.	4.	14.	ierēdnis
	Rags Jānis	kapr.	5.	9.	14.	lauks.
	Olševskis Heinrichs	v. v.	26.	11.	08.	šoferis
65	Lazdiņš Jānis	v. v.	19.	9.	06.	lauks.-grām.
66	Trucis Arnolds	v. v.	20.	9.	09.	grāmatv.
	Siliņš Arvīds	kapr.	8.	8.	11.	mašinists
	Strazdiņš Jānis	kapr.	16.	6.	11.	lauks.

66	Blaus Uldis	kar.	23.	8.	17.	skolotājs
67	Jansons Jānis	kapr.	24.	6.	22.	elektrotechn.
	Riekstiņš Jānis	kapr.	23.	1.	15.	grāmatv.
	Bērziņš Voldemārs	kapr.	17.	3.	13.	būvtechn.
	Engers Ādams	kar.	30.	4.	20.	lauks.
68	Zemeszirgs Alberts	kar.	22.	5.	21.	ķīmiķis
	Rubenis Nikolajs	serž.	6.	1.	08.	techniķis
69	Ruņģis Arvīds	kar.	13.	7.	21.	inženieris
	Langmanis Artūrs	kar.	30.	11.	21.	skolotājs
	Magone Kārlis	kapr.	6.	1.	18.	skolotājs
69	Skrastiņš Vilis	serž.	4.	6.	07.	ierēdnis
71	Ķencis Daumants	d-kar.	9.	5.	11.	rūpn. revid.
	Birzgalis Jānis	d-kar.	2.	4.	10.	lauks.
	Begis Leonīds	serž.	19.	3.	11.	fotografs
73	Zaķis Arnolds	kapr.	12.	3.	14.	grāmatv.
74	Kaktiņš Edgars	v. v.	6.	8.	06.	kaŗavīrs
	Usāns-Ersts Roberts	kapr.	2.	9.	10.	skolotājs
	Zvejnieks Artūrs	d-kar.	6.	6.	13.	būvtechn.
75	Kalnbērziņš Alfrēds	ltn.	29.	2.	06.	ierēdnis
	Liepa Kārlis	kapr.	8.	1.	07.	lauksaimn.
75	Paklons Leons	kapr.	22.	6.	24.	kanc. ierēdn.
	Kregers Modris	d-kar.	18.	3.	23.	galdnieks
	Šķiliņš Evalds	kapr.	23.	3.	08.	pag. sekr.
76	Sīmanis Reinholds	vd. kar.	25.	11.	12.	tirgotājs
	Cinītis Ādolfs	v. v.	31.	1.	15.	kaŗavīrs
	Veiss Jēkabs	v. v.	23.	2.	10.	architekts
	Krievs Arvīds	kapr.	26.	8.	14.	tirgotājs
77	Leitis Zigfrīds	d-kar.	10.	6.	23.	mašīntechn.
112	Kampe Toms	serž.	6.	1.	16.	ierēdn., stud.
	Bērziņš Leonīds	kapr.	15.	4.	21.	ierēdnis
	Abrants Alfrēds	d-kar.	15.	4.	19.	ierēdn. stud.
	Zaļums Jānis	kar.	21.	2.	21.	kino techn.
	Āboliņš Jānis	v. v.	7.	3.	11.	kultūrtechn.
113	Bērziņš Voldemars	kapr.	25.	5.	09.	jūrnieks
	Skrebens Arvīds	v. v.	19.	9.	08.	lauks.
	Pruchnovs Arnolds	serž.	26.	1.	12.	ierēdnis
	Zīle Ilmārs	kapr.	9.	2.	21.	mechan.
114	Miķelsons Kirils	serž.	6.	9.	12.	lidotājs
114	Alksnis Kārlis	v. v.	13.	11.	09.	lidotājs
	Jakubovs Nikolajs	v. v.	12.	9.	00.	tirgotājs
	Kreišmanis Visvaldis	kar.	30.	4.	21.	students
115	Aukmanis Eduards	kapr.	13.	11.	12.	inženieris
	Krūmiņš Žanis	d-kar.	13.	7.	17.	pulkst. meist.
116	Brīvkalns Otto	v. v.	23.	3.	06.	svaru mech.
	Vītenis Zigfrīds	kar.	10.	2.	08.	L.U. lektors
117	Krūze Leonīds	kapr.	15.	4.	16.	grāmatvedis
118	Misiņš Rinaldo	serž.	14.	8.	14.	ierēdnis

	Sops Jānis	kar.	27.	2.	22.	tehniķis
118	Cveigelis Fricis	serž.	10.	7.	09.	grāmatvedis
	Mastiņš Ivars	kar.	17.	4.	24.	skolnieks
119	Grotiņš Imants	d-kar.	22.	7.	15.	tālbr. kapt.
	Bulavs Vilis	v. v.	28.	3.	17.	mechaniķis
	Ābele Eduards	v. v.	1.	1.	08.	v. grāmatv.
	Eglājs Gustavs	kar.	26.	7.	12.	galv. grāmatv.
120	Bergvalds Ansis	kapr.	10.	8.	22.	skolnieks
	Cukurs Jānis	kapr.	21.	1.	22.	tehniķis
121	Biela Arvīds	kapr.	7.	12.	21.	ierēdnis
	Gurtiņš Arvīds	kapr.	1.	3.	16.	ierēdnis
121	Jurgenovskis Roberts	kar.	11.	8.	18.	jūrnieks
	Pelēcis Valentīns	kar.	14.	8.	06.	žurnālists
122	Meisters Augusts	kapr.	9.	4.	10.	students
	Vītiņš Otomars	kar.	24.	3.	00.	grāmatvedis
	Kalniņš Arvīds	d-kar.	25.	2.	15.	lauks.
	Bisenieks Imants	kar.	23.	10.	22.	būvtechn.
	Līdacis Arvīds	ltn.	7.	4.	14.	ierēdnis
123	Brunners Ādolfs	kpt.	31.	7.	11.	virsnieks
	Utināns Jāzeps	v. v.	18.	11.	07.	ierēdnis
	Puriņš Krišjānis	serž.	27.	6.	08.	dārzkopis
123	Jansons Žanis	kpt.	24.	11.	07.	virsnieks
	Vēveris Eduards	kapr.	3.	8.	09.	mašīnatsl.
124	Apse Arnolds	v. v.	28.	5.	14.	žurnālists
	Lauva Ernests	kapr.	14.	9.	10.	agronoms
125	Brantevics Alfreds	v. v.	2.	5.	15.	techn.-mech.
	Kalniņš Arvīds	kapr.	24.	7.	12.	pg. sekret.
	Jansons Magnuss	d-kar.	29.	9.	21.	students
126	Enne Kārlis	serž.	9.	1.	08.	galdnieks
	Purviņš Jānis	d-kar.	7.	7.	11.	skolotājs
126	Grīslis Alfreds	g. sp. izp.	21.	4.	27.	skolnieks
	Stivers Osvalds	d-kar.	10.	3.	23.	lauks.
127	Zaļaiskalns Olģerts	v. v.	2.	2.	05.	ierēdnis
	Rācenis Bernhards	v. v.	24.	5.	13.	elektrotechn.
	Strelevics Jānis	d-kar.	19.	5.	14.	lauks.
	Cers Jānis	kar.	21.	11.	14.	lauks.
	Akmens Arnolds	kar.	15.	10.	13.	kino pārv.
128	Bērziņš Jānis	v. v.	31.	10.	04.	lauks.
	Bolševics Pēteris	serž.	5.	9.	17.	galdnieks
	Auniņš Voldemars	kapr.	25.	6.	22.	šoferis-mech.
128	Bindemanis Roberts	kar.	4.	2.	16.	radio-tel.
129	Dzirnis Roberts	kapr.	22.	1.	14.	ierēdnis
	Lielais Konstantīns	kapr.	11.	9.	11.	būvtechn.
	Ūdriņš Edgars	d-kar.	27.	2.	17.	skolotājs
	Zīvarts Alfons	kar.	16.	12.	01.	ierēdnis
130	Zelziņš Kārlis	serž.	7.	6.	10.	referents
	Baķis Eduards	v. v.	24.	1.	15.	geol. stud.

	Grāveris Ernests	v. v.	10.	3.	07.	ierēdnis
	Krišjānis Arvīds	v. v.	27.	2.	09.	geol. inž.
131	Miezis Miķelis	v. v.	5.	3.	00.	virsd. instr.
131	Miķītis Jānis	serž.	11.	12.	09.	lauks.
	Nolle Kārlis	kapr.	30.	3.	08.	pol., tirgot.
	Ozoliņš Arnolds	kapr.	29.	12.	19.	zīmēt.-fot.
	Tomsons Artūrs	kar.	16.	3.	09.	jūrnieks
132	Spalviņš Al-drs	kapr.	14.	1.	12.	lauks.
	Arājs Ervīns	kapr.	12.	5.	15.	lauks.
	Brežģis Andrejs	v-serž.	25.	4.	04.	lauks., jūrn.
	Timrots Imants	d-kar.	7.	9.	24.	skolotājs
	Pelude Richards	kapr.	11.	6.	14.	lauks.
133	Kangars Kārlis	v. v.	8.	3.	12.	techniķis
	Dančmeistars Alberts	kapr.	1.	12.	08.	lauks.
134	Vītoliņš Jānis	v-serž.	18.	8.	08.	grāmatv.
	Rudzītis Eriks	kar.	13.	6.	25.	lauks.
	Zellis Jānis	v-serž.	2.	11.	00.	grāmatv.
135	Kasalītis Eduards	serž.	1.	8.	16.	ierēdnis
	Tillers Herberts	v-serž.	4.	3.	12.	techniķis
	Tirziņš Herberts	serž.	20.	2.	23.	pienot. vad.
136	Jurģis Al-drs	serž.	1.	6.	07.	ierēdnis
	Pētersons Alfreds	v. v.	27.	3.	17.	students
136	Kumermanis Arnolds	vltn.	29.	5.	07.	techniķis
	Balodis Fricis	kapr.	18.	12.	20.	skolotājs
	Raņķis Mārtiņš	kapr.	26.	12.	23.	skolnieks
137	Buševics Viktors	kapr.	16.	9.	21.	steļļmeist.
	Birzgalis Jānis	kapr.	10.	8.	14.	mechaniķis
	Ratnieks Mārtiņš	d-kar.	27.	12.	05.	preču pārz.
	Vējš Jānis	d-kar	20.	4.	06.	lauks.
138	Leitass Eriks	v. v.	20.	7.	08.	šoferis
	Lielnors Leonīds	v-serž.	27.	5.	16.	vd. instr.
	Caune Krists	kar.	5.	6.	06.	grāmatvedis
168	Rokulis Boļeslavs	kpt.	14.	12.	14.	virsnieks
	Zelmenis Al-drs	ltn.	19.	3.	16.	virsnieks
169	Eizans Vilis	d-kar.	18.	2.	14.	skolotājs
	Lūsis Miķelis	kar.	26.	9.	04.	skolotājs
	Rudzītis Jānis	serž.	6.	3.	16.	lidot., techn.

Saraksts rakstīts reģistrēšanās secībā un sniedz pilnīgu pārskatu par tiem vīriem, kas lika pamatus DV organizācijai. Kā saraksts liecina, delegāti bija no dažādām profesiju grupām, blakus veciem vīriem stājās arī jaunekļi.

Saraksts gan uzrāda tikai 311 vārdu, jo viens no delegātiem vai nu bija piemirsis, vai arī nebija gribējis reģistrēties.

3. pielikums

LATVIEŠU APRŪPĪBAS BIEDRĪBAS DAUGAVAS VANAGI STATŪTI

I Mērķis

Latviešu aprūpības biedrības „Daugavas Vanagi" mērķis ir karā cietušo latviešu un viņu ģimenes locekļu kultūrālā un saimnieciskā aprūpība.

II Tiesības

Savu mērķu sasniegšanai biedrībai ir tiesības:

a) dibināt biedrības nodaļas, invalidu, jaunatnes, sporta un citas sekcijas, kas kalpotu biedrības mērķu sasniegšanai;
b) iestāties par biedru citās saimnieciskās un kultūrālās organizācijās;
c) iegūt un nomāt kustamus un nekustamus īpašumus, saimnieciskus uzņēmumus un saimniekot ar tiem;
d) uzņemties juridiskas saistības un slēgt līgumus;
e) uzstāties kā prasītājai un atbildētājai tiesu iestādēs;
f) sarīkot teātŗa izrādes, koncertus, izstādes, priekšlasījumus, kursus, vakarēšanas, sapulces, tradicionālās sanāksmes, sacensības u.c. sarīkojumus;
g) ierīkot un uzturēt slimnīcas, sanatorijas, atpūtas namus, bāriņu patversmes, kopmītnes, skolas, lasītavas, klubus un citus līdzīgus iestādījumus savu biedru un to ģimenes locekļu aprūpībai;
h) izdot laikrakstus, žurnālus un grāmatas;
i) sarīkot bazārus, loterijas un ziedojumu vākšanu;
j) izsniegt biedriem un viņu ģimenes locekļiem vienreizējus un periodiskus pabalstus;
k) biedrībai ir juridiskas personas tiesības;
l) biedrībai ir savs karogs, un kā biedrībai tā nodaļām ir savs zīmogs.

III Biedru sastāvs un to uzņemšana

1. Biedrības biedri sadalās: a) aktīvos biedros, b) biedros veicinātājos un c) goda biedros.
2. Par biedrības aktīvo biedru var būt pilntiesīgi latvieši, kas cietuši karā darbībā vai kara darbības dēļ bijuši spiesti atstāt dzimteni un nav zaudējuši tiesības.
3. Par biedru veicinātāju var būt ikviens latvietis, kas sasniedzis 18 gadu vecumu.
4. Par goda biedriem delegātu pilnsapulce var ievēlēt ikvienu personu, kuŗai ir izcili nopelni biedrības darbības sekmēšanā.
5. Par latviešiem šo statūtu izpratnē uzskatāmas visas personas, kuŗas uz 1939. g. 1. septembri bijušas Latvijas pavalstnieki un pēc tam nav ieguvušas citas valsts pavalstniecību, kā arī šo personu pēcnācēji.
6. Aktīvas un pasīvas balstiesības biedrības pārvaldes organos bauda tikai aktīvie biedri.

7. Visiem biedrības biedriem ir pienākums visiem spēkiem sekmēt biedrības mērķus, atbalstīt tās darbību un padoties biedrības pārvaldes organu likumīgiem lēmumiem.
8. Biedrības biedriem ir tiesības nēsāt attiecīgo iestāžu apstiprinātas nozīmes.

Biedru pieņemšanas kārtība

9. Aktīvos biedrus un biedrus veicinātājus, saskaņā ar Centrālās Valdes izstrādātu instrukciju, uzņem nodaļas valde uz interesentu lūgumu pamata, ja viņu līdzšinējā darbība atbilst biedrības mērķiem.
10. Nodaļas valdes lēmumu par interesenta neuzņemšanu tas var pārsūdzēt Centrālai Valdei.
11. Aktīvo biedru vai biedru veicinātāju var izslēgt biedrības Centrālā Valde uz savu ierosmi, uz attiecīgās nodaļas valdes, revīzijas komisijas, goda tiesas vai 10 biedru rakstveida ierosinājumu, ja apstākļus noskaidrojot izrādītos, ka biedra rīcība kaitē biedrības interesēm. Lēmumu par izslēgšanu biedrs var pārsūdzēt delegātu pilnsapulcei viena mēneša laikā no valdes lēmuma paziņošanas dienas.
12. Ikviens biedrs var katrā laikā no biedrības izstāties, par to rakstiski paziņojot nodaļas valdei.
13. Ja biedrs līdz valdes noteiktam termiņam nenomaksā iepriekšējā gada maksājumus, tas automatiski skaitās izstājies no biedrības.
14. Izslēgto biedru var uzņemt par jaunu (arī kādā citā nodaļā) tikai ar Centrālās valdes piekrišanu.
15. Mainot dzīves vietu, biedrs automatiski skaitās par uzņemtu jaunās dzīves vietas nodaļā, ja viņš iesniedz attiecīgu paziņojumu reizē ar līdzšinējo biedru karti.

IV Pārvaldes organi

1. Biedrības darbību vada tās pārvaldes organi. Visi pārvaldes organu lēmumi ir ierakstāmi protokolu grāmatā.
2. Biedrības darbības un norēķina gads skaitās kalendāra gads, bet pārvaldes organi darbojas no vienas kārtējas biedru sapulces, resp. delegātu pilnsapulces līdz otrai.
3. Biedrības pārvaldes organi ir:
   a) nodaļās
      1) nodaļas biedru sapulce,
      2) nodaļas valde,
      3) nodaļas revīzijas komisija;
   b) centrā
      1) delegātu pilnsapulce,
      2) Centrālā valde,
      3) Centrālā revīzijas komisija.
4. Visi pārvaldes organu amati ir goda amati un izpildāmi bez atalgojuma. Valdes un revīzijas komisijas locekļi uz algotiem amatiem biedrībā var kandidēt tikai pēc viņu pilnvaru izbeigšanās.

Nodaļas biedru sapulce

5. Nodaļas biedru sapulce ir augstākais pārvaldes organs. Kārtējā nodaļas biedru sapulce sanāk reizi darbības gadā, bet ārkārtējās — pēc vajadzības. Nodaļas biedru sapulci sasauc nodaļas valde uz savu ierosmi, vai uz nodaļas revīzijas komisijas pieprasījuma, vai uz 1/10 nodaļas biedru pieprasījumu, kā arī uz Centrālās valdes pieprasījumu.
6. Nodaļas biedru sapulcei piekrīt:
   a) ievēlēt nodaļas valdi un nodaļas revīzijas komisiju;
   b) ievēlēt no nodaļas biedru vidus delegātus biedrības delegātu pilnsapulcei;
   c) pieņemt nodaļas darbības plānu un budžetu, kā arī apstiprināt gada pārskatu. Budžets jāpieņem ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc jaunā darbības gada sākuma;
   d) izlemt dažādus jautājumus un ierosinājumus, kurus liek priekšā nodaļas valde, nodaļas revīzijas komisija vai atsevišķi biedri;
   e) ierosināt biedrības statūtu grozījumus;
   f) atcelt no amata nodaļas valdes un revīzijas komisijas locekļus;
   g) lemt par nodaļas likvidāciju.
7. Nodaļas biedru sapulce ir pilntiesīga, ja tā izziņota vietējos laikrakstos vai ar pavēstēm vismaz 14 dienas iepriekš un tajā piedalās vismaz puse nodaļas aktīvo biedru. Ja minētais biedru skaits nesanāk, tad otrreizēja biedru sapulce ar to pašu dienas kārtību jāizziņo par jaunu ne vēlāk kā 7 dienu laikā pēc nenotikušās sapulces, un tā ir pilntiesīga pie jebkura ieradušos biedru skaita.
8. Nodaļas biedru sapulce savus lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu (puse + viens), izņemot jautājumu par nodaļas likvidāciju un nodaļas valdes vai revīzijas komisijas locekļu atcelšanu, kuŗi izšķiŗami ar divām trešdaļām balsu vairākumu.
9. Nodaļas valdes, revīzijas komisijas, delegātu vēlēšanas un pārvaldes organu locekļu atcelšanas izdarāmas, aizklāti balsojot. Pārējo jautājumu izšķiršana izdarāma atklātā balsošanā, ja vien aizklātu balsošanu nepieprasa vismaz 1/10 no klātesošo aktīvo biedru skaita.

Nodaļas valde

10. Nodaļas valde sastāv no 5 locekļiem, kuŗus uz vienu gadu no aktīvo biedru vidus ievēl nodaļas biedru sapulce. Valdes locekļu amatus sadala pati valde savā starpā, un tie ir: valdes priekšsēdis, priekšsēža vietnieks, sekretārs, kasieris un biedrzinis. Tādā pat kārtībā ievēlami 3 valdes locekļu kandidāti, kuŗi stājas mirušo, izstājušos un prombūtnē esošo valdes locekļu vietā.
11. Nodaļas valdei piekrīt:
   a) vadīt nodaļas darbību un sasaukt nodaļas biedru sapulces;
   b) uzņemt nodaļas biedrus;
   c) sastādīt gada darbības plānu, budžetu, darbības pārskatu un likt tos priekšā nodaļas biedru sapulcei apstiprināšanai;
   d) vest grāmatas par biedrības līdzekļiem un mantas pārvaldīšanu un izlietošanu;

e) pieņemt un atlaist nodaļas techniskos darbiniekus, kā arī biedru sapulces apstiprinātā budžeta apmēros noteikt tiem atalgojumu;
f) pilnvarot atsevišķus valdes locekļus vai citas personas uzstāties nodaļas vārdā valsts, pašvaldības un tiesu iestādēs, uzņēmumos un organizācijās;
g) dibināt nodaļas sekcijas (invalidu, jaunatnes u.c.), apstiprināt šo sekciju vadītājus un citas amatpersonas, apstiprināt sekciju darbības plānu un pārskatus, kā arī pārraudzīt sekciju darbību.

12. Nodaļas valdes sēdes sasauc nodaļas valdes priekšsēdis vai viņa uzdevumā viņa vietnieks. Valdes sēdes ir pilntiesīgas, ja tajās piedalās vismaz 3 locekļi. Valde savus lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu, bet, balsīm vienādi daloties, izšķirēja ir priekšsēža balss.

Nodaļas revīzijas komisija

13. Nodaļas revīzijas komisija revidē nodaļas darbību un sniedz nodaļas biedru sapulcei ziņojumu par to. Nodaļas revīzijas komisija sastāv no priekšsēža un 2 locekļiem, kurus uz vienu gadu ievēl nodaļas biedru sapulce. Tādā pat kārtībā nodaļas biedru sapulce ievēl 2 revīzijas komisijas kandidātus, kuri stājas prombūtnē esošo, mirušo vai izstājušos revīzijas komisijas locekļu vietā. Revīzijas komisijas sēdes sasauc revīzijas komisijas priekšsēdis pēc vajadzības.

Centrālie pārvaldes organi
Delegātu pilnsapulce

14. Delegātu pilnsapulce ir biedrības augstākais pārvaldes organs. Tā sastādās no a) nodaļu delegātiem, kurus deleģē 1) katra nodaļa vienu, 2) bez tam vēl ik pa delegātam uz katriem pilniem 100 aktīviem biedriem. (Par delegātu var ievēlēt ikvienu biedrības aktīvi biedru); b) Centrālās valdes un Centrālās revīzijas komisijas locekļiem.
15. Katram delegātam ir tikai viena balss.
16. Kārtējo delegātu pilnsapulci sasauc reizi gadā, bet ārkārtējās pēc vajadzības.
17. Delegātu pilnsapulci sasauc Centrālā valde uz savu ierosmi, uz Centrālās revīzijas komisijas vai vismaz 1/5 nodaļu pieprasījuma.
18. Delegātu mandātus pārbauda Centrālā revīzijas komisija.
19. Delegātu pilnsapulcei piekrīt:
a) ievēlēt Centrālās valdes, Centrālās revīzijas komisijas un goda tiesas locekļus;
b) pieņemt biedrības darbības plānu, apstiprināt biedrības darbības pārskatu un budžetu;
c) atcelt Centrālās valdes un Centrālās revīzijas komisijas locekļus, ja to darbība kaitē biedrības interesēm;
d) izlemt dažādus jautājumus, kurus liek priekšā biedrības Centrālā valde, Centrālā revīzijas komisija vai atsevišķas nodaļas;
e) caurskatīt nodaļu valžu un biedru sūdzības par Centrālās valdes lēmumiem;
f) ievēlēt un izslēgt goda biedrus;
g) pieņemt noteikumus par goda tiesām;

h) lemt par biedrības statūtu grozīšanu;
i) lemt par biedrības likvidāciju.

20. Delegātu pilnsapulce pilntiesīga pie katra ieradušos delegātu skaita, ja tā izziņota ar apkārtrakstu nodaļām vismaz 1 mēnesi iepriekš.
21. Delegātu pilnsapulce lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu, izņemot jautājumus par biedrības statūtu grozīšanu, biedrības likvidāciju, valdes un revīzijas komisijas locekļu atcelšanu, kuŗi izšķiŗami ar ⅔ balsu vairākumu.
22. Centrālās valdes, Centrālās revīzijas komisijas un goda tiesas vēlēšanas, kā arī amatpersonu atcelšana izdarāma aizklāti balsojot, bet pārējie jautājumi izšķiŗami atklāti balsojot, ja vien aizklātu balsošanu nepieprasa vismaz 1/10 no klātesošajiem delegātiem.
23. Delegātu pilnsapulci atklāj biedrības priekšnieks, bet to tālāk vada pašas sapulces izvēlētais pilnsapulces prezidijs.
24. Delegātu pilnsapulces lēmumi protokolējami un tie ir saistoši visām biedrības nodaļām un visiem biedriem.

Centrālā valde

25. Biedrības Centrālā valde vada biedrības tekošo darbību, un tā sastāv no 9 locekļiem: biedrības priekšnieka, viņa vietnieka, sekretāra, sekretāra vietnieka, kasieŗa, mantziņa, biedrziņa un divi valdes locekļiem, kuŗus no aktīvo biedru vidus ievēl delegātu pilnsapulce uz 3 gadiem. Katru gadu izstājas un ir pārvēlami ⅓ valdes locekļu saskaņā ar viņu pilnvaru ilgumu, pirmajos divi gados izstāšanos nosaka ar lozi.
26. Izņemot biedrības priekšnieku un viņa vietnieku, valdes locekļu amatus sadala pati valde.
27. Biedrības priekšnieku un viņa vietnieku delegātu pilnsapulce ievēl katru atsevišķi, bet pārējos valdes locekļus visus kopā.
28. Bez tam delegātu pilnsapulce ievēl uz vienu gadu 5 valdes locekļu kandidātus, kuŗi stājas miruša, izstājušos vai ilgstošā prombūtnē esoša (pa viņa prombūtnes laiku) valdes locekļa vietā. Biedrības priekšnieka vietā stājas viņa vietnieks, bet attiecīgais kandidāts darbojas tikai kā valdes loceklis, un valde nosaka, kādi pienākumi viņam jāveic.
29. Mirušā vai izstājušos valdes locekļa vietā uz viņa atlikušo pilnvaru laiku nākošā delegātu pilnsapulce ievēl jaunu valdes locekli.
30. Izstājušos valdes locekli var ievēlēt no jauna valdē.
31. Centrālās valdes loceklis nevar būt tai pašā laikā kādas nodaļas valdes loceklis.
32. Centrālai valdei piekrīt:
    a) vadīt biedrības darbību;
    b) sasaukt delegātu pilnsapulces un izvest dzīvē delegātu pilnsapulces lēmumus;
    c) sastādīt biedrības darbības plānu, budžetu un darbības pārskatu un likt tos priekšā delegātu pilnsapulcei;
    d) izlemt sūdzības par nodaļas valdes lēmumiem;
    e) noteikt iestāšanās un periodisku biedru maksājumu augstumu;
    f) vest grāmatas par biedrības līdzekļu un mantas pārvaldīšanu un izlietošanu;

g) pieņemt un atlaist biedrības techniskos darbiniekus un delegātu pilnsapulces apstiprinātā budžeta robežās noteikt tiem atalgojumu;
h) pilnvarot atsevišķus valdes locekļus un citas personas uzstāties biedrības vārdā un pilnvarā valsts, pašvaldības un tiesu iestādēs, uzņēmumos un organizācijās;
i) lemt par nodaļu un sekciju dibināšanu, kā arī izstrādāt instrukcijas un noteikumus to darbībai, kā arī apstiprināt sekciju vadītājus un citas amatpersonas;
j) lemt par nekustamu īpašumu un uzņēmumu iegūšanu, nomāšanu, atsavināšanu un apgrūtināšanu parādiem;
k) lemt par biedrības uzņēmumu un saimniecisku pasākumu ierīkošanu, izmantošanu un likvidēšanu. Izvēlēties un apstiprināt šiem uzņēmumiem piemērotus vadītājus, kā arī uzraudzīt, lai tie tiktu vadīti saskaņā ar biedrības interesēm;
l) lemt par biedrības līdzekļu izlietošanu apstiprinātā budžeta robežās;
m) izstrādāt arī nodaļām saistošus noteikumus par aprūpības darba veikšanu, it sevišķi noteicot arī piešķiramo pabalstu augstumu;
n) izstrādāt un iesniegt delegātu pilnsapulcei apstiprināšanai noteikumus par biedrības goda tiesu;
o) uzraudzīt un saskaņot nodaļu darbību un vajadzības gadījumā arī atcelt nodaļas valdes lēmumus;
p) vest Centrālo biedru un aprūpējamo personu kartotēku.

33. Centrālās valdes sēdes sasauc un vada biedrības priekšnieks, vai viņa prombūtnē viņa vietnieks, un tās pilntiesīgas, ja tajā piedalās vismaz 5 valdes locekļi. Valde savus lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu, bet balsīm līdzīgi daloties, izšķirošā ir sēdes vadītāja balss.

Centrālā revīzijas komisija

34. Centrālā revīzijas komisija revidē un pārrauga biedrības darbību un sniedz par to delegātu pilnsapulcē ziņojumus.
35. Centrālā revīzijas komisija sastāv no 3 locekļiem, kuŗus līdz ar 2 kandidātiem ievēl uz 1 gadu delegātu pilnsapulce.
36. Centrālās revīzijas komisijas locekļi pēc ievēlēšanas sadala amatus paši savā starpā konstruējošanās sēdē.
37. Centrālās revīzijas komisijas sēdes sasauc pēc vajadzības Centrālās revīzijas komisijas priekšsēdis.
38. Centrālai revīzijas komisijai tiesības iepazīties ar visu biedrības darbību, grāmatām un sarakstīšanos kā centrā, tā nodaļās.
39. Centrālai revīzijas komisijai pienākums vismaz vienu reizi gadā pārbaudīt biedrības uzņēmumus un saimnieciskos pasākumus.

V Biedrības līdzekļi

1. Biedrības līdzekļi sastādās no:
a) iestāšanās naudām,
b) periodiskiem biedru maksājumiem,
c) ziedojumiem, dāvinājumiem, novēlējumiem un pabalstiem,
d) ienākumiem no biedrības sarīkojumiem, loterijām, uzņēmumiem un citiem saimnieciskiem pasākumiem,

e) ienākumiem no noguldījumiem un citiem atsevišķi neminētiem ienākumiem.

2. Delegātu pilnsapulce nosaka, kādā veidā un kādos apmēros izdarāmi nodaļu maksājumi Centrālajai valdei resp. kāda ienākuma daļa nododama Centrālās valdes rīcībā.
3. Biedrības biedri — invalidi (kas zaudējuši 30% un vairāk darba spējas) ir atbrīvojami no iestāšanās un periodiskiem biedru maksājumiem.

VI Biedrības nodaļas

1. Biedrības darbība izpaužas biedrības nodaļās, Centrālā valde tikai vada, pārrauga un saskaņo atsevišķu nodaļu darbību saskaņā ar šiem statūtiem. Tomēr atsevišķi uzņēmumi, iestādes un saimnieciski pasākumi, kas pieder visai biedrībai, var atrasties tieši biedrības Centrālās valdes pārziņā.
2. Vienā apvidū dzīvojošie biedrības biedri apvienoti biedrības nodaļā. *Nodaļas nosaucamas apvidus vai nodaļas atrašanās vietas vārdā.* Arī Centrālās valdes sēdekļa atrašanās vietā darbojas biedrības nodaļa.
3. Nodaļu reģistrē Centrālā valde, ja to ierosina vismaz 20 interesenti, kuŗi skaitās kā nodaļas dibinātāji, un tie arī ievēl nodaļas pagaidu valdi. Izšķiŗot jautājumu par nodaļas dibināšanu, Centrālā valde apsveŗ, vai jaunā nodaļa būs darbības spējīga resp. vispār būs lietderīga.
4. Pēc nodaļas reģistrēšanas nodaļa uzsāk darbību, un pagaidu valde izpilda nodaļas valdes funkcijas līdz pirmajai biedru sapulcei, kuŗā ievēl nodaļas pārvaldes organus saskaņā ar šiem statūtiem. Pirmā jaundibinātās nodaļas biedru sapulce sasaucama ne vēlāk kā 3 mēnešu laikā pēc nodaļas reģistrēšanas.
5. Jautājumu par nodaļas slēgšanu izšķiŗ biedrības Centrālā valde; ja nodaļas biedru sapulce nolēmusi nodaļu likvidēt, Centrālā valde arī nosaka, kā likvidācijas gadījumā izlietojama nodaļas rīcībā esošā manta.
6. Uzsākt saimnieciskus uzņēmumus un pasākumus nodaļa var tikai ar Centrālās valdes piekrišanu. Centrālā valde savu piekrišanu dod tikai tādā gadījumā, ja tā ir guvusi pārliecību, ka šie pasākumi nāks par labu biedrības mērķiem resp. darbībai.

VII Statūtu grozīšana

1. *Biedrības statūtu grozīšanu var ierosināt nodaļas biedru sapulce,* Centrālā valde un Centrālā revīzijas komisija.
2. Statūtu grozījumus var izdarīt tikai delegātu pilnsapulce ar ⅔ klātesošo delegātu balsu vairākumu. Statūtu grozījumu projekts jāpiesūta nodaļām reizē ar delegātu pilnsapulces izsludināšanu.
3. Statūtu grozījumu apstiprināšanai attiecīgās iestādēs pilnvarota biedrības Centrālā valde.

VIII Biedrības likvidācija

1. Biedrību var likvidēt: a) uz tiesas sprieduma vai attiecīgo iestāžu rīkojuma, b) uz delegātu pilnsapulces lēmuma pamata.
2. Biedrības likvidāciju var ierosināt biedrības Centrālā valde, Centrālā revīzijas komisija vai ⅕ nodaļu, ja biedrības darbības turpināšana nebūtu vairs iespējama vai vēlama.

3. Delegātu pilnsapulce var izlemt biedrības likvidāciju, ja par to balso ⅔ no klātesošiem delegātiem un ja jautājums par biedrības likvidāciju ir izsludināts sapulces dienas kārtībā līdz ar paziņojumu par sapulces sasaukšanu.
4. Delegātu pilnsapulce var uzdot biedrības likvidāciju Centrālajai valdei vai arī šim nolūkam izvēlētajai likvidācijas komisijai.
5. Delegātu pilnsapulce var dot norādījumus likvidātoriem, kā likvidācijas gadījumā izlietojama biedrības manta.

Šie statūti pieņemti 1946. gada 4. janvārī Cēdelgemā, DV delegātu pilnsapulcē.

4. pielikums

NOTEIKUMI DAUGAVAS VANAGU (DV) ORGANIZĀCIJAS DARBĪBAI

I DV organizācijas būtība

1. DV organizācija ir nacionāla latviešu cīnītāju kopība, kas savā darbībā ietilpina ikvienu latviešu saimi, neatkarīgi no tās ģeografiskā novietojuma.

II Mērķis un ideja

2. Apvienot un pulcēt latviešus tautas kopības saglabāšanai. Kopt un uzturēt varoņgaru, nacionālo vienību un morālisko stāju.
3. Sniegt dažādu veidu atbalstu un palīdzību visiem tautiešiem, sevišķi kara invalidiem, bāreņiem, atraitnēm, kritušo vai bez vēsts pazudušo karavīru piederīgajiem, slimiem un veciem ļaudīm.
4. Stiprināt ticību Latvijas atjaunošanai, cilvēku tiesībām un brīvībai.
5. Stiprināt pārliecību un darbību, ka mūsu tēvu zeme ir un paliks Latvija, kurp jāatgriežas visiem dzīvajiem, kaut arī Latvijas neatkarības atgūšana ieilgtu.
6. Cīnīties par mūsu tēvu zemes atbrīvošanu, sadarbojoties ar visām pārējām organizācijām, kas cīnās par tiem pašiem mērķiem.
7. Sadarboties ar citām tautām un starptautiskām organizācijām, ciktāl to prasa un pieļauj interešu kopība.

III Darbības principi

8. Latviešu vienotības veicināšanai DV sadarbojas ar katru latvieti un organizāciju, ja to stāja un darbība pozitīvi sekmē cīņu par Latvijas atbrīvošanu.
9. Politiskajā darbībā DV neierobežo savu biedru politisko pārliecību, ja tā atrodas saskaņā ar 2. punktu.
10. DV sekmē skolu, jaunatnes organizāciju un visu kultūrālo pasākumu darbību, jo tā ir nākotnē kapitāls, uz kura balstīsies latviešu tautas nākotne.

11. Organizācija pieliek visas pūles, lai saskaņotu cīņu par Latvijas atbrīvošanu, un noraida katra veida savstarpēju apkarošanos.

12. Organizācija darbojas Cēdelgemā pieņemto statūtu garā. Ja kādas atsevišķas zemes likumi ir par šķērsli organizācijas darbības legālizēšanai un izveidošanai uz minēto statūtu pamata, tad pieļaujama formāla atkāpšanās no tiem. Atšķirīgo statūtu projektu pieņem attiecīgās zemes delegātu kopsapulce, un to apstiprina DV centrālā valde (DV CV).

13. DV CV un zemju valdes savā darbā vadās ar šiem noteikumiem.

IV DV organizācijas biedri

14. Organizācijas biedri ir abu dzimumu personas un iedalās — aktīvos biedros, biedros veicinātājos un goda biedros.

15. Par aktīviem biedriem var uzņemt abu dzimumu personas, kas sasniegušas 18 gadu vecumu un aktīvi iestājas par Latvijas brīvību un neatkarību, kā arī par citu DV mērķu sekmēšanu un īstenošanu.

16. Par biedriem veicinātājiem var uzņemt abu dzimumu personas, kas sasniegušas 16 gadu vecumu, kā arī personas, kas nevar būt aktīvi biedri.

17. Aktīvos biedrus un biedrus veicinātājus uzņem nodaļu resp. apvienību valdes vai kopu pilnvarotie saskaņā ar attiecīgās zemes statūtiem. Lēmumu par uzņemšanu biedru skaitā var pārsūdzēt zemes valdē.

18. Par biedriem nevar uzņemt un biedrus no organizācijas var izslēgt, ja viņu darbība apzināti vērsusies pret Latvijas valsti un tās neatkarību, kaitējot latviešu labai slavai vai organizācijas mērķiem.

19. Par goda biedriem var uzņemt personas, kas ar savu darbību izcilā veidā sekmējušas DV mērķus un darbību visas organizācijas mērogā, vai kurām izcili nopelni Latvijas tautas vai valsts labā.

20. Par goda biedru uzņemšanu lemj DV CV vai uz savu, vai kādas zemes valdes ierosinājumu, bet ievērojot visu zemju valžu atzinumus. Ja ierosinātāja ir zemes valde, ierosinājums reizē ar motīvējumu paziņojams visām šīs zemes kopām un nodaļām resp. apvienībām, pēc tam goda biedra uzņemšanas jautājumu ieliek zemes delegātu kopsapulces darba kārtībā. Ierosinājums ir pieņemts, ja par to nobalso ne mazāk kā ⅔ klātesošo delegātu. Uzņemtajam goda biedram izsniedzams goda diploms un DV krūšu nozīme zeltā, ko izdara DV CV vai tās uzdevumā attiecīgās zemes valde.

21. Personām, kurām izcili nopelni organizācijas labā, DV CV uz savu vai zemju valžu ierosinājumu var piešķirt DV krūšu nozīmi zeltā kopā ar apliecību.

22. Personām, organizācijām, vienībām vai zināmām personu grupām par nopelniem organizācijas labā DV CV vai zemju valdes var piešķirt atzinības rakstus.

23. Vienīgi aktīvajiem biedriem ir aktīvas un pasīvas balss tiesības.

24. Ikvienam biedram tiesības nēsāt organizācijas krūšu nozīmi.

25. Ikviena biedra pienākums ir visiem spēkiem sekmēt organizācijas mērķus un pakļauties tās pārvaldes organu likumīgiem lēmumiem.

26. Par biedra izslēgšanu lemj attiecīgās zemes valde, bet par goda biedra izslēgšanu DV CV. Zemes valdes lēmumu par biedra izslēgšanu var pārsūdzēt attiecīgās zemes delegātu kopsapulcē, bet DV CV lēmums par goda biedra izslēgšanu ir galīgs, un to revidēt var vienīgi pati DV CV.

V DV kopas un nodaļas resp. apvienības

27. Organizācijas mērķu un ideju īstenošanai biedri apvienojas kopās vai nodaļās resp. apvienībās.

28. Kopas un nodaļas resp. apvienības augstākais pārvaldes organs ir biedru kopsapulce.

29. Tekošo darbību kopā vada kopsapulcē ievēlētais kopas pilnvarotais, bet nodaļā resp. apvienībā — valde.

30. Tekošo darbību revidē kopsapulcē izvēlētais kopas revidents, bet nodaļā resp. apvienībā — revīzijas komisija.

31. Nodaļas resp. apvienības valde savu uzdevumu labākai veikšanai izveido aprūpes, kultūrāli-sabiedriskās, informācijas un citas nozares, kā arī organizē biedru interešu grupas (vanadžu, jaunatnes, sporta u.c.), sekcijas, komitejas un tamlīdzīgi.

32. Kopas un nodaļas resp. apvienības savā darbībā pakļaujas organizācijas augstāko pārvaldes un vadības organu likumīgiem lēmumiem.

VI DV zemju pārvaldes organi

33. Kopas un nodaļas resp. apvienības katrā atsevišķā zemē veido attiecīgās zemes DV saimi, kuŗas augstākais pārvaldes organs ir zemes delegātu kopsapulce.

34. Zemes delegātu kopsapulce sastāv no kopu un nodaļu resp. apvienību delegātiem, kuŗus ievēl kopu un nodaļu resp. apvienību biedru kopsapulcēs: a) katra kopa un nodaļa resp. apvienība vienu; b) bez tam vēl ik pa delegātam no zemes statūtos noteiktā biedru skaita.

35. Par delegātu var ievēlēt ikvienu aktīvo biedru. Katram delegātam ir viena balss, bet materiālu apsvērumu dēļ viena nodaļa resp. apvienība var deleģēt, atbilstoši savam biedru skaitam, vienu delegātu ar vairākām balsīm.

36. Zemes valdes vai revīzijas komisijas loceklis tikai tad bauda balss tiesības zemes delegātu kopsapulcē, ja ir kādas kopas vai nodaļas resp. apvienības delegāts.

37. Delegātu kopsapulcei piekrīt zemes valdes un revīzijas komisijas ievēlēšana, goda biedru ierosināšana, darbības plāna un budžeta pieņemšana, darbības ziņojumu apstiprināšana, statūtu un noteikumu grozīšana, lemšana par organizācijas likvidēšanu savā zemē un dažādu citu jautājumu izšķiršana.

38. Zemes delegātu kopsapulce sasaucama ne retāk kā reizi gadā.

39. Katrā zemē darbojas tikai viena zemes valde, kas ir augstākais zemes izpildorgans. Tā vada zemes saimes tekošo darbību un sadarbojas ar DV CV un citu zemju valdēm. Par savu darbību zemes valde rēgulāri informē DV CV, kā arī pēc katras delegātu kopsapulces un valdes sēdes piesūta DV CV šo sēžu protokolu norakstus.

40. Zemes valde savu uzdevumu veikšanai izveido aprūpes, kultūrāli-sabiedriskās, informācijas, vanadžu, jaunatnes un citas nozares resp. daļas un savā darbībā vadās ar organizācijas statūtiem, noteikumiem, DV CV un zemes delegātu kopsapulces lēmumiem.

41. Zemes revīzijas komisija revidē zemes valdes tekošo darbību, un tai ir tiesības revidēt kopu un nodaļu resp. apvienību darbību.

42. Zemes valde un revīzijas komisija ir atbildīgas zemes delegātu kopsapulcei un ziņo tai par savu darbību.

VII DV Centrālā valde

43. Ciešai un saskaņotai sadarbībai starp zemju valdēm un organizācijas vienības uzturēšanai DV saime turpmākajos punktos paredzētajā kārtībā izveido DV centrālo valdi (DV CV).

44. DV CV ir augstākais izpildorgans jautājumos par organizāciju kā kopību un koordinācijas organs jautājumos par atsevišķo zemju saimju darbību.

45. DV CV sastāv no DV CV priekšsēža, kas reizē ir arī visas organizācijas priekšnieks, priekšsēža 1. un 2. vietnieka, sekretāra, kasiera un locekļiem. Organizācijas techniskā darba veikšanai, kā arī DV CV lēmumu iedzīvināšanai DV CV pastāv ģenerālsekretāra amats. Ģenerālsekretāru uz nenoteiktu laiku izrauga DV CV. Savā darbībā ģenerālsekretārs pakļaut› DV priekšniekam.

46. DV priekšnieku uz 3 gadiem tiešās un aizklātās vēlēšanās ar vienkāršu balsu vairākumu ievēl visi aktīvie organizācijas biedri. Vēlēšanas izdarāmas saskaņā ar atsevišķu instrukciju.

47. DV CV locekļus uz 3 gadiem ievēl zemju delegātu kopsapulces. Ikviena zeme ar biedru skaitu virs 200 ievēl vienu locekli, bet zemes, kuŗās biedru skaits lielāks par 2000, ievēl vēl pa vienam loceklim no katriem tālākiem pilniem vai nepilniem 2000 biedriem. Abus priekšsēža vietniekus izrauga DV CV no sava sastāva, ievērojot atsevišķo zemju biedru skaitu un ģeografisko novietojumu. Priekšsēža vietniekus nevar izraudzīt no vienas zemes vai no zemes, no kuŗas ievēlēts DV priekšnieks. Sekretāru un kasieri dod tā zeme, no kuŗas ievēlēts priekšnieks, kaut arī ar to būtu pārsniegts šai zemei pienācīgais DV CV locekļu skaits.

48. Zemes delegātu kopsapulce ir tiesīga savu izvēlēto DV CV locekli atsaukt pirms tā pilnvaru izbeigšanās laika. Vēlams, ka DV CV locekļi nāk no zemes valdes sastāva, lai viņi būtu pilnībā informēti par attiecīgās zemes darbību.

49. Ja DV priekšnieks neparedzētu apstākļu dēļ savu pilnvaru laikā aizkavēts amatu pildīt, tā pienākumus pilda priekšsēža 1. vietnieks, bet ja amats kļūst vakants, DV CV nekavējoties lemj par jaunu vēlēšanu sarīkošanu.

50. DV CV piekrīt: a) pārstāvēt organizāciju kā kopību, vadīt un saskaņot DV darbību; b) izstrādāt organizācijas vispārējo darbības plānu, kā arī gadskārtējo darbības pārskatu; c) noorganizēt un vadīt DV priekšnieka vēlēšanas; d) saskaņot zemju valžu darbību, bet zemēs, kuŗām savu valžu nav, šo zemju nodaļu darbību.

51. Savu uzdevumu veikšanai DV CV izveido aprūpes, informācijas, vanadžu, jaunatnes un citas nozares.

52. Savu uzdevumu veikšanai DV CV saziņā ar zemju valdēm un saskaņā ar zemju delegātu kopsapulču lēmumiem var izstrādāt un izdot visu zemju valžu, nodaļu resp. apvienību un kopu darbībai saistošus noteikumus un instrukcijas.

53. Ja kāda zemes valde, nodaļa resp. apvienība vai kopa atsakās pakļauties organizācijas kopējiem noteikumiem, DV CV pēc paskaidrojumu pie-

prasīšanas un stāvokļa noskaidrošanas var nolemt šo zemes valdi reizē ar tai pakļautajām nodaļām resp. apvienībām un kopām daļēji vai pilnīgi (vai arī atsevišķu nodaļu resp. apvienību un kopu) neatzīt par organizācijas sastāvdaļu.

54. DV CV lēmumus pieņem klātienes un rakstveida sēdēs. Abos gadījumos lēmumu pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu, bet, balsīm daloties līdzīgi, izšķīrēja ir sēdes vadītāja balss.

55. Rakstveida sēdēs CV locekļim viedoklis saskaņojams ar savas zemes valdi.

56. DV CV kārtējās sēdes izziņo DV CV prezidijs, paziņojot locekļiem sēdes vietu, laiku un darba kārtību vismaz 60 dienu pirms sēdes.

57. DV CV sēde ir pilntiesīga, ja tajā piedalās DV priekšnieks vai viens no priekšsēža vietniekiem un vismaz 4 DV CV locekļi. Ja kāds DV CV loceklis kavēts sēdē ierasties, tas saziņā ar zemes valdi var savā vietā pilnvarot aizstājēju.

58. DV CV rakstveida sēdēs izšķiŗami jautājumi, kuŗus par piekritīgiem atzīst DV priekšnieks vai arī 3 DV CV locekļi: a) dažādi principiāli jautājumi, kas radušies sēžu starplaikā un steidzīgi nokārtojami; b) finanču jautājumi ārpus pieņemtā DV CV budžeta; c) goda biedru jautājumu izšķiršana.

59. DV CV sēžu starplaikā DV CV piekritīgo darbu vada DV CV prezidijs, kas sastāv no DV priekšnieka, sekretāra un kasieŗa. Prezidijs lēmumus pieņem ar balsu vairākumu, dalīšanās gadījumā izšķīrēja balss ir priekšsēdim. Prezidijam piekrīt arī DV CV pieņemto lēmumu īstenošana un uzraudzība par DV CV darbvedību. Prezidija lēmumi ar saistošu raksturu protokolējami.

60. DV CV sēdeklis atrodas zemē, no kuŗas nāk DV priekšnieks.

61. DV CV revīziju izdara tās zemes revīzijas komisija, kuŗā atrodas DV CV sēdeklis. Revīzijas komisija sniedz rakstveida ziņojumu DV CV sēdē.

62. DV organizācijai var būt DV goda priekšnieks. To izrauga visu zemju delegātu kopsapulces, pie tam iepriekš izprasāma attiecīgās personas piekrišana un jautājums paredzams delegātu kopsapulču darba kārtībā.

VIII DV goda tiesas

63. Organizācijas savstarpējo goda un disciplīnas pārkāpumu lietu caurlūkošanai darbojas DV goda tiesas.

64. Noteikumus par goda tiesām izstrādā zemju valdes, pieņem zemju delegātu kopsapulces un apstiprina DV CV.

IX Līdzekļi un to izlietošana

65. Pēc ieņēmumu avotiem un izlietošanas veidiem līdzekļi sadalās 2 grupās: a) organizācijas un b) aprūpes. Katra līdzekļu grupa grāmatojama atsevišķi. Līdzekļu pārskaitīšanu var izdarīt no organizācijas līdzekļiem uz aprūpes līdzekļiem, bet nekad otrādi.

66. Organizācijas līdzekļus veido: a) biedru iestāšanās maksas; b) biedru mēnešmaksas; c) ziedojumi organizācijas mērķu atbalstīšanai un dažādu izdevumu segšanai; d) šo summu noguldījumu procenti; e) saimniecisko pasākumu peļņa u.c.

67. Organizācijas līdzekļi izlietojami administrātīviem izdevumiem. Ar

šiem līdzekļiem sedzami visi kopu un nodaļu resp. apvienību un zemju valžu izdevumi. Zemju valdes saimnieko budžeta robežās.

Izdevumi dažādu pasākumu atbalstīšanai, ja tiem nav aprūpes rakstura, sedzami no organizācijas līdzekļiem.

Zemju valžu rīcībā nododamo organizācijas līdzekļu lielumu nosaka zemju delegātu kopsapulces.

68. Aprūpes līdzekļus veido: a) biedru un citu personu ziedojumi aprūpei; b) ziedojumu vākšanas akcijās saziedotie līdzekļi dažādiem aprūpes veidiem vai speciāliem gadījumiem; c) līdzekļi, kas pārskaitīti no organizācijas līdzekļiem; d) aprūpes brīvo līdzekļu noguldījumu procenti.

69. Aprūpes līdzekļi izlietojami vienīgi aprūpei un saskaņā ar ziedotāju ikreizējiem norādījumiem.

70. DV CV līdzekļi sastādās no zemju valžu gadskārtējiem pārskaitījumiem un citiem ziedojumiem. Tos apsaimnieko DV CV prezidijs saskaņā ar DV CV sēdē apstiprināto budžetu. Šie līdzekļi ir organizācijas līdzekļi administrātīvām vajadzībām. Ziedojumi, kas ienāk speciāliem mērķiem, izlietojami saskaņā ar ziedotāju norādījumiem.

71. Līdzekļu uzkrāšanai var radīt atsevišķus fondus.

X Daugavas Vanagu Mēnešraksts (DVM)

72. Biedru informācijai, ideoloģiskām un kultūrālām interesēm DV CV izdod Daugavas Vanagu Mēnešrakstu, kas ir DV organizācijas oficiozs.

73. Mēnešraksta abonēšana obligāta katrai zemes valdei, nodaļai resp. apvienībai vai kopai, un vēlams, lai to abonētu ikviens organizācijas biedrs.

74. Mēnešraksta izdošanas izdevumi sedzami no abonentu maksām, bet ja tās izrādās nepietiekošas, par iztrūkuma segšanu lemj DV CV.

XI Noteikumu spēkā stāšanās un grozīšana

75. Šie noteikumi apstiprināti 1960. gada 2./3. jūlijā DV CV sēdē Stokholmā un līdz ar to atcelti: a) Noteikumi Latviešu aprūpības biedrības Daugavas Vanagi (DV) darbībai (spēkā kopš 1954. gada 2. jūnija); b) DV organizācijas sabiedriski-politiskās darbības vadlīnijas (izsludinātas 1955. gadā Daugavas Vanagu Mēnešraksta 6. numurā).

76. Noteikumu spēkā stāšanās dienu izziņo DV CV ar publikāciju DV Mēnešrakstā un ar apkārtrakstu zemju valdēm.

77. Šo noteikumu vai to atsevišķu punktu grozīšana var notikt vienīgi saziņā ar DV CV. (DVM, 5. (73.) n-rs 1960. gadā.)

Šie noteikumi vēl papildināti DV CV sēdē Čikāgā 1966. gada 5. un 6. septembrī un Minsterē 1970. gada 9. un 10. maijā, protams, ar visu DV zemju delegātu sapulču piekrišanu, un grozītie punkti attiecas uz DV ģenerālsekretāra amatu un DV goda priekšnieka izraudzīšanu.

1967. gada maija - jūnija mēnešos pārstrādātas arī vēlēšanu instrukcijas DV priekšnieka un DV CV vanadžu nozares vadītājas vēlēšanām; tās stājās spēkā 1967. gada 11. jūlijā un saturā ir sekojošas:

DV priekšnieka vēlēšanu instrukcija

1. Gadā, kad izbeidzas DV priekšnieka pilnvaru laiks, visas zemju delegātu kopsapulces līdz 15. maijam no sava vai citu zemju DV vidus izrauga

ne vairāk kā divus kandidātus DV priekšnieka amatam un par izraudzītajiem kandidātiem ziņo DV CV.

2. Pēc kandidātu sarakstu saņemšanas DV CV alfabēta kārtībā sastāda kopēju kandidātu sarakstu un līdz tā paša gada 1. augustam to izsūta visu zemju DV valdēm resp. pilnvaroto nodaļu valdēm.

3. Zemju resp. pilnvaroto nodaļu valdes DV CV sastādīto kandidātu sarakstu iesūta savas zemes DV nodaļām un tām uzdod laikā no 1. oktobŗa līdz 1. novembrim izdarīt vēlēšanas. Atsevišķas nodaļas par vēlēšanu rezultātiem ziņo zemes resp. pilnvarotās nodaļas valdei, piesūtot vēlēšanu protokolus, kuŗas savukārt sastāda kopēju pārskatu par zemes vēlēšanu rezultātiem un par tiem sastādīto protokolu ne vēlāk kā līdz tā paša gada 15. decembrim iesūta DV CV.

Vēlēšanu norisi kontrolē attiecīgo zemju DV revīzijas komisija.

4. Jaunievēlētais DV priekšnieks stājas amatā ar nākamā darbības perioda 1. janvāri.

DV CV vanadžu nozares vadītājas vēlēšanu instrukcija

1. Gadā, kad izbeidzas DV CV vanadžu nozares vadītājas pilnvaru laiks, visu zemju vanadžu saimes līdz 15. maijam no sava vai citu zemju vanadžu vidus izrauga ne vairāk kā divas kandidātes DV CV vanadžu nozares vadītājas amatam un par izraudzītajām kandidātēm ziņo DV CV.

2. Pēc kandidāšu sarakstu saņemšanas DV CV alfabēta kārtībā sastāda kopēju kandidāšu sarakstu un līdz tā paša gada 1. augustam to izsūta visu zemju DV valdēm resp. pilnvaroto nodaļu valdēm.

3. Zemju resp. pilnvaroto nodaļu valdes DV CV sastādīto kandidāšu sarakstu iesūta savas zemes DV nodaļām un tām uzdod laikā no 1. oktobŗa *līdz 1. novembrim izdarīt vēlēšanas. Atsevišķas nodaļas par vēlēšanu rezultātiem* ziņo zemes resp. pilnvarotās nodaļas valdei, iesūtot vēlēšanu protokolus, kuŗas savukārt sastāda kopēju pārskatu par zemes vēlēšanu rezultātiem un par tiem sastādīto protokolu ne vēlāk kā līdz tā paša gada 15. decembrim iesūta DV CV.

Vēlēšanu norisi kontrolē attiecīgo zemju DV revīzijas komisija.

4. Jaunievēlētā DV CV vanadžu nozares vadītāja stājas amatā ar nākošā darbības perioda 1. janvāri un ir pilntiesīga CV locekle.

Šīs instrukcijas izsludinātas DV CV 1967. gada jūlija apkārtrakstā.

5. pielikums

DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJAS IDEJISKIE PAMATI UN DARBĪBA SVEŠUMĀ

1. Organizācijas raksturs

Daugavas Vanagu organizācija dibināta Beļģijā, latviešu kaŗa gūstekņu nometnē, Cēdelgemā. Pārvarot dažādas grūtības, tā savos darbības gados izveidojusies par plašāko un spēcīgāko trimdas latviešu organizāciju ar no-

daļām visās zemēs, kur latvieši lielākā skaitā atraduši pagaidu mājvietas. Organizācijas augšanu un attīstību sekmējuši šādi faktori:

a) Daugavas Vanagu organizācija nav atsevišķas šķiras vai grupas šauru centienu pārstāve, bet gan uz demokratiskiem pamatiem izaugusi nacionāla vienība, kuras mērķis atbalstīt tautiešus trimdas grūtībās un kalpot latviešu tautas un valsts interesēm.

b) Daugavas Vanagu organizācija centusies vienot sevī latviešu trimdinieku saimes vitālos un pozitīvos spēkus, kuru kodols ir aktīvie Latvijas karavīri no dažādiem cīņu laikiem. Nākdami no visiem mūsu zemes novadiem un visām sabiedriskām kārtām, tie reprezentē visu mūsu tautu. Jaunāko cīnītāju kuplajā saimē ieslēgušies kā daudzi vecie strēlnieki un Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieki, tā arī karavīru ģimeņu piederīgie un citi apzinīgi latviešu patrioti, kas savus spēkus grib ziedot Latvijas nākotnes labā.

c) Daugavas Vanagu organizācijas nodaļas un biedri gan izklaidēti tuvās un tālās zemēs, taču viņu saime ir viengabalaina un pratusi atvairīt ikvienu mēģinājumu radīt savstarpēju neuzticību vai ārdošas ķildas, apzinoties, ka vienībā ir organizācijas spēks.

d) Lai stiprinātu latviešu trimdas kopību, Daugavas Vanagu organizācija sadarbojas ar visām latviešu organizācijām, kurām pozitīvi nākotnes mērķi un kuras savu darbību saskaņo ar Latvijas pilnvarotās pārstāvības un trimdas latviešu augstākās vadības norādījumiem.

2. Idejiskie centieni

Daugavas Vanagu organizācijas idejiskie centieni atbilst latviešu tautas nacionālajiem uzdevumiem, kas nosaka organizācijas un tās biedru garīgo stāju. Tā izpaužas latviska rakstura, tikumu un tradiciju uzturēšanā, savas valodas un kultūras saglabāšanā, visiem līdzekļiem sekmējot latviskas ģimenes stiprināšanu, latviskas sabiedrības izkopšanu un nacionālas tautas kopības veidošanu. Līdztekus nacionālai pašapziņai un tēvzemes mīlestībai, goda prātam, taisnīgumam un nesavtībai, cieņai pret cilvēka tiesībām, likumību un autoritātēm Daugavas Vanagu organizācija it sevišķi izkopj drosmes, varonības un cīņas garu, kas ir droša ķīla latviešu tautas pastāvēšanai un Latvijas brīvības atgūšanai.

3. Darbība svešumā

Lai saglabātu svešumā patvērušos latviešu dzīvo spēku, Daugavas Vanagu organizācija materiāli atbalsta ikvienu tautieti, kam trimdas grūtību nasta kļuvusi par smagu, sevišķi rūpējoties par kara invalidiem, kritušo karavīru atraitnēm, karavīru bāreņiem, slimiem vai darba nespējīgiem karavīru vecākiem, kas zaudējuši savus vienīgos apgādniekus.

Šai plašajā aprūpes darbā piedalās visi organizācijas biedri, ziedodami daļu no sava darba augļiem un maksājot rēgulāras nodevas.

Lai uzturētu dzīvu latvisku garu un tradicijas, Daugavas Vanagu organizācijas nodaļas un biedri, kur vien tas iespējams, organizē sabiedriskus, kultūrālus un mākslas sarīkojumus, kā arī latvisko piemiņlietu un mākslas amatniecības izstrādājumu skates, iekārto latviešu bibliotēkas un lasāmgaldus, izplata latviešu literātūru un preses izdevumus. Tāpat organizācija ie-

spēju robežās gādā par trimdinieku bērnu un jaunatnes latvisku audzināšanu un izglītošanu, iekārtojot bērnu dārzus, vakara skolas, kursus vai taml., mērķtiecīgi sadarbojoties ar citām šai virzienā strādājošām organizācijām.

Bez tam Daugavas Vanagu organizācija iet talkā ikvienam trimdas kopības pasākumam, kas kalpo mūsu kopējiem nacionālajiem mērķiem un interesēm. Svešajās zemēs, kur trimdinieki atrod darbu un pagaidu patvērumu, ikviens latvietis kļūst par mērauklu visas latviešu tautas vērtējumam. Tādēļ katrs Daugavas Vanagu organizācijas biedrs cenšas parādīt savas tautas labākās rakstura īpašības — apziņību, krietnumu un godīgumu kā darbā, tā sabiedriskajā un personiskajā dzīvē, jo tikai ar nevainojamu stāju un pašdisciplīnu mēs atdarām sveštautiešu ausis un sirdis mūsu tautas grūtā likteņa saprašanai un atvieglināšanai.

Bet līdz ar to Daugavas Vanagu organizācijas biedri paliek modri pret latviešiem un mūsu kultūrai draudošajām asimilācijas briesmām, lai nekādi vilinājumi tos nesaistītu svešumā. Stipri savā nacionālajā apziņā tie atvaira visu svešo, latviskajam garam, kultūrai un tradicijām nepiemēroto, lai nepazustu savai tautai, kas izmocīta un pazemota gaida atbrīvošanu un savu izkliedēto dēlu pārnākšanu.

4. Cīņa par Latviju

Latviešu tautai ir neapstrīdamas tiesības uz brīvību un neatkarīgu valstisku dzīvi pašas tautas izraudzītā valsts formā. Mūsu tēvzemi plosījušas neskaitāmu karu brāzmas, un vienīgi latviešu cīnītāju varoņgars un tautas izturības sīkstums pasargājis mūs no iznīcības. Dziļā godbijībā pieminēdami kritušo varoņu pulkus, kas ar savu dzīvību seguši un iznesuši latviešu tautu caur gadu tūkstošu pārbaudījumiem un briesmām, Daugavas Vanagu organizācija glabā svētu latviešu karavīru varoņgaru un cenšas to izkopt arī trimdas jaunatnē, kurai reiz būs jākļūst par Latvijas brīvības karoga nesēju.

Mūsu trimdas gadi nav pēckara apstākļu nejaušība, bet gan cīņas sūtība, ko Daugavas Vanagu organizācija atzīst par savu augstāko pienākumu. Tā ir cīņa pret komūnisma varu, kas latviešu tautai laupījusi brīvību un dzen to fiziskā iznīcībā, tā ir cīņa par Latvijas brīvības atgūšanu, kurai nepieciešama visu mūsu morālo, kultūrālo un materiālo spēku apvienošana un kāpināšana. Šī cīņa nav izcīnāma mums latviešiem vien, bet gan kopējā frontē ar mūsu likteņbrāļiem igauņiem un lietuviešiem un visciešākā sadarbībā ar pārējo komūnisma apspiesto tautu piederīgajiem svešumā.

Šajā bezkompromisa cīņā aktīvi jāpiedalās ikvienam trimdiniekam, nemitīgi atgādinot rietumu pasaules nācijām latviešu tautai nodarītās varmācības un postu.

Mēs neesam uzvarēti, jo cīņa vēl nav galā, un varonības gars mūsos nav salauzts. Tikai pārspēka priekšā uz laiku esam atkāpušies, lai sagatavotos izšķīrējai stundai, kas nenovēršami nāks. Mēs nedrīkstam atgriezties tēvzemē kā tukšinieki, kas izšķērdējuši savu garīgo mantojumu. Mums jāatgriežas stipriem un rūdītiem. Atbrīvotajā Latvijā DV organizācijas un ikviena tās dalībnieka pienākums būs ziedot savus spēkus Latvijas demokratisko ideālu

īstenošanai, kādus būs izvēlējusies latviešu tauta un par kādiem cīnījušies latviešu karavīri.

Daugavas Vanagi, sasauksimies!

Šis dokuments apstiprināts 1950. gada 20. augustā DV delegātu sapulcē Augustdorfā un izsludināts DVB 1. n-rā, 1951. gada februārī.

6. pielikums

NOTEIKUMI INFORMĀCIJAS DARBAM DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJĀ

Noteikumi pieņemti DV CV sēdē Kopenhāgenā, 1957. g. 25. maijā

1. Ievērojot Daugavas Vanagu organizācijas, kā nacionālas latviešu cīnītāju kopības, izcelsmi, līdzšinējo darbību un vietu, kāda tai piekrīt latviešu nacionāli politisko mērķu īstenošanā, ir jāveltī atbilstoša vērība organizācijas informācijas darbam, par tā mērķiem uzskatot:
   a) idejiski vienotu, darbībā rosīgu un skaitliski nozīmīgu organizācijas saimi,
   b) stiprināt organizācijas saimes idejisko kopību,

2. DV organizācijas informācijas darba pamatuzdevumi ir:
   a) celt un uzturēt organizācijas biedru aktīvu līdzdalību organizācijas darbā,
   b) strādāt Latvijas neatkarības atjaunošanas labā.
   c) ieinteresēt pārējo latviešu sabiedrību par organizācijas darbu un mērķiem un gūt atbalstu to īstenošanā,
   d) sekmēt biedru skaita pieaugumu,
   e) darbojoties trimdā, iespējamos veidos un pieejamiem līdzekļiem popularizēt Latvijas neatkarības ideju,
   f) sniegt vajadzīgo informāciju tautiešiem dzimtenē un ārpus tās,
   g) apkarot komūnismu.

DV CV informācijas nozare

1. Pie DV CV darbojas informācijas nozare (CV IN), kuŗas vadītāju izrauga centrālā valde.
2. CV IN sadarbojas ar CV prezidiju un atsevišķo zemju informācijas nozaŗu vadītājiem, organizējot, saskaņojot un rosinot DV inf. darbu.
3. Organizācijas biedru un pārējās latviešu sabiedrības informēšanai CV IN vāc un kopo ziņas par darbību un notikumiem visā organizācijā, sagatavo apskatus par organizācijas paveikto, sniedz informātīvus un ideoloģiskus rakstus par organizācijas darbu un mērķiem izmantošanai periodikā un citur.
4. CV IN arī kopo un sniedz jaunākos materiālus par notikumiem okupētajā Latvijā, kā arī vāc ziņas par grāmatām, filmām un citiem materiāliem, kas noderīgi izmantošanai informācijas darbā.
5. Attiecīgās ziņas un apskatus CV IN iesūta zemju valžu informācijas nozaŗu vadītājiem.
6. CV IN vadītājs ir automatiski DVM redakcijas loceklis.

DV zemes valdes informācijas nozare

1. Pie katras DV zemes valdes darbojas inf. nozare (IN) ar zemes valdes izraudzītu nozares vadītāju, kurš par savu darbību ir atbildīgs zemes valdei.

2. IN vadītājs, saziņā ar zemes valdi, var nozares darbā iesaistīt līdzstrādniekus — referentus.

3. Informācijas darba izkārtošanai zemes mērogā zemes valde kopīgi ar IN vadītāju var izdot atsevišķus sīkākus norādījumus.

4. IN vadītājs uztur sakarus ar CV IN, tai iesūta savus ziņojumus, darbības pārskatus, ierosinājumus, kā arī pa eksemplāram no zemes valdes izdotiem apkārtrakstiem, biļeteniem, laikrakstiem u.c. līdzīgiem materiāliem.

5. Atsevišķas zemes valdes apkārtraksti pa eks. iesūtāmi citu zemju valdēm.

6. Zemes valdes IN uzdevumos vēl ietilpst:

a) sagatavot un regulāri iesūtīt rakstus, ziņas un foto materiālus DVM redakcijai un sekmēt organizācijas oficioza izplatīšanu zemes mērogā,

b) iesūtīt arī attiecīgus materiālus latviešu laikrakstu redakcijām,

c) atbalstīt zemes valdes apkārtraksta un līdzīga izdevuma izdošanu,

d) sekmēt DV ideoloģisko darbu,

e) veicināt chronikas materiālu kopošanu un krāšanu par DV saimju dzīvi un darbību,

f) abonēt un vākt pieejamās ārējās informācijas materiālus un gādāt par to izmantošanas iespējām,

g) ja iespējams, izdot savu preses biļetenu vietējā svešvalodā, to sūtīt presei un politiķiem,

h) izplatīt vietējā sveštautiešu sabiedrībā pieejamos informācijas materiālus, rīkot referātus un filmu izrādes,

i) Latvijas neatkarības atjaunošanas mērķu sekmēšanai sadarboties ar atbilstošām latviešu un cittautu institūcijām.

Piezīme: Zemē, kur pie zemes valdes informācijas nozares vietā pastāv informācijas daļa, šis paragrafs attiecas uz pēdējo.

DV nodaļas/apvienības informācijas nozare

1. Informācijas darba veikšanai katrā DV nodaļā/apvienībā darbojas informācijas nozares (IN), kuras vadītāju izrauga nodaļas/apvienības valde. Atsevišķu uzdevumu veikšanai nozares darbā pieaicināmi līdzstrādnieki.

2. IN cieši sadarbojas ar nodaļas/apvienības valdi un zemes valdes IN, no kurām arī saņem attiecīgus norādījumus.

3. IN, kur praktiski iespējams, izdod nodaļas/apvienības apkārtrakstu, tā saturā sniedzot ievadrakstu, izvilkumus no zemes valdes apkārtraksta un apskatu par nodaļas/apvienības darbību. Apkārtrakstu izsniedz visiem nodaļas/apvienības biedriem, bet vienu eks. sūta zemes IN, kā arī kaimiņu nodaļām/apvienībām.

4. IN sniedz par nodaļu/apvienību materiālus DVM un sekmē žurnāla izplatīšanu. IN piesūta attiecīgu informāciju arī latviešu laikrakstiem.

5. IN darbojas nacionālās cīņas laukā.

6. DV kopā attiecīgus uzdevumus, šaurākā mērogā, veic informācijas darba sakarnieks.

7. pielikums

DV CV VADLĪNIJAS JAUNATNES DARBAM

I Pamatdoma

1. Daugavas Vanagiem, savus mērķus un uzdevumus pildot, jāveltī uzmanība jaunatnei un jāuzņemas aktīva līdzdalība jaunatnes saglabāšanai Latvijai.

2. Jaunatnes organizēšana un audzināšana ir ne mazāk svarīgs uzdevums par tautiešu materiālo un kultūrālo aprūpi. Labi organizēta un latviskā dzīves ziņā audzināta jaunatne ir svarīgs faktors DV organizācijas mērķu un ideju iedzīvināšanā.

II Mērķis

3. DV organizācijas mērķis ir rūpēties, lai latviešu jaunatni audzinātu miesā un garā veselu, tikumiski skaidru, stipru gribā savu nodomu īstenošanai un gatavu iestāties par savas tautas un tēvzemes brīvību un neatkarību.

4. Šī darba pamatā ir jaunatnes ilgu un vajadzību izpratne un ievirzīšana nacionāli un morāli vēlamā gultnē. Panākumu nodrošināšanai nepieciešams iesaistīt darbā labi sagatavotus jaunatnes audzinātājus un vadītājus. Kur tādu trūkst, jāveicina jaunu darbinieku sagatavošana.

5. DV organizācijas darba kontinuitātei jaunatne jāiepazīstina ar DV mērķiem, jāieinteresē par DV organizāciju un jācenšas panākt jaunās audzes iesaistīšanos organizācijas darbā.

III Darbības principi

6. DV organizācijas jaunatnes darba pamatdoma ir rūpēties, lai trimdas latviešu jaunieši aktīvi iesaistītos latviešu sabiedrībā. Šī darba sekmēšanai visas DV nodaļas un apvienības aktīvi atbalsta pastāvošo jaunatnes organizāciju un skolu darbu, bet vietās, kur tas nepieciešams, pašas organizē jaunatnes kopas un sekcijas.

7. Jaunatnes darba vadīšanai un saskaņošanai DV centrālās valdēs un zemju valdēs izraugāmi jaunatnes nozaru vadītāji. Jaunatnes daļu vadītāji izraugāmi nodaļu un apvienību valdēs.

A. Latviešu jaunatnes organizāciju un skolu atbalstīšana

8. Vietās, kur sekmīgi darbojas latviešu jaunatnes organizācijas, DV nodaļas un apvienības sniedz tām iespējamo materiālo un morālisko atbalstu darbības veicināšanai.

9. Visas DV organizācijas nodaļas un apvienības aktīvi atbalsta pastāvošo skolu darbību. Ja kādā vietā latviešu skolas nedarbojas, jācenšas panākt to noorganizēšana.

10. DV organizācijas nodaļas un apvienības rūpējas par savas darbības rajonā dzīvojošiem vientuļiem latviešu jauniešiem, aicinot tos kopējā darbā.

B. Jauniešu kopas

11. Vietās, kur nedarbojas latviešu jaunatnes organizācijas vai kur vecāki to vēlas, DV nodaļās un apvienībās dibināmas jauniešu kopas. Katrai kopai

var būt savs nosaukums (piemēram — DV Sidnejas nodaļas jauniešu kopa „Staburags").

12. Kopās var iestāties abu dzimumu bērni vecumā no 7 — 18 gadiem, ja jauniešu tēvs, māte vai aizbildnis paraksta attiecīgu iestāšanās anketu.

13. Darbības veicināšanai kopas biedrus pēc vecuma un dzimuma var sadalīt atsevišķās grupās.

14. DV jauniešu kopas biedri maksā biedru naudu, kuŗas lielumu nosaka zemju valdes. Kopas biedri nēsā DV krūšu nozīmi.

15. DV jauniešu kopas darbu vada nodaļas vai apvienības valdes izraudzīts un zemes valdes jaunatnes nozares vadītāja apstiprināts vadītājs, kas piedalās nodaļas vai apvienības valdes sēdēs bez balss tiesībām.

16. DV jaunatnes kopas iekšējo darbu vada pašu jauniešu izraudzīta kopas valde. Tās lēmumi jāapstiprina kopas vadītājam.

17. Kopas vadītājs kopā ar kopas valdi rūpējas par attiecīgām nodarbībām un pasākumiem jauniešu audzināšanai šajās vadlīnijās paredzētā garā.

18. Kopas darbība pakļauta attiecīgās DV nodaļas vai apvienības valdes un kopsapulces uzraudzībai un lēmumiem.

19. Pie attiecīgās DV nodaļas vai apvienības kases atveŗams jauniešu konts, kuŗa summas sastādās no biedru naudām, ziedojumiem un kopas pašdarbības ceļā iegūtiem līdzekļiem. Tie izlietojami tikai pašas jauniešu kopas vajadzībām.

C. DV jauniešu sekcijas

20. DV organizācijas nodaļas un apvienības organizē jauniešu sekcijas vai uzņemas atbildību par jau pastāvošām jauniešu grupām, ja tās to vēlas, asevišķu pasākumu vai nodarbību veicināšanai, piemēram — tautisko deju kopas, teātŗa kopas, sporta pulciņus u. t. t.

21. Sekcijās var darboties arī jaunieši, kuŗi nav DV organizācijas vai DV jauniešu kopas biedri.

22. Sekciju darbība pakļauta vispārējai DV nodaļas vai apvienības valdes un kopsapulces uzraudzībai. Sekcijas iekšējo darbu vada tās izvēlēta valde, kuŗas pārstāvis piedalās DV nodaļas vai apvienības valdes sēdēs attiecīgu jautājumu izlemšanai bez balss tiesībām.

IV Vadlīniju pieņemšana

23. Šīs vadlīnijas pieņemtas DV CV sēdē 1962. gada 2. jūnijā Kaiserslauternā. DV zemju valžu jaunatnes nozaŗu vadītāji seko vadlīniju iedzīvināšanai.

24. DV zemju valdes ir tiesīgas šo vadlīniju ietvaros izdot instrukcijas DV jaunatnes darbam. Katras šādas instrukcijas viens eksemplārs piesūtāms DV CV jaunatnes nozares vadītājam. Pēdējais patur tiesības instrukcijas nodot apspriešanai DV CV, ja tās nesaskan ar šīm vadlīnijām. (Vadlīnijas izsludinātas DVM 1962. gada 4. n-rā.)

8. pielikums

NOTEIKUMI DV STIPENDIJAS FONDAM

1. Lai veicinātu un ierosinātu Latvijas valsts un latviešu tautas problēmu apskatīšanu no zinātniskā viedokļa un to pacelšanu attiecīgo zemju akadēmiskās un zinātniskās aprindās, Daugavas Vanagi piešķir vienreizēju neatmaksājamu stipendiju $1000.00 apmērā latviešu zinātniekam, kurš savu doktora vai maģistra disertāciju veltījis problēmu pētīšanai, kas saistītas ar Padomju Savienības metodēm kāpināt ietekmi rietumos, iznīcinot kaimiņu valstis, un iztirzājumā ievērojamā mērā apskata Latvijas brīvvalsts iznīcināšanu.

2. Disertācijas problēmas pieeja var būt vēsturiska, politiski zinātniska, juridiska, tautsaimnieciska, kultūrāla, paidagoģiska un cita rakstura.

3. Kandidātam jābūt latviskas izcelsmes un viņa maģistra vai doktora disertācijai jābūt pieņemtai kādā rietumpasaulē atzītā augstskolā mācības iestādē.

4. Kandidāta vecums nav ierobežots.

5. Kandidātu pieteikšanos izsludina zemju valdes. Katras zemes kandidātu pieteikumus skata cauri attiecīgā zemes valde, kas savus atzinumus paziņo DV stipendijas komisijai, ko izrauga DV centrālā valde.

Pieteikumu izvērtēšanai zemju valdes un stipendijas komisija var pieaicināt padomdevējus no latviešu zinātnieku aprindām.

6. Stipendiju piešķirot, zemju valdes un stipendijas komisija izvērtē kandidāta disertācijas vērtību 1. punktā minēto mērķu sasniegšanai.

DV stipendijas komisijas lēmums ir galīgs.

Noteikumi pieņemti DV CV sēdē 1964. gada 5. augustā Hamburgā.

9. pielikums

NOTEIKUMI DAUGAVAS VANAGU GLOBĀLAJĀM NEKLĀTIENES ŠAUŠANAS SACENSĪBĀM

Noteikumi pieņemti un apstiprināti DV CV sēdē 1965. g. 25. aprīlī Anglijā un stājas spēkā ar izsludināšanu DV Mēnešrakstā. Reizē ar šo atcelti DV Mēnešraksta 1963. g. 4. n-rā izsludinātie līdzšinējie šo sacensību noteikumi.

1. **Dalībnieki.** Gadskārtējās latviešu sporta šāvēju sacensībās var piedalīties visi DV organizācijas biedri.

2. **Iedalījums klasēs.**

a) Vispārējā dāmu klase,
b) jaunatnes klase jauniešiem līdz 15 gadu vecumam,
c) jaunatnes klase jauniešiem no 15 līdz 18 gadu vecumam,
d) vispārējā strēlnieku klase vīriešiem no 18 līdz 50 gadiem,
e) senioru klase vīriešiem pāri 50 gadiem,
f) komandas: Globālajām komandu sacensībām katra nodaļa vai apvienība uzstāda vienu komandu no 4 dalībniekiem, neievērojot viņu piederību klasēm.

3. **Šaušanas attālums.** Piecdesmit (50) metru. Zemēs, kur lietoti jardi, šaušanas attālums attiecīgi jāpārrēķina metros.

4. **Mērķi.** Starptautiskā 50 m mazkalibra šauteņu mērķa lapa 34; 34 cm ar iedalījumu 10 apļos. Apļos iedalītā mērķa laukuma diametrs 162,4 mm; katra apļa (1—9) platums 8,33 mm; centra „10" izmērs 12,4 mm; melnā tēmēšanas laukuma (apļi 4—10), diametrs 112,4 mm; mērķa jeb „10" baltais centrs (Moche) 1 mm.

Katrā mērķī šaujami ne vairāk kā 5 šāvieni.

Uz mērķu lapām jau pirms sacensību sākuma jābūt šādām ziņām: klase, šāvēja uzvārds un vārds, datums un šaušanas veids (stāvoklis). Tāpat katra mērķa aizmugurē pretim mērķa centram jābūt pielīmētai **kontrollapai,** apzīmogotai ar zīmogu: „Daugavas Vanagu globālā meistarība šaušanā".

5. **Šāvienu skaits.**

A-klasei: 10 šāvieni gulus no rokas un 10 šāvieni no ceļa;
B-klasei: 10 šāvieni gulus no atbalsta;
C-klasei: 10 šāvieni gulus no rokas un 10 šāvieni no ceļa;
D un E-klasei: 20 šāvieni gulus no rokas, 20 šāvieni no ceļa (senioriem no ceļa vai sēdus) un 20 šāvieni stāvus.

6. **Šaušanas veids.**

a) Gulus — brīvi, bez šautenes balstīšanas uz kāda mākslīga priekšmeta un atbilstot starptautiskajiem „gulus" noteikumiem. Šaujot lietojamo gulamo lāviņu priekšgala pacēlums nedrīkst pārsniegt 10 cm. Uz lāviņām lietojamo matraču biezums nedrīkst pārsniegt 4 cm.

b) No ceļa — vienas kājas celim un apava purngalam jāskaŗ zeme jeb taisnu grīdu sedzoša matrace. Zem kājas ieliekuma — starp pēdu un celi — atļaujama mīksta kājas atbalsta ruļļa lietošana, kuŗa caurmērs ne vairāk kā 15 cm un gaŗums ne vairāk kā 20 cm. Atsēšanās uz šīs kājas paņēža atļauta. Uz otras celī saliektās kājas ceļa balstāms šauteni turošās rokas elkonis.

c) Stāvus — ķermeņa vai ieroča balstīšana pret kādu priekšmetu nav pieļaujama. Šauteni balstošās rokas elkonis var būt atbalstīts gūžā vai piespiests ķermenim.

Šaušanas stāvokļu kārtība nav maināma.

Izņēmumi: B-klases šāvējiem gulus stāvoklī atļauts lietot piemērotu šautenes atbalstu.

Senioru (E) klasei piederīgajiem šāvējiem stāvokļa „no ceļa" vietā, pēc pašu vēlēšanās, pieļaujams t.s. drēbnieka sēdēšanas veids ar pievilktām, sakrustotām kājām un uz āru izvērstiem ceļiem, uz tiem balstāmi elkoņi. Polsteŗu un spilvenu lietošana nav atļauta.

Invalidiem, kuŗiem trūkst roku vai kāju, (visās klasēs) atļauts lietot palīglīdzekļus. Vienročiem vai vienpusīgi paralizētajiem visos šaušanas veidos atļauts pie ķermeņa piestiprināts šautenes balstīšanas aparāts vai brīvi karājoša (pagarināma un saīsināma) aukla šautenes uzkāršanai. Šāvējiem ar amputētu kāju stāvoklī „no ceļa" (visās klasēs) atļauts t.s. drēbnieka sēdēšanas veids vai līdzīgs stāvoklis. Protezes trūkuma dēļ,

šaujot stāvoklī „stāvus", trūkstošās kājas stumbrs balstāms uz piemērota augstuma balsta.

7. **Ieroči.**

a) Lietojamas visu veidu mazkalibra šautenes ar kalibru 5,6 mm, kuŗām starptautiskais apzīmējums — kal. „22". Šautenes maksimālais smagums nedrīkst pārsniegt 8 kg. Šaubu gadījumos izdarāma svēršana. Lietojamas arī šautenes ar municijas magazīnu, lādējot tanīs katru patronu atsevišķi.

b) Šautenes siksnas lietošana atļauta visos šaušanas stāvokļos.

c) Atļauta katra veida laide, kas atbilst ieroča ražotājas fabrikas standarta izlaidumam.

d) Sprūds — pēc katra šāvēja personiskas izvēles.

e) Tēmējamās ierīces pēc izvēles — grauds un tēmeklis vai arī grauds un diopters. Grauda un dioptera forma un lielums pēc šāvēja patikas un izvēles. Optiski palīglīdzekļi un tālskati nav atļauti. Diopteros iestiprināmi krāsaini gaismas filtri, gumijas blendes un acenes nav uzskatāmi par optiskiem palīglīdzekļiem.

8. **Municija.** Katra veida mazkalibra (kal. 5.6 vai 22) malas aizdedzes sporta municija ar svina lodēm.

9. **Apģērbs.** Pieļaujams katrs parastais apģērbs, kā arī visu veidu tirdzniecībā esošie šaujamie tērpi. Polsterējumi šaušanas plecā un zem elkoņiem nedrīkst būt biezāki par 10 mm. Iesprādzēšanās vai iešņorēšanās korsetveidīgos tērpos nav atļauta, tāpat nav atļauta biezu vatētu apakštērpu un citu nenormāla biezuma apģērbu lietošana. Šaujamcimdi ar polsterējumiem lietojami pēc patikas, bet tie nedrīkst būt biezāki par 10 mm.

10. **Laiks.** Tēmējamo ierīču ieregulēšanai katram šāvējam atļauti 3 piešaudes šāvieni 5 minūšu laikā uz atsevišķas mērķa lapas katrā šaušanas stāvoklī.

A-klasei: 10 šāvieni gulus no rokas 15 minūtēs; 10 šāvieni no ceļa 20 minūtēs;

B-klasei: 10 šāvieni gulus no atbalsta 15 minūtēs;

C-klasei: 10 šāvieni gulus no rokas 15 minūtēs, 10 šāvieni no ceļa 25 minūtēs;

D un E-klasei: 20 šāvieni gulus no rokas 20 minūtēs, 20 šāvieni no ceļa (senioriem no ceļa vai sēdus) 45 min., 20 šāvieni stāvus 60 minūtēs.

11. **Trāpījumu uzrādīšana un mērķu lapu maiņa.** Vadīties no techniskām iespējām un vietējām paražām.

Katrs atsevišķs trāpījums parādāms no grāvja, konstatējot vienīgi lodes trāpījumu, bez kādām pamācībām, kas šāvējam darāms. Katram šāvējam atļauts savus trāpījumus pašam novērot tālskatī.

Trāpījumu korrigēšana no malas nav atļauta.

Kļūmes: Municijas un ieroču kļūmju jautājumus izšķir lokālās tiesnešu kollēģijas uz vietas. Ja šāvējs savā mērķī iešāvis vairākas lodes, viņam atskaita attiecīgo daudzumu labāko trāpījumu. Ja blakus mērķos trūkst zināms skaits ložu, tad atvelk attiecīgu skaitu sliktāko trāpījumu.

12. **Diskvalifikācija.** Ja šāvējs neievēro šos sacensību noteikumus un pamatotus tiesnešu aizrādījumus vai apzināti traucē citus šāvējus sacensību laikā, — tas diskvalificējams. Iemaksātā starta nauda nav atmaksājama. Par

diskvalifikācijas iemesliem izgatavojams tiesnešu parakstīts protokols, kas nosūtāms centrālajai tiesnešu kollēģijai. Sūdzības par lokālo tiesnešu nepareizu rīcību iesniedzamas centrālajai tiesnešu kollēģijai 14 dienu laikā.

13. **Šaujamlauki un vispārējie drošības noteikumi.** Atbilstot patvēruma zemes attiecīgiem likumiem un šaušanas sporta ētikas noteikumiem. Par šaujamlauku nav uzskatāma slēgta telpa, kur lodes skrejlīnija ir zem jumta. Ugunslīnija resp. pats šāvējs var atrasties telpā, zem jumta vai zem nojumes.

14. **Rezultātu izvērtēšana.** Katru mērķa lapu izvērtē vismaz divi tiesneši, kuŗi, cik vien iespējams, pieaicināmi no tuvākajām kaimiņu nodaļām vai apvienībām, apliecinot rezultātus ar saviem parakstiem. (Kur nav sasniedzami latviešu tiesneši, sacensību protokolu paraksta tā cittautu kluba tiesneši, kuŗā šāvējs ir biedrs.)

Rezultāti ierakstāmi īpašā veidlapā. Novērtējot katru atsevišķu trāpījumu, jāievēro, ka apgstākais aplis skaitās trāpīts, tiklīdz lode skārusi tā riņķa līniju. Tiesnešiem nespējot vienoties, jautājumu izšķiŗ centrālā tiesnešu kollēģija.

Ja vairāki šāvēji sasnieguši vienādu apļu resp. punktu skaitu, par labāko atzīstams tas, kuŗam ir vairāk „10" trāpījumu. Vienāda „10" trāpījumu gadījumā labāko šāvēju nosaka „9" u.t.t. trāpījumu skaits.

Meistartitula resp. pirmās, otrās, trešās un tālāko vietu ieguvēji katrā klasē ir šāvēji, kuŗiem augstākie rezultāti.

Komandu trāpījumu rezultātu sastāda nodaļas vai apvienības četru labāko šāvēju individuālie kopsasniegumi. Komandu dalībnieku vārdi dokumentējami īpašā tiesnešu parakstītā formulārā.

Globālos uzvarētājus (klašu un komandas), pamatojoties uz piesūtītajiem šaušanas sacensību materiāliem (protokoliem un mērķu lapām), nosaka centrālā tiesnešu kollēģija.

15. **Sacīkšu laiks.** Daugavas Vanagu globālās neklātienes šaušanas sacensības izdarāmas katru gadu laikā no 1. februāŗa līdz 1. novembrim. (Pasta zīmogs.)

16. **Starta nauda.** Katram šāvējam, kas piedalās globālajās neklātienes sacensībās, jāmaksā starta nauda 1 dolara apmērā, neatkarīgi no tā, kādā zemē (valstī) šāvējs startē.

B un C klases sacensību dalībnieki no starta naudas atbrīvoti.

17. **Dalības maksas un protokolu iesūtīšana.** Sacensību protokoli un šāvēju iemaksātās starta naudas visām zemēm jāizsūta katru gadu līdz 5. novembrim uz šādu adresi: Daugavas Vanagi, Postbox 220, Stockholm, Sweden. (Postgiro Nr. 452626.)

18. **Centrālā tiesnešu kollēģija.** Globālo neklātienes šaušanas sacensību centrālā tiesnešu kollēģija sastādās no:

a) DV CV pārstāvja Zviedrijā,
b) DV Zviedrijas zemes valdes priekšsēža,
c) DV Zviedrijas zemes valdes šaušanas lietu vadītāja.

Noteikumi izsludināti 1965. gada DVM 4. n-rā, 74. lpp.

10. pielikums

DAUGAVAS VANAGU VĒSTĪJUMS

Daugavas Vanagu centrālā valde, pārstāvot 8880 organizācijas biedrus 12 dažādās pasaules zemēs, sanākusi uz savu kārtējo sēdi Minsterē 1967. gada 6. un 7. augustā, Latvijas 50 gadu atceres zīmē, publicē šādu vēstījumu:

I 1918. gada 18. novembrī piepildījās latviešu tautas gadu simteņus lolotās cerības. Apvienojoties vienā valstī Kurzemei, Latgalei, Vidzemei un Zemgalei, Latvijas galvaspilsētā Rīgā tika proklamēta Latvijas republika.

Sekojošās Brīvības cīņās zemi atbrīvoja no iebrucējiem rietumos un austrumos. Divdesmit viena gada laikā tika uzcelta valsts, kuŗa savos nacionālos iestādījumos varēja būt paraugs citām, pat vecākām, zemēm.

1940. gada 17. jūnijā, laužot visus līgumus, Latvijā iebruka Padomju Savienības karaspēks un okupēja Latvijas zemi, iznīcināja tās valstisko iekārtu un nogalināja vai izsūtīja verdzībā jau pirmajā okupācijas gadā vien pāri par 34.000 iedzīvotāju. Šī okupācijas vara turpinās vēl šodien, un iznīcināto vai verdzībā aizdzīto Latvijas iedzīvotāju skaits jau tuvojas 200.000.

No savas zemes atrauto Latvijas iedzīvotāju vietā Padomju Savienība Latvijā ieplūdina sveštautiešus, galvenā kārtā krievus, un šodien latviešu tautības iedzīvotāju sastāvs ir noslīdējis uz 60% agrāko 78% vietā.

Līdztekus latviešu tautas fiziskai iznīcināšanai Latvijā izteikti piekopta pārkrievināšana, okupēto zemi pārvēršot par krievu imperijas koloniju.

Turpinoties vēl ilgāku laiku šīm krievu koloniālisma, imperiālisma un pārtautošanas metodēm, latviešu tautas nacionālā nākotne savā tēvu zemē ir stiprā mērā apdraudēta.

II Latvijai 1940. g.dā nolaupīto brīvību un neatkarību Otrā pasaules karā, lielā varonībā un nesot visaugstākos asins upurus, mēģināja atgūt Latviešu leģions.

Pēc Vācijas armijas kapitulācijas Kurzemē 1945. gada 8. maijā izbeidzās arī Latviešu leģiona cīņas, kuŗas gan ar lielu izmisumu turpināja latviešu partizāni līdz pat 1952. gada pavasarim.

Latvija palika tālāk Padomju Savienības gūstā.

Latviešu leģiona rietumos patvērusies daļa 1945. gada rudenī Cēdelgemā, Beļģijā, gan atbrunota un ierobežota savās tiesībās, nolēma kaujas laukos izveidoto brālību, vienotību, uzticību un paļāvību brīvības ideāliem saglabāt uz laiku laikiem un turpināt cīnīties par Latvijas brīvības atgūšanu, šo darbu tēvu zemes labā veicot jaundibinātā Daugavas Vanagu organizācijā.

Laika tecējumā Daugavas Vanagu organizācijas biedri ir izklīdināti pa visām brīvās pasaules daļām, bet Cēdelgemas gars palicis nesatricināts un 1945. gada 28. decembrī slēgtā brālība darbojusies neatlaidīgi, ciešā paļāvībā un ticībā Latvijas nākotnei.

III Divdesmit divos pastāvēšanas gados Daugavas Vanagu organizācijas biedru skaits ir nemitīgi audzis un tās darbība un panākumi ik gadu ir kāpinājušies, iegūstot nedalītu atbalstu un uzticību visos darbības pasākumos gan no latviešu tautas svešumā, gan okupētajā dzimtenē.

Aprūpes vajadzībām vien izdoti vairāki miljoni vācu marku. DV organizācijai pieder 14 nekustami īpašumi dažādās valstīs.

DV organizācijā pašreiz darbojas 129 pašdarbības kopas ar 2.618 pastāvīgiem dalībniekiem.

1967. gadā DV organizācija bija noorganizējusi 985 dažādu veidu sarīkojumus, kuŗus apmeklējuši 77.150 personas, kā arī veikusi citus pasākumus, kalpojot latvietības saglabāšanai svešumā.

IV DV organizācijas saime visās zemēs savos kongresos ir apņēmusies no jauna saliedēt savus spēkus un ar jauniem darbības plāniem nākamos gados celt latviešu tautas gribu atgūt Latvijas valsts neatkarību.

Izcila nozīme mūsu darbībā ir 1968. gadam — Latvijas valsts proklamēšanas 50. gadam.

Kaut Latvija jau 28 gadus ir svešas varas okupēta, tomēr tās valstiskā ideja nav zudusi. Vēl arvien rietumos darbojas Latvijas valsts pārstāvniecības. Darbīgas ir visu kontinentu latviešu centrālās organizācijas un, galvenais, savu ticību Latvijas brīvības atgūšanai nav zaudējusi arī krievu apspiestā tauta dzimtenē.

1968. gada nozīmīgākais uzdevums ir vēl vairāk stiprināt latviešu tautas dzimtenē ticību brīvības atgūšanai un atbalstīt mūsu valsts pārstāvniecības un latviešu centrālās organizācijas viņu darbos un pienākumos.

Visi mūsu uzdevumi ir veicami vienīgi lielā vienotībā un paļāvībā uz sevi, mūsu darbu un latviešu tautas izturību.

V DV organizācija pateicas visiem tautiešiem svešumā un dzimtenē par lielo atbalstu un uzticību tās darbam. Visu latviešu materiālā un morālā atsaucība ir mūsu panākumu pamatos un visu mūsu veikumu lielākais segums.

DV centrālā valde pateicas visām DV darbības zemēm par lielisko sadarbību un brālības uzturēšanu. Tikai vienībā ir spēks, un mūsu lielā kopība ir šī spēka veidotājs un uzturētājs.

VI DV organizācija sveic mūsu tautu dzimtenē un novēl tai arī nākotnē arvien vairāk augt savā pretestībā apspiedējiem un ticībā, ka brīvība no jauna atnāks mūsu zemē.

Mēs apsolāmies uzticīgi strādāt visas tautas lielo ideālu labā, to ideālu labā, kuŗus piepildīja 1918. gada 18. novembris.

VII DV organizācija sveic visus tos, kas svešumā savās sirdīs ir ieslēguši Latvijas vārdu un savos darbos pauž mūsu tautas godu un slavu un solās arvien kāpināti strādāt mūsu tēvu zemes brīvības atgūšanas labā.

Mēs arvien turēsim svētus savus darbības principus — palīdzēt, cik mūsu spēkos stāv, mūsu cietējiem brāļiem, lai arī kur tie atrastos.

Mēs aicinām un lūdzam visus latviešus atbalstīt mūsu darbu un mērķus tādā pašā uzticībā un paļāvībā kā līdz šim.

Latvijas 50. jubilejas gads lai ir jaunu spēku un lielu darbu rosinātājs šodien un arvien mūsu nākotnē.

Dievs, svētī Latviju!

11. pielikums

DAUGAVAS VANAGU VĒSTĪJUMS

Daugavas Vanagi, suminot latviešu karavīru 50. gadu, publicē šadu vēstījumu:

I 1918. gada 18. novembrī, dibinot Latvijas valsti, vispirms bija jārada tās bruņotie spēki, jo vācu okupācijai izbeidzoties, sekoja Padomju Savienības iebrukums Latvijas territorijā. Jauno valsti varēja nosargāt un tās brīvību nodrošināt vienīgi pašu spēki.

1919. gada janvārī, ienaidnieka spiestas, Rīgu atstāja neatkarīgās Latvijas pirmās karaspēka vienības. Tai pašā mēnesī notika arī pirmās kaujas Kurzemē. Martā pulkveža Kalpaka bataljons kopā ar mūsu sabiedrotajiem sāka uzbrukumu no Ventas upes, kauju gaitā dzīvību zaudējot pašam pavēlniekam. Februārī dibinātas pirmās latviešu karaspēka vienības Ziemeļvidzemē, uzsākot arī cīņu gaitas Latvijas ziemeļu daļā. Maijā Baloža brigāde ienāca Rīgā. Jūnijā notika Cēsu kaujas, un jūlijā abas Latvijas armijas daļas — ziemeļos un dienvidos — apvienojās kopējā vadībā. Brīvības cīņas visnoteiktāk izpaudās novembrī, sakaujot Bermonta karaspēku pie Rīgas. Vēlāk sekoja Latgales atbrīvošana.

1919. gadā bija jau dibinātas visas neatkarīgās Latvijas karaspēka vienības. 11. novembrī dibināts Lāčplēša kara ordenis, 1. decembrī — Latvijas kara skola.

Visiem šiem notikumiem 1969. gadā aprit 50 gadi.

II Uzvaras brīvības cīņās abās frontēs veda pie Latvijas - Vācijas miera līguma 1920. gada 15. jūlijā un Latvijas - Padomju Savienības miera līguma 1920. gada 11. augustā. Šajos starptautiskajos līgumos abas lielās Eiropas varas bija garantējušas Latvijas neatkarību uz „mūžīgiem laikiem".

Latvija uzsāka miera un laimes pilnu neatkarīgas valsts dzīvi.

Latvijas armijai aiz muguras palika 75 kaujas vai lielākas sadursmes, kaujas laukos atstājot 7.114 karavīrus. Šie upuri nekad neizzudīs no tautas atmiņas.

1940. gada 17. jūnijā, rupji pārkāpjot līgumus, Latvijā iebruka Padomju Savienības karaspēks un, okupējot Latvijas zemi, iznīcināja tās valsts iekārtu un nogalināja vai izsūtīja spaidu darbos pāri par 80% neatkarīgās Latvijas armijas virsnieku un instruktoru.

Šī okupācijas vara Latvijā valda vēl šodien, nesaudzīgā kārtā mūsu tēvu zemē lietojot krievu koloniālisma, imperiālisma un rusifikācijas metodes.

Mūsu cīnītāju atdusas vietas ir iznīcinātas, Latvijas cīnītāju svētnīca — Brāļu kapi, Rīgā, apgānīti.

IV Latvijai 1940. gadā nolaupīto brīvību un neatkarību Otrā pasaules karā, lielā varonībā un nesot visaugstākos asins upurus — atstājot kaujas laukos ap 80.000 vīru — mēģināja atgūt Latviešu leģions.

Pirms 25 gadiem — 1944. gadā, laikā no 16. līdz 18. martam — notika Latviešu leģiona varenā kauja, kas mūsu vēsturē saistās ar Leģiona dienas nosaukumu.

Pēc Vācijas bruņoto spēku kapitulācijas Kurzemē 1945. gada 8. maijā izbeidzās arī Latviešu leģiona cīņas, kuŗas gan pēc tam ar lielu izmisumu turpināja latviešu partizāni līdz pat 1952. gada pavasarim.

Latviešu leģiona rietumos patvērusies daļa 1945. gada rudenī Cēdelgemā, Beļģijā, gan atbruņota un ierobežota savās tiesībās, nolēma kaujas laukos izveidoto brālību, vienotību, uzticību un paļāvību brīvības ideāliem saglabāt uz laiku laikiem un turpināt cīnīties par Latvijas brīvības atgūšanu, šo darbu tēvu zemes labā veicot jaundibināmā Daugavas Vanagu organizācijā.

Laika tecējumā Daugavas Vanagu organizācijas biedri ir izklīdināti pa visu brīvo pasauli, bet Cēdelgemas gars ir palicis nesatricināts un 1945. gada 28. decembrī slēgtā brālība ir darbojusies neatlaidīgi un ciešā paļāvībā un ticībā Latvijas nākotnei.

Latvijas okupācijas vara nav līdz šim spējusi Daugavas Vanagu vārdu izskaust arī no tautas sirdīm dzimtenē un par Daugavas Vanagu darbu tēvzemes brīvības labā vislabāko liecību dod paši okupanti — uzskatīdami Daugavas Vanagu organizāciju par savu lielāko ienaidnieku, ar vislielākiem meliem un komūnistiskai varai pazīstamo nekaunību apmelojot un apmelnojot Daugavas Vanagu organizāciju latviešu tautas acīs.

V Divdesmit trijos pastāvēšanas gados Daugavas Vanagu organizācijas biedru skaits ir nemitīgi audzis un tās darbība un varēšana ik gadu kāpinājusies, iegūstot nedalītu atbalstu un uzticību visos pasākumos gan latviešu tautā svešumā, gan okupētajā dzimtenē.

Kā vienu no saviem svarīgākiem uzdevumiem Daugavas Vanagu organizācija ir uzņēmusies latviešu kaŗavīru tradiciju sargāšanu, paušanu un saglabāšanu mūsu valsts un tautas vēsturei. Šo tradiciju garā Daugavas Vanagu organizācija šodien dziļā godbijībā piemin notikumus brīvības cīņās pirms 50 gadiem un Leģiona kaujas pirms 25 gadiem un dziļās sērās godina visus varoņus, kuŗi nolikuši galvas Latvijas brīvības labā.

Mēs sveicam mūsu sabiedrotos — igauņu, lietuvju, poļu un vācu ieroču brāļus, kuŗi palīdzējuši latviešu kaŗavīriem kauju laukos brīvības vārdā.

Mēs sveicam visus tos, kuŗi pēdējā gadsimta laikā uzticīgi kalpojuši Latvijas kauju karogiem.

Daugavas Vanagu organizācija pateicas visiem tautiešiem svešumā un dzimtenē par lielo uzticību un atbalstu tās darbam. Visu latviešu materiālā un morālā atsaucība ir mūsu darbu panākumu pamats un mūsu veikumu lielākais segums.

VI Daugavas Vanagu organizācija sveic mūsu tautu dzimtenē un novēl tai vienmēr vairāk un vairāk augt pretestībā apspiedējiem un ticībā, ka brīvība no jauna atgriezīsies mūsu zemē.

Daugavas Vanagu organizācija sveic visus tos, kas svešumā savās sirdīs ieslēguši Latvijas vārdu un savos darbos pauž mūsu tautas godu un slavu un gatavi savu darbu tēvu zemes labā arvien kāpināt.

VII Daugavas Vanagu organizācija apsolās uzticīgi strādāt visas latviešu tautas lielo ideāļu labā, to ideāļu labā, kuŗu dēļ kaujas laukos latviešu kaŗavīri pēdējos 50 gados ir atstājuši savu dzīvību.

Mēs arvien turēsim svētus savus darbības principus — palīdzēt, cik vien mūsu spēkos, mūsu cietējiem brāļiem, lai arī kur tie atrastos. Mēs arvien paliksim uzticīgi saviem darbiem tēvijas brīvības atgūšanas labā. Mēs paliksim cieši savā latviskā brālībā, apzinoties, ka tikai vienībā ir spēks un ka mūsu lielā kopība ir šī spēka veidotāja un uzturētāja.

Mēs aicinām un lūdzam visus latviešus atbalstīt mūsu darbu un mērķus tādā pašā uzticībā un paļāvībā kā līdz šim.

Mūsu karavīru lielo atceres dienu gads lai ir jaunu spēku un jaunu darbu avots šodien un nākotnē.

Nebeigs cīnīties Latvijas dēli!
Ellē pašā tie gatavi nokāpt,
Droši sist ar dūri uz galda,
Prasīt Latvijas tiesu un daļu.
K. Skalbe

12. pielikums

DAUGAVAS VANAGU VĒSTĪJUMS

Daugavas Vanagu organizācija, atceroties Kurzemes kapitulācijas 25. gadadienu, publicē šādu vēstījumu:

1940. gada 17. jūnijā, rupji pārkāpjot visus līgumus, Padomju Savienības karaspēks iebruka Latvijā, okupēja Latvijas territoriju un iznīcināja mūsu neatkarīgās valsts iekārtu. Padomju Savienības okupācijas vara, ar četru gadu starplaiku Otrā pasaules karā, Latvijā valda vēl šodien, nesaudzīgi iekārtojot mūsu tēvu zemē krievu koloniālisma un rusifikācijas iestādījumus. Neatkarīgās Latvijas vēsturi noliedz, latviešu tautas sasniegumus brīvības laikā sagroza un apmelo, mūsu valsts brīvības izcīnītāju atdusas vietas iznīcina, Rīgas Brāļu un Meža kapus pārvērš par sarkano bezdievju atdusas vietām, kā arī apkaro latviešu nacionālo lepnumu un piederību savai tautai.

II Šo 1940. gadā Latvijai laupīto brīvību un neatkarību Otrā pasaules kara laikā lielā varonībā un nesot visaugstākos asins upurus — atstājot kauju laukos ap 80.000 vīru — mēģināja atgūt Latviešu leģions. Kā Latviešu leģions, tā arī partizānu un citu vienību cīņas apliecināja visai pasaulei mūsu tautas gribu pastāvēt un dzīvot brīvu cilvēku dzīvi.

Pēc Vācijas bruņoto spēku kapitulācijas Kurzemē 1945. g. 8. maijā izbeidzās arī Latviešu leģiona cīņas, kuras pēc tam ar lielu izmisumu turpināja latviešu partizāni līdz 1952. gada pavasarim un dažās atsevišķās vietās pat vēl ilgāk.

Aiz šīm brīvības cīņām toreiz stāvēja un tās atbalstīja visa latviešu tauta. Tā nebija tikai latviešu karavīru, bet visas tautas nostāja pret komūnismu un krievu imperiālismu.

III Rietumos patvērusies Latviešu leģiona daļa 1945. gada rudenī Cēdelgemā, Beļģijā, gan atbruņota un ierobežota savās tiesībās, nolēma kauju laukos izveidoto brālību, vienotību un uzticību brīvības ideāliem saglabāt nākošām paaudzēm un turpināt darboties Latvijas brīvības atgūšanas labā, šo darbu veicot jaundibinātā Daugavas Vanagu organizācijā.

Laika tecējumā, 25 gados, Daugavas Vanagu organizācijas biedri izvietojušies visā brīvajā pasaulē, bet Cēdelgemas gars ir palicis nesatricināts un 1945. gada 28. decembrī slēgtā brālība neatlaidīgi darbojusies ciešā ticībā un paļāvībā Latvijas nākotnei.

IV Latvijas okupācijas vara līdz šim nav spējusi Daugavas Vanagu vārdu izskaust no tautas apziņas dzimtenē, un par mūsu darbu tēvu zemes labā labāko liecību nodod paši okupanti, uzskatot Daugavas Vanagu organizāciju par savu lielāko ienaidnieku, kā arī apmelojot un nomelnojot to latviešu tautas acīs ar visnesaudzīgākajiem meliem un komūnistiskai varai pazīstamām metodēm.

Divdesmit piecos pastāvēšanas gados Daugavas Vanagu organizācijas biedru skaits nemitīgi audzis un tās darbība un varēšana ik gadu kāpinājusies, iegūstot nedalītu atbalstu un uzticību visos pasākumos gan no latviešu tautas daļas svešumā, gan tautas okupētajā dzimtenē.

Kā vienu no saviem nozīmīgākiem uzdevumiem Daugavas Vanagi uzskata latviešu karavīru un visas tautas tradiciju sargāšanu, kopšanu un saglabāšanu mūsu nākamām audzēm. Šo tradiciju garā Daugavas Vanagi šodien dziļā godbijībā piemin notikumus pirms 25 gadiem, kad izturot un pastāvot sešās Kurzemes lielkaujās, kapitulācijas dēļ izbeidzās Latviešu leģiona cīņas par Latviju kā kaujas vienībai.

Dziļās sērās noliecam savas galvas kritušo cīņas biedru priekšā un lielā goddevībā sveicam mūsu cīnītāju saimi dzimtenē un visā pasaulē, novēlot paturēt mūžīgo ticību Latvijas brīvībai un darbos vienmēr kalpot Latvijai.

Daugavas Vanagi pateicas visiem tautiešiem dzimtenē un svešumā par lielo uzticību un atbalstu savam darbam. Visu latviešu materiālā un morālā atsaucība ir mūsu darba panākumu pamats un visu mūsu veikumu lielākais segums.

VI Daugavas Vanagu organizācija sveic latviešu tautu dzimtenē un novēl tai vienmēr būt nelokāmai pret krievu apspiedējiem un ticēt, ka brīvība reiz atgriezīsies mūsu tēvu zemē. Mēs sveicam arī visus tos, kuŗi, dzīvojot svešumā, savās sirdīs ieslēguši Latvijas vārdu, ar savu darbu pauž mūsu tautai godu un ar savu kalpošanu tautai gatavi vislielākajiem upuŗiem.

VII Daugavas Vanagu organizācija apsolās uzticīgi strādāt visas latviešu tautas lielo ideālu labā, to ideālu labā, kuŗu dēļ kauju laukos latviešu vīri un jaunekļi atdevuši savu dzīvību latviešu strēlnieku slavas dienām, mūsu brīvības cīņu, Latviešu leģiona un partizānu upuŗu dienām Krievijas, Latvijas, Vācijas karā laukos un beidzot Kurzemes cietoksnī.

Mēs arvien turēsim svētus savus darba principus — palīdzēt cietušajiem brāļiem, cik vien tas mūsu spēkos un kur tie arī atrastos. Mēs paliksim uzti-

cīgi saviem darbiem tēvu zemes labā. Mēs paliksim cieši vienoti savā brālībā, apzinoties, ka vislielākais spēks ir vienībā un mūsu kopība ir šī spēka veidotāja un uzturētāja.

Mēs lūdzam un aicinām visus latviešus atbalstīt mūsu darbu un centienus tādā pašā uzticībā un paļāvībā kā līdz šim.

Mūsu Kurzemes cietokšņa un Daugavas Vanagu dibināšanas 25 gadu atcere lai ir mūsu jauno spēku un panākumu avots šodien un vienmēr.

DAUGAVAS VANAGI, SASAUKSIMIES!

1970. g. 8. maijā.

13. pielikums

VADLĪNIJAS DV CENTRĀLĀS VALDES DARBĪBAI

DV Centrālās valdes locekļu amats ir darba amats

I Vispārējie norādījumi:

Visi nozaru vadītāji savu darbu veic patstāvīgi, sazinās un darbus kārto tieši ar attiecīgo nozaru vadītājiem darbības zemēs.

Labāka darba veikšanai nozaru vadītāji var izraudzīt sev referentus. Pēdējos apstiprina DV CV.

II DV CV locekļu un nozaru vadītāju pienākumi:

a) vadīt un sekot savas nozares darbam visā DV organizācijā;
b) izvērtēt un koordinēt šo darbu;
c) nākt ar padomiem un priekšlikumiem savas nozares darba labākai veikšanai attiecīgās zemēs;
d) ik gadu sastādīt darbības pārskatus un tos iesniegt gadskārtējās CV sēdēs apstiprināšanai un izvērtēšanai;
e) savus pārskatus, par cik tie nepieciešami, publicēt DVM un Latvija Amerikā, kā arī DV CV apkārtrakstos;
f) veikt pienākumus, kuŗus tiem uztic DV CV prezidijs;
g) techniskai palīdzībai izmanto DV CV biroju resp. DV ģenerālsekretāriātu.

III Darbs organizācijā un nozarēs:

1. DV priekšnieks un CV priekšsēdis:

a) vada visu DV organizācijas darbību;
b) pārstāv DV organizāciju;
c) savā darbībā vadās no DV CV un CV prezidija lēmumiem un atzinumiem un DV zemju valžu ieteikumiem;
d) pārstāv DV organizāciju zemju centrālajās organizācijās, valdības iestādēs un citur.

2. Vanadžu priekšniece:

a) vada un pārzina vanadžu darbību visā DV organizācijā;
b) ieslēdzas visu nozaru darbības veicināšanā un atbalstīšanā, par cik to prasa apstākļi un iespējas;
c) rūpējas par DV organizācijas vanadžu darbību starptautiskajās sieviešu organizācijās;
d) sniedz padomus un palīdzību darbībā ar jaunatni.

3. DV CV prezidijs:

a) DV CV prezidija locekļi — kasieris un sekretārs, kopā ar DV priekšnieku, vada DV CV darbību starpsēžu laikā un pilda visus DV CV lēmumus, iedzīvina tās atzinumus, ieteikumus un uzskatus. Nepieciešamības gadījumos izkārto rakstveida CV sēdes.
b) CV sekretārs kārto visu saraksti CV prezidija un valdes uzdevumā un pārrauga DV ģenerālsekretāra un DV biroja darbību. CV sekretārs protokolē, ja tas nepieciešams, CV prezidija lēmumus, raksta arī protokolus CV rakstveida sēdēs.
c) CV kasieris pārzina CV līdzekļus, rūpējas par budžetu sastādīšanu katram darbības gadam un seko tā izpildījumam noteiktās robežās. Rūpējas par līdzekļu sagādi CV darba sekmīgai norisei.
d) CV prezidija locekļi DV priekšnieka uzdevumā pārstāv DV organizāciju. Līdzīgi pienākumi var būt visiem CV locekļiem.

4. Ideoloģiskās nozares vadītājs:

a) rūpējas un seko DV ideoloģijas pamatprincipu ievērošanai organizācijā;
b) seko DV tradiciju iedzīvināšanai;
c) sava darba popularizēšanai izmanto DVM un Latviju Amerikā. Rūpējas par ievadrakstiem saziņā ar šo izdevumu redaktoriem;
d) CV apkārtrakstos vienmēr atgādina jautājumus, kam jāveltī organizācijas lielākā uzmanība un vērība.

5. Aprūpes nozares vadītājs:

a) šīs DV svarīgākās nozares vadītāja pienākumos ir pārzināt un koordinēt aprūpi visās DV darbības zemēs;
b) vadīt un pārzināt aprūpi zemēs aiz dzelzs aizkara, it sevišķu vērību pievēršot aprūpei okupētajā Latvijā;
c) pārstāvēt DV organizāciju aprūpes jautājumos BPLA;
d) aprūpes lietās sadarboties ar citām organizācijām.

6. Ārējās informācijas nozares vadītājs:

a) rūpējas un gādā, lai Latvijas brīvības atgūšanas jautājumi arvienu atrastos sabiedrības uzmanībā;
b) rūpējas par publikācijām svešvalodās atiecīgās zemes sabiedriskās domas noskaņošanai;
c) gādā, lai informācijas materiāli par DV un citu organizāciju darbību trimdā pa visiem iespējamiem ceļiem sasniegtu tautu dzimtenē.

7. Iekšējās informācijas nozares vadītājs:

a) rūpējas par informācijas apmaiņu starp DV darbības zemēm, izmantojot DVM, LA, CV un zemju apkārtrakstus saziņā ar šo izdevumu redaktoriem resp. DV ģenerālsekretāru;
b) raugās, lai katrā darbības zemē nodaļām/apvienībām iznāktu savi apkārtraksti vai biļeteni;
c) rosina un pauž DV darba izpausmes visās DV darbības zemēs.

8. Jaunatnes nozares vadītājs:

a) rūpējas par DV ģimeņu bērnu ieinteresēšanu un iesaistīšanu DV organizācijā, sevišķu vērību pievēršot vanadzēnu kustības iedzīvināšanai visās DV darbības zemēs;
b) rūpējas par visu latviešu jaunatnes centrālo pasākumu atbalstīšanu;
c) izstrādā noteikumus un pārzina jaunatnes dažādu sacensību rīkošanu DV organizācijā.

9 Kultūras nozares vadītājs:

a) rūpējas par kultūrālās un sabiedriskās darbības saskaņošanu visās DV darbības zemēs;
b) rūpējas par latviešu kultūrālo vērtību (grāmatu, laikrakstu, skaņu plašu u. c.) izplatīšanu, bet jo sevišķi par DVM, LA un citiem DV izdevumiem;
c) palīdz sagatavot atbilstošas programmas zemju DV dienām vai citiem lielākiem DV centrāliem sarīkojumiem.

10. Saimnieciskās nozares vadītājs:

a) apzina visus DV organizācijas saimnieciskos pasākumus, kustamo un nekustamo mantu;
b) seko un izvērtē šo pasākumu darbību un sagatavo priekšlikumus visas organizācijas saimnieciskai rosībai.

11. Sporta nozares vadītājs:

a) rūpējas par latviešu sporta kopšanu DV darbības zemēs;
b) sevišķi lielu vērību pievērš korespondences sportam;
c) raugās, lai visi DV sportisti lietotu kopēju sporta nozīmi.

12. DV ģenerālsekretārs:

a) vada DV CV biroja darbu, rūpējas par CV apkārtrakstu savlaicīgu izdošanu un sniedz informāciju DVM un LA par DV CV darbību;
b) pārzina CV archīva materiālus un CV inventāru;
c) atbild par DV CV publikāciju savlaicīgu sagatavošanu, izsūtīšanu un kārto šo izdevumu norēķinus.

Šīs vadlīnijas pieņemtas DV CV sēdē, Minsterē, 1970. gada 10. maijā.

14. pielikums

VADLĪNIJAS DV CV ĀRĒJĀS INFORMĀCIJAS NOZARES VADĪTĀJA DARBAM

I Ārējās informācijas darbs kalpo DV organizācijas mērķim — cīņai un darbam par Latvijas valsts neatkarības un brīvības atgūšanu latviešu tautai.

II Ārējā informācija ir Latvijas karoga pacēlēja svešumā — Latvijas vārda daudzinātāja un likteņa paudēja brīvajai pasaulei.

III Ārējās informācijas uzdevumos ietilpst:

a) informēt brīvo pasauli par komūnistu darbību viņu okupētās un pārvaldītās zemēs;

b) atklāt komūnistu un viņu līdzskrējēju aktīvitātes trimdas patvēruma zemēs, brīdinot rietumniekus no viņu sludinātās maldu mācības un koeksistences sekām;

c) sekot vietējai presei, atspēkot nepareizās ziņas par Latviju un atbalstīt rakstītājus pret komūnismu;

d) norādīt, ka koeksistence nodibināma ar pašām apspiestajām tautām, bet nevis to apspiedējiem;

e) noskaņot rietumnieku sabiedrisko domu Latvijas un citu apspiesto tautu brīvības atgūšanai;

f) pievērst vērību apspiesto tautu, it sevišķi baltiešu sadarbībai;

g) uzturēt latviešu tautā dzimtenē cīņas sparu un gribu atgriezties brīvo tautu vidū, kā arī stiprināt apņemšanos palikt latviešiem kā nacionālās kopības locekļiem.

DV CV Ārējās informācijas nozares vadītāja pienākumi.

1. Rūpējas un gādā, lai Latvijas brīvības atgūšanas jautājums arvien būtu sabiedrības uzmanībā.

2. Rūpējas par publikācijām svešvalodās attiecīgo zemju sabiedriskās domas noskaņošanai.

3. Gādā, lai informācijas materiāli par DV un citu organizāciju darbību trimdā pa visiem iespējamiem ceļiem sasniegtu tautu dzimtenē.

4. Sadarbojas ar CV prezidiju, ģenerālsekretāru, izraudzīto (-iem) DV CV referentu (-iem) un nepieciešamības gadījumā ar ikvienu CV locekli, it sevišķi ar iekšējās informācijas nozares vadītāju.

5. Ārējās informācijas darba jautājumos sadarbojas tieši ar attiecīgo zemju Ārējās informācijas nozares (daļas) vadītājiem un darbiniekiem.

6. Sadarbojas ar visiem raidītājiem, kas raida uz Latviju.

7. Vāc ziņas par grāmatām, brošūrām un periodiskiem izdevumiem, kas izmantojami informācijas darbā.

8. CV prezidija uzdevumā vai pēc paša ierosmes ar CV prezidija piekrišanu plāno un saskaņo atsevišķus pasākumus visas organizācijas apjomā, skavot ārējās informācijas darbu.

9. Sagatavo un iesniedz akceptam nepieciešamos labojumus vai papildinājumus noteikumos par DV informācijas darbu, kā arī ieteikumus (vadlīnijas) zemju ārējās informācijas darbam.

10. Pēc vajadzības vai pieprasījuma sniedz prezidijam ziņas vai pārskatus par savas nozares darbu, bet reizi gadā CV sēdes vajadzībām sagatavo rakstveida ziņojumu par ārējās informācijas darbu atsevišķās zemēs notecējušā kalendāra gadā.

11. Atbildīgs par budžetā ārējās informācijas darba vajadzībām paredzēto līdzekļu lietderīgu izmantošanu.

VADLĪNIJAS DV ORGANIZĀCIJAS ĀRĒJĀS INFORMĀCIJAS DARBAM ATSEVIŠĶĀS ZEMĒS

I Daugavas Vanagu organizācijā katrā zemes valdē pastāv Ārējās informācijas nozare (daļa), kas darbojas saskaņā ar DV CV „Noteikumiem informācijas darbam", kas pieņemti CV sēdē 1957. gada 25. maijā Kopenhagenā un izsludināti DVM tā paša gada 4. numurā.

II Ārējās informācijas darba organizēšanai un veikšanai zemes valde izrauga Ārējās informācijas nozares (daļas) vadītāju. Vēlams, lai tas būtu zemes valdes loceklis, kas tomēr nebūtu uzskatāms par priekšnoteikumu.

III Zemes valdes Ārējās informācijas nozares (daļas) vadītāja pienākumi:

1. Vada un rosina nodaļu un kopu ārējās informācijas darbu.

2. Sadarbojas ar CV Ārējās informācijas nozares vadītāju, informējot viņu savlaicīgi par sava darba plāniem, kā arī līdz katra gada 1. martam iesūtot savas nozares (daļas) darba pārskatu par iepriekšējo kalendāra gadu.

3. Sadarbojas ar citu zemju DV Ārējās informācijas nozaŗu vadītājiem un darbiniekiem.

4. Par savu darbu Ārējās informācijas nozares vadītājs atbildīgs vienīgi zemes valdei un delegātu kopsapulcei.

5. Saziņā ar zemes valdi resp. delegātu kopsapulci viņš var izdot noteikumus nodaļām ārējās informācijas darba veikšanai.

6. Sekmīgākai darba veikšanai, ar zemes valdes piekrišanu, Ārējās informācijas (daļas) vadītājs var pieaicināt referentus (līdzstrādniekus), kam dodami ierobežoti, bet noteikti uzdevumi. Referentu pilnvaras izbeidzas reizē ar nozares (daļas) vadītāja pilnvarām, bet ar zemes valdes piekrišanu atkal ievēlētais vai jaunais nozares (daļas) vadītājs var lūgt darbiniekus sākto darbu turpināt.

7. Kopā ar Iekšējās informācijas nozari organizē zemes apjomā informācijas darbinieku sanāksmes.

8. Iespēju robežās abonē un vāc ārējās informācijas materiālus un rūpējas par to izmantošanas iespējām.

9. Seko vietējai presei un atspēko nepareizās ziņas par Latviju un komūnisma ideoloģiju vispār.

10. Sadarbojas ar apspiesto, bet it sevišķi baltiešu tautu pārstāvjiem, noorganizējot informācijas materiālu apmaiņu un saskaņojot reakcijas polītisko akciju gadījumos.

11. Rūpējas par iezemiešu sabiedriskās domas noskaņošanu Latvijas neatkarības mērķu sekmēšanai.

Piezīme: Šīs vadlīnijas uzskatāmas par pieturas punktu Arējās informācijas darbam visās zemēs. Ja kādā zemē vadlīnijās minētos pienākumus pilda citas amatpersonas un darbs rit bez traucējumiem, tad nav nekāda vajadzība to pārkārtot.

Vadlīnijas pieņemtas DV CV sēdē 1971. gada 2. jūlijā, Toronto.

15. pielikums

VADLĪNIJAS DV CV IEKŠĒJĀS INFORMĀCIJAS NOZARES VADĪTĀJA DARBAM

1. Vāc un kopo ziņas, pārskatus, aprakstus un uzņēmumus par organizācijas dzīvi un darbu visās zemēs, kā arī rūpējas par to izmantošanu biedru un pārējās latviešu sabiedrības informēšanai visas organizācijas apjomā.

2. Vāc ziņas par grāmatām, brošūrām, periodiskiem izdevumiem un filmām, kas izmantojamas informācijas darbā. Šīs ziņas ar paskaidrojumiem, kur un kā tās iegūstamas vai saņemamas izmantošanai, publicē DV CV apkārtrakstā.

3. Sadarbojas ar CV prezidiju, ģenerālsekretāru un nepieciešamības gadījumā ar ikvienu CV locekli, sniedzot un saņemot informāciju par dažādiem svarīgiem notikumiem vai preses rakstiem, kas attiecas uz organizāciju un prasa vienas vai otras puses rīcību.

4. Iekšējās informācijas darba jautājumos sadarbojas tieši ar attiecīgo zemju iekšējās informācijas nozaru/daļu vadītājiem un darbiniekiem.

5. Pēc paša ierosmes ar CV prezidija piekrišanu vai arī CV prezidija uzdevumā plāno un saskaņo atsevišķus pasākumus visas organizācijas apjomā, attiecībā pret iekšējās informācijas darbu.

6. Atbalsta ģenerālsekretāru CV apkārtraksta veidošanā. Seko, lai katrā darbības zemē — nodaļās/apvienībās iznāktu savi apkārtraksti vai biļeteni.

7. Sadarbojas ar DVM, Latvija Amerikā un citu nacionālu preses izdevumu redakcijām, sniedzot atbalstu ziņu un materiālu sagādē, bet speciālos gadījumos arī rakstu vai korespondentu sarunāšanā.

8. Sagatavo un iesniedz akceptam nepieciešamos labojumus vai papildinājumus noteikumos par DV informācijas darbu, kā arī ieteikumus (vadlīnijas) zemju iekšējās informācijas darbam.

9. Pēc vajadzības vai pieprasījuma sniedz prezidijam ziņas vai pārskatus par savas nozares darbu, bet reizi gadā — CV sēdē — sniedz izsmeļošu rakstveida ziņojumu par savu darbu.

10. Atbildīgs par budžetā, iekšējās informācijas darba vajadzībām, paredzēto līdzekļu lietišķu izmantošanu.

VADLĪNIJAS DV ORGANIZĀCIJAS IEKŠĒJĀS INFORMĀCIJAS DARBAM ATSEVIŠĶĀS ZEMĒS

I Daugavas Vanagu organizācijā katrā zemes valdē pastāv Iekšējās informācijas nozare/daļa. Tās uzdevums — vākt un sniegt nepieciešamo informāciju saskaņā ar zemes valdes norādījumiem vai savu ierosmi par organizācijas dzīvi un darbu savā zemē, pamatojoties uz DV CV „Noteikumiem informācijas darbam", kas pieņemti CV sēdē 1957. g. 25. maijā Kopenhagenā un izsludināti DVM tā paša gada 4. numurā.

II Iekšējās informācijas darba organizēšanai, vadībai un veikšanai zemju valdes izrauga Iekšējās informācijas nozares/daļas vadītāju. Vēlams, lai tas būtu zemes valdes loceklis, kas tomēr nav jāuzskata par priekšnoteikumu. Vienīgais izšķirējs faktors ir kandidāta piemērotība darbam: spējas, interese par šo darbu, kā arī griba un iespēja to veikt. Nevajadzētu šai darbā aicināt personas, kas tam varbūt pat ideāli piemēroti, bet kuŗu darba vai dzīves apstākļi nedod nekādu iespēju šos pienākumus pildīt. Tāpat nevajadzētu šos pienākumus uzlikt cilvēkiem, kam šādas iespējas gan pastāv, bet kuŗiem par šo darbu nav ne mazākās intereses. Ieteicams iekšējās informācijas nozaŗu vadītājus bez nopietnas vajadzības nemainīt, jo šis darbs prasa iestrādāšanos ar daudziem darba darītājiem.

III Zemes valdes Iekšējās informācijas nozares/daļas vadītāja pienākumi:

1. Sadarboties ar CV Iekšējās informācijas nozares vadītāju:
   a) informēt viņu par saviem darba plāniem, kā arī svarīgākiem notikumiem un vērojumiem savas zemes saimes dzīvē un darbā;
   b) piesūtīt viņam savas zemes delegātu sapulču un valdes sēžu protokolus, kā arī apkārtrakstus un iespēju robežās arī citus svarīgus informācijas materiālus;
   c) līdz katra gada 1. martam sniegt pārskatu par savas nozares darbu iepriekšējā kalendāra gadā, kā arī tekošā gadā plānoto.
2. Sadarboties ar citu zemju (vismaz apkārtējo) DV Iekšējās informācijas nozaŗu/daļu vadītājiem, savstarpēji apmainoties ar iespējamo informāciju.
3. Par savu darbu Iekšējās informācijas nozares/daļas vadītājs atbildīgs vienīgi zemes valdei un delegātu kopsapulcei.
4. Saziņā ar zemes valdi resp. delegātu kopsapulci viņš var izdot noteikumus nodaļām iekšējās informācijas darba veikšanai.
5. Sekmīgākai darba veikšanai, ar zemes valdes piekrišanu, Iekšējās informācijas nozares/daļas vadītājs var pieaicināt referentus vai līdzstrādniekus, kam dodami ierobežoti, bet noteikti uzdevumi, piem.: informācijas sniegšana DVM vai kādam citam preses izdevumam par zemes valdes sēdēm, dažādām sanāksmēm vai sarīkojumiem; veicināt nodaļu apkārtrakstu izdošanu; vākt un sistēmatizēt DV chronikas materiālus u.t.t.

   Referentu un līdzstrādnieku pilnvaras izbeidzas reizē ar nozares/daļas vadītāja pilnvarām. Saprotams, ka atkal ievēlētais vai jaunievēlētais nozares/daļas vadītājs ar zemes valdes piekrišanu var lūgt šos darbiniekus sākto darbu turpināt.
6. Vadīt un rosināt nodaļu/apvienību un kopu iekšējās informācijas darbu.

7. Kopā ar Ārējās informācijas nozari organizēt zemes apjomā informācijas darbinieku sanāksmes. Tajās līdztekus aktuāliem politiskās un mūsu trimdas nacionālās dzīves jautājumiem, kā arī dzīves un darba problēmām okupētajā Latvijā, jāapskata informācijas darbinieku sagatavošanai nepieciešamie teorētiskie un praktiskā darba jautājumi.
8. Rūpēties par visu zemes apjomā rīkoto DV sarīkojumu, sanāksmju, delegātu kopsapulču un valdes sēžu atreferēšanu organizācijas vai vietējās preses latviešu izdevumos.
9. Saziņā ar zemes valdi rūpēties par ideoloģisku rakstu un dažādu pārskatu publicēšanu organizācijas jubileju, Latvijas valsts un armijas piemiņas dienu atzīmēšanai.
10. Atbalstīt zemes valdes apkārtraksta izgatavošanu kā formā, tā saturā ziņā.
11. Rūpēties par DVM un citu DV izdevumu izplatīšanu zemes saimes apjomā.
12. Iespēju robežās abonēt informācijai nepieciešamos preses izdevumus un rūpēties par to izmantošanu.
13. Saziņā ar zemes valdi reaģēt uz nepareizībām vai tendenciozām ziņām par organizācijas darbu un dzīvi latviešu presē.
14. Vākt un sistēmatizēt savas zemes DV saimes chronikas materiālus.

Šīs vadlīnijas pieņemtas DV CV sēdē 1971. gada 2. jūlijā, Toronto.

16. pielikums

VADLĪNIJAS VANADŽU DARBĪBAI DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJĀ

Daugavas Vanagu organizācijas biedri — sievietes saucas DAUGAVAS VANADZES, kuŗu interešu kopības veidošanai un darbības saskaņošanai ir izdotas šīs vadlīnijas.

Mērķis

Sekmēt un padziļināt DV organizācijas darbu, iesaistot organizācijā un tās darbā iespējami lielāku sieviešu skaitu. Vanadžu darbība organizējama DV organizācijas statūtu un darbības noteikumu robežās.

Uzdevumi

1. Latviešu brīvības centienu un kultūrālo vērtību popularizēšana un veicināšana, sadarbojoties ar latviešu nacionālām organizācijām un pārstāvībām, atbalstot nacionāli - kultūrālos pasākumus un akcijas, izveidojot sakarus un sadarbību ar piemērotām cittautu sieviešu un citām palīdzības organizācijām.
2. Latviskās sabiedriskās dzīves rosināšana un izkopšana, latviskās kultūras, tradiciju un tikumu saglabāšana un stiprināšana latviešu ģimenēs un sabiedrībā.

3. Aktīva iesaistīšanās aprūpes darbā: aprūpējamo tautiešu apzināšana un apmeklēšana, savstarpējas izpalīdzības noorganizēšana un individuālas palīdzības sniegšana tautiešiem grūtībās saskaņā ar DV organizācijas uzdevumiem un pieņemtiem noteikumiem attiecīgās zemēs. Šie uzdevumi kārtojami atkarībā no vietējiem apstākļiem, piemērojoties attiecīgās zemes sociāliem likumiem.

4. Jaunatnes iesaistīšana organizācijas darbā, viņu pašdarbības un latviskās audzināšanas atbalstīšana un veicināšana.

5. Mājsaimniecisku jautājumu un uzdevumu kārtošana organizācijas sarīkojumos un mītnēs.

6. Papildu līdzekļu sagāde organizācijas mērķu un darba sekmēšanai.

7. Vanadžu garīgo un kultūrālo interešu rosināšana, sekmēšana un veicināšana, organizējot attiecīgo interešu grupas, priekšlasījumus, ekskursijas, vakarēšanas, praktiskas apmācības un nodarbības, lasāmgaldus, izstādes, tautiskas novietnes un citus līdzīgus pasākumus.

Piezīme: Vanadzēm pieņemts vienveida tērps, kuŗa valkāšana DV sarīkojumos un svētkos ir vēlama, bet nav obligāta.

DV nodaļas/apvienības vanadžu kopa

8. Sekmīgākai, organizētākai darbībai katrā nodaļā/apvienībā, kuŗas sastāvā ir vismaz piecas vanadzes, izveidojama vanadžu kopa.

9. Kopu vada tās priekšniece bet ja vanadžu skaits lielāks, kopas valde.

10. Kopas priekšnieci resp. valdi uz attiecīgo zemju statūtos paredzēto laiku ievēl kopas biedru sapulcē ar vienkāršu balsu vairākumu. Ievēlēto priekšnieci resp. valdi apstiprina nodaļas/apvienības valde.

11. Kopas valdes locekļu skaitu un amatus nosaka kopas biedru sapulcē. Amati sadalāmi pēc vietējām vajadzībām, apstākļiem un kopas vanadžu skaita.

12. Kopas priekšnieces vai valdes vēlēšanām un kopas biedru sapulces sasaukšanai piemērojami attiecīgie noteikumi par DV nodaļu/apvienību darbību.

13. Kopas vadība apzina visas nodaļas/apvienības vanadzes, aicina ikvienu atbalstīt un sekmēt kopas darbu un aktīvi iesaistīties kopīgu uzdevumu un darbu veikšanā.

14. Kopas priekšniece sasauc kopas valdes sēdes pēc vajadzības un tās ir pilntiesīgas, ja tanīs piedalās valdes vairākums. Lēmumus valde pieņem atklātā balsošanā, bet balsīm daloties līdzīgi, izšķīrēja ir kopas priekšnieces balss. Pieņemtie lēmumi protokolējami.

15. Kopas vadība sasauc vispārējas vanadžu sanāksmes pēc vajadzības.

16. Kopas priekšniecei vai tās vietniecei tiesības piedalīties nodaļas/apvienības valdes sēdēs. (Balss tiesību jautājumā jāpiemērojas attiecīgās zemes statūtiem).

17. Kopas priekšniece vai viņas pilnvarā vietniece sniedz kopas un nodaļas/apvienības biedru sapulcēs pārskatu par kopas darbību.

18. Kopas priekšniece uztur sakarus ar zemes valdes vanadžu nozares resp. daļas vadītāju — zemes vanadžu priekšnieci un priekšnieces palīdzi savā novadā, iesūta gadskārtējos darbības pārskatus, kopas sapulču protokolu norakstus, ierosinājumus vanadžu darbībai un ziņojumus par notikumiem kopā.

Vanadžu līdzekļi

19. Vanadžu kopas līdzekļus sastāda ziedojumi, novēlējumi, ienākumi no vanadžu sarīkojumiem un pasākumiem, kā arī citi neparedzēti ienākumi.

20. Par vanadžu kopas līdzekļiem nodaļas/apvienības kasē iegrāmatojams atsevišķs konts, kas padots nodaļas/apvienības revīzijas komisijas revīzijai.

21. Vadoties ar īpatiem vietējiem apstākļiem, kā nodaļās/apvienībās ar mazu biedru skaitu vai zemēs, kuŗās pastāv īpati noteikumi biedrību darbībai, ar biedru sapulces lēmumu, nodaļas/apvienības valdi var atbrīvot no atsevišķa vanadžu līdzekļu konta iegrāmatošanas.

22. Par vanadžu kopas līdzekļu izlietošanu lemj vanadžu kopas valde saskaņā ar organizācijas uzdevumiem un mērķiem.

23. Vanadžu kopai likvidējoties, tās līdzekļi paliek nodaļas/apvienības rīcībā.

DV zemes valdes vanadžu nozare

24. Pie katras zemes valdes darbojas vanadžu nozare resp. daļa ar zemes vanadžu vai zemes delegātu sapulcē ievēlētu vanadžu nozares vadītāju, kas saucas attiecīgās zemes vanadžu priekšniece. Viņa par savu darbību atbildīga zemes valdei.

25. Zemes valdes vanadžu priekšnieces resp. nozares vadītājas ievēlēšanas kārtību nosaka attiecīgās zemes delegātu sapulce saskaņā ar DV zemes statūtiem.

26. Sekmīgākai darbības izkārtošanai un pārraudzīšanai zemēs ar lielu vanadžu skaitu un kopu izklaidību zemes vanadžu priekšniece, saziņā ar zemes valdi, var darbā iesaistīt vanadžu ievēlētas palīdzes (izveidojot pēc vajadzības zemes vanadžu valdi vai pieaicinot referentes).

27. Zemēs ar mazu vanadžu skaitu zemes valde var izraudzīt un iecelt valdē vienu referenti — sakarnieci vanadžu jautājumu kārtošanai.

28. Zemes vanadžu priekšniece resp. nozares/daļas vadītāja tiesīga piedalīties zemes vai novada valdes sēdēs ar balss tiesībām.

29. Zemes vanadžu priekšniece resp. nozares/daļas vadītāja seko, rosina un saskaņo zemes vanadžu saimes darbu, organizē vanadžu apspriedes, novada vai plašākas vanadžu sanāksmes un salidojumus.

30. Vanadžu darbības sekmīgākai, saskaņotākai izkārtošanai zemes mērogā vanadžu priekšniece resp. nozares/daļas vadītāja saziņā ar zemes valdi, piemēroti zemes īpatiem apstākļiem un likumiem, var izdot sīkākus norādījumus un instrukcijas, kas tomēr nevar būt pretrunā ar DV CV izdotām „Vadlīnijām vanadžu darbam DV organizācijā".

31. DV un zemju vanadžu priekšnieču ieteikumi un norādījumi vanadžu kopām ir saistīgi.

32. Zemes vanadžu priekšniece resp. nozares/daļas vadītāja uztur sakarus ar DV vanadžu priekšnieci resp. CV vanadžu nozares vadītāju, iesūta gadskārtējos darbības pārskatus, vanadžu salidojumu protokolu norakstus, ziņojumus un ierosinājumus vanadžu darbības veicināšanai un padziļināšanai.

DV CV vanadžu nozare

33. Pie DV CV darbojas vanadžu nozare, kuŗas vadītāju izrauga visu zemju vanadzes tiešās, aizklātās vēlēšanās, ar vienkāršu balsu vairākumu, uz trīs gadiem. Ievēlētā vanadžu nozares vadītāja ir pilntiesīga DV CV locekle. Vanadžu nozares vadītāja saucas „DV vanadžu priekšniece." Vēlēšanas notiek saskaņā ar vēlēšanu instrukciju.

34. DV CV vanadžu nozares vadītāja resp. vanadžu priekšniece seko, vada, saskaņo un rosina vanadžu darbību visas DV organizācijas mērogā, uztur sakarus un sadarbojas ar atsevišķo zemju vanadžu priekšniecēm resp. nozaŗu/daļu vadītājām.

35. DV CV vanadžu nozares vadītāja resp. vanadžu priekšniece ieslēdzās visu DV organizācijas nozaŗu darbības veicināšanā un atbalstīšanā, par cik to prasa apstākļi un vajadzība, sevišķu vērību veltījot jaunatnes pašdarbības veicināšanai un iesaistīšanai organizācijā.

36. DV CV vanadžu nozares vadītāja resp. DV vanadžu priekšniece informē un populārizē vanadžu mērķus, centienus un darbību presē un sabiedrībā. Viņa pārstāv vanadzes DV organizācijas un citās sanāksmēs un rūpējas par vanadžu pārstāvēšanu starptautiskās sieviešu un palīdzības organizācijās.

37. DV CV vanadžu nozares vadītāja resp. DV vanadžu priekšniece sniedz DV CV ziņojumus, pārskatus un ierosinājumus par vanadžu darbību.

38. DV CV vanadžu nozares vadītāja resp. DV vanadžu priekšniece veic vajadzības gadījumos īpašus pienākumus, kuŗus viņai uztic DV CV prezidijs.

Šīs vadlīnijas pieņemtas DV CV sēdē, 1971. gada 2. jūlijā, Toronto.

Izmantotie avoti

1) Latviešu leģiona archīvs (1943 — 1945)

2) Daugavas Vanagu archīvs (1945 — 1972)

3) Latviešu centrālās komitejas (LCK) un Latviešu centrālās padomes (LCP) archīvs (1946 — 1972)

4) Daugavas Vanagu Biļetens resp. Mēnešraksts (1951 — 1972)

5) Daugavas Vanagu dibināšanas sapulces, organizācijas komisijas un pagaidu valdes sēžu protokoli (1945 — 1947)

6) Rietumvācijas DV delegātu sapulču protokoli (1947 — 1952)

7) DV CV sēžu protokoli (1952 — 1972)

8) Latvju enciklopēdija (Trīs Zvaigznes, 1950 — 1955 un 1962)

9) Trimdas 10 gadi (Astras apgāds, 1954)

10) Jūlijs Ķīlītis. Es karā aiziedams (autora izdevums, 1956)

11) Latviešu skautisma 40 gadi (Skautu apgāda nozares izdevums, 1960)

12) Artūrs Silgailis. Latviešu leģions (Imanta, Kopenhagenā, 1962)

13) Rūdolfs Bangerskis. Mana mūža atmiņas (Imanta, 1958 — 1960)

14) Laikraksts Latvija (1966 — 1972)

15) „ Latvija Amerikā (1966 — 1972)

16) „ Latvju Vārds (1946)

17) „ Londonas Avīze (1966 — 1971)

18) „ Laiks (1966 — 1971)

19) „ Tēvzeme (1946 — 1948)

20) „ Nedēļas Apskats (1947 — 1949)

21) „ Austrālijas Latvietis (1966 — 1972)

22) Edgars Dunsdorfs. Trešā Latvija (Austrālijā, 1968)

23) Ernst - Guenther Kraetschmer. Die Ritterkreuztraeger der Waffen SS, Plesse Verlag, Goettingen, 1955.

Grāmatā minēto personu saraksts

A

Abakuks, A 182, 333
Abrats, A. 328
Aigars, P. 163
Akermanis, V. 18, 83, 119, 122, 123, 124, 127, 128, 129, 131, 133, 136, 137, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 150, 151, 152, 153, 192
Aleksanders, feldm. 258
Alksnītis, A. 233, 234, 238, 348, 361
Alksnis, A. 45, 103, 178, 185, 323
Ameriks, A. 184, 187, 189, 190, 192, 201, 205, 357
Ancāns, A. 357
Ancāns, R. 18, 210, 223, 238, 339
Andersons, Ē. 177, 323, 369
Andrups, J. 17, 18
Annus, A. 375
Ansbergs, N. 89
Aparjods, V. 231, 373
Aperāts, pltn. 203
Apinis, J. 284
Apinis, K. 206, 207, 210, 211
Apse, A. 80, 81, 82, 83, 106, 120, 123, 134, 136, 139
Arājs, A. 321
Arājs, K. 87
Aufmanis, V. 366
Augstkalns, K. 18, 29, 349
Auza, R. 330, 332

B

Bagun-Bērziņš, A. 348, 349, 366
Bagun-Bērziņa, M. 366
Bakstads, A. un I. 273
Baķis, E. 89
Balode, M. 330
Balodis, H. 18, 328, 338
Balodis, J. 333
Balodis, L. 82
Balodis, P. 18, 64, 89, 94, 99, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 137, 140, 146, 150, 151, 154, 155, 156, 192, 204, 205, 210, 223, 348, 357, 394
Balodis, R. 76, 77, 83, 100, 191, 320
Bāliņš, J. 340
Baltiņš, A. 347
Bangerskis, R. 44, 122, 167, 238, 255, 256, 257, 295, 332, 349
Bankins, A. 192
Baumanis, V. 121
Beitāns, A. 357
Bergers, G. 295
Berkmanis, K. 205
Berģis, V. 231
Bērns (Byrnes, J. F.) 262
Bevins, 262
Bērziņa, R. 397
Bērziņš, 137
Bērziņš, Alfrēds 348
Bērziņš, Alfreds - Jānis 18, 103, 223, 236, 238, 245, 349, 350, 356, 357, 361, 376, 377, 379, 395
Bērziņš, Jānis 366
Bērzzariņš, V. 80
Bičolis, J. 375, 381
Biezais, P. 357
Birnbaums, A. 333
Birzgalis, E. 100
Bisenieks, N. 348, 356, 359, 377, 379, 380, 381
Bīleskalns, K. 87, 99
Bīlmanis, A. 285, 292, 296
Bīskaps, O. 88, 206, 207, 211
Blaua, A. 331
Blāķis, A. 204
Blūmiņa, E. 78
Blūms, J. 93
Bolšteins, L. 39
Bormane, A. 177, 178, 185
Braisons, R. N. 293
Braše, V. 40
Breds, kpt. 58, 125
Brekte, P. 330

Briedis, K. 87
Brīvkalns, v.v. 92
Brūmelis, R. 92
Brūveris, G. 381
Buivīds, V. 359
Burmeisters, A. 357
Bušmanis, E. 205
Butkus, Ž. 120, 123, 137, 139, 146, 149, 181, 183, 184, 191, 192, 231
Būmanis, E. 78, 363

C

Caune, K. 89
Caunītis, O. 18, 53, 58, 119, 207, 328, 334, 335, 338, 377
Celmiņš, F. 39
Celms, A. 100
Celms, J. 182, 209, 210, 223, 238
Cerbiņš, O. 231
Ceriņš, L. 359
Chiarlo, 261
Cīrulis, J. 348, 352, 356, 357, 376, 377, 379, 381, 395
Cīrulis, V. 92, 93, 95, 99
Cukura, M. 231

Č

Čakāns, E. 231
Čaks, R. 231, 389
Čemberlens, Ch. 326, 328
Čivželis, A. 357

D

Dambergs, V. 395
Dankers, O. 176
Dālderis, J. 82
Deglavs, V. 39
Desimens, 286
Dīns, D. 325, 328
Dravenieks, A. 259
Dravenieks, E. 334
Dreimanis, T. 328
Dukāts, T. 205, 206, 207, 210, 211
Dzelme, Z. 348, 359
Dzelzītis, K. 349
Dzenis, E. 6, 375, 381
Dzenis, J. 366
Dzintars, kpt. 195
Dzirnis, R. 83
Džonsons, L. 372
Dunsdorfs, E. 299
Dunsis, A. 397

E

Eberhards, 77, 79
Edžertens (Edgertons), maj. 321
Eglājs, G. 88
Egle, B. 334
Eglītis, Alberts 334, 377
Eglītis, Andrejs 36
Eglītis, Anšlavs 375, 381
Eilworth, E. 339
Eizāns, V. 77, 83, 100, 138, 146, 149, 187, 188, 191, 192
Eizenhauers, ģen. 259, 265
Epneris, R. 348
Ēverts, B. 83, 348

F

Fabians, T. 93
Feldmanis, J. 284, 285, 286, 287, 292, 296, 301, 302
Fels, maj. 58
Fogts, M. 81
Freija, V. 393
Freimane, Ā. 337
Freimanis, A. 359
Freimanis, I. 348, 368, 377
Freivalds, O. 377
Frišvalds, J. 346, 347, 348, 356, 359, 362, 375, 380

G

Gailītis, J. 380
Gauja, M. 100
Gedrovičs, J. 191, 192, 201, 205, 210, 214, 223, 230
Gedvillo, A. 71, 83

Gercāns, J. 334
Goldmanis, J. 177, 178, 185, 186
Grasmanis, P. 333
Graubiņš, J. 13, 14, 116
Grava, A. 83
Grāpis, Z. 337
Grāvelis, E. 190
Greizis, P. 206, 210, 287
Gregs, V. 254
Grencione, Z. 328
Grencions, K. 328
Grew, J. 264
Grikmanis, K. 77, 78, 88
Grīnbergs, Fricis 81, 83, 120, 122, 123, 124, 133, 135, 139
Grīnbergs, T. 237, 262, 263, 307
Grīnvalds, K. 334
Grīslis, 291
Gromiko, A. 280
Grosbergs, E. 182
Grunde, L. 73
Gruzīte, M. 394
Gudrevics, A. 91
Gulbe, L. 231
Gulbis, F. 173
Gulbis, K. 77, 104, 348, 349, 361
Gūtmane, T. 377
Gūtmanis, I. 359
Gūtmanis, J. 377
Gūtmanis, N. 100

H

Hāznere, E. 330
Hāzners, V. 6, 15, 17, 78, 83, 88, 103, 104, 105, 120, 123, 137, 139, 140, 144, 146, 150, 151, 157, 158, 184, 187, 188, 189, 191, 192, 201, 206, 209, 210, 222, 223, 236, 238, 324, 325, 326, 328, 335, 338, 347, 348, 356, 358 539, 361, 368, 372, 375, 376, 377, 378, 379, 381, 393, 395, 397
Herts (Heardt) L. de 285, 292
Hermane - Daly, V. 343
Himmelšteins, H. 335, 336
Hitlers, A. 41, 53
Hochbergs, J. 332
Holdens, kpt. 325, 336

I

Ikona, G. 381
Immurs, P. 357

J

Jakovļevs, V. 92, 93, 95
Jangs, Dr. 330
Jankovskis, I. 357
Janovs, V. 348, 393
Jansone, I. 330
Jansons, A. 86
Jansons, Ž. 184, 201, 205, 347, 349, 357, 361, 363
Januma, L. 78
Januma, V. 78
Janums, V. 8, 9, 11, 17, 39, 45, 55, 56, 57, 64, 78, 82, 83, 103, 104, 122, 123, 131, 136, 137, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 153, 175, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 192, 194, 201, 202, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 213, 223, 236, 238, 267, 290, 296, 303, 306, 307, 319, 324, 332, 337, 344, 347, 348, 356, 357
Jaunzems, A. 81
Jaunzems, V. 348, 363
Jellineks 313
Jurgens, A. 100
Jurjaks, R. 349, 359
Juškevics, J. 91, 92, 93, 95, 98, 99
Juvars, K. 206

K

Kacēns, A. 270, 272
Kadilis, J. 375, 377, 381
Kaizerlings, adm. 262
Kalēja, M. 308
Kalme, E. 72, 73, 81, 100, 139, 150

Kalniņa-Znotiņa, E. 377
Kalniņš, J. 146, 149, 189, 190, 192, 201, 205
Kalniņš, Jānis 375, 382
Kalniņš, K. 270, 272
Kalniņš, P. 82
Kalniņš P. v.v. 83
Kalupnieks, A. 119
Kaņepe, J. 366
Katiševs, N. 89
Kaufmanis, L. 65
Kaugars, Ģ. 348
Kaulēns, V. 359
Kažoks, E. 146
Kārkliņa, Z. 380
Kārkliņš, E. 89
Kemps, R. 83, 86
Kingslejs, 293
Kiršteins, Dz. 84, 137, 138
Kiršteins, Elmārs 86
Klāvs, D. 359
Ķ̦avenieks, O. 357
Ķ̦aviņš, J. 83
Klints, H. 102
Kociņš, R. 18, 318, 319, 320, 321, 347
Kohens, M. 279
Kolridžs 300
Kore, V. 231
Kraulis, A. 77, 88, 100, 122
Krāslavietis, V. 115
Krīgers, V. 43
Krīpens, A. 55, 56, 57, 58, 64, 73, 79, 91, 93, 95, 99, 100, 101, 102, 120, 121, 125, 191, 332, 348
Kroders, A. 361
Krusts, M. 366
Krūka, E. 3. 18, 86, 87, 347, 348, 356, 357, 379, 380, 381, 382, 395
Krūka, T. 377
Krūmiņš, Ž. 87
Krūmiņš, Ž. 328
Kukainis, R. 194, 210, 305, 332
Kulačenko 283
Kumermanis, A. 88
Kundziņš, K. 173, 174, 182, 269, 332
Kursietis, F. 17, 83, 85, 348, 349, 356, 361, 363
Kūlis, J. 86, 88

Ķ̦

Ķ̦emme, A. 359
Ķ̦encis, D. 122, 134, 137, 146
Ķ̦eņģe, M. 17, 348, 359, 376, 377, 379, 380, 381
Ķ̦iķ̦auka, T. 375, 381
Ķ̦īlītis, J. 120, 123, 137, 139, 140, 146, 150, 151, 159, 160, 164, 191, 192, 348
Ķ̦irsons, R. 324
Ķ̦uzulis, K. 320

L

Lakka, L. 87
Lamontaņs (Lamontagne), maj. 319
Lamberga, H. 273
Lapiņš, P. 83
Laugalis, I. 52
Laugalis, V. 211
Laukerts, A. 102
Lauva, A. 348
Lauva, E. 86, 89, 120, 137, 139, 140, 145, 149, 181, 183, 184, 189, 192, 209, 210, 222, 223
Lazdiņš, A. 359
Lazdiņš, R. 146
Lāce, L. 393
Lācis, J. 348, 355, 356, 379, 395
Lebedzis, serž. 93
Lečmanis, N. 81, 100
Lediņš, K. 323
Legzdiņš, V. 381
Leitis, Z. 366
Leitītis, J. 191, 194, 195, 210, 324
Lelis, J. 340
Liekna, E. 231
Lielnors, H. 301
Liepa 87
Liepkalns, E. 395
Liepiņš, Alfons 349

Liepiņš, Jānis kapr. 88, 348, 356, 364, 366
Liepiņš, Jānis 73
Liepiņš, K. V. 318, 319, 320, 321, 322
Liepiņš, R. 174, 175, 258, 259, 260, 261, 262, 270, 323
Linde, A. 339,
Līcis, O. 348,
Līdacis, A. 348
Līdumnieks, R. 321, 322
Līdums, L. 357
Līventāls, V. 333
Lobe, K. 117, 194, 206, 319, 332, 348, 356
Lukas, H. 273
Lūsis, A. 381
Lūsis, M 89

M

Maizītis, V. 178, 182, 185
Maknamara (McNamara), R. 372
Majors 92
Malnačs, F. 359
Maļinovskis, D. 120, 137, 139, 146, 149, 181, 183, 187, 188, 192, 201, 205, 239
Mangalis, L. 349
Masulans, J. 348, 395
Mauriņš, A. 348, 361
Mazarkevics, O. 347, 348, 356, 357, 367
Māliņš, V. 348, 356
Māsens, V. 349, 369
Medjānis, J. 83
Meihills (May-Hill) 58, 64, 125, 148, 164
Meknarnijs, ģen. 267, 269, 270
Mellups, E. 83, 99
Mendejs, R. 338
Mežals, A. 78, 238, 348, 351, 356, 357, 361, 363, 377
Mežgailis, A. 100
Michailovičs, D. 35
Mieriņš, H. 93, 95, 99
Miezis, Jānis 177, 296, 318, 332
Mikelsens, ģen. 259, 260
Miķelsons, N. 71
Millers, A. 331
Mindenbergs, H. 334
Mīlbergs, G. 116
Montgomerijs, feldmaršals 174, 255, 258, 261, 262
Morgans, F. 270, 274, 278, 279
Mukts, V. 348, 357, 361, 394, 395
Mundeciems, A. 231
Mustavs, V. 78
Mūrnieks, J. 73

N

Norītis, R. 381
Norvilis, J. 382
Nulītis, A. 3, 83, 91, 375, 381, 389

O

Obraiens, pltn. 326
Odiņš, G. 87, 89, 120, 137, 139, 140, 141, 146, 149, 183, 185, 186, 188, 191, 192, 219, 222, 233, 238, 290, 347
Olšteins, P. 89
Osis, R. 55, 56, 170, 189, 193, 265, 318, 332
Oše, A. 348, 356, 361
Ozola, A. 380
Ozolcelms, T. 71, 73
Ozoliņš, A. 87
Ozoliņš, E. 337
Ozoliņš, Jānis 83
Ozoliņš, K. 78
Ozoliņš, P. 348, 373
Ozoliņš, T. 86
Ozoliņš, T. V. 349, 376
Ozoliņš, V. 330
Ozols, O. 89

P

Paegle, E. 339
Pakoņka, T. 337
Panga, A. 191

Pauzers, V. 211, 223, 363
Pavasars, B. 349
Pavasars, R. 323, 328
Pavārs, J. 80
Pālītis, I. 359
Pelēcis, V. 81, 247
Pelšs, J. 397
Peniķe, L. 231
Peniķis, Ā. 231
Peniķis, E. 231, 373
Peniķis, J. 348
Pērkons, J. 206, 223
Pētersons, Alberts 83
Piklers-Burghaus 43
Pilsētnieks, R. 94
Pilzums B. 78
Pīlāga, E. 397
Pītersens, A. 328
Platais, J. 357
Plensners, A. 39, 40, 259, 349
Plūce, I. 397
Plūcis, J. 397
Plūdons, V. 13, 14, 116, 117
Podiss, E. 357
Pogenbergs, J. 373
Pots (Pott) 318, 319
Preiss, Ē. 100
Priede, Jānis 100
Prīmanis, G. 328, 334
Prīmanis, M. 334
Prūsis, R. 231
Puķīte, A. 204, 206, 207, 211, 347, 348, 349
Purmalis, E. 93
Purmals, K. 293, 348, 357, 368, 395
Putriņš, A. 83, 192
Pūpols, A. 83

R

Rabācs, K. 375, 381
Raisters, Ē. 48, 59, 298
Raits, R. 231
Ramans, P. 369
Rancāns, J. 261, 262
Ranka, J. 348, 356
Rācenis, H. 100
Rātfelders, J. 328
Rāviņš, A. 380
Reimanis, V. 204, 205, 206, 207, 211, 222, 223, 238, 305
Reinhards, P. 77
Reinholds, J. 328
Reinholds, V. 381
Reitmane, E. 377
Reitmanis, I. 348, 361, 395
Rēķevics, E. 71
Riks, R. 204
Ritums, A. 65
Rītiņš, H. 359
Robiņš, M. 284
Rodze-Ķīsele, E. 349, 374
Rolavs, V. 347, 348, 356, 366, 379, 380, 395
Romans, J. 77, 78, 88
Ronis, J. 71
Rosenfield, 215
Rozenbergs, E. 231
Rozenšteins, H. 39
Rozlovska, R. 338
Rožkalns, O. 86
Rubess, B. 78, 100, 120, 230, 238, 294
Rucelis, J. 18, 79, 99, 100, 123, 125, 126, 135, 136, 143, 165
Ručs, K. 77, 100
Rudzītis, E. 357
Rudzītis, K. 88, 100, 145
Rudzītis, P. 231, 373
Rulliņa, V. 348
Rulliņš, J. 100
Rumba, L. 348, 356
Rusmanis, O. 87
Rūķe, I. 373
Ruzvelte, E. 262, 266
Ruzvelts, F. D. 271

S

Sakss, I. 349, 375, 380, 382
Sala, E. 100
Salnājs, A. 64
Sarma, kapr. 100

Saulīte, A. 87
Saulītis, J. 380
Sauša, B. 190, 191
Sautiņš, K. 333
Sebris, J. 83
Sedliņš, R. 89
Siecenieks, R. 78
Silarājs, A. 348
Silgailis, A. 18, 39, 45, 123, 210, 223, 238, 295, 347
Siliņš, J. 375, 381
Simons, kpt. 58
Sirmais, V. 93
Sīlis, T. 348
Skaistlauks, V. 51, 206, 262, 347
Skoda, F. 81
Skrastiņš, V. 87
Skraučeva, V. 231
Skrēbers, A. 215, 292, 302, 349
Skultāns, V. 381
Skurbe, A. 122, 123, 124, 126, 135, 359
Slempere, I. 331
Sodla, I. 324, 326, 328, 337, 338
Sodla, J. 324, 337
Spāde, K. 318
Spāks, A. 87
Spekke, A. 369
Sproģis, A. 73
Staltmane, H. 337
Staltmanis, H. 328, 329, 330, 333, 337
Stepa, A. 231
Stīpnieks, E. 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 221, 384
Stokebijs, H. 64
Strante, P. 17, 18, 348
Strauss, A. 339
Strauts, J. 73
Strazdiņš, K. 234, 238, 348, 356, 361
Strekenbachs, B. 43
Strenge, J. 81
Sudrabiņš, J. 58, 80, 81, 82
Sūna, V. 93
Svenne, A. 380
Svētulis, V. 73, 348

Š

Šedriks, A. 328
Šilde, A. 377
Šitcs, E. 91, 93, 94, 95, 99
Šīmanis, A. 100
Šķirmants, J. 165
Šmite, K. 231
Šmitmanis, R. 348, 356, 359, 377, 379, 380
Šmits, K. 83
Šņoriņš, V. 328
Štāmers, K. 334
Šteinbergs, A. 357
Šteinhards, E. 80
Šteinmillers, V. 381
Švābe, A. 173, 178, 179, 185, 186, 332
Švānfelds, I. 373
Šults (Šuldt), H. 43

T

Taks (Tuck), V. H. 285
Tauriņš, A. 348, 356, 359, 372, 375
Tauriņš, V. 69, 126, 127
Tichovskis, H. 389
Tipsis, A. 379
Tirziņš, A. 223
Tīdemane, A. 373
Tīdemanis, A. 373
Tīdens, E. 78
Tomass, A. 78, 88, 145, 184, 233
Tomsons, V. 381
Trapāns, A. 296
Treilons, E. 6
Trūmens, H. 271, 282, 283, 293
Tūters, E. 399

U

Umblejs, K. 328
Upeslācis, V. 381

Upītis, A. 65
Upmale, R. 359
Ūršteins, O. 377
Urbšis, A. 261
Utināne, A. 373
Utināns, J. 120, 123, 132, 135, 137, 139, 143, 146, 149, 181, 183, 185, 187, 188, 189, 192, 201, 205, 210, 223, 238, 290, 347, 348, 354, 356, 373, 379, 381

Ū

Ūdris, 100

V

Valdmanis, Alfreds 77, 173, 174, 175, 259, 260, 261
Valtere, Ē. 77, 84, 178
Valtere - Einberga, M. 231
Valters, M. 69, 77, 97
Vanags, Augusts 189, 191, 192, 205, 210, 211, 223, 238, 348, 396
Vanags, K. 396
Vasariņš, P. 80, 120, 133, 134, 139
Vaskis, 88
Veide, A. 366
Velkme, J. 182
Veiss, V. 43, 158
Vērzemnieks, E. 83, 88, 89, 120, 136, 137, 139, 140, 141, 146, 149, 187, 188, 192, 210, 211, 239
Vētra, N. 328
Vēveris, A. 82, 83, 119
Vieglais, G. 94
Vikmanis, J. 359
Vilciņa, Z. 231
Vilciņš, J. 231
Vilks, A. (Švābe) 178, 179
Vilnis, A. 357
Vinčels, A. 17, 18
Višinskis, A. 267
Vīksne, A. 55, 56, 57, 64, 71, 121, 151, 210
Vīksniņš, V. 396
Vīlers, E. 372
Vītenis, Z. 86, 89
Vītols, A. 331
Vītols, H. 117
Vītols, P. 123
Vītols, U. 373
Vlasovs, ģen. 264
Voitkus, V. 205, 206, 207, 210, 211
Vudrofs, F. 328

Z

Zaķis, J. 210
Zaļinskis, A. 66, 71, 72, 74, 80, 87, 100
Zariņa - Skultāne, L. 380
Zariņš, K. 171, 296, 334, 349, 361
Zāgars, H. 18, 184, 190, 192, 210, 238, 291, 320, 321, 348
Zekunde, E. 73
Zemgailis, 73
Zemgals, B. 259
Zemgals, E. 80
Zīverts, M. 325, 330
Zoltners, V. 86
Zuika, R. 56
Zuļģis, R. 61, 81

Ž

Žukauskas, J. 64

Saturs

IEVADS

Lappuse

Priekšvārdi 7
Lāčplēšu dziesma 13
Ievadvārdi 17

I

LATVIEŠU KAŖAVĪRS OTRĀ PASAULES KAŖĀ

Latvijas neatkarības aizstāvēšanas iespējas Otrā pasaules kaŗa izcelšanās laikā 22
Latviešu leģions 37

II

LATVIEŠU KAŖAVĪRU STĀVOKLIS PĒC OTRĀ PASAULES KAŖA

Latviešu kaŗavīru stāvoklis Otrā pasaules kaŗa beigās 53
Cēdelgema 60

III

DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJAS PIRMSĀKUMS

Daugavas Vanagu organizācijas pirmsākums Cēdelgemā 116

IV

ATBRĪVOŠANA NO GŪSTA UN DARBĪBAS ATSĀKŠANA VĀCIJĀ

Atbrīvošana no gūsta un DV organizācijas darbības atsākšana Vācijā 164

V

DAUGAVAS VANAGU ORGANIZĀCIJAS TĀLĀKĀ IZVEIDOŠANĀS

Vispārējs stāvokļa raksturojums 199

VI

CĪŅA PAR KAŖAVĪRU TIESĪBĀM

Vispārējs raksturojums 251
Izdošanas drauds krieviem 253
Skrīningi jeb piemērotības pārbaudes 271
Izceļošana no Vācijas 299
Vācijā palikušo kaŗavīru statusa nodrošināšana ..... ,302
Kārtošanās pēc izklīšanas 306
Latviešu kaŗa invalidu un citu kaŗa upuŗu sociāli tiesiskais stāvoklis Vācijā 309

VII

PĀRSKOLOŠANĀS

Pārskološanās 317

VIII

DAUGAVAS VANAGU CENTRĀLĀS ORGANIZĀCIJAS DARBS NO 1952. LĪDZ 1972. GADAM

DV CV darbs, sākot ar 1952. gadu 344

IX

PIELIKUMI

Pielikumi 403
Izmantotie avoti 454
Grāmatā minēto personu saraksts 455

Otrās grāmatas LAIKS, TELPA, ĻAUDIS saturā DV koporganizācijas darbs no 1952. līdz 1973. gadam.